



ΑΠΑΝΤΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

ΑΠΑΝΤΑ
ΜΕΓΑΛΟΥ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ «ΩΦΕΛΙΜΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ»

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Σελ.

Περὶ τῶν διαβαλλόντων τὴν ἐν τῷ διωγμῷ φυγὴν.. .. .	9 (155)*
Ἐπολογητικὸς Δεύτερος (κατὰ τῶν Ἀρειανῶν)	39 (171)

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεων ἀριθμοὶ ἀντιστοιχοῦν πρὸς τοὺς ἀριθμοὺς σελίδων τοῦ ἀρχαίου κειμένου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τὸ ἔργον «Περὶ τῶν διαβαλλόντων τὴν ἐν τῷ διωγμῷ φυγὴν αὐτοῦ» ἔγραψεν ὁ Ἀθανάσιος περὶ τὸ 357 ἢ 358, διὰ νὰ ἀποδείξῃ λογικῶς ἀβάσιμον τὴν ἐναντίον του κατηγορίαν τῶν Ἀρειανῶν, οἱ ὅποιοι ἐμέμφοντο αὐτὸν ὡς δειλόν, ἐπειδὴ τὸ 356 ἔφυγεν ἐξ Ἀλεξανδρείας διὰ νὰ μὴ πέσῃ εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν του, οἵτινες ἐπεδίωκον τὸν θάνατόν του. Διὰ νὰ δικαιώσῃ ἑαυτὸν προβάλλει παραδείγματα ἱερῶν προσώπων ἐκ τῆς ἱστορίας ἐν οἷς καὶ τὸν Ἰακώβ, τὸν Μωϋσῆν, τὸν Δαβὶδ, τὸν Ἡλίαν, τὸν Παῦλον, τοὺς Ἀποστόλους καὶ αὐτὸν τὸν Σωτῆρα, οἵτινες ἔφευγον τοὺς διώκτας των, ἐφ' ὅσον ἔκρινον ὅτι οὐκ εἶχεν ἔλθει ὁ προσδιωρισμένος ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας χρόνος διὰ νὰ ἀποθάνουν μαρτυρικὸν θάνατον. Ἐξιστορεῖ τὰ ἐγκλήματα, τὰ ὅποια οἱ διώκται του διέπραξαν εἰς θάρος ἄλλων ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι περιῆλθον εἰς χεῖράς των, καὶ ἐλέγχει αὐτοὺς ὀριμύτατα διότι, χωρὶς νὰ ἐντρέπωνται, μέμφονται αὐτόν, ἐπειδὴ κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ ἀπὸ τὰς δολοφονικὰς χεῖράς των, καὶ ἀγνοοῦν ὅτι ἡ μομφὴ ἐπιστρέφει εἰς τοὺς ἰδίους. «Διότι, λέγει, εἴαν τὸ νὰ φεύγῃ κανεὶς τὸν κίνδυνον εἶναι κακόν, τὸ νὰ καταδιώκῃ ἄλλους εἶναι κατὰ μείζονα λόγον χειρότερον κακόν, ἐπειδὴ ὁ μὲν πρῶτος κρύπτεται διὰ νὰ μὴ ἀποθάνῃ, ὁ δὲ δεύτερος καταδιώκει διὰ νὰ φονεύσῃ... Ἄς παύσουν οὖτοι νὰ ἐπιβουλεύωνται τὴν ζωὴν τῶν ἄλλων καὶ ἀμέσως θὰ παύσουν νὰ ὑπάρχουν οἱ φυγάδες» (§ 8).

Τὸ ἔργον ἀπευθυνόμενον πρὸς ὁλόκληρον τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν εἶναι ἐν τῶν καλυτέρων ἔργων τοῦ Ἀθανασίου.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΙΑΒΑΛΛΟΝΤΩΝ
ΤΗΝ ΕΝ ΤΩ ΔΙΩΓΜΩ ΦΥΓΗΝ ΑΥΤΟΥ

1. Πληροφοροῦμαι ὅτι ὁ Λεόντιος, πού εἶναι τώρα ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας, καί ὁ Νάρκισσος ἀπό τήν πόλιν τοῦ Νέρωνος, καί ὁ Γεώργιος, πού τώρα εἶναι ἐπίσκοπος Λαοδικείας καί οἱ γύρω ἀπό αὐτούς Ἀρειανοί διαδίδουν πολλά δι' ἐμέ καί μέ ὑβρίζουν καί μέ κατηγοροῦν διὰ δειλίαν, διότι ἕως τώρα, ἐνῶ κατεζητούμην διὰ νά θανατωθῶ παρ' αὐτῶν, δέν παρέδωσα τόν ἑαυτόν μου εἰς τήν διάθεσίν των. Καί ὅσον μέν ἀφορᾷ εἰς τὰς ὕβρεις καί τὰς συκοφαντίας αὐτῶν, ἄν καί θά ἤμπορούσα νά γράψω πολλά, τὰ ὁποῖα οὔτε οἱ ἴδιοι ἤμποροῦν νά ἀρνηθοῦν, ἀλλά καί καλῶς γνωρίζουν ὅλοι ἐκεῖνοι, πού ἀκούουν τὰς κατηγορίας, πού λέγονται εἰς θάρος των, ἐν τούτοις δέν θά ἐπιχειρήσω νά εἶπω τίποτε πρὸς αὐτούς, παρὰ μόνον τὸ λεχθέν ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ὅτι «τὸ ψεῦδος ἐφευρέθη ἀπὸ τὸν διάβολον»,¹ καί τὸ ρητὸν τοῦ ἀποστόλου, ὅτι οὔτε οἱ «ὑβρίζαι θά κληρονομήσουν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ».² Ἀρκεῖ δηλαδή νά δειχθῇ εἰς αὐτούς ἀπὸ αὐτά, ὅτι τίποτε δέν φρονοῦν οὔτε πράττουν σύμφωνα μέ τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλ' ἐκεῖνο, πού συμφωνεῖ μέ τὰς ἀμαρτωλὰς ἐπιθυμίας των, νομίζουν ὅτι εἶναι καλόν, τὸ ὁποῖον καί οἱ ἴδιοι ἐπιθυμοῦν.

1. Πρὸς Ἰω. 8, 44.

2. Α' Κορ. 6, 10.

2. Ἐπειδὴ ὑποκρίνονται ὅτι μέ κατηγοροῦν διὰ δειλίαν, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ γράψω ὀλίγα περὶ αὐτοῦ. Διότι θὰ ἀποδειχθοῦν καὶ ἀπὸ αὐτὸ ὅτι εἶναι καὶ πονηροὶ εἰς τοὺς τρόπους καὶ ὅτι ἔχουν πλήρη ἄγνοιαν τῶν θείων Γραφῶν, ἢ καὶ ἐὰν μὲν ἀνέγνωσαν αὐτάς, δὲν πιστεύουν ὅμως ὅτι τὰ λόγια ποὺ περιέχονται εἰς αὐτάς εἶναι θεόπνευστα. Διότι ἐὰν ἐπίστευον, δὲν θὰ ἐτολμοῦσαν μὲν ἐκεῖνα, ποὺ εἶναι ἀντίθετα πρὸς αὐτάς, καὶ δὲν θὰ ἐμιμοῦντο τὴν κακοήθειαν τῶν θεοκτόνων Ἰουδαίων. Διότι ἂν καὶ ὁ Θεὸς ἔχη δώσει ἐντολὴν «τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου», καί, «ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα ἅς τιμωρῆται μὲ θάνατον»,³ εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν θείαν ταύτην ἐντολὴν ἐνομοθέτουν καὶ αὐτοὶ ὥστε νὰ μεταφράζουν τὴν τιμὴν εἰς ἀτιμίαν καὶ νὰ ἀνταλλάσσουν μὲ ἀργύριον τὸ πρὸς τοὺς γονεῖς καθῆκον παρὰ τῶν τέκνων. Καὶ ἐνῶ ἀνεγίνωσκον τὰς πράξεις τοῦ Δαβίδ, ἡρμήνευον αὐτάς ἀντιστρόφως καὶ κατηγοροῦσαν τοὺς ἁθώους μοθητάς τοῦ Κυρίου, ποὺ ἔκοπτον καὶ ἔτριβον τοὺς στάχυας, καὶ ἔτρωγον τὸν καρπὸν τῶν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου,⁴ ἐνῶ οἱ ἴδιοι δὲν ἐλογάζριαζαν οὔτε τοὺς νόμους οὔτε τὸ Σάββατον, διότι κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἐπαρανομοῦσαν περισσότερον. Ἀλλὰ διότι ἦσαν κακοὶ εἰς διαγωγὴν, καὶ ἐφθονοῦσαν τοὺς μαθητάς, ποὺ ἐσώζοντο, καὶ ἤθελον νὰ ἐπικρατῇ μόνον ἡ ἰδικὴ τῶν γνώμη. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν λοιπὸν ἔλαβον τὰ ἐπιχειρὰ τῆς ἰδικῆς τῶν παρανομίας, μὲ τὸ νὰ χάσουν τὸ ἱερὸν τῆς λατρείας τῶν οἱ ἄσεβεῖς καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ὀνομάζωνται «ἄρχοντες Σοδόμων καὶ λαὸς Γομόρας».⁵ Καὶ οὗτοι, οἱ Ἀρειανοί, οὐχὶ ὀλιγώτερον ἀπὸ ἐκείνους φαίνονται εἰς ἐμέ ὅτι ἔχουν λάθει τὴν τιμωρίαν, μὲ τὸ νὰ ἔχουν ἄγνοιαν τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀλογίας. Διότι οὔτε «ἐννοοῦν ἐκεῖνα, ποὺ λέγουν»,⁶ ἀλλὰ καὶ νομίζουν ὅτι γνωρίζουν ἐκεῖνα, ποὺ ἀγνοοῦν. Ἡ μόνη δὲ γνώσις, ἢ ὁποία ὑπάρχει εἰς αὐτούς, εἶναι ἡ γνώσις τοῦ νὰ πράττουν τὸ κακόν, καὶ καθ' ἐκάστην ἡμέραν νὰ ἐφευρίσκουν καὶ νὰ πράττουν ἀπὸ τὰ χειρότερα τὰ χεῖριστα. Καὶ ἀληθῶς καὶ τὴν τωρινὴν φυγὴν ἡμῶν συκοφαντοῦν, ἐπειδὴ δὲν ἐπιθυμοῦσαν νὰ ἐπιτελέσωμεν κατόρθωμα ἐνάντητον. Διότι ἀπὸ ποῦ προῆλθεν ἡ τοιαύτη ἐπιθυμία εἰς

3. Ματθ. 15, 4.

4. Παρβλ. Λουκ. 6, 1.

5. Ἦσ. 1, 10.

6. Α' Τιμ. 1, 7.

τοὺς ἐχθροὺς δι' ἐκείνους, πού δὲν συμβαδίζουσιν μὲ αὐτοὺς εἰς τὴν κακοφροσύνην;⁷ Ἄλλ' ἐπειδὴ εἶναι κακοήθεις, προσποιοῦνται ὅτι λέγουν τοιαῦτα εἰς τὰ αὐτιά ὄλων ὥσάν μέλισσαι, πού βομβοῦν, μὲ τὸ νὰ νομίζουν, ἐπειδὴ οὗτοι εἶναι ἀνόητοι, ὅτι ἴσως χρειασθῇ, λόγῳ τῆς παρ' αὐτῶν εἰρωνείας, νὰ παρουσιάσωμεν κάποτε τοὺς ἑαυτοὺς μας ἐνώπιόν των. Διότι θέλουν καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν μετέρχονται τὰ πάντα. Καὶ ὑποκρίνονται μὲν ὅτι εἶναι φίλοι, κάμνουν ὅμως ἐρεύνας ὥς ἐχθροί, ἵνα, ἀφοῦ χορτάσουν ἀπὸ αἵματα, θανατώσουν καὶ ἡμᾶς, διότι τὰ φρονήματα ἡμῶν ἦσαν πάντοτε ἐναντίον τῆς ἀσεθείας των, τὰ ὁποῖα καὶ τώρα φρονοῦμεν, καὶ τὴν αἵρεσίν των ἐλέγχομεν καὶ φανερά στιγματίζομεν.

3. Διότι ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον οὗτοι, ἀφοῦ κατεδίωξαν κάποτε καὶ συνέλαβον, νὰ μὴ καθύβρισαν ὅπως ἠθέλησαν; Ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον οὗτοι, ἀφοῦ κατεζήτησαν καὶ ἀνεκάλυψαν, νὰ μὴ μετεχειρίσθωσαν κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἢ νὰ ἔχη κακὸν τέλος ἢ νὰ ὑποστῇ ὅλας τὰς ταπεινώσεις; Διότι ἐκεῖνα, πού οἱ δικασταὶ ἀποφασίζουν νὰ γίνουν, ταῦτα εἶναι ἀποφάσεις, πού ἐλήφθησαν κατόπιν ἐνεργειῶν ἰδικῶν των, καὶ μᾶλλον οἱ δικασταὶ εἶναι ὑπηρέται εἰς τὴν ἐπιθυμίαν καὶ πονηρίαν ἐκείνων. Ποῖος λοιπὸν τόπος δὲν ἔχει ἀνάμνησιν τὰς κακίας των; Ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, πού φρονεῖ ἀντίθετα ἀπὸ ὅσα φρονοῦν ἐκεῖνοι, ἐναντίον τοῦ ὁποῖου νὰ μὴ ἐμνηστεύθησαν κακὰ μὲ ψευδεῖς αἰτιολογίας κατὰ τὴν μέθοδον τῆς Ἰεζάβελ; Ποία Ἐκκλησία σήμερον δὲν θρηνεῖ, ἐξ αἰτίας τῶν μηχανορραφῶν των κατὰ τῶν ἐπισκόπων των; Ἡ μὲν Ἀντιόχεια κλαίει διὰ τὸν ὁμολογητὴν, τὸν ὀρθόδοξον Εὐστάθιον, αἱ δὲ Βαλανεαὶ διὰ τὸν θαυμασιώτατον Εὐφρατίωνα, καὶ ἡ μὲν Πάλτος καὶ ἡ Ἀντάραδος διὰ τὸν Κυμάτιον καὶ τὸν Καρτέριον, ἡ δὲ Ἀνδριανούπολις διὰ τὸν Εὐτρόπιον, τὸν φιλόχριστον, καὶ τὸν ὕστερα ἀπὸ αὐτὸν Λούκιον, ὁ ὁποῖος πολλάκις ἐδέθη ἀπὸ αὐτοὺς μὲ ἀλύσεις καὶ ἔτσι ἀπέθανεν, καὶ ἡ μὲν Ἀγκυρα διὰ τὸν Μάρκελλον, ἡ δὲ Βέρροια διὰ τὸν Κῦρον, καὶ ἡ Γάζα διὰ τὸν Ἀσκληπᾶν. Διότι τούτους μὲν, ἀφοῦ πρῶτον καθύβρισαν ὑπερβαλλόντως, ἐνήργησαν νὰ ἐξορισθοῦν οἱ πανοῦργοι. Παρεσκεύασαν δὲ ἔτσι τὰ πράγματα, ὥστε ὁ Θεόδουλος καὶ ὁ Ὀλύμπιος, οἱ ἐπίσκοποι ἀπὸ τὴν Θράκην, καὶ ἡμεῖς καὶ

7. Πρβλ. Α' Πέτρ. 4, 4.

οἱ ἱερεῖς μας νὰ καταζητούμεθα, καὶ ἐὰν ἡθέλομεν εὐρεθῇ, νὰ ὑποστῶμεν κεφαλικὴν τιμωρίαν, καὶ ἴσως νὰ εἴχομεν ἔτσι ἀποθάνει, ἐὰν δὲν εἴχομεν φύγει τότε χωρὶς τὴν ἀδειάν των. Διότι τέτοια εἶναι τὰ γράμματα, ποῦ ἐδόθησαν, τὰ μὲν κατὰ τῶν φίλων τοῦ Ὀλυμπίου πρὸς τὸν ἀνθύπατον Δονάτον, τὰ δὲ ἐναντίον ἡμῶν πρὸς τὸν Φιλάγριον. Διότι τὸν ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως Παῦλον, ἀφοῦ κατεδίωξαν καὶ εὖρον, ἐθανάτωσαν ἀποδεδειγμένως διὰ στραγγαλισμοῦ εἰς τὴν λεγομένην Κουκουσὸν τῆς Καππαδοκίας, χρησιμοποίησαντες πρὸς τοῦτο δῆμιον τὸν Φίλιππον, ποῦ ἐγίνεν ὕστερον ἑπαρχος, διότι οὗτος ἦτο καὶ προστάτης τῆς αἵρέσεως αὐτῶν, καὶ ὑπηρέτης τῶν πονηρῶν ἀποφάσεών των.

4. Ἐραγε, μήπως μετὰ ἀπὸ τὰ τόσα κακὰ ἐχόρτασαν καὶ ὕστερον ἡσύχασαν; Οὐδόλως. Διότι καὶ δὲν ἔσταμάτησαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς θδέλλας ποῦ ἀναφέρουν αἱ Παροιμίαι,⁸ περισσότερον ἐπιδεικνύουν ἀσυλλόγιστον νεανικὴν δραστηριότητα, μὲ τὸ νὰ προοδεύουν εἰς τὰ κακὰ εἰς θάρος τῶν μεγάλων ἐκκλησιαστικῶν κοινοτήτων. Διότι ποῖος θὰ ἠμποροῦσε νὰ περιγράψῃ, ὅπως ἀξίζει, ὅσα καὶ τώρα ἐνήργησαν; Ποῖος ἠμπορεῖ νὰ ἐνθυμηθῇ λεπτομερῶς ὅσα ἐκεῖνοι διέπραξαν; Διότι, ἐνῶ πρὸ ὀλίγου αἱ Ἐκκλησίαι εἶχον εἰρήνην καὶ οἱ λαοὶ προσηύχοντο εἰς τὰς συνάξεις, ὁ μὲν ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης Λιθέριος καὶ ὁ Παυλῖνος, ὁ μητροπολίτης Γαλλίας, καὶ ὁ Διονύσιος, ὁ μητροπολίτης Ἰταλίας, καὶ ὁ Λουκίφερ, ὁ μητροπολίτης τῶν νήσων περὶ τὴν Σαρδινίαν, καὶ ὁ Εὐσέβιος ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν, ὅλοι τῶν ἐπίσκοποι ἀγαθοὶ καὶ κήρυκες τῆς ἀληθείας, ἀρπάζονται ἀπὸ αὐτοὺς καὶ ἐξορίζονται χωρὶς καμμίαν αἰτιολογίαν, παρὰ μόνον διότι δὲν συνετάχθησαν μὲ τὴν ἀρειανικὴν αἵρεσιν, καὶ δὲν συνυπέγραψαν μαζὶ μὲ αὐτοὺς τὴν ἐναντίον ἡμῶν ἀπόφασίν των, ποῦ ἐστηρίχθη εἰς τὰς διαβολὰς καὶ συκοφαντίας, ποῦ ἐκεῖνοι ἐπενόησαν.

5. Διότι διὰ τὸν ἀληθινὰ μέγαλον καὶ ὑπέργηρον καὶ ὁμολογητὴν Ὅσιον εἶναι περιττὸν εἰς ἐμὲ καὶ νὰ εἴπω, διότι ἀσφαλῶς ἐγινε γνωστὸν εἰς ὅλους, ὅτι καὶ αὐτὸν οὗτοι κατώρθωσαν νὰ ἐξορίσουν, διότι δὲν ἦτο ἀσημαντος, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὅλους κατ' ἐξοχὴν ἦτο ἐπιφανέ-

8. Παρμ. 24, 34 (Ματ. 30, 15).

στερος ὁ γέρων. Διότι ποίας συνόδου δὲν ἦτο ὁ καθηγούμενος; καὶ δὲν ἔπειθε τοὺς πάντας μὲ τοὺς ὀρθοὺς καὶ σοφοὺς λόγους του; Ποία Ἐκκλησία δὲν κατέχει τὰς καλυτέρας ἀναμνήσεις τῆς προστασίας ἐκείνου; Ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, πού ἐπεσκέφθη κάποτε αὐτόν, ἐνῶ ἐβασσανίζετο ἀπὸ τὴν λύπην, καὶ δὲν ἀνεχώρησεν ἀπὸ αὐτόν μὲ χαρὰν εἰς τὴν ψυχὴν του; Ποῖος ἔχων ἀνάγκην ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ καὶ δὲν ἀνεχώρησεν ἀφοῦ ἔλαβεν ἐκεῖνα, πού ἐπιθυμοῖσε; Καὶ ὅμως καὶ ἐναντίον τούτου ἐτόλμησαν νὰ ἐνεργήσουν, ἐπειδὴ καὶ αὐτός, γνωρίζων ποίας συκοφαντίας ἐπλάσεν ἐναντίον ἡμῶν, λόγῳ τῆς ἀσεβείας των, δὲν ὑπέγραψε τὰς ἐναντίον μας ἐπιθυμίας των. Διότι ἂν καὶ ὕστερον οὗτος, ἐξ αἰτίας τῶν πολλῶν καὶ ὑπερμέτρων πληγῶν, πού ἐπροξένουν εἰς αὐτόν, καὶ τὰς κατὰ τῶν συγγενῶν του σκευωρίας ἠναγκάσθη προσωρινῶς νὰ ὑποχωρήσῃ, ὡς γέρων καὶ ἀσθενὴς εἰς τὸ σῶμα, ἐν τούτοις καὶ ἀπὸ αὐτὰ ἀποδεικνύεται ἡ πονηρία των, μὲ τὸ νὰ φροντίσουν ὅπως ἀποδείξουν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοὺς ἑαυτοὺς των, ὅτι δὲν εἶναι ἀληθινὰ Χριστιανοί.

6. Διότι ἀπὸ ἐκεῖ ἐνεφανίσθησαν πάλιν καὶ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν μὲ σκοπὸν νὰ προκαλέσουν τὸν θάνατον ἡμῶν. Καὶ αὐτὰ πού ἔγιναν τώρα, ἦσαν χειρότερα, ἀπὸ τὰ προηγούμενα. Διότι περιεκύκλωσαν αἰφνιδιαστικῶς τὴν ἐκκλησίαν στρατιῶται, καὶ ἀντὶ προσευχῶν ἔγιναν ἐκεῖνα, πού γίνονται εἰς τοὺς πολέμους. Ἐπειτα, ἀφοῦ κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴν ἦλθεν ὁ παρ' αὐτῶν ἀποσταλὴς ἐκ Καππαδοκίας Γεώργιος, ἐπολλαπλασίασε τὰ κακά, πού οὗτος εἶχε διδαχθῇ παρ' αὐτῶν. Διότι μετὰ ἑπτὰ ἡμέρας, ἀπὸ τὸ Πάσχα, παρθένοι ἐρρίπτοντο εἰς τὴν φυλακὴν, ἐπίσκοποι μὲ δεμένους τὰς χεῖρας ὠδηγοῦντο ἀπὸ στρατιώτας μακρὰν ἀπὸ τὰς ἑδρας των, οἰκίαι καὶ τρόφιμα ὀρφανῶν καὶ χηρῶν ἠρπάζοντο, ἔφοδοι ἐγίνοντο κατὰ οἰκογενειακῶν ἀσύλων, καὶ ἀδελφοὶ ἔθετον εἰς κίνδυνον τὴν ζωὴν των διὰ νὰ προστατεύσουν τοὺς κληρικούς ἀδελφούς των. Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι τρομερὰ κακά, ἀλλὰ χειρότερα ἦσαν ὅσα ἐτόλμησαν νὰ πράξουν μετὰ ταῦτα. Διότι κατὰ τὴν ἑβδομάδα, μετὰ τὴν ἀγίαν ἑορτὴν τῆς Πεντηκοστῆς, ὁ λαὸς ἀφοῦ ἐνήστευσεν, ἐβγῆκεν ἔξω τῆς πόλεως γύρω ἀπὸ τὸ κοιμητήριον διὰ νὰ προσευχηθῇ, ἐπειδὴ ὅλοι ἀπεστρέφοντο τὴν ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν μὲ τὸν Γεώργιον. Ἀλλὰ μόλις ἔμαθε τοῦτο ὁ παμπόνηρος οὗτος προκαλεῖ ἐπιτηδεῖως τὴν ὀρ-

γὴν τοῦ στρατηλάτου Σεβαστιανοῦ, ὁ ὁποῖος ἦτο Μανιχαῖος, καὶ ἀμέσως αὐτὸς μὲ πλῆθος στρατιωτῶν, ποὺ ἔφεραν ὅπλα καὶ ξίφη γυμνά, καὶ τόξα καὶ θέλη, ὥρμησε κατ' αὐτὴν τὴν Κυριακὴν ἡμέραν ἐναντίον τῶν λαῶν. Καὶ ἐκεῖ εὗρεν ὀλίγους προσευχομένους (διότι οἱ πλεῖστοι λόγῳ τῆς ὥρας εἶχον ἀναχωρήσει) καὶ διέπραξεν εἰς θάρος αὐτῶν τοιαύτας θαναυσότηας, τὰς ὁποίας ἔπρεπε νὰ εἶχεν ἐντολὴν παρ' αὐτῶν νὰ πράξῃ. Διότι ἀφοῦ ἦναψε πυρκαϊάν καὶ ἠνάγκασε παρθένους νὰ σταθοῦν κοντὰ εἰς τὰς φλόγας, ἐπέλεξε αὐτὰς νὰ ὁμολογήσουν ὅτι ἠσπάζοντο τὴν πίστιν τοῦ Ἀρείου. Καθὼς δὲ ἔβλεπεν αὐτὰς νὰ ἀνθίστανται νικηφόρως καὶ νὰ μὴ φοβοῦνται τὸ πῦρ, ἐγύμνωσεν ὕστερον αὐτὰς καὶ κατέκοψεν αὐτῶν τὰ πρόσωπα κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε μετὰ πολὺν χρόνον μόλις νὰ ἀναγνωρίζωνται.

7. Ἀφοῦ δὲ ἐκράτησε τεσσαράκοντα ἄνδρας κατεβασάνισεν αὐτοὺς κατὰ τὸν ἐξῆς πρωτάκουστον τρόπον. Ἀφοῦ δηλαδὴ ἔκοψεν ἀμέσως ἀπὸ τοὺς φοίνικας ράβδους, ποὺ ἔφερον ἀκόμη ἀκιδωτὰς ἐξοχάς, ἔδειρεν αὐτοὺς μὲ αὐτὰς εἰς τὰ πλευρά των τόσον πολὺ, ὥστε μερικοὶ νὰ χρειασθῇ νὰ χειρουργηθοῦν πολλὰς φορὰς διὰ νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὰ ἀκιδωτὰ τεμάχια τῶν ράβδων, ποὺ εἶχον ἐμπηχθῇ εἰς τὸ σῶμά των, μερικοὶ δέ, ποὺ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀνθέξουν τὰς βασάνους, καὶ νὰ ἀποθάνουν. Ἔπειτα λοιπόν, ἐκείνους μὲν ποὺ συνελήφθησαν, ὅλους μαζί καὶ μὲ τὴν παρθένον, ἐξώρισαν εἰς τὴν μεγάλην Ὅασιν, τὰ δὲ σώματα ἐκείνων, ποὺ ἀπέθανον, οὔτε εἰς τοὺς συγγενεῖς των, συμφώνως πρὸς τὴν καθιερωμένην ἀρχήν, ἐπέτρεψαν νὰ ἀποδοθοῦν, ἀλλ' ἔκρυψαν αὐτὰ ὅπως οἱ ἴδιοι ἠθέλησαν μὲ τὸ νὰ τὰ ἀπορρίψουν ἀκήδευτα εἰς ἄγνωστον μέρος, πρὸς τὸν σκοπὸν, ὡς ἐνόμιζον, νὰ ἀποκρύψουν τὴν τόσον μεγάλην σκληρότητά των. Πράττουν δὲ τοῦτο οἱ παράφρονες, διότι πάσχουν ἀπὸ διανοητικὴν πλάνην. Διότι οἱ μὲν συγγενεῖς τῶν ἀποθανόντων, ἐνῶ χαίρουν διὰ τὴν ὁμολογίαν πίστεως αὐτῶν, θρηνοῦν δὲ διὰ τὰ σώματά των, ποὺ ἔμειναν ἄταφα, γίνονται αἰτία νὰ γίνεταί γνωστότερος καὶ μεγαλύτερος ὁ ἔλεγχος καὶ ἡ καταδίκη τῆς ἀσεβείας καὶ τῆς σκληρότητος αὐτῶν. Διότι ἀληθῶς ἀμέσως μὲν ἐξώρισαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Λιβύην τοὺς ἐπισκόπους Ἀμμώνιον, Μούϊον, Γαῖον, Φίλωνα, Ἑρμῆν, Πλήνιον, Ψενόσιριν, Νειλάμμωνα, Ἀγαθόν, Ἀνάγαμφον, Μάρκον, Ἀμμώνιον, ἄλλον Μάρκον, Δρακόντιον, Ἀδέλ-

φίον, Ἀθηνόδωρον, καὶ τοὺς πρεσβυτέρους Ἰέρακα καὶ Διόσκορον. Καὶ ἐξεδίωξαν αὐτοὺς κατὰ τοιοῦτον σκληρὸν τρόπον, ὥστε μερικοὶ μὲν ἀπὸ αὐτοὺς νὰ ἀποθάνουν καθ' ὁδόν, μερικοὶ δὲ κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐξορίας των, περισσότεροι δὲ ἀπὸ τριάκοντα ἐπίσκοποι ἐσώθησαν διὰ τῆς φυγῆς. Ὑπῆρχε δηλαδὴ εἰς αὐτοὺς τόση μεγάλη σπουδὴ, ὥσάν νὰ ἐβιάζοντο οἱ ἴδιοι, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀχάθ, νὰ διαλαλήσουν ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον τὴν ἀλήθειαν τῆς θηριωδίας των. Ἰδοὺ ποῖαι εἶναι αἱ θρασεῖς πράξεις τὰς ὁποίας ἐτόλμησαν νὰ ἐνεργήσουν οἱ ἄσεβεῖς.

8. Μὲ τὸ νὰ πράττουν αὐτὰ καὶ χωρὶς νὰ ἐντρέπωνται δι' ὅσα κακὰ ἐκίνησαν ἐναντίον ἡμῶν μὲ πανουργίας καὶ δόλον, ἀκόμη καὶ τώρα μᾶς κατηγοροῦν, διότι κατωρθώσαμεν νὰ ἐκφύγωμεν τὰς δολοφόνους χεῖράς των, διὰ νὰ εἶπω δὲ ἀκριθέστερον θρηνοῦν πικρά, διότι δὲν ἠμπόρεσαν καὶ νὰ μᾶς ἐξοντώσουν ἐντελῶς, καὶ διὰ τοῦτο ὑποκρίνονται ὅτι μᾶς μέμφονται διὰ δειλίαν, καὶ ἀγνοοῦν ὅτι καὶ μὲ τὸ νὰ μέμφονται ἡμᾶς διὰ τοῦτο, ἡ μομφή των ἐπιστρέφει μᾶλλον πρὸς τοὺς ἑαυτοὺς των. Διότι ἐὰν τὸ νὰ φεύγη κανεὶς τὸν κίνδυνον εἶναι κακόν, εἶναι κατὰ μείζονα λόγον χειρότερον τὸ νὰ καταδιώκη ἄλλους. Διότι ὁ μὲν πρῶτος κρύπτεται διὰ νὰ μὴ ἀποθάνῃ, ὁ δὲ δεύτερος καταδιώκει διὰ νὰ φονεύσῃ. Καὶ τὸ νὰ ἀποφεύγῃ μὲν κανεὶς τὸν κίνδυνον εἶναι συμβουλὴ τῆς Γραφῆς,⁹ ἐκεῖνος δὲ πού ζητεῖ νὰ φονεύσῃ, παραβαίνει νόμον,¹⁰ καὶ διὰ νὰ εἶπω ἀκριθέστερον, αὐτὸς εἶναι, πού παρέχει τὴν δικαιολογίαν τῆς φυγῆς. Λοιπόν, ἐὰν πράγματι οὗτοι μέμφονται τὴν φυγὴν, ὥς ἐντραποῦν περισσότερον διὰ τοὺς ἑαυτοὺς των, πού εἶναι διώκται. Διότι ὥς παύσουν νὰ ἐπιβουλεύονται τοὺς ἄλλους, καὶ ἀμέσως θὰ παύσουν νὰ ὑπάρχουν οἱ φυγάδες. Ἀλλ' αὐτοὶ δὲν πρόκειται μὲν νὰ παύσουν νὰ εἶναι πονηροί, τὰ πάντα δὲ πράττουν πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ συλλάθουν ἐκείνους πού φεύγουν, χωρὶς νὰ γνωρίζουν ὅτι ἡ φυγὴ αὐτῶν, πού διώκονται, εἶναι μέγας ἔλεγχος ἐκείνων πού διώκουν. Διότι κανεὶς δὲν ἀποφεύγει τὸν πᾶν καὶ φιλόανθρωπον, ἀλλὰ μᾶλλον τὸν ἄγριον, πού εἶναι καὶ κακὸς εἰς τοὺς τρόπους συμπεριφορᾶς. «Ὁ καθεὶς λοιπὸν, πού ἐδεινοπαθοῦσε καὶ ὥφειλε χρέη»¹¹ ἔ-

9. Πρβλ. Μαρτ. 10, 23.

10. Ἐξ. 20, 15.

11. Α' Βασ. 22, 2.

φευγε μὲν μακρὰν ἀπὸ τὸν Σαοῦλ, κατεύφευγε δὲ εἰς τὸν Δαθίδ. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτοί, ἐκείνους, ποῦ κρύπτονται ἀπὸ αὐτοὺς, φροντίζουν μὲ πολλὴν σπουδὴν νὰ φονεύσουν, ὥστε νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν ἰδέαν ὅτι ἔχουν ἐκείνους, ποῦ ἀποτελοῦν τὸν ἔλεγχον τῆς πονηρίας των. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοῦτο φαίνονται ὅτι εἶναι τυφλοί, αὐτοὶ ποῦ αἰωνίως πλανῶνται. Διότι ὅσω περισσότερον ἡ φυγὴ γίνεται φανερά, τόσω καὶ περισσότερον γίνεται γνωστός ὁ φόνος, ποῦ διαπράττεται ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιβουλῆς των, ἢ καὶ ἡ ἐξορία θὰ γίνῃ γνωστὴ εἰς περισσοτέρους. Διότι καὶ ἂν φονεύσουν, ὁ θάνατος θὰ βοᾷ περισσότερον ἐναντίον των. Καὶ ἂν πάλιν ἐξορίσουν, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἀποστέλλουν εἰς ὅλα τὰ μέρη τὰ ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα τῆς παρανομίας των.

9. Ἐὰν μὲν λοιπὸν εἶχον σώας τὰς φρένας, θὰ ἔβλεπον τοὺς ἑαυτοὺς των ὅτι συγκρατοῦνται καὶ ἐμποδίζονται ἀπὸ τοὺς συλλογισμοὺς των. Ἐπειδὴ δὲ ἔχασαν καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς σωφροσύνης, διὰ τοῦτο δὲν βλέπουν τὴν ἀσέβειαν των καὶ παρασύρονται εἰς διωγμοὺς ἐναντίον τῶν ὀρθοδόξων, καὶ ζητοῦν νὰ φονεύουν. Διότι ἴσως τολμοῦν νὰ αἰτιῶνται καὶ αὐτὴν τὴν θεῖαν Πρόνοιαν (τίποτε δὲν εἶναι δι' αὐτοὺς ἀπίθανον), διότι δὲν παραδίδει αὐτοὺς εἰς χεῖράς των, καίτοι τοῦτο τυγχάνει ὀλοφάνερον, σύμφωνα μὲ τὸν λόγον τοῦ Σωτῆρος, ὅτι οὔτε ἔν στρουθίῳ δὲν θὰ ἐμπέσῃ εἰς παγίδα χωρὶς νὰ ἐπιτρέψῃ τοῦτο ὁ Πατὴρ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.¹² Διότι ἀληθῶς καὶ ὅταν ἐπιχειροῦν κάτι οἱ δαιμονόπληκτοι, ἀμέσως λησμονοῦν καὶ τοὺς ἄλλους καὶ πρὶν ἀπὸ τοὺς ἄλλους τοὺς ἑαυτοὺς των, καὶ κυριευμένοι ἀπὸ τὴν ἀλαζονείαν των ἐσήκωσαν τὰς ὀφρῦς των, καὶ οὔτε χρόνον γνωρίζουν οὔτε αἰσθάνονται φυσικὴν ἐντροπὴν ὅταν ἀδικοῦν ἄνθρώπους, κατὰ τὸ παράδειγμα δὲ τοῦ τυράννου τῆς Βαβυλῶνος, αὐξάνουν εἰς ἀγριότητα καὶ οὔτε κανένα εὐσπλαγχνίζονται, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ «τοῦ γεροντοτέρου τὸν ζυγὸν τῆς ἐξουσίας των κατέστησαν πολὺ βαρύν»,¹³ καὶ καθὼς ἔχει γραφῇ: «εἰς τοὺς πόνους τῶν τραυμάτων ἐπρόσθεσαν πόνους»¹⁴ οἱ ἀπάνθρωποι. Λοιπὸν, ἐὰν μὲν οὗτοι δὲν εἶχον διαπράξει τὰ ἐγκλήματα ταῦτα, ἐὰν δὲν εἶχον ἐξορίσει ἐκείνους, ποῦ ἐκαυτηρίαζον τὰς συ-

12. Πρβλ. Μαρθ. 10, 29.

13. Ἡσ. 47, 6.

14. Ψαλμ. 68, 27.

κοφαντίας των καὶ ἔπαιρναν τὸ μέρος ἡμῶν, πιθανῶς οἱ λόγοι των νὰ ἐγίνοντο ἀπὸ μερικοὺς πιστευτοί. Ἐπειδὴ ὁμῶς ἐσκευώρησαν κακὰ ἐναντὶον ἄλλων τόσον πολλῶν καὶ μεγάλων ἐπισκόπων, καὶ οὔτε τοῦ μεγάλου καὶ ὁμολογητοῦ Ὁσίου, οὔτε τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης οὔτε τόσων ἄλλων ἐπισκόπων ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν καὶ τὴν Γαλίαν, καὶ τὴν Αἴγυπτον, καὶ τὴν Λιβύην, καὶ τῶν ἐπισκόπων πολλῶν ἄλλων μερῶν δὲν ἐφείσθησαν, ἀλλὰ ἔπραξαν ταῦτα ἐναντίον ἐκείνων, ποῦ κατέκριναν πλήρως αὐτοὺς διὰ τὴν στάσιν των εἰς θάρος ἡμῶν, πῶς νὰ μὴ ἀπεφάσισαν οὗτοι πολὺ περισσότερον καὶ νὰ μὴ ἐπιθυμοῦν πρὶν ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ μετὰ ἀπὸ ἐκείνους νὰ θανατώσουν καὶ ἡμᾶς; Διότι πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἔχουν χάσει τὸν ὕπνον των καὶ νομίζουν ὅτι ἀδικοῦνται, ὅταν βλέπουν ὅτι σώζονται ἀκόμη, ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους οὗτοι δὲν ἠθελον νὰ ζοῦν.

10. Ποῖος λοιπὸν δὲν βλέπει τὴν πανουργίαν των; Εἰς ποῖον δὲν εἶναι τοῦτο ὀλοφάνερον, ὅτι δὲν προσάπτουν εἰς ἡμᾶς δειλίαν προφασιζόμενοι ὅτι ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' ἐπειδὴ διψοῦν δι' αἵματα, μεταχειρίζονται ὡς δίκτυα τὰ δόλια τεχνάσματά των, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ συλλαμβάνωνται εἰς αὐτὰ ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους ζητοῦν νὰ θανατώσουν; Διότι αἱ ἴδιαι αἱ πράξεις των ἀπέδειξαν ὅτι εἶναι τέτοιοι, καὶ ἐφανέρωσαν ὅτι εἶναι εἰς τοὺς τρόπους ἀγριώτεροι μὲν ἀπὸ τὰ θηρία, σκληρότεροι δὲ ἀπὸ τοὺς Βαθυλωνίους. Καὶ ἂν καὶ μόνος ὁ ἔλεγχος ἐναντίον των εἶναι ἀρκετός, ἐν τούτοις, ἐπειδὴ, σύμφωνα μὲ τὸν πατέρα των, τὸν διάβολον,¹⁵ χρησιμοποιοῦν ὑποκριτικῶς γλυκόλογα, ὥστε ἐνῶ κατηγοροῦν τοὺς ἄλλους διὰ δειλίαν, ἐκεῖνοι εἶναι δειλότεροι καὶ ἀπὸ τοὺς λαγούς, ἅς μελετήσωμεν τῶρα ἀπὸ τὰς θείας Γραφάς, ὅσα ἔχουν γραφῇ δι' αὐτούς. Διότι ἔτσι θὰ ἀποδειχθοῦν ὅτι οὗτοι, ἐξ Ἰσου, καὶ μὲ τὰς Γραφάς μὲν εὐρίσκονται εἰς πόλεμον, τὰς δὲ ἀρετὰς τῶν ἁγίων διαστρέφουν. Διότι ἐὰν ἐμπαίζουν ἐκείνους, ποῦ κρύπτονται, ἀπὸ αὐτούς, ποῦ ζητοῦν νὰ τοὺς θανατώσουν, καὶ κατηγοροῦν αὐτούς, ποῦ φεύγουν διὰ νὰ μὴ πέσουν εἰς χεῖρας τῶν διωκτῶν των, τί θὰ κάμουν ὅταν βλέπουν ὅτι ὁ μὲν Ἰακῶβ φεύγει τὴν ὀργὴν τοῦ ἀδελφοῦ του Ἡσαΰ,¹⁶ ὁ δὲ Μωϋσῆς ἀναχωρεῖ εἰς τὴν Μαδιάμ, διὰ νὰ

15. Πρὸβλ. Ἰω. 8, 44.

16. Πρὸβλ. Γεν. 27, 41, 45.

σωθῇ ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ Φαραώ;¹⁷ Πῶς δέ, μὲ τὸ νὰ φλυαροῦν τοιαύτας ἀνησιίας, θὰ δικαιολογήσουν τὸν Δαβίδ, ποῦ φεύγει ἀπὸ τὴν οἰκίαν, ὅταν ὁ Σαούλ¹⁸ ἀπέστειλεν ἀνθρώπους του διὰ νὰ τὸν φονεύσουν,¹⁹ καὶ κρύπτεται μὲν εἰς τὸ σπήλαιον,²⁰ «καὶ μεταμφιέζει τὸ πρόσωπόν του»,²¹ μέχρις ὅτου περάσῃ ὁ Ἀθιμέλεχ καὶ ἀπομακρύνῃ τὸν κίνδυνον; Τί δὲ ἡμποροῦν νὰ εἶπουν οὗτοι, ποῦ μὲ μεγάλην εὐκολίαν λέγουν τὰ πάντα, ὅταν βλέπουν τὸν μέγαν Ἡλίαν, ἅφ' ἐνὸς μὲν, νὰ ἐπικαλῆται τὸν Θεὸν καὶ νὰ ἀνασταίνῃ νεκρόν,²² ἅφ' ἑτέρου δέ, νὰ κρύπτεται ἐξ αἰτίας τοῦ Ἀχαάθ,²³ καὶ νὰ φεύγῃ, λόγῳ τῶν ἀπειλῶν τῆς Ἰεζάβελ;²⁴ Διότι κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν καὶ οἱ υἱοὶ τῶν προφητῶν, ποῦ κατεζητοῦντο, ἐκρύπτοντο μυστικὰ εἰς τὰ σπήλαια κοντὰ εἰς τὸν Ἀβδιοῦ.²⁵

11. Ἡ οὗτοι δὲν ἔτυχε μὲν νὰ γνωρίζουν τίποτε δι' αὐτούς, ἐπεὶδὴ εἶναι παλαιοί, δὲν ἐνθυμοῦνται ὅμως καθόλου οὔτε ἐκείνους διὰ τοὺς ὁποίους πληροφορεῖ ἡμᾶς τὸ Εὐαγγέλιον. Διότι καὶ οἱ μαθηταὶ ἔφευγον διὰ νὰ κρυφθοῦν «διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων»,²⁶ καὶ ὁ Παῦλος εἰς τὴν Δαμασκόν, ποῦ κατεζητεῖτο ἀπὸ τὸν βασιλέα Ἀρέθαν, «κατεβιβάσθη μέσα εἰς πλεκτὸν καλάθιον ἀπὸ τὸ τεῖχος καὶ ἐξέφυγεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ διώκτου του».²⁷ Ἐφ' ὅσον λοιπὸν ἡ Γραφή λέγει τοιαῦτα διὰ τοὺς ἁγίους, ποῖαν ἄρα δικαιολογίαν τῆς αὐθαδεῖας αὐτῶν θὰ ἡμπορέσουν νὰ εὗρουν; Διότι καὶ ἂν μᾶς μεμφοῦν διὰ δειλίαν, τοῦτο θὰ ἀποβῇ εἰς θάρος τῶν, καθ' ὅσον θὰ εἶναι τόλμημα παραφρόνων, ἂν δὲ καὶ οὗτοι κατὰ παράθεσιν τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ συκοφαντοῦν, πράττουν τοῦτο ἐπεὶδὴ δὲν γνωρίζουν καθόλου τὰς Γραφάς. Διότι εἰς μὲν τὸν Μωσαϊκὸν νόμον ὑπῆρχε διάταξις, καθ' ἣν εἶχον ὀρισθῇ καὶ πόλεις ἄσυλα,²⁸ διὰ νὰ καταφεύγουν ἐκεῖ οἱ καταζητούμενοι διὰ πράξεις ἀξιοποι-

17. Πρβλ. Ἐξ. 2, 15.

18. Πρβλ. Α' Βας. x. 19.

19. Πρβλ. Α' Βας. 20, 31.

20. Πρβλ. Α' Βας. 22, 1.

21. Α' Βας. 21, 13.

22. Πρβλ. Γ' Βας. 17, 17 ἔξ.

23. Πρβλ. Γ' Βας. 18, 46.

24. Πρβλ. Γ' Βας. 19, 2.

25. Πρβλ. Γ' Βας. 18, 4.

26. Ἰω. 20, 19.

27. Πρβλ. Β' Κορ. 11, 32 - 33.

28. Πρβλ. Ἀριθ. 35, 12.

νους, τιμωρουμένους με θάνατον, ώστε να ἡμποροῦν νὰ διασωζώνται ἀπὸ τοὺς διώκτας των. "Όταν δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου καὶ ἦλθεν ὁ ἴδιος ὁ Λόγος τοῦ Πατρὸς πού ὠμίλησεν εἰς τὸν Μωϋσῆν, ἔδωκε πάλιν τὴν αὐτὴν ἐντολὴν λέγων· «"Όταν δὲ σᾶς ἐκδιώκουν ἀπὸ τὴν πόλιν ταύτην, νὰ φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην».²⁹ Καὶ ὕστερα ἀπὸ ὀλίγα λέγει· «"Όταν λοιπὸν ἴδητε τὸ θδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, διὰ τὸ ὁποῖον ὠμίλησεν ὁ προφῆτης Δανι- ἦλ, νὰ στέκεται εἰς τὸν ἅγιον τόπον (ὁ ἀναγνώστης ἄς καταλάβῃ), τότε οἱ κάτοικοι τῆς Ἰουδαίας ἄς καταφεύ- γουν εἰς τὰ ὄρη διὰ νὰ κρυφθοῦν ἐκεῖ. Ἐκεῖνος, πού θὰ εἶναι ἐπάνω εἰς τὴν ταράτσαν τοῦ σπιτιοῦ του ἄς μὴ κα- ταθῇ νὰ πάρῃ τὰ πράγματα πού ἔχει εἰς τὴν οἰκίαν του, ἀλλ' ἄς φύγῃ ἀμέσως διὰ νὰ σωθῇ. Καὶ ἐκεῖνος, πού θὰ ἐργάζεται εἰς τὸν ἀγρόν, ἄς μὴ ἐπιστρέψῃ πάλιν διὰ νὰ παραλάβῃ τὰ ἐνδύματά του».³⁰ Διότι, ἐπειδὴ οἱ ἅγιοι ἐ- γνώριζον αὐτά, εἶχον κατὰ τὸν θίον των τοιαύτην συμ- περιφοράν. Διότι ἐκεῖνα πού ὁ Κύριος διέταξε τώρα, τὰ αὐτὰ ἔλεγεν εἰς τοὺς ἁγίους καὶ πρὸ τῆς ἐνσάρκου παρουσίας του, καὶ αὐτὸς εἶναι κανὼν διὰ τοὺς ἀνθρώ- πους, πού ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἠθικὴν τελειότητα νὰ πράττῃ κανεῖς ἐκεῖνο, πού ὁ Θεὸς ἠθέλεε προστάξει.

12. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ Λόγος, πού ἔγινε δι' ἡ- μᾶς ἄνθρωπος, ὅταν κατεζητεῖτο, ὅπως ἡμεῖς, ἐθεώρη- σεν ἄξιον νὰ κρυφθῇ, καὶ πάλιν ὅταν κατεδιώκετο ἔφευ- γε, καὶ τὸν κίνδυνον ἀπὸ τὰς κακὰς προθέσεις τῶν ἐ- χθρῶν του διέφευγε. Διότι ἔπρεπεν οὗτος, καθὼς ἀπὸ τὸ νὰ πεινᾷ, καὶ νὰ διψᾷ, καὶ νὰ πάθῃ, ἔτσι καὶ ἀπὸ τὸ νὰ φεύγῃ πρὸ τοῦ κινδύνου, νὰ ἀποδεικνύῃ ὅτι ἔγινεν ἄν-θρωπος καὶ ἐφοροῦσε σῶμα ἀνθρώπινον. Διὸ εὐθύς μὲν ἀπὸ τὴν ἀρχήν, μόλις ἔγινεν ἄνθρωπος, ὅταν ἦτο ἀκό-μη παιδίον, ὁ ἴδιος ἔδωσεν ἐντολὴν διὰ τοῦ ἀγγέλου εἰς τὸν Ἰωσήφ· «Σήκω, πάρε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα του καὶ φεύγε εἰς τὴν Αἴγυπτον, διότι ὁ Ἡρώδης πρόκειται νὰ ζητήσῃ νὰ φονεύσῃ τὸ παιδίον».³¹ Καὶ ὅταν ἀπέθανεν ὁ Ἡρώδης ἐμφανίζεται πάλιν ὅτι, λόγῳ τοῦ Ἀρχελάου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἡρώδου, ἀναχωρεῖ καὶ ἐγκαθίσταται εἰς τὴν Ναζαρέτ.³² "Όταν δὲ κατόπιν ἀπεδείκνυνεν ὅτι ἦτο Θεὸς καὶ τὴν ξηράν καὶ ἄχρηστον χεῖρα ἐθεράπευσεν,

29. Μκτθ. 10, 23.

30. Μκτθ. 24, 15 - 18.

31. Μκτθ. 2, 13.

32. Πρδλ. Μκτθ. 2, 19, 22 εἰ.

«οἱ μὲν Φαρισαῖοι ἔκαμον συμβούλιον καὶ ἔλαθον κατ' αὐτο ἀπόφασιν νὰ θανατώσουν αὐτόν, ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφυγεν ἀπὸ ἐκεῖ». ³³ Καὶ ἀληθῶς ὅταν ἀνέστησεν ἐκ νεκρῶν τὸν Λάζαρον, «ἀπὸ ἐκείνην τὴν ἡμέραν», λέγει, «ἔλαθον ἀπόφασιν νὰ θανατώσουν αὐτόν. Ὁ Ἰησοῦς λοιπὸν δὲν περιεπάτει πλέον φανερά εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλ' ἀνεχώρησεν ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὴν χώραν, πού ἦτο πλησίον εἰς τὴν ἔρημον». ³⁴ Ἐπειτα, ὅταν ὁ Σωτὴρ ἔλεγε· «Πρὶν νὰ γεννηθῇ ὁ Ἀβραάμ ἐγὼ ὑπάρχω, οἱ μὲν Ἰουδαῖοι ἐσήκωσαν λίθους διὰ νὰ τὸν λιθοβολήσουν, ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐκρύφθη καὶ ἐβγῆκεν ἔξω ἀπὸ τὸ ἱερόν, καὶ ἀφοῦ ἐπέ-
 ρασε ἀπὸ ἐμπρός των χωρὶς νὰ τὸν θλέπουν, ἀνεχώρη-
 σεν ἀπὸ ἐκεῖ κατ' αὐτόν τὸν τρόπον ἀπαρατήρητος». ³⁵

13. Ἄρα λοιπὸν, ὅταν θλέπουν ταῦτα, ἡ ἀκριθέστε-
 ρον ὅταν ἀκούουν τοῦλάχιστον αὐτά, ἐπειδὴ δὲν θλέ-
 πουν, πῶς, σύμφωνα μὲ αὐτὸ πού ἔχει γραφῇ, «δὲν θὰ
 θελήσουν νὰ ριφθοῦν εἰς τὸ πῦρ καὶ νὰ κατακαοῦν», ³⁶
 ἐπειδὴ ἀποφασίζουν καὶ ὁμιλοῦν ἀντίθετα ἀπὸ ἐκεῖνα,
 τὰ ὅποια ὁ Κύριος, ποιεῖ καὶ διδάσκει; Διότι καὶ ὅταν
 ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς ὑπέστη μάρτυρικόν θάνατον,
 καὶ «οἱ μαθηταὶ του ἔθαψαν τὸ σῶμά του, καὶ ἤκουσεν ὁ
 Ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν ἀπὸ ἐκεῖ μέσα εἰς πλοῖον καὶ ἦλθεν
 εἰς ἔρημον τόπον μόνος του». ³⁷ Λοιπὸν, ὁ μὲν Κύριος αὐ-
 τὰ ἔκαμνε καὶ ἔτσι ἐδίδασκε. Εἴθε δὲ καὶ αὐτοὶ νὰ ἐν-
 τραποῦν ἔτσι καὶ νὰ περιορίσουν τὴν αὐθάδειάν των εἰς
 τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ μὴ ἐκμανοῦν περισσότερον μέ-
 χρι τοῦ σημείου νὰ κατηγορήσουν καὶ τὸν Σωτῆρα διὰ
 δειλίαν, μιά καὶ ἐσκέφθησαν νὰ βλασφημήσουν καὶ κατ'
 αὐτοῦ. Ἄλλ' οὔτε καὶ ἂν οὔτοι πάσχουν ἀπὸ μανίαν, θὰ
 ἠμπορέσῃ κανεὶς νὰ ἀνεχθῇ αὐτούς, διὰ νὰ εἶπω δὲ ἀ-
 κριθέστερα, θὰ ἀποδειχθοῦν ὅτι δὲν ἐννοοῦν τὰ Εὐαγ-
 γέλια. Διότι ἡ δικαιολογία τῆς τοιαύτης ἀναχωρήσεως
 καὶ φυγῆς μακρὰν τοῦ κινδύνου εἶναι λογικὴ καὶ ἀλη-
 θινή, τὴν ὁποίαν σχετικῶς μὲ τὸν Κύριον οἱ εὐαγγελι-
 σταὶ κατέγραψαν. Πρέπει δὲ ἡμεῖς, τοῦτο ἔχοντες ὡς κα-
 νόνα, νὰ σκεπτόμεθα τὸ αὐτὸ καὶ δι' ὅλους τοὺς ἀγί-
 ος, διότι ἐκεῖνα, πού ἐγράφησαν διὰ τὸν Σωτῆρα, ὡς
 ἄνθρωπον, τὰ αὐτὰ ἀρμόζουν νὰ ἀναφέρονται γενικῶς
 εἰς ὁλόκληρον τὸ ἀνθρώπινον γένος· διότι ἐκεῖνος ἐφό-

33. Ματθ. 12, 14 - 45.

34. Ἰω. 11, 53 - 54.

35. Ἰω. 8, 58 - 59.

36. Ἦσ. 9, 5.

37. Ματθ. 14, 12 - 13.

ρεσεν ὡς ἔνδυμα τὸ ἰδικόν μας σῶμα, καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθενείαν ἐφανέρωνε, τὴν ὁποίαν ὁ Ἰωάννης περιέγραψε κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον· «ἐζήτουν νὰ συλλάβουν αὐτόν, κανεὶς ὅμως δὲν ἔβαλε χεῖρα ἐπάνω του, διότι δὲν εἶχεν ἔλθει ἀκόμη ἡ ὥρα του».³⁸ Διότι ἀληθῶς καὶ πρὶν νὰ ἔλθῃ αὕτη, ἔλεγεν ὁ ἴδιος εἰς μὲν τὴν μητέρα του, «δὲν ἦλθεν ἀκόμη ἡ ὥρα μου»,³⁹ εἰς ἐκείνους δέ, πού ἐλέγοντο ἀδελφοί του, «ὁ ἰδικός μου καιρὸς δὲν εἶναι ἀκόμη παρών».⁴⁰ Καὶ πάλιν, ὅταν ὁ καιρὸς ἦλθεν, ἔλεγεν εἰς τοὺς μαθητάς· «Κοιμᾶσθε λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε· ἰδοὺ ἐπλησίασεν ἡ ὥρα διὰ νὰ παραδοθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς χεῖρας ἀμαρτωλῶν ἀνθρώπων».⁴¹

14. Ὡστε λοιπὸν, ὅτε ἦτο Θεὸς καὶ Λόγος τοῦ Πατρὸς δὲν εἶχε καιρὸν, διότι αὐτὸς εἶναι ὁ δημιουργὸς τῶν καιρῶν. Ὅταν δὲ ἔγινεν καὶ ἄνθρωπος, φανερώνει καὶ τοῦτο μὲ τὸ νὰ λέγῃ ὅτι ὁ χρόνος εἶναι μετρημένος διὰ κάθε ἄνθρωπον, ὁ χρόνος, τὸν ὁποῖον δὲν προσδιορίζει ἡ τύχη, ὅπως νομίζουν καὶ μυθολογοῦν μερικοὶ Ἕλληνες, ἀλλὰ τὸν ὁποῖον αὐτὸς μὲ τὸ νὰ εἶναι δημιουργός, καθώρισε διὰ τὸν καθένα, ὅπως ἠθέλησεν ὁ Πατήρ. Καὶ τοῦτο ἔχει γραφῇ καὶ ἔγινε φανερόν εἰς ὅλους. Διότι ἂν καὶ εἶναι κρυφόν καὶ διαφεύγει τῆς γνώσεως ὅλων τῶν ἀνθρώπων τὸ πῶς καὶ πόσος χρόνος ἔχει μετρηθῇ διὰ τὸν καθένα, ἀλλ' ὅμως ὁ καθεὶς γνωρίζει ὅτι, ὅπως γνωρίζει πότε εἶναι καιρὸς ἀνοίξεως καὶ θέρους, καὶ φθινοπώρου, καὶ χειμῶνος, ἔτσι σύμφωνα μὲ τὸ γεγραμμένον, «εἶναι καιρὸς νὰ ζῇ κανεὶς καὶ καιρὸς νὰ ἀποθάνῃ».⁴² Διὰ τοῦτο τῆς μὲν γενεᾶς κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Νῶε ὁ χρόνος ἐσυντομεύθη καὶ ἔτσι τότε τὰ ἔτη τοῦ παρόντος καιροῦ ὅλων τῶν ἀνθρώπων περιορίσθησαν,⁴³ καὶ εἰς τὸν Ἐzekiάν προσετέθησαν δέκα πέντε ἔτη.⁴⁴ Ὅταν δὲ ὁ Θεὸς ὑπόσχεται εἰς τοὺς λατρεύοντας γνησίως αὐτόν, ὅτι «θὰ συμπληρώσω τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν σου»⁴⁵, ὁ μὲν Ἀβραάμ ἀποθνήσκει «πλήρης ἡμερῶν»,⁴⁶ ὁ δὲ Δαβὶδ παρεκάλει λέγων, «μὴ ἐπιτρέψῃς

38. Ἰω. 7, 30.

39. Ἰω. 2, 4.

40. Ἰω. 7, 6.

41. Μκτθ. 26, 45.

42. Πρβλ. Ἐκκλ. 3, 2.

43. Πρβλ. Γεν. 6, 13.

44. Πρβλ. Ἠσ. 38, 5.

45. Ἐξ. 23, 26.

46. Γεν. 25, 8.

νά ἀποθάνω εἰς τὸ μέσον τῶν ἡμερῶν μου». ⁴⁷ Καὶ ὁ μὲν εἰς ἀπὸ τοὺς φίλους τοῦ Ἰώβ, ὁ Ἐλιφάζ, μὲ τὸ νά γνωρίζῃ τοῦτο καλῶς, ἔλεγεν «θὰ κατέλθῃς εἰς τὸν τάφον ὅπως ἀκριβῶς ὁ ὠριμος σῖτος, πού θερίζεται εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θερισμοῦ, ἢ ὅπως ἀκριβῶς ἡ θημωνιά τοῦ ἀλωνιοῦ, πού ἐκουβαλήθη καὶ ἐσορώθη ἐκεῖ εἰς τὴν κατάλληλον ὥραν», ⁴⁸ ὁ δὲ Σολομών, διὰ νά ἐπιβεβαιώσῃ τὸν λόγον αὐτοῦ, λέγει· «αἱ ψυχαὶ τῶν παρανόμων ἀφαιροῦνται προῶρως», ⁴⁹ διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸν Ἐκκλησιαστήν συμβουλεύει· «μὴ γίνῃς πολὺ ἀσεβῆς, καὶ μὴ γίνῃς πολὺ σκληρός, διὰ νά μὴ ἀποθάνῃς πρὶν ἔλθῃ ὁ καιρὸς σου». ⁵⁰

15. Ἀκριβῶς δέ, ὅπως ταῦτα ἔχουν γραφῇ, φανερῶναι ὁ Λόγος ὅτι οἱ ἅγιοι γνωρίζουν τὸν χρόνον, πού ἔχει προσδιορισθῇ διὰ τὸν καθένα. Ὅτι δὲ τὸ νά μὴ γνωρίζῃ κανεὶς τὸ τέλος τοῦ χρόνου εἶναι γνώρισμα τῆς ἀγνοίας τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως θεβαιώνει ὁ Δαβίδ, λέγων· «Πληροφόρησέ με πόσον ὀλίγοι εἶναι αἱ ἡμέραι μου», ⁵¹ διότι ἐκεῖνο πού δὲν ἐγνώριζε, τοῦτο ἐζήτην νά μάθῃ. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὁ πλούσιος, ἐπειδὴ ἐνόμιζεν ὅτι θὰ ζήσῃ ἀκόμῃ πολὺν χρόνον, ἤκουεν· «ἀνόητε, αὐτὴν τὴν νύκτα ζητοῦν τὴν ψυχὴν σου, ἐκεῖνα δέ, πού ἐτοίμασες, εἰς ποῖον θὰ ἀνήκουν;». ⁵² Ὁ δὲ Ἐκκλησιαστής, ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀποφαίνεται· «καὶ θεβαίως ὁ ἄνθρωπος δὲν γνωρίζει πόσον χρόνον θὰ ζήσῃ». ⁵³ Διότι διὰ τοῦτο καὶ ὁ πατριάρχης Ἰσαὰκ ἔλεγεν εἰς τὸν υἱόν του Ἡσαΐ· «Ἰδοὺ ἐγὼ ἐγήρασα καὶ δὲν γνωρίζω τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου μου». ⁵⁴ Λοιπὸν, ὁ μὲν Κύριος, ἂν καὶ ἦτο Θεὸς καὶ Λόγος τοῦ Πατρὸς καὶ ἐγνώριζε τὸν χρόνον, πού δι' αὐτοῦ ἐμετρήθη δι' ὅλους, καὶ ἐγνώριζεν ὁ ἴδιος τὸν χρόνον, πού ὥρισε διὰ τὸ σῶμά του, πού θὰ ὑφίστατο τὸ πάθος, ἐπειδὴ δι' ἡμᾶς ἐγένεν ἄνθρωπος, κατὰ τὰς ἡμέρας πρὶν ἔλθῃ ὁ χρόνος νά πάθῃ, ὅταν κατεζητεῖτο ἐκρύπτετο καὶ αὐτὸς ὅπως καὶ ἡμεῖς, καὶ ὅταν κατεδιώκετο ἔφευγε τὸν κίνδυνον, καὶ ἐματαίωνε τὰς κακὰς προθέσεις καὶ ἐπερνοῦσε «διὰ μέ-

47. Ψαλμ. 101, 25.

48. Ἰωβ. 5, 26.

49. Παρμ. 11, 30.

50. Ἐκκλ. 7, 17.

51. Ψαλμ. 101, 24.

52. Λουκ. 11, 20.

53. Ἐκκλ. 9, 12.

54. Γεν. 27, 2.

σου αὐτῶν καὶ ἔφευγε». ⁵⁵ Ὄταν δὲ ἔφθασεν ὁ καιρὸς, ποῦ ὠρίσθη ἀπὸ τὸν ἴδιον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἤθελε νὰ πάθῃ σωματικῶς ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων σωτηρίας, τότε μὲν ἀναφέρει τοῦτον πρὸς τὸν Πατέρα, λέγων· «Πάτερ ἤλθεν ἡ ὥρα· δόξασον τὸν Υἱόν σου», ⁵⁶ ὕστερα δὲ δὲν κρύπτεται πλέον ἀπὸ ἐκείνους, ποῦ κατεζήτουν αὐτόν, ἀλλ' ἐστέκετο ἐπειδὴ ἤθελε νὰ συλληφθῇ παρ' αὐτῶν. Διότι, λέγει, εἶπεν εἰς ἐκείνους, ποῦ ἤλθον πρὸς αὐτόν· «Ποῖον ζητεῖτε; ὅταν δὲ ἐκείνοι ἀπεκρίθησαν, Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον, ἔλεγεν εἰς αὐτούς· ἐγὼ εἰμαι ἐκεῖνος ποῦ ζητεῖτε», ⁵⁷ καὶ τοῦτο ὄχι μίαν, ἀλλὰ δύο φορές ἔπραξε, καὶ ἔτσι ὕστερα ἔφεραν αὐτόν ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου. Οὐτε δὲ πρὶν νὰ ἔλθῃ ὁ χρόνος ἄφηνε τὸν ἑαυτόν του νὰ συλληφθῇ, οὔτε ὅταν ὁ κατάλληλος χρόνος ἦτο παρὼν ἐκρύπτετο, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος παρέδιδε τὸν ἑαυτόν του εἰς τοὺς ἐπιβούλους ἐχθροὺς του, διὰ νὰ δείξῃ εἰς ὅλους ὅτι ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος τῶν ἀνθρώπων ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀνωθεν κρίσιν, καὶ ὅτι χωρὶς νὰ θέλῃ ὁ Πατὴρ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς οὔτε μία τρίχα τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἡμπορεῖ νὰ γίνῃ λευκὴ ἢ μαύρη, οὔτε στρουθίον νὰ συλληφθῇ ποτε εἰς παγίδα. ⁵⁸

16. Ὁ μὲν Κύριος λοιπὸν ἔτσι παρέδωσε τὸν ἑαυτόν του ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ὅλων, καθὼς προελέχθη. Οἱ δὲ ἅγιοι, ἀφοῦ ἔμαθον παρὰ τοῦ Σωτῆρος καὶ τοῦτον τὸν τύπον συμπεριφορᾶς (διότι ἀπὸ αὐτὸν καὶ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως καὶ τώρα καὶ πάντοτε ἐδιδάσκοντο), ἐπειδὴ ἠγωνίζοντο ἐναντίον τῶν διωκτῶν των, νομίμως ἔφευγον, καὶ ὅταν κατεζητοῦντο ἀπὸ ἐκείνους ἐκρύπτοντο, ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐγνώριζον, ὡς ἄνθρωποι, τὸ τέλος τοῦ χρόνου, ποῦ ἡ θεία πρόνοια εἶχεν ὀρίσει δι' αὐτούς, δὲν ἤθελον νὰ παραδώσουν αὐτοθούλως τοὺς ἑαυτούς των εἰς τὴν διάθεσιν ἐκείνων, ποῦ ἐπεβουλεύοντο τὴν ζωὴν των. Ἐπειδὴ δὲ πάλιν ἐγνώριζον αὐτό, ποῦ ἔχει γραφῇ, ὅτι «εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ εἶναι οἱ κληροί» ⁵⁹ τῶν ἀνθρώπων, καί, «ὁ Κύριος θανατῶνει καὶ ὁ Κύριος ζωοποιεῖ», ⁶⁰ ὑπέμενον μᾶλλον μέχρι τέλους, καθὼς ἔχει εἶπει ὁ Ἀπόστολος· «περιεφέροντο ὡς πλάνητες καὶ ἀντὶ ἐνδυμάτων ἐφοροῦσαν δέρματα προβάτων καὶ αἰγῶν, ὑ-

55. Λουκ. 4, 30.

56. Ἰω. 17, 1.

57. Ἰω. 18, 5.

58. Πρβλ. Ματθ. 5, 36, 10, 29.

59. Φαλμ. 30, 16.

60. Α' Βαρ. 2, 6.

φιστάμενοι στερήσεις, θλίψεις καὶ κακουχίας, ἐπλανῶν-
το εἰς τὰς ἐρήμους, εἰς τὰ ὄρη καὶ εἰς τὰ σπήλαια τῆς
γῆς»⁶¹ ἐκρύπτοντο, ἕως ὅτου ἔλθῃ ὁ προκαθωρισμένος
καιρὸς τοῦ θανάτου των, ἢ ἕως ὅτου ὁ Θεὸς πού ὤρισε
τὸν χρόνον, ὁμιλήσῃ πρὸς αὐτοὺς καὶ σταματήσῃ τοὺς
ἐπιβούλους ἐχθροὺς νὰ μελετοῦν κακὰ ἐναντίον των, ἢ
ἐπιτρέψῃ φανερά νὰ παραδωθοῦν οἱ καταδιωκόμενοι
εἰς τοὺς διώκτας των, ὅπως φανῇ εἰς αὐτὸν κατὰ τὴν ἐ-
κάστοτε περίπτωσιν ὅτι ἔχει καλῶς. Καὶ τοῦτο ἡμποροῦ-
μεν νὰ μάθωμεν ἀκριθῶς δι' ὅλα ἀπὸ τὴν περίπτωσιν
τοῦ Δαθίδ' ὅταν δηλαδὴ ὁ Ἰωάθ προσπαθοῦσε νὰ προ-
καλέσῃ τὸν θυμὸν του κατὰ τοῦ Σαούλ, αὐτὸς ἔλεγεν·
«Ζῇ Κύριος, καὶ ἐὰν ὁ Κύριος δέν πατάξῃ αὐτόν, ἢ δέν
ἔλθῃ ἡ ἡμέρα του» νὰ ἀποθάνῃ, «ἢ δέν κατέλθῃ ὁ ἴδιος
εἰς πόλεμον καὶ συμμαχήσῃ»⁶² μὲ τοὺς ἐχθροὺς, ἐγὼ δέν
θά σηκώσω «τὸ χέρι μου νὰ θανατώσω ἐκεῖνον, πού ὁ
Κύριος ἔχει χρίσει βασιλέα».⁶³

17. Ἐὰν δὲ καὶ κάποτε, ἐνῶ κατεδιώκοντο, παρεδί-
δοντο οἰκειοθελῶς εἰς τοὺς καταζητούντας αὐτοὺς,
οὔτε τοῦτο ἔπραττον ἄνευ λόγου· διότι τότε ὡμι-
λοῦσε εἰς αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα καὶ ἔτσι οὗτοι παρουσιάζ-
οντο εἰς ἐκείνους, ἐπειδὴ ἦσαν φίλοι τοῦ Θεοῦ καὶ κα-
τὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐφάνερωναν πάλιν τὴν εἰς αὐτὸν
ὑπακοὴν καὶ προθυμίαν των. Τέτοιος ἦτο ὁ Ἡλίας, ὁ ὁ-
ποῖος συνεμορφώθη μὲ ὅσα ἤκουσε παρὰ τοῦ Πνεύμα-
τος καὶ παρουσιάσθη εἰς τὸν Ἀχαάθ,⁶⁴ καὶ ὁ Μιχαίας
ὁ προφήτης πού ἤρχετο πρὸς τὸν ἴδιον τὸν Ἀχαάθ,⁶⁵ καὶ
ὁ προφήτης, πού προσυχήθη εἰς τὸ θυσιαστήριον⁶⁶ τῆς
Σαμαρείας καὶ ἔκαμε τὸν Ροβοάμ νὰ ἐντραπῇ, καὶ ὁ
Παῦλος, πού ἐπεκαλεῖτο τὸν Καίσαρα.⁶⁷ Διότι θέθαια
δέν ἔφευγον ἀπὸ δειλίαν, μὴ γένοιτο· ἀλλὰ μάλλον διό-
τι μετεχειρίζοντο τὴν φυγὴν ὡς ὄπλον κατὰ τὸν ἀγῶνά
των καὶ ἀσκήσιν κατὰ τοῦ θανάτου, ἐφύλαττον δὲ κα-
λῶς τὰ δύο ταῦτα, καὶ ἐσκέπτοντο ὀρθῶς, ὅταν οὔτε χω-
ρὶς λόγον παρεδίδοντο (διότι τοῦτο ἦτο ὡσάν νὰ ἦσαν
ὑπεύθυνοι αὐτοκτονίας οἱ ἴδιοι καὶ νὰ πράττουν ἀντίθε-
τα πρὸς τὸν λόγον τοῦ Κυρίου «ἐκεῖνα, πού ὁ Θεὸς ἡ-

61. Ἐβρ. 11, 37 - 38.

62. Α' Βας. 26, 10.

63. Α' Βας. 26, 11.

64. Πρ5λ. Γ' Βας. 18, 1 ἐξ.

65. Πρ5λ. Γ' Βας. 22, 15.

66. Πρ5λ. Γ' Βας. 13, 2.

67. Πρ5λ. Πράξ. 25, 11.

νωσεν εἰς ἓν, ὁ ἄνθρωπος ἅς μὴ τὰ χωρίζει»⁶⁸), οὔτε ἤθελον νὰ κατηγορηθοῦν δι' ἀδιαφορίαν, ὅτι ἀπέκαμον ἀπὸ τὰς θλίψεις, ποὺ ὑπέφεραν κατὰ τὸν χρόνον τῆς φυγῆς, αἱ ὁποῖαι προκαλοῦν μεγαλύτερον καὶ χειρότερον πόνον ἀπὸ τὸν θάνατον. Διότι ἐκεῖνος, ποὺ ἀπέθανε, ἔπαυσε νὰ ὑποφέρει, ἐκεῖνος δέ, ποὺ εὐρίσκεται ὑπὸ διωγμὸν, ἐπειδὴ περιμένει κάθε ἡμέραν τὰς ἐπιθέσεις τῶν ἐχθρῶν του, νομίζει ὅτι ὁ θάνατος εἶναι ἐλαφρότερος. Ὡστε καὶ ἐκεῖνοι, ποὺ ἐτελείωσαν τὰς ἡμέρας των κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς φυγῆς των, νὰ μὴ ἀποθνήσκουν ἀδόξως, ἀλλὰ νὰ ἔχουν καὶ αὐτοὶ τὴν καύχησιν τοῦ μαρτυρίου. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰωῦ ἀνεγνωρίσθη μέγας κατὰ τὴν ἀνδρείαν, ἐπειδὴ ὅταν ἔζη ὑπέστη τόσον πολλὰς καὶ τόσον μεγάλας δοκιμασίας, τὰς ὁποίας, ἐὰν εἶχεν ἀποθάνει, καθόλου δὲν θὰ ἐδοκίμαζεν. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτοὶ οἱ μακάριοι Πατέρες εἶχον τοιαύτην συμπεριφορὰν εἰς τὸν θῖον των, ὥστε ὅταν μὲν κατεδιώκοντο δὲν ἐδειλιάζον, ἀλλὰ καὶ περισσότερον ἐφανέρωναν τὴν ἀνδρείαν τῆς ψυχῆς των, οὕτως ὥστε ὅταν ἀπεμονώνοντο οἱ ἴδιοι μέσα εἰς ἀποπνικτικοὺς καὶ σκοτεινοὺς χώρους, νὰ ζοῦν σκληρὸν θῖον, ὅταν δὲ πάλιν ὁ χρόνος τοῦ θανάτου ἦτο παρὼν δὲν ἀπέφευγον αὐτόν. Διότι οὗτοι δὲν ἐννοιάζοντο, ὥστε νὰ πτοοῦνται ὅταν ὁ θάνατος ἦτο παρὼν, οὔτε νὰ σπεύδουν νὰ παροδοθοῦν εἰς θάνατον πρὶν νὰ ἔλθῃ ἡ ὠρισμένη κρίσις ἀπὸ τὴν θείαν πρόνοιαν, μήτε πάλιν νὰ ἀντιστρατεύωνται ἐναντίον τῆς θείας οἰκονομίας, εἰς τὴν προστασίαν τῆς ὁποίας ἐγνώριζον νὰ ἐμπιστεύωνται τοὺς ἑαυτοὺς των, καὶ διὰ νὰ μὴ γίνωνται οἱ ἴδιοι αἵτιοι διὰ τοὺς ἑαυτοὺς των νὰ κυριεύωνται ἀπὸ τὸν φόβον, μὲ τὸ νὰ ἐνεργοῦν ἀπερισκέπτως. Διότι ἔτσι ἔχει γραφῇ· «ὁ ἀπερίσκεπτος εἰς τὰ χεῖλη θὰ προκαλέσῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ φόβον».⁶⁹

18. Πραγματικῶς οἱ ἅγιοι ἦσαν τόσον τέλεια παρασκευασμένοι εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς ἀνδρείας, ὥστε κανεὶς νὰ μὴ ἡμπορῇ νὰ ἀμφιβάλῃ διὰ τοῦτο. Διότι ὁ μὲν πατριάρχης Ἰακώβ, ὅταν πρωτύτερα κατεδιώκετο ἀπὸ τὸν Ἡσαῦ, δὲν ἐφοβήθη τὸν θάνατον, ποὺ ἦτο παρὼν, διότι ἀκριβῶς κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον εὐλογοῦσεν ὅπως ἤξιζε τὸν καθένα ἀπὸ τοὺς πατριάρχας.⁷⁰ Ὁ δὲ

68. Ματθ. 19, 6.

69. Περμ. 13, 3.

70. Πρβλ. Γεν. κ. 49.

μέγας Μωϋσῆς, ἐνῶ πρωτύτερα ἐκρύπτετο ἀπὸ τὸν Φα-
 ραῶ καὶ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ἀπεδήμησεν εἰς τὴν Μαδιάμ,
 ὅταν ἤκουσε «πήγαινε εἰς τὴν Αἴγυπτον», ⁷¹ δὲν ἐφοθή-
 θη, καὶ ὅταν διετάχθη, «ἀνέβα εἰς τὸ ὄρος τὸ Ἀθαρει
 καὶ ἀπόθανε», ⁷² δὲν ἔμεινεν ἐκεῖ ἐπειδὴ ἐδειλίασεν, ἀλ-
 λά πλήρης χαρᾶς ἔτρεξε νὰ ὑπάγῃ εἰς αὐτό. Καὶ ὁ μὲν
 Δαβίδ, ἐνῶ πρωτύτερα ἔφευγε διωκόμενος ἀπὸ τὸν Σα-
 οὺλ, δὲν ἐφοθήθη κατόπιν νὰ ἐκθέσῃ εἰς κίνδυνον τὴν
 ζωὴν του εἰς τοὺς πολέμους του ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ
 καὶ ὅταν ἤκουσεν ὅτι ὤφειλε νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ θανάτου
 καὶ φυγῆς, ἀντὶ οὗτος νὰ προτιμήσῃ νὰ φύγῃ καὶ νὰ ζή-
 σῃ, ἐπροτίμησε μᾶλλον καὶ ἐξέλεξε τὸν θάνατον ὁ σο-
 φός. ⁷³ Ὁ δὲ μέγας Ἡλίας, ἐνῶ παλαιότερον ἐκρύπτετο
 ἀπὸ τὴν Ἰεζάβελ, δὲν ἐδειλίασεν ὕστερον ὅταν ἤκουσε
 ἀπὸ τὸ Πνεῦμα νὰ συναντήσῃ τὸν Ἀχαάθ καὶ νὰ ἐλέγ-
 ξῃ τὸν Ὀχοζιάν. ⁷⁴ Ὁ δὲ Πέτρος ὁ ὁποῖος ἐκρύπτετο ἐκ
 φόβου πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ⁷⁵ καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος,
 ὁ ὁποῖος κατεβιβάσθη μέσα εἰς πλεκτὸν καλάθιον ἀπὸ
 τὸ τεῖχος καὶ ἔφυγε, ⁷⁶ ὅταν ἤκουσαν, «πρέπει νὰ μαρ-
 τυρήσετε εἰς τὴν Ρώμην», ⁷⁷ δὲν ἀνέβαλον τὴν ἀναχώρη-
 σίν των, μᾶλλον δὲ μὲ πολλὴν χαρὰν μετέβησαν ἐκεῖ.
 Καὶ ὁ μὲν ὥσάν νὰ ἐπήγαινε πρὸς τοὺς ἰδικούς του, ἐβι-
 άζετο νὰ φθάσῃ ἐνωρίτερον καὶ ἔχαιρε, πού τὸν ἔσφα-
 ζον, ὁ δὲ καὶ ὅταν ἦλθεν ὁ προσδιωρισμένος χρόνος ὁ-
 χι μόνον δὲν ἐτρόμαξεν, ἀλλὰ καὶ ἐκαυχᾶτο διὰ τοῦτο,
 λέγων· «ἐγὼ τώρα χύνω τὸ αἷμά μου σπονδὴν πρὸς τὸν
 Θεόν, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἀναχωρήσεώς μου ἔφθασε» ⁷⁸

19. Ταῦτα ὅμως δὲν φανερώνουν οὔτε ὅτι ἡ προη-
 γουμένη φυγὴ των ἐγένινεν ἀπὸ δειλίαν οὔτε ὅτι τὰ
 παρόντα, πού συνέβησαν εἰς αὐτούς, μαρτυροῦν συνη-
 θισμένην πρᾶξιν, ἀλλὰ διαλαλοῦν ὅτι ἡ ἀρετὴ τῆς
 ἀνδρείας των εἶναι μεγάλη. Διότι οὔτε τὴν φυγὴν
 ἐπροτίμησαν χάριν εὐκολίας, ἀλλὰ τότε ἐπεδίδοντο εἰς
 τὴν ἄσκησιν μὲ μεγαλυτέραν ἔντασιν, οὔτε ἐπειδὴ ἔφευ-
 γον τοὺς κινδύνους κατηγοροῦντο, οὔτε ἀπεδίδετο εἰς

71. Ἐξ. 4, 16.

72. Δευτ. 32, 49, 50.

73. Πρβλ. Β' Βασ. 24, 13 - 14.

74. Πρβλ. Γ' Βασ. 18, 1. Δ' Βασ. 1, 15.

75. Πρβλ. Ἰω. 20, 19.

76. Πρβλ. Β' Κορ. 11, 32 - 33.

77. Πράξ. 23, 11.

78. Β' Τιμ. 4, 6.

αυτούς δειλία από ανθρώπους σάν τους σημερινούς φιλοκατηγόρους, αλλά και ακριβώς διὰ τοῦτο ἐμακαρίζοντο ἀπὸ τὸν Κύριον, λέγοντα· «μακάριοι εἶναι ἐκεῖνοι, ποὺ καταδιώκονται χάριν τῆς δικαιοσύνης».⁷⁹ Ἄλλ' οὔτε ὑπῆρξε δι' αὐτούς χωρὶς ὠφέλειαν ἡ τοιαύτη δοκιμασία, διότι μὲ τὸ νὰ «δοκιμασθοῦν ὡς χρυσὸς εἰς τὸ χωνευτήριον»,⁸⁰ ὅπως εἶπεν ἡ σοφία, «εὗρισκεν αὐτὸς ὁ Θεὸς ἀξιους νὰ γίνουν ἰδιοὶ τοῦ»,⁸¹ καὶ ἐκεῖνοι τότε ἀκριβῶς «ἐλαμπον ὅπως οἱ σπινθῆρες»,⁸² ἐπειδὴ ἐσώζοντο μὲν ἀπὸ τοὺς διώκτας των, διεφυλάσσοντο δὲ ἀθλαθεῖς ἀπὸ τὰς σκευωρίας τῶν δολίων ἐχθρῶν των,⁸³ καὶ διὰ τοῦτο, διεφυλάχθησαν θαυμαστῶς ἀπὸ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ χάριν τῆς διδασκαλίας τῶν λαῶν, ὥστε καὶ ἡ φυγὴ αὐτῶν καὶ ἡ διαφύλαξις των ἀπὸ τὸν θυμὸν τῶν καταζητούντων αὐτοὺς νὰ γίνουν κατ' οἰκονομίαν τοῦ Κυρίου. Διότι τότε οὗτοι ἐγίνοντο ἔτσι ἀγαπητοὶ εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἶχον εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν καλὴν τὴν μαρτυρίαν τῆς ἀνδραγαθίας των.

20. Ὁ πατριάρχης Ἰακώβ⁸⁴ λοιπόν, ἐπειδὴ ἔφευγε ἐκρίνετο ἄξιος νὰ ἴδῃ περισσοτέρας ὀπτασίας, καὶ μᾶλλον ὅταν οὗτος ἦτο ἡρεμὸς εἶχε μὲ τὸ μέρος τοῦ τὸν Κύριον, ὁ ὁποῖος τὸν μὲν λάβαν ἐντρόπιαζε, τὸν δὲ Ἡσαΐ ἡμπόδιζε νὰ ἐκτελέσῃ τὰ ἐκδικητικὰ τοῦ σχέδια, καὶ ὕστερον ἀπὸ αὐτὰ ἐγίνε πατὴρ τοῦ Ἰούδα,⁸⁵ ἀπὸ τὸν ὁποῖον κατήγετο κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ὁ Κύριος, καὶ εἰς τὸ πρόσωπόν του ἐπραγματοποιήθησαν αἱ εὐλογίαι τῶν πατριαρχῶν. Ἐπίσης καὶ ὁ Μωϋσῆς, ὁ φίλος τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἔφυγε, τότε εἶδε τὴν μεγάλην ὄρασιν,⁸⁶ καὶ ἀφοῦ διεσώθη ἀπὸ τοὺς διώκτας του, ἀπεστέλλετο προφήτης εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἐγίνεν ὑπηρέτης τῶν τόσων πολλῶν θαυμαστῶν σημείων καὶ τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ, καὶ ὠρίσθη ἀρχηγὸς τόσου μεγάλου λαοῦ εἰς τὴν ἔρημον. Καὶ ὁ μὲν Δαβὶδ, καθ' ὃν χρόνον κατεδιώκετο, ἐδίδασκεν· «ἡ καρδιά μου ἐξέφερε λόγον ἀγαθόν».⁸⁷ καί, «ὁ Θεὸς ἡμῶν θὰ ἔλθῃ φανερά· ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ δὲν θὰ πα-

79. Ματθ. 5, 10.

80. Πρβλ. Σοφ. Σολ. 3, 6.

81. Πρβλ. Σοφ. Σολ. 3, 5.

82. Πρβλ. Σοφ. Σολ. 3, 7.

83. Πρβλ. Ψαλμ. 7, 2.

84. Πρβλ. Γεν. κ. 31.

85. Πρβλ. Γεν. 49, 10. Ἀρθ. 24, 17.

86. Πρβλ. Ἑξ. 3, 3.

87. Ψαλμ. 44, 2.

ρέλθη σιωπηρῶς». ⁸⁸ Μᾶλλον δὲ καὶ ἐνεδυναμοῦτο λέγων «ὁ ὀφθαλμός μου εἶδε μὲ πολλὴν προσοχὴν τοὺς ἐχθρούς μου», ⁸⁹ καὶ πάλιν, «ἐστήριξα τὰς ἐλπίδας μου εἰς τὸν Θεόν» δὲν θὰ φοβηθῶ τί θὰ κάμῃ εἰς ἐμὲ ἄνθρωπος». ⁹⁰ Ὅταν δὲ ἔφευγε καὶ ἐδραπέτευεν μακρὰν ἀπὸ τὸν Σαοὺλ εἰς τὸ σπήλαιον ἔλεγεν «ὁ Θεὸς ἐξαπέστειλε βοήθειαν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ μὲ ἔσωσε· παρέδωκεν εἰς ὀνειδισμόν τοὺς ζητοῦντας νὰ καταπατήσουν τὰ δικαιώματά μου. Ὁ Θεὸς ἐξαπέστειλε τὸ ἔλεος καὶ τὴν ἀλήθειάν του καὶ ἐγλύτωσε τὴν ζωὴν μου ἀπὸ τὸ στόμα τῶν νεογνῶν τῶν λεόντων». ⁹¹ Ἔτσι δὲ, ἀφοῦ ἐσώθη κατὰ θεϊαν πρόνοιαν, ἐγινε καὶ αὐτὸς ὕστερον βασιλεὺς καὶ ἔλαθε τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι ἀπὸ τὸ ἰδικόν του σπέρμα θὰ γεννηθῇ ὁ Κύριος ἡμῶν. Ὁ δὲ μέγας Ἡλίας, ὅταν ἀνεχώρει διὰ τὸ Καρμήλιον ὄρος ἐπεκαλεῖτο τὸν Θεόν, ⁹² καὶ τοὺς προφῆτας τῆς Βάαλ, πού ἦσαν περισσότεροι ἀπὸ τετρακόσιοι ἐξώντωσε μαζικὰ, τοὺς δὲ δύο ἑκατοντάρχους, τοὺς ὁποίους ἔστειλαν ἐναντίον του μὲ τοὺς ἑκατὸν στρατιώτας του ἕκαστον ἀντιμετώπισε λέγων «ἅς καταβῇ πῦρ ἀπὸ τὸν οὐρανόν», ⁹³ καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐτιμώρησε καὶ αὐτούς. Διεφυλάχθη δὲ καὶ αὐτὸς σώος, ὥστε νὰ χρίσῃ ἀντὶ τοῦ ἑαυτοῦ του τὸν Ἐλισσαῖον καὶ νὰ γίνῃ παράδειγμα πρὸς μίμησιν εἰς τοὺς υἱοὺς τῶν προφητῶν. ⁹⁴ Ὁ δὲ μακάριος Παῦλος, ὅταν ἔγραφεν «τόσον πολλοὺς καὶ μεγάλους διωγμοὺς ὑπέφερα, καὶ ἀπὸ ὅλους μὲ ἀπήλλαξεν ὁ Κύριος καὶ θὰ μὲ ἀπαλλάξῃ», ⁹⁵ ἐνεδυναμοῦτο ὅλο καὶ περισσότερον λέγων «ἀλλὰ εἰς ὅλους τοὺς πειρασμοὺς ὑπερισχύομεν, ⁹⁶ διότι τίποτε δὲν ἡμπορεῖ νὰ μᾶς χωρίσῃ ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ». ⁹⁷ Διότι τότε καὶ «μέχρι τοῦ τρίτου οὐρανοῦ ἀνηρπάγη καὶ εἰς τὸν παράδεισον», ⁹⁸ ὅπου «καὶ ἤκουσε λόγους, πού δὲν ἡμποροῦν νὰ λεχθοῦν, καὶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἴπῃ ἄνθρωπος», ⁹⁹ καὶ διὰ τοῦτο διεφυ-

88. Ψαλμ. 49, 3.

89. Ψαλμ. 53, 9.

90. Ψαλμ. 55, 12.

91. Ψαλμ. 56, 4 - 5.

92. Γ' Βας. 18, 36 - 40.

93. Δ' Βας. 1, 10.

94. Πρβλ. Γ' Βας. 19, 19. Δ' Βας. κ. 2.

95. Β' Τιμ. 3, 11.

96. Ρωμ. 8, 37.

97. Ρωμ. 8, 35.

98. Β' Κορ. 12, 2.

99. Β' Κορ. 12, 4.

λάχθη σῶος, «ὥστε νά κηρύξη τὸ Εὐαγγέλιον ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ μέχρι τοῦ Ἰλυρικοῦ». ¹⁰⁰

21. Ἡ φυγὴ ἄρα τῶν ἁγίων οὔτε ἀξία μομφῆς οὔτε ἄσκοπος εἶναι. Διότι ἐὰν δὲν ἀπέφευγον τοὺς διώκτας τῶν, πῶς θὰ ἐπληθύνουν ἡ προφητεία ὅτι ὁ Κύριος θὰ ἀνατεῖλῃ ἀπὸ τὸ σπέρμα τοῦ Δαβὶδ; ἢ ποῖοι ἐπρόκειτο νά κηρύξουν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας; Καὶ ἀληθῶς διὰ τοῦτο καὶ οἱ καταδιώκοντες κατεζήτουν νά συλλάβουν τοὺς ἁγίους, διὰ νά μὴ ὑπάρχῃ κανεὶς ποῦ νά διδάσκῃ, καθὼς οἱ Ἰουδαῖοι ἔδωσαν παραγγελίαν εἰς τοὺς ἀποστόλους. ¹⁰¹ Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἐκεῖνοι ὑπέμειναν τὰ πάντα, διὰ νά κηρυχθῇ τὸ Εὐαγγέλιον. Ἰδοὺ λοιπὸν ὅτι μετὰ τὸ νά ἀγωνίζωνται ἔτσι ὁ καιρὸς τῆς φυγῆς τῶν δὲν ἀπέβη ἄκαρπος, οὔτε ὅταν οὗτοι κατεδιώκοντο ἐλησημονοῦσαν τὴν ὠφέλειαν τῶν ἄλλων, μετὰ τὸ νά εἶναι δὲ ὑπηρεταὶ τοῦ Λόγου δὲν κατεῖχοντο ἀπὸ φθόνου, οὔτε παρεμελοῦσαν νά μεταδίδουν τὴν ὠφέλειαν αὐτὴν εἰς ὅλους, ἀλλὰ καί, ὅταν ἀκόμη ἔφευγον τοὺς διώκτας τῶν, ἐκήρυττον τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἔλεγον ἐκ τῶν προτέρων τὰς σκευωρίας ἐκείνων, ποῦ τοὺς ἐπεβουλεύοντο, καὶ ἐπροφύλαττον ἀπὸ αὐτὰς τοὺς πιστοὺς μετὰ τὰς συμβουλὰς τῶν. Ἔτσι λοιπὸν, ὁ μὲν μακάριος Παῦλος, ἀφοῦ πρῶτον ἔμαθεν ἐκ πείρας προέλεγεν· «ὅσοι θέλουν νά ζοῦν εὐσεβῶς σύμφωνα μετὰ τὸ θέλημα τοῦ Χριστοῦ, θὰ διωχθοῦν», ¹⁰² προπαρεσκεύαζε δὲ διὰ τὸν ἀγῶνα τοὺς διωκόμενους, εἰπὼν· «ἐξακολουθῶμεν μετὰ ὑπομονὴν τὸν ἀγῶνα, ποῦ ἔχομεν ἐνώπιόν μας», ¹⁰³ διότι καὶ ἂν αἱ θλίψεις εἶναι συνεχεῖς, ἀλλ' «ἡ θλίψις συνηθίζει εἰς τὴν ὑπομονήν, ἡ δὲ ὑπομονὴ καθιστᾷ ἡμᾶς δοκιμωτέρους εἰς τὴν ἀρετήν, ἡ δὲ δοκιμότης εἰς τὴν ἀρετήν γεννᾷ τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν, ἡ δὲ ἐλπίς δὲν ἐντροπιάζει». ¹⁰⁴ Ὁ δὲ προφήτης Ἡσαΐας, μετὰ τὴν ἀναμονὴν μιᾶς τέτοιας περιστάσεως, ὑπενθύμιζε καὶ ἐφώναζε· «προχώρα, ὦ λαέ μου, ἔμθε εἰς τὰ ἰδιαίτερα δωμάτιά σου καὶ αὐτοσυγκεντρώσου, ἀσφάλισε τὴν θύραν σου, καὶ κρύψου καλῶς ἐπ' ὀλίγον χρόνον, ἕως ὅτου παρέλθῃ ἡ ὀργή». ¹⁰⁵ Καὶ ὁ Ἐκκλησιαστής ἐγνώριζε τὰς σκευωρίας κατὰ τῶν

100. Ρωμ. 15, 19.

101. Πρῶλ. Πράξ. 5, 28.

102. Β' Τιμ. 3, 12.

103. Ἑβρ. 12, 1.

104. Ρωμ. 5, 3 - 5.

105. Ἠσ. 26, 20.

σεβομένων τὸν Θεὸν καὶ ἔλεγε· «ἐὰν ἴδῃς νὰ ἀδικῇται ὁ πτωχὸς καὶ νὰ παραθιάζεται ἡ κρίσις καὶ τὸ δίκαιον εἰς τὴν χώραν, μὴ ἐκπλαγῇς διὰ τὸ πρᾶγμα τοῦτο, διότι κάποιος ἀνώτερος ἀξιωματοῦχος ἐποπτεύει ἄλλον ἀξιωματοῦχον, καὶ ὑπάρχουν οἱ ἀνώτεροι καὶ ἀπὸ τοὺς δύο τούτους, καὶ ὑπερεπάρκεια γῆς»,¹⁰⁶ εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν πατέρα του Δαβίδ, ποὺ καὶ αὐτὸς εἶχεν ἐκ πείρας μάθει τὰ συμβαίνοντα κατὰ τοὺς διωγμοὺς καὶ ἐπροφύλασσαν ἐκείνους, ποὺ ἔπασχον, μὲ τὸ νὰ λέγῃ εἰς αὐτούς· «Γίνεσθε ἀνδρεῖοι καὶ ἅς ἐνδυναμώνεται ἡ καρδιά σας, ὅλων σας, ποὺ ἐλπίζετε εἰς τὸν Κύριον»,¹⁰⁷ διότι εἰς ἐκείνους, ποὺ ὑπομένουν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, οὐχὶ ἄνθρωπος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος λέγει· «Ὁ Κύριος θὰ βοηθήσῃ, καὶ θὰ λυτρώσῃ αὐτοὺς, διότι ἐστήριξαν τὰς ἐλπίδας των εἰς αὐτόν».¹⁰⁸ Διότι καὶ ἐγὼ «ἐπερίμενα τὸν Κύριον μὲ ὑπομονὴν καὶ μὲ ἐπρόσεξε, καὶ εἰσήκουσε τὴν δέησίν μου καὶ μὲ ἀνέθασεν ἐπάνω ἀπὸ θαυμάσιον λάκκον καὶ ἀπὸ θόρβορον λάσπης».¹⁰⁹ Ἡ φυγὴ ἄρα τῶν ἀγίων ἀποδεικνύεται ὠφέλιμος εἰς τοὺς λαοὺς καὶ δὲν εἶναι χωρὶς καρποῦς, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν νομίζουν ἔτσι οἱ Ἀρειανοί.

22. "Ετσι λοιπόν, οἱ μὲν ἅγιοι, καθὼς ἀκριβῶς ἐλέχθη, ἐνῶ ἔφευγον ἐπροστατεύοντο πολὺ ἀπὸ τὴν θείαν πρόνοιαν καὶ διεφυλάσσοντο, ὅπως ἀκριβῶς οἱ ἱατροί, πρὸς χάριν ἐκείνων, ποὺ εἶχον ἀνάγκην αὐτῶν. Διὰ δὲ τοὺς ἄλλους καὶ δι' ὅλους γενικῶς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, τὸ παράδειγμά των εἶναι νόμος, σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖον οἱ πιστοὶ ὅταν διώκονται πρέπει νὰ φεύγουν, καὶ ὅταν καταζητοῦνται νὰ κρύβονται, καὶ νὰ μὴ σπεύδουν ἀκαίρως καὶ ἀλογίστως μὲ τὸ νὰ ἐκπειράζουν τὸν Κύριον, ἀλλὰ νὰ περιμένουν, ὅπως προεῖπον, ἕως ὅτου ἔλθῃ ὁ ὠρισμένος χρόνος νὰ ἀποθάνουν, ἢ ὁ κριτὴς ἀποφασίσῃ κάτι δι' αὐτούς, τὸ ὁποῖον ἤθελε φανῇ εἰς αὐτὸν ὅτι εἶναι καλόν. Ὁφείλουν ὅμως οὗτοι νὰ εἶναι ἔτοιμοι, ὥστε ὅταν ὁ καιρὸς καλέσῃ τοῦτο καὶ συλληφθοῦν. «νὰ ἀγωνίζονται χάριν τῆς ἀληθείας μέχρι θανάτου».¹¹⁰ Ταῦτα ἐφύλαττον καὶ οἱ μακάριοι μάρτυρες κατὰ τοὺς διωγμοὺς, ποὺ κατὰ καιροὺς συνέβαινον, καὶ ὅταν μὲν

106. Ἐκκλ. 5, 7 - 8.

107. Ψαλμ. 30, 25.

108. Ψαλμ. 36, 40.

109. Ψαλμ. 39, 2 - 3.

110. Σοφ. Σειρ. 4, 28.

ἐδιδώκοντο ἔφευγον, καὶ ἐφ' ὅσον χρόνον διέφευγον τὴν καταδίωξιν ἐπέμενον καρτερικῶς, ὅταν δὲ ἀνευρίσκοντο καὶ συνελαμβάνοντο ἐμαρτυροῦσαν. Ἐὰν δὲ καὶ μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς παρεδίδοντο οἰκειοθελῶς εἰς τοὺς διώκτας τῶν, καὶ τοῦτο ἔπραττον οὐχὶ ἀνευ λόγου, διότι ἀμέσως ὑφίσταντο μαρτυρικὸν θάνατον, καὶ ἐγίνετο εἰς ὅλους φανερόν, ὅτι καὶ τούτων ἡ προθυμία καὶ ἡ σπουδὴ νὰ παρουσιασθοῦν ἦτο κατ' ἔμπνευσιν τοῦ Πνεύματος.

23. Ἐπομένως, ὅταν τοιαῦτα εἶναι τὰ παραγγέλματα τοῦ Σωτῆρος, καὶ τοιαῦται αἱ πράξεις τῶν ἁγίων, ἃς εἶπουν εἰς ἡμᾶς ἐκεῖνοι, πὺ ὁ,τιδήποτε καὶ ἂν ὀνομάσῃ κανεῖς αὐτοὺς τοὺς ἀξίζει, ἀπὸ ποῦ ἔμαθον οἱ ἴδιοι τὸν τρόπον νὰ καταδιώκουν; Διότι τὸ νὰ εἶπουν μὲν ὅτι ἔμαθον ἀπὸ τοὺς ἁγίους δὲν θὰ ἡμποροῦσαν, ἀσφαλῶς δὲ ἔμαθον τοῦτον ἀπὸ τὸν διάβολον (διότι αὐτὸ μόνον λείπει εἰς αὐτοὺς νὰ εἶπουν), πὺ λέγει· «ἀφοῦ καταδιώξω, θὰ καταλάβω».¹¹¹ Καὶ τὸ μὲν νὰ φεύγωμεν πρὸ τοῦ κινδύνου διέταξεν ὁ Κύριος, καὶ οἱ ἅγιοι ἔφευγον, τὸ δὲ νὰ καταδιώκουν τοὺς δικαίους εἶναι διαβολικὸν ἔργον, καὶ αὐτὸς ὁ διάβολος ζητεῖ τοῦτο ἐναντίον πάντων. Ὡς εἶπουν πάλιν, λοιπόν, μὲ ποῖον πρέπει νὰ συμφωνοῦμεν, μὲ τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου, ἢ μὲ τὰ ἰδικὰ τῶν μυθολογήματα; Ποίων δὲ ὀφείλομεν νὰ μιμούμεθα τὰς πράξεις; τῶν ἁγίων ἢ ἐκείνας τὰς ὁποίας θὰ ἐπινοήσουν ἐκεῖνοι; Ἐπειδὴ δὲ πιθανὸν νὰ μὴ ἡμποροῦν οὗτοι οὔτε ταῦτα νὰ διακρίνουν (διότι ἔχουν ἀπολύτως θλαμμένην τὴν διάνοιαν καὶ τὴν συνείδησιν πωρωμένην, ὡς εἶπεν ὁ Ἡσαΐας, καὶ νομίζουν ὅτι «τὸ πικρὸν εἶναι γλυκύ, καὶ τὸ φῶς σκότος»¹¹²), κάποιος χριστιανὸς ἀπὸ ἡμᾶς, ἃς ἀναγκάσῃ αὐτοὺς νὰ ἐντραποῦν, λέγων εἰς αὐτοὺς μὲ μεγάλῃν φωνήν· «εἶναι ἀσφαλέστερον νὰ ἔχη κανεῖς πεποιθήσιν εἰς τὸν Κύριον»,¹¹³ παρὰ νὰ προσέχη εἰς τὰς μωρολογίας τούτων ἐδῶ. Διότι οἱ μὲν λόγοι τοῦ Κυρίου ἔχουν ζωὴν αἰώνιον,¹¹⁴ αὐτὰ δὲ πὺ αὐτοὶ προφέρουν εἶναι γεμᾶτα ἀπὸ πανουργίας καὶ αἵματα.

24. Λοιπόν, ταῦτα μὲν εἶναι ἀρκετὰ νὰ ἀνατρέψουν

111. Ἐξ. 15, 9.

112. Ἡσ. 5, 20.

113. Ὡζλμ. 117, 8.

114. Πρβλ. Ἰω. 6, 68.

τὴν παραφροσύνην τῶν ἀσεβῶν καὶ νὰ ἀποδείξουν ὅτι οὗτοι διὰ τίποτε ἄλλο δὲν φροντίζουν, παρὰ μόνον νὰ φιλονεικοῦν ἐκστομίζοντες ὕβρεις καὶ βλασφημίας. Ἐπειδὴ δὲ οὗτοι, μιά καὶ ἐτόλμησαν νὰ γίνουν χριστομάχοι, ὕστερον ἔμαθον νὰ θέλουν νὰ ἀναμειγνύονται εἰς ὅλα, ἅς ἐξετάζουν ὁμῶς καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀναχωρήσεως καὶ ἅς μανθάνουν ἀπὸ τοὺς ἰδικούς των. Διότι ἦσαν Ἀρειανοὶ ἐκεῖνοι, πού ἐβοήθησαν τοὺς στρατιώτας καὶ συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ ἐξάπτουν τὴν ὀργὴν των, καὶ ἐνῶ ἐκεῖνοι ἀγνοοῦσαν αὐτοὶ ἐφανέρωναν ἡμᾶς εἰς αὐτούς. Καὶ ἂν καὶ ἔτσι γίνονται ἀσυμπαθεῖς, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ ἀκούουν τοῦλάχιστον ἅς ἡσυχάζουν ἀπὸ ἐντροπῆν. Διότι τότε μὲν ἦτο νύξ, καὶ μερικοὶ ἐκ τοῦ λαοῦ ἔκαμνον παννυχίδα, ἐνῶ ἀνεμένετο νὰ γίνῃ συνάθροισις. Ὁ δὲ στρατηλάτης Συριανὸς ἐπετέθη αἰφνιδίως μὲ στρατιώτας, περισσοτέρους ἀπὸ πέντε χιλιάδας, οἱ ὅποιοι εἶχον ὅπλα, καὶ ξίφη γυμνά, καὶ τόξα καὶ βέλη, καὶ ρόπαλα, καθὼς ἐλέχθη καὶ πρωτύτερα. Καὶ τὴν μὲν ἐκκλησίαν περιεκύκλωσεν οὗτος καὶ παρέταξε τοὺς στρατιώτας πολὺ πλησίον, ὥστε νὰ μὴ ἡμπορῇ κανεὶς νὰ θγῇ ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν καὶ νὰ προσπεράσῃ αὐτοῦς. Ἐγὼ δὲ ἐπειδὴ ἐπάνω εἰς τόσῃν σύγχυσιν ἐνόμισα ὅτι ἦτο παράλογον νὰ ἐγκαταλείψω τὸν λαὸν καὶ νὰ μὴ ριψοκινδυνεύσω διὰ νὰ ὑπερασπίσω αὐτόν, ἀφοῦ ἐκάθισα εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον, προέτρεπον τὸν μὲν διάκονον νὰ ἀναγινώσκῃ ψαλμὸν τὸν δὲ λαὸν νὰ ψάλλῃ τὴν ὑπακοήν «ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ» οὕτως ὥστε ὅλοι νὰ ἀναχωροῦν κατ' αὐτόν τὸν τρόπον καὶ νὰ ἐπιστρέφουν εἰς τὰς οἰκίας των. Ἀλλὰ ἔπειτα, ὁ στρατηλάτης, ἀφοῦ εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν διὰ τῆς θίας καὶ οἱ στρατιῶται περιεκύκλωσαν καὶ ἀπεμόνωσαν ἀπὸ τὸ πλῆθος τὸ ἱερατεῖον, μὲ πρόθεσιν νὰ συλλάβουν ἡμᾶς, οἱ μὲν κληρικοὶ, πού εὑρέθησαν ἐκεῖ καὶ οἱ λαϊκοὶ ἐφώναζον καὶ ἀπαιτοῦσαν τώρα νὰ ἀναχωρήσωμεν καὶ ἡμεῖς. Ἐγὼ ὁμῶς τόσον περισσότερο ἀντιδροῦσα καὶ ἔλεγον ὅτι δὲν θὰ ἀναχωροῦσα ἐὰν δὲν ἐξέλθουν πρωτύτερα ὅλοι οἱ ἐκκλησιαζόμενοι. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐσηκώθην καὶ διέταξα νὰ γίνῃ προσευχὴ ἀπαιτοῦσα ἀντιθέτως κατ' αὐτόν τὸν τρόπον νὰ ἀναχωρήσουν πρωτύτερα οἱ πάντες, λέγων ὅτι «εἶναι καλύτερον νὰ διακινδυνεύσω ἐγὼ παρὰ νὰ πάθουν μερικοὶ ἀπὸ σᾶς». Ἀφοῦ λοιπὸν ἐβγήκαν οἱ περισσότεροι καὶ οἱ ὑπόλοιποι ἀκολουθοῦσαν αὐτούς, οἱ μοναχοὶ πού ἦσαν ἐκεῖ μαζί μας καὶ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς

κληρικούς, ἀνέβηκαν εἰς τὸν θρόνον καὶ ἔσυραν ἡμᾶς μὲ δύναμιν, καὶ ἔτσι, μάρτυς μου ἡ ἀλήθεια, ἐνῶ οἱ στρατιῶται, ἄλλοι μὲν εἶχον περικυκλώσει τὸ ἱεράτειον, ἄλλοι περιήρχοντο μέσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν, μὲ τὸν Κύριον ὁδηγὸν καὶ φύλακα ἡμῶν, ἐπεράσαμεν διὰ μέσου αὐτῶν ἀπαράτηρητοι, καὶ ἀνεχωρήσαμεν δοξάζοντες τὸν Θεόν, διὰ τὸ ὅτι ὅχι μόνον τὸν λαὸν δὲν παρεδώσαμεν, ἀλλὰ καὶ ἡμπορέσαμεν νὰ συνοδεύσωμεν αὐτοὺς εἰς τὴν ὁδὸν τῆς διασώσεως καὶ διαφυγῆς ἀπὸ τὰς χειρὰς ἐκείνων, ποὺ κατεζήτουν ἡμᾶς.

25. Ἀφοῦ λοιπὸν ἡ θεία πρόνοια ἔτσι καὶ κατὰ τοιοῦτον θαυμαστὸν τρόπον διεφύλαξεν ἡμᾶς ἀπὸ τὰς κακὰς προθέσεις τῶν ἐχθρῶν μας, ποῖος θὰ ἡμπορέσῃ νὰ μεμφθῇ ἡμᾶς δικαίως, ἐπειδὴ δὲν παρεδόθημεν οἱ ἴδιοι, ἢ διότι δὲν ἐπιστρέψαμεν διὰ νὰ παρουσιασθῶμεν εἰς τοὺς καταζητοῦντας ἡμᾶς; Διότι τοῦτο εἶναι φανερά ἀχαριστία πρὸς τὸν Κύριον καὶ παράθασις τῆς ἐντολῆς αὐτοῦ καὶ πράξεις, ποὺ εἶναι ἀσύμφωνος πρὸς τὰς πράξεις τῶν ἁγίων. "Ὁ ἐκεῖνος, ποὺ διατυπώνει τὴν μομφὴν αὐτὴν, ἅς τολμήσῃ νὰ κατηγορήσῃ καὶ τὸν μέγαν ἀποστολὸν Πέτρον, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ ἐφρουρεῖτο φυλακισμένος ἀπὸ στρατιώτας,¹¹⁵ ἠκολούθησε τὸν ἄγγελον, ποὺ ἐκάλεῖ αὐτόν, καὶ ἀφοῦ ἐβγῆκεν ἀπὸ τὴν φυλακὴν καὶ ἐσώθῃ, δὲν ἐπέστρεψε διὰ νὰ παραδοθῇ, ἂν καὶ ἤκουσεν ὅσα εἶχε κάμει ὁ Ἡρώδης. "Ὁ μεμφθῇ δὲ ὁ παράφρων Ἀρειανὸς τὸν ἀποστολὸν Παῦλον, ὁ ποῖος, ἀφοῦ κατεβιβάσθῃ ἀπὸ τὸ τεῖχος¹¹⁶ καὶ ἐσώθῃ, δὲν ἀλλάξε γνώμην καὶ δὲν ἐγύρισε πίσω διὰ νὰ παραδώσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς τοὺς διώκτας του, καὶ τὸν Μωϋσῆν, διότι οὔτε αὐτὸς δὲν ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν Μαδιὰμ εἰς τὴν Αἴγυπτον,¹¹⁷ διὰ νὰ συλληφθῇ ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ κατεζήτουν αὐτόν, καὶ τὸν Δαβὶδ, ἐπειδὴ μήτε αὐτὸς ἐφάνέρωσεν τὸν ἑαυτὸν του, ποὺ ἐκρύπτετο εἰς τὸ σπήλαιον, εἰς τὸν Σαοὺλ,¹¹⁸ ἀλλὰ καὶ τοὺς υἱοὺς τῶν προφητῶν, ποὺ ἔμειναν εἰς τὰ σπήλαια, καὶ δὲν παρεδόθησαν οἰκειοθελῶς, εἰς τὸν Ἀχαάθ,¹¹⁹ διότι τὸ νὰ πράξουν τοῦτο ἦτο πάλιν παράθασις τῆς ἐντολῆς, ποὺ λέγει· «δὲν θὰ ὑποβάλῃς εἰς δοκιμασίαν Κύριον τὸν Θεόν σου».¹²⁰

115. Πρβλ. Πράξ. 12, 6.

116. Πρβλ. Β' Κορ. 11, 33.

117. Πρβλ. Ἑξ. 2, 15.

118. Πρβλ. Α' Βασιλ. 24, 4 ἄρ.

119. Πρβλ. Γ' Βασιλ. 18, 4.

120. Ματθ. 4, 7.

26. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ἐγὼ σέβομαι τοῦτο καὶ ἐδιδάχθην αὐτά, συμπεριεφέρθην κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν καὶ δὲν ἀπαρνοῦμαι τὴν χάριν καὶ τὴν βοήθειαν, πού ἐγιναν εἰς ἐμέ παρὰ τοῦ Κυρίου, ἔστω καὶ ἂν οὗτοι τρίζουν ἀπὸ μανίαν τοὺς ὁδοντας των¹²¹ ἐναντίον ἡμῶν. Καὶ ἀληθῶς ὁ τρόπος τῆς διαφυγῆς ἡμῶν ἦτο τοιοῦτος, ὥστε, νομίζω, ὅτι δὲν θὰ κατακριθῇ ἀπὸ κανένα ἐξ ἐκείνων, πού σκέπτονται ὀρθῶς, ὅταν μάλιστα καὶ σύμφωνα μὲ τὴν θείαν Γραφήν, τοῦτο εἶναι τὸ παράδειγμα, τὸ ὁποῖον παρέδωσαν οἱ ἅγιοι εἰς ἡμᾶς πρὸς διδασκαλίαν. Ἄλλ' οἱ Ἀρειανοί, ὡς φαίνεται, δὲν παραμελοῦν κατὰ οὔτε ἀπὸ ἐκεῖνα, πού δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τολμήσῃ κανεὶς νὰ πράξῃ οὔτε θέλουν νὰ παραλείψουν νὰ πράξουν κάτι, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ ἀποδεικνύῃ τὴν πονηρίαν καὶ τὴν σκληρότητά των. Διότι ἀληθῶς καὶ ὁ θῖος των εἶναι τέτοιος, ὅπως εἶναι καὶ οἱ ἴδιοι εἰς τὰ φρονήματα καὶ τὰς φλυαρίας. Καὶ δὲν θὰ πέσῃ ἔξω κανεὶς ἂν εἴπῃ ὅτι ἔπραξαν τοιοῦτου εἴδους καὶ τόσας πολλὰς πράξεις ἀξιοκατακρίτους, τὰς ὁποίας οὗτοι καὶ ὅταν πράττουν δὲν ἐντρέπονται. Διότι ὁ μὲν Λεόντιος, ἐνῶ κατηγορεῖτο ὅτι συνέζῃ μὲ κάποιαν γυναῖκα νεωτέραν του, πού ἐλέγετο Εὐστολία, καὶ ἐπειδὴ ἡμποδίζετο νὰ συγκατοικῇ μαζί της, ἀπέκοψε τὸν ἑαυτὸν του ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν χάριν αὐτῆς, διὰ νὰ ἔχῃ τὴν ἄδειαν νὰ συζῇ μετ' αὐτῆς. Καὶ τὴν μὲν ὑποψίαν ἐναντίον του δὲν ἐξεκαθάρισε, καὶ διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καθηρέθῃ ἀπὸ ἱερεὺς πού ἦτο, ἂν καὶ ὁ αἰρετικὸς Κωνσταντῖος ἐπέβαλε διὰ τῆς θίας νὰ ὀνομασθῇ ἐπίσκοπος. Ὁ δὲ Νάρκισσος θαρυνόμενος καὶ μὲ πολλὰ ἄλλα κακά, καὶ ἐπὶ τρεῖς φορὰς καθηρέθῃ εἰς διαφόρους συνόδους, εἶναι ὁ ἴδιος καὶ τώρα μεταξὺ αὐτῶν ὁ πονηρότατος. Ἐπίσης δὲ καὶ ὁ Γεώργιος, πού καὶ ὅταν ἦτο ἱερεὺς καθηρέθῃ διὰ τὴν κακίαν του, καὶ ἀφοῦ ὠνόμασε τὸν ἑαυτὸν του ἐπίσκοπον, ἐξ ἴσου πάλιν καθηρέθῃ ἀπὸ τὴν μεγάλην Σύνοδον τῆς Σαρδικῆς· ἔχει δὲ ἀκόμη καὶ κάτι περισσότερο, ὅτι δηλαδὴ καὶ ἐνῶ διηγεν ἄσωτον θίον δὲν ἔμεινεν ἄγνωστος, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδικούς του κατηγορεῖται, ὅτι σκοπὸν τοῦ θίου εἶχε τάξει τὴν εὐθυμίαν, πού προκαλοῦν αἱ αἰσχρότεραι πράξεις.

27. Ὁ καθεὶς λοιπὸν ἐξ αὐτῶν ὑπερβάλλει τὸν ἄλλον κατὰ τὰς ἰδικὰς του κακὰς πράξεις, κοινὸν δὲ δι' ὅλους των ἠθικὸν στίγμα εἶναι εἰς τὴν αἵρεσιν χριστομά-

121. Παρβ. Μάρκ. 9, 18.

χοι καὶ δὲν εἶναι πλέον Χριστιανοί, ἀλλὰ ἀκριβέστερον ὀνομάζονται Ἀρειανοί. Ἴδου ἐκεῖνα, διὰ τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ κατηγορήσωμεν αὐτούς. Διότι ταῦτα εἶναι ξένα ἀπὸ τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλ' ἐκεῖνοι ταῦτα μὲν κρύπτουν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς των, δὲν εἶναι δὲ τίποτε τὸ ἄξιον θαυμασμοῦ, ἂν μὲ τὸ νὰ εἶναι τέτοιοι εἰς τὸ φρόνημα καὶ μὲ τὸ νὰ συνδέωνται μὲ τόσον μεγάλα κακά, καταδιώκουν ἐκεῖνους ποὺ δὲν συμφωνοῦν¹²² μὲ τὴν ἀσεβεστάτην αἵρεσίν των. Καὶ ὅταν μὲν θανατώνουν χαίρουν, ὅταν δὲ δὲν ἐπιτυγχάνουν, ἐκεῖνα, ποὺ εὐχονται, λυποῦνται, καὶ νομίζουν ὅτι ἀδικοῦνται, ὅταν, καθὼς προεῖπα βλέπουν νὰ εὐρίσκωνται ἐν ζωῇ ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους θέλουν νὰ ἀποθάνουν. Εἴθε δὲ οὗτοι νὰ ἀδικοῦνται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἐκεῖνοι δέ, ποὺ καταδιώκονται παρ' αὐτῶν, νὰ εὐχαριστοῦν τὸν Κύριον καὶ νὰ λέγουν ὅσα λέγονται εἰς τὸν εἰκοστὸν ἕκτον Ψαλμόν· «ὁ Κύριος εἶναι φωτισμός καὶ Σωτὴρ μου, ποῖον θὰ φοβηθῶ; ὁ Κύριος εἶναι ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου, ἀπὸ ποῖον θὰ δειλιάσω; Οἱ πονηροὶ ἀπλῶς μὲ τὸ νὰ μὲ πλησιάζουν διὰ νὰ φάγουν τὰς σάρκας μου, οἱ προξενούντες εἰς ἐμὲ θλίψεις καὶ οἱ ἐχθροί μου ἔχασαν τὴν δύναμιν των καὶ ἔπεσαν».¹²³ Καὶ πάλιν εἰς τὸν τριακοστὸν Ψαλμόν· «ἔσωσες τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τὰς στενοχωρίας, καὶ δὲν μὲ ἀφῆκες νὰ περιέλθω εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν, ἀλλ' ἔστησας τοὺς πόδας μου εἰς τόπον εὐρύχωρον».¹²⁴ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Κυρίου ἡμῶν, δι' οὗ τῷ πατρὶ ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

122. Παρβ. Α' Πέτρ. 4, 4.

123. Ψαλμ. 26, 2.

124. Ψαλμ. 30, 8 - 9.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὁ «Ἀπολογητικὸς Δεύτερος ἢ Ἀπολογητικὸς κατὰ Ἀρειανῶν» ὡς τιτλοφορεῖται ὑπὸ ἐνίων ἐκδόσεων, ἐγγράφη, περὶ τὸ 357 μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Ἀθανασίου εἰς Ἀλεξανδρείαν ἐκ τῆς δευτέρας ἐξορίας αὐτοῦ. Ὅταν οἱ περὶ τὸν Εὐσέβιον Ἀρειανοὶ ἀνενέωσαν τὰς παλαιὰς κατηγορίας τῶν ἐναντίον αὐτοῦ, ὁ Ἀθανάσιος κατήρτησε συλλογὴν ἐπισήμων στοιχείων διὰ τὴν ἀμυνάν του, περιλαμβάνουσιν τὰ πρακτικὰ καὶ τὰς ἀποράσεις προηγουμένων συνόδων καὶ βαρυστημάντους ἐπιστολάς ὑψηλῶν προσώπων, ἀσχολουμένας μὲ τοὺς κατ' Ἀρειανῶν ἀγῶνάς του, καὶ πρὸς ὑπεράσπισιν ἑαυτοῦ, παρουσιάζει πρῶτον σειρὰν ἐπισήμων στοιχείων χρονολογουμένων ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἐξ Ἀλεξανδρείας (339) διὰ τὴν Ρώμην μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς του (347).

Τὸ ὅλον ἔργον διαιρεῖται εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ πρῶτον μέρος περιλαμβάνει τὰ κεφάλαια 1 — 58 καὶ τὸ δεύτερον τὰ ὑπόλοιπα ἀπὸ 59 — 90. Μετὰ τὸν πρόλογον (κ. 1 — 2), τὰ ἐπόμενα κεφάλαια (3 — 19) περιλαμβάνουν ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν τῆς συνόδου τῶν Αἰγυπτίων ἐπισκόπων, συνελθούσης περὶ τὸ τέλος τοῦ 338, εἰς τὴν ὁποῖαν οἱ Αἰγύπτιοι ἐπίσκοποι ὁμιλοῦν περὶ τῆς ψήφου κλήρου καὶ λαοῦ ἐκλογῆς τοῦ Ἀθανασίου, περὶ τῶν συκοφαντιῶν τῶν Ἀρειανῶν ἐναντίον του, ἐκθέτουν τὰς ἐγκύρους μαρτυρίας ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ἐπικαλοῦνται τὴν συμπαράστασιν ὅλων τῶν ἐπισκόπων ἐναντίον τῶν ἀδικιῶν τούτων. Εἰς τὰ κεφάλαια 20 — 35 ἀκολουθεῖ ἐπιστολή, τὴν ὁποῖαν ὁ πάπας Ρώμης Γούλιος ἔγραψε κατὰ παράκλησιν τῆς ἐν Ρώμῃ Συνόδου, συγκληθείσης τὸ 341 διὰ νὰ κρίνῃ ἐπὶ τῆς διενέξεως μεταξὺ Ἀρειανῶν καὶ Ἀθανασίου, πρὸς τοὺς περὶ τὸν Εὐσέβιον Ἀρειανούς ἐπισκόπους τῆς Ἀντιοχείας, εἰς τὴν ὁποῖαν οὗτος ὑπερασπίζεται τὸν Ἀθανάσιον καὶ φέγει αὐτοὺς διὰ τὴν ἀσέθειάν των πρὸς τὴν Σύνοδον τῆς Νικαίας καὶ τὴν περιφρόνησίν των πρὸς τὸν θρόνον τῆς Ρώμης.

Εἰς τὸ κεφάλαιον 36 ἐξιστοροῦνται τὰ συμβάντα κατὰ τὴν Σύνοδον τῆς Σαρδικῆς, ἡ ὁποία ἠθώωσε τὸν Ἀθανάσιον καὶ καθήρεσε τοὺς Ἀρειανούς, τὰ δὲ κεφ. 37 — 50 περιέχουν τρεῖς ἐπιστολάς τῆς Συνόδου ταύτης, ἐκ τῶν ὁποίων, ἡ μὲν μία πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν Ἀλεξανδρείας ἀνακοινοῖ τὴν ἀθώωσιν τοῦ Ἀθανασίου καὶ τὴν καταδίκην τῶν κατηγόρων αὐτοῦ ὡς συκοφαντῶν. Ἡ δευτέρα ἐπιστολή, ὁμοία σχεδὸν πρὸς τὴν πρώτην εἰς περιεχόμενον, ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς ἐπισκόπους Αἰγύπτου καὶ Λιβύης, καὶ ἡ τρίτη πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ ἐπισκόπους τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Σύνοδος γνωρίζει εἰς αὐτοὺς τὴν ἀπόφασίν της περὶ ἀθώωσης καὶ ἀποκαταστάσεως τοῦ Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας, τοῦ Μαρκέλλου Ἀγκύρας καὶ τοῦ Ἀσκληπᾶ Γάζης καὶ περὶ καθαιρέσεως καὶ ἀφορισμοῦ τῶν ἀρχηγῶν τῶν Ἀρειανῶν. Εἰς τὰ κεφ. 51 — 58 παρατίθενται ἐπιστολαὶ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίου, τοῦ πάπα Ρώμης Ἰουλίου, τῶν ἐπισκόπων τῆς Παλαιστίνης, ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐκεῖθεν διαβάσεως τοῦ Ἀθανασίου, ἐπιστρέφοντος εἰς Ἀλεξανδρείαν, πιστοποιοῦσαι τὴν ἀθώωσιν τοῦ Ἀθανασίου, καὶ κοινὴ ἐπιστολὴ τῶν Ἀρειανῶν ἐπισκόπων Οὐρσακίου καὶ Οὐάλεντος, οἵτινες μετανόησαντες ὁμολογοῦν ὅτι καὶ οἱ ἴδιοι συνέπραξαν εἰς τὴν κατὰ τοῦ Ἀθανασίου συνομοσίαν καὶ ζητοῦν συγγνώμην καὶ τὴν ἐκ νέου μετ' αὐτοῦ ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν. Ἀπασαὶ αἱ ἐπιστολαὶ αὗται συνδέονται πρὸς τὴν Σύνοδον τῆς Σαρδικῆς καὶ ἀποτελοῦν συνέχειαν τῶν πεπραγμένων ὑπ' αὐτῆς.

Εἰς τὸ δεύτερον μέρος ὁ Ἀθανάσιος παραθέτει αὐθεντικὰ στοιχεῖα προγενέστερα ἐκείνων, τὰ ὁποία ἐκθέτει εἰς τὸ πρῶτον, ἵνα προβάλλῃ αὐτὰ ὡς ἀποδείξεις ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίχθη ἡ ἀθώωσίς του. Διὸ ἀνατρέχει εἰς τὸ ἔτος 331 διὰ νὰ παραθέσῃ ἐπιστολάς τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, τὰς ὁποίας οὗτος ἔγραψε πρὸ τῆς ἐν Τύρῳ Ἀρειανῆς Συνόδου (335) (κ. 59—63), τὰ πρακτικὰ τῆς συνόδου ἐκείνης (κ. 71—83) καὶ ἐπίσημα στοιχεῖα μεταγενέστερα αὐτῆς (κ. 84—88). Εἰς τὰ δύο τελευταῖα κεφάλαια (89—90) ὁ Ἀθανάσιος ἐκθέτει τὰς δοκιμασίας, τὰς ὁποίας ὁ

πέστησαν οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἰταλίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἰσπανίας, καὶ τονίζει ἰδιαζόντως τὴν στερρὰν ἐμμονὴν τοῦ πάπα Λιθερίου καὶ τοῦ ὑπεργήρου μεγάλου ἐπισκόπου Κορδούης εἰς τὴν πίστιν των περὶ τῆς ἀθωότητός του, οἷτινες ἐπροτίμησαν νὰ ὑπομείνουν τὴν ἐξορίαν παρὰ νὰ ἐγκαταλείψουν αὐτὸν εἰς τὰς δολοφονικὰς διαθέσεις τῶν ἐχθρῶν του.

Τὸ ἔργον τοῦτο κατατάσσεται μεταξὺ τῶν ἀξιολογωτέρων συγγραφῶν τοῦ Ἀθανασίου καὶ δι' ἄλλους μὲν λόγους, ἰδιαζόντως δὲ διότι ἀποτελεῖ πολλοῦ λόγου ἀξίαν ἱστορικὴν πηγὴν εἰς τὴν ἔρευναν τῶν κατὰ τὴν Ἀρειανικὴν ἔριν, ἔνεκα τῶν ἐν αὐτῷ ἐκτιθεμένων στοιχείων, πολλὰ τῶν ὁποίων, οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν γνωρίζομεν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΑΠΟΛΟΓΗΤΙΚΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

(ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΑΡΕΙΑΝΩΝ)

1. Ἐγὼ μὲν ἐνόμιζον ὅτι, ὕστερον ἀπὸ τὰς τόσας ἀποδείξεις, ποὺ ἔγιναν ὑπὲρ ἡμῶν, οἱ ἐχθροὶ θὰ εἶχον βυθισθῇ εἰς τὴν ἀφάνειαν, καὶ, κάτι περισσότερο, θὰ κατεδίκάζον τοὺς ἑαυτοὺς των δι' ἐκεῖνα, ποὺ ἐσυκοφάντησαν καὶ τοὺς ἄλλους. Ἐπειδὴ δὲ οὔτε κοκκινίζουν ἀπὸ ἐντροπὴν, διότι ἔτσι κατεδικάσθησαν, ἀλλὰ λόγῳ ἀναισχυντίας προοδεύουν εἰς τὸ νὰ ἐφευρίσκουν συκοφαντίας, μὲ τὸ νὰ νομίζουν ὅτι τὰ πάντα ἡμποροῦν νὰ δικασθοῦν ἐκ νέου, ὅχι διὰ νὰ κριθοῦν οἱ ἴδιοι (διότι φυγοδικοῦν), ἀλλὰ διὰ νὰ ἐμβάλουν ἡμᾶς καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἀπονηρεύτων εἰς ταραχὴν, ἐνόμισα ἀναγκαῖον νὰ ἀπολογηθῶ εἰς σᾶς, ἵνα, ἀφ' ἐνὸς μὲν, μὴ ἀνέχεσθε περισσότερο αὐτοὺς, ὅταν γογγύζουν, ἀφ' ἑτέρου δέ, ἀποδοκιμάζετε τὰς πονηρίας καὶ τὰς συκοφαντίας των. Εἰς σᾶς μὲν τοὺς ἀληθινούς πιστοὺς ὑπερασπίζομαι τὸν ἑαυτὸν μου δι' ὅσα μὲ κατηγοροῦν οἱ ἐχθροὶ μου, πρὸς ἐκείνους δέ, ποὺ ἀγαποῦν τὰς φιλονεικίας, ὁμιλῶ μετὰ παρρησίας μὲ ἀδιασείστους ἀποδείξεις ἐναντίον των.

Διότι τὰ θέματα, ποὺ ἀφοροῦν εἰς ἡμᾶς, δὲν χρειάζονται πλέον νὰ κριθοῦν, ἐπειδὴ ἔχουν κριθῇ ὅχι ἀπλῶς μίαν φοράν, οὔτε δύο φορές, ἀλλὰ καὶ πολλάκις. Πρῶτον μὲν εἰς τὴν Σύνοδον, ποὺ συνήλθεν εἰς τὴν ἰδικήν μας ἐκκλησιαστικὴν ἐπαρχίαν ἀπὸ ἑκατὸν περίπου ἐπισκόπους, δεύτερον δὲ εἰς τὴν Ρώμην, ὅταν ἔγραψεν ὁ

Εὐσέβιος καὶ ἐκλήθησαν ἐκεῖ αὐτοὶ καὶ ἡμεῖς, καὶ ἐκεῖ συνήλθον πλέον ἀπὸ πεντήκοντα ἐπίσκοποι, καὶ τρίτον εἰς τὴν μεγάλην Σύνοδον, ἣ ὁποία συνεκλήθη εἰς τὴν Σαρδικὴν κατὰ διαταγὴν τῶν θεοφιλεστάτων βασιλέων Κωνσταντίου καὶ Κωνσταντος, κατὰ τὴν ὁποίαν ὅσοι ἐστράφησαν ἐναντίον μας καθηρέθησαν ὡς συκοφάνται, καὶ εἰς ὅσα ἀπεφασίσθησαν ὑπὲρ ἡμῶν ἔδωσαν ψῆφον μὲν περισσότεροι ἀπὸ τριακόσιοι ἐπίσκοποι ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας τῆς Αἰγύπτου, τῆς Λιβύης καὶ τῆς Πενταπόλεως τῆς Παλαιστίνης, τῆς Ἀραβίας, τῆς Ἰσαυρίας, τῆς Κύπρου, τῆς Παμφυλίας, τῆς Λυκίας, τῆς Γαλατίας, τῆς Δανίας, τῆς Μυσίας, τῆς Θράκης, τῆς Δαρδανίας, τῆς Μακεδονίας, τῆς Ἠπείρου, τῆς Θεσσαλίας, τῆς Ἀχαΐας, τῆς Κρήτης, τῆς Δαλματίας, τῆς Σισκίας, τῆς Παννονίας, τοῦ Νωρικοῦ, τῆς Ἰταλίας, τοῦ Πικηνοῦ, τῆς Τουσκίας, τῆς Καμπανίας, τῆς Καλαβρίας, τῆς Ἀπουλίας, τῆς Βριττίας, τῆς Σικελίας, τῆς Ἀφρικῆς, πάσης Σερδανίας, τῆς Ἰσπανίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Βρεττάνης, ἐπεβεβαίωσαν δὲ ταῦτα μὲ ἐνορκον μαρτυρίαν ὁ Οὐρσάκιος καὶ ὁ Οὐάλης, οἱ ὁποῖοι πρωτύτερα μὲν ἐσυκοφαντοῦσαν, ὕστερον δὲ μετενόησαν. Διότι οὗτοι δὲν ἀπεδέχθησαν μόνον ὅσα ἀπεφασίσθησαν ὑπὲρ ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ὠμολόγησαν ὅτι οἱ ἴδιοι καὶ οἱ ἄλλοι ποὺ μᾶς κατηγοροῦσαν ἦσαν συκοφάνται. Διότι ἐκεῖνοι, ποὺ μετενόησαν καὶ ἔγραψαν ἔτσι, εἶναι γνωστοὶ καὶ διὰ τοὺς ἐλέγχους τῶν ἐναντίον ἐκείνων ποὺ εἶναι γύρω ἀπὸ τὸν Εὐσέβιον, διότι οὗτοι ἀπὸ συμφώνου μὲ ἐκείνους ἐμηχανεύθησαν τὴν σκευωρίαν ἐναντίον μας. "Ὅσα λοιπὸν ἐξητάσθησαν, ἐμελετήθησαν καὶ ἀπεφασίσθησαν ἀπὸ τῶσους πολλοὺς καὶ τόσον σημαίνοντας ἐπισκόπους, ὅτι ἀπεδείχθησαν κατὰ τρόπον ἀδιαμφισβήτητον συκοφαντικά, εἶναι περιττὸν νὰ ἐξετασθοῦν πάλιν, θὰ ὁμολογήσῃ ὁ ὁποιοσδήποτε, διὰ νὰ μὴ ἐξετασθοῦν καθόλου τώρα, καὶ πάλιν ξανακριθοῦν καὶ πάλιν ἐξετασθοῦν καὶ ἔτσι συνεχίζονται εἰς τὸ ἄπειρον αἱ ἀπαιτήσεις τῶν ματαιοσκόλων.

2. Καὶ ἡ μὲν ψῆφος τῶσων πολλῶν ἐπισκόπων ἦτο ἀρκετὴ νὰ ἀναγκάσῃ ἐκείνους τοῦλάχιστον ποὺ θέλουν ἀκόμη νὰ ὑποκρίνονται ἐναντίον μας, νὰ ἐντραποῦν. "Ὅταν ὅμως καὶ ἐχθροὶ καταθέτουν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ λέγουν εἰς θάρος τῶν ἰδίων ἑαυτῶν τῶν, ὅτι τὰ ἐναντίον μας καταγγελλόμενα εἶναι σκευωρία, ποῖος ὑπάρχει ἀκόμη εἰς τὸ ἐξῆς, ποὺ δὲν ἐντρέπεται νὰ ἀμφιβάλλῃ; Διότι ὅταν ὁ νόμος ὀρίξῃ ὅπως αἱ ἀποφάσεις στηρίζονται «εἰς τὰς

μαρτυρίας δύο ἢ τριῶν μαρτύρων»,¹ ἰδοὺ ποὺ ὑπάρχει τόσον μέγα πλῆθος μαρτύρων ὑπὲρ ἡμῶν, τὸ ὁποῖον ἔχει ἐπιπροσθέτως ὡς ἀπόδειξιν καὶ τὴν ὁμολογίαν τῶν ἐχθρῶν, ὥστε καὶ οἱ ὑπόλοιποι ἐξ αὐτῶν, νὰ μὴ δίδουν πλέον προσοχὴν εἰς ὅσα ἐδίκασαν, καθὼς ἠθέλησαν, ἀλλὰ νὰ σπεύδουν ὕστερον καὶ χωρὶς εὐλογον αἰτίαν νὰ ἀδικοῦν ἐκείνους ποὺ τοὺς ἐλέγχουν. Διότι τοῦτο λυπεῖ αὐτοὺς τὰ μέγιστα, ἐπειδὴ θεθαίως, ἐκείνα, ποὺ οἱ ἴδιοι ἀπέκρυσαν, ἐνῶ οἱ ἴδιοι ἔπραξαν αὐτὰ καὶ μόνοι τῶν κρυφίως ἐσχεδίασαν, ταῦτα ὁ Οὐάλης καὶ ὁ Οὐρσάκιος ἔφεραν εἰς τὸ φῶς καὶ ἀπεκάλυψαν. Καὶ γνωρίζουν ἀκριβῶς ὅτι ἡ μετάνοια αὐτῶν καταδικάζει μὲν ἐκείνους, δικαίωνει δὲ αὐτοὺς, ποὺ ἡδικήθησαν παρ' αὐτῶν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ καθηρέθησαν ἀπὸ τὴν Σύνοδον τῆς Σαρδικῆς, καθὼς καὶ προηγουμένως εἶπον, καὶ δικαίως θέθαια. Διότι ἔτσι καὶ οἱ παλαιοὶ Φαρισαῖοι μὲ τὸ νὰ ὑπερασπίζονται τὸν Παῦλον, ἔφερον εἰς τὸ φῶς τὴν ἰδικὴν τῶν καὶ τῶν Ἰουδαίων συνομωσίαν,² ποὺ εἶχον ἐξυφάνει εἰς θάρος του. "Ἐτσι ὁ μακάριος Δαθίδ ἀπεδείχθη ὅτι κατεδιώκετο ἀδίκως, ὅταν ὁ διώκτης του ὠμολόγησε, λέγων· «ἡμάρτησα, τέκνον Δαθίδ».³ "Ἐτσι καὶ αὐτοί, μὲ τὸ νὰ νικηθοῦν ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν ἐζήτησαν καὶ ἀφοῦ ἔγραψαν τὴν ὁμολογίαν τῶν ἐπέδωσαν αὐτὴν εἰς τὸν Ἰούλιον, τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης. "Ἐγραψαν δὲ καὶ εἰς ἡμᾶς μὲ τὴν παράκλησιν νὰ ἔχουν τὴν εἰρήνην μὲ ἡμᾶς, ἐκείνοι ποὺ διέδωσαν ἐναντίον ἡμῶν τόσα πολλά, καὶ ἴσως καὶ τῶρα νὰ κοκκινίζουν ἀπὸ ἐντροπὴν, διότι ἐκείνους ποὺ ἐζήτησαν νὰ θανατώσουν, τοὺτους θλέπουν ὅτι μὲ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου εὐρίσκονται εἰς τὴν ζωὴν. "Ἐπειτα δέ, καὶ ἐν συνεχείᾳ πρὸς αὐτὸ ἐνεργοῦντες, ἀνεθεμάτισαν καὶ τὸν Ἀρειὸν καὶ τὴν αἵρεσίν του, ἐπειδὴ ἐθεθαιώθησαν, ὅτι οἱ περὶ τὸν Εὐσέβιον Ἀρειανοὶ διὰ τίποτε ἄλλο δὲν συνωμοτοῦσαν ἐναντίον μας, παρὰ μόνον ἐξ αἰτίας τῆς ἰδικῆς τῶν ἀσεθείας. Ἀφοῦ δὲ ἀπεφασισαν νὰ ἀποκαλύψουν τὴν ἐναντίον μας συκοφαντίαν, ἀμέσως ἀπηρνήθησαν καὶ τὴν χριστομάχον αἵρεσιν, λόγῳ τῆς ὁποίας καὶ ἀπέδωσαν εἰς ἡμᾶς ὅσα ψευδῶς κατηγορήσαν.

1. Πρβλ. Δευτ. 17, 6. Ματθ. 18, 16.

2. Πρβλ. Πράξ. 23, 9.

3. Πρβλ. Α' Βασ. 26, 21.

3. Λοιπόν, ὅσα μὲν ἐγράφησαν ὑπὲρ ἡμῶν ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους κατὰ τὰς διαφόρους Συνόδους, καὶ πρῶτον ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους ἐπισκόπους εἶναι τὰ ἑξῆς:

Ἡ ἁγία Σύνοδος, ἡ ὁποία συνεκλήθη εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἀπὸ ἐπισκόπους ἐκ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Θηβαΐδος καὶ τῆς Λιθύης καὶ τῆς Πενταπόλεως, πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ ἐπισκόπους τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἀγαπητοὺς καὶ περιποθήτους ἀδελφούς ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ἡμπορούσαμεν μὲν καὶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, μετὰ τὰς μηχανορραφίας κατὰ τοῦ συλλειτουργοῦ ἡμῶν Ἀθανασίου ἢ καὶ μετὰ τὴν εἰσοδὸν του εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν νὰ ὑπερασπισθῶμεν αὐτὸν ἐναντίον ὧν συνωμότησαν εἰς θάρος του οἱ περὶ τὸ Εὐσέβιον καὶ νὰ ἀποκαταστήσωμεν τὴν ὑπόληψιν αὐτοῦ δι' ὅσα ἔπαθε παρ' αὐτῶν καὶ νὰ ἀποδείξωμεν ὅλας τὰς συκοφαντίας, πού ἔγιναν εἰς θάρος του. Ἐπειδὴ ὅμως τότε τὰ πράγματα δὲν ἐπέτρεπον τοῦτο, καθὼς καὶ σεῖς γνωρίζετε, τώρα δέ, μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ ἐπισκόπου Ἀθανασίου, ἐνομίσαμεν ὅτι οὗτοι θὰ ἀναγκασθοῦν νὰ ἐντραποῦν καὶ νὰ κοκκινίσουν διὰ τὰ τόσον φανερά ἐγκλήματα αὐτῶν, ἕνεκα τούτου ἐπέισαμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας νὰ σιωπήσωμεν. Ἐπειδὴ ὅμως ὕστερα ἀπὸ τόσα παθήματα, πού ὑπέμεινεν ὁ ἀνὴρ, μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του εἰς Γαλλίαν, μετὰ τὴν μακρυνὴν παραμονὴν του εἰς ξένην χώραν ἀντὶ τῆς ἰδικῆς του καὶ μετὰ τὸ γεγονὸς ὅτι παρ' ὀλίγον νὰ ἀποθάνῃ ἐξ αἰτίας τῶν συκοφαντιῶν των, ἐὰν δὲν ἐτύχαινε νὰ προστατευθῇ ἀπὸ φιλάνθρωπον βασιλέα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα κακὰ θὰ εἶχε κορεσθῇ ὁ θυμὸς ἀκόμη καὶ τοῦ σκληροτέρου ἐχθροῦ, οὗτοι δὲν κοκκινίζουν ἀπὸ ἐντροπὴν, ἀλλὰ πάλιν ὡς ἄφρονες νεανίαι τολμοῦν νὰ ἐνεργοῦν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ κατὰ τοῦ ἀνδρός, καὶ γεμάτοι ἀπὸ ἀγανάκτησιν διὰ τὴν ἀθώωσιν αὐτοῦ, ἀποτολμοῦν δευτέρας συκοφαντίας χειροτέρας τῶν πρώτων. Καὶ κατηγοροῦν μὲν μὲ πολλὴν εὐκολίαν, δὲν φοβοῦνται δὲ τὸ γραμμένον εἰς τὰς Γραφὰς «ὁ ψευδὴς μάρτυς δὲν θὰ μείνῃ ἀτιμώρητος», ⁴ καὶ «στόμα πού κατηγορεῖ ψευδῶς, θανατώνει ψυχὴν», ⁵ Διὰ τοῦτο λοιπόν δὲν ἡμποροῦμεν μὲν πλέον νὰ σιωπῶμεν, θαυμάζομεν δὲ τὴν πονηρίαν αὐτῶν καὶ τὴν ἀνικανοποίητον τάσιν των πρὸς τὴν φιλονεικίαν καὶ τὰς σκευωρίας. Διότι, ἰδοὺ πάλιν, δὲν

4. Περμ. 19, 5.

5. Σοφ. Σολ. 1, 11.

σταματοῦν νὰ ἐνοχλοῦν τὰς βασιλικὰς ἀκοὰς πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ κινήσουν τὴν ὀργὴν τοῦ βασιλέως ἐναντίον μας· δὲν σταματοῦν νὰ γράφουν γράμματα μὲ ὀλεθρίους σκοπούς, ποὺ ἀποθλέπουν εἰς τὸν θάνατον ἐπισκόπου, ποὺ εἶναι ἐχθρὸς τῆς ἀσεθείας των. Διότι πάλιν ἔγραψαν πρὸς τοὺς βασιλεῖς ἐναντίον του, πάλιν σχεδιάζουν νὰ σκευωρήσουν κατ' αὐτοῦ, μὲ τὸ νὰ προβάλλουν αἰτιολογίας σφαγὰς, ποὺ δὲν ἔγιναν, πάλιν ἐπιθυμοῦν τὸν θάνατόν του, μὲ τὸ νὰ κατηγοροῦν αὐτὸν διὰ φόνους, ποὺ δὲν ἔγιναν. Διότι καὶ τότε θὰ εἶχον φονεύσει αὐτὸν μὲ τὰς διαβολὰς των, ἐὰν δὲν ἐτύχαινε ὁ βασιλεὺς νὰ ἦτο φιλόανθρωπος. Πάλιν, διὰ νὰ εἴπωμεν τὸ ἐλάχιστον, ἐπείγονται νὰ στεῖλουν αὐτὸν εἰς τὴν ἐξορίαν, προφασίζόμενοι ὅτι θρηνοῦν διὰ συμφορὰς ἐξορίστων, αἱ ὁποῖαι προεκλήθησαν τάχα παρ' αὐτοῦ. Καὶ θρηνοῦν μὲν ἐμπρὸς μου δι' ἐκεῖνα, ποὺ δὲν συνέβησαν, δὲν ἀρκοῦνται ὁμῶς εἰς ὅσα ἔγιναν εἰς θάρος του, ἀλλὰ καὶ νεώτερα χειρότερα τῶν πρώτων ἐπιθυμοῦν νὰ τοῦ κατηγορήσουν. Ἔτσι παρουσιάζονται πρᾶοι καὶ φιλόανθρωποι καὶ εὐγενεῖς εἰς τοὺς τρόπους, κατ' ἀκρίβειαν δέ (διότι πρέπει νὰ λεχθῇ τὸ ἀληθές) πονηροὶ καὶ ἐχθρικοί, καὶ ἔνεκα φόβων καὶ ἀπειλῶν μᾶλλον παρὰ δι' εὐσέβειαν καὶ καλωσύνην, ἀπονέμονται εἰς αὐτοὺς αἱ τιμαί, ποὺ πρέπει νὰ ἀπονέμονται εἰς ἐπισκόπους. Διότι ἐτόλμησαν νὰ ἐκστομίσουν, μεταξὺ ἐκείνων, ποὺ ἔγραψαν εἰς τοὺς βασιλεῖς, τοιαῦτα πράγματα, ὅμοια τῶν ὁποίων δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἐκστομίσει οὔτε κάποιος ἀπὸ τοὺς ἔξω τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ θέλει νὰ ἀναμειγνύεται εἰς ξένας ὑποθέσεις. Καὶ διετύπωσαν οὗτοι κατηγορίας διὰ τόσους φόνους καὶ τόσας σφαγὰς, ὅχι ἀπλῶς ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μικροῦ τινος ἡγεμόνος, ὅχι ἐπὶ ἐποχῆς ἄλλου τινὸς μεγαλυτέρου ἄρχοντος, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τριῶν αὐτοκρατόρων, χωρὶς νὰ διστάσουν οὔτε λόγῳ τῶν ἀποστάσεων τῶν ὁδῶν, ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ νὰ γεμίσουν ὅλα τὰ μεγαλύτερα δικαστήρια ἀπὸ θύματα τῆς κατηγορίας αὐτῶν. Διότι ἀληθῶς, ἀγαπητοί, ἐκεῖνα, ποὺ ἔγιναν παρ' αὐτῶν, εἶναι κατηγορία, καὶ μάλιστα ἀπὸ ὅλας τὰς κατηγορίας ἡ σοβαρωτάτη, ἐπεὶ διὰ θεοβλαβείας καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα ἔργα, ἀνώτατα εἶναι τὰ δικαστήρια. Διότι ποῖος ἄλλος εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς ἀνακρίσεως διὰ τὰς νέας κατηγορίας παρὰ ὁ θάνατος, ποὺ ἀκολουθεῖ τὴν κατόπιν βασιλικῆς διαταγῆς δίκην;

4. Ὅχι λοιπόν, δὲν εἶναι ὅσα ἔγιναν ἀπὸ τὸν Ἀ-

θανάσιον, ἀλλ' ὅσα ἔγιναν ἀπὸ ἐκείνους ἄξια θρήνου καὶ ὀλοφυρμοῦ. Ἐπομένως αὐτοὺς μᾶλλον θὰ ἔπρεπε δικαίως νὰ θρηνήσῃ κανεὶς, διότι δι' αὐτοὺς πρέπει νὰ θρηνοῦμεν, ἐπειδὴ καὶ ἔχει γραφῇ, «μὴ κλαίετε αὐτὸν ποὺ ἀπέθανε, οὔτε νὰ θρηνήτε δι' αὐτόν, ἀλλὰ κλαίετε πικρῶς ἐκείνον, ποὺ φεύγει, διότι δὲν πρόκειται πλέον νὰ ἐπιστρέψῃ».⁶ Διότι ὁλόκληρον τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς τῶν κανένα ἄλλον σκοπὸν δὲν ἔχει, παρὰ μόνον τὸν θάνατον, καὶ ἐὰν ἐπιτραπῇ εἰς αὐτοὺς, θὰ ἐπιχειροῦν καὶ νὰ φονεύουν καὶ νὰ κάμνουν ἐξορίστους. Διότι ὁ θεοφιλέστατος πατήρ τῶν βασιλέων ἐπέτρεψεν εἰς αὐτούς, ἀντὶ τοῦ θανάτου, νὰ ἱκανοποιήσουν τὴν ὀργὴν τῶν διὰ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ τόπου τῆς ἐξορίας τοῦ Ἀθανασίου. Ὅτι λοιπὸν ταῦτα οὔτε ἀπλῶν Χριστιανῶν ἔργα δὲν εἶναι, σπανίως δὲ καὶ εἰδωλολατρῶν, καὶ ὅτι θεθαίως καθόλου δὲν εἶναι ἔργα ἐπισκόπων, ποὺ ὀφείλουν νὰ διδάσκουν καὶ τοὺς ἄλλους, νὰ κάμνουν δίκαια ἔργα, νομίζομεν ὅτι συμμαρτυρεῖ μαζὶ μὲ ἡμᾶς καὶ ἡ Χριστιανικὴ συνειδήσις σας. Διότι πῶς οὗτοι, ποὺ ἐμποδίζουν τοὺς ἄλλους νὰ κατηγοροῦν, γίνονται οἱ ἴδιοι κατήγοροι καὶ μάλιστα πρὸς τοὺς βασιλεῖς; Πῶς ἐκείνοι, ποὺ διδάσκουν τοὺς ἄλλους νὰ εἶναι εὐσπλαχνικοὶ εἰς τὰς συμφοράς τῶν ἄλλων. οἱ ἴδιοι οὔτε μετὰ τὴν ἐξορίαν ἡμῶν δὲν ἡσυχάζουν; Διότι ὁμολογουμένως δι' ὅλους ἡμᾶς τοὺς ἐπισκόπους ἔγινε γενικὴ ἡ ἐξορία, καὶ ὅλοι εἴχομεν ἐξορίσθῃ, καὶ τώρα, ποὺ μαζὶ μὲ τὸν Ἀθανάσιον ἀπεδόθημεν πάλιν εἰς τὰς πατρίδας μας, καὶ, ἀντὶ τῶν προηγουμένων ὀδυρμῶν καὶ τῶν θρήνων δι' αὐτὴν, ἀπολαμβάνομεν μεγίστην εὐτυχίαν καὶ χάριν, τὴν ὁποίαν εἶθε νὰ διαφυλάξῃ ὁ Κύριος καὶ μὴ ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς περὶ τὸν Εὐσέβιον νὰ ἀνατρέψουν. Ταῦτα μὲν, καὶ ἐὰν ἀκόμη ἦσαν ἀληθῆ ὅσα κατηγοροῦσαν εἰς θάρος του, μερικαὶ κατηγορίαι τῶν εὐρίσκοντο εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὰ προστάγματα τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐπειδὴ καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν δοκιμασίαν τῆς ἐξορίας, ἐπεμβαίνουν πάλιν καὶ κατηγοροῦν διὰ φόνους καὶ σφαγὰς καὶ ἄλλα ἐγκλήματα τοὺς ἐπισκόπους καὶ ἐνοχλοῦν μὲ αὐτὰ τὰς ἀκοὰς τῶν βασιλέων. Ὅταν δὲ ὅσα κατηγοροῦν εἶναι ψεύδη καὶ συκοφαντίαι καὶ δὲν ὑπάρχει τίποτε ἀληθές ἀπὸ ὅσα λέγουν διὰ τοῦ στόματος οὔτε ἀπὸ ὅσα γράφουν εἰς τὰ γράμματά των, πόσον μεγάλο εἶναι μέσα των τὸ κακὸν ἢ πόσον εὐτελεῖς θεωρεῖτε ὅτι εἶναι οἱ ἄνθρωποι αὐτοί; Τώρα λοι-

.6. Ἱερ. 22, 10.

πὸν θὰ προχωρήσωμεν διὰ νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὰς κατηγορίας τῶν, ποὺ τώρα οὗτοι κατηγοροῦν. Διότι καὶ ἀπὸ αὐτά, οὔτε ἐκεῖνα ποὺ διεδίδοντο παρ' αὐτῶν πρωτότερα καὶ ἐκρίθησαν ἐνώπιον Συνόδου, ἔχουν καλῶςπραχθῇ, μᾶλλον δὲ ὁ ἔλεγχος θὰ ἀποδείξη ὅτι οὔτε ὅσα λέγονται παρ' αὐτῶν δὲν εἶναι ἀληθινὰ καὶ πάλιν δι' αὐτά θὰ καταδικασθοῦν.

5. Καὶ ἐντρεπόμεθα μὲν διότι ἀπολογούμεθα διὰ τοιαῦτα θέματα, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀκριβῶς οἱ αὐθάδεις οὗτοι καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἀθανασίου ἐκ τῆς ἐξορίας παρουσιάζονται εἰς ὅλους κατήγοροι καὶ κατηγοροῦν ὅτι ἔγιναν φόνοι καὶ σφαγαί, παρακαλοῦμεν ὅπως ἀνεχθῆτε τὴν ἀπολογίαν ἡμῶν καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι πέραν τοῦ δέοντος μακρά, διότι τὰ πράγματα ἀπαιτοῦν τοῦτο. Φόνος μὲν οὔτε παρὰ τοῦ Ἀθανασίου οὔτε ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ἔγινεν, ἐπειδὴ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἀπίθανον ἀπολογίαν μᾶς ὑποχρεώνουν οἱ κατήγοροι. Αἱ σφαγαὶ καὶ αἱ συλλήψεις εἶναι πράξεις ξέναι διὰ τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν. Ὁ Ἀθανάσιος δὲν παρέδωκε κανένα εἰς τὸν δῆμιον, καὶ ἡ φυλακὴ, ὅσον ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὸν ἴδιον, οὐδέποτε ἠνωχλήθη παρ' αὐτοῦ. Ἡ τάξις τῶν κληρικῶν, καθὼς ἀκριβῶς ἦτο πάντοτε, εἶναι καὶ τώρα καθαρά ἀπὸ αἵματα, καὶ τὸ μόνον αἷμα διὰ τὸ ὁποῖον οἱ κληρικοὶ σεμνύνονται εἶναι τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ εἰς αὐτὸν εὐσέβεια. Οὔτε πρεσβύτερος, οὔτε διάκονος δὲν ἐθανατώθη ἀπὸ τὸν Ἀθανάσιον. Οὔτε φόνον διέπραξεν οὔτε κανένα ἐξώρισεν ὁ ἄνθρωπος. Ἀλλ' εἶθε οὔτε ἐκεῖνοι νὰ μὴ εἶχον πράξει κατ' αὐτοῦ, ὅσα ἀληθῶς ἔπραξαν μὲ τὸ νὰ προκαλέσουν τὴν σκληροτέραν δοκιμασίαν εἰς θάρος του. Διότι κανεὶς ἄλλος ἐκτὸς τοῦ Ἀθανασίου, τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, δὲν ἐξωρίσθη ἐδῶ παρ' αὐτῶν, τὸν ὁποῖον, ἀφοῦ ἀφέθη ἐλεύθερος, ἐπιζητοῦν καὶ πάλιν νὰ ἐμπλέξουν εἰς τὰς αὐτάς ἢ καὶ εἰς χειροτέρας κατηγορίας μὲ τὸ νὰ προετοιμάζουν τὴν γλῶσσαν τῶν νὰ ἐκφέρῃ πάντοτε ψευδεῖς καὶ θανατηφόρους λόγους. Διότι ἰδοὺ τώρα, πάλιν, καὶ τὰς ἀποφάσεις τῶν δικαστῶν μεταθιβάξουν εἰς αὐτούς. Καὶ τὸν μὲν ἑπαρχον τῆς Αἰγύπτου ὁμολογοῦν φανερά ὅτι παρώτρυναν νὰ ἀποφανθῇ εἰς θάρος μερικῶν ἄλλων, πάλιν δὲ δὲν ἐντρέπονται νὰ ἀποδίδουν εἰς τὸν Ἀθανάσιον εὐθύνην καὶ διὰ τὰς ἀποφάσεις ταύτας, καὶ τοῦτο προτοῦ ἀκόμη οὗτος ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν, ἀλλὰ καθ' ὃν χρόνον ἦτο ἀκόμη καθ' ὁδὸν ἐπιστρέφων ἀπὸ τὴν ἐξορίαν καὶ εὕρισκετο εἰς τὴν Συρίαν.

Ἐάν θεβαίως πρέπη νά προβάλῃ κανεῖς ὡς δικαιολογίαν καί τὴν μακράν ἀπουσίαν του, διὰ νά ἀποδείξῃ ὅτι δέν εἶναι ὑπεύθυνος δι' ὅσα ἐάν πράξῃ ὁ ἡγεμὼν ἢ ὁ ἐπαρχὸς τῆς Αἰγύπτου, ἐάν δηλαδὴ εἶχε δικαιοδοσίαν καί ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρείας, ποίαν σχέσιν ἔχουν αἱ πράξεις τοῦ ἐπάρχου μὲ τὸν Ἀθανάσιον; Ἀλλ' ὁμοῦς ὁ Ἀθανάσιος οὔτε διέμενε καθόλου εἰς τὴν χώραν, καί ὅσα ἐπράχθησαν παρὰ τοῦ ἐπάρχου τῆς Αἰγύπτου δέν εἶχον πραχθῆ δι' ὑποθέσεις ἐκκλησιαστικάς, ἀλλὰ διὰ τινὰς ὑποθέσεις ἄλλας, διὰ τὰς ὁποίας θὰ πληροφορηθῆτε ἀπὸ τὰ ὑπομνήματα, τὰ ὁποῖα ἐγράψαμεν καί σᾶς ἀπεστείλαμεν, ἀφοῦ ἐλάβομεν γνῶσιν ἐκείνων, ποὺ ἐγράφησαν παρ' αὐτῶν, τὰ ὁποῖα μὲ πολλὴν προσοχὴν ἐμελετήσαμεν. Ἐπομένως, ὅταν καί τώρα, ἐκεῖνα, ποὺ δέν ἔγιναν οὔτε παρ' αὐτοῦ, οὔτε ἐξ αἰτίας αὐτοῦ, διαλαλοῦν οὔτοι ὡς νά ἔγιναν, καί μαρτυροῦν διὰ τόσα κακὰ ὡς δῆθεν καλῶς πληροφορημένοι, ὥς εἶπουν ἀπὸ ποίαν Σύνοδον ἔμαθον καί αὐτά; ἀπὸ ποίας ἀποδείξεις; ἀπὸ ποίαν δικαστικὴν κρίσιν; Ἐάν δέ, ἐπειδὴ δέν ἔχουν τίποτε τοιοῦτον, ὑποστηρίζουν χωρὶς ἀποδείξεις αὐτά, ποὺ ἔγιναν εἰς τὸ παρελθόν, καί πῶς ἔγιναν, ἢ μὲ τὸν τρόπον, ποὺ λέγουν, ἀφήνομεν εἰς σᾶς νά μάθετε. Διότι ταῦτα οὐδὲν ἄλλο εἶναι παρὰ ἐχθρῶν συκοφαντία καί σκευωρία καί ἐπιθυμία ἀσυγκράτητος ἐναντίον τῆς εὐσεβείας ἢ ἀσέβειας τῶν Ἀρειομανιτῶν, ἢ ὁποῖα λυσσᾷ μὲ μανίαν διὰ νά ἀφανίσῃ μὲν τοὺς ὀρθοδόξους, ὕστερα δέ νά μείνουν ἐλεύθεροι οἱ προστάται τῆς ἀσεβείας νά κηρύττουν αὐτὰ ποὺ θέλουν. Διότι ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα.

6. Ἀφοῦ ὁ Ἀρειὸς ἐκήρυξε φανερά τὴν αἵρεσίν του, ἀπὸ τὸν ὁποῖον καί ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ἡ αἵρεσις τῶν Ἀρειομανιτῶν ἔλαβε τὸ ὄνομα, ἐξεδιώχθη ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν παρὰ τοῦ μακαρίτου ἐπισκόπου Ἀλεξάνδρου, οἱ περὶ τὸν Εὐσέβιον μαθηταὶ τῆς ἀσεβείας αὐτοῦ καί τὰ αὐτὰ μὲ ἐκεῖνον φρονήματα ἔχοντες, ἐπειδὴ ἐνόμιζον ὅτι καί αὐτοὶ εἶχον ἀφορισθῆ μαζί μὲ τὸν Ἀρειον, ἔγραψαν γράμματα πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, τὸν ἐπίσκοπον καί παρεκάλουν πολὺ αὐτὸν ὥπως μὴ ἀφήσῃ τὸν Ἀρειον ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ὁ Ἀλέξανδρος δέν ἐδέχετο εἰς ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν τὸν ἀσεβῆ, διὰ νά μὴ ζημιωθῇ ἢ εἰς Χριστὸν εὐσέβεια, ἐξέφραζον τὴν λύπην τῶν εἰς τὸν Ἀθανάσιον, ποὺ ἦτο τότε διάκονος, ἐπειδὴ οὗτος τὸν περισσότερον χρόνον ἦτο μαζί μὲ τὸν ἐπίσκοπον Ἀλέξανδρον, καί ἀπὸ ἐρεῦνας τῶν ἡκουον ὅτι

πολύ ἐτιμᾶτο παρ' αὐτοῦ. "Όταν ὁμῶς ἐξ ἰδίας πείρας ἔμαθον δι' αὐτὸν καὶ τὴν εἰς Χριστὸν εὐσέθειάν του ἀπὸ τὴν στάσιν του εἰς τὴν Σύνοδον, πού συνεκροτήθη εἰς τὴν Νίκαιαν, κατὰ τὴν ὁποίαν οὗτος ἤλεγξε μὲ παρρησίαν τὴν ἀσέθειαν τῶν Ἀρειομανιτῶν τὸ μῖσός των κατ' αὐτοῦ ἐγένετο μεγαλύτερον. Ἀπὸ τότε δέ, πού ὁ Θεὸς ἀνεθίθασεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐπισκοπὴν, ἀνεζωογόνησαν τὴν κακίαν, πού ἔτρεφον κατ' αὐτοῦ ἀπὸ παλαιότερα, καὶ ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο τὴν ὀρθοδοξίαν του καὶ τὴν κατὰ τῆς ἀσεθείας των πολεμικὴν του (ὁ δὲ Εὐσέβιος ἐπειδὴ ἀπὸ ὅσα ἐγνώριζεν ἐτύπτετο περισσότερο ἀπὸ τὴν συνείδησίν του) ἐμηχανεύοντο δολίως καὶ ἐσκευωροῦσαν κατὰ τοῦ ἀνδρός, ἐξώργιζον τὸν βασιλέα ἐναντίον του, ἐφοβέριζον νὰ συγκαλέσουν συνόδους καὶ εἰς τὸ τέλος συνήλθον εἰς σύνοδον οἱ ἴδιοι εἰς τὴν Τύρον.

Καὶ μέχρι τῶρα οὗτοι δὲν παύουν νὰ γράφουν κατ' αὐτοῦ, καὶ ἔτσι εἶναι ἀμείλικτοι, ὥστε νὰ κατηγοροῦν καὶ τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ, μὲ τὸ νὰ ἀποδεικνύουν εἰς ὅλα τὰ μέρη ὅτι εἶναι ἐχθροί, οἱ ὁποῖοι καὶ μισοῦν τὸν ἄνδρα καὶ λέγουν ψεῦδη, μόνον διὰ νὰ ἐξευτελίσουν αὐτὸν μὲ τὰς ψευδολογίας των. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἴδια, τὰ ὁποῖα ψευδῶς λέγουν, τὰ προηγούμενα ἀποδεικνύουν τὰ ἐπόμενα ὅτι εἶναι ψευδῆ καὶ γεμᾶτα ἀπὸ συκοφαντίας. «Διότι, λέγουν, μετὰ τὸν θάνατον Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐπισκόπου, ὀλίγοι τινὲς ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους, ἕξ ἢ ἑπτὰ, κάμνουν μνεῖαν τοῦ Ἀθανασίου, καὶ χειροτονοῦν αὐτὸν κρυφίως καὶ εἰς ἀπόκρυφον τόπον». Ταῦτα ἔγραψαν καὶ εἰς τοὺς βασιλεῖς οἱ ψευδολογοὶ, πού δὲν ἀποφεύγουν νὰ γράφουν ἔστω καὶ τὸ πιὸ ἀπίθανον ψεῦδος. "Ότι δὲ ὁλόκληρον τὸ πλῆθος καὶ σύμπας ὁ λαὸς τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ὡς ἐκ μιᾶς ψυχῆς καὶ ἀπὸ ἑνὸς στόματος ἅμα ὡς συνεκεντρώθησαν ἐφώναζον μὲ φωνὴν μεγάλην, καὶ ἐκραύγαζον ζητοῦντες τὸν Ἀθανάσιον ἐπίσκοπον διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, τοῦτο ἤρχοντο δημοσίᾳ εἰς τὸν Χριστόν, καὶ ὥρκιζον καὶ ἡμᾶς νὰ πράξωμεν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας καὶ νύκτας, χωρὶς οὔτε αὐτοὶ νὰ ἀπομακρύνωνται ἀπὸ τὸν ναόν, οὔτε εἰς ἡμᾶς νὰ ἐπιτρέπουν νὰ ἀπομακρυνθῶμεν ἀπ' ἐκεῖ, μάρτυρες δὲ τοῦ γεγονότος τούτου εἴμεθα ἡμεῖς καὶ ὁλόκληρος ἡ πόλις καὶ ἡ ἐπαρχία, τίποτε δὲ τὸ ἐναντίον του δὲν ἔλεγον, καθὼς ἐκεῖνοι ἔγραψαν, ἀλλὰ τὸναντίον ὠνόμαζον μὲ ὅλα τὰ καλύτερα ἐπίθετα, σπουδαῖον, εὐλαβῆ, Χριστιανόν, ἕνα ἀπὸ τοὺς ἀσκητάς καὶ ἀληθινὸν ἐπίσκο-

πον. "Οτι δὲ οἱ περισσότεροι ἀπὸ ἡμᾶς ἐχειροτόνησαν αὐτὸν ὑπὸ τὰ ὄμματα καὶ τὰς ἐπευφημίας τῶν πάντων, μάρτυρες πάλιν εἵμεθα ἡμεῖς οἱ χειροτονήσαντες αὐτόν, ἀξιοπιστότεροι ἀπὸ τοὺς ἀπόντας καὶ ψευδομένους. Ἄλλ' ὅμως ὁ Εὐσέβιος μέμφεται καὶ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ Ἀθανασίου εἰς τὴν ἐπισκοπὴν του, ἄνθρωπος ποὺ ἴσως νὰ μὴ ἔχη κἂν ἐγκατασταθῇ ὡς ἐπίσκοπος, ἐὰν δὲ πιθανῶς καὶ εἶχε ποτε, ὁ ἴδιος εἶναι ποὺ ἠκύρωσεν αὐτήν. Ὁ ὁποῖος, ἀρχικῶς μὲν ἦτο ἐπίσκοπος εἰς τὴν Βηρυτόν, ἔπειτα δέ, ἀφοῦ ἐγκατέλειπε τὴν Βηρυτόν, ἦλθεν εἰς τὴν Νικομήδειαν, ἀφοῦ τὴν μὲν πρώτην ἀφῆκε παρανόμως, τὴν δὲ δευτέραν κατέλαβε παρανόμως, καὶ τὴν μὲν ἰδικὴν του ἐγκατέλειπεν ἀστόργως, τὴν δὲ ξένην κατέχει παραλόγως. Καὶ τὴν μὲν στοργὴν διὰ τὴν πρώτην ἐλησμόνησε χάριν τῆς ἐπιθυμίας τῆς ξένης, ὅμως οὔτε τὴν δευτέραν, τὴν ὁποῖαν κατέλαβεν ἀπὸ τὴν σφοδρὰν ἐπιθυμίαν κινούμενος, διετήρησε. Διότι ἰδοὺ ἀφοῦ ἔφυγε καὶ ἀπ' ἐκεῖ κατέλαβε καὶ κατέχει πάλιν ξένην ἐπισκοπὴν, καὶ πανταχοῦ ἐποφθολμιᾷ τὰς ξένας πόλεις νομίζων ὅτι ἡ εὐσέβεια ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν πλοῦτον καὶ τὸ μέγεθος τῶν πόλεων, καὶ δὲν λογαριάζει διὰ τίποτε τὸν κλῆρον τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἐτάχθη κανεῖς, μὲ τὸ νὰ μὴ ἡξεύρῃ ὅτι καὶ «ἐκεῖ ποὺ εἶναι δύο ἢ τρεῖς συγκεντρωμένοι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, ἐκεῖ εἰς τὸ μέσον αὐτῶν εἶναι ὁ Κύριος»,⁷ οὔτε νὰ ἐνθυμῆται αὐτὸ ποὺ εἶπεν ὁ ἀπόστολος, ὅτι «δὲν θὰ καυχῇθῶ διὰ ξένους κόπους»,⁸ οὔτε νὰ ἐννοῇ τὸ παράγγελμα τοῦ ἰδίου ἀποστόλου, «ἔχεις δεθῇ μὲ γυναῖκα μὲ τὸ μυστήριον τοῦ γάμου, μὴ ζητῆς λύσιν τοῦ γάμου».⁹ Ἐὰν δὲ τὸ ρητὸν ἐφαρμόζη διὰ τὴν γυναῖκα, πόσῳ περισσότερον διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτῆς, μὲ τὴν ὁποῖαν ἐκεῖνος ποὺ συνεδέθη δὲν ὀφείλει νὰ ζητῇ ἄλλην διὰ νὰ μὴ γίνῃ μοιχὸς κατὰ παρὰθασιν τῶν θείων Γραφῶν.

7. Ἀλλὰ καίτοι ὁ Εὐσέβιος ἔχει συνείδησιν τῶν τοιούτων παραβάσεων, ποὺ θαρύνουν αὐτόν, ἐν τούτοις ἐτόλμησε νὰ συκοφαντήσῃ τὴν νόμιμον ἐγκατάστασιν τοῦ Ἀθανασίου, ἡ ὁποία μαρτυρεῖται ἀπὸ ὅλους ὅτι ἔγινε κανονικῶς, καὶ τολμᾷ νὰ ἀπειλῇ αὐτόν μὲ καθαίρεσιν,

7. Ματθ. 18 20.

8. Πρβλ. Β' Κορ. 10, 15.

9. Α' Κορ. 7, 27.

αὐτός, πού ὁ ἴδιος ἔχει καθαιρεθῆ καὶ ἔχει μάρτυρα τῆς νομίμου καθαιρέσεώς του τὴν κατάστασιν αὐτ' αὐτοῦ ἄλλου ἐπισκόπου εἰς τὴν ἐπισκοπὴν του. Πῶς λοιπὸν ἢ αὐτός ἢ ὁ Θεόγνιος ἤμποροῦσαν νὰ καθαιρέσουν ἄλλον, αὐτοὶ πού ἦσαν καθηρημένοι καὶ ἡ καθαιρέσις των ἀπεδεικνύετο ἀπὸ τὴν κατάστασιν αὐτ' αὐτῶν ἄλλων ἐπισκόπων εἰς τὰς ἐπισκοπὰς των; Διότι σεῖς ἀκριβῶς γνωρίζετε ὅτι ὁ μὲν Ἀμφίων εἰς τὴν Νικομήδειαν, ὁ δὲ Χρηστός εἰς τὴν Νίκαιαν κατεστάθησαν ἐπίσκοποι αὐτ' αὐτῶν, ἔνεκα τῆς ἀσεθείας των καὶ τῆς κοινωνίας των μὲ τοὺς Ἀρειομανίτας, οἱ ὅποιοι ἀπεδοκιμάσθησαν ἀπὸ τὴν Οἰκουμένην Σύνοδον. Καὶ μὲ τὸ νὰ θέλουν οὗτοι νὰ ἀκυρώσουν καὶ ἐκείνην, τὴν πράγματι ἀληθινὴν Σύνοδον, ἐπιχειροῦν νὰ ὀνομάζουν σύνοδον τὴν ἰδικήν των παράνομον συναγωγὴν, καὶ ἐπειδὴ δὲν θέλουν νὰ ἀναγνωρίσουν ἰσχυρὰ ὅσα ἐθεσπίσθησαν παρ' ἐκείνων, θέλουν νὰ ἐπικρατήσουν τὰ ἰδικὰ των θεσπίσματα, καὶ ὀνομάζουν τοὺς ἑαυτοὺς των σύνοδον, ἐκείνοι πού δὲν πειθαρχοῦν εἰς τὸσον μεγάλην Σύνοδον. Ἔτσι δὲν ἐνδιαφέρονται διὰ σύνοδον, ἀλλὰ φροντίζουν πῶς νὰ δώσουν εἰς τοὺς ἑαυτοὺς των σχῆμα συνόδου, ἵνα, ἀφοῦ θανατώσουν τοὺς ὀρθοδόξους, καταλύσουν τὰ δόγματα, πού ἐθέσπισεν ἡ ἀληθινὴ καὶ μεγάλη Σύνοδος κατὰ τῶν Ἀρειανῶν, τῶν ὁποίων οἱ ἴδιοι εἶναι προῖστάμενοι, καὶ τολμοῦν πάντοτε καὶ τώρα νὰ ψεύδονται κατ' Ἀθανασίου τοῦ Ἐπισκόπου. Διότι καὶ ἐκεῖνα τότε ἦσαν ὅμοια μὲ αὐτὰ τώρα, τὰ ὁποῖα ψεύδονται, ὅτι δῆθεν κατὰ τὴν εἴσοδον αὐτοῦ ἔλαθον χώραν στάσεις καὶ θρῆνοι καὶ κοπετοὶ τῶν λαῶν, οἱ ὅποιοι ἀγανακτοῦσαν διὰ τὴν ὑποδοχὴν αὐτοῦ. Διότι τίποτε τέτοιο δὲν ἔγινεν, ἀλλὰ ὅλως τὸναντίον, χαρὰ καὶ εὐθυμία καὶ τρεχάματα τῶν λαῶν, πού ἐβιάζοντο νὰ παρουν καταλλήλους θέσεις διὰ νὰ ἴδουν τὸ πρόσωπόν του. Αἱ δὲ ἐκκλησίαι ἦσαν γεμᾶται ἀπὸ πιστοὺς ἀγαλλιώντας καὶ ἀνεπέμποντο πανταχοῦ εὐχαριστίαι πρὸς τὸν Κύριον. Ἔτσι δὲ ἀνώτεροι καὶ κατώτεροι κληρικοὶ ἠμπόρεσαν νὰ ἴδουν αὐτόν, ὥστε νὰ εὐφρανθοῦν αἱ ψυχὰὶ ὅλων, καὶ νὰ πιστεύουν ὅτι ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦτο ἡ περισσότερον χαρούμενη ἀπὸ ὅσας ποτὲ εἶχον. Διότι τί χρειάζεται νὰ γράφωμεν διὰ τὴν ἀνεκλάλητον χαρὰν ἡμῶν τῶν ἐπισκόπων; καθόσον ἔχομεν ἤδη ἐκ τῶν προτέρων εἶπει, τότε πού ἐνομίζαμεν ὅτι συμπάσχομεν μαζί μὲ αὐτόν εἰς τὸν καιρὸν τῆς δοκιμασίας.

8. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν ταῦτα ἔτσι φανερὰ ἐπιθεδαι-

οὔνται καὶ παρὰ τῶν ἰδίων προβάλλονται ἀντιθέτως, ποίαν πίστιν ἤμποροῦν νὰ ἔχουν ὅσα διαδίδονται παρ' αὐτῶν περὶ συνόδου ἢ κρίσεως; ἐκεῖνοι ποὺ τολμοῦν νὰ καταλαμβάνουν ἐπισκοπὰς παρὰ τοὺς κανόνες καὶ αὐθαιρέτως, διὰ νὰ κρίνουν θέματα τὰ ὁποῖα δὲν γνωρίζουν, τὰ ὁποῖα οὐδέποτε ἐδίκασαν, διὰ τὰ ὁποῖα δὲν συνῆλθον εἰς σύνοδον καὶ νὰ γράφουν ὅτι τάχα ἐπληροφωρήθησαν, πῶς ἤμποροῦν νὰ γίνουν πιστευτοὶ δι' ὅσα λέγουν ὅτι ἔχουν συνέλθει, ἐὰν δὲν παράσχουν τὴν ἀπόδειξιν νὰ πιστευθῇ ὅτι καὶ ἐκεῖνα τότε καὶ αὐτὰ τώρα δὲν ἐμνηχανεύθησαν ἀπὸ ἐχθραν κινούμενοι; Διότι καὶ τότε ποία ἦτο ἡ σύνοδος τῶν ἐπισκόπων; ποῖον συνέδριον, τὸ ὁποῖον μάχεται ὑπὲρ ἀληθείας; Ποῖος ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους ἐξ αὐτῶν δὲν ἦτο ἰδικὸς μας ἐχθρὸς; Οἱ γύρω ἀπὸ τὸν Εὐσέβιον δὲν ὥρμησαν ἐναντίον μας ἐξ αἰτίας τῆς τρέλλας τοῦ Ἀρείου; Δὲν ἠνάγκασαν οὗτοι τοὺς ἄλλους νὰ συμφωνήσουν μὲ αὐτοὺς εἰς τὰ φρονήματα; Δὲν ἐγράφομεν πάντοτε ἐναντίον των, ὅτι φρονοῦν τὰ φρονήματα τοῦ Ἀρείου; Ὁ Εὐσέβιος, ὁ ἐπίσκοπος Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, δὲν κατηγορεῖτο ὅτι ἐθυσίασεν εἰς τὰ εἰδῶλα ἀπὸ τοὺς ὁμολογητάς, ποὺ ἦσαν μὲ τὸ μέρος μας; Ὁ Γεώργιος δὲν κατηγορεῖτο ὅτι καθηρέθη ἀπὸ τὸν μακάριον Ἀλέξανδρον; Δὲν κατελογίζετο εὐθύνη εἰς ἄλλους δι' ἄλλα καὶ διάφορα ἐγκλήματα; Πῶς λοιπὸν ἠθελον οὗτοι νὰ συνέλθουν ἐναντίον μας; Πῶς δὲ τολμοῦν νὰ ὀνομάζουν σύνοδον ἐκείνην, τῆς ὁποίας προκαθήμενος ἦτο κόμης⁹ α καὶ παρίστατο εἰς αὐτὴν σπεκουλάτωρ,¹⁰ καὶ ἀντὶ τῶν διακόνων τῆς Ἐκκλησίας εἰσήγαγεν ἡμᾶς εἰς αὐτὴν κομεντάριος;¹¹ ὁ κόμης ὠμιλοῦσε καὶ οἱ παρόντες ἐσιωποῦσαν, ἀκριθέστερον ὅμως ὑπήκουον εἰς αὐτόν, καὶ οἱ ἐπίσκοποι ἠμποδίζοντο νὰ ἐκφράσουν τὴν γνώμην των ἀπὸ τὴν θέλησιν ἐκείνου. Ἐκεῖνος διέτασσε καὶ ἡμεῖς ἐφερόμεθα ἀπὸ τοὺς στρατιώτας, ἀκριθέστερον δὲ οἱ περὶ τὸν Εὐσέβιον διέτασσον καὶ ἐκεῖνος συνεμορφώνετο ὡς ὑπηρετῆς μὲ τὰς γνώμας των. Τὸ δὲ σπουδαιότερον, ἀγαπητοί, ποία σύνοδος ὑπάρχει ἐκεῖ, ὅπου ὁ σκοπὸς ἦτο ἡ

9α. Κόμης: Στρατιωτικὸς διοικητὴς ἐπαρχίας.

10. Σπεκουλάτωρ: Κατάσκοπος, καὶ ἐπὶ καισάρων λογχοφόρος, ἐκτελὼν καὶ ἔργον ζημίῳ. Ἐνταῦθα ὑπάλληλος παρὰ τῇ διοικητῇ τῆς ἐπαρχίας, ὅστις εἶχεν ἀρμοδιότητα νὰ ἀναζητῇ τοὺς προγεγραμμένους ἢ καταδικασμένους εἰς θάνατον.

11. Κομεντάριος: Πολιτικὸς ὑπάλληλος τηρῶν τὰ πρακτικὰ συζητήσεων ἢ συντάσεων ὑπομνήματα.

ἐξορία καὶ ὁ φόνος εἰς δόξαν τοῦ βασιλέως; Ποῖα δὲ ἦσαν καὶ τὰ ἐγκλήματα; Διότι ἐν συγκρίσει μὲ αὐτὰ εἶναι μεγαλύτερον τὸ θαῦμα ἐναντίον των. Ὑπῆρχε κάποιος Ἀρσένιος, τὸν ὁποῖον διέδιδον ὅτι εἶχε φονεύσει ὁ Ἀθανάσιος, καὶ διέβαλλον αὐτὸν ὅτι εἶχε σπάσει καὶ ἅγιον ποτήριον.

Ἄλλ' ὁ μὲν Ἀρσένιος ζῇ καὶ παρακαλεῖ νὰ δεχθῶμεν αὐτὸν εἰς ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν, καὶ δὲν περιμένει ἄλλας μαρτυρίας διὰ νὰ ἐμφανισθῇ ζωντανός, ἀλλ' ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ ὅτι ζῇ μὲ γράμματά του πρὸς τὸν συνεπίσκοπον ἡμῶν Ἀθανάσιον, τὸν ὁποῖον ἐκείνοι κατηγοροῦν ψευδῶς ὡς φονέα του. Καὶ δὲν ἐντράπησαν οἱ ἄσεβεῖς νὰ κατηγοροῦν ὅτι ἐφονεύθη παρ' αὐτοῦ ἄνθρωπος, ποὺ εὗρίσκετο μακρὰν εἰς πολὺ μεγάλην ἀπόστασιν καὶ ἐχρειάζετο νὰ κάμῃ ταξίδιον διὰ θαλάσσης καὶ πεζοπορίαν πολὺ μακρὰς ὁδοῦ διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους δὲν εἶδεν ὁ ἄνθρωπος. Ἀλλὰ καὶ ἐτόλμησαν νὰ ἀποκρύψουν καὶ νὰ ἐξαφανίσουν αὐτὸν ἐνῶ οὗτος οὐδὲν ἔπαθεν. Καὶ ἐὰν ἦτο δυνατόν, θὰ μετέθετον αὐτὸν εἰς ἄλλην οἰκουμένην, ἀκριθέστερον δὲ καὶ εἰς θάνατον θὰ ὠδήγουν αὐτόν, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἐπικαλεσθοῦν εἴτε ἀληθινὸν εἴτε πλαστὸν φόνον, διὰ νὰ θανατώσουν ἀληθῶς τὸν Ἀθανάσιον. Ἀλλὰ κατὰ θεῖαν πρόνοιαν καὶ σχετικῶς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο, ὀφείλεται χάρις εἰς αὐτήν, ἡ ὁποία δὲν ἐπέτρεψε νὰ ὑπερισχύσῃ κανὲν ἄδικον, ἀλλὰ παρουσίασεν εἰς ὅλων τοὺς ὀφθαλμοὺς ζῶντα τὸν Ἀρσένιον, ὁ ὁποῖος ἤλεγχε φανερά τὴν συκοφαντίαν καὶ τὴν σκευωρίαν ἐκείνην. Διότι οὗτος δὲν ἀποφεύγει ἡμᾶς ὡς φονεῖς οὔτε μισεῖ ἡμᾶς ὡς ἔχοντας ἀδικήσει αὐτόν, διότι δὲν ἔπαθε τίποτε, καὶ παρακαλεῖ ἡμᾶς νὰ δεχθῶμεν αὐτόν εἰς ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν καὶ θέλει, μὲ ὅσα ἔγραψε, νὰ συγκαταριθμηθῇ εἰς τὴν χορείαν τῶν ὁροθόξων ἐπισκόπων.

9. Καὶ ἐν τούτοις ὁ μὲν Ἀθανάσιος ἐσυκοφαντεῖτο παρ' αὐτῶν ὅτι εἶχε φονεύσει ἄνθρωπον ποὺ ἀκόμη ζῇ, ἐξωρίζετο δὲ ἀπὸ τοὺς ἰδίους. Διότι οὔτε ὁ πατὴρ τῶν βασιλέων (ὁ Κωνσταντῖνος) ἐξώρισεν αὐτόν, ἀλλ' αἱ συκοφαντίαι αὐτῶν. Διότι, προσέξατε, μήπως δὲν ἔχουν ἔτσι τὰ πράγματα. Καθὼς μὲν δὲν προέκυπτε τίποτε εἰς θάρος τοῦ συλλειτουργοῦ ἡμῶν Ἀθανασίου, ὁ δὲ κόμης ἐπιέζετο καὶ πολὺ ἔσπευδε νὰ ἐνεργήσῃ εἰς θάρος του, ὁ μὲν ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος, ἀφοῦ ἐξέφυγεν ἀπὸ τὴν σχεδιαζομένην θίαν κατ' αὐτοῦ, προσῆλθε καὶ παροῦ-

σιάσθη εἰς τὸν εὐσεβέστατον βασιλέα καὶ ἔτσι, ἀφοῦ ἄφησε κατὰ μέρος συγχρόνως καὶ τὸν κόμητα καὶ τὰς σκευωρίας ἐκείνων, καὶ ἐζητοῦσε νὰ συγκροτηθῇ νόμιμος Σύνοδος ἐπισκόπων ἢ καὶ νὰ δεχθῇ ὁ ἴδιος ὁ βασιλεὺς τὴν ἀπολογίαν τοῦ δι' ὅσα κατηγορήσαν αὐτόν. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἔγραψε μετ' ἀγανακτήσεως καὶ προσεκάλεσεν αὐτοὺς ἀφοῦ ἔδωσεν ὑπόσχεσιν ὅτι καὶ ὁ ἴδιος θὰ ἀκροασθῇ τὴν διαδικασίαν, ὁ ὁποῖος καὶ διέταξε νὰ γίνῃ ἡ Σύνοδος. Οἱ δὲ περὶ τὸν Εὐσέβιον Ἀρειανοί, παρουσιασθέντες καὶ αὐτοὶ εἰς τὸν βασιλέα, κατηγοροῦν τὸν Ἀθανάσιον, ὅχι πλέον δι' ὅσα οἱ ἴδιοι διέδιδον εἰς τὴν Τύρον, ἀλλ' ὅτι τάχα ὁ Ἀθανάσιος ἔλεγεν ὅτι ἡμπορεῖ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν μεταφορὰν σίτου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μὲ πλοῖα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συγκομιδῆς τοῦ σίτου. Αὐτὰ ἤκουσαν τὸν βασιλέα νὰ ἀπειλῇ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μας, ποὺ ἦσαν μέσα εἰς τὴν αἰθούσαν ἀκροάσεων μαζί μὲ τὸν Ἀθανάσιον. "Επειτα, καὶ ἐνῷ ὁ Ἀθανάσιος διεμαρτύρετο ζοηρῶς διὰ τὴν συκοφαντίαν καὶ διεβεβαίωνε ὅτι αὕτη δὲν εἶναι ἀληθὴς (διότι πῶς θὰ ἡμποροῦσε ἄνθρωπος ἀσήμαντος καὶ πτωχὸς νὰ κάμῃ τόσον σπουδαῖα πράγματα); ὁ Εὐσέβιος οὔτε δημοσίᾳ δὲν ἔπαυε τὴν συκοφαντίαν καὶ ὠρκίζετο ὅτι ὁ Ἀθανάσιος ἦτο πλούσιος καὶ δυνατὸς καὶ εἶχεν ἰκανότητος νὰ κάμῃ τὰ πάντα, διὰ νὰ νομισθῇ ἀπὸ αὐτὰ ὅτι ὁ Ἀθανάσιος εἶπε καὶ ἐκεῖνα. Ταῦτα μὲν οἱ προσποιοῦμενοι τοὺς σεμνοὺς ἐπίσκοποι κατηγοροῦν τὸν Ἀθανάσιον, ἡ δὲ χάρις τοῦ Θεοῦ ἀπεδείχθη ἀνωτέρα ἀπὸ τὴν πονηρίαν αὐτῶν, διότι ἐκίνησεν εἰς φιλανθρωπίαν τὴν εὐσέβειαν τοῦ βασιλέως καὶ ἀντὶ τοῦ θανάτου, ποὺ ἐζήτουν ἐκεῖνοι, ἐπέτρεψε τὴν ἐξορίαν. Αἱ συκοφανταὶ λοιπὸν καὶ τίποτε ἄλλο δὲν ἦσαν αἱ αἰτίαι τούτων. Διότι ὁ μὲν βασιλεὺς ὅταν ἔγραφε πρωύτερα ἔψεξε τὴν σκευωρίαν, κατηγορήσῃ τὴν συκοφαντίαν τῶν Μελιτιανῶν καὶ ἐχαρκτήρισεν αὐτοὺς παρανόμους, ἀξιοκαταράτους καὶ εἶπεν ἐγγράφως εἰς θάρος τῶν πολὺ χειρότερα. Διότι ἔλαθεν ἀφορμὴν εἰς τοῦτο ἀπὸ τοῦ ὅτι ἤκουσεν ὅτι ἦτο νεκρὸς ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἦτο μετὰ τῶν ζώντων, καὶ ἀπὸ ὅτι ἤκουσεν ὅτι ἔγινε φόνος εἰς θάρος ἀνθρώπου, ποὺ ὁμῶς ζῇ καὶ δὲν ἔχασε τὴν ζωὴν του, καὶ τοῦ ὁποῖου τὴν ἐπιστολὴν ἀπεστείλαμεν εἰς αὐτόν.

10. Οἱ δὲ περὶ τὸν Εὐσέβιον, θαυμάσιοι διὰ τὰς σκευωρίας τῶν, διὰ νὰ φανοῦν ὅτι καταλύουν καὶ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὰ ὅσα ἐγράφησαν, συνέρχονται καὶ ὀνο-

μάζουν τοὺς ἑαυτοὺς των σύνοδον καὶ ἀναλαμβάνουν τὸ ἔργον αὐτῆς ἀπὸ τὸν βασιλέα. Καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καὶ κόμης καὶ στρατιῶται χρησιμοποιοῦνται φρουροὶ τῶν ἐπισκόπων καὶ βασιλικά γράμματα ἀποστέλλονται διὰ νὰ ἐξαναγκάσουν νὰ συνέλθουν ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους οὗτοι ἐζήτησαν. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐνθυμηθῆτε τὸ περίεργον τῆς σκευωρίας των, καὶ τὴν ἐκτροπὴν ἀπὸ τὸν γενικὸν κανόνα ἐκείνων, ποὺ ἀποτολμοῦσαν, νὰ ἀρπάσουν ἀπὸ ὅπουδῆποτε καὶ μὲ κάθε τρόπον τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰ χέρια μας. Διότι, ἐάν μὲν οὗτοι ὡς ἐπίσκοποι εἶχον μόνοι των τὴν ἐξουσίαν νὰ ἐκφέρουν κρίσιν, ποῖα ἢ ἀνάγκη τοῦ κόμητος καὶ τῶν στρατιωτῶν; ἢ πῶς συνεκαλοῦντο εἰς σύνοδον δυνάμει βασιλικῶν γραμμάτων; ἐάν δὲ ἐχρειάζοντο τὸν βασιλέα καὶ ἤθελον νὰ ἔχουν ἀπὸ αὐτὸν τὸ κύρος, διατὶ καταργοῦν τὴν κρίσιν του; ἢ πῶς ἐνῶ ἐκεῖνος δι' ὅσων ἔγραψεν ἔκρινε τοὺς μὲν Μελιτιανούς, συκοφάντας καὶ παρανόμους, τὸν δὲ Ἀθανάσιον εὗρε καθαρῶτατον, καὶ τὸν φόνον, ποὺ ἔπλασαν μὲ τὴν φαντασίαν των, δι' ἄνθρωπον ζῶντα, περιέγραψε μὲ τραγικὸν τρόπον, οὗτοι, οἱ περὶ τὸν Εὐσέβιον, παρίστανον καὶ τοὺς Μελιτιανούς ψευδῶς ὡς λέγοντας τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἐκεῖνον ὑπεύθυνον διὰ τὸν φανταστικὸν φόνον, καὶ χωρὶς νὰ ἐντρέπωνται ἔκαμνον τὸν ζωντανὸν νεκρόν, ὁ ὁποῖος ζῇ καὶ μετὰ τὴν κρίσιν τοῦ βασιλέως, καὶ ὅταν οὗτοι συνήλθον εἰς σύνοδον, καὶ ἕως τώρα εἶναι μαζί μας;

11. Ταῦτα μὲν ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν Ἀρσένιον. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸ μυστικὸν ποτήριον, ποῖον εἶναι αὐτό, ἢ ποῦ τοῦτο ἐθραύσθη ἀπὸ τὸν Μακάριον; διότι τοῦτο περιφέρονται ἄνω καὶ κάτω καὶ διαδίδουν. Καίτοι μὲν οὔτε οἱ κατήγοροι δὲν ἐτόλμησαν νὰ κατηγορήσουν τὸν Ἀθανάσιον, παρὰ μόνον ἐκεῖνοι, ποὺ παρεκινήθησαν παρ' αὐτῶν, ἀλλ' ὅμως αὐτοὶ τὸν σκοπὸν τῆς μομφῆς ἀναφέρουν εἰς αὐτόν, πρᾶγμα, ποὺ οὔτε ἐναντίον τοῦ Μακαρίου δὲν ἔπρεπε νὰ γίνῃ, ἐπειδὴ οὗτος δὲν ἐκρίθη. Καὶ δὲν ἐντρέπονται νὰ διαδίδουν ταῦτα μεταξὺ κατηχουμένων, καὶ τὸ ἀκόμη χειρότερον, μεταξὺ εἰδωλολατρῶν, καὶ νὰ δυσφημοῦν τὰ μυστήρια, ὡς ἔχει γραφῇ, «εἶναι καλὸν νὰ κρύπτῃ κανεὶς τὸ μυστήριον τοῦ βασιλέως»,¹² καὶ καθὼς ὁ Κύριος ἔδωκεν ἐντολήν «προσέχετε, νὰ μὴ δώσετε τὸ ἅγιον μυστήριον τῆς πίστεως εἰς

12. Τωβ. 12, 7.

ἀνθρώπους πού ζοῦν ὡς κύνες ἀναιδεῖς, οὔτε νά θάλετε τοὺς μαργαρίτας τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας, ἔμπροσθεν ἀνθρώπων πού ζοῦν τὴν ζωὴν τῶν χοίρων».¹³ Διότι δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένον νά περιγράψωμεν τὰ μυστήρια εἰς τοὺς ἀμύητους, διὰ νά μὴ περιγελοῦν μὲν αὐτὰ οἱ εἰδωλολάτραι, λόγῳ ἀγνοίας, νά μὴ σκανδαλίζωνται δέ οἱ κατηχούμενοι μὲ τὸ νά γίνωνται περίεργοι. Ἀλλὰ καὶ ὁμῶς ποῖον ποτήριον, ἢ ποῦ ἢ ἀπὸ ποίους ἔσπασεν αὐτό; Διότι οἱ μὲν Μελιτιανοί,¹⁴ πού εἶναι οἱ κατήγοροι, δὲν πρέπει καθόλου νά γίνωνται πιστευτοί, διότι ἔχουν γίνῃ σχισματικοὶ καὶ ἐχθροὶ τῆς Ἐκκλησίας ὄχι τώρα, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ μακαρίου Πέτρου τοῦ ἐπισκόπου, πού ἔγινε καὶ μάρτυς ὑπὲρ τῆς πίστεως, οἱ ὁποῖοι ἐσκευώρησαν καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ Πέτρου, καὶ τὸν Ἀχιλλᾶν, τὸν διάδοχον ἐκείνου, ἐσκευώρησαν, καὶ τὸν Ἀλέξανδρον κατηγόρησαν καὶ εἰς αὐτὸν τὸν βασιλέα. Ἔτσι λοιπὸν ὕστερον, ἀφοῦ ἐμελέτησαν καὶ κατέστρωσαν σχέδια ἔφθασαν νά κατηγορήσουν καὶ τὸν Ἀθανάσιον μὲ τὸ νά μὴ κάμνουν τίποτε, πού νά ἦτο ξένον διὰ τὴν πονηρίαν των, καὶ ἀληθῶς ὅπως ἀκριβῶς ἐσυκοφάντησαν τοὺς πρὸ τοῦ Ἀθανασίου, ἔτσι ἐσυκοφάντησαν καὶ αὐτόν. Ἀλλ' ἡ συκοφαντία των καὶ αἱ ψευδεῖς κατηγορίαι των τώρα, καὶ ὄχι πρωύτερα, εἶχον ἀποτελέσματα, ἐπειδὴ εἶχον τώρα συνεργοὺς καὶ προστάτας διὰ τὴν ἀσέθειάν των τοὺς περὶ τὸν Εὐσέβιον Ἀρειομανίτας, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας, ὅπως ἀκριβῶς διὰ πολλοὺς ἐπισκόπους, ἔτσι καὶ διὰ τὸν Ἀθανάσιον κατεσκεύασαν σκευωρίαν. Διότι καὶ ὁ τόπος ἐκεῖνος εἰς τὸν ὁποῖον ἔσπασε τὸ ποτήριον, λέγουν, δὲν ἦτο Ἐκκλησία. Κανεὶς ἱερεὺς δὲν κατοικοῦσεν εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον. Ἡ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποίαν, λέγουν, ὅτι ἔκαμεν αὐτὸ ὁ Μακάριος, δὲν ἦτο Κυριακή. Ἀφοῦ λοιπὸν οὔτε Ἐκκλησία ὑπῆρχεν ἐκεῖ, οὔτε ὁ ἱερεὺς πού εἶχε δικαίωμα νά ἱεουργῇ, οὔτε ἡ ἡμέρα ἀπαιτοῦσεν αὐτό, ποῖον ποτήριον, ἢ πότε, ἢ ποῦ ἐθραύσθη τὸ μυστικὸν αὐτὸ ποτήριον; Διότι, ποτήρια μὲν ὑπάρχουν πολλὰ καὶ εἰς τὰς οἰκίας, καὶ εἰς τὴν κεντρικὴν ἀγοράν, καὶ εἶναι φανερόν ὅτι δὲν διαπράττει καμμίαν ἀσέθειαν ἐκεῖνος, πού σπάζει κάποιον ἀπὸ αὐτά, τὸ δὲ μυστικὸν ποτήριον, τὸ ὁποῖον καὶ ἂν θραυσθῇ, μόνον ἐκεῖνον, πού θεληματικῶς ἐπιχειρεῖ νά

13. Ματθ. 7,6.

14. Βλπ. περὶ ποίων Μελιτιανῶν γίνεται λόγος ἐνταῦθα Κατ' Ἀρεινῶν λόγος πρῶτος § 3 σημ. 10, τόμ. 2ος, σελ. 92.

σπάση αὐτό, κάμνει ἀσεβῇ καὶ μόνον ὅταν οὗτος εὗρεθῇ ἔνοχος ἀπὸ τοὺς νομίμους ἐκκλησιαστικούς προεστῶτας. Αὐτὸς εἶναι ὁ μόνος τρόπος τοῦ ποτηρίου τοῦ-του καὶ κανεῖς ἄλλος. Τοῦτο τὸ ποτήριον νομίμως σεῖς προπίνετε χάριν τῶν λαῶν, τοῦτο σεῖς παρελάβετε ἀπὸ τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα, τοῦτο μόνον ἀνήκει εἰς τοὺς προεστῶτας τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, διότι σεῖς μόνον ἔχετε τὸ προνόμιον νὰ πίνετε πρῶτοι ἀπὸ τοὺς ἄλλους τὸ αἶμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ κανεῖς ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἄλλ' ὅσον εἶναι ἀσεβῆς ἐκεῖνος, ποὺ σπάζει τὸ μυστικὸν ποτήριον, πολὺ περισσότερον ἀσεβεῖς εἶναι ἐκεῖνοι, ποὺ φέρονται ὑβριστικῶς πρὸς τὸ αἶμα τοῦ Χριστοῦ, διότι ἀσεβῆς ὑβριστὴς εἶναι ἐκεῖνος, ποὺ ἀντίθετα πρὸς τὸν ἐκκλησιαστικὸν θεσμόν πράττει τοῦτο. (Καὶ ταῦτα λέγομεν ὅχι ὅτι ὁ Μακάριος ἔσπασε καθόλου ποτήριον σχισματικῶν, ἀλλ' ὅτι οὗτος δὲν ἦτο διόλου ἐκεῖ διότι πῶς ἤμποροῦσε νὰ εἶναι; ὅπου οὔτε ἡμέρα Κυριακὴ ἦτο, οὔτε κανεῖς ἦτο ἐκεῖ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' οὔτε ἦτο ὁ κατάλληλος καιρὸς διὰ τὴν τέλεσιν μυστηρίων;) Αὐτὸς δὲ εἶναι ὁ περιβόητος Ἰσχύρας, ὁ ὁποῖος οὔτε ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐχειροτονήθη καί, ὅταν ὁ Ἀλέξανδρος ἐδέχθη εἰς ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν τοὺς πρεσβυτέρους, ποὺ ἐχειροτόνησεν ὁ Μελέτιος, οὔτε εἰς ἐκείνους συγκατελέγετο. Ἔτσι οὔτε καὶ με ἐκείνον τὸν τρόπον κατεστάθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ πρεσβυτέρου.

12. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν εἶναι πρεσβύτερος ὁ Ἰσχύρας; Ποῖος ἐχειροτόνησεν αὐτόν; Ἐὰρ ὁ Κόλλουθος ἐχειροτόνησεν αὐτόν; Διότι τοῦτο μένει ἀκόμη. Ἄλλ' ὅτι ὁ Κόλλουθος ἐπειδὴ ἀπέθανε καθ' ὃν χρόνον ἦτο πρεσβύτερος καὶ πᾶν, ὅ,τι ἔγινε διὰ χειρὸς αὐτοῦ εἶναι ἄκυρον, καὶ ὅλοι, ὅσοι ἔγιναν παρ' αὐτοῦ πρεσβύτεροι ἔγιναν λόγῳ τοῦ σχίσματος λαϊκοί, καὶ ἔτσι ὡς λαϊκοὶ συναθροίζονται, εἶναι φανερόν καὶ εἰς κανένα δὲν μένει ἀμφιβολία περὶ τούτου. Πῶς λοιπὸν ἄνθρωπος λαϊκός, ποὺ κατοικοῦσεν εἰς ἰδιωτικὸν οἶκον ἤμπορεῖ νὰ γίνῃ πιστευτὸν ὅτι εἶχεν ἱερὸν ποτήριον; Ἄλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸν λαϊκὸν ὠνόμαζον πρεσβύτερον καὶ τὴν ὀνομασίαν αὐτὴν ἔδιδον εἰς αὐτόν διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς θάσις διὰ νὰ στηρίξουν ἄδικον κατηγορίαν ἐναντίον ἡμῶν, καὶ τώρα ὡς μισθὸν τῆς κατηγορίας παρέχουν εἰς αὐτόν τὰ μέσα νὰ οἰκοδομήσῃ ἐκκλησίαν. Ἔτσι ὁ ἄνθρωπος οὗτος δὲν εἶχεν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ μισθὸν τῆς κακο-

ηθείας του καὶ ὡς ἀμοιβὴν τῆς ὑπακοῆς αὐτοῦ πρὸς κατασκευὴν τῆς κατηγορίας τώρα, τὴν ἐκκλησίαν, ποὺ δὲν εἶχε, λαμβάνει καὶ ἴσως ἀντήμειψαν αὐτὸν καὶ μὲ ἐπισκοπὴν. Διότι ταῦτα φλυαρεῖ περιτριγυρίζων ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, καὶ ἔτσι ἀλαζονεύεται ἐναντίον μας. "Ἐτσι λοιπὸν τόσον σπουδαῖα θραβεῖα δίδονται ὡς ἀμοιβὴ ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους εἰς τοὺς κατηγοροὺς καὶ τοὺς συκοφάντας. Καὶ εὐλόγως, διότι ἐκεῖνοι, ποὺ εἶχον αὐτὸν συνεργὸν εἰς ἐκεῖνα, ποὺ ἤθελον, καὶ ὡς συμμετέτεχον εἰς τὰς μηχανορραφίας των, ἔτσι ἐθεώρησαν αὐτὸν ἄξιον καὶ τῆς ὁμοίας καταδίκης, ποὺ εἶναι ἄξιοι καὶ οἱ ἴδιοι. Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνον αὐτά, δι' αὐτὸ ἐντείνετε τὰς ἀκοάς σας διὰ νὰ ἀκούσετε ὅλα ἐκεῖνα, ποὺ διεπράχθησαν τότε παρ' αὐτῶν.

13. Ἐπειδὴ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ διαστρέψουν τὴν ἀλήθειαν, ἂν καὶ εἶχον καλῶς παρασκευασθῇ κατ' αὐτῆς, καὶ εἰς τὴν Τύρον μὲ τὸ νὰ μὴ ἀποδείξῃ τίποτε ὁ Ἰσχύρας, ἀλλὰ τὸναντίον μὲ τὸ νὰ ἀποδείχθῃ συκοφάντης καὶ ἔτσι νὰ διαλυθῇ ἡ πλεκτάνη τῆς συκοφαντίας αὐτῶν, ἐζήτουν παράτασιν χρόνου διὰ νὰ προσαγάγουν ἀποδείξεις, καὶ ὑπέσχοντο νὰ ἀποστείλουν εἰς τὴν σύνοδον ἐκείνους, ποὺ ἠσυχολήθησαν μὲ τὴν ἔρευναν τοῦ ζητήματος εἰς τὸν Μαρεώτην. Τούτους ἡμεῖς ἐζητήσαμεν ρητῶς νὰ ἐξαيرهθοῦν διὰ πολλοὺς λόγους, καὶ διότι εἶχον τὰ αὐτὰ φρονήματα μὲ τὸν Ἀρειον, καὶ διὰ τοῦτο ἦσαν δεδηλωμένοι ἐχθροὶ μας, ἐνῶ αὐτοί, κάμνοντες χρῆσιν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, ἀπέστειλαν κρυφίως τὸν Διόγνιον, τὸν Μάριν, τὸν Θεόδωρον, τὸν Μακεδόνιον, καὶ δύο νεωτέρους εἰς τὴν ἡλικίαν καὶ τοὺς τρόπους, τὸν Οὐρσάκιον καὶ τὸν Οὐάλην ἀπὸ τὴν Παννονίαν, καὶ αὐτοὶ ὕστερον ἀπὸ τόσον μακρὰν ὁδοιπορίαν, ποὺ ὑπέφερον, διὰ νὰ καταδικάσουν τὸν ἐχθρόν, πάλιν ἐβιάζοντο νὰ ὑπάγουν ἀπὸ τὴν Τύρον εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, χωρὶς καὶ αὐτοὶ οἱ δικασταὶ νὰ παραιτηθοῦν ἀπὸ τοῦ νὰ καταθέσουν ὡς μάρτυρες, ἀλλὰ ἀνέλαβον φανερά νὰ ὑπομείνουν πάντα κόπον καὶ ὅλην τὴν πεζοπορίαν, διὰ νὰ συμπληρώσουν μὲ κάθε ἐπίβουλὸν τρόπον τὴν σκευωρίαν, ποὺ εἶχον θέσει εἰς ἐνέργειαν. Καὶ τὸν μὲν Ἀθανάσιον, ἐπειδὴ ἦτο ὑπὸ τὴν προστασίαν ξένης ἐπαρχίας ἄφησαν ἀνενόχλητον, αὐτοὶ δὲ εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν τοῦ ἐχθροῦ, ὡσὰν ἀκριβῶς νὰ εἰσώκησαν θορυβῶδως εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸν λαόν, καὶ τὸ παραλογώτερον, τὸν μὲν κατηγοροῦν Ἰσχύραν ἔφερον μαζί των, τὸν δὲ

κατηγορούμενον Μακάριον δὲν ἐπέτρεψαν νὰ ἀκολουθήσῃ, ἀλλ' ἀφῆκαν αὐτὸν εἰς τὴν Τύρον φυλασσόμενον ἀπὸ φρουρόν. Ὁ Μακάριος, δηλαδὴ ὁ πρεσβύτερος τῆς Ἀλεξανδρείας ἐσύρετο παρ' αὐτῶν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ διὰ τὸ ἐγκλημα.

14. Μόνοι των λοιπὸν μαζί με τὸν κατήγορον, ἀφοῦ εἰσῆλθον εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν καὶ εἶχον αὐτὸν συγκάτοικον, καὶ ὁμοτράπεζον καὶ συμπότην, ἀφοῦ παρέλαβον καὶ τὸν ἑπαρχον τῆς Αἰγύπτου Φιλάγριον, ἀνεχώρησαν διὰ τὸν Μαρεώτην, καὶ ἐκεῖ μόνοι μετ' αὐτὸν προλεχθέντα, ἔκαμνον δῆθεν τὴν ἐξέτασιν, καθὼς ἤθελον, χωρὶς νὰ ἐπιτρέψουν τὴν παρουσίαν τῶν πρεσβυτέρων, οἱ ὅποιοι πολὺ παρεκάλεσαν πρὸς τοῦτο. Ἐζήτησαν δὲ τὸσον οἱ πρεσβύτεροι τῆς πόλεως ὅσον καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὁλοκλήρου τῆς χώρας νὰ παρίστανται εἰς τὴν ἐξέτασιν διὰ νὰ ἐξακριβώσουν ἀπὸ ποῦ καὶ ποῖοι εἶναι ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους παρουσίαζεν ὡς μάρτυρας ὁ Ἰσχύρας. Καὶ τοὺς μὲν λειτουργοὺς τῆς Ἐκκλησίας ἡμποδίζον νὰ παρευρίσκωνται, ἀνέκρινον δὲ τοὺς εἰδωλολάτραις περὶ ἑκκλησίας, περὶ ποτηρίου, περὶ τραπέζης καὶ τῶν ἁγίων, καὶ τὸ φοβερώτερον, ἀνεζήτησαν καὶ προσεκάλουν εἰδωλολάτραις μάρτυρας περὶ τοῦ μυστικοῦ ποτηρίου, καὶ κατέγραφον ἐκείνους, ποὺ ἤρπασε τάχα διὰ τῆς θίρας ὁ Ἀθανάσιος, διὰ νὰ προσκληθοῦν ἀπὸ τὸν καθολικὸν¹⁵ ἂν καὶ δὲν ἐγνώριζον κἄν εἰς ποῖον μέρος τῆς γῆς οὗτοι εὐρίσκονται. Τούτους παρουσίασαν οἱ ἴδιοι μετ' αὐτὸν ἑπαρχον μόνοι των διὰ νὰ ἐξετασθοῦν ὡς μάρτυρες, ἐπειδὴ ἐνόμιζον ἀναγκαῖον νὰ χρησιμοποιήσουν τὰς μαρτυρίας των, καὶ δὲν ἐντρέποντο νὰ λέγουν ὅτι οὗτοι ἐξηφανίσθησαν ἀπὸ τὸν Ἀθανάσιον. Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ, ἐπειδὴ ἡ μόνη ἐπιθυμία των εἶναι νὰ φονεύσουν παρουσιάζουν ψευδῶς πάλιν ἐκείνους, ποὺ ζοῦν, ὡς δῆθεν ἀποθανόντας κατὰ μίμησιν τοῦ τρόπου ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Ἀρσενίου. Διότι ἐνῶ οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι ὑπάρχουν καὶ εἶναι παρόντες, εἰς σᾶς, ποὺ εἰσθε μακρὰν, αὐτοὶ τοὺς παριστάνουν μετὰ τραγικὸν τρόπον ἀφανεῖς διὰ νὰ κατη-

15. Καθολικός: Τίτλος, τὸν ὁποῖον ἔφαρεν ἀπὸ τοῦ 8' αἰῶνος ὁ πρῶτος τῶν ἐπισκόπων τοπικῆς τινος Ἐκκλησίας, ὁ μετὰ ταῦτα μητροπολίτης καλούμενος. Τὸν τίτλον διετήρησαν καὶ φέρουν μέχρι σήμερον οἱ Ἀρμένιοι ἐπίσκοποι, οἱ προκαθήμενοι τῶν δύο Καθολικῶν, τοῦ Ἑταματζίν εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἀρμενίαν, καὶ τῆς Κιλικίας, ὡς καὶ ὁ προκαθέμενος τῆς «Ὁρθοδόξου» Συριακῆς Ἐκκλησίας τοῦ Μαλαμπάρ ἐν Ἰνδίας, τῆς ὁποίας οἱ πιστοὶ ὀνομάζονται Χριστιανοὶ τοῦ Θωμᾶ.

γορήσουν ψευδῶς τὸν συλλειτουργὸν ἡμῶν, ὅτι τάχα ἔκαμε χρῆσιν θίας καὶ κοσμικῆς ἐξουσίας, ἐπειδὴ ὁ ἐλεγχος καὶ ἡ ἀπόδειξις τῆς συκοφαντίας, λόγῳ ἀποστάσεως εἶναι ἀδύνατος, ἂν καὶ οἱ ἴδιοι πράττουν τὰ πάντα μὲ τὴν δύναμιν καὶ τὴν προστασίαν τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας. Διότι πάλιν καὶ αὐτά, ποῦ ἔγιναν εἰς τὴν Μαρεώτην, εἶναι ὅμοια μὲ ἐκεῖνα ποῦ ἔγιναν εἰς τὴν Τύρον. Διότι καθὼς ἀκριβῶς ἐκεῖ ἦτο παρὼν ὁ κόμης μὲ στρατιωτικὴν δύναμιν, ὁ ὁποῖος δὲν ἐπέτρεπεν εἰς κανένα νὰ λέγῃ, παρὰ μόνον ἐκεῖνα, ποῦ ἐσκέπτοντο αὐτοὶ νὰ λέγωνται καὶ νὰ πράττωνται, ἔτσι καὶ ἐδῶ ὁ ἑπαρχος τῆς Αἰγύπτου ἦτο παρὼν μὲ τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν καὶ ἐφοθέριζε καὶ δὲν ἐπέτρεπεν εἰς κανένα νὰ μαρτυρήσῃ τὴν ἀλήθειαν. Καί, τὸ ἀκόμη παραδοξότερον, ἐδιάλεξαν ὡς τόπον διαμονῆς καὶ διεξαγωγῆς τῶν ἀνακρίσεων, ποῦ ἤθελον, αὐτὸ τοῦτο τὸ μέρος καὶ τὴν κατοικίαν τοῦ κατηγοροῦ, καὶ ἔτσι, τόσον οἱ δικασταὶ ὅσον καὶ οἱ μάρτυρες κατήντησαν νὰ γίνουν ὑπηρέται τῶν ἰδικῶν τῶν καὶ τοῦ Εὐσεβίου σκοπῶν, ποῶγμα, ποῦ εἶναι τὸ ἀληθέστερον.

15. Καὶ ποῖα ἦσαν ἐκεῖνα, ποῦ ἀπετολμήθησαν παρ' αὐτῶν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, νομίζομεν ὅτι δὲν ἀγνοεῖτε, διότι ἔχουν ἤδη διαδοθῇ πανταχοῦ. Ξίφη γυμνά ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ ἀγίων καρθένων καὶ ἀδελφῶν χριστιανῶν, καὶ ἐχώλαινον ἀπὸ τὰς πληγὰς οἱ πόδες τῶν παρθένων, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἀγναὶ εἰς τὴν ψυχὴν καὶ ἀφιερωμέναι ὁλοψύχως εἰς πᾶν ὅ,τι εἶναι καλόν. Ἐπίσης ἀπειλοῦσαν αὐτάς μὲ ἐπίδειξιν ὀργάνων σωματικῶν θασσανιστηρίων καὶ ἀπειλοῦσαν προσέτι ὅτι θὰ ὑπέβαλον αὐτάς εἰς ἐξευτελισμοὺς ἐνώπιον δημοσίας συγκεντρώσεως εἰδωλολατρῶν μὲ τὸ νὰ γυμνώσουν καὶ νὰ θασσανίσουν αὐτάς καὶ νὰ ἀσελγήσουν εἰς θάρος τῶν καὶ νὰ τὰς ἀναγκάσουν νὰ προσφέρουν θυσίας εἰς τοὺς θωμοὺς τῶν εἰδώλων. Καὶ κάποιος ἄνθρωπος ἀσελγῆς, ὕστερα, μὲ ἐξουσίαν, ποῦ ἔδωσεν εἰς αὐτὸν ὁ ἑπαρχος, διὰ νὰ κάμῃ χάριν εἰς τοὺς ἐπισκόπους, ἐκρατοῦσε μίαν παρθένον ἀπὸ τὴν χεῖρα, τὴν ὁποίαν ἔσυρε πρὸς ἓνα θωμόν, ποῦ ἔτυχε νὰ εἶναι ἐκεῖ πλησίον, προσποιούμενος ὅτι προσφέρει αὐτὴν θυσίαν εἰς ὥραν ἀνάγκης καὶ διωγμοῦ. Καὶ ταῦτα ἐλάμβανον χώραν καὶ αἱ παρθένοι τρομαγμέναι ἐτρέποντο εἰς φυγὴν, καὶ οἱ εἰδωλολάτραι ἐγελοῦσαν εἰς θάρος τῆς Ἐκκλησίας, ἐνῶ οἱ ἐπίσκοποι ἦσαν ἐντὸς καὶ διέμενον εἰς τὴν οἰκίαν ταύτην, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπράττοντο ταῦτα, καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐδίδοντο ἐντολαὶ πρὸς

χάριν των καὶ ἐξ αἰτίας των αἱ παρθένοι ἐδοκιμάζοντο σκληρῶς ἀπὸ τὰς ἀπειλὰς μὲ γυμνά ξίφη καὶ ἀπὸ κάθε εἵδους κίνδυνον καὶ ὕβρεις καὶ τὴν συμπεριφορὰν μεθυσιμένων ἀνθρώπων. Καὶ ἐπάθαιναν ὅλα αὐτὰ νηστικά ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ συνέτρωγον μὲ τοὺς ἐπισκόπους ἐντὸς τῆς οἰκίας.

16. Ἐπειὸν ἐγνωρίζομεν ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι ταῦτα θὰ ἦσαν ἡ μεγάλη θλάθη, τὴν ὁποίαν θὰ προκαλοῦσεν ἡ ἀνάμειξις αὐτῶν ὡς ἐχθρῶν, ἐζητήσαμεν τὴν ἐξαίρεσίν των. Καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ ἐπίσκοπος Θεσσαλονίκης, ὅταν ἔμαθε ταῦτα, γράφει πρὸς ἐκείνους, ποὺ ἔμειναν ἐκεῖ, καὶ ἐλέγχει δριμύτατα τὴν σκευωρίαν καὶ διαμαρτύρεται διὰ τὴν συκοφαντίαν, τὸν ὁποῖον ἂν καὶ λογαριάζουν μὲ τὸ μέρος των καὶ μετροῦν ὡς ἓνα ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἐπενόησαν τὴν συκοφαντίαν, τίποτε ἄλλο δὲν κάμνουν παρὰ νὰ ἀποδεικνύουν τὴν θίαν, ποὺ ἀσκοῦν ἐναντίον του. Διότι ἀληθῶς, καὶ αὐτὸς ὁ παμπόνηρος Ἰσχύρας, οὐχὶ ἄνευ φόβου καὶ θίας ἐπροχώρησεν εἰς αὐτό, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης ἔπαιξεν πρόσωπον κατηγοροῦ. Ἀπόδειξις τούτου εἶναι τὸ ὅτι αὐτὸς ὁ Ἰσχύρας ἔγραψε πρὸς τὸν συνεπίσκοπον ἡμῶν Ἀθανάσιον, ὅτι τίποτε τὸ τοιοῦτον δὲν ἔγινεν ἐκεῖ, ἀλλ' ὅτι ἐπλάσθη κατὰ φαντασίαν κατόπιν ὑποβολῆς ἄλλων. Καὶ ταῦτα ἔγραψεν ὁ Ἰσχύρας πρὸς τὸν Ἀθανάσιον, ἂν καὶ οὗτος δὲν ἔχει δεχθῇ αὐτὸν ὡς πρεσβύτερον, καὶ χωρὶς νὰ λάβῃ παρ' αὐτοῦ τὴν τοιαύτην ὀνομασίαν, ποὺ δίδεται ἀπὸ τὴν θείαν χάριν, οὔτε νὰ λάβῃ ὡς ἀμοιβὴν διὰ τοῦτο τὴν ἀνοικοδόμησιν ἐκκλησίας, καὶ χωρὶς νὰ περιμένῃ ὡς μισθὸν νὰ γίνῃ ἐπίσκοπος, τὰ ὁποῖα πάντα ἐπέτυχεν νὰ λάβῃ παρ' αὐτῶν ὡς ἀμοιβὴν διὰ τὴν κατηγορίαν. Ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ προσήρχοντο εἰς τὰς συνάξεις μὲ ἡμᾶς, ποὺ οὔτε θὰ προσήρχοντο, ἐὰν δηλαδὴ εἶχον τυχόν ἀδικηθῇ εἰς τὸ παραμικρόν.

17. Ταῦτα λοιπὸν δὲν εἶναι μόνον λόγοι, ἀλλὰ ἔργα. Οἱ μάρτυρες ἀπὸ τὸν Μαρεώτην, ὅλοι πρεσβύτεροι, οἱ ὁποῖοι ἦσαν πάντοτε μαζὶ μὲ τὸν ἐπίσκοπον εἰς τὰς περιουσίας του, ποὺ καὶ τότε ἔγραψαν ἐναντίον τοῦ Ἰσχύρας, καὶ ἐκείνοι ἀπὸ αὐτοῦ, ποὺ ἦλθον εἰς τὴν Τύρον, καὶ δὲν ἐπετράπη εἰς αὐτοὺς νὰ εἶπουν τὴν ἀλήθειαν, μήτε εἰς τὸν Μαρεώτην, ὅσοι ἀπὸ αὐτοῦ ἀπέμειναν, ἀφέθησαν νὰ ἐλέγξουν τὸν Ἰσχύραν συκοφάντην. Καὶ αὐτὰ δὲ τὰ ἀντίγραφα τῶν γραμμάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν

πρεσβυτέρων καὶ τοῦ Ἰσχύρα, τὰ ὁποῖα ἀπεστείλαμεν, μαζί, καὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ πατρὸς τῶν βασιλέων, ἐνθα οὗτος ἐκφράζει ὄχι μόνον τὴν δυσαρέσκειάν του ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Ἀρσενίου, διότι ἂν καὶ ἐξη ὁ ἄνθρωπος κατηγοροῦν τὸν Ἀθανάσιον ὡς φονέα του, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ ποτηρίου ἐθαύμαζε πάλιν διὰ τὴν ἀσάφειαν καὶ τὸ ψευδές τῆς κατηγορίας, ποῦ πότε μὲν κατηγοροῦσαν Μακάριον τὸν πρεσβύτερον, πότε δὲ τὸν ἐπίσκοπον Ἀθανάσιον, ὅτι ἔσπασε μὲ τὰς χεῖράς του τὸ ποτήριον, φανερώνουν καθαρὰ καὶ πάλιν ὅτι οἱ Μελιτιανοὶ ἦσαν συκοφάνται καὶ πάλιν ὅτι ὁ Ἀθανάσιος εἶναι καθαρώτατος. Διότι πῶς νὰ μὴ εἶναι συκοφάνται οἱ Μελιτιανοὶ καὶ μάλιστα πρῶτος ἀπὸ ὅλους ὁ Ἰωάννης; ὁ ὁποῖος ἀφοῦ ἔγινε δεκτὸς εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐπεκονώνησε μὲ ἡμᾶς, κατηγορήσε τὸν ἑαυτὸν του, χωρὶς ἀκόμη νὰ κάμῃ λόγον περὶ τοῦ ποτηρίου, ὅτι ἐπειδὴ εἶδεν ὅτι οἱ γύρω ἀπὸ τὸν Εὐσέβιον ἐθιάζοντο νὰ συνεργασθοῦν μὲ τοὺς Ἀρειομανίτας, δὲν ἐτολμοῦσαν ὁμῶς νὰ κάμουν τοῦτο φανερά, ἀλλ' ἐζήτουν νὰ χρησιμοποιήσουν ἄλλα πρόσωπα, ἐδέχθη ὁ ἴδιος νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς ὑποβολεὺς αὐτῶν, ὅπως ἀκριβῶς ὁ ὑποκριτὴς εἰς τὰ κοσμικὰ θεάτρα. Καὶ ἡ μὲν ὑπόθεσις ἦτο ἀγών τῶν Ἀρειανῶν καὶ τὸ κύριον μέρος αὐτῆς ἔργον, ποῦ θὰ κατάρθωναν ἐκεῖνοι, ὑποβολεὺς δὲ καὶ βοηθοὶ αὐτῶν ὁ Ἰωάννης καὶ ὅσοι ἦσαν μαζί του, διὰ νὰ ἔχουν οἱ φίλοι τῶν Ἀρειανῶν αὐτοὺς δικαιολογίαν καὶ ὑπὸ τὸ πρόσχημα δικαστῶν νὰ ἐκδιώξουν τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἀσεθείας καὶ νὰ στερεώσουν τὴν ἀσέθειαν καὶ εἰσαγάγουν τοὺς Ἀρειανούς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Καὶ ἐκεῖνοι, ποῦ θέλουν νὰ ἐξορίσουν τοὺς εὐσεβεῖς καὶ θιάζονται νὰ νικήσουν εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν τοῦτον διὰ τῆς ἀσεθείας, καὶ ἐκεῖνοι, ποῦ προτιμοῦν τὴν ἀσέθειαν ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ, τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἀσεθείας ἐπεχείρησαν νὰ θανατώσουν ὡς ἀσεβεῖς, καὶ τὸ ἱερὸν ποτήριον παρουσιάζουν εἰς ἡμᾶς ὡς θριμματισμένον, διὰ νὰ φανῇ ὅτι καὶ ὁ Ἀθανάσιος ἀσεβεῖ μαζί μὲ αὐτοὺς κατὰ τοῦ Χριστοῦ. Διότι ποῖαν μνήμην ὀφείλουν οὗτοι νὰ κάμουν τοῦ μυστικοῦ ποτηρίου; Ἀπὸ ποῦ ἢ εἰς Χριστὸν ἀσέθεια διὰ τοὺς δῆθεν ὑπερασπιστάς τοῦ ἱεροῦ ποτηρίου ἐπῆρε εὐσεβῆ ἔννοιαν; Ἀπὸ ποῦ τὸ ποτήριον τοῦ Χριστοῦ κατέστη γνωστὸν εἰς ἐκείνους, ποῦ δὲν γνωρίζουν τὸν Χριστόν; Πῶς ἐκεῖνοι, ποῦ προσποιοῦνται ὅτι τιμοῦν τὸ ποτήριον, ἀτιμάζουν τὸν Θεὸν τοῦ ποτηρίου; ἢ πῶς αὐτοί, ποῦ θρηνοῦν διὰ τὸ ποτήριον, ἐπιζητοῦν νὰ φονεύσουν τὸν ἐπίσκοπον, ὁ ὁποῖος μυσταγωγεῖ τὸ μυστήριον εἰς αὐ-

τό; καὶ ἐφόνευσαν αὐτὸν ὅσον ἡξαρτᾶτο ἀπὸ τοὺς ἑαυ-
 τούς των. Πῶς δὲ αὐτοί, ποὺ θρηνοῦν διὰ τὸν θρόνον,
 τὸν ὁποῖον κοσμεῖ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτοῦ ἐπίσκοπος, ζη-
 τοῦν νὰ θανατώσουν αὐτόν; διὰ νὰ ζητῇ καὶ ὁ θρόνος
 τὸν ἐπίσκοπον καὶ οἱ λαοὶ νὰ στεροῦνται τῆς εὐσεβοῦς
 διδασκαλίας. Οὔτε ποτήριον λοιπόν, οὔτε φόνος, οὔτε
 ἄλλο τι ἀπὸ ὅσα οὗτοι ἐτερατολόγησαν, δὲν ἦτο ἡ αἰ-
 τία ἢ ὁποία ἐκίνησεν αὐτοὺς εἰς τοῦτο, ἀλλ' ἡ ἀσέβεια
 τῶν Ἀρειανῶν περὶ τῆς ὁποίας προείπομεν, ἐξ αἰτίας
 τῆς ὁποίας καὶ τὸν Ἀθανάσιον καὶ ἄλλους ἐπισκόπους
 ἐσυκοφάντησαν καὶ πολεμοῦν ἀκόμη καὶ τώρα τὴν Ἐκ-
 κλησίαν. Ἐραγε ποῖοι νὰ εἶναι ἐκεῖνοι, ποὺ διέπραξαν
 φόνους καὶ ἐξορίας; Ἐραγε ποῖοι νὰ εἶναι ἐκεῖνοι, ποὺ
 χρησιμοποιοῦν τὴν προστασίαν τῶν ἑξωθεν τῆς Ἐκκλη-
 σίας ἰσχυρῶν καὶ συκοφαντοῦν τοὺς ἐπισκόπους; Δὲν
 εἶναι μᾶλλον οἱ περὶ τὸν Εὐσέβιον Ἀρειανοὶ καὶ ὄχι ὁ
 Ἀθανάσιος, καθὼς ἐκεῖνοι γράφουν; Διότι ἀπὸ αὐτοὺς
 καὶ ἄλλοι ἔπαθον. Διότι ἀληθῶς καὶ τέσσαρες πρεσβύ-
 τεροι τῆς Ἀλεξανδρείας, ἂν καὶ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖ-
 νον οὔτε εἰς τὴν Τύρον ἦλθον, ἐξωρίσθησαν παρ' αὐτῶν.
 Ἐραγε ποῖοι εἶναι ἄξιοι θρήνων καὶ δακρύων; Ὁχι ἐκεῖ-
 νοι, ποὺ διέπραξαν τὰ πρῶτα, οἱ ὁποῖοι δὲν παύουν νὰ
 προσθέτουν εἰς αὐτὰ καὶ δεύτερα καὶ νὰ ἐπινοοῦν κάθε
 λογῆς συκοφαντίαν, διὰ νὰ ἐξοντώσουν ἐπίσκοπον, ὁ ὁ-
 ποῖος δὲν ὑποκύπτει εἰς τὰς πιέσεις νὰ ἀσπασθῇ τὴν ἀ-
 σεβῆ αἵρεσίν των; Διὰ τοῦτο ἡ ἔχθρα τῶν γύρω ἀπὸ
 τὸν Εὐσέβιον, διὰ τοῦτο ὅσα ἐτέθησαν εἰς ἐνέργειαν εἰς
 τὴν Τύρον, διὰ τοῦτο αἱ ψευδεῖς ἀποφάσεις, διὰ τοῦτο
 τώρα καὶ χωρὶς προηγουμένην κρίσιν παρ' αὐτῶν, ὥσάν
 νὰ ἦσαν καλῶς πληροφορημένοι, γράφουν γράμματα,
 καὶ διὰ τοῦτο αἱ συκοφαντίαι αὐτῶν πρὸς τὸν πατέρα
 τῶν βασιλέων καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς εὐσεβεστάτους βα-
 σιλεῖς.

18. Διότι εἶναι ἀναγκαῖον νὰ γνωρίζετε ποίας λο-
 γῆς εἶναι αἱ κατηγορίαι, μὲ τὰς ὁποίας καὶ τώρα κατη-
 γορεῖται ὁ συλλειτουργὸς ἡμῶν Ἀθανάσιος, διὰ νὰ κα-
 ταδικάσετε καὶ ἀπὸ αὐτάς τὴν πονηρίαν των καὶ νὰ
 γνωρίζετε, ὅτι τίποτε δὲν ζητοῦν παρὰ νὰ θανατώσουν
 τὸν ἄνδρα. Ὁ πατὴρ τῶν βασιλέων ἔδιδε σίτον πρὸς
 διατροφήν των χηρῶν ἰδιαιτέρως μὲν τῆς Λιβύης, καὶ ἰ-
 δίως μερικῶν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. Τοῦτον τὸν σίτον λαμ-
 βάνουν ὅλοι μέχρι τώρα, ἐνῶ ὁ Ἀθανάσιος δὲν ἐζήτει
 νὰ λαμβάνῃ τίποτε ἐξ αὐτοῦ παρὰ μόνον νὰ συμμετέχῃ

εἰς τοὺς κόπους αὐτῶν. Ἀλλὰ τώρα, ἐνῶ ἐκεῖνοι λαμβάνουν τὸν σῖτον, χωρὶς νὰ παραπονοῦνται, καὶ ὁμολογοῦν ὅτι λαμβάνουν αὐτόν, ὁ Ἀθανάσιος συκοφαντεῖται ὅτι διῆθεν πωλεῖ ὀλόκληρον τὸν σῖτον καὶ κατακρατεῖ ὁ ἴδιος τὴν ἀξίαν του. Καὶ τοῦτο ἔγραψεν ὁ ἴδιος ὁ βασιλεὺς λαθὼν ἀφορμὴν ἀπὸ τὰς συκοφαντίας, ποὺ ἔγιναν. Ποῖοι λοιπὸν εἶναι οἱ συκοφάνται; Δὲν εἶναι ἐκεῖνοι, ποὺ διέπραξαν τὰς πρώτας συκοφαντίας, καὶ δὲν παύουν τώρα νὰ ἐπινοοῦν καὶ ἄλλας; Ποῖοι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ἔγιναν αἰτία νὰ γράψῃ ὁ βασιλεὺς γράμματα καὶ νὰ εἴπῃ τοιαῦτα πράγματα; Ποῖοι ἄλλοι παρὰ οἱ Ἀρειανοί, οἱ ὁποῖοι οὐδὲν ἄλλο σχεδιάζουν κατὰ τοῦ ἀνδρός, παρὰ νὰ μὴ παύουν νὰ λέγουν καὶ νὰ γράφουν ἐναντίον του; Διότι δὲν εἶναι δυνατόν κανεὶς νὰ ἐξαίρεσῃ ἐκείνους, ποὺ διέπραξαν τόσα πολλά, διὰ νὰ ὑποπτευθῇ ἄλλους. Διότι ἀληθῶς φαίνεται καθαρῶτατα ἡ ἀπόδειξις τῆς συκοφαντίας τῶν. Διότι μελετοῦν νὰ ἀφαιρέσουν τὸν σῖτον τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὴν πρόφασιν τῆς συκοφαντίας καὶ νὰ παραχωρήσουν αὐτόν εἰς τοὺς Ἀρειανούς, πρᾶγμα ποὺ ὀφείλεται κατ' ἐξοχὴν εἰς τοὺς ὑπαιτίους τῆς τοιαύτης σπουδῆς καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι οὐδόλως ἔπαυσαν νὰ παρακινοῦν εἰς φονικὰς ἐνεργείας κατὰ τοῦ ἀνδρός, μὲ τὰς ὁποίας ἐσυκοφάντησαν αὐτόν ψευδῶς εἰς τὸν βασιλέα, οὔτε νὰ ἀφαιροῦν τὰς τροφὰς τῶν κληρικῶν τῆς Ἐκκλησίας, διὰ νὰ προσφέρουν πράγματι κέρδος εἰς τοὺς αἰρετικούς.

19. Ἀπεστείλαμεν δὲ πρὸς ὑμᾶς καὶ τὰς μαρτυρίας τῶν συλλειτουργῶν ἡμῶν ἀπὸ τὴν Λιβύην καὶ τὴν Πεντάπολιν καὶ τὴν Αἴγυπτον, διὰ νὰ μάθετε καὶ ἀπὸ αὐτάς τὴν συκοφαντίαν, ποὺ ἔγινεν εἰς θάρος τοῦ Ἀθανασίου. Κάμνουν δὲ αὐτὰ πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἐξαναγκάσουν μὲ τὸν φόβον εἰς ἡσυχίαν καὶ σιωπὴν ὅσους ἐμμένουν εἰς τὰ φρονήματα τῆς εὐσεβείας, διὰ νὰ εἰσαχθῇ πάλιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἡ αἵρεσις τῶν Ἀρειανῶν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἰδικὴν σας εὐλάβειαν ὀφείλεται χάρις, ἀγαπητοί, ἐπεὶ διὰ πολλάκις ἐγράψατε διὰ νὰ ἀναθεματίσετε τοὺς Ἀρειανούς, καὶ δὲν ἐδώσατε εἰς αὐτοὺς τόπον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ὁ δὲ ἔλεγχος τῶν περὶ τὸν Εὐσέβιον πλησιάζει. Διότι ἰδοὺ, ὕστερα ἀπὸ τὰ προηγουμένα γράμματα παρ' αὐτῶν διὰ τοὺς Ἀρειανούς, τὰ ἀντίγραφα τῶν ὁποίων ἀπεστείλαμεν εἰς σᾶς, τοὺς Ἀρειομάνιτας, ποὺ ἀνεθεματίσθησαν ἀπὸ ὀλόκληρον τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν, ξεσηκώνουν ὕστερα φανερά κατὰ

τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐπίσκοπον ἐχειροτόνησαν καὶ κατέστησαν χάριν αὐτῶν, καὶ μὲ τὴν χρῆσιν τῶν ἀπειλῶν καὶ τῶν φόβων διαιροῦν τὰς Ἐκκλησίας, διὰ νὰ ἔχουν παντοῦ συνεργούς τῆς ἀσεθείας των. Διότι ἀληθῶς καὶ διακόνους ἀποστέλλουν πρὸς τοὺς Ἀρειομανίτας, οἱ ὁποῖοι συγκεντρώνονται φανερά κοντὰ εἰς αὐτοὺς καὶ γράφουν εἰς αὐτοὺς καὶ ἀντίγραφα γραμμμάτων ἀπ' αὐτοὺς μεταφέρουν καὶ ἔτσι προκαλοῦν σχίσματα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ μὲ τὸ νὰ ἐπικοινωνοῦν μὲ ἐκείνους καὶ νὰ ἀποστέλλουν εἰς ὅλα τὰ μέρη γράμματα, μὲ τὰ ὁποῖα συνιστοῦν τὴν αἵρεσιν των καὶ ἀποκηρύττουν τὴν Ἐκκλησίαν, καθὼς ἤμπορεῖτε νὰ μάθετε ἀπὸ ἐκεῖνα πού οἱ ἴδιοι ἔγραψαν εἰς τὸν ἐπίσκοπον τῶν Ρωμαίων καὶ προσποιοῦνται ὅτι τάχα ἔγραψαν καὶ πρὸς σᾶς. "Ὅτι λοιπὸν αὐτὰ δὲν εἶναι ἀδικήματα, πού μένουν ἀτιμώρητα, ἀντιλαμβάνεσθε καλῶς καὶ σεῖς, ἀγαπητοί. Διότι εἶναι φοβερὰ καὶ ἐντελῶς ξένα πρὸς τὴν κατὰ Χριστὸν διδασκαλίαν. "Ενεκα τούτου λοιπὸν, ἀφοῦ συνήλθομεν ὅλοι μαζί ἔγραψαμεν εἰς ὑμᾶς διὰ νὰ ζητήσωμεν ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν σας φρόνησιν νὰ ἀποδεχθῆτε μὲν τὴν ἀπολογίαν μας αὐτὴν καὶ νὰ συμπονέσετε μὲ τὸν συνεπίσκοπον ἡμῶν Ἀθανάσιον, νὰ καταληφθῇτε δὲ ἀπὸ ἀγανάκτησιν ἐναντίον τῶν γύρω ἀπὸ τὸν Εὐσέβιον Ἀρειανῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπιχειροῦν τὰ τοιαῦτα ἐγκλήματα, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ παύσῃ πλέον νὰ ἰσχύῃ ἡ τοιαύτη κακία καὶ πονηρία ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τοῦτο ζητοῦμεν ἀπὸ σᾶς νὰ γίνετε τιμωροὶ τῆς τοιαύτης ἀδικίας καὶ ὑπερασπισταὶ τῆς Ἐκκλησίας, σύμφωνα μὲ τὸ ἀποστολικὸν ρητόν, πού σᾶς ὑπενθυμίζομεν «ἐκδιώξατε ἀπὸ κοντὰ σας τὸν πονηρόν».¹⁶ Διότι ἀληθῶς εἶναι πονηρὰ καὶ ἀνάξια διὰ νὰ συμμετέχη κανεὶς εἰς αὐτά, ὅσα διεπράχθησαν παρ' αὐτῶν. "Ὅχι λοιπὸν, μὴ δίδετε ποτὲ προσοχὴν εἰς αὐτοὺς καὶ ἂν σᾶς γράψουν πάλιν κατὰ τοῦ ἐπισκόπου Ἀθανασίου, (διότι εἶναι ὅλα ψευδῆ ὅσα λέγονται παρ' αὐτῶν), οὔτε ἂν ἀκόμη αἱ ἐπιστολαὶ φέρουν ὀνόματα Αἰγυπτίων ἐπισκόπων. Διότι εἶναι φανερόν ὅτι δὲν εἴμεθα ἡμεῖς ἐκεῖνοι πού γράφουν, ἀλλὰ οἱ Μελιτιανοί, πού εἶναι πάντοτε σχισματικοί, οἱ ὁποῖοι καὶ μέχρι σήμερον ἀναστατώνουν τὰς Ἐκκλησίας καὶ ὑποκινοῦν ἀνταρσίαν. Διότι καὶ καταστάσεις παραλόγους καὶ σχεδὸν εἰδωλολατρικὰς δημιουργοῦν, καὶ πράττουν τοιαῦτα πράγματα, τὰ ὁποῖα ἐντρεπόμεθα μὲν νὰ γράφωμεν, ἤμπορεῖτε δὲ

16. Α' Κορ. 5, 13.

νά μάθετε ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἀπεστάλησαν παρ' ἡμῶν, οἱ ὅποιοι καὶ τὴν ἐπιστολὴν ἡμῶν θὰ παραδώσουν εἰς σᾶς.

20. Ταῦτα μὲν οἱ ἐπίσκοποι ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον ἔγραψαν πρὸς πάντας καὶ πρὸς τὸν Ἰούλιον τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης. Πρὸς δὲ τὸν Ἰούλιον ἔγραψαν καὶ οἱ περὶ τὸν Εὐσέβιον, οἱ ὅποιοι νομίζοντες ὅτι θὰ μᾶς ἐκφοβίσουν ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν Ἰούλιον νὰ συγκαλέσῃ σύνοδον καὶ νὰ γίνῃ ὁ ἴδιος, ἐὰν ἐπιθυμῇ κριτής. "Ὅταν λοιπὸν ἡμεῖς μετέβημεν εἰς τὴν Ρώμην ὁ Ἰούλιος ἔλαθεν ἀφορμὴν νὰ γράψῃ καὶ πρὸς τοὺς περὶ τὸν Εὐσέβιον, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπέστειλε καὶ δύο πρεσβυτέρους αὐτοῦ τὸν Ἐλπίδιον καὶ τὸν Φιλόξενον. Ἐκεῖνοι δὲ ὅταν ἤκουσαν δι' ἡμᾶς ἐταράχθησαν, διότι δὲν ἐπερίμεναν ἡμᾶς νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν Ρώμην, καὶ ὑπανεχώρησαν μὲ τὸ νὰ προβάλουν ἐντελῶς ἀπιθάνους δικαιολογίας, ἐπειδὴ ἐφοβήθησαν μᾶλλον μήπως ἐκεῖνα, ποὺ οἱ περὶ τὸν Οὐρσάκιον καὶ τὸν Οὐάλεντα ὠμολόγησαν, καταλογισθοῦν εἰς θάρος των. "Ἐπειτα λοιπὸν, ἀφοῦ συνῆλθον εἰς σύνοδον περισσότεροι ἀπὸ πεντήκοντα ἐπίσκοποι, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσήγαγεν ἡμᾶς ὁ πρεσβύτερος Βίτων, ἡμᾶς μὲν, ἀφοῦ ἀπελογήθημεν, ἐδέχθησαν καὶ ἐπεκύρωσαν τὴν μεθ' ἡμῶν ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν καὶ τὴν ἀγάπην, κατ' ἐκείνων δὲ ἡγανάκτησαν καὶ ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν Ἰούλιον νὰ γράψῃ εἰς τοὺς περὶ τὸν Εὐσέβιον, οἱ ὅποιοι καὶ ἔγραψαν εἰς αὐτόν. Καὶ ἔγραψεν ὁ ἴδιος καὶ ἀπέστειλε τὴν ἐπιστολὴν διὰ χειρὸς Γαβιανοῦ τοῦ κόμητος.

21. Ἐπιστολὴ Ἰουλίου.

Ἰούλιος πρὸς τὸν Διάνιον, καὶ τὸν Φλακίλλον, καὶ τὸν Νάρκισσον, καὶ τὸν Εὐσέβιον, καὶ τὸν Μάριν, καὶ τὸν Μακεδόνιον, καὶ τὸν Θεόδωρον καὶ πρὸς ὅλους ἐκείνους ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν, ποὺ εἶναι μετὰ τῶν καὶ πρὸς ἡμᾶς, τοὺς ἀγαπητοὺς ἀδελφούς, ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Ἀνέγνωσα τὰ γράμματα, τὰ ὁποῖα μετεφέρθησαν ἀπὸ τοὺς πρεσβυτέρους μου Ἐλπίδιον καὶ Φιλόξενον, καὶ ἐθαύμασα, πῶς ἐνῶ ἡμεῖς μὲν ἐγράψαμεν πρὸς ὑμᾶς μὲ ἀγάπην καὶ συνείδησιν ἀληθινήν, σεῖς δὲ μὲ διάθεσιν φιλονεικίας, καὶ ὅχι ὅπως ἔπρεπεν, ἀπαντήσατε εἰς ἡμᾶς. Διότι διὰ τῆς ἐπιστολῆς σας ἐφανερώνετο ἡ ὑπεροψία καὶ ἡ ἀλαζονεία ἐκείνων ποὺ ἔγραψαν αὐτήν. Ταῦτα δὲ εἶναι ξένα πρὸς τὴν ἐν Χριστῷ πίστιν. Διότι

ἔπρεπεν ἐκεῖνα, πού ἐγράφησαν μέ ἀγάπην, νά τύχουν τῆς αὐτῆς ἀμοιβῆς τῆς ἀγάπης, καί ὄχι ἀπαντήσεως μέ φιλόνηκον διάθεσιν. Ἡ μήπως δέν εἶναι γνώρισμα ἀγάπης τὸ ὅτι ἀπεστείλαμεν πρὸς ὑμᾶς πρεσβυτέρους, ἐπροτρέψαμεν τοὺς γράψαντας πρὸς ἡμᾶς νά συμπάσχουν μέ τοὺς πάσχοντας καί νά προσέλθουν διὰ νά δοθῇ τὸ ταχύτερον λύσις εἰς ὅλα καί καταστῇ δυνατόν νά διορθωθοῦν, καί οὐδέποτε πλέον μήτε οἱ ἀδελφοί μας νά ὑποφέρουν μήτε κανεῖς νά σᾶς συκοφαντῇ; Ἀλλὰ δέν γνωρίζω, ποῖον εἶναι ἐκεῖνο πού ἐπέδρασεν εἰς τὴν σκέψιν σας ὥστε νά διατεθῇτε ἔτσι, καί νά μᾶς κάμετε νά σκεπτόμεθα ὅτι καί οἱ λόγοι, μέ τοὺς ὁποίους ἐφάνη εἰς σᾶς καλὸν νά μᾶς τιμήσετε, ἐχρησιμοποιήσατε αὐτοὺς μέ κάποιαν εἰρωνείαν. Διότι ἀληθῶς καί οἱ πρεσβύτεροι, πού ἀπεστάλησαν, οἱ ὁποῖοι ἔπρεπε νά ἐπιστρέψουν χαρούμενοι τὸνναντίον ἐπανήλθον λυπημένοι, δι' ὅσα εἶδον νά γίνωνται ἐκεῖ. Καί ἐγὼ θέβαια, ὅταν ἀνέγνωσα τὰ γράμματα, μετὰ πολλὰς σκέψεις ἐκράτησα τὴν ἐπιστολὴν ὁ ἴδιος, ἐπειδὴ ἐνόμιζα ὅτι θὰ ἔλθουν μερικοί, οἱ ὁποῖοι θὰ μοῦ ἐδίδαν ἐξηγήσεις, διὰ νά μὴ ὑπάρχῃ ἀνάγκη τῆς ἐπιστολῆς, καί ἵνα μὴ αὕτη ἐρχομένη εἰς τὴν δημοσιότητα, λυπήσῃ πολλούς· ἐπειδὴ ὅμως δέν ἦλθε κανεῖς, παρέστη ἀνάγκη νά παρουσιασθῇ εἰς τὴν Σύνοδον, καί σᾶς ὁμολογῶ, ὅτι ὅλοι ἐξεπλάγησαν καί σχεδὸν δέν ἤθελαν νά πιστεύσουν, ἐάν πράγματι ἐγράφησαν ἀπὸ σᾶς τοιαῦτα πράγματα· διότι ἡ ἐπιστολὴ ἦτο ἀφορμὴ διὰ φιλονεικίαν μᾶλλον παρά δι' ἀγάπην. Λοιπόν, ἐάν μὲν ἐκεῖνος, πού ὑπηγόρευσε τὴν ἐπιστολὴν, ἔγραψε διὰ νά κάμῃ ἐπίδειξιν λόγων, ἄλλων ἔργον εἶναι ἡ τοιαύτη ἐπίδειξις καί ὄχι ἐκκλησιαστικοῦ ἀνδρός, διότι μεταξὺ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν ἡ ἐπίδειξις λόγων εἶναι ἄγνωστος, ἀλλὰ καί τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων μόνη φροντίς καί προσοχὴ εἶναι νά μὴ σκανδαλίζουν οὔτε ἓνα ἀπὸ τοὺς μικροὺς, πού εἶναι μέλη τῆς Ἐκκλησίας. Διότι, σύμφωνα μέ τὸν ἐκκλησιαστικὸν λόγον, συμφέρει καλύτερον «νά κρεμασθῇ εἰς τὸν λαϊκὸν κάποιου μολόπετρα καί νά καταποντισθῇ οὗτος εἰς τὴν θάλασσαν, παρά νά σκανδαλίσῃ ἔστω καί ἓνα ἀπὸ τοὺς μικροὺς».¹⁷ Ἐάν δέ, ἐπειδὴ μερικοὶ ἐλυπήθησαν ἐξ αἰτίας τῆς μικροψυχίας τοῦ ἐνὸς πρὸς τὸν ἄλλον (διότι δέν ἡμπορῶ νά εἴπω ὅτι ἡ γνώμη αὕτη εἶναι γνώμη ὄλων) ἐγράφη ἔτσι ἡ ἐπιστολή, ἔπρεπε νά μὴ λυπηθῇ κανεῖς κα-

17. Ματθ. 18, 6.

θόλου, ἢ καὶ ἂν κάποιος ἐλυπήθη νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ «νὰ δύσῃ ὁ ἥλιος καθ' ὃν χρόνον θά διαρκῇ ἡ λύπη του»,¹⁸ ὁμῶς δὲ ἔπρεπε νὰ μὴ ἀφήσῃ αὐτὴν νὰ αὐξηθῇ εἰς τοιοῦτον θαυμόν, ὥστε νὰ ἐπιδείξῃ αὐτὴν καὶ ἐγγράφως.

22. Διότι τί ἐγίνε, πού νὰ εἶναι ἄξιον λύπης, ἢ διὰ ποῖον λόγον ἄξιζε νὰ λυπηθῇτε ἐξ ἐκείνων, πού ἐγράψαμεν; ἢ ἐπειδὴ σᾶς ἐπροτρέψαμεν νὰ παρευρεθῇτε εἰς σύνοδον; ἀλλ' ἔπρεπε μᾶλλον νὰ δεχθῇτε τοῦτο μὲ χαράν. Διότι αὐτοί, πού ἔχουν παρρησίαν δι' ὅσα ἔχουν πράξει καί, καθὼς οἱ ἴδιοι λέγουν, «ἔχουν ἐκφέρει κρίσιν», δὲν ἀγανακτοῦν, ἐὰν ἡ κρίσις τῶν ἐρευνᾶται παρ' ἄλλων, ἀλλ' ἔχουν πεποιθήσιν, ὅτι ἐκεῖνα πού ἔκριναν δικαίως, ταῦτα οὐδέποτε ἤμποροῦν νὰ ἀποδειχθοῦν ἄδικα. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἐπίσκοποι, πού συνῆλθον εἰς τὴν ἐν Νικαίᾳ μεγάλην Σύνοδον, ὅχι χωρὶς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ ἐπέτρεψαν, ὥστε αἱ κρίσεις τῆς προηγουμένης συνόδου νὰ ἐξετάζωνται εἰς ἄλλην σύνοδον, διὰ νὰ ἔχουν οἱ κρίνοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν δευτέραν κρίσιν, πού θὰ ἐπακαλουθήσῃ, καὶ ἐξετάζουν μὲ πᾶσαν προσοχὴν καὶ ἀσφάλειαν τὰς ἐκδικαζομένας ὑποθέσεις, καὶ οἱ κρινόμενοι πιστεύουν ὅτι κρίνονται ὅχι μὲ κριτήριον τὴν ἔχθραν τῶν πρώτων κριτῶν, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὸ δίκαιον. Ἐὰν δὲ τὸ ἔθος τοῦτο, πού τυγχάνει νὰ εἶναι παλαιόν, καὶ ἐμνημονεύθῃ καὶ περιελήφθῃ εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς μεγάλης Συνόδου, σεῖς δὲν θέλετε νὰ ἰσχύῃ διὰ σᾶς, ἡ τοιαύτη ἀπαίτησις εἶναι ἀπρεπής, διότι αὐτό, πού μίαν φορὰν ἐπεκράτησεν ὡς συνήθεια εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐπεκυρώθῃ ἀπὸ Συνόδους, δὲν εἶναι λογικόν νὰ καταργηται ἀπὸ τοὺς ὀλίγους. Ἀλλωστε δὲν φαίνεται καθόλου ὅτι ἐλυπήθητε δικαίως ἔνεκα τούτου. Διότι ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους σεῖς, οἱ περὶ τὸν Εὐσέβιον, ἀπεστείλατε μὲ γράμματα, λέγω δηλαδὴ ὁ Μακάριος ὁ πρεσβύτερος, καὶ ὁ Μαρτύριος καὶ ὁ Ἡσύχιος, οἱ διάκονοι, πού ἦλθον ἐδῶ, ἐπειδὴ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ ἀντιμετωπίσουν τοὺς πρεσβυτέρους, πού ἦλθον ἐκ μέρους τοῦ Ἀθανασίου, ἀλλ' ἀνετρέποντο καὶ ἀπεδεικνύοντο ὅτι δὲν ἐσκέπτοντο ὀρθῶς, ἐζήτησαν τότε ἀπὸ ἡμᾶς νὰ συγκροτήσωμεν Σύνοδον καὶ νὰ γράψωμεν εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ἀθανάσιον εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν, νὰ γράψωμεν δὲ καὶ πρὸς τοὺς περὶ τὸν Εὐσέβιον, διὰ νὰ καταστῇ δυνατόν νὰ ἐξενεχθῇ ἐνώπιον

18. Πρὸς. Ἐφ. 4, 26.

ὄλων ἢ δικαία κρίσις, διότι τότε ὑπεσχέθησαν ὅτι θὰ ἀποδείξουν ἀληθῆ πάντα τὰ καταγγελλόμενα εἰς θάρος τοῦ Ἀθανασίου. Ἐξητάσθησαν δὲ ἀπὸ ἡμᾶς ὅλοι μαζί οἱ περὶ τὸν Μαρτύριον καὶ τὸν Ἡσύχιον καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ ἐπισκόπου Ἀθανασίου, οἱ ὅποιοι ἐπέμενον εἰς τὰς ἀπόψεις των μὲ πεποίθησιν, οἱ δὲ περὶ τὸν Μαρτύριον, ἐὰν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἰπώμεν τὴν ἀλήθειαν, ἀνεδρέποντο εἰς ὅλα, καὶ διὰ τοῦτο ἐζήτησαν νὰ γίνῃ Σύνοδος. Ἐὰν λοιπόν, χωριστὰ ἀπὸ τοὺς περὶ τὸν Μαρτύριον καὶ τὸν Ἡσύχιον, πού ἐζήτησαν νὰ γίνῃ Σύνοδος, ἐγὼ ἡμην ἐκεῖνος πού προέτρεψα νὰ ἐνοχληθοῦν οἱ γράψαντες τὰ γράμματα πρὸς χάριν τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, οἱ ὅποιοι παραπονοῦνται ὅτι πάσχουν ἀδίκως, καὶ ἔτσι ἦτο λογικὴ καὶ δικαιολογημένη ἡ προτροπὴ μου, διότι εἶναι ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἀρέσκει εἰς τὸν Θεόν· ὅταν δὲ ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους οἱ ἴδιοι σεῖς, οἱ περὶ τὸν Εὐσέβιον, θεωρεῖτε ἀξιολπίστους, καὶ οὗτοι ἐζήτησαν ἀπὸ ἡμᾶς νὰ συγκαλέσωμεν σύνοδον, ἦτο ἐπόμενον νὰ μὴ λυπηθοῦν οἱ προσκληθέντες, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ συνέλθουν μὲ προθυμίαν. Ἐπομένως ἡ μὲν ὑποκριτικὴ ἀγανάκτησις αὐτῶν, πού ἐλυπήθησαν, εἶναι αὐθάδης, ἡ δὲ ἄρνησις ἐκείνων, πού δὲν ἠθέλησαν νὰ προσέλθουν, ἀποδεικνύεται ἐκ τούτων ἀπρεπῆς καὶ ὑποπτος. Κατηγορεῖ κανεὶς ἐκεῖνα, πού ὁ ἴδιος πράττει καὶ ἀποδέχεται ὡς ὀρθά, ἐὰν θλήπῃ ὅτι καὶ κάποιος ἄλλος πράττει αὐτά; Διότι, ἐὰν, καθὼς γράφετε, «ἡ κάθε σύνοδος ἔχῃ ἀκλόνητον τὴν ἰσχύν, καὶ μειώνεται ἡθικῶς ὁ κριτής, ἐὰν ἡ κρίσις τοῦ ἐρευνᾶται ἀπὸ ἄλλους», σκεφθεῖτε, ἀγαπητοί, ποῖοι εἶναι ἐκεῖνοι, πού μειώνουν τὸ κύρος τῆς συνόδου, καὶ ποῖοι ἐκεῖνοι πού ἀκυρώνουν τὰς ἀποφάσεις αὐτῶν, πού ἔκριναν πρωτύτερα. Καὶ διὰ νὰ μὴ φανῶ ὅτι, μὲ τὸ νὰ ἐξετάζω τώρα τὰς ἀποφάσεις ἐνὸς ἐκάστου χωριστὰ, ἔχω σκοπὸν νὰ καταλογίσω εὐθύνas εἰς μερικοὺς, ἀλλὰ αὐτὸ τοῦλάχιστον, πού ἔγινε τελευταῖα, διὰ τὸ ὅποιον θὰ ἡμποροῦσε κανεὶς νὰ φρίξῃ εἰς τὸ ἄκουσμά του, εἶναι ἀρκετὸν νὰ ἀποδείξῃ ὅλα ὅσα παρελείφθησαν.

23. Οἱ Ἀρειανοί, οἱ ὅποιοι ἐξεβλήθησαν ἔξω τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὴν ἀσέβειάν των ἀπὸ τὸν μακαρίας μνήμης ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας Ἀλέξανδρον, ὃχι μόνον ἀφωρίσθησαν δημοσίᾳ ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους κάθε πόλεως, ἀλλ' ἀνεθεματίσθησαν καὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐπισκόπους, πού συνήλθον μαζί εἰς τὴν μεγάλην Σύνοδον τῆς Νικαίας. Διότι δὲν ἦτο τυχαῖον τὸ ἐγκλημα αὐτῶν, οὔτε ἡμάρ-

τησαν ἀπλῶς εἰς ἄνθρωπον, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Καὶ ὁμῶς αὐτοί, πού ἐξεβλήθησαν ἔξω τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ ὅλην τὴν οἰκουμένην, καὶ ἐστιγματίσθησαν ἀπὸ ὅλας τὰς Ἐκκλησίας, λέγουν τώρα ὅτι ἔχουν γίνεи δεκτοὶ εἰς κοινωνίαν, διὰ τὸ ὁποῖον καὶ σεῖς, ἅμα ὡς ἀκούσετε περὶ αὐτοῦ, νομίζω ὅτι εἶναι δίκαιον νὰ ἀγανακτῆσετε πολὺ. Ποῖοι λοιπὸν εἶναι ἐκεῖνοι, πού ἀτιμάζουν τὴν Σύνοδον; Δὲν εἶναι αὐτοί, πού δὲν ἔδωσαν καμμίαν σημασίαν εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν τριακοσίων Πατέρων τῆς Συνόδου τῆς Νικαίας, καὶ ἀντὶ τῆς εὐσεβείας ἐπροτίμησαν τὴν ἀσέβειαν; Διότι ἡ μὲν αἵρεσις τῶν Ἀρειομανιτῶν κατεκρίθη καὶ ἀφωρίσθη ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀπανταχοῦ ἐπισκόπους, οἱ δὲ ἐπίσκοποι Ἀθανάσιος καὶ Μάρκελλος ἔχουν μὲ τὸ μέρος των τοὺς περισσοτέρους ἐπισκόπους, πού ὁμιλοῦν καὶ γράφουν ὑπὲρ αὐτῶν. Διότι ὁ μὲν Μάρκελλος ἔδωσεν εἰς ἡμᾶς μαρτυρίαν τῆς πίστεώς του καὶ εἰς τὴν Σύνοδον τῆς Νικαίας, ὅπου ἐπολέμησε τοὺς ὁμόφρονas τοῦ Ἀρείου, ὁ δὲ Ἀθανάσιος ἀπεδείχθη ἀθῶος, ἐπειδὴ οὔτε εἰς τὴν Τύρον κατεδικάσθη, εἰς δὲ τὸν Μαρεώτην δὲν ἦτο παρὼν, ὅταν ἐγράφησαν τὰ λεγόμενα ὑπομνήματα ἐναντίον του. Γνωρίζετε δέ, ἀγαπητοί, ὅτι ἡ μονομερὴς κρίσις δὲν ἔχει καμμίαν ἀποδεικτικὴν δύναμιν, ἀλλ' εἶναι ὑποπτος μεροληψίας. Καὶ ὁμῶς ἡμεῖς, ἂν καὶ ταῦτα ἔχουν ἔτσι, γάρνιν τῆς ἀκριθείας, οὔτε διὰ σᾶς οὔτε δι' αὐτούς, πού ἔγραψαν ὑπὲρ αὐτῶν, ἐλάβομεν ἀπόφασιν ἐκ τῶν προτέρων, ἀλλὰ ἐπροτρέψαμεν τοὺς γράψαντας νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Σύνοδον. Ἰνα, ἐπειδὴ εἶναι περισσότεροι ἐκεῖνοι πού ἔγραψαν ὑπὲρ αὐτῶν, ἐξετασθῇ ἡ ὑπόθεσις των ἐνώπιον Συνόδου, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ μὴ καταδικασθῇ οὔτε ὁ ἀθῶος, οὔτε ὁ ὑπεύθυνος νὰ κριθῇ καθαρός. "Οχι λοιπὸν, δὲν ἀτιμάζεται ἀπὸ ἡμᾶς ἡ Σύνοδος, ἀλλ' ἀπ' ἐκείνους, πού ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυγε, καὶ παρὰ τὴν γνώμην ἐκείνων, πού τοὺς ἔκριναν, ἐδέχθησαν εἰς ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν τοὺς Ἀρειανούς, πού κατεκρίθησαν ἀπὸ ὅλους. Διότι οἱ περισσότεροι ἔχουν τώρα τελειώσει ἐν Χοιστῷ τὸν βίον.¹⁹ οἱ δὲ ἄλλοι, πού ἀκόμη καὶ τῶρα κατὰ τὸν βίον τοῦτον ὑποβάλλονται εἰς ἐξέτασιν, ἀγανακτοῦν διότι μερικοὶ κατέλυσαν τὴν ἀπόφασίν των.

24. Τοῦτο δὲ ἐπληροφορήθημεν μὲν καὶ ἀπὸ ὅσα ἔ-

19. Πρβλ. Φιλίπ. 1, 23.

γιναν εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν (διότι ἀληθῶς καὶ κάποιοι Καρπῶνης, ἀφοῦ ἀφωρίσθη ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρον, λόγῳ τῆς αἱρέσεως τοῦ Ἀρείου, μαζί μερικοὺς ἄλλους ποὺ ἀφωρίσθησαν καὶ αὐτοὶ λόγῳ τῆς αὐτῆς αἱρέσεως, ἡλθον ἐδῶ ἀπεσταλμένοι ἀπὸ κάποιον Γρηγόριον), ἀλλ' ὁμῶς ἐμάθομεν καὶ ἀπὸ τὸν πρεσβύτερον Μακάριον καὶ τοὺς διακόνους Μαρτύριον καὶ Ἡσύχιον. Διότι οὗτοι πρὶν συναντήσουν τοὺς πρεσβυτέρους τοῦ Ἀθανασίου προέτρεπον ἡμᾶς νὰ γράψωμεν εἰς κάποιον ὀνόματι Πιστόν εἰς Ἀλεξανδρείαν, ὅταν καὶ ὁ ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος ἦτο εἰς Ἀλεξανδρείαν. Ὅταν δὲ ἔφθασαν οἱ πρεσβύτεροι τοῦ Ἀθανασίου, ἀπέδειξαν ὅτι ὁ Πιστὸς οὗτος εἶναι Ἀρειανός, ὁ ὁποῖος, ἐνῶ εἶχεν ἀφορισθῇ ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπον Ἀλέξανδρον καὶ ἀπὸ τὴν Σύνοδον τῆς Νικαίας, ἀποκατεστάθη ὕστερον ἀπὸ κάποιον Σεκοῦνδον, τὸν ὁποῖον, ἐπειδὴ ἦτο Ἀρειανός, ἀφώρισεν ἡ μεγάλη Σύνοδος. Εἰς τοῦτο δὲ οὔτε αὐτοί, ποὺ ἦσαν μαζί με τὸν Μαρτύριον προέβαλλον ἀντιρρήσεις, οὔτε ἠονοῦντο τὸ γεγονός ὅτι ὁ Πιστὸς εἶχεν ἀποκατασταθῇ ἀπὸ τὸν Σεκοῦνδον. Σκεφθεῖτε λοιπὸν καὶ ἀπὸ αὐτὰ ποῖοι πρέπει δικαίως νὰ ἐπισύρουν ἐπάνω των τὴν μομφήν, ἡμεῖς ποὺ δὲν ἐπείσθημεν, ὥστε νὰ γράψωμεν εἰς τὸν Πιστόν, τὸν Ἀρειανόν, ἢ ἐκεῖνοι, ποὺ συνεβούλευον ἡμᾶς νὰ ἀτιμάσωμεν τὴν μεγάλην Σύνοδον καὶ νὰ τιμῇσωμεν τοὺς ἀσεβεῖς ὡς εὐσεβεῖς μετὰ τὸ νὰ γράψωμεν εἰς αὐτούς. Διότι ἀληθῶς καὶ ὁ Μακάριος, ὁ πρεσβύτερος, ὁ ὁμόφρων τοῦ Εὐσεβίου, ὁ ὁποῖος ἀπεστάλη μαζί με τοὺς περὶ τῶν Μαρτύριον, μόλις ἤκουσεν ὅτι οἱ πρεσβύτεροι τοῦ Ἀθανασίου ἦσαν παρόντες, ἐνῶ ἡμεῖς περιμέναμεν νὰ παρουσιασθῇ μαζί με τοὺς περὶ τὸν Μαρτύριον καὶ τὸν Ἡσύχιον, ἀνεχώρησε κρυφίως τὴν νύκτα, καίτοι ἦτο ἀσθενὴς εἰς τὸ σῶμα. Ὡς ἐκ τούτου λοιπὸν ἡμεῖς ὕστερα ἐστοχάσθημεν ὅτι ἀνεχώρησεν ἐπειδὴ ἐντρέπετο νὰ εἶναι παρὼν εἰς τὸν εἰς θάρος τοῦ Πιστοῦ ἔλεγγον, διότι ἦτο ἀδύνατον νὰ θεωρηθῇ ἰσχυρά ἀπὸ τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν ἢ ἀποκατάστασις τοῦ Πιστοῦ, ποὺ ἐγένετο ἀπὸ τὸν Σεκοῦνδον. Διότι ἀληθῶς αὕτη ἦτο ἀτιμία εἰς θάρος τῆς Συνόδου καὶ τῶν ἐπισκόπων, ποὺ συνήλθον εἰς αὐτήν, ἐάν, τὰ παρ' αὐτῆς ἀποφασισθέντα μετὰ τὴν προσογὴν καὶ εὐλάβειαν, ὥσαν νὰ ἦτο ὁ Θεὸς παρὼν, καταλυθοῦν χωρὶς καμμίαν αἰτίαν.

25. Ἐάν λοιπὸν πρέπει τῷ ὄντι, ὅπως γράφετε, τὰ δόγματα τῶν Συνόδων νὰ ἰσχύουν σύμφωνα μετὰ τὸ παρὰ-

δειγμα τοῦ Νοθᾶτου καὶ τοῦ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως, ἔπρεπε μᾶλλον νὰ μὴ περιφρονηθῇ ἡ ἀπόφασις τῶν τριακοσίων, ἔπρεπε νὰ μὴ ἀτιμασθῇ ἀπὸ τοὺς ὀλίγους ἡ καθολικὴ Σύνοδος. Διότι οἱ Ἀρειανοὶ εἶναι αἰρετικοὶ καθὼς ἀκριβῶς καὶ ἐκεῖνοι, καὶ ὅμοιοι ἦσαν αἱ ἀποφάσεις, ποὺ κατεδίκασαν τοὺτους πρὸς τὰς ἀποφάσεις, ποὺ κατεδίκασαν ἐκεῖνους. Ἀφοῦ δὲ ἀπετολμήθησαν ταῦτα, ποῖοι εἶναι ἐκεῖνοι, ποὺ ἀναψαν τὴν φλόγα τῆς διχονοίας; Διότι μὲ τὸ νὰ γράψετε ἔτσι ἡμᾶς ἐμέμφητε ὅτι διεπράξαμεν τοῦτο. Ἄρα λοιπὸν ἡμεῖς εἴμεθα, ποὺ προκαλέσαμεν τὴν διχονοίαν, οἱ ὅποιοι συμπονοῦμεν μὲ τοὺς πάσχοντας ἀδελφούς, οἱ ὅποιοι ἔχομεν κατὰ κανόνα διαπράξει τὰ πάντα; ἢ αὐτοί, ποὺ, μὲ φιλονείκους διαθέσεις καὶ κατὰ παράθασιν τῶν κανόνων, ἔλυσαν τὴν ψήφον τῶν τριακοσίων, καὶ ἠτίμασαν εἰς ὅλα τὴν Σύνοδον; Διότι οἱ Ἀρειανοὶ δὲν ἐγένοντο μόνον δεκτοὶ εἰς κοινωνίαν, ἀλλὰ καὶ ἔχουν σχέδια νὰ μεταβαίνουν ἐπίσκοποι ἀπὸ τόπου εἰς τόπον. Ἐάν λοιπὸν νομίζετε, ὅτι ὀφείλεται ἴση καὶ ἡ αὐτὴ τιμὴ εἰς τοὺς ἐπισκόπους καὶ ὄχι ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τῶν πόλεων, ἐκ τοῦ ὁποίου, ὡς γράφετε, κρίνετε τοὺς ἐπισκόπους, ἔπρεπεν ὁ ἐπίσκοπος, ποὺ ἔχει κατασταθῇ εἰς μικρὰν πόλιν νὰ μένῃ μονίμως εἰς τὴν πόλιν, ποὺ ἔχει πιστευθῇ εἰς αὐτόν, καὶ νὰ μὴ περιφρονῇ μὲν τὸ πιστευθὲν εἰς αὐτὸν ποιμνιον, διὰ νὰ μεταβῇ εἰς ἄλλην, ποὺ δὲν ἔχει ἐμπιστευθῇ εἰς αὐτόν, οὕτως ὥστε νὰ καταφρονῇ μὲν ἐκείνην, ποὺ ἐδόθη εἰς αὐτόν παρὰ τοῦ Θεοῦ, νὰ ἀγαπήσῃ δὲ τὴν κενοδοξίαν τῶν ἀνθρώπων. Ἐπομένως, ἀγαπητοί, ἔπρεπε νὰ προσέλθῃτε καὶ νὰ μὴ ἀποποιηθῇτε τὴν πρόσκλησιν, διὰ νὰ δοθῇ τέλος καὶ εἰς τὸ θέμα τοῦτο, διότι τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ λογικὴ. Ἀλλ' ἴσως ἡ σύντομος προθεσμία ἦτο τὸ ἐμπόδιον, διότι ὅταν ἐγράψατε παρεπονέθητε ὅτι ὠρίσαμεν πολὺ σύντομον τὴν προθεσμίαν τῆς συγκλήσεως τῆς Συνόδου, ἀλλὰ καὶ τοῦτο, ἀγαπητοί, εἶναι πρόφασις. Διότι ἐάν μὲν, ὅταν μερικοὶ φθᾶσουν, εὗρουν νὰ ἔχῃ τελειώσει ἡ ἡμέρα, θὰ ἀποδειχθῇ ὅτι τὸ διάστημα τῆς προθεσμίας ἦτο σύντομον, ἐάν δὲ ἐκεῖνοι, ποὺ δὲν ἠθελον νὰ ἔλθουν, ἡμπόδισαν καὶ τοὺς πρεσβυτέρους νὰ ἔλθουν, μέχρι καὶ τοῦ Ἰανουαρίου μηνός, ἅς μὴ νομίζουν τοῦτο πρόφασιν. Διότι θὰ ἤρχοντο, καθὼς προεῖπα, ἐάν εἶχον κατὰ νοῦν, ὄχι τὴν ἀπόστασιν τῆς ὁδοῦ, οὔτε τὴν προθεσμίαν τῆς συνόδου, ἀλλὰ τὸ καθήκον νὰ ὑποστηρίξουν μὲ παρρησίαν τὸ δίκαιον καὶ τὸ ὀρθόν. Ἀλλ' ἴσως δὲν προσήλθον ἕνεκα

τοῦ καιροῦ. Διότι ὅταν ἐγράφετε ἐδηλώσατε πάλιν, ὅτι ἴσως ἔπρεπε νὰ λάθωμεν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν τὴν διαφορὰν τοῦ καιροῦ τῆς Ἀνατολῆς καὶ νὰ μὴ σᾶς προτρέψωμεν νὰ προσέλθῃτε. Ἐὰν μὲν λοιπὸν δὲν προσήλθετε, ἐπειδὴ ἦτο τέτοιος ὁ καιρὸς, ὡς λέγετε, ἔπρεπε πολὺ πρότερον νὰ σκεφθῇτε τὸν καιρὸν, ὥστε νὰ μὴ γίνετε αἰτίοι σχίσματος, οὔτε κλαυθμῶν καὶ θρήνων εἰς τὰς Ἐκκλησί-
ας. Τώρα ὁμως ἐκεῖνοι, ποὺ διέπραξαν ταῦτα, ἐφανέρω-
σαν ὅτι δὲν ἦτο ὁ καιρὸς ἡ αἰτία, ἀλλ' ἡ προαίρεσις ἐ-
κείνων, ποὺ δὲν ἠθέλησαν νὰ προσέλθουν.

26. Θαυμάζω δὲ καὶ δι' ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς ἐπιστο-
λῆς, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἐγράφη ἀπὸ σᾶς, ὅτι δηλαδὴ
μόνος ἐγὼ ἔγραψα πρὸς μόνους τοὺς περὶ τὸν Εὐσέβιον
καὶ ὄχι πρὸς ὅλους σας· διότι μᾶλλον εὐκολίαν αὐτῶν,
ποὺ παρεπονέθησαν ἡμπορεῖ κανεῖς νὰ εὕρῃ εἰς αὐτὰ
παρὰ ἀλήθειαν. Διότι ἐγὼ, ἐπειδὴ δὲν ἔλαθον ἀπὸ ἄλ-
λους γράμματα κατὰ τοῦ Ἀθανασίου παρὰ διὰ χειρῶν
τῶν περὶ τὸν Μαρτύριον καὶ τὸν Ἡσύχιον, κατ' ἀνάγκην
ἔγραψα εἰς ἐκείνους, ποὺ ἔγραψαν ἐναντίον του. Ἐπρε-
πε λοιπὸν ἢ οἱ περὶ τὸν Εὐσέβιον νὰ μὴ γράψουν μόνοι
χωρὶς ὅλους σας, ἢ σεῖς, πρὸς τοὺς ὁποίους δὲν ἔγρα-
ψα, νὰ μὴ λυπησθε, ἐὰν ἡ ἐπιστολὴ μου ἐγράφη πρὸς ἐ-
κείνους οἱ ὁποῖοι καὶ ἔγραψαν. Διότι, ἐὰν ἐγὼ ὠφείλα
νὰ ἀπευθύνω τὴν ἐπιστολὴν πρὸς ὅλους σας, ἔπρεπε
καὶ σεῖς νὰ εἴχετε γράψει μαζί μὲ ἐκείνους. Τώρα δέ,
ἐπειδὴ ἐσκέφθημεν ὅτι ἔπρεπε νὰ εἴμεθα συνεπεῖς, ἐγρά-
ψαμεν πρὸς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι καὶ ἐδήλωσαν εἰς ἡμᾶς
καὶ ἔστειλαν εἰς ἡμᾶς ἀπεσταλμένους. Ἐὰν δὲ καὶ μόνον
τὸ γεγονός ὅτι ἐγὼ ἔγραψα πρὸς ἐκείνους ἐπροκάλεσε
τὰ παραπονᾶ σας, ἐπόμενον εἶναι καὶ νὰ ἀγανακτῇτε,
διότι ἐκεῖνοι εἰς ἐμὲ μόνον ἔγραψαν. Ἀλλὰ καὶ εἰς αὐ-
τὸ εἶναι μὲν πιθανὴ καὶ ὄχι παράλογος ἡ δικαιολογία, ἀ-
γαπητοί, ἀλλ' ὁμως εἶναι ἀνάγκη νὰ σᾶς πληροφορήσω
ὅτι, ἂν καὶ ἐγὼ μόνος ἔγραψα, ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνον ἰδι-
κὴ μου ἡ γνώμη αὕτη, ἀλλὰ γνώμη ὄλων τῶν ἀνὰ τὴν Ἰ-
ταλίαν καὶ τὰ μέρη ταῦτα ἐπισκόπων. Καὶ ἐγὼ θεθαίως
δὲν ἠθέλησα νὰ ἀναγκάσω τοὺς πάντας νὰ γράψουν, διὰ
νὰ μὴ ἐπιβαρυνθοῦν οἱ πολλοὶ χωρὶς λόγον. Βεθαίως καὶ
τώρα κατὰ τὴν ὀρισθεῖσαν προθεσίαν, συνήλθον οἱ ἐ-
πίσκοποι καὶ συνεφώνησαν μὲ τὴν γνώμην ταύτην, τὴν
ὁποῖαν πάλιν ἐπισημαίνω γράφων εἰς ἡμᾶς, ὥστε, ἀγα-
πητοί, ἂν καὶ μόνος ἐγὼ στέλλω τὴν ἐπιστολὴν, νὰ γνω-
ρίζετε ὅτι ἡ γνώμη αὕτη εἶναι γνώμη ὄλων. Λοιπὸν, ταῦ-

τα μὲν πρὸς τὰς δικαιολογίας, πού ἐπενόησαν μερικοὶ ἀπὸ ὧν, αἱ ὁποῖαι δὲν εὐσταθοῦν λογικῶς, ἀλλ' εἶναι ἄδικοι καὶ ὑποπτοι.

27. "Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἡμεῖς ἐδέχθημεν εἰς ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν τοὺς συνεπισκόπους ἡμῶν Ἀθανάσιον καὶ Μάρκελλον, ἂν καὶ ὅσα προελέχθησαν εἶναι ἄρκετά, ἐν τούτοις εἶναι λογικὸν νὰ ἀποδείξωμεν δι' ὀλίγων ὅτι δὲν ἐδέχθημεν αὐτοὺς οὔτε πολὺ εὐκόλως οὔτε ἀδίκως. Ἐναντίον τῶν περὶ τὸν Ἀθανάσιον ἔγραψαν πρωτύτερα οἱ περὶ τὸν Εὐσέβιον, ἔγραψατε δὲ τώρα καὶ σεῖς, ὑπὲρ τοῦ Ἀθανασίου δὲ ἔγραψαν καὶ πάρα πολλοὶ ἐπίσκοποι ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ ἀπὸ ἄλλας ἐπαρχίας. Πρῶτον μὲν λοιπὸν τὰ γράμματά σας ἐναντίον τοῦ Ἀθανασίου ἀντιφάσκουν μεταξύ των καὶ καμμίαν συμφωνίαν δὲν ἔχουν τὰ δεύτερα πρὸς τὰ προηγούμενα, ἀλλὰ κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ πρῶτα ἀναιροῦνται ἀπὸ τὰ δεύτερα, καὶ τὰ δεύτερα συγκρούονται πρὸς τὰ πρῶτα. Ἐφ' ὅσον δὲ τὰ γράμματα δὲν εἶναι σύμφωνα μεταξύ των, δὲν ἡμπορεῖ νὰ δοθῇ καμμία πίστις εἰς τὰ λεγόμενα εἰς αὐτά. Ἐπειτα, ἐὰν ἔχετε ἀξιώσιν νὰ πιστεῦωμεν εἰς αὐτά, πού ἔγραψαν παρ' ὑμῶν, εἶναι λογικῶς ἐπόμενον νὰ μὴ ἀπιστήσωμεν καὶ εἰς ἐκείνους, πού ἔγραψαν ὑπὲρ αὐτοῦ. Καὶ μάλιστα ὅταν σεῖς ζητεῖτε εἰς μακρυνὰς ἐπαρχίας, ἐκεῖνοι δὲ εὐρίσκονται κοντὰ ἐπὶ τόπου καὶ γνωρίζουν τὸν ἄνδρα καὶ τὰ πράγματα, πού ἔγιναν ἐκεῖ, γράφουν καὶ μαρτυροῦν περὶ τοῦ ἀγίου θείου αὐτοῦ καὶ θεοβαιῶνουν ὅτι ὅλα δι' ὅσα οὗτος κατηγορεῖται εἶναι συκοφαντικά. Καὶ πάλιν ἐλέχθη κάποτε διὰ κάποιον ἐπίσκοπον Ἀρσένιον ὅτι ἐθανατώθη ἀπὸ τὸν Ἀθανάσιον, ἀλλ' ἡμεῖς ἐμάθομεν ὅτι οὗτος ὄχι μόνον ζῇ, ἀλλὰ καὶ ἔχει φιλίαν μὲ τὸν Ἀθανάσιον. Αἱ ἐξετάσεις, πού ἔγιναν εἰς τὸν Μαρεώτην ἀπεδείχθησαν ὅτι ἔγιναν μονομερεῖς, διότι οὔτε ὁ κατηγορούμενος Μακάριος, ὁ πρεσβύτερος, ἦτο παρὼν ἐκεῖ, οὔτε αὐτὸς ὁ ἐπίσκοπος αὐτοῦ Ἀθανάσιος. Καὶ τοῦτο ἐθεβαιώθημεν ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἀντίγραφα τῶν γενομένων ἐκεῖ ἐξετάσεων, τὰ ὁποῖα ἔφερον εἰς ἡμᾶς οἱ περὶ τὸν Μαρτύριον καὶ τὸν Ἡσύχιον. Διότι, ὅταν ἀνεγνώσαμεν αὐτάς, εὐρομεν ὅτι ὁ μὲν κατήγορος Ἰσχύρας ἦτο παρὼν ἐκεῖ, ὅμως οὔτε ὁ Μακάριος οὔτε ὁ ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος ἦσαν παρόντες, ἀλλ' ὅτι καὶ εἰς τοὺς πρεσβυτέρους τοῦ Ἀθανασίου, πού ἐζήτηουν νὰ παρευρίσκωνται δὲν ἐπετράπη τοῦτο. Ἐπρεπε δέ, ἀγαπη-

τοί, ἐὰν θέδαια ἐγίνοντο αἱ ἐξετάσεις μὲ σκοπὸν νὰ ἀποδειχθῇ ἡ ἀλήθεια, νὰ μὴ εἶναι παρὼν μόνον ὁ κατήγορος, ἀλλὰ καὶ ὁ κατηγορούμενος. Διότι καθὼς ἀκριβῶς εἰς τὴν Τύρον ἦσαν παρόντες ὁ κατηγορούμενος Μακάριος καὶ ὁ κατήγορος Ἰσχύρας, καὶ δὲν ἀπεδείχθη τίποτε, ἔτσι ἔπρεπε καὶ εἰς τὸν Μαρεώτην νὰ μεταβῇ ὄχι μόνον ὁ κατήγορος, ἀλλὰ καὶ ὁ κατηγορούμενος, διὰ νὰ εἶναι παρὼν, ὥστε ἢ νὰ ἀποδειχθῇ ἔνοχος, ἢ ἐὰν ὄχι ἀποδείξῃ τὴν συκοφαντίαν. Τώρα δέ, ἐφ' ὅσον τοῦτο δὲν ἔγινε, ὅπως ἐζήτησαν ὁ Ἀθανάσιος καὶ οἱ περὶ αὐτόν, ἀλλ' ἐπῆγεν ἐκεῖ μόνος ὁ κατήγορος, τὰ πράγματα φαίνονται ὑποπτα.

28. Κατηγοροῦσε δὲ καὶ ἐκείνους, πού ἐπῆγαν εἰς τὸν Μαρεώτην, ὅτι ἐπῆγαν ἐκεῖ χωρὶς τὴν γνώμην του. "Ἐλεγε δηλαδή ὅτι ἀπέστειλαν ἐκεῖ τὸν Θεόγνιον καὶ τὸν Μάριν καὶ τὸν Θεόδωρον καὶ τὸν Οὐρσάκιον καὶ τὸν Οὐάλεντα καὶ τὸν Μακεδόνιον, οἱ ὅποιοι ἦσαν ὑποπτοι. Καὶ τοῦτο ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου, πού ἐγινεν ἐπίσκοπος τῆς Θεσσαλονίκης, ἀπεδείκνυεν ἀληθές. Διότι παρουσίασεν εἰς τὴν Σύνοδον ἐπιστολὴν του, πού ἐγράφη πρὸς τὸν Διονύσιον, τὸν κόμητα, εἰς τὸν ὁποῖον οὗτος κάμνει φανεράν τὴν κατὰ τοῦ Ἀθανασίου γενομένην σκευωρίαν. Προσεκόμισε δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ κατηγοροῦ Ἰσχύρα αὐθεντικὴν ἐπιστολὴν, γραφεῖσαν ὁλόκληρον μὲ τὸ χέρι του, εἰς τὴν ὁποίαν οὗτος ἐπικαλεῖται μάρτυρα τὸν παντοκράτορα Θεόν, ὅτι οὔτε ἱερὸν ποτήριον ἔσπασεν, οὔτε ἀνατροπὴ τῆς ἀγίας Τραπέζης ἐγινε, ἀλλὰ παρεκινήθη ἀπὸ μερικὸς νὰ πλάσῃ μὲ τὴν φαντασίαν του τὴν κατηγορίαν ταύτην. Πρεσβύτεροι δὲ ἀπὸ τὸν Μαρεώτην εἰς ἀπαντήσεις τῶν διεβεβαίωσαν ὅτι οὔτε ὁ Ἰσχύρας ἦτο πρεσβύτερος τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, οὔτε ὁ Μακάριος εἶχε διαπράξει τοιοῦτόν τι ἔγκλημα, τὸ ὁποῖον ἐκεῖνος κατηγορήσεν αὐτόν ὅτι διέπρεξεν. Οἱ δὲ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι, πού προσῆλθον ἐδῶ ὄχι ἀπλῶς ὀλίγα, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἐμαρτύρησαν ὑπὲρ τοῦ Ἀθανασίου, διαβεβαιοῦντες, ὅτι τίποτε δὲν εἶναι ἀληθές ἀπὸ ὅσα λέγονται εἰς θάρος του, καὶ ὅτι οὗτος συκοφαντεῖται. Καὶ ὅλοι οἱ ἐπίσκοποι ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Λιβύην ἐπεβεβαίωσαν μὲ ἐπιστολάς των, ὅτι ἡ ἐγκατάστασις αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν του ἐγινε νομίμως καὶ σύμφωνα μὲ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας, καὶ ὅλα ὅσα λέγονται ἐναντίον του εἶναι ψευδῇ. Καὶ ἀπὸ τὰς ἐξετάσεις, πού ἐγιναν μεροληπτικῶς εἰς τὸν Μαρεώτην, ἀπεδείκνυεν ὁ ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος ὅτι ἐξη-

τάσθη εἰς κατηχούμενος, ὁ ὁποῖος εἶπεν ὅτι ἦτο μέσα εἰς τὴν οἰκίαν μαζί με τὸν Ἰσχύραν, ὅταν ὁ πρεσβύτερος τοῦ Ἀθανασίου Μακάριος, καθὼς λέγουν, παρουσιάσθη εἰς τὸν τόπον, καὶ ἄλλοι δὲ πού ἐξητάσθησαν καὶ εἶπον, ὁ μὲν εἰς «εἰς μικρὸν κελλίον», ὁ δὲ ἄλλος «πίσω ἀπὸ τὴν θύραν εὐρίσκετο τότε κλινήρης ὁ Ἰσχύρας ἀσθενής», ὅταν λέγουν ὅτι προσῆλθεν ἐκεῖ ὁ Μακάριος. Ἀπὸ αὐτὰ λοιπὸν πού ἔλεγε, διελογιζόμεθα καὶ ἡμεῖς ὅτι πῶς ἦτο δυνατόν αὐτός, πού τότε κατέκειτο ὀπίσω ἀπὸ τὴν θύραν ἀσθενής, νὰ εἶναι συγχρόνως ὀρθίος καὶ νὰ λειτουργῇ καὶ νὰ προσφέρῃ τὴν θυσίαν; ἢ πῶς ἦτο δυνατόν νὰ προσφέρεται ἢ προσφορά, καθ' ὃν χρόνον ἦσαν ἐντὸς τοῦ ναοῦ οἱ κατηχούμενοι; Διότι ἐάν οἱ κατηχούμενοι ἦσαν ἐντὸς τοῦ ναοῦ, δὲν ἦτο ἀκόμη ὁ καιρὸς τῆς προσφορᾶς. Ταῦτα, καθὼς ἐλέγχθη, ἔλεγεν ὁ ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος καὶ ἀπεδείκνυε ἀπὸ τὰς ἐκθέσεις, ἐνῶ ἐκεῖνοι, πού ἦσαν μαζί του, ἐβεβαίωναν ὅτι οὐδόλως ὁ Ἰσχύρας ἔγινε ποτε πρεσβύτερος εἰς τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν, οὔτε ποτὲ προσῆλθεν ὡς πρεσβύτερος κατὰ τὰς συνάξεις εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Διότι ἐβεβαίωναν οὗτοι, ὅτι οὔτε καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, ὅταν ἀπὸ φιλανθρωπίαν τῆς μεγάλης Συνόδου ἐδέχετο εἰς κοινωνίαν τοὺς μετανοήσαντας ἀπὸ τὸ σχίσμα τοῦ Μελιτίου, ὁ Μελίτιος κατωνόμασεν αὐτὸν με τοὺς ὁπαδούς του· τοῦτο εἶναι καὶ μεγάλη ἀπόδειξις, ὅτι οὗτος δὲν ἦτο οὔτε τοῦ Μελιτίου ὁπαδός. Διότι ἐάν ἦτο θὰ συγκατηριμεῖτο ὅπωςδὴποτε καὶ αὐτὸς μαζί με ἐκείνους. Ἀλλωστε ὁ Ἰσχύρας καὶ εἰς ἄλλα θέματα ἀπεδείκνυετο παρὰ τοῦ Ἀθανασίου ἀπὸ τὰς ἐκθέσεις ψευδόμενος. Διότι ἐνῶ κατηγόρησεν ὅτι εἶχον καὶ θιβλία, ὅταν, ὡς λέγουν, παρουσιάσθη ὁ Μακάριος, ἀπεδείχθη ἀπὸ τὰς μαρτυρίας τῶν μαρτύρων, πού οὗτος προσήγαγεν, ὅτι ἐψεύδετο.

29. Ὅταν λοιπὸν ἔτσι ἔχουν τὰ λεγόμενα καὶ τόσοι πολλοὶ μὲν εἶναι οἱ μάρτυρες ὑπὲρ αὐτοῦ, τόσα δὲ πολλὰ εἶναι τὰ δικαιώματα, πού οὗτος ἐπικαλεῖται, τί ἐπρεπεν ἡμεῖς νὰ πράξωμεν; ἢ τί ἀπαιτεῖ ὁ ἐκκλησιαστικὸς κανὼν παρὰ νὰ μὴ καταδικάσωμεν τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ δεχθῶμεν εἰς κοινωνίαν καὶ νὰ ἔχωμεν αὐτὸν ἐπίσκοπον, καθὼς ἀκριβῶς καὶ εἶχομεν αὐτὸν πρωτύτερα; Καὶ ἀληθῶς, παρὰ ταῦτα πάντα, οὗτος παρέμεινεν ἐδῶ ἐπὶ ἔν ἔτος καὶ ἕξι μῆνας διὰ νὰ περιμένῃ τὴν ἐδῶ παρουσίαν σας ἢ ἐκείνων, πού θὰ ἤθελον νὰ ἔλ-

θουν, μέ τήν παρουσίαν του δέ ἔπειθεν ὅλους, ὅτι δέν θά παρέμενεν ἐάν δέν ἤλπιζεν ὅτι ἡ σύνοδος θά ἀπεδείκνυεν αὐτόν ἀθῶον. Καί πράγματι δέν προσῆλθεν ἀπό ἰδικήν του πρωτοβουλίαν, ἀλλά διότι προσεκλήθη καί ἀφοῦ ἔλαθε γράμματα παρ' ἡμῶν, καθῶς ἀκριβῶς ἐγράψαμεν καί πρὸς σᾶς. Καί ὅμως ὕστερα ἀπὸ τόσα, σεῖς μᾶς κατηγορήσατε ὡς «παρά τοὺς κανόνας ἐνεργήσαντας». Σκεφθεῖτε λοιπόν, ποῖοι εἶναι ἐκεῖνοι, πού ἐνήργησαν παρά τοὺς κανόνες, ἡμεῖς, πού μέ τόσας ἀποδείξεις ἐδέχθημεν τὸν ἄνδρα ὡς κανονικὸν ἐπίσκοπον, ἢ ἐκεῖνοι ἀπὸ τὰς τριάκοντα ἑξ Μονὰς τῆς Ἀντιοχείας, οἱ ὁποῖοι ἀφοῦ ὠνόμασαν κάποιον ξένον ὡς ἐπίσκοπον, ἀπέστειλαν αὐτὸν εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν μέ τὴν συνοδείαν στρατιωτικῆς ἐξουσίας; πρᾶγμα πού δέν ἔγινεν οὔτε ὅταν ὁ Ἀθανάσιος ἐξωρίσθη εἰς Γαλίαν, διότι θά εἶχε καί τότε γίνεи τοῦτο, ἐάν πράγματι εἶχε καταδικασθῇ. Διὰ τοῦτο ὅταν ἐπανῆλθεν εὗρε κενὴν τὴν ἐπισκοπὴν του καί τὴν Ἐκκλησίαν νὰ περιμένῃ αὐτὸν εἰς τὴν ἔδραν του.

30. Ἀλλὰ τώρα δέν γνωρίζω κατὰ ποῖον τρόπον ἔγιναν ὅσα ἔλαθον χώραν. Διότι πρῶτον μέν, ἐάν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἴπω τὴν ἀλήθειαν, ἐφ' ὅσον ἡμεῖς ἐγράψαμεν νὰ γίνῃ σύνοδος, δέν ἔπρεπε νὰ προλάβουν μερικοὶ τὴν ἀπόφασιν τῆς συνόδου. Ἐπειτα δέν ἔπρεπε νὰ λάθῃ χώραν μία τοιαύτη καινοτομία εἰς θάρος τῆς Ἐκκλησίας. Διότι ποῖος κανὼν ἐκκλησιαστικὸς ἢ ποία παράδοσις ἀποστολικὴ εἶναι ἐκεῖνη, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπιτάσσεται, ὥστε ἐνῶ ὑπῆρχεν εἰρήνη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καί οἱ ἐπίσκοποι πάντες εἶχον ὁμόνοιαν μέ τὸν ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας Ἀθανάσιον, νὰ ἀποσταλῇ ἀντ' αὐτοῦ ἐπίσκοπος ὁ Γρηγόριος, ὁ ὁποῖος ἦτο μέν ξένος πρὸς τὴν πόλιν, οὔτε ἐκεῖ ἐθαπτίσθη οὔτε ἦτο γνωστὸς εἰς τοὺς πολλούς, τὸν ὁποῖον οὔτε οἱ πρεσβύτεροι ἐζήτησαν, οὔτε οἱ ἐπίσκοποι, οὔτε οἱ λαοί, ἀλλ' ἐχειροτονήθη μέν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἀπεστάλη δέ εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν, ὅχι μέ τὴν συνοδείαν τῶν πρεσβυτέρων, οὔτε τῶν διακόνων τῆς πόλεως, οὔτε τῶν ἐπισκόπων τῆς Αἰγύπτου, ἀλλὰ μέ τὴν συνοδείαν στρατιωτῶν; Διότι αὐτὸ ἔλεγον καί κατήγγελλον αὐτοί, πού ἤλθον ἐδῶ. Διότι καί ἐάν ἀκόμη καί μετὰ τὴν σύνοδον εἶχεν εὐρεθῇ ὑπεύθυνος ὁ Ἀθανάσιος, ἀκόμη καί τότε δέν ἔπρεπε ἡ χειροτονία τοῦ Γρηγορίου νὰ γίνῃ ἔτσι παρανόμως καί κατὰ παράθασιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κανόνος, ἀλλὰ εἰς αὐτὴν τὴν Ἐκκλησίαν, ἀπὸ αὐτὸ τοῦτο τὸ ἱερατεῖον καί ἀπὸ τὸν κλῆρον αὐτῆς

ἔπρεπεν οἱ ἐπίσκοποι τῆς ἐπαρχίας νὰ χειροτονοῦνται καὶ νὰ ἐγκαθίστανται εἰς τὰς ἐπισκοπὰς τῶν, καὶ νὰ μὴ καταλύωνται τώρα οἱ κανόνες, ποὺ ἐθέσπισαν οἱ ἀπόστολοι. Ὑποθέτω, ἂν συνέβαινε κάτι παρόμοιον εἰς βάρος τοῦ καθενὸς ἀπὸ σᾶς, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ φωνάζετε, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀπαιτήσετε νὰ δικαιωθοῦν οἱ κανόνες ἐπειδὴ παρεβιάσθησαν; Ἀγαπητοί, ὁμιλοῦμεν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τὴν ἀλήθειαν καὶ λέγομεν· Τοῦτο οὔτε εὐσεβὲς εἶναι οὔτε νόμιμον οὔτε ἐκκλησιαστικόν. Διότι ἀληθῶς καὶ αὐτὰ ποὺ λέγονται ὅτι ἐγίναν ἀπὸ τὸν Γρηγόριον κατὰ τὴν εἴσοδον αὐτοῦ φανερῶνουν τὴν ἀταξίαν μὲ τὴν ὁποίαν ἐγίνε ἡ ἐγκατάστασις του. Διότι εἰς τοιοῦτους εἰρηνικοὺς καιροὺς, ὅπως τοὺς περιέγραψαν αὐτοί, ποὺ ἦλθον ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, καὶ καθὼς ἔγραψαν καὶ οἱ ἐπίσκοποι, ἡ Ἐκκλησία ὑπέστη ἐμπρησμόν, παρθένοι ἐξεγυμνώθησαν, μοναχοὶ ἐσύρθησαν κατὰ γῆς καὶ κατεπατήθησαν, πρεσβύτεροι καὶ πολλοὶ λαϊκοὶ ἐκακοποιήθησαν καὶ ἔπαθον πολλὰ ἀπὸ τὴν βίαν, ἐπίσκοποι ἐφυλακίσθησαν, πολλοὶ ἐσύρθησαν θιαίως καὶ ἐχλευάσθησαν, τὰ ἅγια μυστήρια, διὰ τὰ ὁποῖα κατηγοροῦν τὸν πρεσβύτερον Μακάριον, διηρπάζοντο ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς καὶ ἐρρίπτοντο κατὰ γῆς, διὰ νὰ ἐξαναγκασθοῦν μερικοὶ νὰ παραδεχθοῦν τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ Γρηγορίου ὡς νόμιμον. Ταῦτα δὲ φανερῶνουν ποῖοι εἶναι ἐκεῖνοι, ποὺ «καταλύουν τοὺς κανόνες». Διότι ἂν ἡ ἐγκατάστασις ἦτο νόμιμος, δὲν θὰ ἐξηανάγκαζε μὲ παρανομίας νὰ πεισθοῦν ὅσοι νομίμως ἀπειθοῦσαν εἰς αὐτόν. Καὶ ὁμῶς, ἐνῶ ἐγίνοντο τοιαῦτα τρομερὰ πράγματα, σεῖς γράφετε «ὅτι εἶχεν ἐπικρατήσῃ μεγάλη εἰρήνη εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον», ἐκτὸς ἂν ἡ ἔννοια τοῦ ἔργου τῆς εἰρήνης ἐκλαμβάνεται ἀπὸ σᾶς ἀντιστρόφως καὶ τὰ δυσάρεστα αὐτὰ συμβάντα ὀνομάζετε σεῖς εἰρήνην.

31. Ἐνόμισα δὲ ἀναγκαῖον νὰ καταστήσω εἰς σᾶς γνωστὸν καὶ ἐκεῖνο, ποὺ ἐβεβαίωσεν ὁ Ἀθανάσιος, ὅτι ὁ Μακάριος ἐκρατήθη εἰς Τύρον ὑπὸ τὴν φρούρησιν στρατιωτῶν καὶ μόνον ὁ κατήγορος εἶχεν ἀναχωρήσει μαζὶ μὲ ἐκεῖνους, ποὺ μετέβησαν εἰς τὸν Μαρεώτην, καὶ ὅτι εἰς μὲν τοὺς πρεσβυτέρους, ποὺ ἐζήτησαν νὰ εἶναι παρόντες κατὰ τὴν ἐξέτασιν, δὲν ἐπετράπη τοῦτο, ἡ δὲ ἐξέτασις ἀναφορικῶς πρὸς τὸ ἅγιον ποτήριον καὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν ἐγίνε ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἐπάρχου καὶ τῶν ὀργάνων αὐτοῦ πρὸς τήρησιν τῆς τάξεως, ἐνῶ παρόντες

ἦσαν εἰδωλολάτραι καὶ Ἰουδαῖοι. Τοῦτο δὲ ἐκ πρώτης ὀψεως θὰ ἦτο ἀπίστευτον, ἐὰν δὲν ἀπεδεικνύετο ἀληθές καὶ ἀπὸ τὰς ἐκθέσεις τῶν ἀνακρίσεων, διὰ τὸ ὅποιον καὶ ἀγανακτήσαμεν, νομίζω δὲ ὅτι ἀκόμη καὶ σεῖς ἀγανακτεῖτε, ἀγαπητοί. Εἰς μὲν τοὺς πρεσβυτέρους, οἱ ὅποιοι εἶναι καὶ τῶν μυστηρίων λειτουργοί, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ παρίστανται, νὰ ἐπιτρέπετε δὲ εἰς μὴ κληρικὸν δικαστήν, καὶ ἐπὶ παρουσία κατηχουμένων, καὶ τὸ τοῦτου χεῖριστον, ἐνώπιον εἰδωλολατρῶν καὶ Ἰουδαίων, ποὺ εἶναι ἀναξίοπιστοι διὰ τὸν Χριστιανισμόν, νὰ ἐνεργῇται ἐξετάσις ἐγκλήματος, ποὺ ἀφορᾷ εἰς τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Διότι καὶ ἂν ἀκόμη ἔλαθε χώραν τοιοῦτον ἐγκλημα, ἔπρεπε νὰ ἐξετάζωνται τὰ τῶν ἐγκλήματα ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὑπὸ νομίμων κληρικῶν δικαστῶν καὶ ὄχι ἀπὸ εἰδωλολάτρας, οἱ ὅποιοι συχαίνονται τὸν θεῖον λόγον καὶ δὲν γνωρίζουν τὴν ἀλήθειαν. Πόσον δὲ μέγα καὶ θδελυκτὸν εἶναι τὸ ἁμάρτημα τοῦτο, πιστεύω ὅτι καὶ σεῖς καὶ πάντες ἀντιλαμβάνεσθε. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ Ἀθανασίου.

32. Περὶ δὲ τοῦ Μαρκέλλου, ἐπειδὴ καὶ δι' αὐτὸν ἐγράψατε ὅτι ἀσεβεῖ εἰς τὸν Χριστόν, ἐνόμισα ἀπαραίτητον νὰ κάμω εἰς σᾶς γνωστόν, ὅτι ὅταν οὗτος ἦλθεν ἐδῶ ἔδωκε μὲν διαβεβαίωσιν ὅτι δὲν εἶναι ἀληθῆ ὅσα περὶ αὐτοῦ ἐγράφησαν ἀπὸ σᾶς, ὥστόσο ὅμως ὅταν ἐζητήσαμεν παρ' αὐτοῦ νὰ εἴπῃ τί ἀκριβῶς πιστεύει, ἀπεκρίθη μὲ τοιαύτην παρρησίαν αὐθορμήτως ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του, ὥστε ἡμεῖς μὲν νὰ θεβαιωθῶμεν καλῶς ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν ὁμολογεῖ παρὰ μόνον τὴν ἀλήθειαν. Ἔτσι δηλαδὴ ὡμολόγησεν ὅτι φρονεῖ περὶ τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ καθὼς ἀκριβῶς φρονεῖ καὶ ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία. Καὶ ἐπὶ πλέον διεβεβαίωσεν ἡμᾶς ὅτι δὲν φρονεῖ ταῦτα μόνον τώρα, ἀλλὰ καὶ παλαιότατα, καθὼς καὶ οἱ ἰδικοὶ μας πρεσβύτεροι, ποὺ παρέστησαν τότε εἰς τὴν ἐν Νικαίᾳ Σύνοδον, ἐμαρτύρησαν περὶ τῆς ὀρθοδοξίας αὐτοῦ. Διότι ἀληθῶς καὶ τότε καὶ τώρα ἐπέμενεν ὅτι ἐφρονοῦσε κατὰ τῆς αἱρέσεως τῶν Ἀρειανῶν, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι δίκαιον νὰ ὑπενθυμίσωμεν καὶ εἰς σᾶς, νὰ μὴ παραδέχεται κανεὶς τὴν αἵρεσιν ταύτην, ἀλλὰ νὰ ἀπαιχθάνεται αὐτὴν ὡς ξένην καὶ μηδεμίαν σχέσιν ἔχουσαν πρὸς τὴν ὑγιαίνουσαν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν. Ἀφοῦ λοιπὸν οὗτος φρονεῖ ὀρθῶς καὶ μάρτυρες ἀξιόπιστοι μαρτυροῦν περὶ τῆς ὀρθοδοξίας αὐτοῦ, τί πάλιν ἔπρην ἡμεῖς νὰ πράξωμεν καὶ περὶ αὐ-

τοῦ ἄλλο παρὰ νὰ ἔχωμεν αὐτόν, ὅπως ἀκριβῶς εἶχομεν αὐτόν πρωτύτερα ἐπίσκοπον, καὶ νὰ μὴ διακόψωμεν τὴν μετ' αὐτοῦ ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν; Ἐγὼ μὲν λοιπὸν δὲν ἔγραψα ταῦτα πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ὑπερασπίσω αὐτοὺς, ἀλλὰ διὰ νὰ σᾶς πείσω ὅτι δικαίως καὶ κανονικῶς ἐδέχθημεν τοὺς ἄνδρας εἰς κοινωνίαν, καὶ μάτην φιλονεικεῖτε, σεῖς δὲ εἶναι δίκαιον νὰ φροντίσετε καὶ νὰ προσπαθήσετε μὲ κάθε τρόπον, πρὸς τὸν σκοπὸν ὥστε ὅσα μὲν ἔγιναν κατὰ παράθασιν τοῦ κανόνος νὰ τύχουν διορθώσεως, αἱ δὲ Ἐκκλησίαι νὰ ἔχουν εἰρήνην μεταξύ των, διὰ νὰ παραμείνῃ μεθ' ἡμῶν καὶ ἡ εἰρήνη, πού ἐδόθη εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὸν Κύριον, ὥστε νὰ μὴ σχίζονται αἱ Ἐκκλησίαι, οὕτε σεῖς νὰ κατηγορησθε ὡς αἰτίοι σχίσματος. Διότι σᾶς διαβεβαίω ὅτι ὅσα ἔγιναν, δὲν ἔγιναν χάριν τῆς εἰρήνης, ἀλλὰ εἶναι ἀληθιναὶ αἰτίαι σχίσματος.

33. Διότι ὅχι μόνον οἱ περὶ τὸν Ἀθανάσιον καὶ τὸν Μάρκελλον ἐπίσκοποι ἦλθον ἐδῶ καὶ κατήγγελαν ὅτι ἐγινεν ἀδικία εἰς θάρος των, ἀλλὰ καὶ πάρα πολλοὶ ἄλλοι ἐπίσκοποι ἀπὸ τὴν Θράκην, ἀπὸ τὴν Κοίλην Συρίαν, ἀπὸ τὴν Φοινίκην καὶ τὴν Παλαιστίνην. Καὶ πρεσβύτεροι μὲν ὅχι ὀλίγοι, ἄλλοι δὲ μερικοὶ ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, καὶ ἄλλοι ἀπὸ ἄλλα μέρη, συνῆλθον εἰς τὴν σύνοδον ἐδῶ καὶ ἔλεγον πρὸς τοὺς ἐπισκόπους, πού συνῆλθον εἰς αὐτήν, ὅτι ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἐθρηνοῦσαν ἀκόμη καὶ διὰ τὴν θίαν καὶ τὴν ἀδικίαν ἀπὸ τὰς ὁποίας ἔπαθαν αἱ Ἐκκλησίαι, καὶ ἐβεβαίωναν ὅτι ὁμοία πρὸς ἐκεῖνα, πού συνέβησαν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ τὰς ἰδικὰς των Ἐκκλησίας, ἔγιναν καὶ εἰς ἄλλας Ἐκκλησίας, ὅχι μόνον μὲ λόγια, ἀλλὰ καὶ μὲ πραγματικὰς ἀποδείξεις. Ἐπίσης καὶ πρεσβύτεροι, πού ἦλθον τῶρα ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν μὲ γράμματα ἔλεγον μὲ θρήνους ὅτι πολλοὶ ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι, πού ἠθελον νὰ προσέλθουν εἰς τὴν Σύνοδον ἠμποδίσθησαν. Διότι μέχρι τῶρα καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ ἐπισκόπου Ἀθανασίου ἔλεγον ὅτι οἱ ἐπίσκοποι καὶ ὁμολογηταὶ ὑφίστανται θασάνους καὶ πληγὰς καὶ ἄλλοι φυλακίζονται, τῶρα δὲ καὶ γέροντες, πού ἔχουν πάρα πολὺν χρόνον διατελέσει ἐπίσκοποι εἰς ἐπισκοπὰς, παραδίδονται εἰς δημοσίας ὑπηρεσίας καὶ σχεδὸν ὅλοι οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ λαοὶ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας συκοφαντοῦνται καὶ καταδιώκονται. Καὶ πράγματι μερικοὶ ἐπίσκοποι καὶ μερικοὶ ἀδελφοὶ ἔλεγον ὅτι ἐστάλησαν εἰς ἐξορίαν διὰ κανένα ἄλλον λόγον, παρὰ διὰ νὰ ἀναγκάζονται καὶ χωρὶς νὰ θέλουν

νά ἔρχωνται εἰς ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν μετὸν Γρηγόριον καὶ μετὸς γύρω ἀπὸ αὐτὸν Ἀρειανούς. Καὶ εἰς τὴν Ἀγκυραν τῆς Γαλατίας ἠκούσαμεν ὅτι ἔγιναν ὄχι ὀλίγα, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ πάλιν ἠκούσαμεν ἀπὸ ἄλλους ὅτι ἔγιναν εἰς ἐκείνους, πού ἐπῆγαν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, διεμαρτυρήθη δὲ καὶ ὁ Μάρκελλος. Ἐκτὸς τούτων, ἐκεῖνοι πού προσῆλθον εἰς τὴν Σύνοδον διετύπωσαν τοιαύτας καὶ τόσον τρομερὰς κατηγορίας ἐναντίον μερικῶν ἀπὸ σᾶς, διὰ νὰ μὴ ἀναφέρω τὰ ὀνόματά των, τὰς ὁποίας ἐγὼ μὲν ἀπέφυγα νὰ γράψω, ἴσως ὁμῶς καὶ σεῖς νὰ ἠκούσατε ἀπὸ ἄλλους. Διὰ τοῦτο μάλιστα καὶ ἔγραψα καὶ σᾶς προέτρεψα νὰ προσέλθῃτε, διὰ νὰ ἀκούσετε καὶ σεῖς παρόντες καὶ ἡμπορέσουν νὰ διορθωθοῦν καὶ θεραπευθοῦν ὅλα. Διὰ τοῦτον ἀκριβῶς τὸν λόγον ἔπρεπε νὰ προσέλθουν οἱ προσκληθέντες μετὰ μεγαλυτέραν προθυμίαν καὶ νὰ μὴ ἀποποιηθοῦν τὴν πρόσκλησιν, διὰ νὰ μὴ νομισθοῦν ὡς ὑποποτιδι' ὅσα ἐλέχθησαν εἰς θάρος των, ἐὰν δὲν προσέλθουν, μήτε νὰ θεωρηθοῦν ὅτι ἀδυνατοῦν νὰ ἀποδείξουν αὐτὰ πού ἔγραψαν.

34. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν αὐτά, πού λέγονται ἔχουν ἔτσι καὶ ἔτσι ὑποφέρουν καὶ συκοφαντοῦνται αἱ Ἐκκλησίαι, καθὼς ἐκεῖνοι, πού μᾶς ἐπληροφόρησαν, ἐβεβαίωσαν, ποῖοι εἶναι αὐτοὶ «πού ἤναψαν τὴν φλόγα τῆς διχονοίας»; ἡμεῖς, πού λυπούμεθα δι' αὐτά καὶ συμπάσχομεν μετὸς ἀδελφούς πού πάσχουν, ἢ ἐκεῖνοι πού διέπραξαν τοιαῦτα ἐγκλήματα; Διότι ἀπορώ, πῶς ἐνῶ τοιαύτη εἶναι ἐκεῖ ἡ ἀκαταστασία εἰς ἐκάστην ἐκκλησίαν, ἔνεκα τῆς ὁποίας καὶ οἱ προσελθόντες ἦλθον ἐδῶ, σεῖς γράφετε «ὅτι ἔχει ἐπέλθει ὁμόνοια εἰς τὰς ἐκκλησίας». Γίνονται δὲ τὰ τοιαῦτα ὄχι πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ προοδεύσῃ ἡ Ἐκκλησία, ἀλλὰ διὰ νὰ κρημνισθῇ αὕτη. Ἐκεῖνοι δὲ οἱ ὁποῖοι χαίρουν δι' αὐτά δὲν εἶναι υἱοὶ εἰρήνης, ἀλλ' ἀκαταστασίας, ὁ δὲ Θεὸς ἡμῶν «δὲν εἶναι Θεὸς ἀκαταστασίας, ἀλλ' εἰρήνης»²⁰. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς, ὅπως ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ γνωρίζει, ἐπειδὴ ἐπιθυμῶ μὲν νὰ μὴ ζημιωθῇ ἡ ὑπόληψίς σας, εὐχομαι δὲ ὅπως αἱ Ἐκκλησίαι μὴ εἶναι εἰς ἀκαταστασίαν, ἀλλὰ νὰ διαμένουν ὅπως ἀκριβῶς ἐρρυθμίσθησαν ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους, ἐνόμισα ἀναγκαῖον νὰ σᾶς γράψω τοιαῦτα, διὰ νὰ σᾶς προτρέψω ὅπως τώρα προσπαθήσετε νὰ συμβιβάσετε κάποτε ἐκείνους, πού, λόγῳ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἐχθρας, ἔφεραν εἰς τοιαύ-

20. Α' Κορ. 14, 33.

την ἀκαταστασίαν τὰς Ἐκκλησίας. Διότι ἤκουσα ὅτι ὀλίγοι τινὲς εἶναι ἐκεῖνοι, ποὺ εἶναι ὑπαίτιοι ὅλων αὐτῶν τῶν κακῶν. Καὶ καταθάλατε κάθε φροντίδα ὡσάν ἄνθρωποι, ποὺ ἔχουν εὐσπλαγχνικὴν καρδίαν, νὰ διορθώσετε, καθὼς προεῖπα, ὅσα ἐγίναν κατὰ παράθασιν τῶν κανόνων, ἵνα, ἂν καὶ συνέβη νὰ λάθῃ χώραν κάποιο παράπτωμα, θεραπευθῇ καὶ αὐτὸ μὲ τὴν ἰδικὴν σας φροντίδα. Καὶ μὴ γράφετε ὅτι «διάλεξε τὴν μετὰ Ἀθανασίου καὶ Μαρκέλλου ἢ τὴν μεθ' ἡμῶν ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν», διότι ταῦτα δὲν εἶναι εἰρήνης, ἀλλὰ φιλονεικίας καὶ μισαδελφίας γνωρίσματα. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἐγὼ ἔγραψα ὅσα προελέχθησαν, ἵνα, ἀφοῦ μάθετε ὅτι δὲν ἐδέχθημεν αὐτοὺς ἀδίκως εἰς κοινωνίαν, παύσετε τὴν φιλονεικίαν ταύτην. Διότι ἐὰν μὲν οὗτοι, ἀφοῦ ἐλαμβάνετε καὶ σεῖς μέρος εἰς τὴν σύνοδον, εἶχον καταδικασθῇ, ἐὰν ἀπεδεικνύοντο ὅτι δὲν εἶχον ἀδιασείστους ἀποδείξεις ὑπὲρ αὐτῶν, καλῶς θὰ εἶχετε γράψει τὰ τοιαῦτα· ἐπειδὴ δὲ σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνας καὶ ὄχι ἀδίκως ἐδέχθημεν αὐτοὺς εἰς κοινωνίαν, παρακαλῶ δι' ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, μὴ ἐπιτρέψετε νὰ διασπασθοῦν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ, οὔτε νὰ πιστεύσητε εἰς προκαταλήψεις, ἀλλὰ προτιμήσατε τὴν εἰρήνην τοῦ Κυρίου. Διότι οὔτε ὅσιον οὔτε δίκαιον εἶναι ἐξ αἰτίας τῆς μικροψυχίας ὀλίγων νὰ ἀρνούμεθα νὰ δεχθῶμεν εἰς κοινωνίαν ἐκείνους, ποὺ δὲν κατεδικάσθησαν καὶ «νὰ λυπῶμεν μὲ αὐτὸ τὸ Πνεῦμα»²¹. Ἐὰν δὲ νομίζετε ὅτι κάποιος ἡμπορεῖ νὰ ἀποδείξῃ τὰς κατ' αὐτῶν κατηγορίας καὶ νὰ ἐλέγξῃ αὐτοὺς προσωπικῶς, ἅς ἔλθουν ὅσοι ἐπιθυμοῦν. Διότι καὶ αὐτοὶ ἐδήλωσαν ὅτι εἶναι ἔτοιμοι, ὥστε νὰ ἀποδείξουν καὶ νὰ ἐλέγξουν τὴν ἀλήθειαν ἐκείνων, τὰ ὁποῖα κατήγγειλαν εἰς ἡμᾶς.

35. Κάμετε λοιπὸν γνωστὸν εἰς ἡμᾶς, ἀγαπητοί, περὶ τοῦ πρᾶγματος τούτου, διὰ νὰ γράψωμεν καὶ εἰς ἐκείνους καὶ εἰς τοὺς ἐπισκόπους, ποὺ πρέπει νὰ συνέλθουν πάλιν εἰς Σύνοδον, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ εἶναι παρόντες ὅλοι διὰ νὰ ἐξακριβωθοῦν καὶ καταδικασθοῦν οἱ ὑπεύθυνοι, ὥστε μηδέποτε πλέον νὰ γίνεται ἀκαταστασία εἰς τὰς Ἐκκλησίας. Διότι ἀρκετὰ εἶναι ὅσα ἐγίναν. Εἶναι ἀρκετὸν τὸ ὅτι ἐπὶ παρουσίᾳ ἐπισκόπων ἐξωρίζοντο ἐπίσκοποι. Περὶ τούτου οὔτε εἶναι ἀνάγκη νὰ κάμωμεν μακρὸν λόγον διὰ νὰ μὴ νομίσουν ἐκεῖνοι, ποὺ ἦσαν τότε παρόντες, ὅτι ἐπιρρίπτομεν εὐθύναν εἰς αὐτοὺς. Διότι

21. Πρβλ. Ἐφ. 4, 30.

ἐὰν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἰπώμεν τὴν ἀλήθειαν, δὲν ἔπρεπε νὰ φθάσωμεν μέχρις αὐτῶν, οὔτε αἱ μικροψυχίαι νὰ φθάσουν εἰς τὰ ἄκρα. Ἄς εἶναι δέ, καθὼς γράφετε, ὅτι ὁ Ἀθανάσιος καὶ ὁ Μαρκέλλος «μετετέθησαν ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας των», ἀλλὰ τί θὰ ἤμποροῦσε νὰ εἴπῃ κανεὶς καὶ διὰ τοὺς ἄλλους ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους, οἱ ὅποιοι, καθὼς προεῖπα, ἦλθον ἐδῶ ἀπὸ διαφόρους ἐπαρχίας; Διότι καὶ αὐτοὶ ἔλεγον ὅτι ἐσύρθησαν διὰ τῆς θίαις εἰς τὴν ἐξορίαν καὶ ὑπέστησαν παρόμοια παθήματα. Ὡς ἀγαπητοὶ μου, αἱ ἀποφάσεις τῆς Ἐκκλησίας δὲν λαμβάνονται εἰς τὸ ἐξῆς σύμφωνα μὲ τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιβάλλουν ποινὰς ἐξορίας καὶ θανάτους. Διότι, ἐὰν δὲ καὶ συνέπεσε, ὡς λέγετε, νὰ συμβῇ κάποτε εἰς αὐτοὺς κάποιο ἁμάρτημα, ἡ κρίσις ἔπρεπε νὰ γίνῃ σύμφωνα μὲ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνες καὶ ὄχι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔπρεπε δηλαδὴ νὰ γίνῃ γνωστὸν διὰ γραμμάτων εἰς πάντας ἡμᾶς, διὰ νὰ ἀποδοθῇ ἔτσι ἀπὸ ὅλους τὸ δίκαιον. Διότι οἱ πάσχοντες ἦσαν ἐπίσκοποι καὶ αἱ Ἐκκλησίαι, ποὺ ἐδοκιμάσθησαν δὲν ἦσαν ἀσήμαντοι, ἀλλ' ἐκεῖναι, τὰς ὁποίας ἐκυθέρνησαν αὐτοὶ οἱ ἀπόστολοι ὡς ἐπίσκοποι των. Διατὶ δὲ δὲν ἐγράψατε εἰς ἡμᾶς πρὸ πάντων διὰ τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ἀλεξανδρέων; Ἡ ἀγνοεῖτε ὅτι τοῦτο ἦτο παλαιὰ συνήθεια, νὰ λαμβάνωμεν ἡμεῖς πρῶτον γνώσιν καὶ ἔτσι ἐπὶ τῇ θάσει τῶν πληροφοριῶν αὐτῶν νὰ ἀπονέμεται τὸ δίκαιον; Ἐὰν μὲν λοιπὸν ὑπῆρχε κάτι τέτοιο, διὰ τὸ ὁποῖον ὁ ἐκεῖ ἐπίσκοπος ἔθεωρεῖτο ὑποπτος, ἔπρεπε νὰ γράψουν πρὸς τὴν ἐδῶ Ἐκκλησίαν, τῶρα δὲ αὐτοί, ποὺ δὲν μᾶς ἐπληροφόρησαν, καὶ ἔπραξαν καθὼς οἱ ἴδιοι ἠθέλησαν, ὕστερον θέλουν καὶ ἡμᾶς, ποὺ δὲν κατεδικάσαμεν αὐτόν, νὰ γίνωμεν σύμψηφοί των. Δὲν διατάσσουν ἔτσι αἱ διατάξεις τοῦ Παύλου, οὔτε οἱ Πατέρες ἀφῆκαν εἰς ἡμᾶς τοιαύτην παράδοσιν. Εἶναι ἐντελῶς ἄλλος ὁ τρόπος αὐτὸς ἐνεργείας καὶ ἐντελῶς ξένη ἡ συνήθεια. Παρακαλῶ, νὰ ὑπομείνετε μὲ μακροθυμίαν ὅσα σᾶς γράφω εἰς τὸ κοινὸν συμφέρον σκοποῦν αὐτὰ ποὺ γράφω. Διότι αὐτὰ ποὺ παρελάβομεν ἀπὸ τὸν μακάριον Πέτρον, τὸν ἀπόστολον, αὐτὰ κάμνω καὶ εἰς σᾶς γνωστά. Καὶ ἐπειδὴ νομίζω ὅτι ταῦτα εἶναι γνωστά εἰς ὅλους δὲν θὰ ἔγραφον ταῦτα, ἐὰν δὲν εἶχον ταραξέι ἡμᾶς αὐτά, ποὺ ἔγιναν. Ἐπίσκοποι ἀρπάζονται διὰ τῆς θίαις καὶ ἐξορίζονται, ἄλλοι δὲ ἀπὸ ἄλλα μέρη ἐγκαθίστανται ἀντ' αὐτῶν εἰς τὰς ἑδρας των, καὶ ἄλλοι συκοφαντοῦνται, ὥστε οἱ πιστοὶ νὰ κλαίουں διὰ τοὺς ἐξορι-

σθέντας, νὰ ἐξαναγκάζωνται δὲ νὰ δέχωνται ἐκείνους, ποὺ στέλλονται ἀπὸ ἄλλους, ἔτσι ποὺ νὰ μὴ ἡμποροῦν νὰ ζητοῦν αὐτοὺς, ποὺ θέλουν, νὰ δέχωνται δὲ ἐκείνους, ποὺ δὲν θέλουν. Ἀπαιτῶ ἀπὸ σᾶς ὅπως μὴ γίνωνται ποτὲ πλέον τοιαῦτα ἄτοπα, νὰ γράψετε δὲ μᾶλλον ἐναντίον ἐκείνων, ποὺ ἐπιχειροῦν αὐτά, διὰ νὰ μὴ παθαίνουν πλέον τοιαῦτα παθήματα αἱ Ἐκκλησίαι, οὔτε κανεῖς ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος νὰ ὑβρίζεται, ἢ νὰ ἀναγκάζεται, ὅπως ἐδήλωσαν εἰς ἡμᾶς, νὰ πράττη κανεῖς κατὰ χωρὶς τὴν θέλησίν του, διὰ νὰ μὴ μᾶς περιγελοῦν οἱ εἰδωλολάτραι, καὶ πρὸ πάντων, νὰ μὴ παροξύνωμεν τὸν Θεόν, καθόσον ὁ καθεὶς ἐξ ἡμῶν «θὰ ἀποδώσῃ λόγον κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως»²², δι' ὅσα ἐδῶ ἔπραξε. Εἴθε δὲ ὅπως πάντες φρονήσωμεν κατὰ Θεόν, ἵνα καὶ αἱ Ἐκκλησίαι, ἀφοῦ λάθουν ὀπίσω τοὺς ἐπισκόπους αὐτῶν, χαίρουν διὰ παντὸς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου ἀναπέμπεται εἰς τὸν Πατέρα ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. Εὐχομαι εἰς τὸν Κύριον νὰ ἐνδυναμώνῃ ὑμᾶς, ἀγαπητοὶ καὶ περιπόθητοι ἀδελφοί.

36. Ταῦτα ἔγραψε ἡ ἐν Ρώμῃ συνελθοῦσα Σύνοδος διὰ τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης Ἰουλίου. Ἐπειδὴ ὅμως πάλιν ἀσχημονοῦσαν οἱ γύρω ἀπὸ τὸν Εὐσέβιον Ἀρειανοὶ καὶ κατετάρασσον τὰς Ἐκκλησίας καὶ πολλοὺς ἐσυκοφαντοῦσαν, ὅταν ἔμαθον ταῦτα οἱ θεοφιλέστατοι βασιλεῖς Κωνστάντιος καὶ Κώνστανς, διέταξαν ὅπως οἱ ἐπίσκοποι ἀπὸ τὴν Δύσιν καὶ τὴν Ἀνατολὴν συνέλθουν εἰς τὴν πόλιν τῶν Σερδῶν. Λοιπὸν ὁ μὲν Εὐσέβιος ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἀποθάνει, ἐνῷ δὲ πλεῖστοι συνῆλθον ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, ἡμεῖς μὲν ἐπροκαλοῦσαμεν ἐκείνους, ποὺ εὐρίσκοντο εἰς ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν με τοὺς γύρω ἀπὸ τὸν Εὐσέβιον, εἰς δίκην, ἐκεῖνοι δὲ μὲ τὸ νὰ ἔχουν κατὰ νοῦν ἐκεῖνα, ποὺ ἔπραξαν, καὶ μὲ τὸ νὰ βλέπουν ὅτι προσῆλθον οἱ κατήγοροί των ἐφοβοῦντο τὴν κρίσιν, διότι ἐνῷ οἱ ἄλλοι παρουσιάσθησαν εἰς τὴν Σύνοδον μὲ τίμιον τρόπον, αὐτοὶ πάλιν ἔφερον μαζί των τοὺς κόμητας Μουσωνιανὸν καὶ Ἡσύχιον τὸν ἀρχηγὸν στρατιωτικῆς φρουρᾶς, διὰ νὰ πράξουν, καθὼς ἦσαν συνηθισμένοι, μὲ τὴν βοήθειαν τῆς ἐξουσίας ἐκείνων ἐκεῖνα, ποὺ ἠθελον. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ Σύνοδος συνῆλθε χωρὶς κόμητας καὶ κανεῖς

στρατιώτης δὲν ἐνεφανίσθη εἰς τὸ μέσον, ἐταράχθησαν ἐπειδὴ ἠνωχλοῦντο ἀπὸ τοὺς ἐλέγχους τῆς συνειδήσεως. Διότι δὲν ἐπρόκειτο πλέον νὰ κριθοῦν ὅπως ἐπιθύμουν, ἀλλὰ καθὼς ἀπαιτοῦσεν ὁ λόγος τῆς ἀληθείας. Ἐνῶ λοιπὸν ἡμεῖς ἐπροκαλούμεθα, καὶ ἡ Σύνοδος τῶν ἐπισκόπων ἐπροκαλοῦσεν αὐτοὺς καὶ ἔλεγεν· «ἤλθετε ἐδῶ διὰ νὰ δικασθῆτε, διατί λοιπὸν ὑπαναχωρεῖτε; διότι ἔπρεπε ἢ νὰ μὴ ἔλθετε, ἢ ἀφοῦ ἤλθετε νὰ μὴ κρύπτεσθε. Διότι τοῦτο ἐπιφέρει εἰς θάρος σας μεγάλην καταδίκην. Ἴδου ἐδῶ εἶναι οἱ περὶ τὸν Ἀθανάσιον, τοὺς ὁποίους ὅταν ἦσαν ἀπόντες κατηγοροῦσατε, διὰ νὰ ἐλέγχετε τῶρα αὐτοὺς παρόντας, ἐάν νομίζετε ὅτι ἔχετε κάτι νὰ τοὺς κατηγορήσετε. Ἐάν δὲ δὲν ἡμπορῆτε, καὶ προσποιεῖσθε ὅτι δὲν θέλετε, ἀποδεικνύεσθε συκοφάνται· ἡ Σύνοδος αὐτὴν τὴν ἀπόφασιν θὰ λάβῃ εἰς θάρος σας». Αὐτοὶ δὲ ὅταν ἤκουσαν αὐτὰ ἐπειδὴ ἠσθάνοντο οἱ ἴδιοι ὅτι ἦσαν ἔνοχοι καταδίκης (διότι ἐγνώριζον ὅσα ἔπραξαν καὶ ἐσχεδιάσαν φανταστικῶς ἐναντίον ἡμῶν), ἐντράπησαν νὰ προσέλθουν εἰς τὴν Σύνοδον καὶ οἱ ἴδιοι ἀπέδειξαν ὅτι ἦτο πολλὴ καὶ ἀναξιοπρεπὴς ἡ συκοφαντία των. Ἡ ἀγία Σύνοδος λοιπὸν ἀφοῦ κατεδίκασε τὴν ἀπρεπὴ καὶ ἔνοχον φυγὴν των ἐδέχθη ἡμᾶς εἰς ἀπολογία. Ἀφοῦ δὲ ἡμεῖς ἐξιστορήσαμεν διὰ μαρτύρων καὶ ἀποδείξεων ὅσα ἐκεῖνοι ἔπραξαν ἐναντίον μας ἐθαύμασαν καὶ ὅλοι ἔμαθον καλῶς ὅτι οὗτοι εὐλόγως ἐφοβήθησαν διὰ τοῦτο τὴν Σύνοδον, διὰ νὰ μὴ ἐλεγχθοῦν παρ' αὐτῆς κατὰ πρόσωπον, καὶ ἔλεγον ὅτι οὗτοι, «ἐπειδὴ ἐνόμιζον ἴσως ὅτι οἱ περὶ τὸν Ἀθανάσιον δὲν θὰ παρουσιάζοντο εἰς τὴν Σύνοδον, προσῆλθον ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν, ὅπου θεβαίως ὅταν εἶδον αὐτοὺς νὰ εὐρίσκωνται ἐκεῖ καὶ μὲ παρρησίαν νὰ προκαλοῦν τὴν κρίσιν, ἀπέφυγον αὐτήν». Ἔτσι λοιπὸν ἡμᾶς μὲν ἐδέχθησαν ὅτι ἡδικήθημεν καὶ ψευδῶς κατηγορήθημεν καὶ ἐπεκύρωσαν ἀκόμη περισσότερο καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν μὲ ἡμᾶς καὶ τὴν ἀγάπην, τοὺς δὲ ἀναιδεστάτους ἐκείνους, ποὺ ἔγιναν κοινωνοὶ τῆς κακουργίας τοῦ Εὐσεβίου καθήρεσαν, οἵτινες ἦσαν· ὁ Θεόδωρος ἀπὸ τὴν Ἡράκλειαν, ὁ Νάρκισσος ἀπὸ τὴν Νερωνιάδα, ὁ Ἀκάκιος ἀπὸ τὴν Καισάρειαν, ὁ Στέφανος ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ ὁ Οὐρσάκιος καὶ ὁ Οὐάλης ἀπὸ τὴν Παννονίαν, καὶ ὁ Μηνόφαντος ἀπὸ τὴν Ἐφεσον καὶ ὁ Γεώργιος ἀπὸ τὴν Λαοδίκειαν. Καὶ ἔγραψαν εἰς τοὺς ἐπισκόπους εἰς πάντα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης καὶ εἰς τὴν πα-

ροικίαν ἐνὸς ἐκάστου ἀπὸ τοὺς ἀδικηθέντας τὰ ἐξῆς:

Ἐπιστολὴ τῆς συνεληθοῦσης ἐν
Σαρδικῇ Συνόδου.

37. Ἡ ἀγία Σύνοδος ἡ ὁποία συνήχθη σύμφωνα μετὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν Σαρδικὴν ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους Ρώμης καὶ Ἰσπανίας, Γαλίας, Ἰταλίας, Καμπανίας, Καλαβρίας, Ἀπουλίας, Ἀφρικῆς, Σαρδινίας, Παννονίων, Μυσίων, Δακίας, Νορίκου, Σισκίας, Δαρδανίας, ἄλλης Δακίας, Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Ἀχαΐας, Ἡπείρων, Θράκης καὶ Ροδόπης, καὶ Παλαιστίνης, καὶ Ἀραβίας, καὶ Κρήτης καὶ Αἰγύπτου πρὸς τοὺς πρεσβύτερους καὶ διακόνους καὶ πρὸς ὅλην τὴν ἀγίαν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία παροικεῖ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, τοὺς ἀγαπητοὺς ἀδελφούς, ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Καὶ πρὶν μὲν λάθωμεν τὰ γράμματα τῆς εὐσεβείας σας δὲν ἀγνοοῦσαμεν, ἀλλὰ φανερόν ἦτο εἰς ἡμᾶς, ὅτι οἱ προστάται τῆς κατηραμένης αἵρέσεως τῶν Ἀρειανῶν πολλὰ καὶ τρομερὰ κακὰ ἐσχεδιάζον μετὰ τὸν νοῦν των πρὸς ἀφανισμόν καὶ ἀπώλειαν τῆς ἰδικῆς των ψυχῆς μᾶλλον παρὰ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας. Διότι αὕτῃ ἦτο ἡ τέχνη καὶ ἡ πανουργία των, ὅτι πάντοτε ἐκινούντο εἰς τὰς σκεψεῖς των ἀπὸ ταύτην τὴν θανατηφόρον πρόθεσιν, ὅπως, ὅλους ἐκείνους, ποὺ εἰς ὅποιονδήποτε μέρος καὶ ἂν εὐρίσκωνται καὶ πρεσβεύουν ὀρθῶς τὴν πίστιν καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν παρέδωσαν εἰς αὐτοὺς οἱ Πατέρες, προσπαθοῦν νὰ ἐξορίζουν καὶ καταδιώκουν. Διότι ἄλλους μὲν κατηγοροῦσαν δι' ἐγκλήματα πλαστά, ποὺ οὗτοι δὲν διέπραξαν, ἄλλους ἀπέστελλον εἰς ἐξορίαν, ἄλλους ἐταλαιπωροῦσαν μετὰ τιμωρίας. Πράγματι καὶ τὴν ἀγιότητα θίου τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συνεπισκόπου ἡμῶν Ἀθανασίου προσεπάθησαν μετὰ τὴν θίαν καὶ τὴν τυραννίδα νὰ ἀμφισβητήσουν, καὶ διὰ τοῦτο οὔτε προσεκτικὴ, οὔτε μετὰ θεβαιότητα, οὔτε κἂν δικαία ἦτο ἡ παρ' αὐτῶν γενομένη κρίσις. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς, ἐπειδὴ δὲν ἦσαν θεβαιοί, οὔτε δι' ὅσα κατὰ δραματικὸν τρόπον ἐπενόησαν καὶ διέπραξαν, οὔτε δι' ὅσα διέδωσαν κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διότι ἐθεωροῦσαν ὅτι δὲν ἤμποροῦσαν νὰ ἔχουν δι' ὅλα αὐτὰ ἀληθινὰς ἀποδείξεις, ἐνῶ ἦσαν παρόντες εἰς τὴν πόλιν τῶν Σερδῶν, δὲν ἠθέλησαν νὰ παρουσιασθοῦν εἰς τὴν Σύνοδον ὧν τῶν ἐπισκόπων. Ἀπὸ αὐτὸ λοιπὸν συμπεραίνεται ὅτι ἡ κρίσις τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συνεπισκόπου ἡμῶν Ἰου-

λίου ἦτο ἀμερόληπτος καὶ δικαία. Διότι δὲν ἀπεφάσι-
σε χωρὶς νὰ σκεφθῇ, ἀλλὰ καὶ μετὰ πολλὴν μελέτην ὥ-
ρισεν ἔτσι, ὥστε καθόλου νὰ μὴ ἀμφιβάλλῃ κανεὶς διὰ
τὴν κανονικὴν κοινωνίαν μὲ τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν Ἀθανά-
σιον. Διότι οὗτος εἶχεν ὀγδοήκοντα ἐπισκόπους ἀξιολύ-
στους μάρτυρας, καὶ εἶχε καὶ τοῦτο τὸ δίκαιον, ὅτι μὲ
τοὺς ἀγαπητοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν, τοὺς ἰδικούς του πρεσ-
βυτέρους, καὶ μὲ ἐπιστολὰς ἀπέδειξε μεθοδικῶς ὅτι οἱ
περὶ τὸν Εὐσέβιον δὲν ἐστηρίζοντο εἰς τὴν δικαίαν κρί-
σιν, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὴν θίαν εἶχον τὰς ἐλπίδας των.
"Ὅθεν ὅλοι οἱ ἐπίσκοποι ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη ἐπεκύρωσαν
τὴν κανονικὴν κοινωνίαν τοῦ Ἀθανασίου, λόγῳ τῆς ἀ-
θωότητος αὐτοῦ. "Ἄς προσέξῃ δὲ καὶ τοῦτο ἡ ἀγάπη
σας· ἐπειδὴ εἰς τὴν ἁγίαν Σύνοδον, πού συνήλθεν εἰς τὴν
Σαρδικὴν, παρουσιάσθη ὁ Ἀθανάσιος, τότε λοιπόν, κα-
θὼς προεῖπομεν, καὶ μὲ ἐπιστολὰς καὶ μὲ ἀγράφους προ-
φορικὰς ἐντολὰς ἐγένοντο ὑπομνήσεις εἰς τοὺς ἐπισκό-
πους τῶν χωρῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἐκλήθησαν οὗτοι ἀ-
πὸ ἡμᾶς νὰ παραστοῦν εἰς τὴν Σύνοδον. Ἀλλ' ἐκεῖνοι,
ἐπειδὴ ἠλέγχοντο ἀπὸ τὴν συνείδησίν των, προβάλλον-
τες ἀπρεπεῖς καὶ ἀστηρίκτους δικαιολογίας ἤρχισαν νὰ
φυγοδικοῦν. Διότι ἀπαιτοῦσαν ἀπὸ ἡμᾶς νὰ ἀποκόψω-
μεν ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἡμῶν τὸν ἀθῶον
ὡς ὑπεύθυνον, χωρὶς νὰ ἀντιλαμβάνονται ὅτι τοῦτο ἦ-
το ἀπρεπὲς μᾶλλον δὲ καὶ ἀδύνατον. Καὶ αἱ ἐκθέσεις,
πού ἔγιναν εἰς τὸν Μαρεώτην, ἀπὸ μερικοὺς νεωτέρους,
παμπονήρους καὶ εἰς τὸν ἀνώτατον θαθμὸν διεφθαρμέ-
νους, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν θὰ ἐνεπιστεύετο κανεὶς οὔτε
τὸν κατώτερον θαθμὸν τοῦ κληρικοῦ, ἦσαν πράξεις, πού
ἔγιναν μονοπλευρῶς. Διότι, οὔτε ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν Ἀθα-
νάσιος ὁ ἐπίσκοπος, οὔτε ὁ πρεσβύτερος Μακάριος, ὁ
κατηγορούμενος ἀπὸ αὐτοὺς ἦσαν παρόντες. Καὶ ὅμως
ἡ ἐρώτησις, πού ἐγίνετο ἀπὸ αὐτοὺς, μᾶλλον δὲ ἡ ἔντε-
χνος ὑποβολή, πού ἐγίνετο, ἦτο γεμάτη ἀπὸ κάθε ἐν-
τροπήν. Διότι ἀπὸ τὸ ἔν μὲν μέρος εἰδωλολάτραι, ἀπὸ δὲ
τὸ ἄλλο μέρος κατηχούμενοι ἐζητάζοντο ὡς μάρτυρες,
ὅχι διὰ νὰ καταθέσουν ἐκεῖνα, πού ἐγνώριζον, ἀλλὰ διὰ
νὰ καταθέσουν ψευδῶς ἐκεῖνα, πού ἔμαθον παρ' αὐτῶν.
Διότι καὶ διὰ σᾶς, τοὺς πρεσβυτέρους, πού ἐφροντίζατε
κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ ἐπισκόπου σας καὶ ἠθέλατε νὰ εἴ-
σθε παρόντες κατὰ τὴν ἀνάκρισιν καὶ νὰ ἀποδείξετε τὴν
ἀλήθειαν καὶ νὰ ἐλέγξετε τὰς ψευδεῖς κατηγορίας των,
δὲν ἔγινε κανεὶς λόγος. Διότι δὲν ἐπέτρεψαν εἰς σᾶς νὰ
παρευρίσκεσθε, ἀλλὰ καὶ μὲ ὕθρεις σᾶς ἀπεδίωξαν.

Καὶ ἂν καὶ ἔγιναν ταῦτα εἰς ὅλους ἀπολύτως φανερά, καὶ ἀπὸ αὐτὰ ἀπεδείχθη καὶ ἡ συκοφαντία, ἐν τούτοις, ὅταν ἀνεγνώσαμεν τὰς ἐκθέσεις, εὐρήκαμεν ὅτι ὁ παμπόνηρος αὐτὸς Ἰσχύρας ἔλαθε παρ' αὐτῶν ὡς μισθὸν διὰ τὴν συκοφαντίαν τὸ ὄνομα τῆς ἐπισκοπῆς, ποὺ ἤθελε, πρᾶγμα, ποὺ ἀποδεικνύει ἀδιαμφισβητήτως τὴν συκοφαντίαν του. Διότι ὁ ἴδιος ὁ Ἰσχύρας, καθὼς γράφεται εἰς τὰς ἐκθέσεις, εἶπε φανερά καὶ διεβεβαίωεν ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν, κατὰ τὴν ὁποίαν εἶχεν ἔλθει ὁ Μακάριος, ὁ ἴδιος ἦτο τότε εἰς τὸ κελλὶον τοῦ κλινήρης λόγῳ νόσου, καίτοι οἱ περὶ τὸν Εὐσέβιον ἐτόλμησαν νὰ γράψουν ὅτι ὁ Ἰσχύρας τότε ἦτο ὀρθὸς καὶ προσέφερε τὴν θυσίαν τῆς εὐχαριστίας, ὅταν παρουσιάσθη ὁ Μακάριος.

38. "Ὅμως καὶ ἡ συκοφαντία ἐκείνη καὶ ἡ σκευωρία, ποὺ ἐπενόησαν ὕστερον ἀπὸ αὐτά, ἔγινεν εἰς ὅλους φανερά. Διότι εἶπον καὶ μὲ πολὺν θόρυβον ἐφώναξαν ὅτι ὁ Ἀθανάσιος διέπραξε φόνον καὶ ὅτι ἐθανάτωσε κάποιον Ἀρσένιον ἐπίσκοπον τῶν Μελιτιανῶν, διὰ τὸν ὁποῖον μὲ ὑποκριτικούς στεναγμούς καὶ ψεύτικα δάκρυα προσεποιούντο καὶ ἐζήτουν νὰ ἀποδοθῇ εἰς αὐτοὺς τὸ σῶμα τοῦ ζωντανοῦ Ἀρσενίου, ὡσὰν νὰ ἦτο σῶμα ἀποθανόντος. Ἀλλὰ δὲν ἔμειναν ἄγνωστα τὰ μηχανεύματά των. Διότι ὅλοι ἔμαθον ὅτι ὁ ἄνθρωπος ζῇ καὶ λογαριάζεται μεταξὺ τῶν ζώντων. Καὶ ἐπειδὴ οὗτοι ἔβλεπον τοὺς ἑαυτοὺς των νὰ ἀποδεικνύωνται εὐκόλως ψεῦσται εἰς ὅλους τοὺς ἰσχυρισμούς των τούτους (καθόσον ὁ ἴδιος ὁ Ἀρσένιος ζωντανὸς ἐπεδείκνυε τὸν ἑαυτὸν του ὅτι οὔτε εἶχε φονευθῇ οὔτε ἀποθάνει), ἐν τούτοις, δὲν ἠσύχασαν, ἀλλὰ προσεπάθουν νὰ πλάσουν, κοντὰ εἰς τὰς προηγουμένας συκοφαντίας, καὶ ἄλλας διαβολάς, διὰ νὰ ἐφεύρουν τρόπον νὰ συκοφαντήσουν πάλιν τὸν ἄνθρωπον. Τί συνέθη λοιπὸν τότε, ἀγαπητοί; Ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν Ἀθανάσιος δὲν ἐταράχθη καθόλου, ἀλλὰ πάλιν ἔκαμνε χρῆσιν τῆς γνωστῆς παρρησίας του καὶ προκαλοῦσεν αὐτοὺς νὰ ἀποδείξουν καὶ αὐτὰς τὰς κατηγορίας των. Καὶ ἡμεῖς δὲ παρακαλοῦσαμεν καὶ προετρέπομεν αὐτοὺς νὰ ἔλθουν εἰς τὴν δίκην, καὶ ἐὰν ἡμποροῦν νὰ ἀποδείξουν τὰς καταγγελίας των. "Ὡ τῆς πολλῆς πλεονεξίας των! ὦ τῆς τρομερᾶς ὑπερηφανείας! Κάτι περισσότερο; ἐὰν πρέπη νὰ εἴπωμεν τὴν ἀλήθειαν, ὦ κακῆς καὶ ἐνόχου συνειδήσεως! Διότι τοῦτο ἔγινε φανερόν εἰς πάντας. "Ὅθεν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ὑπενθυμίζομεν εἰς ὑμᾶς καὶ σᾶς προτρέπομεν, πρωτύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλο, νὰ κρατῇ-

τε στερεὰ τὴν πίστιν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Διότι πολλὰ μὲν εἶναι τὰ κακὰ καὶ τὰ παθήματα, πού ἐπάθατε, πολλὰς δὲ ὕβρεις καὶ ἀδικίας ὑπέστη ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία, ἀλλ' «αὐτὸς πού θά ὑπομείνῃ μέχρι τέλος, αὐτὸς θά σωθῇ».²³ Διότι καὶ ἂν ἀκόμῃ τολμήσουν νὰ κάμουν κάτι ἐναντίον σας, ἡ θλίψις ἃς εἶναι δι' ὅσας ἀντιχαρᾶς. Διότι τὰ παθήματα ταῦτα εἶναι μέρος ἀπὸ τὸ μαρτύριον καὶ αἱ ταλαιπωρίαι καὶ οἱ θασσανισμοί, πού θά ὑποστήτε, ἕνεκα τῆς ὁμολογίας τῆς πίστεώς σας, δὲν θά μείνουν χωρὶς μισθόν, ἀλλὰ θά λάβετε ἀπὸ τὸν Θεὸν τὰ θραβεῖα. Διότι πρὸ πάντων ἀγωνίζεσθε χάριν τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ τῆς ἀθωότητος τοῦ ἐπισκόπου σας Ἀθανασίου τοῦ συλλειτουργοῦ ἡμῶν. Διότι ἀληθῶς οὔτε ἡμεῖς ἐτηρήσαμεν σιγὴν, οὔτε παρημελήσαμεν, πρὸς χάριν τῆς ἰδικῆς σας ἀπαλλαγῆς, κάθε μέριμναν, ἀλλ' ἐφροντίσαμεν καὶ ἐπράξαμεν ἐκεῖνα, πού ὁ λόγος τῆς ἀγάπης ἐπιβάλλει. Διότι καὶ ἡμεῖς μαζί με τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν, πού πάσχουν, καὶ τὰ παθήματα ἐκείνων λογαριάζομεν ὡς ἰδικὰ μας, καὶ μετὰ τὰ ἰδικὰ σας δάκρυα ἀνεμείξαμεν τὰ ἰδικὰ μας δάκρυα· ὅχι δὲ μόνον σεῖς ὑπέστητε δεινὰ παθήματα, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι συλλειτουργοί μας, πού ἦλθον ἐδῶ, τὰ αὐτὰ ἔλεγον μετὰ δάκρυα ὅτι ἔπαθαν.

39. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς λοιπὸν ἐγράψαμεν πρὸς τοὺς εὐσεβεστάτους καὶ θεοφιλεστάτους βασιλεῖς καὶ ἐξητήσαμεν ἀπὸ αὐτοὺς ὅπως ἡ φιλανθρωπία των διατάξῃ νὰ ἀναβληθοῦν αἱ δίκαι ἐκείνων πού ἀκόμῃ ὑποφέρουν καὶ καταπιέζονται, καὶ νὰ προστάξουν ὅπως κανεῖς ἀπὸ τοὺς δικαστάς, οἱ ὁποῖοι ἀρμόζει νὰ φροντίζουν. μόνον περὶ τῶν δημοσίων δικαστικῶν ὑποθέσεων οὔτε νὰ δικάζῃ κληρικούς, οὔτε καθόλου εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ἐπιχειρῇ, κατ' αἴτησιν τῶν Ἐκκλησιῶν, τίποτε εἰς θάρος τῶν ἀδελφῶν, ἀλλὰ νὰ ἀφήνεται ὁ καθεὶς ἐλεύθερος, χωρὶς νὰ καταδιώκεται, χωρὶς καμμίαν βίαν καὶ πλεονεξίαν, νὰ ζῇ, καθὼς ἐπιθυμῇ καὶ θέλει, μετὰ ἡσυχίαν καὶ εἰρήνην καὶ νὰ πρεσβεύῃ τὴν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν πίστιν. Ὁ Γρηγόριος ὁμοίως, ὁ ὁποῖος παρὰ νόμους ἐχειροτονήθη ἀπὸ τοὺς αἵρετικούς, καί, καθὼς ἠκούσαμεν, ἀπέσταλῃ ἀπὸ αὐτοὺς εἰς τὴν πόλιν σας, διότι ἃς γνωρίζῃ καὶ τοῦτο ἡ ὁμοφροσύνη σας, ὅτι κατ' ἀπόφασιν ὁμόφωνον ὁλοκλήρου τῆς Συνόδου καθηρέθη, ἂν καὶ θέβαια

23. Μκ:θ. 10, 22.

οὐδέποτε οὔτε ὡς ἐπίσκοπος κἂν ἐνομίσθη. Χαίρετε λοιπὸν μὲ τὸ νὰ ἔχετε πάλιν τὸν ἐπίσκοπὸν σας Ἀθανάσιον, διότι διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἀφήσαμεν αὐτὸν μὲ εἰρήνην ἐλεύθερον. Ὅθεν καὶ συμβουλευόμεν ὅλους ἐκείνους, πού, εἴτε λόγῳ φόβου, εἴτε ἀπὸ τὴν θίαν ἐξηναγκάσθησαν, νὰ ἐπικοινωνήσουν μὲ τὸν Γρηγόριον, ὅπως τώρα, πού γίνεται εἰς αὐτοὺς ὑπόμνησις καὶ προτροπή, καὶ ἀφοῦ πεισθοῦν ἀπὸ ἡμᾶς, διακόψουν τὴν μισητὴν ἐπικοινωνίαν μὲ ἐκεῖνον, καὶ εἰς τὸ ἐξῆς προσέλθουν πάλιν εἰς τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν.

40. Ἐπειδὴ δὲ ἐμάθομεν ὅτι καὶ ὁ Ἀφθόνιος καὶ ὁ Ἀθανάσιος ὁ ἐπίσκοπος Καπίτωνος καὶ ὁ Παῦλος καὶ ὁ Πλουτίων οἱ συμπρεσβύτεροι ἡμῶν ἔπαθον καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὴν σκευωρίαν, πού ἐνήργησαν ἐναντίον των οἱ περὶ τὸν Εὐσέβιον, ὥστε οἱ μὲν νὰ δοκιμάσουν τὴν ἐξορίαν, οἱ δὲ καὶ ἀπειλὰς θανάτων νὰ διαφύγουν, ἔνεκα τούτου ἐνομίσσαμεν ἀναγκαῖον νὰ φέρωμεν εἰς γνῶσιν ὑμῶν καὶ τοῦτο, διὰ νὰ γνωρίζετε, ὅτι ἐδέχθημεν καὶ αὐτοὺς καί, ἐπειδὴ ἦσαν ἄθωοι, ἀπηλλάχθημεν αὐτοὺς ἀπὸ πᾶσαν ἐνοχλήν ἐπειδὴ ἐγνωρίζαμεν ὅτι ὅλα, ὅσα ἔγιναν ἀπὸ τοὺς περὶ τὸν Εὐσέβιον εἰς θάρος τῶν ὀρθοδόξων, ἔγιναν μὲ τὴν γνώμην καὶ ἐπὶ τῇ θάσει τῶν στοιχείων, πού ἐσκευωρήθησαν παρ' αὐτῶν. Ἐπρεπε λοιπὸν ὁ μὲν ἐπίσκοπός σας, ὁ συλλειτουργγὸς ἡμῶν Ἀθανάσιος νὰ σᾶς θεθαίωσῃ δι' αὐτοὺς ὡσάν ἰδικούς του, ἐπειδὴ δὲ ἤθελε χάριν περισσοτέρων ἀποδείξεων νὰ γράψῃ πρὸς σᾶς καὶ ἡ ἀγία Σύνοδος, διὰ τοῦτο δὲν ἀνεβάλλομεν τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ καὶ ἐσπεύσαμεν νὰ δώσωμεν εἰς σᾶς νὰ ἐννοήσετε, ὥστε ὅπως ἀκριθῶς καὶ ἡμεῖς ἔτσι καὶ σεῖς νὰ ὑποδεχθῆτε αὐτοὺς, διότι καὶ αὐτοὶ εἶναι ἄξιοι ἐπαίνου, ἐπειδὴ, ἔνεκα τῆς εὐσεβείας των πρὸς τὸν Χριστόν, ἠξιώθησαν νὰ ὑβρισθοῦν ἀπὸ τοὺς αἰρετικούς. (Ποῖα δὲ εἶναι αὐτά, πού ἀπεφασίσθησαν ἀπὸ τὴν ἀγίαν Σύνοδον ἐναντίον τοῦ Θεοδώρου, καὶ τοῦ Ναρκίσσου, καὶ τοῦ Στεφάνου, καὶ τοῦ Ἀκακίου καὶ τοῦ Μηνοφάντου, καὶ τοῦ Οὐρσακίου, καὶ τοῦ Οὐάλεντος καὶ τοῦ Γεωργίου, τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἀρειανῆς αἵρέσεως, πού ἐγκλημάτησαν εἰς θάρος σας καὶ εἰς θάρος τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν, θὰ μάθετε ἀπὸ τὰ προσηρτημένα. Διότι ἀπεστείλαμεν αὐτά πρὸς ὑμᾶς διὰ νὰ γίνῃ καὶ ἡ ἰδική σας θεοσέβεια σύμψηφος μὲ ὅσα ὠρίσθησαν παρ' ἡμῶν, καὶ γνωρίσετε ἀπὸ αὐτὸ ὅτι ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία δὲν παραθλέπει ἐκείνους πού ἀμαρτάνουν εἰς αὐτήν).

41. Ἡ ἁγία Σύνοδος, ἡ ὁποία συνήλθε σύμφωνα με τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν Σαρδικὴν, πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Αἰγύπτου καὶ Λιβύης, καὶ συλλειτουργοὺς, ἀγαπητοὺς ἀδελφούς, ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Καὶ πρὶν μὲν λάθωμεν τὰ γράμματα τῆς εὐλαθείας σας... καὶ μὲ τὸ νὰ εἶναι ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ ἴση καθ' ὅλα με τὴν πρὸ αὐτῆς γραφεῖσαν ἐπιστολὴν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν Ἀλεξανδρείας, ἐκτὸς μόνον ἐκείνων, ποὺ ἔχουν σημειωθῇ εἰς τὸ τέλος, παρελείφθη ἄγραφος, διὰ νὰ μὴ γραφῇ δύο φορές καὶ δαπανηθῇ διπλάσιος χρόνος καὶ χάρις.

42. Ἡ ἁγία Σύνοδος, ἡ ὁποία συνήλθεν με τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν Σαρδικὴν, πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ ἐπισκόπους καὶ συλλειτουργοὺς τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἀγαπητοὺς ἀδελφούς, ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Οἱ μὲν Ἀρειομανῖται ἐτόλμησαν πολλὰ καὶ πολλὰς φορές ἐναντίον τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ, οἱ ὁποῖοι φυλάττουν τὴν ὀρθὴν πίστιν, διότι μὲ τὸ νὰ εἰσηγούνται ψευδὴ διδασκαλίαν προσεπάθησαν νὰ παρασύρουν εἰς αὐτὴν τοὺς ὀρθοδόξους· τόσον πολὺ δὲ ἐπανεστάτησαν κατὰ τῆς πίστεως, ὥστε νὰ μὴ ἡμπορέσουν ἔπειτα νὰ διαφύγουν οὔτε τὴν προσοχὴν τῶν εὐσεβεστάτων βασιλέων. Ὡς ἐκ τούτου, με τὴν συνεργασίαν καὶ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτοὶ οἱ εὐσεβέστατοι βασιλεῖς συνεκάλεσαν ἡμᾶς ἀπὸ τὰς διαφόρους ἐπαρχίας καὶ πόλεις καὶ ἔδωσαν ἐντολὴν νὰ συνέλθῃ ἡ ἁγία αὕτη Σύνοδος εἰς τὴν πόλιν τῶν Σερδῶν, διὰ νὰ ἀποδιωχθῇ μὲν κάθε διχονία, ἀφοῦ δὲ παταχθῇ πᾶν εἶδος κακοπιστίας, φυλάσσεται ἀπὸ ὅλους μόνον ἡ εἰς Χριστὸν εὐσέβεια. Διότι προσήλθον καὶ οἱ ἐπίσκοποι ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν, συμμορφωθέντες καὶ αὐτοὶ με τὴν προτροπὴν τῶν εὐσεβεστάτων βασιλέων, πρὸ πάντων δὲ δι' ὅσα πολλάκις διέδιδον περὶ τῶν ἀγαπητῶν ἀδελφῶν μας καὶ συλλειτουργῶν Ἀθανασίου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας καὶ Μαρκέλλου ἐπισκόπου Ἀγκυρογαλατίας. Διότι πιθανῶς νὰ ἔφθασαν καὶ εἰς σᾶς αἱ συκοφαντίαι των, καὶ ἴσως προσεπάθησαν νὰ ταραξοῦν καὶ τὰς ἰδικὰς σας ἀκοάς, διὰ νὰ πιστεύσετε μὲν ὅσα κατὰ τῶν ἀθῶων οὔτοι καταγγέλλουν, ἀποκρύψουν δὲ τὸν θαυότερον καὶ ἀληθινὸν σκοπὸν τῆς φαύλης αἰρέσεώς των. Ἀλλὰ δὲν ἐπετράπη εἰς αὐτοὺς νὰ διαπράττουν ταῦτα ἐπὶ πολὺν χρόνον. Διότι ὑπάρχει κυθερνῆτης τῶν Ἐκκλησιῶν ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος ὑπέστη

θάνατον χάριν αὐτῶν καὶ ὄλων ἡμῶν καὶ διὰ μέσου τοῦ ἑαυτοῦ του ἔδωκεν εἰς ὅλους ἡμᾶς τὴν εἴσοδον εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Οἱ μὲν περὶ τὸν Εὐσέβιον, λοιπόν, ἀφοῦ ἔγραψαν παλαιότερα πρὸς τὸν Ἰούλιον, τὸν συλλειτουργγὸν ἡμῶν, τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ρωμαίων, ἐναντίον τῶν συλλειτουργγῶν ἡμῶν, ποῦ προείπομεν, λέγομεν δηλαδὴ τοῦ Ἀθανασίου, καὶ τοῦ Μαρκέλλου, καὶ τοῦ Ἀσκληπᾶ, καὶ οἱ ἐπίσκοποι ἀπὸ τὰς ἄλλας ἐπαρχίας ἔγραψαν καὶ αὐτοὶ καὶ ἐβεβαίωσαν ὅτι ὁ μὲν Ἀθανάσιος ὁ συλλειτουργγὸς ἡμῶν εἶναι καθαρὸς καὶ ἀγνός, ὅσα δὲ ἐγίναν ἀπὸ τοὺς περὶ τὸν Εὐσέβιον τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ ψευδῇ καὶ γεμᾶτα ἀπὸ συκοφαντίας. Καὶ ἂν καὶ χωρὶς ἀμφιβολίαν ἀπεδείχθη, ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι, ἐνῶ οὗτοι ἐκλήθησαν παρὰ τοῦ ἀγαπητοῦ μας συλλειτουργγοῦ Ἰουλίου, δὲν προσῆλθον, καὶ ἀπὸ ὅσα ἐγράφησαν παρὰ τοῦ αὐτοῦ Ἰουλίου, ὅτι ἦτο φανερά ἡ συκοφαντία των (διότι θὰ εἶχον ἔλθει, ἂν βέβαια ἠλπίζαν νὰ ἀποδείξουν ἀληθῆ ὅσα ἔπραξαν καὶ εἶπον κατὰ τῶν συλλειτουργγῶν μας), ὅμως καὶ ἀπὸ ὅσα ἔκαμαν εἰς τὴν παροῦσαν ἀγίαν καὶ μεγάλην Σύνοδον, ἀπέδειξαν ἀκόμη φανερώτερα τὴν συκοφαντίαν των. Διότι ὅταν προσῆλθον εἰς τὴν πόλιν τῶν Σερδῶν καὶ εἶδον τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν Ἀθανάσιον καὶ Μάρκελλον καὶ Ἀσκληπᾶν, ἐφοβήθησαν νὰ προσέλθουν εἰς ἐξέτασιν, καὶ ἐνῶ προσεκλήθησαν ὅχι μόνον μία φορὰν οὔτε δύο φορές, ἀλλὰ καὶ πολλάκις, δὲν συνεμορφώθησαν πρὸς τὰς προσκλήσεις, καίτοι ὅλοι ἡμεῖς οἱ ἐπίσκοποι συνήλθομεν, καὶ πρὸ πάντων ὁ ὑπέργηρος Ὁσιος, ὁ ὁποῖος καὶ λόγῳ τῆς ἡλικίας καὶ λόγῳ τῆς ὁμολογίας τῆς ὀρθῆς πίστεως, καὶ λόγῳ τοῦ τόσον μεγάλου κόπου τοῦ ταξιδίου εἰς τὸ ὁποῖον ὑπεβλήθη, ἐτύγχανεν ἄξιος σεβασμοῦ, καὶ ἐπεριμένανμεν ὅλοι καὶ προετρέπομεν αὐτοὺς νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν ἐξέτασιν, διὰ νὰ ἡμπορέσουν καὶ παρόντες νὰ ἀποδείξουν ἐκεῖνα, ποῦ διέδωσαν καὶ ἔγραψαν κατὰ τῶν συλλειτουργγῶν ἡμῶν, ἐνῶ ἐκεῖνοι ἦσαν ἀπόντες. Ἀλλὰ καίτοι ἐκλήθησαν δὲν προσῆλθον, καθὼς προείπομεν, καὶ ἐφανέρωσαν καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὴν συκοφαντίαν των, καὶ σχεδὸν τὴν μηχανορραφίαν καὶ συνομωσίαν των, τὴν ὁποίαν εἶχον προσχεδιάσει, καὶ τοῦτο ὠμολόγουν μεγαλοστόμως μὲ τὴν παραίτησίν των. Διότι ἐκεῖνοι, ποῦ εἶναι βέβαιοι περὶ τῆς ἀληθείας ἐκείνων, ποῦ λέγουν, ἡμποροῦν νὰ ὑποστηρίξουν αὐτὰ καὶ παρόντες. Ἐπειδὴ δὲ οὗτοι δὲν προσῆλθον, νομίζομεν ὅτι κανεῖς δὲν θὰ ἀ-

γνοῇ εἰς τὸ ἐξῆς ὅτι οὗτοι, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν τίποτε νὰ ἀποδείξουν εἰς θάρος τῶν συλλειτουργῶν ἡμῶν, συκοφαντοῦν μὲν αὐτοὺς ἀπόντας, ὅταν δὲ εἶναι παρόντες φυγόμαχοῦν.

43. Διότι, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, οἱ ὑπ' αὐτῶν συκοφαντούμενοι ἔφυγον ὄχι μόνον ἐνεκα τῆς συκοφαντίας ἐκείνων, ἀλλὰ καὶ διότι εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ ἐκείνους οἱ ὅποιοι κατηγοροῦσαν αὐτοὺς διὰ διάφορα ἐγκλήματα, καὶ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὅποιον μετεχειρίσθησαν αὐτοὺς ὅταν προσῆλθον εἰς ἐξέτασιν. Διότι δεσμὰ καὶ σίδηρα ἦσαν ἐκεῖνα πού αὐτοὶ παρουσίαζαν. Οἱ ἄνθρωποι πού ἐπέστρεψαν ἀπὸ τὴν ἐξορίαν, καὶ ἦλθον ἐκ μέρους ἐκείνων, πού ἐκρατοῦντο ἀκόμη εἰς τὴν ἐξορίαν, ἦσαν συλλεiturγοὶ ἡμῶν, συγγενεῖς δὲ καὶ φίλοι ἐκείνων, πού ἀπέθανον ἐξ αἰτίας των, ἦσαν ἐκείνοι, πού παρουσιάσθησαν. Καὶ τὸ ἀκόμη μεγαλύτερον κακόν, ἦσαν παρόντες ἐπίσκοποι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ μὲν παρουσίαζε τὰ σίδηρα καὶ τὰς ἀλυσίδας, τὰς ὁποίας ἐφόρεσεν ἐξ αἰτίας των, οἱ δὲ κατεμαρτύρουν τὸν θάνατον εἰς τὸν ὅποιον κατεδικάσθησαν ἐξ αἰτίας τῆς συκοφαντίας των. Διότι ἔφθασαν εἰς τόσον μέγαν θαθμὸν σκληρότητος, ὥστε νὰ ἐπιχειρήσουν νὰ θανατώσουν καὶ ἐπισκόπους, καὶ θὰ εἶχον θανατώσει αὐτοὺς, ἐὰν οὗτοι δὲν εἶχον κατορθώσει νὰ ἐκφύγουν ἀπὸ τὰς χεῖράς των. Ἀπέθανεν ὁ συλλεiturγὸς ἡμῶν, ὁ μακαρίτης Θεόδουλος, ἐνῶ ἔφευγε διὰ νὰ σωθῇ ἀπὸ τὰς διαβολὰς των, διότι εἶχεν ἐκδοθῇ διαταγὴ νὰ θανατωθῇ ἐξ αἰτίας τῆς συκοφαντίας των. Ἄλλοι δὲ ἐπεδείκνυν τὰς πληγὰς, πού ἔλαθον ἀπὸ ξίφη, ἄλλοι δὲ ἔκλαιον ἐνθυμούμενοι τὴν πείναν, τὴν ὁποίαν ὑπέμειναν παρ' αὐτῶν. Καὶ ταῦτα ἐμαρτυροῦσαν ὄχι τυχαῖοι ἄνθρωποι, ἀλλ' ὅλαι αἱ Ἐκκλησίαι, χάριν τῶν ὁποίων ἐδίδασκον ἐκείνοι, πού προσῆλθον καὶ ἐμεσίτευον, καὶ κατέθετον ὅτι ἐπετίθεντο στρατιῶται μὲ ξίφη, ὄχλοι μὲ ρόπαλα, μὲ ἀπειλὰς δικαστῶν, καὶ πλαστὰ γράμματα ὑπεβλήθησαν (διότι ἀνεγνώσθησαν πλαστὰ γράμματα τῶν γύρω ἀπὸ τὸν Θεογνιν, οἱ ὅποιοι κατηγοροῦν ψευδῶς τοὺς συλλεiturγοὺς ἡμῶν Ἀθανάσιον, Μάρκελλον καὶ Ἀσκληπᾶν, διὰ νὰ διαθέσουν δυσμενῶς ἐναντίον των καὶ τοὺς βασιλεῖς, καὶ ταῦτα ἀπέδειξαν ψευδῇ οἱ διάκονοι τοῦ Θεογνίου, πού ἐπῆγαν τότε ἐκεῖ), καὶ ὅτι ἐκτὸς τούτων οὗτοι ἀπεγύμνωσαν παρθένους, ἔκαυσαν ἐκκλησίας, ἐφυλάκισαν τοὺς λειτουργοὺς τοῦ Κυρίου, καὶ ὅλα αὐτὰ διὰ κανένα ἄλλον

λόγον, παρά μόνον ἐξ αἰτίας τῆς μισητῆς αἰρέσεως τῶν Ἀρειομανιτῶν. Διότι ὅσοι ἡρνοῦντο τὴν ἐκκλησιαστικὴν κοινωσίαν μὲ αὐτοὺς ἀντιμετώπισαν τὴν ἀνάγκην νὰ δοκιμασθοῦν μὲ αὐτά. Μὲ τὸ νὰ συναισθάνωνται λοιπὸν ταῦτα εὐρέθησαν οὗτοι εἰς πολὺ στενόχωρον θέσιν τί νὰ προτιμῇσουν. Διότι ἐντρέποντο μὲν νὰ ὁμολογήσουν ὅσα εἶχον διαπράξει, ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἤμποροῦσαν μετὰ ταῦτα νὰ κρύπτωνται προσῆλθον εἰς τὴν πόλιν τῶν Σερδῶν, διὰ νὰ δώσουν τὴν ἐντύπωσιν μὲ τὴν ἀφίξιν των ὅτι δὲν διέπραξαν ἀδίκημα ἄξιον καταδίκης. Ὅταν ὅμως εἶδον ἐκείνους, ποὺ ἐσυκοφαντήθησαν παρ' αὐτῶν, καὶ τοὺς ἄλλους, ποὺ ἔπαθον ἐξ αἰτίας των, καὶ τοὺς κατηγοροὺς των, ἐπειδὴ εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν τοὺς ἐλέγχους τῶν ἐγκλημάτων των, δὲν ἤθελον νὰ προσέλθουν, ὅταν ἐκλήθησαν, καίτοι οἱ συλλειτουργοὶ ἡμῶν Ἀθανάσιος, καὶ Μάρκελλος, καὶ Ἀσκληπᾶς, μὲ πολλὴν παρηρσίαν διηγοῦντο τὰ παθήματά των καὶ ἐπιμόνως παρεκάλουν καὶ προκαλοῦσαν αὐτοὺς, καὶ ὑπέσχοντο ὅχι μόνον νὰ ἀποδείξουν τὴν συκοφαντίαν, ἀλλὰ καὶ νὰ φέρουν εἰς φῶς ὅσα ἐκεῖνοι ἐκακούργησαν κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν των. Ἐκεῖνοι δὲ κατελήφθησαν ἀπὸ τόσον μεγάλον φόβον τῆς συνειδήσεως, ὥστε νὰ ἀποφεύγουν τὸν ἔλεγχον καὶ ἔτσι διὰ τῆς φυγῆς των ἀπέδειξαν οἱ ἴδιοι τὴν συκοφαντίαν των καὶ ὅσα ἐκακούργησαν καὶ μὲ τὴν λαθραίαν φυγὴν των ὡμολόγησαν.

44. Λοιπὸν, ἂν καί, ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν προτέρων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὰ ἐδῶ ἡ κακία καὶ ἡ συκοφαντία των, ἐν τούτοις, διὰ νὰ μὴ ἡμπορέσουν νὰ ἀρυσθοῦν οὔτε ἀπὸ τὸ γεγονὸς τῆς φυγῆς των κάποιο ἐπιχείρημα διὰ νὰ δικαιολογήσουν ἄλλας κακουργίας των, ἐσκέφθημεν, σύμφωνα μὲ τὴν λογικὴν τῆς ἀληθείας, νὰ ἐξετάσωμεν ὅσα διεπράχθησαν παρ' αὐτῶν. Καὶ ἀφοῦ τοῦτο ἐτάξαμεν ὡς σκοπὸν μας, ἀπὸ τὴν ἐξέτασιν ἐκείνων, ποὺ διέπραξαν, εὐρομεν αὐτοὺς συκοφάντας καὶ ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν ἔκαμον παρὰ μόνον νὰ σκευωροῦν ἐναντίον τῶν συλλειτουργῶν ἡμῶν. Διότι ἐκεῖνον τὸν Ἀρσένιον, ποὺ οὗτοι ἔλεγον ὅτι εἶχε φονεύσει ὁ Ἀθανάσιος, εὐρομεν ὅτι ζῇ καὶ ὑπάρχει ἀκόμη μετὰ τῶν ζώντων. Μὲ θάσιν δὲ τοῦτο, καὶ ὅσα παρ' αὐτῶν διεδόθησαν διὰ τοὺς ἄλλους φαίνονται πλάσματα φαντασίας. Ἐπειδὴ δὲ οὗτοι διέδιδον καὶ ὅτι ὁ πρεσβύτερος τοῦ Ἀθανασίου Μακάριος ἔσπασε τὸ ἱερὸν ποτήριον, ἐμαρτύρησαν μὲν ἐκεῖνοι, ποὺ ἦλθον ἀπὸ τὴν Ἀλε-

ξάνδρειαν καὶ τὸν Μαρεώτην, ὅτι τίποτε ἐξ αὐτῶν δὲν ἔχει διαπραχθῇ. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐπίσκοποι ἀπὸ τὴν Αἰγυπτὸν εἰς ἐπιστολάς των πρὸς τὸν συλλειτουργὸν ἡμῶν Ἰούλιον διεβεβαίωσαν μὲ ἀρκετὴν πειστικότητα ὅτι οὔτε ἀπλῇ τοιαύτῃ ὑπόνοια ἔλαβεν ἐκεῖ χώραν. Καὶ ὁμως εἰς τὰς ἐκθέσεις αὐτὰς ἀναφέρεται ὅτι εἰδωλαλάτραι καὶ κατηγούμενοι ἠρωτῶντο, ἐκ τῶν ὁποίων εἰς κατηγούμενος ἀπαντῶν εἰς ἐρωτήσεις ἔλεγεν ὅτι ὁ Ἰσχύρας ἦτο ἐντὸς τῆς οἰκίας, ὅταν ἔφθασεν ἐκεῖ ὁ Μακάριος, καὶ ἄλλος ἀπαντῶν καὶ αὐτὸς εἰς ἐρωτήσεις, ποῦ τοῦ ἀπευθύνοντο, ἔλεγεν ἐκεῖνο ποῦ οἱ ἴδιοι διέδιδον, ὅτι ὁ Ἰσχύρας ἦτο κλινῆρης τότε εἰς τὸ κελλίον ὡς ἀσθενής. Καθὼς δὲ φαίνεται ἀπὸ αὐτό, δὲν ἔγινεν ἐντελῶς κανὲν ἀπὸ τὰ μυστήρια, ἔνεκα τοῦ ὅτι οἱ κατηγούμενοι ἦσαν ἐντὸς τοῦ ναοῦ, καὶ ὁ Ἰσχύρας δὲν ἦτο παρῶν, ἀλλ' ἦτο ἐπὶ τῆς κλίνης ἀσθενής. Διότι ἀληθῶς καὶ αὐτὸς ὁ παμπόνηρος Ἰσχύρας ἀπεδείχθη ψευδόμενος, μὲ τὸ νὰ εἶχεν εἶπει ὅτι ὁ Ἀθανάσιος ἔκαυσε μερικὰ ἱερὰ θιβιλία, καθόσον κατὰ τὴν ἐξέτασίν του ὠμολόγησεν ὅτι κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ὅταν παρουσιάσθῃ ὁ Μακάριος, ἐκεῖνος κατέκειτο ἀσθενής εἰς τὴν κλινὴν, καὶ ὅτι ὡς ἐκ τούτου ὁ ἴδιος ἦτο συκοφάντης. Βεβαίως ὡς ἀμοιθὴν διὰ τὴν συκοφαντίαν ταύτην ἔδωσαν μισθὸν εἰς αὐτὸν τὸν Ἰσχύραν ὄνομα ἐπισκοπῆς, ἂν καὶ οὔτε πρεσβύτερος ἦτο. Διότι καὶ δύο πρεσβύτεροι, ποῦ ἄλλοτε ἦσαν ὁπαδοὶ τοῦ Μελιτίου, ὕστερον δὲ μετανόησαντες ἐγένοντο δεκτοὶ ἀπὸ τὸν μακαρίτην Ἀλέξανδρον, τὸν ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας, καὶ τῶρα εἶναι μὲ τὸν Ἀθανάσιον ἐμαρτύρησαν ὅτι οὐδέποτε ἕως τῶρα εἶχεν οὗτος γίνεи πρεσβύτερος τοῦ Μελιτίου, οὔτε ὅτι ὁ Μελίτιος εἶχεν ἐντελῶς εἰς τὸν Μαρεώτην ἐκκλησίαν ἢ λειτουργὸν ἰδικόν του· καὶ ὁμως αὐτόν, ποῦ οὔτε πρεσβύτερος ἦτο, προήγαγον τῶρα εἰς ἐπίσκοπον, διὰ νὰ προσδώσουν μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀληθοφάνειαν εἰς τὴν συκοφαντίαν καὶ καταπλήττουν τοὺς ἀκούοντας.

45. Ἀνεγνώσθῃ δὲ καὶ τὸ σύγγραμμα τοῦ Μαρκέλου,²⁴ καὶ ἀπεκαλύφθησαν τὰ δόλια τεχνάσματα τῶν

24. Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Μαρκέλλου ἀπωλέσθη, γνωρίζομεν δὲ τὴν ὑπαρξίν αὐτοῦ ἐκ τῆς μαρτυρίας ταύτης τοῦ Ἀθανασίου καὶ ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Εὐσεβίου Καισαρείας «Τῶν κατὰ Μαρκέλλον τοῦ τῆς Ἀγκύρας ἐπισκόπου βιβλία δύο» (MG 24, 207 - 829), ἐν τῇ ὁποίᾳ διεσώθησαν ἐκ τοῦ ἀπολεσθέντος βιβλίου τούτου τοῦ Μαρκέλλου 127 περιόχαι (Δ. Μπαλάνου, Πατρολογία, σελ. 256).

περὶ τὸν Εὐσέβιον Ἀρειανῶν. Διότι ἐκεῖνα, ποῦ ὁ Μάρκελλος ἔλεγεν ὡς ἐρευνητὴς πρὸς εὐρεσιν τῆς ἀληθείας, ταῦτα ἐκεῖνοι διέστρεψαν καὶ ὥσάν νὰ ᾔσαν ὁμολογία τῶν προσωπικῶν του πεποιεθῆσεων ἀπέδιδον εἰς αὐτόν. Ἀνεγνώσθησαν λοιπὸν τὰ ἐξῆς καὶ ὅσα οὗτος ἔγραφεν ὡς προλεγόμενα εἰς τὰ συζητούμενα θέματα καὶ εὐρέθη ὀρθή ἢ πίστις τοῦ ἀνδρός. Διότι οὔτε ἔλεγεν οὗτος, ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔλαθεν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς ἀγίας Μαρίας, ὅπως αὐτοὶ ἰσχυρίσθησαν ὅτι ἔλεγεν, οὔτε ὅτι ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἔχει τέλος, ἀλλ' ἔγραψεν ὅτι καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ εἶναι ἀναρχος καὶ ἀτελεύτητος. Καὶ ὁ Ἀσκληπᾶς δὲ ὁ συλλειτουργὸς ἡμῶν προσεκόμισεν ἐκθέσεις ἀνακρίσεων, ποῦ ἔγιναν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν κατηγόρων του καὶ τοῦ Εὐσεβίου Καισαρείας, καὶ ἀπὸ τὰς ἀποφάσεις τῶν ἐπισκόπων, ποῦ ἐδίκασαν, ἀπέδειξαν ὅτι εἶναι ἀθῶοι. Εἶναι λοιπὸν εὐνόητον, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, διατί οὗτοι ἂν καὶ πολλὰς φορὰς προσεκληθῆσαν δὲν ὑπήκουσαν, καὶ εὐνόητον ἐπίσης διατί ἔφυγον. Διότι παρὰ τῆς συνειδήσεως αὐτῶν ὀδηγούμενοι μὲ τὴν φυγὴν των ἐβεβαίωσαν τὰς συκοφαντίας των καὶ ἔκαμον ὥστε νὰ καταλογισθοῦν εἰς θάρος των ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα παρόντες οἱ κατήγοροί των ἔλεγον καὶ ἀπεδείκνυν. Ἐκτὸς τούτων λοιπὸν, ἀκόμη καὶ ἐκείνους, ποῦ παλαιότερα εἶχον καθαιρεθῆ καὶ ἀφορισθῆ διὰ τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀρείου, οὗτοι οὐ μόνον ἐδέχθησαν αὐτούς, ἀλλὰ καὶ εἰς μεγαλυτέρους βαθμοὺς τοὺς προήγαγον, τοὺς μὲν διακόνους εἰς τὴν τάξιν τῶν πρεσβυτέρων, ἀπὸ πρεσβυτέρων δὲ εἰς ἐπισκόπους, ὅχι δι' ἄλλον κανένα λόγον παρὰ μόνον διὰ νὰ ἡμπορέσουν νὰ διασπείρουν καὶ διαδώσουν τὴν ἀσέβειαν καὶ διὰ νὰ διαφθείρουν τὴν ὀρθόδοξον εὐσεβῆ πίστιν.

46. Εἶναι δὲ ἐκ τούτων, ὕστερα ἀπὸ τοὺς περὶ τὸν Εὐσέβιον, οἱ ἤδη ἑξαρχοί, ὁ Θεόδωρος ἀπὸ τὴν Ἡράκλειαν, ὁ Νάρκισσος ἀπὸ τὴν Νερωνιάδα τῆς Κιλικίας, ὁ Στέφανος ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν, ὁ Γεώργιος ἀπὸ τὴν Λαοδίκειαν, ὁ Ἀκάκιος ἀπὸ τὴν Καισάρειαν τῆς Παλαιστίνης, ὁ Μηνόφαντος ἀπὸ τὴν Ἐφεσον τῆς Ἀσίας, ὁ Οὐρσάκιος ἀπὸ τὴν Σιγγίδονον τῆς Μυσίας, ὁ Οὐάλης ἀπὸ τὰς Μούρσας τῆς Πανονίας. Καὶ ἀληθῶς οὗτοι ἐκείνους ποῦ ἦλθον μαζὶ μὲ αὐτοὺς ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν, δὲν ἄφηναν οὔτε εἰς τὴν ἀγ'αν Σίνονον νὰ προσέλθουν, οὔτε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ νὰ πλησιάσουν. Καὶ πρὶν νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Σερδικὴν συνεκάλουν μόνοι των

τοπικάς συνόδους καὶ κατέστρωναν συμφωνίας με ἀπειλὰς, ὥστε ὅταν ἔλθουν εἰς τὴν Σερδικὴν νὰ μὴ προσέλθουν καθόλου εἰς κρίσιν, οὔτε νὰ συνέλθουν ὅλοι μαζί εἰς τὴν ἁγίαν Σύνοδον, ἀλλὰ μόνον ἀφοῦ ἔλθουν καὶ ἐπιδείξουν διὰ τοὺς τύπους τὴν παρουσίαν των, νὰ φύγουν πάλιν ἀμέσως. Διότι ταῦτα ἡμπορέσαμεν νὰ πληροφορηθῶμεν ἀπὸ τοὺς συλλειτουργοὺς ἡμῶν "Αρειον ἀπὸ τὴν Παλαιστίνην καὶ Ἀστέριον ἀπὸ τὴν Ἀραβίαν, οἱ ὁποῖοι ἦλθον μαζί με αὐτοὺς καὶ ἀπεχώρησαν ἐξ αὐτῶν ἕνεκα τῆς ἀπιστίας ἐκείνων. Διότι οὗτοι μόλις ἦλθον εἰς τὴν ἁγίαν Σύνοδον, διηγοῦντο με δάκρυα τὴν θίαν, ποὺ ἔπαθον, καὶ ἔλεγον ὅτι ἐκεῖνοι τίποτε δὲν πράττουν ὀρθόν, καὶ προσέθετον καὶ τοῦτο, ὅτι πιθανῶς ὑπάρχουν ἐκεῖ πολλοί, ποὺ πρεσβεύουν τὴν ὀρθὴν πίστιν, καὶ ἐμποδίζονται παρ' αὐτῶν νὰ ἔλθουν ἐδῶ, ἕνεκα τῶν ἀπειλῶν καὶ τῶν κακῶν, ποὺ προλέγουν ὅτι θὰ κάμουν ἐναντίον ἐκείνων, ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπ' αὐτῶν. Ἔνεκα τούτου λοιπὸν καὶ ἐφρόντισαν νὰ μείνουν ὅλοι εἰς μίαν οἰκίαν χωρὶς νὰ ἐπιτρέψουν εἰς κανένα νὰ μένῃ κατ' ἰδίαν οὔτε ἐπὶ ἐλάχιστον χρόνον.

47. Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν ἔπρεπε νὰ παρασιωπήσωμεν οὔτε νὰ ἀφήσωμεν ἔτσι, χωρὶς νὰ περιγράψωμεν, τὰς συκοφαντίας, τὰ δεσμά, τοὺς φόνους, τὰς πληγὰς, τὰς πλαστοτάς ἐπιστολάς, τὰς κακοποιήσεις τὰς ἀπογυμνώσεις τῶν παρθένων, τὰς ἐξορίας, τὰς καταστροφὰς τῶν ἐκκλησιῶν, τοὺς ἐμπρησμούς, τὰς μεταθέσεις τῶν ὁμοφρόνων των ἀπὸ μικρὰς πόλεις εἰς μεγαλυτέρας ἐπαρχίας, καὶ πρὸ πάντων θεθαίως τὴν ἐναντίον τῆς ὀρθῆς πίστεως ἐπαναστατήσασαν μισητὴν ἀρειανὴν αἵρεσιν ἐξ αἰτίας των, ἕνεκα τούτου τοὺς μὲν ἀγαπητοὺς ἡμῶν καὶ συλλειτουργοὺς Ἀθανάσιον καὶ Μάρκελλον καὶ Ἀσκληπᾶν καὶ ἐκείνους, ποὺ μαζί με αὐτοὺς εἶναι συλλεργοὶ τοῦ Κυρίου, ἀπεφάνθημεν ὅτι εἶναι ἄθῳοι καὶ καθαροί, καὶ ἐγράψαμεν εἰς τὸν καθενὸς τὴν ἐπαρχίαν, ὥστε οἱ λαοὶ ἐκάστης ἐκκλησίας νὰ πληροφορηθοῦν περὶ τῆς ἀθωότητος τοῦ ἐπισκόπου των, καὶ νὰ ἔχουν τοῦτον μὲν ἐπίσκοπόν των καὶ ὡς τοιοῦτον νὰ ὑποδεχθοῦν αὐτόν, ἐκείνους δέ, ποὺ ὡσάν λύκοι ἐπέδραμον εἰς τὰς ἐκκλησίας των,²⁵ ἦτοι τὸν Γρηγόριον εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, τὸν Βασίλειον εἰς τὴν Ἀγκυραν, καὶ Κουιντιανὸν εἰς τὴν Γάζαν, οὔτε ἐπισκόπους νὰ ὀνομάζουν αὐτοὺς οὔτε νὰ ἔρχωνται ἐντελῶς εἰς καμμίαν κοινωνίαν με αὐτοὺς, οὔτε νὰ δέχωνται γράμματα παρ' αὐτῶν, οὔτε νὰ γρά-

25. Πρὸς. Ματθ. 7, 15, Πράξ. 20, 29.

φουν πρὸς αὐτοὺς. Ἐκείνους δὲ θεβαίως ποὺ εἶναι γύρω ἀπὸ τοὺς Θεόδωρον καὶ Νάρκισσον καὶ Ἀκάκιον καὶ Στέφανον καὶ Οὐρσάκιον καὶ Οὐάλεντα καὶ Μηνόφαντον καὶ Γεώργιον, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ ἐφοβήθη, δὲν προσήλθεν ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν εἰς τὴν Σύνοδον, ὅμως ἐπεὶ δὲ ἔχει καθαιρεθῆ ἀπὸ τὸν μακαρίτην Ἀλέξανδρον, καὶ διότι αὐτὸς καὶ ἐκεῖνοι ἀνήκουν εἰς τὴν μανίαν τοῦ Ἀρείου καὶ λόγῳ τῶν ἐγκλημάτων, ποὺ διέπραξαν, τούτους ἡ ἀγία Σύνοδος καθήρεσεν ὁμοφώνως ἀπὸ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπισκόπου. Καὶ ἀπεφασίσαμεν ὅπως ὅχι μόνον οὗτοι νὰ μὴ εἶναι ἐπίσκοποι, ἀλλ' οὔτε εἰς ἐπικοινωνίαν τινὰ νὰ ἀξιωνῶνται ἀπὸ τοὺς πιστοὺς. Διότι ἐκεῖνοι, ποὺ χωρίζουν τὸν Υἱὸν καὶ ἀποξενώνουν τὸν Λόγον ἀπὸ τὸν Πατέρα, ὀρθὸν εἶναι νὰ χωρίζονται ἀπὸ τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν καὶ νὰ εἶναι ξένοι καὶ ἀπογυμνωμένοι ἀπὸ τὸ ὄνομα τῶν Χριστιανῶν. Ὡς εἶναι λοιπὸν οὗτοι δι' ὑμᾶς ἀναθεματισμένοι, ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι «ἔχουν νοθεύσει τὸν λόγον»²⁶ τῆς ἀληθείας, κατὰ τὸ ἀποστολικὸν παράγγελμα· «ἐὰν κανεῖς κηρύττη εἰς σᾶς εὐαγγέλιον διάφορον ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ παρελάβετε, ὥς εἶναι ἀνάθεμα».²⁷ Παραγγεῖλατε εἰς ὅλους ὅπως κανεῖς νὰ μὴ ἔρχεται εἰς κοινωνίαν μὲ αὐτοὺς, «διότι τὸ φῶς δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μὲ τὸ σκότος»²⁸. Νὰ κρατῆτε αὐτοὺς μακρὰν ἀπὸ σᾶς «διότι δὲν ὑπάρχει καμμία συμφωνία μεταξὺ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Σατανᾶ».²⁹ Καὶ φυλαχθῆτε, ἀγαπητοί, ἀπὸ αὐτοὺς, μὲ τὸ νὰ μὴ γράφετε πρὸς αὐτοὺς, οὔτε νὰ δέχεσθε γράμματα ἀπὸ αὐτοὺς. Προθυμοποιηθῆτε δὲ μᾶλλον καὶ σεῖς, ἀδελφοί καὶ συλλειτουργοί, «ὥσάν νὰ ἦσθε μὲ τὸ πνεῦμα σας παρόντες»³⁰ νὰ γίνετε σύμφηφοι μὲ τὴν Σύνοδον ἡμῶν μὲ τὴν ὑπογραφήν σας ὑπὲρ τοῦ νὰ διαφυλαχθῇ ἡ ὁμοφωνία ἀπὸ ὅλους τοὺς εἰς πάντα τόπον συλλειτουργούς. Εἴθε ἡ θεία πρόνοια νὰ σᾶς διαφυλάττῃ καθαρούς καὶ ἀφωσιωμένους εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ, ἀγαπητοί ἀδελφοί. Ὁ ὅσιος ὁ ἐπίσκοπος, ὑπέγραψα, καὶ ἔτσι ὑπέγραψαν καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι.

48. Ἀφοῦ ἔγραψεν αὐτὰ ἡ ἐν Σαρδικῇ Σύνοδος ἡ

26. Β' Κορ. 2, 17.

27. Γαλ. 1, 9.

28. Β' Κορ. 6, 14.

29. Β' Κορ. 6, 15.

30. Α' Κορ. 5, 3.

πέστειλε γράμματα καὶ πρὸς ἐκείνους, ποὺ δὲν ἤμπο-
ρεσαν νὰ προσέλθουν, καὶ ἔγιναν καὶ αὐτοὶ σύμψηφοι
μὲ τὰ ἀποφασισθέντα. Τὰ δὲ ὀνόματα αὐτῶν ποὺ ἔγρα-
ψαν εἰς τὴν Σύνοδον καὶ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων εἶναι
τὰ ἑξῆς:

- | | |
|--|------------------|
| 1. "Οσιος ἀπὸ Σπανίας. | |
| 2. Ἰούλιος Ρώμης δι' Ἀρχιδάμου καὶ Φιλοξένου
πρεσβυτέρων. | |
| 3. Πρωτογένης Σερδικῆς | |
| 4. Γαυδέντιος | 5. Μακεδόνιος |
| 6. Σεβήρος | 7. Πραιτέξτατος |
| 8. Οὐρσίκιος | 9. Λούκιλλος |
| 10. Εὐγένιος | 11. Βιτάλιος |
| 12. Καλεπόδιος | 13. Φλωρέντιος |
| 14. Βάσσος | 15. Βικέντιος |
| 16. Στερκόριος | 17. Παλλάδιος |
| 18. Δομιτιανὸς | 19. Χαλθῆς |
| 20. Γερόντιος | 21. Προτάσιος |
| 22. Εὐλόγιος | 23. Πορφύριος |
| 24. Διόσκορος | 25. Ζώσιμος |
| 26. Ἰανουάριος | 27. Ζώσιμος |
| 28. Ἀλέξανδρος | 29. Εὐτύχιος |
| 30. Σωκράτης | 31. Διόδωρος |
| 32. Μαρτύριος | 33. Εὐθήριος |
| 34. Εὐκαρπος | 35. Ἀθηνόδωρος |
| 36. Εἰρηναῖος | 37. Ἰουλιανὸς |
| 38. Ἀλύπιος | 39. Ἰωνᾶς |
| 40. Ἀέτιος | 41. Ρεστροῦτος |
| 42. Μαρκελλῖνος | 43. Ἀπριανὸς |
| 44. Βιτάλιος | 45. Οὐάλης |
| 46. Ἑρμογένης | 47. Κάστος |
| 48. Δομετιανὸς | 49. Φορτουνάτιος |
| 50. Μᾶρκος | 51. Ἀννιανὸς |
| 52. Ἡλιόδωρος | 53. Μουσαῖος |
| 54. Ἀστέριος | 55. Παρηγόριος |
| 56. Πλούταρχος | 57. Ὑμέναιος |
| 58. Ἀθανάσιος | 59. Λούκιος |
| 60. Ἀμάντιος | 61. Ἀρειος |
| 62. Ἀσκληπίος | 63. Διονύσιος |
| 64. Μάξιμος | 65. Τρύφων |
| 66. Ἀλέξανδρος | 67. Ἀντίγονος |
| 68. Αἰλιανὸς | 69. Πέτρος |
| 70. Σύμφορος | 71. Μουσώνιος |

72. Εὐτυχος
74. Σπουδάσιος
76. Πατρίκιος
78. Σαπρίκιος.

73. Φιλολόγιος
75. Ζώσιμος
77. Ἀδόλιος

49.

Γ α λ λ ί α ς

79. Μαξιμιανός
81. Βήκτουρος
83. Δησιδέριος
85. Σάρθατιος
87. Σουπερίωρ
89. Δικλοπετός
91. Σεθηρίνος
93. Μαρτίνος
95. Ὀπτατιανός
97. Βίκτωρ
99. Βαλεριανός
101. Ἰεσσης
103. Σιμπλίκιος
105. Ἄμαντος
107. Ἰουστιανιανός
109. Σατορνίλος
111. Δωνατιανός

80. Βηρίσσιμος
82. Βαλεντίνος
84. Εὐλόγιος
86. Δυσκόλιος
88. Μερκούριος
90. Εὐσέβιος
92. Σάτυρος
94. Παῦλος
96. Νικάσιος
98. Σεπρώνιος
100. Πάκατος
102. Ἀρίστων
104. Μετιανός
106. Αἰμιλιανός
108. Βικτωρίνος
110. Ἀβουνδάντιος
112. Μάξιμος.

Ἀ φ ρ ι κ ῆ ς

113. Νέσσος
115. Μεγάσιος
117. Ρογατιανός
119. Ρουφίνος
121. Κεσσιλιανός
123. Μαριανός
125. Δυνάμιος
127. Ἰοῦστος
129. Κυπριανός
131. Ὀνοράτος
133. Παντάγαθος
135. Βαύδιος
137. Καπίτων
139. Κόσμος
141. Ἑσπερίων
143. Σεθηριανός
145. Ἑσπερος
147. Σαλούστιος

114. Γράτος
116. Κολδαῖος
118. Κονσόρτιος
120. Μαννίνος
122. Ἑρεννιανός
124. Οὐαλέριος
126. Μυζόνιος
128. Κελεστίνος
130. Βίκτωρ
132. Μαρῖνος
134. Φήλιξ
136. Λίθερ
138. Μινερβάλης
140. Βίκτωρ
142. Φήλιξ
144. Ὀπτάντιος
146. Φιδέντιος
148. Πασχάσιος.

Αἰγύπτου

- | | |
|---------------------|-------------------|
| 149. Λιθούρνιος | 150. Ἀμάντιος |
| 151. Φήλιξ | 152. Ἴσχυράμμων |
| 153. Ρωμῦλος | 154. Τιθερίνος |
| 155. Κονσόρτιος | 156. Ἡρακλείδης |
| 157. Φορτουνάτιος | 158. Διόσκουρος |
| 159. Φορτουνатиανός | 160. Βλαστάμμων |
| 161. Δάτυλλος | 162. Ἀνδρέας |
| 163. Σερχῆνος | 164. Ἀρειος |
| 165. Θεόδωρος | 166. Εὐαγόρας |
| 167. Ἡλίας | 168. Τιμόθεος |
| 169. Ὠρίων | 170. Ἀνδρόνικος |
| 171. Παφνούτιος | 172. Ἑρμίας |
| 173. Ἀραβίων | 174. Ψενόσιρις |
| 175. Ἀπολλώνιος | 176. Μοῦις |
| 177. Σαραπάμπων | 178. Φίλων |
| 179. Φίλιππος | 180. Ἀπολλώνιος |
| 181. Παφνούτιος | 182. Παῦλος |
| 183. Διόσκουρος | 184. Νειλάμμων |
| 185. Σερχῆνος | 186. Ἀκύλας |
| 187. Ἀπτάς | 188. Ἀρποκρατίων |
| 189. Ἰσαάκ | 190. Θεόδωρος |
| 191. Ἀπολλῶς | 192. Ἀμμωνιανός |
| 193. Νεῖλος | 194. Ἡράκλειος |
| 195. Ἀρείων | 196. Ἀθὰς |
| 197. Ἀρσένιος | 198. Ἀγαθάμμων |
| 199. Θέων | 200. Ἀπολλώνιος |
| 201. Ἡλίας | 202. Παννινούθιος |
| 203. Ἀνδραγάθιος | 204. Νεμεσίων |
| 205. Σαραπίων | 206. Ἀμμώνιος |
| 207. Ἀμμώνιος | 208. Ξένων |
| 209. Γερόντιος | 210. Κόιντος |
| 211. Λεωνίδης | 212. Σεμπρωνιανός |
| 213. Φίλων | 214. Ἡρακλείδης |
| 215. Ἰέρακυς | 216. Ροῦφος |
| 217. Πασόφιος | 218. Μακεδόνιος |
| 219. Ἀπολλόδωρος | 220. Φλαβιανός |
| 221. Ψάης | 222. Σύρους |
| 223. Ἀπφοῦς | 224. Σαραπίων |
| 225. Ἡσαίας | 226. Παφνούτιος |
| 227. Τιμόθεος | 228. Ἐλουρίων |
| 229. Γάιος | 230. Μουσαῖος |
| 231. Πιστός | 232. Ἡρακλάμμων |
| 233. Ἦρων | |

- | | |
|----------------|-----------------|
| 235. Ἀνάγαμφορ | 234. Ἡλίας |
| 237. Γάιος | 236. Ἀπολλώνιος |
| 239. Παῦλος | 238. Φιλοτάς |
| 241. Εὐδαίμων | 240. Τιθήης |
| | 242. Ἰούλιος |

50. Οἱ ἐν τῷ καναλίῳ τῆς Ἰταλίας.

- | | |
|------------------|------------------|
| 243. Προβάτιος | 244. Βιάτωρ |
| 245. Φακουνδίνος | 246. Ἰωσῆς |
| 247. Νουμίδιος | 248. Σπηράντιος |
| 249. Σεβήρος | 250. Ἡρακλειανός |
| 251. Φουστίνος | 252. Ἀντωνίνος |
| 253. Ἡράκλειος | 254. Οὐιτάλιος |
| 255. Φήλιξ | 256. Κρησπίνος |
| 257. Παυλιανός | |

Κύπρου

- | | |
|-----------------|------------------|
| 258. Αὐξίβιος | 259. Φώτιος |
| 260. Γηράσιος | 261. Ἀφροδίσιος |
| 262. Εἰρηνικός | 263. Νουνέχιος |
| 264. Ἀθανάσιος | 265. Μακεδόνιος |
| 266. Τριφύλλιος | 267. Σπυρίδων |
| 268. Νορθανός | 269. Σωσικράτης. |

Παλαιστίνης

- | | |
|----------------|----------------|
| 270. Μάξιμος | 271. Ἀέτιος |
| 272. Ἀρείος | 273. Θεοδόσιος |
| 274. Γερμανός | 275. Σιλουανός |
| 276. Παῦλος | 277. Κλαύδιος |
| 278. Πατρίκιος | 279. Ἐλπίδιος |
| 280. Γερμανός | 281. Εὐσέβιος |
| 282. Ζηνόθιος | 283. Παῦλος |
| 284. Πέτρος. | |

Λοιπόν, αὐτοὶ μὲν εἶναι ἐκεῖνοι, ποὺ ὑπέγραψαν ὅσα ἐγράφησαν παρὰ τῆς Συνόδου, ἄλλοι δὲ περισσότεροι εἶναι ἐκεῖνοι, ποὺ καὶ πρὸ τῆς Συνόδου ταύτης ἔγραψαν ὑπὲρ ἡμῶν ἀπὸ τὴν Ἀσίαν καὶ ἀπὸ τὴν Φρυγίαν καὶ ἀπὸ τὴν Ἰσαυρίαν καὶ τὰ ὀνόματά των ἀναφέρονται εἰς τὰς ἐπιστολάς των ἐγ' (ἐξηκοντα τρία) περίπου, καὶ ὅλα μαζί τμηδ' (τριακόσια τεσσαράκοντα τέσσερα).

51. Ὅταν ὁ θεοφιλέστατος βασιλεὺς Κωνσταντίος ἔμαθε ταῦτα, προσεκάλεσεν ἡμᾶς δι' ἐπιστολῆς του, ποὺ ἔγραψεν ὁ ἴδιος πρὸς τὸν ἀδελφόν του, τὸν μακαρίτην Κωνσταντα, πρὸς ἡμᾶς δὲ πρώτην, δευτέραν καὶ τρίτην

φοράν τὰ ἐξῆς:

Ὁ Κωνστάντιος Νικητῆς Αὐγουστος πρὸς τὸν Ἀθανάσιον.

Ἡ φιlanθρωπία τῆς ἰδικῆς μας ἡμερότητος δὲν σέ ἄφησε νὰ κλυδωνίζεσαι καὶ νὰ ταλαιπωρῆσαι ἐπὶ πολὺν χρόνον μέσα εἰς τὰ ἄγρια κύματα τῆς θαλάσσης. Καίτοι ἐστερήθης τῆς πατρικῆς ἐστίας καὶ ἐχωρίσθης ἀπὸ τοὺς ἰδικούς σου καὶ περιεπλανήθης ἐν μέσῳ ἀγρίων καὶ δυσβάτων τόπων, δὲν σέ ἐγκατέλειπεν ἡ ἀκούραστος εὐσέθειά σου. Ἄν καὶ ἀνέβαλα ἐπὶ πάρα πολὺν χρόνον νὰ γράψω, μὲ τὴν προσδοκίαν εἰς τὴν πρόθεσιν τῆς διανοίας μου, ὅτι σὺ θὰ ἤρχεσο χωρὶς νὰ σέ προσκαλέσω πρὸς ἡμᾶς διὰ νὰ ζητήσης θεραπείαν ἀπὸ τοὺς τόσους κόπους, ὅμως, ἐπειδὴ ἐνδεχόμενον ὁ φόβος νὰ ἡμπόδισε τὴν προαίρεσιν τῆς προθέσεώς σου, διὰ τοῦτο ἀπεστείλαμεν πρὸς τὴν σὴν στερρότητα³¹ γράμματα γεμάτα ἀπὸ εὐμενεστάτην διάθεσιν, διὰ νὰ σπεύσης χωρὶς φόβον νὰ κάμης ταχεῖαν τὴν παρουσίαν σου ἐνώπιον ἡμῶν, πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς ἐπιθυμίας σου, καὶ ἀφοῦ λάθῃς πείραν τῆς φιlanθρωπίας ἡμῶν, ἀποκατασταθῇς εἰς τὰ δίκαιά σου. Διότι δι' αὐτὸ καὶ παρεκάλεσα τὸν δεσπότην μου καὶ ἀδελφόν μου Κώνσταντα, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ δώσῃ εἰς σέ ἐξουσίαν, διὰ νὰ ἀποκατασταθῇς μὲ τὴν συγκατάθεσιν καὶ τῶν δύο μας εἰς τὴν πατρίδα σου, ἔχων ὡς πειστήριον τῆς χάριτος ἡμῶν τὸ γράμμα τοῦτο.

Ἐπιστολὴ δευτέρα

Ἄν καὶ διὰ προγενστέρων γραμμάτων ἡμῶν ἐδηλώσαμεν κατηγορηματικῶς ὅτι ἡ θέλησις ἡμῶν εἶναι νὰ προσέλθῃς ἀνενόχλητος ἐνώπιον ἡμῶν, λόγῳ τοῦ ὅτι ἐπιθυμοῦμεν εἰς τὸν ὑπέρτατον θαυμὸν νὰ σέ ἀποστείλωμεν εἰς τὴν ἐπισκοπὴν σου, ὅμως καὶ τώρα καὶ τὰ γράμματα ταῦτα ἐδώσαμεν εἰς τὴν στερρότητα, διὰ τῶν ὁποίων σὲ προτρέπομεν ὅπως χωρὶς κανένα ἐνδοιασμόν καὶ φόβον ἐπιβιθασθῇς ἐπὶ δημοσίων μεταφορικῶν μέσων καὶ σπεύσης νὰ ἔλθῃς πρὸς ἡμᾶς διὰ νὰ δυνηθῇς νὰ τύχῃς καὶ ἀπολαύσῃς ἐκεῖνα, πού ἐπιθυμεῖς.

Ἐπιστολὴ τρίτη

31. Ἡ σὴ στερρότης: τιμητικὴ προσωνομία.

Ὅταν ἐμέναμεν εἰς τὴν Ἑδεσσαν, ἐνῶ ἦσαν παρόντες καὶ οἱ πρεσβύτεροί σου, ἤρесе εἰς ἡμᾶς, ὅπως ἀποστείλωμεν πρὸς σέ πρεσβύτερον διὰ νὰ σέ προσκαλέσωμεν νὰ σπεύσης νὰ παρουσιασθῇς ἐνώπιον ἡμῶν καὶ ἀπλῶς μὲ τὸ νὰ ἴδῃς τὸ πρόσωπον ἡμῶν λάθῃς τὴν ἄδειαν νὰ ἐκκινήσῃς ἀμέσως διὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Ἀλλ' ἐπεὶ παρῆλθε πάρα πολὺς χρόνος ἀφ' οὗτο ἔλαθες τὰ γράμματα ἡμῶν καὶ δὲν ἀπήντησες, διὰ τοῦτο ἐφροντίσαμεν νὰ σοῦ ὑπενθυμίσωμεν καὶ τώρα ὅπως σπεύσης καὶ τώρα νὰ παρουσιασθῇς ἐνώπιόν μας τὸ ταχύτερον, καὶ ἡμπορέσῃς ἔτσι καὶ εἰς τὴν πατρίδα σου νὰ ἀποκατασταθῇς καὶ νὰ ἐπιτύχῃς τὴν ἐπιθυμίαν σου. Καί, διὰ νὰ πληροφορηθῇς πληρέστερον, ἀπεστείλαμεν τὸν διάκονον Ἀχιτᾶν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον θὰ ἡμπορέσῃς νὰ μάθῃς καὶ τὴν πρόθεσιν τῆς ψυχῆς ἡμῶν, καὶ ὅτι ἐκεῖνα, διὰ τὰ ὁποῖα εὐχέσαι, θὰ δυνηθῇς νὰ ἐπιτύχῃς.

52. Ὁ μὲν βασιλεὺς λοιπὸν τοιαῦτα γράφει, ἐγὼ δέ, ἅμα ὡς ἔλαβον τὰ γράμματα, ἀνέβην εἰς τὴν Ρώμην διὰ νὰ παρουσιασθῶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὸν ἐπίσκοπον, διότι εὐρισκόμεν εἰς τὴν Ἀκυλίαν, ὅταν ἐγράφησαν αὐτά. Καὶ ἡ μὲν Ἐκκλησία ἐγέμισεν ἀπὸ πολλὴν χαράν, ὁ δὲ ἐπίσκοπος Ἰούλιος ἔγραψε πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν διὰ νὰ τὴν συγχαρῇ διὰ τὴν ἐπιστροφὴν μου. Καὶ ἐνῶ ἡμεῖς διερχόμεθα πρὸ αὐτῶν οἱ ἐπίσκοποι ἐν συνεχείᾳ μᾶς προέπεμψαν μὲ εἰρήνην. Καὶ τὰ γραφέντα εἶναι τὰ ἑξῆς:

Ἰούλιος πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους καὶ τὸν λαόν, πού κατοικεῖ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν.

Χαίρω καὶ ἐγὼ μαζί σας, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ὅτι τὸν καρπὸν τῆς πίστεώς σας θὰ βλέπετε εἰς τὸ ἑξῆς μὲ τοὺς ὀφθαλμούς σας. Διότι τοῦτο ἡμπορεῖ κανεὶς καὶ ἀληθῶς, νὰ ἴδῃ ὅτι ἔγινεν ἐν σχέσει μὲ τὸν ἀδελφὸν καὶ συνεπισκοπὸν μου Ἀθανάσιον, τὸν ὁποῖον χάρις εἰς τὴν καθαρότητα τοῦ θείου του καὶ τὰς ἰδικὰς σας προσευχὰς ὁ Θεὸς ἀποδίδει εἰς σᾶς. Ἀπὸ τοῦτο λοιπὸν ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ ἐννοήσῃ πόσον καθαρά καὶ γεμᾶται ἀπὸ ἀγάπην ἦσαν πάντοτε αἱ προσευχαὶ σας, πού ἀπηυθύνετε πρὸς τὸν Θεόν. Διότι μὲ τὸ νὰ ἐνθυμῆσθε τὰς οὐρανίους ἐπαγγελίας καὶ τὴν παιδευσιν, τὴν ὁποίαν ἤσκησεν εἰς τὰς ψυχὰς σας ἡ διδασκαλία τοῦ μνημονευθέντος ἀδελφοῦ μου, ἐμάθετε ἀληθῶς καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἰδιάζουσαν εἰς σᾶς ὁρθὴν πίστιν, ἐκαταλάβετε, ὅτι οὗτος δὲν ἐπρόκειτο νὰ μένῃ μέχρι τέλους χωρισμένος ἀπὸ σᾶς,

ὁ ὁποῖος εἶχατε τὸ αἶσθημα ὅτι πάντοτε ἦτο παρὼν εἰς τὰς εὐσεβεστάτας ψυχὰς σας. Ἐπομένως δὲν ὑπάρχει δι' ἐμὲ ἀνάγκη πολλῶν λόγων νὰ γράψω πρὸς σᾶς. Διότι ὅσα καὶ ἂν σᾶς εἴπω, ταῦτα ἡ ἰδική σας πίστις ἐπρόλαβε καὶ ἐξεπλήρωσε μὲ τὴν θείαν χάριν, ὅσα ἡ προσευχή ὄλων σας μαζί ἐζητοῦσεν ἀπὸ τὸν Θεόν. Συγχαίρω λοιπὸν καὶ ἐγὼ μὲ σᾶς, διότι πάλιν θὰ εἴπω, ὅτι διετηρήσατε τὰς ψυχὰς σας ἀκαταθλήτους εἰς τὴν πίστιν, ὅχι δὲ ὀλιγώτερον συγχαίρω καὶ αὐτὸν τὸν ἀδελφόν μου Ἀθανάσιον, διότι ἂν καὶ ὑπέφερε πολλὰ λυπηρὰ παθήματα, οὔτε ἐπὶ στιγμὴν ἐλησμόνησε τὴν ἀγάπην σας καὶ τὴν μεγάλην ἐπιθυμίαν σας. Διότι ἂν καὶ ἐφάνη ὅτι ἐχωρίσθη ἀπὸ σᾶς σωματικῶς, ἀλλ' ἐζη ὥσάν νὰ ἦτο μὲ τὸ πνεῦμά του πάντοτε μαζί σας.

53. Ἐπιστρέφει λοιπὸν οὗτος πρὸς σᾶς ἐνδοξότερος τώρα, παρὰ τότε, ὅταν ἀνεχώρησεν ἀπὸ πλησίον σας. Διότι ἂν ἡ καθαρότης τῶν πολυτίμων μετάλλων, τοῦ χρυσοῦ δηλαδὴ καὶ τοῦ ἀργύρου, δοκιμάζεται ἀπὸ τὸ πῦρ, τί θὰ ἤμποροῦσε κανεὶς νὰ εἴπῃ διὰ νὰ ἐξάρῃ τὴν ἀξίαν τοιοῦτου ἀνδρός, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἐνίκησε τοὺς κινδύνους τόσων πολλῶν θλίψεων, ἀποδίδεται τώρα ἁθῶς εἰς σᾶς, πὺ ἀπεδείχθη ἁθῶς, ὅχι μόνον ἀπὸ σᾶς, ἀλλ' ὁμοφώνως ἀπὸ ὅλην τὴν Σύνοδον; Ὑποδεχθῆτε λοιπὸν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, μὲ ὅλην τὴν κατὰ Θεὸν τιμὴν καὶ χαρὰν τὸν ἐπίσκοπόν σας Ἀθανάσιον, μαζί μὲ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι συνέπαθον μαζί μὲ αὐτὸν καὶ ὑπέφερον τόσους πολλοὺς κόπους, καὶ χαίρετε μὲ τὸ νὰ ἀπολαμβάνετε τὰς εὐχὰς αὐτῶν, σεῖς, πὺ τὸν ποιμένα σας, ὁ ὁποῖος, διὰ νὰ εἴπω ἔτσι, ἐποθοῦσε καὶ ἐδιψοῦσε τὴν ἰδικήν σας εὐσέβειαν, μὲ τὰς σωτηρίους ἐπιστολάς σας ἐθρέψατε καὶ ἐποτίσατε. Καὶ ἄληθῶς κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐξορίας αὐτοῦ εἰς ξένην χώραν, σεῖς ἐγίνατε παρηγορία καί, ὅταν κατεδιώκετο, σεῖς περιεθάλψατε αὐτὸν εἰς τὰς πιστοτάτας ψυχὰς καὶ τὰς καρδίας σας. Ἐγὼ δὲ τώρα εὐφραίνομαι μὲ τὸ νὰ θάζω εἰς τὸν νοῦν μου καὶ νὰ προβλέπω μὲ τὸν λογισμόν μου τὴν χαρὰν τοῦ καθενὸς ἀπὸ σᾶς διὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ, καὶ τοῦ πλήθους τοῦ λαοῦ τὰς εὐσεβεστάτας παρατάξεις πρὸς ὑποδοχὴν αὐτοῦ καὶ τὴν λαμπρότητα τῆς ἐορτῆς ἐκείνου, πὺ θὰ σπεύδουν εἰς αὐτήν. Καὶ ποία θὰ εἶναι διὰ σᾶς ἡ ἡμέρα ἐκείνη, κατὰ τὴν ὁποίαν, μόλις ἐπανέλθῃ μὲν ὁ ἀδελφός μου, καὶ παύσουν ὅσα ἐγίναν εἰς τὸ παρελθόν, θὰ ἐπανέλθῃ καὶ ἡ ποθητὴ πολυτίμητος εἰρήνη πρὸς γενι-

κὴν εὐθυμίαν καὶ χαρὰν ποὺ συνάπτει τοὺς πάντας εἰς ἓν; Ἡ χαρὰ σας δὲ αὐτῇ, κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς φθάνει μέχρις ἡμῶν ἂν καὶ τοῦτο εἶναι ἀπὸ τὸν Θεὸν ὠρισμένον, διὰ νὰ ἡμπορέσωμεν νὰ γνωρίσωμεν καλύτερον ἓνα τόσον μεγάλον ἄνδρα. Εἶναι λοιπὸν καλὸν νὰ κλείσωμεν τὴν ἐπιστολὴν μὲ τὴν εὐχὴν: Εἴθε ὁ Θεὸς ὁ Παντοκράτωρ καὶ ὁ Υἱὸς αὐτοῦ, ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, νὰ παρέχῃ εἰς σᾶς παντοτινὴν τὴν χάριν μὲ τὸ νὰ θραβεύῃ τὴν θαυμαστὴν πίστιν σας, τὴν ὁποίαν μὲ λαμπρὰν μαρτυρίαν ἐδείξατε πρὸς τὸν ἐπίσκοπόν σας, διὰ νὰ ἀπονέμῃ εἰς σᾶς καὶ εἰς ἐκείνους, ποὺ εἶναι μαζί μὲ σᾶς, καὶ εἰς τὸ μέλλον τὰ καλύτερα δῶρά του, «ἐκεῖνα ποὺ δὲν εἶδεν ὀφθαλμὸς ἀνθρώπου καὶ δὲν ἤκουσεν ἄνθρωπος, καὶ ἀνθρωπίνη διάνοια δὲν ἐφαντάσθη, τὰ ὁποῖα ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς δι' ἐκείνους, ποὺ τὸν ἀγαποῦν»,³² διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου ἀνήκει εἰς τὸν Παντοκράτορα Θεὸν ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. Εὐχομαι νὰ εἰσθε ὑγιεῖς ἐν Κυρίῳ, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί.

54. Ὅταν ἦλθον μαζί μὲ αὐτοὺς εἰς τὸν βασιλέα, ὁ βασιλεὺς μὲ εἶδε μὲ οἰκειότητα καὶ μὲ ἀπέστειλεν εἰς τὴν πατρίδα καὶ τὴν Ἐκκλησίαν μὲ ἐπιστολὴν τοῦ πρὸς τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς λαοὺς πρὸς τοὺς ὁποῖους ἔγραφε τὰ ἑξῆς:

Νικητὴς Κωνστάντιος Μέγας Σεβαστὸς πρὸς τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας.

Δὲν ἐγκατελείφθη ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ὁ αἰδεσιμώτατος Ἀθανάσιος. Ἀλλ' ἂν καὶ ἐπ' ὀλίγον χρόνον ὑπεβλήθη εἰς δοκιμασίαν ἐξ αἰτίας ἀνθρώπων, ἐν τούτοις τὴν ψῆφον, ποὺ ἤξιζεν εἰς αὐτόν, ἔλαθεν οὗτος ἀπὸ τὴν θεῖαν πρόνοιαν, ποὺ τὰ πάντα ἐρευνᾷ, καὶ μὲ τὴν θέλησιν τοῦ ἰσχυροτέρου καὶ τὴν ἰδικήν μας κρίσιν ἀποκαθίσταται πάλιν εἰς τὴν πατρίδα μαζί καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τῆς ὁποίας κατὰ θεῖαν οἰκονομίαν ἦτο προστάτης. Εἰς τοῦτον ἔπρεπε νὰ παρασχεθοῦν παρὰ τῆς ἡμετέρας πραότητος ὅλα ὅσα ἀκολουθοῦν ὡς συνέπειαι τῆς κρίσεως ταύτης, ὥστε ὅλα, ὅσα εἶχον ὀρισθῇ προη-

γουμένως κατὰ ἐκείνων, πού εἶχον κοινωνήσει μὲ αὐτόν, τώρα νὰ παραδοθοῦν εἰς τὴν λήθην καὶ πᾶσα κατ' αὐτῶν ὑπόνοια νὰ παύσῃ εἰς τὸ ἐξῆς. Ἡ στέρησις δικαιωμάτων, πού εἶχεν ἐπιβληθῇ παλαιότερα εἰς τοὺς κληρικούς, πού ἦσαν μαζί του, νὰ πιστοποιηθῇ εἰς αὐτοὺς κατὰ τὸν προσήκοντα τρόπον, ἀλλ' ὅμως καὶ τοῦτο ἐκρίναμεν δίκαιον νὰ ποστεθῇ πρὸς χάριν του, ὥστε νὰ γνωρίζουν πάντες, οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸν ἱερὸν κατάλογον τῶν κληρικῶν, ὅτι ἔχει παρασχεθῇ ἐλευθερία εἰς ὅλους, εἴτε ἐπισκόπους εἴτε κληρικούς, νὰ προστεθοῦν ἀφόβως εἰς αὐτόν. Ἀρκετὸν δὲ γνώρισμα τῆς ὀρθῆς προθέσεως ἐνὸς ἐκάστου θά εἶναι ἡ ἔνωσις μὲ αὐτόν. Διότι ὅσοι, ἀφοῦ συνέπεσε νὰ τύχουν μαζί τῆς καλυτέρας κρίσεως καὶ μοίρας, διαλέγουν τὴν μετ' αὐτοῦ ἐπικοινωνίαν, διετάξαμεν ὅπως ὅλοι αὐτοί, καθ' ὅμοιον τρόπον ἕως ἐκεῖ πού φθάνει ἡ πρόνοια, καὶ τώρα, σύμφωνα μὲ τὴν θέλησιν ἡμῶν, ἀπολαμβάνουν τῆς καλυτέρας εὐνοίας. πού παρεσχέθη εἰς αὐτούς. Εἴθε νὰ διαφυλάττῃ ὑμᾶς ὁ Θεός.

Ἐπιστολὴ δευτέρα

Νικητὴς Κωνστάντιος Μέγιστος Σεβαστὸς πρὸς τὸν λαὸν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀλεξανδρείας.

55. Ἐχοντες κατὰ νοῦν τὴν ἰδικὴν σας πιστὴν ὑπακοὴν εἰς τοὺς νόμους, καὶ γνωρίζοντες ὅτι ἐπὶ πολὺν χρόνον ἔστερηθήκατε τὸν ἐπίσκοπον Ἀθανάσιον, ἄνδρα γνωστὸν εἰς ὅλους διὰ τὴν ὀρθότητα τῆς πίστεώς του καὶ διὰ τὴν χρηστότητα τῶν τρόπων του, ἐνομίσαμεν δίκαιον νὰ ἀποστείλωμεν αὐτὸν πάλιν πρὸς σᾶς. Τοῦτον, ἀφοῦ ὑποδεχθῆτε μὲ τὰς συνηθισμένας καὶ ἀρμοζούσας τιμὰς, καὶ ἀφοῦ μὲ τὰς προσευχὰς σας πρὸς τὸν Θεὸν καταστήσετε προεστῶτά σας, προσπαθήσατε νὰ διαφυλάττετε τὴν διὰ σᾶς πρέπουσαν καὶ δι' ἡμᾶς πλήρη καὶ ἀρίστην ὁμόνοιαν καὶ εἰρήνην διαρκῆ, σύμφωνα μὲ τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα. Διότι δὲν εἶναι καθόλου λογικὸν νὰ ὑπάρχῃ μεταξύ σας διχόνοια ἢ διάστασις, πού νὰ ἀπειλῇ νὰ ἀνατρέψῃ τὴν εὐημερίαν τοῦ λαοῦ εἰς τὰς ἡμέρας μας. Καὶ τοῦτο μὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἀπουσιάζῃ ἐντελῶς ἀπὸ σᾶς, συμβουλευόμεν δὲ ὅπως παραμένετε σταθερά φίλοι αὐτοῦ, μὲ τὸ νὰ ἀναφέρετε αὐτὸν εἰς τὰς προσευχὰς σας πρὸς τὸν Θεόν, καθὼς προελέχθη, προστάτην καὶ βοηθὸν σας, ὡς ἐάν, ἀγαπητοί, ἡ τοιαύτη πρό-

θεσίς σας ἤθελε διαβαίνει εἰς ὧλων τὰς προσευχὰς ποὺ γίνονται χάριν τῶν εἰδωλολατρῶν ἐκείνων, ποὺ ἀκόμη καὶ τώρα πιστεύουν εἰς τὴν πλάνην τῶν εἰδώλων, ὅπως οὗτοι σπεύσουν μὲ προθυμίαν νὰ γνωρίσουν τὴν ἱερὰν θρησκείαν τοῦ Χριστοῦ. Σὰς προτρέπομεν λοιπὸν καὶ πάλιν νὰ μένετε σταθεροὶ εἰς ὅσα προελέχθησαν, τὸν δὲ ἐπίσκοπον, ὁ ὁποῖος ἀπεστάλη πρὸς ὑμᾶς μὲ τὴν ψῆφον τοῦ ἰσχυροτέρου καὶ μὲ τὴν γνώμην ἡμῶν, δεχθῆτε εὐχαρίστως καὶ θεωρήσετε αὐτὸν εὐπρόσδεκτον μὲ ὅλην σας τὴν ψυχὴν καὶ τὴν διάθεσιν. Διότι τοῦτο εἶναι πρέπον καὶ διὰ σᾶς καὶ σύμφωνον μὲ τὴν ἰδικὴν μας μετριοπάθειαν. Διότι, πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως ἐκλείψῃ κάθε δικαιολογία ἀναταραχῆς καὶ διαστάσεως ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ ἐμμένουν θεληματικῶς εἰς τὴν κακίαν των, διετάξαμεν μὲ γράμματα τοὺς δικαστὰς τῆς ἐπαρχίας σας ὅπως ὅλους ἐκείνους, ποὺ θὰ πληροφορηθοῦν ὅτι ρέπουν εἰς τὴν ἀνταρσίαν, καθυποβάλουν εἰς τὴν ἐκδίκησιν τῶν νόμων. Ἐχόντες λοιπὸν ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ δύο ταῦτα, καὶ τὴν σύμφωνον γνώμην ἡμῶν μὲ τὴν γνώμην τοῦ ἰσχυροτέρου καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἡ ὁμόνοια εἶναι ἀναγκαία πρὸς χάριν σας, καὶ διατὶ πρέπει νὰ τιμωροῦνται οἱ ἄτακτοι, φροντίσατε, ὥστε νὰ διαφυλάσσετε αὐστηρῶς τὰ πρέποντα καὶ ἀρμόζοντα εἰς τὸν θεσμόν τῆς ἱερᾶς θρησκείας, περὶ τοῦ ὁποῖου προείπομεν, μὲ πᾶσαν εὐπρέπειαν καὶ τιμὴν ἀναπέμποντες μαζὶ μὲ αὐτὸν τὰς εὐχὰς σας πρὸς τὸν Πατέρα ὧλων τῶν ἀνθρώπων Θεόν. ὑπὲρ τῆς εὐνοίας καὶ τῶν ἰδίων ὑμῶν καὶ εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τοῦ θίου.

56. Ἀφοῦ ἔγραψεν αὐτὰ διέταξεν ὅπως ἀκυρωθοῦν καὶ ἐξαφανισθοῦν ἐκεῖνα, ποὺ ἐγράφησαν πρωτύτερα παρ' αὐτοῦ ἐναντίον μου, συνεπεῖα τῆς συκοφαντίας τῶν περὶ τὸν Εὐσέβιον Ἀρειανῶν, καὶ νὰ διαγραφοῦν ἀπὸ τὰ πρακτικὰ καὶ τοῦ δουκὸς καὶ τοῦ ἐπάρχου τῆς Αἰγύπτου, καὶ ὕστερον ἀπεστάλῃ ὁ δεκουρίων^{32α} Εὐσέβιος, ὁ ὁποῖος παρέλαθεν αὐτὰ ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα. Καὶ ἐκεῖνα, ποὺ ἐγράφησαν, εἶναι τὰ ἑξῆς:

Νικητῆς Κωνστάντιος Αὐγουστος πρὸς Νεστόριον. Κατὰ τὸν ἴδιον δὲ τύπον καὶ πρὸς τοὺς εἰς τὴν Αὐγουστα-

^{32α}. Δεκουρίων: ἀρχηγὸς δέκα στρατιωτῶν ἢ δέκα ὁμάδων στρατιωτῶν.

μνικὴν καὶ τὴν Θηβαΐδα ἡγεμόνας.

Ἐάν κάποτε εὐρίσκεται κάποιον πρόσταγμα, ποῦ ἐγράφη πρὶν ἀπὸ τοῦτο ἐδῶ πρὸς θλάσθην καὶ κακὴν μεταχείρισιν ἐκείνων, ποῦ ἐπικοινωνοῦσαν μὲ τὸν Ἀθανάσιον, ταῦτα τῶρα ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἀκυρωθοῦν. Διότι καὶ πράγματι καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοὺς φόρους, τὴν ὁποίαν εἶχον οἱ κληρικοὶ αὐτοῦ, οἱ ἴδιοι θέλομεν νὰ ἔχουν πάλιν αὐτήν. Ἡ προσταγὴ δ' αὕτη ἐπιθυμοῦμεν νὰ τηρῇται, ὥστε εὐθὺς μὲ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἐπισκόπου Ἀθανασίου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, νὰ ἔχουν καὶ ἐκεῖνοι, ποῦ ἔχουν ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν μαζί του, τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοὺς φόρους, τὴν ὁποίαν πάντοτε εἶχον, ὅπως ἔχουν αὐτήν καὶ οἱ ἄλλοι κληρικοὶ, διὰ νὰ χαίρουν καὶ αὐτοὶ ἔχοντες τὰ αὐτὰ προνόμια μὲ τοὺς ἄλλους.

57. Ἀφοῦ κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν τιμητικῶς προεπέμφθην καὶ ἐνῶ ἐπερνοῦσα ἀπὸ τὴν Συρίαν συντήνησα τοὺς ἐπισκόπους τῆς Παλαιστίνης, οἱ ὅποιοι ἔκαμον Σύνοδον εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, μᾶς ὑπεδέχθησαν εὐγενῶς, ἐξεπροβόδησαν ἡμᾶς καὶ ἐκεῖνοι μὲ εἰρήνην καὶ ἔγραψαν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τοὺς ἐπισκόπους τὰ ἑξῆς:

Ἡ ἁγία Σύνοδος, ἡ ὁποία ἐγίνεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, πρὸς τοὺς συλλειτουργοὺς ἡμῶν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Λιβύην καὶ τοὺς εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν πρεσβυτέρους καὶ διακόνους καὶ τὸν λαόν, τοὺς ἀγαπητοὺς καὶ περιποθήτους ἀδελφούς, ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Ἀγαπητοί, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ εὐχαριστήσωμεν ὅπως ἀξίζει τὸν Θεὸν τῶν ὅλων, διὰ τὰ θαυμάσια ἔργα, ποῦ πάντοτε ἔκαμε, ἔκαμε δὲ καὶ τῶρα μὲ τὸ νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν σας καὶ εἰς ὑμᾶς τὸν ποιμένα σας καὶ κύριον καὶ συλλειτουργὸν ἡμῶν Ἀθανάσιον. Διότι ποῖος ἤλπιζε ποτε, ὅτι θὰ ἔθλεπε ταῦτα μὲ τὰ μάτια του, ἐκεῖνα, ποῦ σεῖς τῶρα εἰς τὴν πραγματικότητά ἀπολαμβάνετε; Ἀληθῶς αἱ προσευχαί σας εἰσηκούσθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν τῶν ὅλων, ὁ ὁποῖος προνοεῖ διὰ τὰς Ἐκκλησίας του, καὶ ἐπρόσεξε τὰ δάκρυα καὶ τοὺς ὀδυρμοὺς σας καὶ διὰ τοῦτο εἰσήκουσε καὶ τὰς δεήσεις σας. Διότι εἴσθε ὥς πρόβατα ἐγκαταλελειμμένα καὶ ληστευμένα, ποῦ δὲν ἔχουν ποιμένα». ³³ Διὰ τοῦτο σᾶς ἐ-

33. Πρὸς Ματθ. 9, 36.

πεσκέφθη ὁ ἀληθινὸς ποιμὴν ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ὁ ὁποῖος φροντίζει διὰ τὰ ἰδικά του πρόβατα καὶ σᾶς ἔδωκε πάλιν ἐκεῖνον, ποὺ ἐποθύσατε. Ἴδου ἀληθῶς καὶ ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι κάμνομεν τὰ πάντα διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης καὶ συμπορευόμεθα μετὰ τὴν ἰδικὴν σας ἀγάπην σᾶς ἐπρολάβομεν καὶ ἡσπάσθημεν αὐτόν, καὶ δι' αὐτοῦ ἐπεκοινωνήσαμεν μαζί σας καὶ σᾶς ἀποστέλλομεν ταύτας ἐδῶ τὰς προσρήσεις καὶ τὰς εὐχαριστηρίους εὐχὰς μας, διὰ νὰ μάθετε ὅτι καὶ ἡμεῖς εἴμεθα ἡνωμένοι μετὰ αὐτόν, μετὰ τὸν σύνδεσμον τῆς ἀγάπης. Πρέπει δὲ νὰ εὐχεσθε καὶ ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας τῶν θεοφιλεστάτων βασιλέων ἡμῶν, οἱ ὁποῖοι, ὅταν ἔμαθον καὶ αὐτοὶ τὸν πόθον ὑμῶν δι' αὐτόν, εὖρον ἄξιον κατὰ πάντα νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν ἀθωότητα αὐτοῦ καὶ νὰ ἀποδώσουν αὐτόν εἰς ὑμᾶς μετὰ πᾶσαν τιμὴν. Ἀφοῦ λοιπὸν ὑποδεχθῆτε αὐτόν μετὰ τὰς χεῖρας ἀνυψωμένας πρὸς τὸν οὐρανόν εἰς στάσιν προσευχῆς, σπεύσατε νὰ ἀναπέμψητε τὰς περὶ τούτου ὀφειλομένας εὐχαριστηρίους εὐχὰς πρὸς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἐχάρισεν εἰς σᾶς ταῦτα, ἵνα σὺν Θεῷ χαίρετε παντοτινὰ καὶ δοξάζετε τὸν Θεὸν ἡμῶν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, διὰ μέσου τοῦ ὁποῖου ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τὸν Πατέρα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Τὰ δὲ ὀνόματα ἐκεῖνων, ποὺ ὑπέγραψαν, ἂν καὶ προηγουμένως ἐδήλωσα καὶ ἔγραψα αὐτά, εἶναι: 1. Μάξιμος, 2. Ἀέτιος, 3. Ἀρειος, 4. Θεόδωρος, 5. Γερμανός, 6. Σιλουανός, 7. Παῦλος, 8. Πατρίκιος, 9. Ἐλπίδιος, 10. Γερμανός, 11. Εὐσέβιος, 12. Ζηνόβιος, 13. Παῦλος, 14. Μακρίνος, 15. Πέτρος, 16. Κλαύδιος.

58. Ὅταν ἔβλεπον αὐτὰ ὁ Οὐρσάκιος καὶ ὁ Οὐάλης, ὡμολόγησαν τὴν ἐνοχὴν των, καὶ ἀφοῦ ἀνῆλθον εἰς τὴν Ρώμην, ἐξωμολογήθησαν καὶ διεδήλωσαν οἱ ἴδιοι τὴν μετάνοιάν των, καὶ ἐζήτησαν συγγνώμην καὶ ἔγραψαν εἰς τὸν Ἰούλιον, τὸν ἐπίσκοπον τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης καὶ πρὸς ἡμᾶς τὰ ἑξῆς: Τὰ ἀντίγραφα ὁμῶς τῶν ἐπιστολῶν των ἀπεστάλησαν εἰς ἐμὲ ἀπὸ τὸν Παυλῖνον, τὸν ἐπίσκοπον Τριθέρων.

Ἐρμηνεία ἐκ τοῦ Ρωμαϊκοῦ τῆς πρὸς τὸν Ἰούλιον ἐπιστολῆς τοῦ Οὐρσακίου καὶ τοῦ Οὐάλεντος περὶ μετάνοιᾶς των.

Πρὸς τὸν Κύριον μακαριώτατον Πάπαν Ἰούλιον οἱ Οὐρσάκιος καὶ Οὐάλης.

Ἐπειδὴ ἡμεῖς συνέβη παλαιότερα νὰ κατηγορήσωμεν πολλὰ καὶ τρομερὰ μὲ γράμματά μας εἰς θάρος τοῦ ἐπισκόπου Ἀθανασίου, καί, ἀφοῦ διεφωτίσθημεν ἀπὸ τὰ γράμματα τῆς σῆς χρηστότητος περὶ τοῦ πράγματος, διὰ τὸ ὁποῖον ἐκάμαμεν δῆλωσιν, δὲν ἠμπορέσαμεν νὰ ἀποδώσωμεν λόγον, ὁμολογοῦμεν ἐνώπιον τῆς χρηστότητός σου καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ πάντων τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν τῶν πρεσβυτέρων, ὅτι πάντα ὅσα προηγουμένως ἤλθον εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ προειρημένου Ἀθανασίου εἶναι ψευδῆ καὶ πλαστὰ καὶ τυγχάνουν ἀπολύτως ξένα πρὸς αὐτόν. Καὶ διὰ τοῦτο εὐχαρίστως ζητοῦμεν ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν μὲ τὸν προλεχθέντα Ἀθανάσιον, πρὸ πάντων διότι ἡ θεοσέβειά σου, σύμφωνα μὲ τὴν ἔμφυτον καλοκαγαθίαν αὐτῆς κατεδέχθη νὰ συγχωρήσῃ ἡμᾶς διὰ τὴν πλάνην μας. Ὑποσχόμεθα δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ ἂν κάποτε οἱ Ἀνατολικοὶ θελήσουν ἢ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀθανάσιος νὰ ἐπαναφέρουν ἀντικανονικῶς τὸ θέμα εἰς τὴν νέαν κρίσιν, νὰ μὴ προσέλθωμεν χωρὶς τὴν συγκατάθεσίν σου. Τὸν δὲ αἰρετικὸν Ἀρειὸν καὶ τοὺς ὑπερασπιστάς του οἱ ὁποῖοι λέγουν «ἦτό ποτε χρόνος καθ' ὃν δὲν ὑπῆρχεν ὁ Υἱός, καὶ ὅτι οὗτος ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἶναι υἱός», καὶ ἐκείνους, πού ἀρνοῦνται ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός, Θεοῦ Υἱὸς πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, ὅπως διελάβομεν καὶ εἰς τὸν λίθελλον ἡμῶν, τὸν ὁποῖον ἐπεδώσαμεν εἰς τὰ Μεδιόλανα, καὶ τώρα καὶ πάντοτε ἀναθεματίζομεν. Ταῦτα δὲ ἐγράψαμεν ἰδιοχείρως οἱ ἴδιοι, καὶ μὲ αὐτὰ ὁμολογοῦμεν πάλιν ὅτι τὴν ἀρειανὴν αἵρεσιν, σύμφωνα μὲ ὅσα προείπομεν, καὶ τοὺς ἀρχηγούς της κατεδικάσαμεν εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐγώ, ὁ Οὐρσάκιος, παρὼν ὑπέγραψα τὴν παροῦσαν ὁμολογίαν μου ὁμοίως καὶ ὁ Οὐάλης.

Πρὸς τὸν Κύριον ἀδελφὸν Ἀθανάσιον ἐπίσκοπον οἱ Οὐρσάκιος καὶ Οὐάλης ἐπίσκοποι.

Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ ἀδελφὸς καὶ συμπρεσβύτερος ἡμῶν Μουσαῖος, ἔρχεται πρὸς τὴν ἀγάπην σου, ἀδελφε ἀγαπητέ, σοῦ διαβιθάζομεν δι' αὐτοῦ πολλοὺς ἀσπασμούς ἀπὸ τὴν Ἀκυλὴν καὶ εὐχόμεθα ὅπως τὰ γράμματα ἡμῶν ταῦτα σὲ εὕρουν ὑγιαίνοντα. Διότι θὰ ἐπιτρέψῃς καὶ εἰς ἡμᾶς νὰ ἐλπίζωμεν, ὅτι ἔάν καὶ σὺ μὲ τὸ νὰ μᾶς γράψῃς, θὰ ἀποδώσῃς εἰς ἡμᾶς τὴν

ἀναμενομένην συγγνώμην. Διότι πρέπει νὰ γνωρίζης ὅτι ἔχομεν εἰρήνην μαζί σου καὶ ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν καὶ ἀπόδειξις τούτου εἶναι ὁ ἀσπασμός, τὸν ὁποῖον ἀπευθύνομεν μὲ τὰ γράμματα ταῦτα. Εἴθε νὰ σὲ διαφυλάττῃ ἡ θεία πρόνοια, κύριε ἀγαπητὲ ἀδελφέ.

Καὶ ταῦτα μὲν λοιπὸν εἶναι ὅσα ἐγράφησαν, καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ψῆφος τῶν ἐπισκόπων καὶ ἡ ἀπόφασις αὐτῶν ὑπὲρ ἡμῶν. Ὅτι δὲ δὲν ἔκαμον ταῦτα διὰ νὰ χαρισθοῦν εἰς ἡμᾶς, οὔτε ὑπὸ τὴν πίεσιν, τὴν ὁποίαν ἤσκησε κάποιος ἐπ' αὐτῶν, ἐπιθυμῶ νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ διηγηθῶ τὸ πρᾶγμα εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, διὰ νὰ μάθετε ὅτι οἱ μὲν ἐπίσκοποι ὀρθῶς καὶ δικαίως σκεπτόμενοι ἔγραψαν ταῦτα, ὁ δὲ Οὐάλης καὶ ὁ Οὐρσάκιος, ἂν καὶ κάπως ἀργά, ὠμολόγησαν τὴν ἀλήθειαν.

Πρὶν μὲν συμβῇ ὁ διωγμός, ὁ Πέτρος ἔγινε παρ' ἡμῖν ἐπίσκοπος, ὁ ὁποῖος ἐμαρτύρησε κατὰ τὸν διωγμόν.^{33α} Οὗτος εἰς σύνοδον ὄλων τῶν ἐπισκόπων καθήρεσε τὸν Μελίτιον ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, τὸν λεγόμενον ἐπίσκοπον, ὁ ὁποῖος ἀπεδείχθη ἔνοχος διὰ πολλὰς παρανομίας καὶ διὰ θυσίαν εἰς τὰ εἰδῶλα. Ἀλλὰ ὁ Μελίτιος δὲν προσέφυγεν εἰς ἄλλην σύνοδον οὔτε ἐφρόντισε νὰ ἀπολογηθῇ πρὸς τοὺς μετὰ ταῦτα ἐπισκόπους, καὶ ἐδημιούργησε σχίσμα καὶ ἀντὶ Χριστιανῶν οἱ ἀποτελέσαντες τὴν μερίδα ἐκείνου ὀνομάζονται μέχρι σήμερον Μελιτιανοί. Ἀμέσως τότε ὁ Μελίτιος καὶ τοὺς ἐπισκόπους ἤρχισε νὰ χλευάζῃ καὶ πρῶτον ἐσυκοφάντησεν αὐτὸν τοῦτον τὸν Πέτρον καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸν τὸν Ἀχιλλᾶν καὶ μετὰ τὸν Ἀχιλλᾶν τὸν Ἀλέξανδρον. Τοῦτο δὲ ἔκαμνε μὲ πανουργίαν, τὴν ὁποίαν ἔμαθεν ἀπὸ τὸν Ἀθεσάλωμ,³⁴ διὰ νὰ ἡμπορέσῃ, ἐπειδὴ ἐντρέπετο διὰ τὴν καθαίρεσίν του, ἔστω καὶ μὲ τὰς συκοφαντίας νὰ ἐξαπατήσῃ τοὺς ἀπονηρεύτους. Ἐνῶ δὲ ταῦτα ἔκαμνε ὁ Μελίτιος ἐνεφανίσθη καὶ ἡ ἀρειανὴ αἵρεσις. Ἀλλ' εἰς τὴν Σύνοδον, πού συνήλθεν εἰς τὴν Νίκαιαν, ἡ μὲν αἵρεσις ἀνεθεματίσθη καὶ οἱ Ἀρειανοὶ ἀφωρίσθησαν, οἱ δὲ Μελιτιανοὶ ἐγένοντο ὅπως δὴποτε δεκτοί, δὲν εἶναι ὅμως ἀνάγκη τώρα νὰ κατονομάσωμεν τὴν αἰτίαν. Διότι δὲν εἶχον ἀκόμη περάσει πέντε μῆ-

33α. Ἐπὶ Μαξιμίνου τὸ 311.

34. Πρβλ. Β' Βασι. 15, 1 ἐξ.

νες, καὶ ὁ μὲν μακαρίτης Ἀλέξανδρος ἀπέθανεν, οἱ δὲ Μελιτιανοὶ ἀντὶ νὰ μένουν ἡσυχοὶ καὶ νὰ ἔχουν χάριν, διότι ἔγιναν τοῦλάχιστον δεκτοὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, αὐτοί, ὅπως οἱ κύνες, δὲν ἐλησμόνησαν ἐκεῖνα, πού ἐξέρασαν,³⁵ πάλιν κατετάραττον τὰς Ἐκκλησίας. Ὁ Εὐσέβιος λοιπόν, πού ἦτο ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀρειανῆς αἵρέσεως, μόλις ἔμαθε τοῦτο, ἔστειλεν ἀνθρώπους του καὶ ἐξηγόρασε τοὺς Μελιτιανοὺς μὲ πολλὰς ὑποσχέσεις. Καὶ ἔγινε μὲν εἰς τὰ κρυφὰ φίλος των, συνέπραττε δὲ μὲ αὐτοὺς εἰς κάθε περίστασιν, πού ἤθελε. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπέστελλεν ἀνθρώπους του καὶ μὲ προέτρεπε νὰ δεχθῶ εἰς κοινωνίαν τοὺς περὶ τὸν Ἀρειον, καὶ προφορικῶς μὲν ἀπειλοῦσε, μὲ ἐπιστολὰς δὲ ἀπαιτοῦσε. Ἐπειδὴ δὲ ἐγὼ ἔλεγον ἀντίθετα «ὅτι δὲν πρέπει νὰ δεχθῶ ἐκεῖνους, πού ἐφεῦρον τὴν αἵρεσιν ἐναντίον τῆς ἀληθείας, καὶ ἔνεκα τούτου ἀνεθεματίσθησαν ἀπὸ τὴν οἰκουμένην Σύνοδον», ἐξαναγκάζει τὸν βασιλέα, τὸν μακαρίτην Κωνσταντῖνον νὰ μοῦ γράψῃ ἐπιστολὴν μὲ τὴν ἀπειλὴν, ὅτι, ἐὰν δὲν δεχθῶ τοὺς περὶ τὸν Ἀρειον, θὰ πάθω ἐκεῖνα, πού πρωτύτερα καὶ τώρα ἔχω ὑποστῇ. Τὸ μέρος λοιπόν τοῦτο τῆς ἐπιστολῆς εἶναι τὸ παρακάτω καὶ οἱ παλατιανοὶ Συγκλήτιος καὶ Γαυδέντιος ἦσαν ἐκεῖνοι, πού ἔφεραν τὰ γράμματα.

Μέρος ἐπιστολῆς τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου.

....Μὲ τὸ νὰ ἔχῃς λοιπόν τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἰδικῆς μου θελήσεως θὰ παρέχῃς ἀνεμπόδιστον τὴν εἴσοδον εἰς ὅλους ἐκείνους, πού ἐπιθυμοῦν νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Διότι ἐὰν μάθω ὅτι ἡμπόδισας μερικοὺς ἀπὸ αὐτούς, πού θέλουν νὰ ἀλλάξουν ἐκκλησίαν ἢ ἤθελες παρεμποδίσει τὴν εἴσοδον εἰς αὐτούς, θὰ ἀποστείλῃ ἀμέσως ἐκεῖνον, πού μὲ τὴν διαταγὴν μου θὰ σὲ καθαιρέσῃ καὶ θὰ σὲ ἐξορίσῃ ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν σου...

Ἐπειδὴ λοιπόν μὲ ὅσα ἔγραφον προσεπάθουν νὰ πείσω καὶ τὸν βασιλέα «ὅτι δὲν εἶναι καμμία κοινωνία ἐπιτρεπτὴ εἰς τὴν χριστομάχον αἵρεσιν μὲ τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν», τότε λοιπόν ὁ Εὐσέβιος γράφει πρὸς τοὺς Μελιτιανοὺς καὶ πείθει αὐτοὺς νὰ ἐφεύρουν πρὸς-

35. Πρὸς Β' Πέτρ. 2, 22.

χημα εἰς χρόνον ποῦ συνεφώνησε μὲ αὐτούς, ὥστε, καθὼς ἀκριβῶς ἐσχεδιάσαν κατηγορίας εἰς θάρος τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Ἀχιλλᾶ καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἔτσι νὰ ἐπινοήσουν καὶ ἐναντίον μας ψευδεῖς κατηγορίας καὶ νὰ διαδώσουν αὐτάς. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐζήτησαν πολλὰ καὶ δὲν εὗρον τίποτε, ὕστερον μὲ τὴν γνώμην τῶν περὶ τὸν Εὐσέβιον, ἐξύφαναν τὴν πρώτην πλαστὴν κατηγορίαν μὲ τὴν συνεργασίαν τοῦ Ἰσίωνος καὶ τοῦ Εὐδαίμονος καὶ τοῦ Καλλινίκου περὶ λινῶν στιχαρίων,³⁶ ὅτι τάχα ἐγὼ ἐπέβαλον αὐτὰ τὸ πρῶτον, εἰς τοὺς Αἰγυπτίους κληρικοὺς καὶ ἀπήτησα ἀπὸ αὐτοὺς νὰ συμμορφωθοῦν μὲ τὸν κανόνα τοῦτον. Ὅταν ὁμῶς παρευρέθησαν ἐκεῖ καὶ ἰδικοὶ μας πρεσβύτεροι καὶ ὁ βασιλεὺς ἤκουσεν ἀπὸ αὐτοὺς πῶς ἔχει τὸ πρᾶγμα, οὗτοι κατεκρίθησαν. Καὶ οἱ μὲν πρεσβύτεροι ἦσαν ὁ Ἀπὶς καὶ ὁ Μακάριος, ὁ δὲ βασιλεὺς γράφει διὰ νὰ κατακρίνη μὲν τὸν Ἰσίωνα, νὰ διατάξῃ δὲ ἐμὲ νὰ μεταβῶ πρὸς αὐτόν. Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι αὐτά, ποῦ ἐγράφησαν.

Ὅταν δὲ ὁ Εὐσέβιος ἔμαθεν αὐτὰ πείθει αὐτοὺς νὰ περιμένουν. Καὶ ὅταν ἐγὼ ἦλθον, κατηγοροῦν πάλιν τὸν μὲν Μακάριον διὰ τὸ ἅγιον ποτήριον, ἐμὲ δὲ ὄχι διὰ κάποιαν τυχαίαν παράθασιν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀνωτέραν ἀπὸ ὅλας, μὲ τὴν πλαστὴν κατηγορίαν, ὅτι δηλαδὴ ἐστράφη ἐναντίον τοῦ βασιλέως μὲ τὸ νὰ ἔστειλα τάχα εἰς κάποιον φιλούμενον κιθώτιον πληρὲς χρυσοῦ. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἤκουσεν ἡμᾶς περὶ τῆς συκοφαντίας ταύτης εἰς τὴν Ψαμαθίαν, αὐτοὶ δὲ, ὡς ἦτο ἐπόμενονον, ἀφοῦ κατεκρίθησαν ἀπεπέμφθησαν. Καὶ γράφει οὗτος πρὸς τοὺς λαοὺς, ἐνῶ ἡμεῖς ἐλάβομεν τὴν ὁδὸν τῆς ἐπιστροφῆς, τὰ ἐξῆς:

61. Κωνσταντῖνος Μέγιστος Σεβαστὸς πρὸς τὸν λαὸν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀλεξανδρείας.

Ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, σᾶς χαιρετίζω καὶ ἐπικαλοῦμαι βοηθὸν τὸν Θεόν, τὸν μάρτυρα τῆς καλῆς θελήσεώς μου, τὸν μοναδικὸν νομοθέτην καὶ τοῦ ἰδικοῦ μου νόμου, ὁ ὁποῖος καὶ τῆς ζωῆς τῶν πάντων εἶναι κυβερνήτης καὶ τὰς διχονοίας μισεῖ. Ὅμως τί ἡμπορῶ νὰ εἶπω; Ὅτι καλῶς ὑγιαίνομεν; Ἀλλὰ θὰ ἡμπορούσαμεν νὰ ἀπολαύωμεν ἀπόλυτον ὑγείαν ψυχῶν καὶ σωμάτων, ἐάν σεῖς

³⁶. Στιχαρίον: Τὸ ἐσώτατον χειριζομένων ἄμφιον τῶν λειτουργούντων κληρικῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

ἀγαπούσατε ἀμοιβαίως ὁ ἓνας τὸν ἄλλον καὶ ἐφανερώ-
νετε τοῦτο μὲ τὸ νὰ εἴχετε ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰ μίση, ἐξ
αἰτίας τῶν ὁποίων ἐγκατελείψαμεν ὅλοι τὸν λιμένα τῆς
ἀγάπης μὲ τὸ νὰ παρασυρθῶμεν ἀπὸ τὰς ταραχάς, ποὺ
προκαλοῦν οἱ μωρολόγοι. Ἀλλοίμονον εἰς ἡμᾶς διὰ τὴν
ἀτοπίαν μας ταύτην! Πόσαι εἶναι αἱ καθ' ἐκάστην ἡμέ-
ραν ἐκδηλώσεις τοῦ φθόνου, ποὺ ὀφείλεται εἰς τὴν σύγ-
χυσιν. Ἔτσι αἱ διασπειρόμεναι δυσφημίαι μετεπιβάσθη-
σαν εἰς τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ. Ποῦ λοιπὸν ἀνεχώρησεν ἡ
πίστις εἰς τὴν δικαιοσύνην; Ἐχομεν μάλιστα περιθλη-
θῇ ἀπὸ τὴν ὁμίχλην τοῦ σκότους εἰς μέγαν βαθμόν, ὅχι
μόνον λόγῳ πολυπλόκου πλάνης, ἀλλὰ καὶ λόγῳ τῆς
ἀχαριστίας τῶν ἀχαρίστων. Καὶ ἐκείνους μὲν, ποὺ ἐπι-
θραβεύουν τὴν μωρίαν, ἀνεχόμεθα, ἐκείνους δέ, ποὺ δι-
αισθανόμεθα ὅτι ἀποκρούουν τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὴν ἀ-
λήθειαν, παραβλέπομεν. Τί τρομερὸν εἶναι τὸ φαινόμε-
νον τοῦτο τῆς κακίας μας; Τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἀληθείας
οὐδόλως ἐλέγχομεν, ἀλλὰ θαδίζομεν ἐπάνω εἰς τὰ ἴχνη
συμμορίας ληστῶν, μὲ τὴν συνεργασίαν τῶν ὁποίων ἡ
ἀπάτη κατειργάσθη διὰ τὸν ἑαυτὸν τῆς εὐκολα, χωρὶς
κανεῖς νὰ ἀντιδρᾷ, τὴν ὁδὸν τῆς ἀπωλείας αὐτῆς. Ἐὰρ
γε δὲν ὑπάρχει καμμία αἴσθησις εὐθύνης, οὔτε πρὸς χά-
ριν τοῦ κοινοῦ συμφέροντος ὅλων τῶν ἀνθρώπων, εἰς τὴν
περίπτωσιν δηλαδή, ποὺ παρημελήσαμεν τὴν τήρησιν τῶν
προσταγμάτων τοῦ νόμου; Ἀλλὰ, θὰ εἶπῃ κάποιος, ἡ
ἀγάπη ἀποκαλύπτει τὸν ἑαυτὸν τῆς κατὰ φυσικὸν τρό-
πον. Διατί λοιπὸν ἡμεῖς, ποὺ κοντὰ εἰς τὴν εὐφυΐαν ἔχο-
μεν ἔμφυτον καὶ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, ἀνεχόμεθα τὴν ἐ-
νόχλησιν καὶ τὸν θόρυβον, ποὺ προκαλοῦν οἱ ἐχθροί, οἱ
ὁποῖοι φουντώνουν ἀπὸ πάθος πού, ὡς φαίνεται, τροφο-
δοτεῖται ὡσὰν ἀπὸ λαμπάδας πυρός; Καὶ ἐνῶ ἔχομεν
ὀφθαλμοὺς δὲν βλέπομεν, οὔτε αἰσθανόμεθα, καίτοι πε-
ριφρουρούμεθα ἀπὸ τὰς αἰσθήσεις τοῦ νόμου. Ἐὰρ γε
πόσον μεγάλη εἶναι ἡ ταραχὴ ποὺ κυθερνᾷ τὴν ζωὴν μας,
ἀφοῦ ἔχομεν φθάσει εἰς τὸ σημεῖον νὰ ἀμελῶμεν τοὺς
ἑαυτοὺς μας καὶ μάλιστα, ὅταν ὑπενθυμίζῃ εἰς ἡμᾶς
ταῦτα ὁ Θεός; Ἐπειτα πῶς νὰ μὴ εἶναι ἀφόρητον τὸ
κακόν; Δὲν πρέπει οὗτοι νὰ θεωροῦνται ἐχθροί, ποὺ πο-
λεμοῦν τὸν οἶκον καὶ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ; Ὡσὰν μεθυ-
σμένοι ὁμιλοῦν προσβλητικὰ εἰς θάρος ἡμῶν καὶ μᾶς
κατηγοροῦν, αὐτοὶ οἱ διεφθαρμένοι ἠθικῶς εἰς τὸν μέγι-
στον βαθμόν, καὶ μέμφονται ἡμᾶς μὲ ἐπιχειρήματα, ποὺ
δανείζονται ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους μας.

62. Μὲ πόσῃ ἀναίδειαν πράττουν τοῦτο, ζητῶ ἀπὸ σᾶς νὰ ἐννοήσετε, διότι οἱ ἀνόητοι ἔχουν τὴν κακίαν τῶν ἐπάνω εἰς τὴν γλῶσσαν.³⁷ Αὐτοὶ λοιπὸν εἶναι οἱ ὑπηρεταὶ ταπεινῶν τινῶν παθῶν, καὶ μὲ τὸ νὰ ὑπηρετοῦν αὐτὰ ζημιώνουν μὲν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν κατ' ἀνταπόδοσιν τῆς κακίας τῶν, ἡμᾶς δὲ κτυποῦν καὶ ἀπὸ τοῦτο ἔχουν κέρδος τὸ νὰ ὀδηγοῦνται εἰς τὴν ἰδικὴν τῶν καταδίκην. Καὶ ἐκεῖνος μὲν ὁ πολέμιος, ποὺ ἐδίδαξε τὴν ἔχθραν, δικαίως κατακρίνεται, ἐκεῖνος δέ, ποὺ ἐλαύνεται εἰς τὰς πράξεις τοῦ ἀπὸ τὴν κακίαν τοῦ φθόνου, δὲν κερδίζει νομίμως τὴν εὐνοίαν τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ ὑποτάσσει αὐτὸν διὰ τῆς θίας, καὶ τὸν ἀφανίζει, καὶ συνδέει καὶ κατακοσμεῖ τὸ ὄνομά του μὲ δυσφημιστικὰ ἐγκώμια, ἀνατρέπει τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν πίστιν διαστρέφει, ἕως ὅτου ἐπιζητήσῃ νὰ εὕρῃ φωλεὰν καὶ μέρος νὰ κρυφθῇ ἀπὸ τὴν συνείδησίν του.

Αὕτῃ λοιπὸν εἶναι ἡ κακία, ποὺ κάμνει αὐτοὺς δυστυχεῖς, ὅταν, ἐνῶ οἱ ἴδιοι εἶναι ἀνάξιοι, μὲ πολλὴν ἀπερισκεψίαν ὁμολογοῦν τοῦτο λέγοντες· «Ἀλλοίμονον εἰς τοὺς κακοὺς· ἐκεῖνος εἶναι μεγαλύτερος εἰς τὴν ἡλικίαν, καὶ ἐκεῖνος παιδάριον, ἡ ἰδική μου τιμὴ προσβάλλεται, εἰς ἐμὲ ἀνήκει τοῦτο, νὰ ἀφαιρεθῇ ἀπὸ ἐκείνον, ἐπειδὴ ἐγώ, ἀφοῦ ἀρπάσω διὰ τῆς θίας τὴν ἐξουσίαν, θὰ ἐπιχειρήσω νὰ καταστρέψω τοὺς πάντας». Εἶναι ἀμέσως καταφανὴς ἡ κάποια ἐκδήλωσις τῆς μανίας, τὸ νὰ βλέπῃ κανεὶς τάγματα στρατιωτῶν καὶ συναθροίσεις ἀνθρώπων, παρὰ, διὰ νὰ εἶπῃ ἔτσι, τὸν κατ' ἐξοχὴν αἰρετικὸν χαρακτῆρα τῶν ἀτόπων τούτων μεθόδων. Ὡς τῆς ἀτοπίας μας, διὰ νὰ εἶπῃ ἔτσι, ἡ ὁποία εἶναι, προκειμένου περὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, ἐπίδειξις μωρίας. Καὶ ἔπειτα δὲν ἐντρέπονται; Δὲν εἶναι οἱ ἴδιοι, ποὺ μέμφονται τοὺς ἑαυτοὺς τῶν, ποὺ δαγκάνουν τὰς ψυχάς, διὰ νὰ φανοῦν τῶρα ὅτι, ἀντίθετα πρὸς τὴν ἀπάτην καὶ τὴν μωρολογίαν, φρονοῦν κάτι ἄξιον λόγου; Ἡ θία μόνον εἶναι ἐκείνη, ποὺ στηρίζεται εἰς τὸ δηλητήριον τοῦ φθόνου. Τίποτε δὲν κατῴρθωσαν οἱ πονηροὶ κατὰ τοῦ ἐπισκόπου σας, πιστεῦσατέ με, ἀδελφοί. Διὰ τίποτε ἄλλο δὲν ἐφρόντισαν παρὰ μόνον εἰς τὸ πῶς νὰ ἐξοδεύσουν τὸν παρόντα χρόνον, ὥστε νὰ μὴ ἔχουν κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν καιρὸν διὰ μετάνοιαν. Βοηθήσατε λοιπὸν τοὺς ἑαυτοὺς σας, παρακαλῶ ἀγαπήσατε καὶ σεῖς τὸ ἀντικείμε-

37. Πρὸλ. Σοφ. Σειρ. 21, 26.

μένον τῆς ἰδικῆς μας ἀγάπης καὶ ἀποδιώξατε με ὅλην τὴν δύναμίν σας μακρὰν ἐκείνους, πού ἐπιθυμοῦν νὰ καταστρέψουν τὴν εἰρήνην καὶ ὁμόνοιάν σας καί, ἀφοῦ ἀφιερώσατε τὰς ἐλπίδας εἰς τὸν Θεόν, ἀγαπάτε τοὺς ἑαυτοὺς σας. Διότι ἐγὼ προσεδέχθην καὶ προσεφώνησα τὸν ἐπίκοπον ὑμῶν Ἀθανάσιον με χαράν, διότι ἔχω πεισθῇ ὅτι εἶναι ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ. Ἀπὸ σᾶς ἐξαρτᾶται νὰ ἐννοήσετε ταῦτα, ἡ κρίσις δὲν ἀνήκει εἰς ἐμέ. Διότι ἐνόμισα ἀναγκαῖον εἰς τὸν χαιρετισμὸν μου πρὸς τὸν σεβασμιώτατον Ἀθανάσιον νὰ θεβαιώσω ὅτι αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος, πού πρέπει νὰ σᾶς ποιμαίνῃ, ἐπειδὴ ἐνόησα τὸ γνήσιον ἐνδιαφέρον τῆς ἀγαθότητός του, ἡ ὁποία ἐπαξίως ἐκέρδησε τὴν πίστιν μου εἰς τὴν εἰρήνην καὶ εἰς τὴν σωτηριώδη ὠφελιμότητα τῆς ἀποφάσεώς μου, καὶ θὰ ἔχη πάντοτε με τὸ μέρος τῆς συνήγορον τὸν διαλογισμὸν μου. Εἶθε ὁ Θεὸς νὰ σᾶς διαφυλάττῃ, ἀδελφοί ἀγαπητοί.

63. "Ὅταν ταῦτα ἔγιναν ἔτσι, οἱ Μελιτιανοί, ἀφοῦ ἡσύχασαν ἐπ' ὀλίγον χρόνον, ἐξωθοῦνται πάλιν, καὶ ὕστερον ἔλαθον τὴν ἀπόφασιν νὰ γίνουν ἀρεστοὶ εἰς ἐκείνους, πού τοὺς ἐμίσθωσαν. Ὁ Μαρεώτης εἶναι ἐπαρχία τῆς Ἀλεξανδρείας, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἠμπόρεσεν ὁ Μελίτιος νὰ δημιουργήσῃ σχίσμα. Ἐνῶ λοιπὸν αἱ ἐκκλησίαι, πού ἦσαν εἰς ὠρισμένα μέρη, καὶ ὅλοι οἱ πρεσβύτεροι συνεκάλουν εἰς αὐτὰς τοὺς πιστοὺς καὶ οἱ λαοὶ εἰρήνευσον, κάποιος Ἰσχύρας, ἔτσι ἐλέγετο, ὄχι κληρικός, ἀλλὰ καὶ πονηρὸς εἰς τοὺς τρόπους, προσεπάθει νὰ παραπλανήσῃ τοὺς κατοίκους τῆς κωμοπόλεως, τῆς ὁποίας ἦτο κάτοικος, λέγων ὅτι εἶναι καὶ αὐτὸς κάποιος κληρικός. "Ὅταν ἔμαθε τοῦτο ὁ ἱερεὺς τῶν μερῶν ἐκείνων, κατήγγειλε τὸ πρᾶγμα εἰς ἐμέ κατὰ μίαν περιοδεῖάν μου εἰς τὰς ἐκεῖ ἐκκλησίας. Τότε ἀποστέλλω αὐτὸν καὶ μαζί με αὐτὸν τὸν πρεσβύτερον Μακάριον νὰ καλέσουν τὸν Ἰσχύραν. "Ὅταν δὲ οὗτοι εὗρον αὐτὸν ἄρρωστον καὶ κατακείμενον κλινῇρῃ εἰς κάποιο κελλίον, ἔδωσαν ἐντολὴν εἰς τὸν πατέρα του νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν υἱὸν του νὰ μὴ ἐπιχειρῇ τίποτε τὸ τοιοῦτον, ὥσάν ἐκεῖνο, πού ἔχει λεχθῇ εἰς θάρος του. Ἀλλ' αὐτὸς ἂν καὶ ἠμποδίζετο ἀπὸ τοὺς ἰδικούς του καὶ τὸν πατέρα του, ἐσηκώθη, ἂν καὶ ἀσθενής, καὶ κατέφυγεν εἰς τοὺς Μελιτιανούς. Καὶ ἐκεῖνοι κάμνουν τοῦτο γνωστὸν εἰς τοὺς περὶ τὸν Εὐσέβιον Ἀρειανούς, καὶ ὕστερα σκευωρεῖται παρ' αὐτῶν ἡ συκοφαντία, ὅτι δηλαδὴ ὁ μὲν Μακάριος ἔσπα-

σεν ἱερὸν ποτήριον, κάποιος δὲ Ἀρσένιος ἐπίσκοπος ἐθανατώθη παρ' ἡμῶν. Καὶ τὸν μὲν Ἀρσένιον κρύπτουν πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ μὴ φαίνεται, ὥστε νὰ πιστευθῇ ὅτι ἐφονεύθη, καὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ λέγοντες ὅτι τάχα ἀπεκόπη ἀπὸ τὸ σῶμά του, περιέφερον ὡς τεκμήριον τοῦ θανάτου του, τὸν δὲ Ἰσχύραν, τὸν ὁποῖον προηγουμένως ἐντελῶς ἀγνοοῦσαν, ἤρχισαν νὰ διαφημίζουν ὡς πρεσβύτερον, διὰ νὰ ἡμπορῇ νὰ πλανᾷ ὅταν ὁμιλῇ περὶ ποτηρίου. Ὁ μὲν Ἰσχύρας λοιπόν, ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι οἱ ἴδιοι ἐμέμφοντο αὐτόν, ἦλθε κλαίων πρὸς ἡμᾶς καὶ λέγων ὅτι τίποτε δὲν ἔχει γίνεи ἀπὸ τὸν Μακάριον, ὡσὰν ἐκεῖνο, πού διέδωσαν, καὶ ὅτι ὁ ἴδιος ἐξεθιάσθη παρὰ τῶν Μελιτιανῶν νὰ κατασκευάσῃ τὴν τοιαύτην συκοφαντίαν. Καὶ γράφει τὰ ἑξῆς:

64. Πρὸς τὸν μακάριον πάπαν Ἀθανάσιον, Ἰσχύρας ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Ἐπειδὴ προσῆλθον ἐνώπιόν σου, κύριε ἐπίσκοπε, μὲ τὴν ἐλευθέραν πρόθεσιν νὰ γίνω δεκτὸς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐνῷ σὺ μὲ κατηγορήσες δι' ὅσα πρότερον διέδωσα, ὅτι τάχα ἐγὼ ἐξ ἰδίας προαιρέσεως ἐπενόησα τοῦτο, ἔνεκα τούτου ἐπιδίδω εἰς σὲ τὴν παροῦσαν ἔγγραφον ἀπολογίαν μου, διὰ νὰ γνωρίζῃς ὅτι ταῦτα εἶπον ὑπὸ τὸ κράτος τῆς θίας καὶ τῶν πληγῶν, πού ἔκαμαν εἰς ἐμέ ὁ Ἰσαάκ καὶ ὁ Ἡρακλείδης καὶ Ἰσαάκ ὁ τῆς Λητούς καὶ ἐκεῖνοι, πού ἦσαν μὲ αὐτούς. Ἐγὼ δὲ ἐπικαλοῦμαι εἰς τοῦτο τὸν Θεὸν μάρτυρα καὶ ἀπολογοῦμαι ὅτι κανὲν ἔγκλημα, ἀπὸ ἐκεῖνα, πού ἐκεῖνοι σοῦ ἀπέδωσαν, δὲν γνωρίζω νὰ ἔχῃς διαπράξει. Διότι οὔτε σπᾶσιμον ποτηρίου ἔγινεν, οὔτε καταστροφή τῆς ἀγίας τραπέζης ἔλαθε χώραν, ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ ἐκεῖνοι μὲ τὴν ἀπειλὴν τῆς θίας, μὲ ἐξηνάγκασαν νὰ εἶπω. Ταῦτα δὲ ἀπολογούμενος ὡμολόγησα καὶ ἐπέδωκα εἰς σὲ ἐγγράφως, προτιμήσας νὰ εἶμαι, ἔστω καὶ ὑπὸ κατηγορίαν, μετὰξὺ ἐκείνων, πού συνέρχονται ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν σου. Εὐχομαι νὰ ὕγιαίνῃς ἐν Κυρίῳ.

Ἐπέδωσα δὲ τὴν παοῦσάν μου εἰς τὴν χεῖρά σου τοῦ ἐπισκόπου Ἀθανασίου, ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν πρεσβυτέρων 1. Ἀμμωνᾶ Δικέλλης, 2. Ἡρακλείου Φάσκω, 3. Βόκκονος Χενεθρί, 4. Ἀχιλλᾶ Μυρσίνης, 5. Διδύμου Ταφοσίρεως, καὶ 6. Ἰούστου ἀπὸ Βωμοθέου, καὶ τῶν διακόνων ἀπὸ μὲν τὴν Ἀλεξανδρείαν 7. Παύλου, καὶ 8. Πέτρου, καὶ 9. Ὀλυμπίου, ἀπὸ δὲ τὸν Μαρεώτην, 10. Ἀμμωνίου, καὶ 11. Πιστοῦ καὶ 12. Δημητρίου, καὶ 13. Γαΐου.

65. "Αν καὶ ἔγραψε ταῦτα ὁ Ἰσχύρας, ἐν τούτοις οἱ Ἀρειανοὶ πάλιν διαδίδουν πανταχοῦ τὴν αὐτὴν κατηγορίαν, ἀναφέρουν δὲ καὶ εἰς τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον. Καὶ ἐκεῖνος μὲν, ὅταν ἔφθασεν εἰς Ψαμάθειαν, ἤκουσεν ὁ ἴδιος, καθ' ὃν χρόνον ἤμεθα καὶ ἡμεῖς παρόντες, περὶ τοῦ ἱεροῦ ποτηρίου, καὶ πεισθεὶς κατεδίκησε τὴν συκοφαντίαν τῶν ἐχθρῶν, γράφει δὲ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν πρὸς τὸν κήνσωρα³⁸ Δαλμάτιον νὰ κάμῃ ἀνακρίσεις διὰ τὴν δίκην, πού ἐγίνε διὰ τὸν φόνον. Ὁ κήνσωρ λοιπὸν ἔστειλε πρὸς ἐμὲ ἐπιστολὰς μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ ὑποβάλω τὴν ἀπολογία μου διὰ τὴν κατηγορίαν τοῦ ἐγκλήματος τοῦ φόνου. Ἐγὼ δὲ ὅταν ἔλαθον τὰ τοιαῦτα γράμματα, καίτοι εἰς τὴν ἀρχὴν οὔτε νὰ δικαιολογηθῶ ἔπρεπε, ἐπειδὴ ἦτο γνωστὸν ὅτι τίποτε ἀπὸ ὅσα αὐτοὶ ἔλεγον δὲν ἦτο ἀληθές, ἐν τούτοις, ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς ἐτέθη εἰς κίνησιν, ἔγραψα πρὸς τοὺς συλλειτουργοὺς εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἀπέστειλα ἐκεῖ διάκονον, ἐπειδὴ ἠθέλα νὰ μάθω διὰ τὸν Ἀρσένιον διότι δὲν εἶχον ἴδει τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ πέντε ἢ ἕξ περίπου ἔτη. Καὶ τί ἔμαθον; διὰ νὰ μὴ σὰς λέγω τὰ περὶ τούτου λεπτομερῶς, ἀπεκαλύφθη ὅτι ὁ Ἀρσένιος ἐκρύπτετο εἰς τὴν ἀρχὴν μὲν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὕστερα δὲ καὶ εἰς τὴν Τύρον, ὅπου εὗρον αὐτὸν κρυπτόμενον οἱ ἰδικοὶ μας ἄνθρωποι. Καὶ τὸ θαυμαστὸν εἶναι ὅτι οὔτε τότε, πού ἀνεκαλύφθη, ὠμολογοῦσε ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Ἀρσένιος, ἕως ὅτου εἰς τὸ δικαστήριον τῆς Τύρου, ἐπὶ Παύλου, πού ἦτο τότε ἐπίσκοπος Τύρου, ἐξηκριθῶθη ὅτι ἐψεύδετο, καὶ κατεντραπείς ἠναγκάσθη ὕστερον νὰ μὴ ἀρνηθῇ τὴν ταυτότητά του. Ἐκάμνε δὲ τοῦτο διὰ νὰ εἶναι συνεπὴς μὲ τὴν συμφωνίαν, πού εἶχε κάμει μὲ τοὺς περὶ τὸν Εὐσέβιον, οὕτως ὥστε μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν του νὰ μὴ διαλυθῇ ἡ σκευωρία των, πρᾶγμα πού καὶ ἐγίνε. Διότι ὅταν ἐγὼ ἔγραψα εἰς τὸν βασιλέα ὅτι εὐρέθη ὁ Ἀρσένιος, καὶ ὑπενθύμισα εἰς αὐτὸν ἐκεῖνα πού ἤκουσεν εἰς τὴν Ψαμάθειαν ὑπὲρ τοῦ πρεσβυτέρου Μακαρίου, τὸν μὲν κήνσωρα διέταξε νὰ σταματήσῃ τὰς ἀνακρίσεις, ἔγραψε δὲ διὰ νὰ χαρακτηρίσῃ συκοφαντικά, ὅσα ἐγίναν ἐναντίον μας, καὶ ἐπρόσταξε τοὺς περὶ τὸν Εὐσέβιον, πού ἤρχοντο εἰς τὴν Ἀνα-

38. Κήνσωρ: Κήνσωρες ὀνομάζοντο εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἔπειτα εἰς τὸ Βυζάντιον οἱ ὑπάλληλοι τοῦ Κράτους πού ἐξήταζον καὶ ἀπέγραφον τὸ ὄνομα, τὰ κτήματα καὶ τὸν βίον ἐκάστου πολίτου κατὰ τὴν ἐκάστοτε ἐνεργουμένην ἀπογραφὴν τοῦ πληθυσμοῦ. Εἰς τοὺς ἰδίους ἀνέτιθετο καὶ τὸ ἔργον τοῦ ἀνακριτοῦ ἐπὶ ὑποθέσεων ἐγκληματικῶν πράξεων, ὡς εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν.

τόλην νά καταθέσουν εἰς τὴν δίκην εἰς θάρος μας, νά ἐπιστρέψουν. Καὶ ὅτι μὲν οὗτοι κατηγορήσαν ὅτι ἐθανατώθη ὁ Ἀρσένιος, διὰ νά μὴ κάμω χρῆσιν ὄλων τῶν ἐπιστολῶν, ποὺ πολλοὶ ἔγραψαν, ἀρκεῖ νά παραθέσω ὡς ἀπόδειξιν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἐπισκόπου Θεσσαλονίκης Ἀλεξάνδρου, διότι ἀπὸ αὐτὴν εἶναι δυνατόν νά γνωρίσετε καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν ἐπιστολῶν τῶν ἄλλων, ποὺ ἔγραψαν. Ἐκεῖνος λοιπόν, ἐπειδὴ ἐγνώριζε ὅλα ὅσα ψευδῆ διέδωσεν ἐναντίον μας ὁ Ἀρχάφ, ὁ καλούμενος καὶ Ἰωάννης, περὶ φόνου τοῦ Ἀρσενίου μόλις ἔμαθεν ὅτι ὁ Ἀρσένιος ζῇ, ἔγραψε τὰ ἑξῆς:

66. Πρὸς τὸν κύριον ἀγαπητὸν υἱὸν καὶ ὁμόψυχον συλλειτουργὸν Ἀθανάσιον ἐπίσκοπον, ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Συγχαίρω τὸν ἀγαθώτατον Σεραπίωνα, ὁ ὁποῖος ἀγωνίζεται ἔτσι, ὥστε νά κοσμή τὸν ἑαυτὸν τοῦ μὲ ἀγίας ἀρετάς, καὶ νά αὐξάνῃ τὰ ἐγκώμια εἰς τὴν μνήμην τοῦ πατρὸς. «Διότι ἀπέθανε, καθὼς λέγει κάπου καὶ ἡ ἱερὰ Γραφή, ὁ πατήρ του καὶ ὡσάν νά μὴ ἀπέθανε», ³⁹ διότι ἄφησεν ὡς ἐνθύμησίν του εἰς τὸν θῖον τὸν υἱὸν του. Καὶ πόσον μὲν ἐκτιμούσαμεν τὸν ἄξιον ἀγαθῆς μνήμης Σώζοντα οὔτε σὺ ὁ ἴδιος ἀγνοεῖς, δέσποτα, τὴν περὶ ἐκείνου ἱερὰν μνήμην καὶ τὴν μεγάλην ἀγάπην μας πρὸς τὸν νεώτερον υἱόν. Μίαν μόνον ἐπιστολὴν ἔλαβον μέσῳ τοῦ νεωτέρου τούτου παρὰ τῆς σεβασμιότητός σου. Ἐδήλωσα λοιπόν τοῦτο εἰς σέ διὰ νά γνωρίζῃς, δέσποτα. Μὲ ἐγέμισε χαρὰν ὁ ἀγαπητός μας συνδιάκονος Μακάριος, μὲ τὸ νά γράψῃ εἰς ἐμὲ ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, πῶς ὁ συκοφάντης Ἀρχάφ χωρὶς ἐντροπὴν διεκήρυξεν εἰς ὅλους τὸν ζῶντα Ἀρσένιον ὡς θανατωθέντα. Ὅτι ὁμως θὰ εἰσπράξῃ τὴν ἀμοιβὴν, ποὺ τοῦ πρέπει, δι' ὅσα ἀπετόλμησε νά πράξῃ, ἀπὸ τὸν δίκαιον κριτὴν μαζί μὲ τοὺς ὁμόφρονάς του συνενόχους, θεβαιοὺν αἱ ἁψευδεῖς ἁγίαι Γραφαί. Εἶθε ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης νά σέ διαφυλάττῃ ἐπὶ ὅσον τὸ δυνατόν μακρότερον χρόνον πρὸς τὸ συμφέρον πάντων, τιμιώτατε κύριε.

67. Ὅτι δὲ ὁ Ἀρσένος ἐκρύπτετο διὰ τοῦτο, δηλαδὴ διὰ νά ἡμπορέσουν οὗτοι νά ἔχουν πλαστὴν ἀπόδειξιν τοῦ θανάτου του, τοῦτο μαρτυροῦν ἐκεῖνοι, ποὺ συνέζων μαζί μὲ αὐτόν. Διότι ἀναζητοῦντες αὐτόν, τὸν ἀνεύρο-

39. Σοφ. Σειρ. 30, 4.

μεν, ὁπότε ὁ Πίνης ἔγραψε πρὸς τὸν Ἰωάννην, ὁ ὁποῖος ἔβγαλεν εἰς τὸ μέσον τὴν τοιαύτην συκοφαντίαν τὰ ἐξῆς:

Πίνης, πρεσβύτερος τῆς Μονῆς Πτεμενκύρκεως τοῦ νομοῦ Ἀντεοπολίτου, πρὸς τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννην, χαίρειν.

Ἐπιθυμῶ νὰ γνωρίζῃς ὅτι ὁ Ἀθανάσιος ἀπέστειλεν εἰς Θηβαΐδα ἓνα διάκονόν του διὰ νὰ κάμῃ ἔρευναν διὰ πάντα ἐξ αἰτίας τοῦ Ἀρσενίου. Καὶ πρῶτον μὲν ἀφοῦ εὑρέθησαν ὁ πρεσβύτερος Πεκύσιος καὶ ὁ Σιλθανὸς ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἠλίου καὶ ὁ Ταπενακεραμεὺς καὶ ὁ μοναχὸς Παῦλος ἀπὸ τὴν Ὑψηλὴν, ὠμολόγησαν ὅτι ὁ Ἀρσένιος εἶναι μαζί μας, ἡμεῖς δέ, ὅταν ἐπληροφορήθημεν τοῦτο, ἠναγκάσαμεν αὐτὸν νὰ ἐπιβιθασθῇ εἰς πλοῖον καὶ νὰ πλεύσῃ εἰς τὰ κάτω μέρη μαζί μὲ Ἠλίαν τὸν μοναχόν. Καὶ ἀπροόπτως μετὰ ἀπὸ αὐτά, ὁ διάκονος, ἀφοῦ ἀνέβη πάλιν μὲ μερικοὺς καὶ ἐσταμάτησεν εἰς τὴν Μονὴν μας, ἐξ αἰτίας τοῦ ἰδίου Ἀρσενίου, καὶ δὲν εὔρε μὲν αὐτόν, ἐπειδὴ τὸν εἶχομεν φυγαδεύσει, καθὼς προείπομεν, εἰς τὰ κάτω μέρη, ἐμὲ δὲ καὶ τὸν Ἠλίαν, τὸν μοναχόν, ποῦ παρέλαθεν αὐτόν κατέβασαν εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν καὶ μὲ παρουσίασαν εἰς τὸν δοῦκα, καὶ δὲν κατάφερα νὰ ἀρνηθῶ, ἀλλ' ὠμολόγησα ὅτι ζῇ καὶ δὲν ἐφονεύθη. Διὰ τοῦτο, πάτερ, κάμνω ταῦτα γνωστά εἰς σέ, διὰ νὰ μὴ νομίσης ὅτι ἡμπορεῖς νὰ κατηγορήσῃς τὸν Ἀθανάσιον διότι εἶπον ὅτι οὗτος ζῇ καὶ ἐκρύπτετο εἰς τὴν Μονὴν μας. Καὶ ὅλα αὐτά ἐγιναν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ δὲν ἡμποροῦν πλέον νὰ μένουν ἄγνωστα. Ἐγὼ ὁ Παφνούτιος, μοναχὸς τῆς αὐτῆς Μονῆς, ὁ γράψας τὴν ἐπιστολήν, σοῦ στέλλω πολλοὺς χαιρετισμούς. Εὐχομαι νὰ ὑγιαίνῃς.

68. Ἐκεῖνα, ποῦ ἔγραψε καὶ ὁ βασιλεὺς, ὅταν ἔμαθεν ὅτι ὁ Ἀρσένιος εὑρέθη ζῶν, εἶναι τὰ ἐξῆς:

Νικητῆς Κωνσταντίνος Μέγιστος Σεβαστὸς πρὸς τὸν πάπαν Ἀθανάσιον.

Μόλις ἀνέγνωσα τὰ γράμματα, ποῦ ἡ σὴ σύνεσις ἀπέστειλεν εἰς ἐμέ, ἐσχημάτισα ὁ ἴδιος ταύτην τὴν γνώμην, νὰ γράψω εἰς ἀπάντησιν πρὸς τὴν σὴν ἐντιμότητα διὰ νὰ σέ προτρέψω νὰ φροντίσῃς νὰ ὁδηγήσῃς εἰς τὴν εὐταξίαν καὶ ἀγάπην τὸν λαόν τοῦ Θεοῦ. Διότι ταῦτα εἶναι ἐκεῖνα, ποῦ κατ' ἐξοχὴν κατέχω καὶ προηγουμένως εἰς τὴν ψυχὴν μου, μὲ διάθεσιν νὰ ὑπηρετῶ καὶ τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ φυλάττω εἰς τὴν διάνοιάν μου τὴν δι-

καιοσύνην, καὶ νὰ χαίρω μάλιστα μὲ αὐτὰ δι' ἐκείνους, πού θαδίζουν τὴν ὁρθὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς. Δι' ἐκείνους, πού εἶναι ἄξιοι πάσης κατάρας, τοὺς Μελιτιανοὺς δηλαδὴ, τοὺς ἀπαισίους καὶ παρανόμους, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀποναρκωθῇ ἀπὸ τὴν μανίαν των, καὶ ἔπειτα, διὰ νὰ ἐπιδεικνύουν τὰς παρανόμους ἐπιδιώξεις των, παρακινούνται μόνον ἀπὸ φθόνον καὶ ζάλην καὶ θορύβους εἰς ἀτόπους ἐνεργείας, θὰ εἴπω τὰ ἐξῆς: Διότι καθὼς θλέπεις οἱ ἄνδρες, διὰ τοὺς ὁποίους ἐκεῖνοι ἔλεγον ὅτι εἶχον φονευθῇ μὲ ξίφος, εἶναι ἐν μέσῳ τῶν ζώντων καὶ χαίρονται τὸ ἀγαθὸν τῆς ζωῆς. Διὰ ταῦτα λοιπόν, ποία πρόκρισις θὰ ἐγένετο χειροτέρα, ἢ ὁποία ἐκφέρεται ἔτσι φανερά καὶ καθαρά, κατὰ τὴν δίκην των, ἀλλή, ἀπὸ τὸ ὅτι ἐκεῖνοι, πού αὐτοὶ ἔλεγον ὅτι ἐθανατώθησαν, ζοῦν καὶ χαίρονται τὴν ζωὴν, οἱ ὅποιοι δηλαδὴ θὰ ἤμποροῦν νὰ ὁμιλοῦν διὰ τὴν ὑπεράσπισίν των; Ὁ-το δὲ ἐπινόημα τῶν Μελιτιανῶν ἐκείνων καὶ τοῦτο. Διεθεθαίωνα δηλαδὴ ὅτι σύ, ἀφοῦ ἐπέδραμες μὲ ἀθέμιτον ὁρμὴν καὶ ἥρπασες ποτήριον τὸ ὅποιον εὐρίσκετο εἰς τὸν ἀγιώτατον τόπον τὴν ἀγίαν τράπεζαν, ἔθραυσες αὐτό, ὅτι δηλαδὴ, ἔκαμες ἐγκληματικὴν πράξιν, τῆς ὁποίας τῷ ὄντι δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερον ἔγκλημα, οὔτε ἄλλο, τόσον μέγα ἀτόπημα, ἐάν συνέβαινε νὰ ἔχη ἔτσι πραχθῇ καὶ τελεσθῇ τὸ ἀμάρτημα τοῦτο. Ἀλλὰ ποία εἶναι ἡ κατηγορία αὕτη; Ποία δὲ εἶναι ἡ μετὰθεσις καὶ ἡ πα-νουργία τοῦ πράγματος, ὅπως τώρα μεταφέρουν εἰς ἄλλο πρόσωπον τὴν κατηγορίαν τοῦ ἐγκλήματος τούτου; Πράγμα δηλονότι πού εἶναι, οὔτως εἰπεῖν, καὶ αὐτοῦ τοῦ φωτὸς φωτεινότερον, ὅτι ἐσπούδαζον νὰ συκοφαντήσουν τὴν ἀγιότητά σου. Ὑστερον λοιπὸν ἀπὸ αὐτά, ποῖος θὰ ἤθελε νὰ ἀκολουθήσῃ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, πού ἐπενόησαν τόσα πολλὰ ψεύδη διὰ νὰ θλάψουν ἄθώους; Ὅταν μάλιστα αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ὁδηγοῦν τοὺς ἑαυτοὺς των εἰς τὸν ὄλεθρον, καὶ γνωρίζουν καλῶς ὅτι εἶναι κατήγοροι πλαστῶν καὶ ψευδῶν κατηγοριῶν; Ὅπως λοιπὸν εἶπον, ποῖος εἶναι δυνατόν νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ὁδὸν πού ὁδηγεῖ αὐτοὺς νὰ εἰσέλθουν προύμυτα εἰς τὴν ἀπώλειαν; Εἰς ἐκείνην δηλαδὴ, εἰς τὴν ὁποίαν μόνον ἐκεῖνοι νομίζουν ὅτι ἤμποροῦν νὰ στηρίζουν τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας καὶ τῆς βοηθείας. Διότι ἐάν θέλουν νὰ ἔλθουν εἰς ἀγαθὴν συνείδησιν καὶ νὰ ὑπομνησθῇ εἰς αὐτοὺς ἡ καλυτέρα γνώμη διὰ νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν ὁρθὴν λογικὴν, θὰ μάθουν εὐκόλως

ὅτι οὐδεμία ὑπάρχει δι' αὐτοὺς βοήθεια ἀπὸ τὴν θείαν πρόνοιαν, ἐπειδὴ ἀκριβῶς εἶναι ζηλωταὶ τοιούτων αἰρετικῶν ἔργων, καὶ οἱ ἴδιοι ἀπεργάζονται τὴν καταστροφὴν των. Ταύτην λοιπὸν δὲν θὰ τὴν ὀνομάσω σκληρότητα, ἀλλὰ θὰ ἡμπορούσα δικαίως νὰ τὴν εἶπω ἀλήθειαν. Προσθέτω δὲ τελευταῖον καὶ τοῦτο, ὅτι ἐπιθυμοῦμεν ὅπως ἀναγνωσθοῦν δημοσίᾳ καὶ πολλὰς φορὰς ἀπὸ τὴν σεβασμιότητά σου, διὰ νὰ γίνῃ ἔτσι δυνατόν νὰ ἔλθουν εἰς γνῶσιν ὧλων, καὶ μάλιστα νὰ ἡμπορέσουν νὰ φθάσουν καὶ εἰς τὰ αὐτιά καὶ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι πράττουν ἔτσι καὶ ἀναποδογυρίζουν αὐτά, ὥστε ἐκεῖνα, ποὺ λέγονται ἀπὸ ἡμᾶς εὐθέως μὲ λόγια, νὰ ἐπιθεβαιώνωνται ἀληθινὰ εἰς τὴν πράξιν. Ἐπειδὴ λοιπὸν, εἰς τὸ πρᾶγμα τοῦτο ὑπάρχει πολὺ μεγάλο ἀτόπημα, ὥς γνωρίζουν ὅτι ἔχω ἀποφασίσαι καὶ δι' αὐτό, ἡ δὲ ἀπόφασίς μου εἶναι ἡ ἐξῆς: Ἐὰν κοινολογήσουν κάτι τὸ τοιοῦτον, εἰς τὸ ἐξῆς δὲν θὰ κρίνονται ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τῆς πολιτείας, ἐγὼ δὲ ὁ ἴδιος, ἀφοῦ γίνουν ἀνακρίσεις καὶ ἀκούσω τὰ κατὰ κάθε μίαν ὑπόθεσιν καὶ εὗρω εἰς τὸ ἐξῆς αὐτοὺς ἐνόχους θὰ ἐπιβάλω καὶ τὴν τιμωρίαν, διότι ὅχι μόνον ἀπεδείχθησαν λησταὶ εἰς θάρος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἀλλὰ καὶ διότι ἀνατρέπουν καὶ αὐτὴν τὴν θείαν διδασκαλίαν. Εἴθε νὰ σὲ διαφυλάττῃ ὁ Θεός, ἀγαπητὲ ἀδελφέ.

69. Καὶ διὰ νὰ φανῇ ἀκόμη περισσότερο ἡ πονηρία τῶν συκοφαντῶν ἰδοὺ τί καὶ ὁ Ἀρσένιος ἔγραψε μετὰ, ἀφοῦ οὗτος εὐρέθη κρυπτόμενος. Διότι ὅπως ὁ Ἰσχύρας ἔγραψε καὶ ὡμολόγησε τὴν συκοφαντίαν, ἔτσι καὶ ὁ Ἀρσένιος ἔγραψε διὰ νὰ ἐλέγξῃ πλέον τὴν κακοήθειάν των.

Ἀρσένιος ἐπίσκοπος (κάποτε τῶν ὑπὸ τὸν Μελίτιον) καὶ τώρα τῆς πόλεως τῶν Ὑψηλιτῶν πρὸς τὸν Ἀθανάσιον, τὸν μακάριον πάπαν, καὶ συγχρόνως πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς διακόνους, ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

...Καὶ ἡμεῖς δεχόμεθα τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἔνωσην μὲ τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν, τῆς ὁποίας σὺ μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ εἶσαι προϊστάμενος, μὲ τὸ νὰ ἔχωμεν προκρίνει νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν σύμφωνα μὲ τὸν παλαιὸν τύπον καὶ ἐκκλησιαστικὸν κανόνα, σοῦ γράφομεν, ἀγαπητὲ πάπα, καὶ ὁμολογοῦμεν ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου, ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς δὲν θὰ ἐπικοινωνήσωμεν μὲ ἐκείνους, ποὺ καὶ τώρα ἀκόμη σχίζουσιν καὶ δὲν ἔχουν εἰρήνην μὲ τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν, τοὺς ἐπισκόπους

καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς διακόνους, μήτε θὰ συμφωνῶμεν μὲ αὐτοὺς διὰ κάτι, ποὺ ἐπιθυμοῦν εἰς σύνοδόν τινα, οὔτε γράμματα εἰρηνικά θὰ ἀποστέλλωμεν οὔτε θὰ δεχώμεθα γράμματα παρ' αὐτῶν, οὔτε πάλιν θὰ ἐκφέρωμεν ὄρον τινὰ περὶ ἐπισκόπων ἢ περὶ ἄλλου δόγματος γενικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ, χωρὶς τὴν ἰδικήν σου γνώμην, τοῦ ἐπισκόπου τῆς μητροπόλεως, ἀλλὰ θὰ ἀκολουθῶμεν ὅλους τοὺς κανόνες, ποὺ μέχρι τώρα ἔχουν θεσπισθῇ ὁμοίως μὲ τοὺς ἐπισκόπους Ἀμμωνιανόν, καὶ Τύραννον καὶ Πλουσιανόν καὶ τοὺς λοιποὺς ἐπισκόπους. Σύμφωνα λοιπὸν μὲ αὐτὰ παρακαλοῦμεν τὴν σὴν χρηστότητα ὅπως μᾶς γράψετε μὲν εἰς ἀπάντησιν ταχέως καὶ ἐπίσης ὅπως γράψετε καὶ πρὸς τοὺς συλλειτουργοὺς δι' ἡμᾶς, ὅτι τώρα εἵμεθα σύμφωνα μὲ τοὺς ὄρους, ποὺ προείπομεν, εἰς εἰρηνικὰς σχέσεις μὲ τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἠνωμένοι μὲ τοὺς κατὰ τόπους συλλειτουργοὺς. Πιστεύομεν δὲ ὅτι αἱ εὐχαὶ σου εἶναι εὐπρόσδεκτοι καὶ θὰ ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα ὅπως ἡ εἰρήνη αὐτὴ διατηρηθῇ βεβαία καὶ ἀδιάλυτος μέχρι τέλους, σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ δεσπότη τῶν ὅλων Θεοῦ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Ἡμεῖς καὶ οἱ σὺν ἡμῖν ἀσπαζόμεθα τὸ ὑπὸ σέ ἱερατεῖον. Καθόσον δὲ οὐδέποτε μέχρι τώρα σέ συνητήσαμεν, ἐὰν ὁ Θεὸς ἐπιτρέψῃ θὰ ἔλθωμεν πρὸς συνάντησιν τῆς χρηστότητός σου. Ἀρσένιος εὐχομαι νὰ ὑγιαίνῃς ἐν Κυρίῳ ἐπὶ πολλὰ ἔτη, μακαριώτατε πάπα.

70 Ἡ μετάνοια ὅμως τοῦ Ἰωάννου εἶναι ὁ μεγαλύτερος καὶ φανερώτερος ἔλεγχος τῆς ἐναντίον μας συκοφαντίας, καὶ μάρτυς τούτου ὁ μακαρίας μνήμης βασιλεὺς Κωνσταντῖνος. Διότι ἐπειδὴ ἐγνώριζεν ἐκεῖνα, ποὺ ὁ Ἰωάννης κατηγορήσεν εἰς θάρος του, ἀφοῦ ἔλαθε παρ' αὐτοῦ γράμματα ὅτι μετενόησεν, ἔγραψε τὰ ἑξῆς:

Κωνσταντῖνος Μέγιστος Σεβαστὸς πρὸς Ἰωάννην.
Τὰ γράμματα, τὰ ὁποῖα ἡ φρόνησίς σου μοῦ ἔστειλεν, ἔγιναν ἀφορμὴ πολλῆς χαρᾶς εἰς ἐμέ. Διότι ἔμαθον ἀπὸ αὐτά, ἐκεῖνα ποὺ ἐποθοῦσα νὰ μάθω, ὅτι σὺ ἀπηλλάγης μὲν ἀπὸ κάθε μικροψυχίαν, ἦλθες δὲ εἰς κοινωνίαν μὲ τὴν Ἐκκλησίαν, καθὼς ἔπρεπε, καὶ εἰς πλήρη εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν μὲ τὸν αἰδεσιμώτατον ἐπίσκοπον Ἀθανάσιον. Γνώριζε λοιπὸν καλῶς, ὅτι δι' ὅλα ταῦτα πολὺ σέ ἐπήνεσα, διότι μὲ τὸ νὰ ἐγκαταλείψῃς κάθε φιλονεικίαν, πρᾶγμα, ποὺ ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ, ἔκαμες καλῶς

νά ἀνταλλάξῃς αὐτὴν μὲ τὴν ἔνωσιν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τὴν φαίνεσαι λοιπὸν ὅτι ἔχεις ἐπιτύχει ἐκεῖνα, ποῦ ἐπιθυμεῖς, ἐνόμισα καλὸν ὅτι ἔπρεπε νὰ σοῦ ἐπιτρέψω νὰ ἐπιβιβασθῇς εἰς δημόσιον ὄχημα καὶ νὰ φροντίσῃς νὰ παρουσιασθῇς εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς ἡμερότητός μου. Σὺ, λοιπὸν, μὴ φροντίσῃς διὰ τίποτε, ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἡ ἐπιστολὴ αὕτη παρέχει εἰς σὲ δικαίωμα νὰ κάμῃς χρῆσιν ἀμέσως δημοσίου μεταφορικοῦ μέσου διὰ νὰ ἔλθῃς κατ' εὐθείαν εἰς ἡμᾶς, καὶ ἔτσι καὶ τὴν ἐπιθυμίαν σου νὰ ἐκπληρώσῃς καὶ ἀφοῦ ἴδῃς ἡμᾶς νὰ ἀπολαύσῃς τῆς προσηκούσης χαρᾶς. Εἴθε νὰ σὲ διαφυλάξῃ ὁ Θεός, ἀδελφὲ ἀγαπητέ.

71. "Ἐτσι λοιπὸν ἡ μὲν σκευωρία ἔλαβε τέλος καὶ οἱ Μελιτιανοὶ κατεντροπιασθέντες ἐξηναγκάσθησαν νὰ σιωπήσουν, οἱ δὲ περὶ τὸν Εὐσέβιον οὔτε ἔτσι ἡσύχασαν. Διότι ἐκεῖνο διὰ τὸ ὁποῖον ἐνδιεφέροντο δὲν ἦσαν οἱ Μελιτιανοί, ἀλλ' οἱ περὶ τὸν "Αρειον καὶ ἐφοβοῦντο μήπως ἐὰν ἐκεῖνοι ἡσυχάσουν, δὲν θὰ ἡμποροῦσαν πλέον νὰ εὗρουν τοὺς ὑποκριτάς, μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ὁποίων θὰ ἡμποροῦσαν νὰ εἰσαγάγουν τούτους εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐξερεθίζουν πάλιν τοὺς Μελιτιανούς καὶ πείθουν τὸν θασιλέα νὰ διατάξῃ ὅπως γίνῃ πάλιν σύνοδος εἰς τὴν Τύρον. Καὶ ἀποστέλλεται ἐκεῖ ὁ κόμης Διονύσιος καὶ δίδονται στρατιῶται συνοδοὶ εἰς τοὺς περὶ τὸν Εὐσέβιον. Καὶ ὁ μὲν Μακάριος ἀποστέλλεται εἰς Τύρον δεμένος μὲ συνοδείαν στρατιωτῶν, γράφει δὲ εἰς ἐμὲ καὶ ἐπέβαλε εἰς ἡμᾶς ἀναγκαστικῶς, ὥστε καὶ μὴ θέλοντες νὰ ἀποσταλῶμεν ἐκεῖ. Καὶ τὴν μὲν σκευωρίαν εἶναι δυνατόν νὰ γνωρίσῃ κανεὶς ἀπὸ ὅσα ἔγραψαν οἱ ἐπίσκοποι τῆς Αἰγύπτου. Κατὰ ποῖον δὲ τρόπον κατεστρώθη αὕτη ἐξ ἀρχῆς παρ' αὐτῶν, θὰ ἦτο ἀναγκαῖον νὰ εἴπω, διότι καὶ ἀπὸ αὐτὸ ἐπιτρέπεται νὰ ἐξετάσωμεν τὴν κακοήθειαν καὶ τὴν πανουργίαν τῶν, ποῦ ἐγένινεν ἐναντίον μας. Οἱ ἐπίσκοποι, ποῦ εἶναι εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Λιβύην καὶ τὴν Πεντάπολιν, πλησιάζουν τοὺς ἑκατόν. Κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς δὲν κατηγοροῦσεν ἡμᾶς, οὔτε πρεσβύτερος κανεὶς μᾶς ἐμέμφετο, οὔτε κανεὶς λαϊκὸς ἔλεγε κακόν τι εἰς θάρος ἡμῶν, ἀλλ' οἱ Μελιτιανοί, οἱ ὁποῖοι ἀπεκόπησαν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τὸν Πέτρον, καὶ οἱ Ἀρειανοὶ ἦσαν, ποῦ ἐμοίρασαν τοὺς ρόλους, ποῦ θὰ ἔπεζαν εἰς τὴν συκοφαντίαν. Καὶ οἱ μὲν διεκδικοῦσαν νὰ εἶναι κατήγοροι, οἱ δὲ δικασταί. Καὶ ἡμεῖς μὲν ἐζητήσαμεν νὰ ἐξαيرهθοῦν οἱ περὶ τὸν Εὐσέβιον, ἐπει-

δὴ ἦσαν ἐχθροὶ λόγῳ τῆς αἵρέσεως, ἔπειτα ἐκεῖνος, ποὺ ἔλέγετο κατήγορος δὲν ἦτο πρεσβύτερος καὶ τοῦτο ἀπεδείξαμεν πλήρως. Ὅταν ὁ Μελίτιος ἐδέχθη αὐτόν, καθὼς οὐδέποτε ὠφείλε νὰ κάμῃ ὁ Μακαρίτης Ἀλέξανδρος μὲ τὸ νὰ γνωρίζῃ τὴν πανουργίαν αὐτοῦ, ἐζήτησεν ἀπὸ αὐτὸν χειροτονητήριον γράμμα, ποὺ νὰ ἀναφέρῃ τὰ ὀνόματα τῶν ἐπισκόπων, ποὺ ἔλεγεν ὅτι ἔχει εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ τὰ ὀνόματα τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων εἰς αὐτὴν τὴν Ἀλεξανδρείαν, ἂν πράγματι εἶχε μερικοὺς εἰς τὰ περίχωρα αὐτῆς. Τοῦτο δὲ ἔκαμεν ὁ πάπας Ἀλέξανδρος, ἵνα μὴ ὁ Μελίτιος, ἀφοῦ λάθῃ τὴν ἔγκρισιν τῆς Ἐκκλησίας νὰ παρουσιάζεται ὡς ἐπίσκοπος, χειροτονήσῃ ἀντὶ χρημάτων πολλοὺς καὶ ψεύδεται καθ' ἡμέραν μὲ τὸ νὰ παρουσιάζῃ ὡς κληρικοὺς αὐτοὺς, ποὺ ἐκεῖνος θέλει. Συνέταξε λοιπὸν τὸν ἐξῆς κατάλογον (θρέβιον) ὀνομάτων ἐκείνων τῶν κληρικῶν, ποὺ εἶχεν εἰς τὴν Αἴγυπτον.

Βρέβιον δοθὲν παρὰ Μελιτίου πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ἀλέξανδρον.

1. Ἐγὼ Μελίτιος ἐν Λυκῶ
2. Λούκιος ἐν Ἀντινόου
3. Φασιλεὺς ἐν Ἑρμουπόλει
4. Ἀχιλλεὺς ἐν Κουσαῖς
5. Ἀμμώνιος ἐν Διοσπόλει
6. (...) ἐν Πτολεμαῖδι
7. Παχύμης ἐν Τεντύραις
8. (...) ἐν Μαξιανουπόλει
9. Θεόδωρος ἐν Κόπτῳ

(ἐν Θηβαῖδι)

10. Κάλης ἐν Ἑρμεθί
11. Κόλλουθος ἐν τῇ ἄνω Κυνῶ
12. Πελάγιος ἐν Ὁξυρύγχῳ
13. Πέτρος ἐν Ἡρακλέους
14. Θέων ἐν Νειλουπόλει
15. Ἰσαάκ ἐν Λητοῦς
16. Ἡρακλείδης ἐν Νικίοις
17. Ἰσαάκ ἐν Κλεοπατρίδι
18. Μέλας ἐν Ἀρσενοίτῃ
19. (...) ἐν Ἠλίοις
20. Ἀμῶς ἐν Λεόντων
21. Ἰσίων ἐν Ἀθριθί

22. (...) ἐν Φαρθεθῶ
 23. Ἀρποκρατιῶν ἐν Βουθάστῳ
 24. Μωσῆς ἐν Φακουσαῖς
 25. Καλλίνικος ἐν Πηλουσίῳ
 26. Εὐδαίμων ἐν Τάνει
 27. Ἐφραίμ ἐν Θμουὶ
 28. (...) ἐν Σαὶ
 29. Ἑρμαίων ἐν Κυνῶ καὶ Βούσιρι
 30. Σωτήριχος ἐν Σεθεννύτῳ
 31. Πινινούθης ἐν Φθενεγύ
 32. Κρόνιος ἐν Μετῆλι
 33. Ἀγαθάμμων ἐν τῇ Ἀλεξανδρέων χώρα
 34. ἐν Μέμφι Ἰωάννης (διαταχθεὶς παρὰ τοῦ θα-
σιλέως νὰ εἶναι μὲ τὸν ἀρχιεπίσκοπον).
- Οἱ μὲν ἐν Αἰγύπτῳ ἦσαν οὗτοι, ἐκ δὲ τῶν κληρικῶν
ποῦ εἶχεν εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν ἦσαν οἱ ἑξῆς:
35. Ἀπολλώνιος πρεσβύτερος
 36. Εἰρηναῖος πρεσβύτερος
 37. Διόσκουρος πρεσβύτερος
 38. Τύραννος πρεσβύτερος.

Δ ι ᾱ κ ο ν ο ι

39. Τιμόθεος διάκονος
40. Ἀντίνοος διάκονος
41. Ἡφαιστίων διάκονος
- καὶ 42. Μακάριος πρεσβύτερος τῆς Παρεμβολῆς.

72. Τούτους ὁ Μελίτιος καὶ παρόντας παρέδωκεν εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ἀλέξανδρον. Τὸν δὲ λεγόμενον Ἰσχύραν οὔτε ἐμνημόνευσεν οὔτε καθόλου ὡμολόγησεν ὅτι εἶχεν αὐτὸν κάποτε πρεσβύτερον εἰς τὸν Μαρεώτην. Καὶ ὁ μὴ καὶ οἱ ἐχθροὶ δὲν ὑπεχώρουν καὶ ἐκεῖνος, ποῦ οὐδέποτε ἦτο πρεσβύτερος, παρουσιάζετο ψευδῶς παρ' αὐτῶν ὡς πρεσβύτερος. Ἀλλὰ καὶ ἔτσι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐνίκησε. Διότι οὔτε τὸν Μακάριον κατῴρθωσαν νὰ ἐνοχοποιήσουν περὶ τοῦ ποτηρίου, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀρσένιος, διὰ τὸν ὁποῖον διέδιδον ὅτι ἐθανατώθη, ἐστέκετο ἐκεῖ ζῶν καὶ ἀπεδείκνυε ψευδῇ τὴν συκοφαντίαν των. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐκεῖνοι δὲν ἠμπόρεσαν νὰ ἀποδείξουν ἐνοχὸν τὸν Μακάριον, οἱ περὶ τὸν Εὐσέβιον ἐστενοχωροῦντο Ἐπειδὴ ἔχασαν ἐκεῖνο, ποῦ ἐπεδίωκον, καὶ πείθουν τὸν κόμητα Διονύσιον, ποῦ ἦτο μὲ τὸ μέρος των, νὰ ἀπο-

στείλῃ εἰς τὸν Μαρεώτην ἀνακριτὴν μήπως τυχὸν εὕρουν ἐκεῖ κάτι εἰς θάρος τοῦ πρεσβυτέρου. Διότι τοῦτο ἦτο ἐκεῖνο, πὺ προσεπάθουν νὰ ἀποδείξουν. Βέβαια, ἡμεῖς ἐλέγομεν ὅτι ἡ μὲν μετάβασις εἰς τὸν Μαρεώτην εἶναι περιττή, διότι ἐκεῖνα πὺ εἶχον σχεδιάσει πρὸ πολλοῦ χρόνου, ἅς μὴ προφασίζονται χωρὶς λόγον ὅτι θὰ εὕρουν, οὔτε νὰ ὑποθέτουν ὅτι εἶναι τοῦτο δυνατόν, διότι ἐκεῖνα, πὺ ἐνόμιζον ὅτι ἔχουν, εὐρήκαν αὐτά, καὶ ἐπειδὴ αὐτὰ στεροῦνται σημασίας, διὰ τοῦτο δικαιολογοῦνται. Ἡ ἂν εἶναι ἀνάγκη νὰ στείλουν καὶ εἰς τὸν Μαρεώτην, αὐτούς, πὺ θεωροῦνται ὑποπτοί, αὐτοὶ νὰ μὴ σταλοῦν ἐκεῖ. Ὁ μὲν κόμης ἐπείσθη νὰ μὴ σταλοῦν οἱ ὑποπτοί, ἐκεῖνοι ὁμῶς κάθε ἄλλο, παρὰ τοῦτο ἔκαμαν. Διότι ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους ἡμεῖς ἐξηρέσαμεν ἕνεκα τοῦ ὅτι ἦσαν ὁπαδοὶ τῆς ἀρειανῆς αἱρέσεως, αὐτοὶ ἔφυγον μὲ σπουδὴν, ὁ Διόγγιος, ὁ Μάρις, ὁ Θεόδωρος, ὁ Μακεδόنيος, ὁ Οὐρσάκιος καὶ ὁ Οὐάλης. Καὶ πάλιν στέλλονται γράμματα πρὸς τὸν ἑπαρχὸν τῆς Αἰγύπτου, καὶ στρατιωτικὴ συνοδία, καὶ τὸ πολὺ θαυμαστὸν καὶ γεμᾶτον ἀπὸ πολλὴν ἀλαζονείαν εἶναι τὸ ὅτι τὸν μὲν κατηγορούμενον Μακάριον ἠνάγκασαν νὰ παραμείνῃ εἰς Τύρον φρουρούμενον ἀπὸ στρατιώτας, τὸν δὲ κατήγορον ἐπῆραν μαζί των. Ποῖος λοιπὸν δὲν βλέπει εἰς αὐτὰ τὴν σκευωρίαν; Ποῖος δὲν βλέπει καθαρὰ τὴν πονηρίαν τῶν περὶ τὸν Εὐσέβιον; Διότι ἐὰν ὑπῆρχεν ἀνάγκη νὰ γίνῃ ἡ κρίσις εἰς τὸν Μαρεώτην, ἔπρεπε νὰ σταλῇ ἐκεῖ καὶ ὁ κατηγορούμενος, ἐὰν δὲ ἀπῆλθον ἐκεῖ ὄχι διὰ νὰ κάμουν κρίσιν, διατὶ ἐπῆραν μαζί των τὸν κατήγορον; Διότι καὶ μόνον αὐτὸ ἦτο ἀρκετὸν πρὸς θεθαίωσιν ὅτι δὲν ἀπέδειξαν τίποτε. Ἀλλὰ ἔκαμαν αὐτό, ἐπειδὴ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ ἀποδείξουν ἔνοχον τὸν πρεσβύτερον ἐνῶ ἦτο παρὼν, διὰ νὰ ἠμπορέσουν νὰ σκευωρήσουν ἐναντίον του καὶ πανουργήσουν κατ' αὐτοῦ ἐκεῖνα πὺ ἐφαίνοντο εἰς αὐτούς ὅτι θὰ ἐγίνοντο πιστευτά. Διότι ἀληθῶς ἐμέμφθησαν τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ὅλης τῆς χώρας, διότι οὗτοι προσῆλθον ἀπρόσκλητοι, καὶ ἐνῶ οὗτοι ἐζήτουν νὰ εἶναι τοῦλάχιστον παρόντες ὅταν ἔπραττον αὐτὰ (διότι ἔλεγον ὅτι ἐγνώριζον καὶ τὴν ὑπόθεσιν καὶ ὅσα ἀφοροῦν εἰς τὸν λεγόμενον Ἰσχύραν), δὲν ἐπέτρεψαν, ἀλλὰ τὸναντίον τὸν μὲν ἑπαρχὸν τῆς Αἰγύπτου Φιλάγριον, τὸν παραβάτην τῶν νόμων, καὶ εἰδωλολάτραις στρατιώτας εἶχον μαζί των, ὅταν ἐξήταζον ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα οὔτε οἱ κατηχούμενοι

ἐπετρέπετο νὰ βλέπουν, τοὺς δὲ κληρικοὺς δὲν ἐπέτρεψαν νὰ παρευρίσκωνται, διὰ νὰ μὴ ἔχουν καὶ ἐκεῖ, καθὼς καὶ εἰς τὴν Τύρον, παρόντας ἐκείνους, οἱ ὅποιοι θὰ ἤλεγχον αὐτοὺς συκοφάντας.

73. Ἄλλ' οὕτε ἔτσι ἡμπόρεσαν νὰ διαφύγουν. Διότι οἱ πρεσβύτεροι τῆς πόλεως καὶ τοῦ Μαρεώτου, ἐννοήσαντες τὰς κακουργίας τῶν, ἔγραψαν πρὸς αὐτοὺς καὶ διεμαρτυρήθησαν τὰ ἐξῆς:

Οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας ὑπὸ τὸν αἰδεσιμώτατον ἐπίσκοπον Ἀθανάσιον πρὸς τοὺς Θεόγνιον, Μάριν καὶ Μακεδόνιον, Θεόδωρον καὶ Οὐρσάκιον καὶ Οὐάλην, τοὺς ἐπισκόπους, πού ἦλθον ἀπὸ τὴν Τύρον.

Ἔπρεπε σεῖς ἀφοῦ ἦλθετε καὶ ἐφέρατε μαζί σας τὸν κατήγορον νὰ φέρετε καὶ τὸν πρεσβύτερον Μακάριον, διότι ἔτσι γίνονται αἱ κρίσεις σύμφωνα μὲ τὰς ἀγίας Γραφάς, ὥστε ὁ κατήγορος νὰ στέκεται μαζί μὲ τὸν κατηγορούμενον κατὰ τὴν ἐξέτασιν. Ἐπειδὴ δὲ οὕτε τὸν Μακάριον ἐφέρατε, οὕτε ὁ αἰδεσιμώτατος ἐπίσκοπος ἡμῶν Ἀθανάσιος ἦλθε μαζί μὲ σᾶς, ἐζητήσαμεν νὰ παριστάμεθα τοῦλάχιστον ἡμεῖς κατὰ τὴν ἐξέτασιν, ἵνα, μὲ τὸ νὰ εἴμεθα ἡμεῖς παρόντες, γίνῃ κανονικὴ καὶ δικαία ἡ ἐξέτασις καὶ πεισθῶμεν καὶ ἡμεῖς. Ἐπειδὴ ὁμοῦς δὲν ἐπετρέψατε τοῦτο, ἀλλὰ μόνοι σας μὲ τὸν ἑπαρχον τῆς Αἰγύπτου καὶ μὲ τὸν κατήγορον ἠθελήσατε νὰ κάμετε ἐκεῖνα, πού θέλετε, ὁμολογοῦμεν ὅτι διεπιστώσαμεν πονηρὰν ὑποψίαν εἰς τὸ πρᾶγμα, καὶ ἀπεφάνθημεν ὅτι ἡ εἰσοδὸς σας εἰς τὴν πόλιν μας ἔχει σκοπὸν μόνον τὴν σκευωρίαν καὶ τὴν συκοφαντίαν. Διὰ τοῦτο σᾶς ἐπιδίδομεν τὴν παροῦσαν ἐπιστολήν, ἡ ὁποία θὰ χρησιμεύσῃ ὡς μαρτυρία ἐνώπιον ἀληθινῆς Συνόδου, διὰ νὰ φανερωθῇ ὅτι μονομερῶς καὶ μεροληπτικῶς ἐπράξατε ἐκεῖνα, πού ἠθελήσατε, καὶ ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν ἠθελήσατε παρὰ μόνον νὰ ὀργανώσετε σκευωρίαν ἐναντίον μας. Τούτων δὲ ἀντίγραφα ἐπέδωσαμεν καὶ εἰς τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ βασιλέως Παλλάδιον, διὰ νὰ μὴ σεῖς τὰ ἀποκρύψετε. Διότι ἐκεῖνα, πού ἐπράξατε, κάμνουν ἡμᾶς νὰ ὑποπτευώμεθα καὶ νὰ σκεπτόμεθα διὰ σᾶς ὅτι ἔχετε τὸσον πονηρὰς προθέσεις.

1. Διονύσιος πρεσβύτερος ἐπέδωσα.
2. Ἀλέξανδρος πρεσβύτερος
3. Νεϊλαρχᾶς πρεσβύτερος

4. Λόγγος πρεσβύτερος
5. Ἀφθόνιος πρεσβύτερος
6. Ἀθανάσιος πρεσβύτερος
7. Ἀμύντιος πρεσβύτερος
8. Πιστὸς πρεσβύτερος
9. Πλουτίων πρεσβύτερος
10. Διόσκορος πρεσβύτερος
11. Ἀπολλώνιος πρεσβύτερος
12. Σεραπίων πρεσβύτερος
13. Ἀμμώνιος πρεσβύτερος
14. Γάϊος πρεσβύτερος
15. Ρῖνος πρεσβύτερος
16. Αἰθαλῆς πρεσβύτερος

Δ Ι Α Κ Ο Ν Ο Ι

17. Μαρκελλῖνος διάκονος
18. Ἀππιανὸς διάκονος
19. Θέων διάκονος
20. Τιμόθεος διάκονος
21. καὶ Τιμόθεος ἄλλος διάκονος.

74. Καὶ τὰ μὲν γράμματα καὶ τὰ ὀνόματα τῶν κληρικῶν τῆς πόλεως εἶναι αὐτά, ἐκεῖνα δὲ ποῦ ἔγραψαν καὶ οἱ κληρικοὶ ἀπὸ τὸν Μαρεώτην, οἱ ὅποιοι ἐγνώριζον τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἐνεργοῦσεν ὁ κατήγορος, καὶ ἦσαν μαζί μου εἰς τὴν περιοδείαν εἶναι τὰ ἑξῆς:

Πρὸς τὴν ἁγίαν Σύνοδον τῶν μακαρίων ἐπισκόπων τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ὅλοι οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι τοῦ Μαρεώτου ἐν Κυρίῳ χαίρουν.

Γνωρίζοντες τὸ ρητὸν τῆς Γραφῆς, ὅτι «ἐκεῖνα ποῦ εἶδον οἱ ὀφθαλμοί σου λέγε»,⁴⁰ καὶ ὅτι «ὁ ψευδομάρτυς δὲν θὰ μείνῃ ἀτιμώρητος»⁴¹, ἐκεῖνα ποῦ εἶδομεν μαρτυροῦμεν, καὶ ὅτι ἐκεῖνο, ποῦ κατέστησε τὰ μάλιστα ἀναγκαίαν τὴν μαρτυρίαν μας εἶναι ἡ σκευωρία, ποῦ ἔγινεν ἐναντίον τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν Ἀθανασίου. Διότι ἀποροῦμεν πῶς ὁ Ἰσχύρας ἀπλῶς κατηριθμήθη εἰς τοὺς κληρικούς τῆς Ἐκκλησίας, περὶ τοῦ ὁποῖου θεωροῦμεν ἀναγκαῖον πρῶτον νὰ ὁμιλήσωμεν. Ὁ Ἰσχύρας οὐδέποτε ἔγινε λειτουργὸς τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ὁ ἴδιος μὲν κατ' ἀρχὰς διεφήμεσε τὸν ἑαυτὸν του ὡς πρεσβύτερον τοῦ Κολλούθου, δὲν ὑπῆρχεν ὁμῶς κανεῖς, ποῦ νὰ ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν, ἐκτὸς μόνον οἱ συγγενεῖς του. Διότι οὔτε ἔκκλησίαν

40. Παρμ. 25, 7.

41. Παρμ. 19, 5.

εἶχε ποτε, οὔτε καθόλου ἐθεωρεῖτο κληρικός ἀπὸ ἐκείνους πού ὀλίγον μόνον ἀπεῖχον ἀπὸ τὴν κωμόπολιν του, ἐκτὸς μόνον, καθὼς προεῖπομεν, ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς του. Ἀλλὰ καὶ παρὰ τὸ ὅτι ὁ ἴδιος διεφήμεσε τὸν ἑαυτὸν του μὲ τὴν ιδιότητα τοῦ ἱερέως, κατὰ τὴν σύνοδον, πού συνεκροτήθη εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ὁσίου, καθηρέθη καὶ ἐλογίσθη λαϊκός, καὶ ἔτσι παρέμεινε λαϊκός καθ' ὅλον τὸν μετέπειτα χρόνον μὲ τὸ νὰ ἐκπέσῃ ἀκόμῃ καὶ ἀπὸ τὴν ψευδῇ ὑπόνοιαν ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὴν τάξιν τοῦ πρεσβυτερίου. Διότι περὶ τοῦ ἥθους του θεωροῦμεν περιττὸν νὰ εἰπώμεν, καθόσον ὅλοι ἡμποροῦν νὰ μάθουν τὰ κατ' αὐτόν. Ἐπειδὴ ὁμῶς ἐσυκοφάντησε τὸν ἐπίσκοπον ἡμῶν Ἀθανάσιον, ὅτι ἔσπασε ἱερὸν ποτήριον καὶ ἁγίαν τράπεζαν, ἐθεωρήσαμεν ἀναγκαῖον νὰ διηγηθῶμεν καὶ περὶ αὐτοῦ. Διότι, ὡς προεῖπομεν, οὗτος οὐδέποτε εἶχεν ἐκκλησίαν τινὰ εἰς τὸν Μαρεώτην, ὥσάν δὲ νὰ ἔχωμεν μάρτυρα τὸν Θεόν, θεβαιοῦμεν ὅτι οὔτε ποτήριον ἔσπασεν, οὔτε τράπεζα ἀνετράπη παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν, οὔτε παρ' ἄλλου τῶν κληρικῶν, πού ἦσαν μαζί του, ἀλλ' ὅλα τὰ λεγόμενα εἶναι συκοφαντία. Καὶ ταῦτα λέγομεν, ὅχι ὡς ἀπόντες μακρὰν τοῦ ἐπισκόπου, διότι ὅλοι μας ἡμεθα μαζί του ὅταν περιώδευε τὸν Μαρεώτην, καὶ οὐδέποτε περιώδευε μόνος, ἀλλὰ μαζί μὲ ὅλους ἡμᾶς τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς διακόνους καὶ πολλοὺς λαϊκοὺς. Διὰ τοῦτο καὶ ὡς συνοδεύοντες αὐτὸν εἰς κάθε περιοδείαν, τὴν ὁποίαν ἔχει κάμει εἰς τὴν ἐπαρχίαν μας, ταῦτα λέγομεν καὶ μαρτυροῦμεν ὅτι οὔτε ποτήριον ἐθραύσθη οὔτε τράπεζα ἀνετράπη, ἀλλ' ὅλα εἶναι ψεύδη τοῦ Ἰσχυῆρα, καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος διὰ τῆς ὑπογραφῆς του μαρτυρεῖ. Διότι ὅταν οὗτος ἠθέλησε, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ μὲ τοὺς Μελιτιανούς καὶ τὰ ὅσα εἶπε κατὰ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν Ἀθανασίου, νὰ γίνῃ δεκτὸς ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, δὲν ἐγένετο δεκτός, ἀν καὶ ἔγραψε ἰδιοχείρως καὶ ὡμολόγησεν ὅτι τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἐγίνεν, ἀλλ' ὅλα εἶχον ὑπαγορευθῆ εἰς αὐτὸν ἀπὸ ἄλλους νὰ διαδώσῃ.

75. Διὰ τοῦτο καὶ ὅταν ἦλθον εἰς τὸν Μαρεώτην, οἱ περὶ τὸν Θεόγνιον, καὶ τὸν Θεόδωρον καὶ τὸν Μάριν, καὶ τὸν Μακεδόνιον, καὶ τὸν Οὐρσάκιον, καὶ τὸν Οὐάλεντα, τίποτε ἀπὸ ὅσα οὗτος κατηγόρησε δὲν εἶδρον ἀληθινόν, ἀλλ' ἔπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ δικασθῇ ἡ ὑπόθεσις καὶ νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι οὗτοι ἐσκεύωρσαν συκοφαντίαν κατὰ τοῦ

ἐπισκόπου ἡμῶν Ἀθανασίου, αὐτοί, οἱ περὶ τὸν Θεόγνιον, ἐπειδὴ ἦσαν ἐχθροί, ἠνάγκασαν τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ μερικοὺς Ἀρειομανίτας νὰ εἴπουν ἐκεῖνα ποὺ ἠθελαν. Διότι κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ δὲν κατέθεσεν ἐναντίον τοῦ ἐπισκόπου, ἀλλ' αὐτοί, φοβούμενοι τὸν ἑπαρχὸν τῆς Αἰγύπτου Φιλάγριον, καὶ τὰς ἀπειλὰς καὶ τὴν δύναμιν τῶν Ἀρειομανιτῶν, ἔκαμαν ὅσα ἠθελον ἐκεῖνοι. Καὶ ἀληθῶς, ὅταν ἡμεῖς προσήλθωμεν διὰ νὰ ἐλέγξωμεν τὴν συκοφαντίαν, δὲν μᾶς ἐδέχθησαν, ἀλλ' ἡμᾶς μὲν ἀπέρριπτον ὡς μάρτυρας ἐδέχοντο δὲ ἐκείνους, ποὺ ἠθελαν, οἱ ὅποιοι, ἔνεκα τοῦ φόβου τοῦ ἐπάρχου Φιλαγρίου, συνεφώνησαν μὲ αὐτοὺς εἰς τὴν σκευωρίαν, ἐνῶ εἰς ἡμᾶς οὔτε νὰ εἴμεθα παρόντες ἐπέτρεψαν, διὰ νὰ ἡμπορέσωμεν τοῦλάχιστον νὰ ἐλέγξωμεν ἐὰν ἐκεῖνοι, ποὺ αὐτοὶ ἐδιάλεξαν ὡς μάρτυρας, ἦσαν μέλη τῆς Ἐκκλησίας ἢ Ἀρειομανίται. Σεῖς ὁμως, ἀγαπητοὶ πατέρες, γνωρίζετε, καὶ ἡμεῖς ὅπως ἐδιδάξατε ἡμᾶς, ὅτι ἡ μαρτυρία τῶν ἐχθρῶν δὲν ἰσχύει. Καὶ ὅτι μὲν ἡμεῖς λέγομεν τὴν ἀλήθειαν, μαρτυρεῖ μὲν περὶ τούτου ἡ ἰδιόχειρος μαρτυρία τοῦ Ἰσχύρα, μαρτυροῦν δὲ καὶ αὐτὰ τὰ πράγματα, ὅτι ἐνῶ ἡμεῖς μὲν κατὰ συνείδησιν ἐγνωρίζομεν ὅτι τίποτε τὸ τοιοῦτον δὲ εἶχε γίνει, αὐτοὶ παρέλαβον μαζί των τὸν Φιλάγριον, ὥστε μὲ τὸν φόβον τοῦ ξίφους καὶ μὲ τὰς ἀπειλὰς νὰ σκευωρήσουν ἐκεῖνα ποὺ ἠθελον. Ταῦτα μαρτυροῦμεν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ ταῦτα λέγομεν, ὡς γνωρίζοντες ὅτι θὰ δώσωμεν λόγον πρὸς τὸν Θεὸν κατὰ τὴν μέλλουσαν κρίσιν, καί, ἐπιθυμοῦντες μὲν νὰ ἔλθωμεν ὅλοι πρὸς ὑμᾶς, ἀρκούμεθα δὲ εἰς ἐκείνους ἀπὸ ἡμᾶς, ποὺ θὰ ἡμπορέσουν νὰ ἔλθουν, ἵνα καὶ τὰ παρόντα γράμματα ἀναπληρώσουν τὴν παρουσίαν ἐκείνων, ποὺ δὲν ἦλθον.

1. Ἰγγένιος ὁ πρεσβύτερος εὐχομαι νὰ ὑγιαίνετε ἐν Κυρίῳ, ἀγαπητοὶ Πατέρες.
2. Θεῶν πρεσβύτερος
3. Ἀμμωνᾶς πρεσβύτερος
4. Ἡράκλειος πρεσβύτερος
5. Βόκκων πρεσβύτερος
6. Τρύφων πρεσβύτερος
7. Πέτρος πρεσβύτερος
8. Ἰέραξ πρεσβύτερος
9. Σεραπίων πρεσβύτερος
10. Μᾶρκος πρεσβύτερος

11. Πτολλαρίων πρεσβύτερος
12. Γάιος πρεσβύτερος
13. Διόσκορος πρεσβύτερος
14. Δημήτριος πρεσβύτερος
15. Θύρσος πρεσβύτερος.

Δ Ι Α Κ Ο Ν Ο Ι

16. Πιστός διάκονος
17. Ἀπολλῶς διάκονος
18. Σερρᾶς διάκονος
19. Πιστός διάκονος
20. Πολύνικος διάκονος
21. Ἀμμώνιος διάκονος
22. Μαῦρος διάκονος
23. Ἡφαιστος διάκονος
24. Ἀπολλῶς διάκονος
25. Μετωπᾶς διάκονος
26. Ἀπολλῶς διάκονος
27. Σεραπᾶς διάκονος
28. Μελίφθογγος διάκονος
29. Λούκιος διάκονος
30. Γρηγορᾶς διάκονος.

76. Οἱ αὐτοὶ πρὸς τὸν κουριῶσον (ἐπιμελητὴν) καὶ Φιλάγριον τότε λεγόμενον ἔπαρχον Αἰγύπτου.

Πρὸς τὸν Φλάβιον Φιλάγριον καὶ τὸν Φλάβιον Παλλάδιον, τὸν δουκηνάριον⁴² παλατῖνον κουριῶσον⁴³ καὶ τὸν Φλάβιον Ἀντωνῖνον, τὸν θίαρχον κεντηνάριον⁴⁵ τῶν κυρίων μου τῶν λαμπροτάτων ἐπάρχων τοῦ ἱεροῦ πραιτωρίου,⁴⁶ ἐκ μέρους τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων τοῦ Μαρεῶτου, νομοῦ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὑπὸ τὸν αἰδεσιμώτατον ἐπίσκοπον Ἀθανάσιον ἡμεῖς, οἱ ὑπογράφωντες κατωτέρω θεβαιοῦμεν ὡς μάρτυρες τὰ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ ἀναγραφόμενα καὶ ἐπιδίδομεν.

Ἐπειδὴ ὁ Θεόγνιος, καὶ ὁ Μάρις, καὶ ὁ Μακεδόνιος, καὶ ὁ Θεόδωρος, καὶ ὁ Οὐρσάκιος, καὶ ὁ Οὐάλης, πού

42. Παρὰ θυζατινοῖς: Ἐπίτροπος τοῦ θασιλέως.

43. Ἐπιμελητὴς.

44. Ἐπιμελητὴς (τροφολόγος) τοῦ στρατεύματος.

45. Ἐκατόνταρχος.

46. Κατοικία τοῦ πραιτωρίου, τοῦ διοικητοῦ, ἀποκρατορικὸς οἶκος.

ἤλθον εἰς τὴν παροικίαν μας ὡς ἀπεσταλμένοι ἀπὸ ὅ-
λους τοὺς ἐπισκόπους, πού συνῆλθον εἰς τὸν Τύρον, λέ-
γουν ὅτι ἔχουν λάθει ἐντολὰς νὰ ἐξετάσουν διὰ μερικά
ἐκκλησιαστικά πράγματα, μεταξύ τῶν ὁποίων ἔλεγον καὶ
περὶ ποτηρίου τοῦ Κυρίου, πού ἐθραύσθη, κατὰ μαρτυ-
ρίαν τοῦ Ἰσχύρα, τὸν ὁποῖον ἔφερον μαζί των, ὁ ὁποῖος
λέγει ὅτι εἶναι πρεσβύτερος, ἐνῶ δὲν εἶναι πρεσβύτε-
ρος, — διότι μὲ τὸ νὰ κατεστάθῃ εἰς πρεσβύτερον ἀπὸ
τὸν Κόλλουθον, τὸν πρεσβύτερον, ὁ ὁποῖος ἐφαντάσθη
ὅτι ἦτο ἐπίσκοπος, καὶ ὕστερον παρὰ γενικῆς συνόδου
τοῦ Ὁσίου καὶ τῶν ἐπισκόπων, πού ἦσαν μαζί μὲ αὐ-
τόν, διετάχθη νὰ εἶναι πρεσβύτερος, ὅπως ἦτο καὶ προ-
ηγουμένως, καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὅλοι ἐκεῖνοι, πού ἐχει-
ροτονήθησαν ἀπὸ τὸν Κόλλουθον, ἐπανῆλθον ἀναδρομι-
κῶς εἰς τὴν τάξιν εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκον καὶ προηγου-
μένως, καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἰσχύρας ἐθεάσθη νὰ εἶναι λαϊκός,
καὶ ἡ Ἐκκλησία, πού ἔλεγεν ὅτι εἶχε, οὐδέποτε εἶχε γί-
νει ἐκκλησία, ἀλλ' ἦτο κάποιος μικρὸς οἰκίσκος μικροῦ
ὄρφανου παιδιοῦ, ὀνομαζομένου Ἰσίωνος — καὶ διὰ τοῦ-
το ἀκριβῶς ἐχρησιμοποίησαμεν τὴν διαμαρτυρίαν αὐ-
τὴν καὶ ἐπιβάλλομεν εἰς σὲ ὄρκον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ παν-
τοκράτορος Θεοῦ καὶ εἰς τὸ ὄνομα τῶν δεσποτῶν ἡμῶν
Κωνσταντίνου τοῦ Αὐγούστου καὶ τῶν ἐπιφανεστάτων
Καισάρων παίδων αὐτοῦ, ὅπως φέρης αὐτὰ ταῦτα εἰς
γνώσιν τῆς εὐσεβείας αὐτῶν. Διότι ὁ Ἰσχύρας οὔτε πρε-
σβύτερος εἶναι τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, οὔτε ἐκκλη-
σίαν ἔχει, οὔτε ἐθραύσθη ποτέ ποτήριον, ἀλλὰ ὅλα εἶ-
ναι ψεύδη ἰδικὰ του καὶ πλάσματα τῆς φαντασίας του.
Ἐπὶ ὑπατείας Ἰουλίου Κωνσταντίου τοῦ λαμπροτάτου
πατρικίου ἀδελφοῦ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως Κων-
σταντίνου τοῦ Αὐγούστου καὶ Ρουφίνου καὶ Ἀλβίνου τῶν
λαμπροτάτων, τὴν δεκάτην τοῦ μηνὸς Θῶθ.⁴⁷

77. Οἱ μὲν πρεσβύτεροι λοιπὸν ἔγραψαν ταῦτα, ἐ-
κεῖνα δὲ τὰ ὁποῖα καὶ οἱ ἐπίσκοποι, πού ἤλθον μαζί μὲ
ἡμᾶς εἰς τὴν Τύρον, ὅταν ἀντελήφθησαν τὴν σκευωρίαν
καὶ τὴν συκοφαντίαν, ἔγραψαν, καὶ διεμαρτυρήθησαν,
ἦσαν τὰ ἐξῆς:

47. Αἰγυπτιακὴ θεότης, ταυτισθεῖσα μετὰ τῆς θεᾶς Σαλῆνης, πού
ἐλατρεύετο εἰς τὴν Ἄνω καὶ Κάτω Αἴγυπτον, Ὁ Θῶθ ἐθεωρεῖτο ματρη-
τὴς τοῦ χρόνου καὶ ρυθμιστὴς τῆς διακρίσεως αὐτοῦ εἰς ἡμέρας, μῆνας καὶ
ἔτη, ὡς καὶ ρυθμιστὴς τῆς διαρκείας τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων. Ἐξῶ ἡ λέξις
Θῶθ πιθανῶς καίτι: ὡς ὄνομα μηνὸς κατὰ τὴν αἰγυπτιακὴν ὀνομασίαν τῶν
μηνῶν.

Πρὸς τοὺς κυρίους τιμιωτάτους ἐπισκόπους, τοὺς συνελθόντας εἰς τὴν Τύρον, οἱ ἐλθόντες μαζί με τὸν Ἀθανάσιον ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν, ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Δὲν νομίζομεν ὅτι εἶναι ἀκόμη ἄγνωστος ἡ σκευωρία ἢ ὁποία ἐγένεν ἐναντίον μας ἀπὸ τοὺς περὶ τὸν Εὐσέβιον καὶ τὸν Θεόγνιον, καὶ τὸν Μάριν, καὶ τὸν Νάρκισσον, καὶ τὸν Θεόδωρον, καὶ τὸν Πατρόφιλον. Καὶ εἰς μὲν τὴν ἀρχὴν ἐζητήσαμεν ὅλοι διὰ τοῦ συλλειτουργοῦ ἡμῶν Ἀθανασίου τὴν ἐξαίρεσιν ὧν αὐτῶν, ὥστε οὗτοι νὰ μὴ εἶναι παρόντες κατὰ τὴν ἀκροαματικὴν διαδικασίαν, ἐπειδὴ ἐγνωρίζομεν ὅτι καὶ ἐνὸς μόνον ἐχθροῦ ἡ παρουσία, ἐκ τῶν πολλῶν, ἡμπορεῖ νὰ διαταράξῃ καὶ νὰ θλάψῃ τὴν ὁμαλὴν ἀκρόασιν. Διότι γνωρίζετε καὶ σεῖς οἱ ἴδιοι τὴν ἐχθραν αὐτῶν, πού εἶχον ὅχι μόνον πρὸς ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὅλους τοὺς ὀρθοδόξους, ὅτι, ἐξ αἰτίας τῆς μανίας τοῦ Ἀρείου καὶ τῆς ἀσεβοῦς διδασκαλίας αὐτοῦ, ἐπιτίθενται ἐναντίον πάντων καὶ ὅλους διαβάλλουν. Ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς, στηριζόμενοι εἰς τὴν ἀλήθειαν, ἠθελήσαμεν νὰ ἀποδείξωμεν τὴν συκοφαντίαν, πού ἐγένε κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τοὺς Μελιτιανούς, δὲν γνωρίζομεν διατί οἱ περὶ τὸν Εὐσέβιον προσπαθοῦσαν νὰ διαστρέφουν ὅσα ἡμεῖς ἐλέγομεν, καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐφρόντιζον νὰ ἀπορρίψουν τὰ παρ' ἡμῶν λεγόμενα, μετὰ τὸ νὰ ἀπειλοῦν μὲν τοὺς ἀκεραίους δικαστάς, νὰ ὑβρίζουν δὲ τοὺς ἄλλους, μόνον πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ καταφέρουν νὰ γίνῃ πρὸς χάριν των ἐκεῖνο, πού οἱ ἴδιοι ἐμηχανεύθησαν. Καὶ ἴσως ἡ πρὸς Θεὸν εὐλάβειά σας, κύριοι τιμιώτατοι, νὰ ἀγνοοῦσε τὴν σκευωρίαν, πού ἐπενοήθη καὶ ἐγένεν ἀπὸ αὐτούς, ἀλλὰ τώρα νομίζομεν ὅτι αὕτη ἐγένε φανερά. Διότι ἰδοὺ οἱ ἴδιοι φανερά πλέον ἐξεδήλωσαν αὐτήν, μετὰ τὸ νὰ ἠθέλησαν νὰ ἀποστείλουν εἰς τὸν Μαρεώτην μόνον ἐκείνους, πού ἦσαν ὑποπτοὶ τῆς τοιαύτης σκευωρίας, διὰ νὰ ἡμποροῦν ἀνεμποδίστως ἐν ἀπουσίᾳ ἡμῶν, πού θὰ παρεμένομεν ἐδῶ, τοὺς μὲν λαοὺς νὰ ἐκφοβίζουν, νὰ διαπράξουν δὲ ἐκεῖνα πού θέλουν. Διότι ἐπείσθησαν ὅτι οἱ Ἀρειομανῖται, καὶ οἱ Κολλουθιανοί, καὶ οἱ Μελιτιανοί εἶναι ἐχθροὶ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τοῦτο ἐφρόντισαν νὰ ἀποστείλουν αὐτούς, ἵνα, μετὰ τὸ νὰ εἶναι παρόντες μόνον οἱ ἐχθροί, μηχανορραφήσουν ἐναντίον μας ἐκεῖνα πού θέλουν. Διότι πράγματι οἱ ἐδῶ Μελιτιανοί, ὡσάν ἀκριβῶς νὰ

ἐγνώριζον ὅτι θὰ τεθῇ εἰς ἐνέργειαν αὐτὸ τὸ τέχνασμα, πρὸ τεσσάρων μὲν ἡμερῶν ἀπέστειλαν μερικοὺς ἰδικοὺς τῶν, καθ' ἑκάστην δὲ ἐσπέραν ἔστελλον δύο ἐφίππους ταχυδρόμους πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ συναθροίσουν εἰς τὸν Μαρεώτην καὶ Μελιτιανοὺς ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ἐπειδὴ δὲν ἦτο ἐκεῖ καθόλου οὔτε εἰς, καὶ Κολλουθιανούς καὶ Ἀρειομανίτας ἀπὸ ἄλλους τόπους, καὶ νὰ κατηγορήσουν αὐτοὺς νὰ εἰπουν ἐναντίον μας. Διότι γνωρίζετε καὶ σεῖς ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Ἰσχύρας ὠμολόγησεν ἐνώπιον ὑμῶν ὅτι δὲν ἔχει νὰ παρουσιάσῃ περισσότερους τῶν ἑπτὰ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἠκούσαμεν ὅτι ἐκεῖνοι, ἀφοῦ ἐσκευώρησαν ἐκεῖνα, ποὺ ἐπεθύμουν, καὶ ἀπέστειλαν τοὺς ὑπόπτους, ἐπισκέπτονται τὸν καθένα ἀπὸ σᾶς καὶ ἀπαιτοῦν ὑπογραφὴν πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ φανῇ ὅτι ταῦτα ἔγιναν σύμφωνα μὲ τὴν σκέψιν ὄλων ὑμῶν, διὰ τοῦτο ἤχθημεν εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ γράψωμεν καὶ νὰ σᾶς ἐπιδώσωμεν τὸ παρὸν τεκμήριον, τοῦτο μὲν διὰ νὰ διαμαρτυρηθῶμεν ὅτι κατασυκοφαντούμεθα καὶ ἀδικούμεθα ἀπὸ αὐτοὺς καὶ ἀπὸ τὰς συκοφαντίας τῶν, τοῦτο δὲ διὰ νὰ ζητήσωμεν ἀπὸ σᾶς, ὅπως, ἀφοῦ θάλατε εἰς τὸν νοῦν σας τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ καταδικάσετε αὐτούς, διότι χωρὶς νὰ εἴμεθα καὶ ἡμεῖς παρόντες, ἀπέστειλαν ἐκείνους ποὺ ἠθέλησαν, μὴ ὑπογράψετε, ἵνα μὴ, ἐκεῖνα, ποὺ οἱ ἴδιοι ἐμνηχανεύθησαν μόνοι τῶν, λέγουν ὅτι ταῦτα ἔγιναν παρ' ὑμῶν. Διότι πράγματι, οἱ Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ προσέχουν εἰς ὅσα λέγουν οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ νὰ προκρίνουν ἐπάνω ἀπὸ ὅλα τὴν ἀλήθειαν. Καὶ μὴτε ἀπειλὴν, τὴν ὁποίαν χρησιμοποιοῦν δι' ὄλους, μήτε σκευωρίαν νὰ φοβηθῆτε, ἀλλὰ μᾶλλον τὸν Θεόν. Διότι ἔπρεπεν, ἐὰν θεθαίως ἦτο ἀναγκαῖον νὰ ἀποσταλοῦν ἀνακριταὶ εἰς τὸν Μαρεώτην, νὰ εἴμεθα καὶ ἡμεῖς παρόντες, διὰ νὰ ἐλέγξωμεν μὲν τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ἐκκλησίας, νὰ ἀποδείξωμεν δὲ ἐκείνους, ποὺ εἶναι ξένοι πρὸς αὐτούς, ὥστε νὰ γίνῃ δικαία ἡ ἔρευνα τῆς ὑποθέσεως. Διότι γνωρίζετε ὅτι οἱ περὶ τὸν Εὐσέβιον κατεσκεύασαν πλαστὴν ἐπιστολὴν, ἡ ὁποία ἐγράφη τάχα ἀπὸ τοὺς Κολλουθιανούς καὶ τοὺς Μελιτιανούς καὶ τοὺς Ἀρειανούς διὰ νὰ ἐπιδοθῇ ἐναντίον μας, καὶ εἶναι φανερόν ὅτι οἱ ἴδιοι οἱ ἐχθροὶ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας δὲν λέγουν τίποτε τὸ ἀληθές δι' ἡμᾶς, ἀλλ' ὅλα ὅσα λέγουν ἐναντίον μας εἶναι ψεύδη: Ὁ δὲ νόμος τοῦ Θεοῦ ἀπαιτεῖ ὅπως ὁ ἐχθρὸς μὴ γίνεται δεκτὸς οὔτε ὡς μάρτυς οὔτε ὡς δικαστής. Λοιπὸν ἔχοντες κατὰ νοῦν ὅτι θὰ δώσετε λόγον κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, ἀφοῦ λά-

θετε τὴν ἀπόδειξιν αὐτὴν περὶ τῆς ἀληθείας καὶ μάθετε τὴν σκευωρίαν, πού ἐγένεν ἐναντίον μας καὶ παρηγορηθήτε, φυλαχθήτε ὥστε νὰ μὴ ἐνεργήσητε τίποτε ἐναντίον μας, οὔτε νὰ συμφωνήσετε μὲ τὴν γνώμην ἐκείνων, πού συμπράττουν μὲ τὸν Εὐσέβιον, διότι καὶ πάλιν γνωρίζετε, καθὼς προείπομεν, ὅτι οὗτοι εἶναι ἐχθροὶ μας, καὶ διατὶ ὁ Εὐσέβιος Καίσαρείας ἐγένεν ἐχθρὸς ἀπὸ πέ-
 ρυσιν. Εὐχόμεθα νὰ ὑγιαίνετε, κύριοι ποθεινότατοι.

78. Πρὸς Φλάβιον Διονύσιον, τὸν λαμπρότατον κόμητα, οἱ ἐπίσκοποι τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Αἰγύπτου, πού ἦλθον εἰς τὴν Τύρον.

Δὲν νομίζομεν ὅτι εἶναι ἀκόμη ἄγνωστος ἡ σκευωρία, ἡ ὁποία ἐγένεν ἐναντίον μας ἀπὸ τοὺς περὶ τὸν Εὐσέβιον καὶ τὸν Θεόγνιον καὶ τὸν Μάριν καὶ τὸν Νάρκισσον καὶ τὸν Θεόδωρον καὶ τὸν Πατρόφιλον. Καὶ εἰς μὲν τὴν ἀρχὴν ἐζητήσαμεν ὅλοι διὰ τοῦ συλλειτουργοῦ ἡμῶν Ἀθανασίου τὴν ἐξαίρεσιν ὧν αὐτῶν, ὥστε οὗτοι νὰ μὴ εἶναι παρόντες κατὰ τὴν ἀκροαματικὴν διαδικασίαν, ἐπειδὴ ἐγνωρίζομεν ὅτι ἡ παρουσία καὶ μόνον ἐνὸς ἐχθροῦ ἐκ τῶν πολλῶν ἡμπορεῖ νὰ διαταράξῃ καὶ νὰ θλάψῃ τὴν ἀκρόασιν. Διότι ἦτο φανερά ἡ ἐχθρα, πού εἶχον ὄχι μόνον πρὸς ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὅλους τοὺς ὀρθοδόξους, καθόσον εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν ἐπιτίθενται ἐναντίον πάντων καὶ διαβάλλουν τοὺς πάντας. Ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς, στηριζόμενοι εἰς τὴν ἀλήθειαν, ἠθελήσαμεν νὰ ἀποδείξωμεν τὴν συκοφαντίαν, πού ἐγένεν ἀπὸ τοὺς Μελιτιανούς κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, δὲν γνωρίζομεν διατί αὐτοί, πού ἦσαν μὲ τὸν Εὐσέβιον, προσπαθοῦσαν νὰ διαστρέφουν ὅσα ἐλέγοντο ἀπὸ ἡμᾶς καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐφρόντιζον νὰ ἀπορριφθοῦν ὅσα ἐλέγομεν ἡμεῖς, μὲ τὸ νὰ ἀπειλοῦν μὲν τοὺς ἀκεραίους δικαστάς, καὶ νὰ ὑβρίζουν τοὺς ἄλλους, μὲ μόνον σκοπὸν νὰ γίνῃ πρὸς χάριν τῶν ἐκείνου, πού οἱ ἴδιοι ἐμνηχανεύθησαν. Καὶ ἴσως ἡ ἐντιμότης σου νὰ μὴ ἐγνώριζε τὴν σκευωρίαν, πού ἐγένεν ἐναντίον μας παρ' αὐτῶν, ἀλλὰ τώρα αὕτη ἐγενε φανερά. Διότι ἰδοὺ οἱ ἴδιοι ἀπεκάλυψαν τὴν συκοφαντίαν, μὲ τὸ νὰ ἀπεφάσισαν νὰ στείλουν εἰς τὸν Μαρεώτην ἐκείνους ἐξ αὐτῶν, πού ἦσαν ὑποπτοι, ὥστε, ἐνῶ ἡμεῖς θὰ εἴμεθα ἀπόντες καὶ θὰ παρεμνομεν ἐδῶ, τοὺς μὲν λαοὺς νὰ ἐκφοβίζουν, νὰ διαπράξουν δὲ ὅσα ἐκεῖνοι θέλουν. Διότι, μὲ τὸ νὰ γνωρίζουν ὅτι οἱ Ἀρειομανῖται καὶ οἱ Κολλουθιανοὶ καὶ οἱ Μελιτιανοὶ εἶναι ἐχθροὶ τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τοῦτο ἐφρόντισαν νὰ ἀποστείλουν μερικοὺς

ἐξ αὐτῶν, ἵνα ἐπὶ παρουσίᾳ μόνον ἐχθρῶν μηχανορραφήσουν ἐναντίον μας ὅσα θέλουν. Διότι ἀληθῶς τώρα οἱ Μελιτιανοί, πού παρέμειναν ἐδῶ, ὡσάν ἀκριθῶς νὰ ἐγνώριζον ὅτι θὰ τεθῇ εἰς ἐνέργειαν τὸ τέχνασμα τοῦτο, πρὸ τεσσάρων μὲν ἡμερῶν ἀπέστειλαν μερικοὺς ἰδικούς των, κάθε ἑσπέραν δὲ ἔστελλον δύο ἐφίππους ταχυδρόμους πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ συναθροίσουν εἰς τὸν Μαρεώτην καὶ Μελιτιανούς ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ἐπειδὴ δὲν ἦτο ἐκεῖ καθόλου οὔτε εἰς, καὶ Κολλουθιανούς καὶ Ἀρειομανίτας ἀπὸ ἄλλους τόπους καὶ νὰ κατηγήσουν αὐτοὺς νὰ καταθέσουν ἐναντίον μας. Γνωρίζει δὲ ἡ ἐντιμότης σου ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Ἰσχύρας ὠμολόγησεν ἐνώπιόν σου, ὅτι δὲν ἡμπορεῖ νὰ συναθροίσῃ περισσοτέρους ἀπὸ ἐπτά. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἠκούσαμεν ὅτι ἐκεῖνοι, ἀφοῦ ἐσκευώρησαν ἐκεῖνο πού θέλουν, καὶ ἀπέστειλαν τοὺς ὑπόπτους ἐπισκέπτονται τὸν καθένα ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους καὶ ἀπαιτοῦν ὑπογραφὴν πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ φανῇ ὅτι ταῦτα ἐγίναν σύμφωνα μὲ τὴν γνώμην ὧν αὐτῶν, διὰ τοῦτο ἤχθημεν εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ ἀναφερθῶμεν πρὸς τὴν σὴν ἐντιμότητα καὶ νὰ ἐπιδώσωμεν τὸ παρὸν τεκμήριον, διὰ νὰ διαμαρτυρηθῶμεν μὲν διότι κατασυκοφαντούμεθα καὶ πάσχομεν ἐξ αἰτίας των καὶ ἀπὸ τὴν ψευδῇ συκοφαντίαν των, νὰ ζητήσωμεν δὲ ὅπως, ἔχων κατὰ νοῦν τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς εὐσεβεῖς ἐντολὰς τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως, καταδικάσῃς αὐτούς, διότι χωρὶς νὰ εἴμεθα καὶ ἡμεῖς παρόντες ἀπέστειλαν εἰς τὸν Μαρεώτην ἐκείνους πού ἤθελαν, καὶ μὴ ἀνεχθῆς αὐτούς.

- | | |
|---------------------------------|-----------------|
| 1. Ἀδαμάντιος ἐπίσκοπος ἐπέδωκα | 2. Ἰσχύρας |
| 3. Ἀμμων | 4. Πέτρος |
| 5. Ἀμμωνιανὸς | 6. Τύραννος |
| 7. Ταυρίνος | 8. Σαραπάμμων |
| 9. Αἰλουρίων | 10. Ἀρποκρατίων |
| 11. Μωϋσῆς | 12. Ὀπτᾶτος |
| 13. Ἀνουβίων | 14. Σαπρίων |
| 15. Ἀπολλώνιος | 16. Ἰσχυρίων |
| 17. Ἀρβαιθίων | 18. Ποτάμων |
| 19. Παφνούτιος | 20. Ἡρακλείδης |
| 21. Θεόδωρος | 22. Ἀγαθάμμων |
| 23. Γάιος | 24. Πιστὸς |
| 25. Ἀθὰς | 26. Νίκων |

- | | |
|-----------------|------------------------------|
| 27. Πελάγιος | 28. Θέων |
| 29. Πανινούθιος | 30. Νόννος |
| 31. Ἀρίστων | 32. Θεόδωρος |
| 33. Εἰρηναῖος | 34. Βλαστάμμων |
| 35. Φίλιππος | 36. Ἀπολλῶς |
| 37. Διόσκορος | 38. Τιμόθεος Διοσπό-
λεως |
| 39. Μακάριος | 40. Ἡρακλάμμων |
| 41. Κρόνιος | 42. Μοῦις |
| 43. Ἰάκωθος | 44. Ἀριστίων |
| 45. Ἀρτεμίδωρος | 46. Φινεές |
| 47. Ψαῖς | 48. Ἡρακλείδης |

Καὶ δεύτερον οἱ αὐτοί.

79 Πρὸς Φλάβιον Διονύσιον, τὸν λαμπρότατον κόμη-
τα, οἱ ἐπίσκοποι τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ποῦ ἦλθον
ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον.

Ἐπειδὴ θλέπομεν πολλὰς σκευωρίας καὶ ἐπιβουλὰς,
ποῦ γίνονται ἐναντίον μας, ἀπὸ τοὺς συκοφάντας, ποῦ
συνεργάζονται μὲ τὸν Εὐσέβιον, καὶ τὸν Νάρκισσον, καὶ
τὸν Φλάκιλλον, καὶ τὸν Θεόγνιον, καὶ τὸν Μάριν, καὶ
τὸν Θεόδωρον, καὶ τὸν Πατρόφιλον, καὶ ἐπειδὴ ἠθελή-
σαμεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν νὰ ζητήσωμεν τὴν ἐξαίρεσιν των
καὶ δὲν μᾶς ἐπετράπη τοῦτο, ἔχομεν τώρα ἀνάγκην νὰ
προέλθωμεν εἰς τὴν παροῦσαν διαμαρτυρίαν. Διότι τῶ
ᾧ ὄντι θλέπομεν νὰ λαμβάνεται μεγάλη φροντίς ὑπὲρ τῶν
Μελιτιανῶν, νὰ γίνεται δὲ σκευωρία κατὰ τῆς Καθολι-
κῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὴν Αἴγυπτον εἰς θάρος ἡμῶν. Ὁ-
θεν ἐπιδίδομεν εἰς σὲ τὴν παροῦσαν ἐπιστολὴν μὲ τὴν
ἀξίωσιν ὅπως ἔχῃς κατὰ νοῦν τὸν Θεόν, τὸν παντοκρά-
τορα, ὁ ὁποῖος διαφυλάττει τὴν βασιλείαν τοῦ εὐσεβε-
στάτου καὶ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου, καὶ
ζητήσης δι' ἡμᾶς ἀκρόασιν διὰ νὰ ἐκθέσωμεν εἰς τὸν εὐ-
σεβέστατον βασιλέα τὰ καθ' ἡμᾶς πράγματα. Διότι εἶ-
ναι πράγματι εὐλογον, ἐφ' ὅσον ἀπεστάλης ἀπὸ τὴν βα-
σιλείαν αὐτοῦ καὶ ἐφ' ὅσον ἡμεῖς ἐπεκαλέσθημεν τὴν εὐ-
σέβειαν αὐτοῦ, νὰ κάμῃς τὸ πρᾶγμα γνωστὸν εἰς αὐτόν.
Διότι δὲν ἠμποροῦμεν πλέον νὰ ὑποφέρωμεν νὰ σκευω-
ροῦν εἰς θάρος μας καὶ νὰ μᾶς συκοφαντοῦν οἱ περὶ τὸν
Εὐσέβιον, τοὺς ὁποίους προαναφέραμεν. Καὶ διὰ τοῦτο
παρακαλοῦμεν νὰ γίνῃ γνωστὴ ἡ ὑπόθεσις μας εἰς τὸν
εὐσεβέστατον καὶ θεοφιλέστατον βασιλέα, εἰς τὸν ὁποῖ-

ον ἡμποροῦμεν νὰ ἐμπιστευθῶμεν καὶ τὰ δικαιώματα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰ ἰδικά μας, διότι πιστεύομεν ὅτι ἡ εὐσέβεια αὐτοῦ, ὅταν μᾶς ἀκούσῃ, δὲν θὰ μᾶς καταδικάσῃ. Καὶ πάλιν λοιπὸν σέ ὀρκίζομεν εἰς τὸν παντοκράτορα Θεὸν καὶ τὸν εὐσεβέστατον βασιλέα, ὁ ὁποῖος εἶθε πάντοτε καὶ εἰς πολλὰς περιόδους ἐτῶν νὰ νικᾷ καὶ νὰ ὑγιαίνει μετὰ τῶν παιδῶν τῆς εὐσεβείας του, ὅπως μὴ πράξης τίποτε πλεόν, οὔτε νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν σου νὰ ἀνακινήσῃ τίποτα, ποῦ ἀφορᾷ εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς πράγματα, ἀλλὰ νὰ τηρήσῃ ἐνήμερον τὴν εὐσέβειάν του διὰ τὴν ἀκρόασιν. Τὰ ἴδια δὲ ἐγνώρισαμεν καὶ εἰς τοὺς κυρίους μου ὀρθοδόξους ἐπισκόπους.

80. Ὃταν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπίσκοπος Θεσσαλονίκης ἔλαθε γνῶσιν αὐτῶν ἔγραψεν εἰς τὸν κόμητα Διονύσιον τὰ ἐξῆς:

Πρὸς τὸν Δεσπότην μου Διονύσιον Ἀλέξανδρος ἐπίσκοπος.

Βλέπω ὅτι ἡ σκευωρία, ποῦ ἐγίνε κατὰ τοῦ Ἀθανασίου, εἶναι φανερά. Διότι ὅλοι ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους οὗτος ἐζήτησε νὰ ἐξαιρεθῶν, δὲν γνωρίζω τί ἔπαθον καὶ ἠθέλησαν νὰ ἀποστείλουν τούτους χωρὶς νὰ γνωρίσουν τίποτε εἰς ἡμᾶς. Διότι, σύμφωνα μὲ παλαιὰν συνήθειαν, ὥφειλε νὰ γίνῃ σύσκεψις ὧν μαζὶ διὰ νὰ ἀποφασισθῇ ποῖοι ἔπρεπε νὰ σταλοῦν. Συμβούλευσε λοιπὸν ὥστε νὰ μὴ γίνῃ τίποτε ἀπερισκέπτως (διότι ἦλθον πρὸς ἐμὲ καταθουρησθέντες λέγοντες: «τώρα τὰ θηρία ἔχουν δυναμῶσει καὶ πρόκειται νὰ ἐξορμήσουν»). Διότι ἐφημολογήθη ὅτι ὁ Ἰωάννης ἀπέστειλε μερικοὺς), μήπως αὐτοὶ προλάβουν νὰ σκευωρήσουν καθὼς θὰ θελήσουν. Διότι γνωρίζεις ὅτι οἱ Κολλουθιανοί, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἐχθροὶ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ οἱ Ἀρειανοὶ καὶ οἱ Μελιτιανοί, ὅλοι αὐτοὶ μὲ τὸ νὰ γίνουν σύμψηφοι πρὸς ἀλλήλους, ἡμποροῦν νὰ κάμουν μεγάλα κακά. Σκέψου λοιπὸν τὸ συμφέρον, διὰ νὰ μὴ ἀνακύψῃ τίποτε τὸ δυσάρεστον καὶ ἡμεῖς κατηγορηθῶμεν ἠτιολογημένα, ὅτι δὲν ἐδικάσαμεν σύμφωνα μὲ τὸ δίκαιον. Καὶ μάλιστα ὅπως καὶ ἐκεῖνοι ἐπιβλέπωνται ἐπιμελῶς καὶ ἐμποδίζονται νὰ περιοδεύουν εἰς τὰς Ἐκκλησίας ἐκεῖνας, τῶν ὁποίων οἱ ἐπίσκοποι εὐρίσκονται ἐδῶ, διὰ νὰ μὴ ἐνσπεύρουν τὸν φόβον καὶ συνταράξουν ὅλην τὴν Αἴγυπτον, ὥσάν νὰ παρέδωσαν αὐτὴν εἰς τοὺς Μελιτιανούς. Διότι ἀπὸ τὸ περισσότερον, ποῦ θὰ ἡμποροῦσε νὰ συμβῇ, βλέπω ὅτι γίνεται τοῦτο.

81. Κατόπιν τούτων ὁ κόμης Διονύσιος ἔγραψε πρὸς τοὺς περὶ τὸν Εὐσέβιον τὰ ἑξῆς:

...Αὐτὰ ἦσαν ἐκεῖνα, πού ἔλεγον τώρα εἰς τοὺς κυρίους μου, τοὺς περὶ Φλάσκιλλον, ὅτι ὁ Ἀθανάσιος μόλις παρουσιάσθη παρεπονέθη· «ἐκείνους, πού ἐγὼ ἐζήτησα νὰ ἐξαίρεθοῦν», εἶπε, «αὐτοὶ ἀπεστάλησαν» καὶ διεμαρτύρετο ὅτι «εἶμαι ἀδικούμενος καὶ παραθιάζονται τὰ δίκαιά μου δι' ἀπάτης», ταῦτα καὶ ὁ ἀφέντης τῆς ψυχῆς μου Ἀλέξανδρος ἔγραψεν εἰς ἐπιστολήν του. Καὶ διὰ νὰ μάθετε ὅτι ὅσα ἐγράφησαν εἰς ἐμὲ ἀπὸ τὴν σεβασμιότητά του συμφωνοῦν μὲ τὴν λογικὴν, παρέθεσα αὐτὰ ἐδῶ διὰ νὰ ἀναγνωσθοῦν εἰς σᾶς. Νὰ ἐνθυμῆσθε δὲ καὶ ὅσα ἀνωτέρω ἐγράφησαν παρ' ἐμοῦ, διότι ἀπέστειλα πρὸς τὴν ἐντιμότητά σας, κύριοι, ὁδηγίας ὅτι ἐκεῖνοι, πού ἀποστέλλονται, πρέπει νὰ ἀποστέλλωνται κατόπιν κοινῆς αποφάσεως καὶ ἐπισήμου διαταγῆς. Προσέχετε λοιπὸν ὅπως ἐκεῖνα, πού γίνονται νὰ μὴ εἶναι ὑποπτα ἐγκλήματος, οὔτε νὰ δώσωμεν ἀφορμὴν πρὸς δικαίαν μομφὴν εἰς ἐκείνους πού θὰ θελήσουν νὰ μᾶς κατηγορήσουν. Διότι καθὼς ἀκριβῶς δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ παίρνωμεν τὸ μέρος τῶν κατηγορῶν, ἔτσι νομίζω ὅτι δὲν πρέπει οὔτε νὰ παίρνωμεν τὸ μέρος τῶν κατηγορουμένων. Νομίζω δὲ ὅτι δὲν εἶναι μικρά ἡ ἀφορμὴ τῆς μομφῆς εἰς θάρος μας ὅταν ὁ κύριός μου Ἀλέξανδρος φανερά δὲν συμφωνεῖ μὲ ὅσα πράττονται...

82. Ἐφ' ὅσον ἔτσι ἐγίνοντο ταῦτα, ἀνεχωρήσαμεν μακρὰν ἀπὸ αὐτοὺς, ὥσάν «ἀπὸ σύνοδον τῶν παρανομούντων»,⁴⁸ διότι ἐκεῖνα, πού ἤθελον, ταῦτα καὶ ἔπρατον. Καὶ ὅτι μὲν ἐκεῖνα, πού γίνονται κατὰ τρόπον μονομερῆ καὶ μεροληπτικόν, οὐδεμίαν ἔχουν δύναμιν, δὲν ὑπάρχει κανεὶς μετὰξὺ πάντων τῶν ἀνθρώπων πού νὰ ἀγνοῇ. Διότι τοῦτο ἐπιτάσσει καὶ ὁ θεῖος νόμος, τοῦτο καὶ ὁ μακάριος ἀπόστολος, ὅταν καὶ αὐτὸς ἐδοκιμάζετο ἀπὸ μίαν τοιαύτην ἐπιβουλήν, καὶ ἐδικάζετο ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου ἐζητοῦσε, λέγων· «οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὴν Ἀσίαν ἔπρεπε νὰ παρουσιασθοῦν ἐνώπιόν σου καὶ νὰ μὲ κατηγορήσουν ἂν ἔχουν κάτι ἐναντίον μου»,⁴⁹ ὅτε καὶ ὁ Φοῖστος ἀντιληφθεὶς ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι, ἤθελον νὰ κατασκευάσουν μίαν τοιαύτην συκοφαντίαν, ὁμοίαν πρὸς αὐτήν, πού ἐπενόησαν οὗτοι καθ' ἡμῶν, ἔλεγεν· «οἱ Ρω-

48. Ἱερ. 9, 1.

49. Πράξ. 24, 19.

μαῖοι δὲν ἔχουν συνήθειαν νὰ χαρίζωνται εἰς ἄλλους καὶ νὰ παραδίδουν ἕνα ἄνθρωπον εἰς θάνατον, προτοῦ ὁ κατηγορούμενος ἔχη ἐνώπιόν του τοὺς κατηγοροὺς του καὶ πρὶν δοθῇ εἰς αὐτὸν εὐκαιρία νὰ ἀπολογηθῇ διὰ τὸ ἔγκλημα, ποὺ κατηγορεῖται». ⁵⁰ Ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Εὐσέβιον ἐτόλμησαν καὶ τὸν νόμον νὰ παραποιοῦν καὶ ἔγιναν περισσότερο ἀδικώτεροι ἀπὸ τοὺς ἀδικοῦντας. Διότι ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἐνήργησαν μόνοι των, ἀλλ' ὅταν ἡμεῖς ἡμεθα παρόντες, ἀπέτυχον τοῦ σκοποῦ των, τότε λοιπὸν ἀφοῦ ἐξῆλθον ἀπὸ τὴν συνεδρίαν, ὅπως οἱ Ἰουδαῖοι, ἔκαμαν συμβούλιον ⁵¹ μόνοι των, μὲ τὸν σκοπὸν ὅπως, ἡμᾶς μὲν νὰ θανατώσουν, καθὼς ἐκεῖτὸν σκοπὸν ὅπως, καθὼς ἐκεῖνοι ἐζήτησαν νὰ ἀπολυθῇ ὁ Βαραβθᾶς ⁵² καὶ νὰ σταυρωθῇ ὁ Χριστός, ἡμᾶς μὲν νὰ θανατώσουν, νὰ ἐπιβάλουν δὲ τὴν αἵρεσίν των. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ὡμολόγησαν ὅτι διέπραξαν πάντα ταῦτα.

83. Ἄν καὶ ταῦτα εἶναι ἀρκετὰ διὰ κάθε ἀπολογία, ἐν τούτοις, διὰ νὰ ἀποδειχθῇ ἀφ' ἐνὸς μὲν, ἀκόμη φανερώτερα ἢ πονηρία των, ἀφ' ἐτέρου δέ, ἡ ἐλευθερία τῆς ἀληθείας, τίποτε δὲν μᾶς ἐστενοχωροῦσε νὰ ὑπενθυμίσωμεν καὶ πάλιν καὶ νὰ ἀποδείξωμεν, ὅτι ὅσα οὗτοι ἐπραξαν ἐστράφησαν ἐναντίον των, καὶ ὅτι ἐνῶ ἐσχεδίαζον εἰς τὸ σκότος, ἐσκόνταπτον ἐπάνω εἰς τὰ ἰδικὰ των ἔργα, καὶ μὲ τὸ νὰ θέλουν νὰ θανατώσουν ἡμᾶς ἐτραυμάτισαν τοὺς ἑαυτοὺς των, ὅπως ἐκεῖνοι ποὺ μαίνονται. Διότι ἐνῶ ἔκαμναν ἐρευναν περὶ ἱερῶν μυστηρίων ἀνέκρινον Ἰουδαίους καὶ ἐζήταζον κατηχομένους, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπαγορεύεται νὰ γίνεται λόγος περὶ αὐτῶν. Καὶ ἐρωτοῦσαν· «ποῦ ἦσθε ὅταν ὁ Μακάριος ἦλθε καὶ ἀνέτρεψε τὴν ἀγίαν τράπεζαν;» καὶ ἐκεῖνοι ἀπεκρίνοντο ὅτι «μέσα εἰς τὸν ναὸν ἡμεθα». Ὅχι λοιπὸν, δὲν ἦτο ὥρα προσφορᾶς, ἐὰν οἱ κατηχομένοι ἦσαν ἐντὸς τοῦ ναοῦ. Ἐπειτα, ἀφοῦ ἔγραψαν εἰς ὅλα τὰ μέρη, ὅτι «κατὰ τὴν ὥραν, ποὺ ὁ ἱερεὺς ἐστέκετο καὶ ἐτέλει τὸ μυστήριον, τότε εἰσῆλθεν ὁ Μακάριος καὶ ἀνέτρεψε τὰ πάντα», ἐρωτοῦσαν ἐκείνους ποὺ ἤθελαν· «ποῦ ἦτο ὁ Ἰσχύρας, ὅταν παρουσιάσθῃ ὁ Μακάριος;». Καὶ ἐκεῖνοι πάλιν ἀπαντοῦσαν, ὅτι ἦτο εἰς κελλίον κατάκοιτος καὶ ἄρρωστος. Ἄρα λοιπὸν, δὲν ἐστέκετο ὁ κατάκοιτος οὔτε προσέφερε τὴν θυσίαν ὁ εὐρισκόμενος ἄρρωστος εἰς κελλίον καὶ κλινῆρης. Ἐκτὸς τούτων, ἂν καὶ ὁ Ἰσχύ-

50. Πράξ. 25, 16.

51. Πρβλ. Μκτθ. 26, 4.

52. Πρβλ. Μκτθ. 27, 20.

ρας ἔλεγεν ὅτι ἐκάησαν θιβλία παρὰ τοῦ Μακαρίου, οἱ μάρτυρες, πού ὑπεδείχθησαν, δὲν ἔλεγον, ὅτι ἔγινε τοιούτον τι, ἀλλ' ὅτι ψεύδεται ὁ Ἰσχύρας. Καὶ τὸ ἄξιον θαυμασμοῦ εἶναι ὅτι ἀφοῦ ἔγραψαν εἰς πάντα τὰ μέρη ὅτι οἱ δυνάμενοι νὰ μαρτυρήσουν ἐξηφανίσθησαν παρ' ἡμῶν, ὅταν οὗτοι ἐνεφανίζοντο ἀνέκρινον αὐτοὺς καὶ δὲν ἐντρέποντο μὲ τὸ νὰ θλέπουν τοὺς ἑαυτοὺς των νὰ δακτυλοδεικτοῦνται ἀπὸ παντοῦ, ὡς συκοφάνται, καὶ ταῦτα ἔκαμνον μόνοι των καθὼς ἤθελαν. Διότι εἰς μὲν τοὺς μάρτυρας ἔκαμναν νοήματα, καὶ ὁ ἔπαρχος τοὺς ἀπειλούσε, καὶ οἱ στρατιῶται τοὺς ἐκεντοῦσαν μὲ τὰς λόγχας των, ὁ δὲ Κύριος ἀπεκάλυπτε τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀπεδείκνυεν αὐτοὺς συκοφάντας. Διὰ τοῦτο καὶ τὰς καταθέσεις τῶν μαρτύρων ἀπέκρυψαν, καὶ οἱ ἴδιοι μὲν εἶχον αὐτάς, παρήγγειλαν δὲ εἰς τοὺς γραμματεῖς πού ἔγραψαν νὰ τὰς ἐξαφανίσουν καὶ νὰ μὴ παρουσιάσουν εἰς κανένα αὐτάς ὀλοκλήρους. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοῦτο ἔκαμναν λάθος· διότι ὁ μὲν Ροῦφος πού τὰς ἔγραψεν εἶναι αὐτός, πού τώρα εἶναι εἰς τὴν Αὐγουσταμνικὴν^{52α} σωματοφύλαξ τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ἡμπορεῖ νὰ μαρτυρήσῃ τὴν ἀλήθειαν, οἱ δὲ περὶ τὸν Εὐσέβιον Ἀρειανοὶ ἀπέστειλαν αὐτάς μὲ ἰδικούς των ἀνθρώπους εἰς τὴν Ρώμην, καὶ ὁ ἐπίσκοπος Ἰούλιος διεβίβασεν αὐτάς εἰς ἐμέ. Καὶ τώρα πάσχουν ἀπὸ μανίαν, διότι ἐκεῖνα, πού ἐπεθύμουν νὰ ἀποκρύψουν, ἡμεῖς ἔχομεν εἰς τὴν κατοχὴν μας καὶ ἀνεγνώσαμεν.

84. Μόλις κατεσκεύασαν ταῦτα καὶ τὰ παρόμοια, ἀμέσως ἐφανέρωσαν καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποῖαν ἔπραξαν αὐτά. Διότι κατὰ τὴν ἀναχώρησίν των εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐπῆραν μαζί των τοὺς Ἀρειανούς καὶ ἐκεῖ ἐδέχθησαν αὐτοὺς εἰς ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν καὶ ἔγραψαν δι' αὐτοὺς ἐπιστολὴν, τῆς ὁποίας ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ περιεχόμενον εἶναι τὸ ἑξῆς:

Ἡ ἁγία σύνοδος, πού μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ συνήλθεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ πρὸς ὅλους τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς διακόνους ἀνὰ πᾶσαν τὴν Αἴγυπτον, καὶ τὴν Θηβαΐδα, καὶ τὴν Λιβύην, καὶ τὴν Πεντάπολιν καὶ ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

52α. Αὐγουσταμνική: Ἔτσι ὠνομάζοντο ἀπὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ τὰ ἀνατολικά μέρη τῆς Κάτω Αἰγύπτου.

Εἰς ὅλους ἡμᾶς, οἱ ὅποιοι συνήλθομεν ἀπὸ τὰς διαφοροὺς ἐπαρχίας διὰ τὴν μεγάλην πανήγυριν, τὴν ὁποῖαν ἐπετελέσαμεν ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς καθιερώσεως εἰς τὸν θασιλέα τῶν πάντων Θεὸν καὶ τὸν Χριστὸν αὐτοῦ τοῦ σωτηρίου μαρτυρίου, πού κατεσκευάσθη μὲ τὴν φροντίδα τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου, ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἔδωκε πολλὴν ψυχικὴν ἀγαλλίασιν, τὴν ὁποῖαν καὶ αὐτὸς ὁ θεοφιλέστατος βασιλεὺς ἔκαμε πραγματικότητα μὲ τὸ νὰ γράψῃ γράμματα ὁ ἴδιος, πρᾶγμα πού ἐχρειάζετο, καὶ νὰ συμβουλευέσῃ μὲν νὰ ἐξορίσετε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ κάθε φθόνον καὶ νὰ ἐκδιώξετε μακρὰν κάθε ὑπουργὸν διάθεσιν, ἕνεκα τῶν ὁποίων τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ εἶχον παλαιότερα διαιρεθῇ, νὰ δεχθῇτε δὲ μὲ ἀπονήρευτον καὶ εἰρηνικὴν καρδίαν τοὺς περὶ τὸν Ἀρειὸν, τοὺς ὁποίους ἀπὸ μερικὸν καιρὸν πρωτύτερα ὁ μισόκαλος φθόνος ἦτο ἡ αἰτία νὰ ἐκδιωχθοῦν ἔξω τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τῆς ἐπιστολῆς του δὲ ταύτης ὁ θεοφιλέστατος βασιλεὺς ἐβεβαίωνε τὴν ὀρθὴν πίστιν τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν, τὴν ὁποῖαν ὁ ἴδιος αὐτοπροσώπως ἐξήτασε καὶ ἤκουσε διὰ ζώσης φωνῆς ἀπὸ τοὺς ἰδίους, ἀπεδέχθη ὁ ἴδιος καὶ κατέστησε φανεράν εἰς ἡμᾶς μὲ τὸ νὰ περιλάθῃ εἰς τὰ γράμματά του ἐγγράφως τὴν ὀρθοδοξίαν των.

85. Ποῖος, ὅταν ἀκούῃ ταῦτα, δὲν βλέπει τὴν σκευωρίαν; Διότι δὲν ἔκρυσαν, ὅσα ἔπραξαν, ἢ ὅτι τάχα καὶ χωρὶς νὰ θέλουν, ὡμολόγησαν τὴν ἀλήθειαν. Διότι ἐὰν ἐγὼ ἤμην ἐκεῖνος πού ἡμπόδιζε τοὺς περὶ τὸν Ἀρειὸν νὰ γίνουν δεκτοὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ παρεδέχθησαν ὅτι ἐγὼ ἐσυκοφαντήθην, τί ἄλλο εἶναι τοῦτο, ἢ ὅτι ταῦτα ἔγιναν πρὸς χάριν ἐκείνων καὶ ἔπραξαν πάντα ταῦτα ἐναντίον μας, καὶ ὅτι ἔπλασαν τὰ φανταστικά ἐγκλήματα τοῦ σπασίματος τοῦ ἀγίου ποτηρίου καὶ τοῦ φόνου τοῦ Ἀρσενίου, μόνον διὰ νὰ εἰσαγάγουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἀσέθειαν καὶ διὰ νὰ μὴ καταδικασθοῦν ὡς αἰρετικοί; Διότι τοῦτο ἦτο ἐκεῖνο, πού πρὶν ἀπὸ αὐτό, ἠπείλησεν ὁ βασιλεὺς εἰς γράμματά του πρὸς ἐμέ. Καὶ δὲν ἐντράπησαν ὅταν ἔγραφον τοιαῦτα καὶ ἔλεγον ὅτι ἐφρόνουν ὀρθῶς, ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους ὀλόκληρος ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ὁμοφώνως ἀνεθεμάτισε. Καὶ δὲν ἐφοβήθησαν νὰ καταλύσουν μίαν τόσον σπουδαίαν Σύνοδον εἰς τὰ κρυφά. ὅσον ἐξηρτᾶτο ἀπὸ αὐτοὺς, αὐτοὶ πού τὰ πάντα λέγουν καὶ πράττουν μὲ εὐκολίαν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀμοιβὴ τῆς συκοφαντίας ἀκόμη πε-

ρισσότερον φανερώνει τὴν πονηρίαν καὶ τὴν ἀσεβῆ πρόθεσιν τῶν. Ὁ Μαρεώτης, καθὼς προεῖπα, εἶναι ἐπαρχία τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ οὐδέποτε ἔγινεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτὴν ἐπίσκοπος οὔτε χωρεπίσκοπος, ἀλλὰ ὅλαι αἱ ἐκκλησίαι ὅλης τῆς ἐπαρχίας ὑπάγονται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας. Ὁ καθεὶς δὲ ἀπὸ τοὺς πρεσβυτέρους ἔχει ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του τὰς ἰδικὰς του κωμοπόλεις, μεγάλας καὶ περισσοτέρας τῶν δέκα περίπου εἰς ἀριθμόν. Ἡ δὲ κωμόπολις ὅπου κατοικεῖ ὁ Ἰσχύρας εἶναι πολὺ μικρὰ μὲ ὀλίγους κατοίκους, οὕτως ὥστε οὔτε ἐκκλησία νὰ ἔχη ἐκεῖ γίνεῖ, ἀλλ' εἰς τὴν γειτονικὴν κωμόπολιν. Καὶ ὅμως αὐτόν, πού οὔτε πρεσβύτερος δὲν ἦτο, ἐνόμισαν καλὸν νὰ ὀνομάσουν διήθεν ἐπίσκοπον εἰς τὴν κωμόπολιν ταύτην καὶ παρὰ τὴν παλαιὰν παράδοσιν, ἃν καὶ ἐγνώριζον μὲν καὶ οἱ ἴδιοι τὸ ἄτοπον τοῦ πράγματος, ἠναγκάζοντο ὅμως, λόγῳ τῆς ὑποσχέσεως, πού εἶχον δώσει διὰ τὴν συκοφαντίαν, νὰ ὑπομείνουν καὶ τοῦτο, μήπως ὁ παμπόνηρος ἐκείνος ἐκλάβῃ τοῦτο ὡς ἀγνωμοσύνην καὶ ἀποκαλύψῃ τὴν ἀλήθειαν καὶ φανερῶσιν τὴν πονηρίαν τῶν περὶ τὸν Εὐσέβιον. Χωρὶς ἀμφιβολίαν οὗτος οὔτε ἐκκλησίαν οὔτε πιστοὺς, πού νὰ ὑπακούουν εἰς αὐτόν, ἔχει, ἀλλὰ καὶ ὡσὰν κύων ἐκδιώκεται ἀπὸ ὅλους. Καὶ ὅμως κατὰφεραν καὶ τὸν βασιλέα νὰ γράψῃ εἰς τὸν καθολικόν⁵³ (διότι τὰ πάντα ἐπιτρέπονται εἰς αὐτούς) νὰ γίνῃ πρὸς χάριν του ἐκκλησία, διὰ νὰ φαίνεται, μὲ τὸ νὰ ἔχη αὐτὴν, ἀξιόπιστος, ὅταν λέγῃ περὶ καταστροφῆς ἁγίου ποτηρίου καὶ ἁγίας τραπέζης. Διότι ἀληθῶς κατὰφεραν νὰ ὀνομασθῇ οὗτος καὶ ἐπίσκοπος, ἐπειδὴ μὲ τὸ νὰ μὴ ἔχη ἐκκλησίαν οὔτε καθόλου νὰ ἦτο πρεσβύτερος ἀπεδεικνύετο ὅτι ἦτο συκοφάντης καὶ τὰ πάντα ἔπλαθε μὲ τὴν φαντασίαν του. Καὶ ἀληθῶς μὲ τὸ νὰ μὴ ἔχη πιστοὺς οὔτε τοὺς ἰδικούς του, πού νὰ ὑπακούουν εἰς αὐτόν, καθὼς ἀκριβῶς εἶχε κενὸν τὸ ὄνομα ἐπισκόπου, ἔτσι καὶ ἡ ἐπιστολή, πού κατέχει καὶ ἐπιδεικνύει αὐτὴν ὡς στοιχεῖον ἐλέγχου τῆς παμπονήρου προαιρέσεως τοῦ ἰδίου καὶ τῶν περὶ τὸν Εὐσέβιον, εἶναι ἄκυρος καὶ χωρὶς δύναμιν.

53. Καθολικός: Ἀνώτερος παρὰ Ρωμαίους καὶ Βυζαντινοὺς οἰκονομικὸς ὑπάλληλος ἐν Αἰγύπτῳ, ἀσκῶν τὴν διοίκησιν τῶν κρατικῶν κτημάτων (Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἱστ. 10, 6).

Ἐπιστολὴ τοῦ καθολικοῦ

Φλάβιος Ἰμέριος πρὸς τὸν οἰκουμενικὸν ἐπιμελη-
τὴν Μαρκεῶτου, χαίρειν.

Κατόπιν αἰτήσεως τοῦ πρεσβυτέρου Ἰσχύρα πρὸς
τοὺς εὐσεβεῖς δεσπότας ἡμῶν, τοὺς Σεβαστοὺς Καίσα-
ρας, ἡ θεϊότης αὐτῶν διέταξεν ὅπως ἀνοικοδομηθῇ ἐκ-
κλησία εἰς τὸν τόπον, ποῦ ὀνομάζεται Εἰρήνης Σεκον-
ταρούρου, καὶ ὅπως τοῦτο γίνῃ τὸ ταχύτερον. Φρόντι-
σε λοιπὸν νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὸ ἀντίγραφον τοῦ θείου
(αὐτοκρατορικοῦ) γράμματος, τὸ ὁποῖον, μαζί με τὸν
ἀρμόζοντα σεβασμὸν, προτάσσεται τῆς παρούσης, καὶ
ἀφοῦ κάμῃς ταχέως περίληψιν ὧσων ἔγιναν κατόπιν
τῶν ἐπιστολῶν τῆς ἐμῆς καθοσιώσεως,⁵⁴ νὰ ἀναφέρῃς
εἰς τὴν ἀρμοδίαν ὑπηρεσίαν, διὰ νὰ καταστῇ δυνατόν
νὰ ἀχθοῦν εἰς πέρας, ὅσα διὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ δια-
ταγματος διετάχθησαν νὰ γίνουν.

86. Ἐκεῖνοι μὲν λοιπὸν ἔτσι ἐμχανορραφοῦσαν καὶ
ἐπλαθάν τὰς συκοφαντίας των, ἡμεῖς δέ, ἀφοῦ παρουσι-
άσθημεν εἰς τὸν θασιλέα, ἐφανερώσαμεν εἰς αὐτὸν τὰς
ἀδικίας τῶν περὶ τὸν Εὐσέβιον, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἦτο ἐ-
κεῖνος ποὺ διέταξε νὰ γίνῃ ἡ σύνοδος, καὶ ὁ κόμης αὐ-
τοῦ προΐστατο αὐτῆς. Ἐκεῖνος λοιπὸν, ὅταν ἤκουσε ταῦ-
τα συνεκινήθη καὶ ἔγραψε τὰ ἑξῆς:

Νικητὴς Κωνσταντῖνος Μέγιστος Σεβαστὸς πρὸς
τοὺς ἐπισκόπους, ποὺ συνήλθον εἰς τὴν Τύρον.

Ἐγὼ μὲν ἀγνοῶ ποῖα εἶναι ἐκεῖνα ποὺ ἀπεφασίσθη-
σαν παρὰ τῆς συνόδου σας μετὰ τὸσον θόρυβον καὶ ὑπὸ
τὸ κράτος τῶσων ψυχικῶν παθῶν. Φαίνεται δέ ὅτι ἀπὸ
κάποιαν θορυβώδη ἀταξίαν διεστράφη ἡ ἀλήθεια, ὅτι
δηλαδὴ σεῖς, λόγῳ τῆς φιλονεικίας σας μετὰ τοὺς πλησί-
ον σας, τὴν ὁποίαν θέλετε νὰ εἶναι ἀνίκητος, χωρὶς νὰ
ἐνδιαφέρεσθε διὰ τὸ ποῖα ἀρέσουν εἰς τὸν Θεόν. Ἀλλὰ
θὰ εἶναι τῆς θείας προνοίας ἔργον καὶ τὰ κακά, ποὺ
προκαλεῖ ἡ φιλονεικία αὐτή, ἀφοῦ ἔλθουν εἰς φῶς, νὰ
θεραπευθοῦν, καὶ νὰ ἀποδείξετε ἀναντιρρήτως εἰς ἡ-
μᾶς ἂν σεῖς, ποὺ συνήλθετε αὐτοῦ διὰ νὰ ἐξακριβώσε-
τε τὴν ἀλήθειαν, ἐλάβετε κάποιαν φροντίδα πρὸς τοῦ-
το, καὶ ἂν τὰ ἀποφασισθέντα ἐκρίνατε ἄνευ μεροληψί-

54. Ἡμὴ καθοσιώσις: Τίτλος ἀξιωματοῦχων ἀφιερωμένων εἰς θη-
μόσιν τι λειτούργημα.

ας καὶ ἐχθροπαθείας. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐπιθυμῶ ὅπως παρουσιασθῆτε ἐπειγόντως ἐνώπιον ἡμῶν, διὰ νὰ ἐκθέσετε εἰς ἡμᾶς τὰ πεπραγμένα σας προφορικῶς οἱ ἴδιοι. Διὰ ποῖον δὲ λόγον ἐκρίνα δίκαιον νὰ γράψω ταῦτα πρὸς ὑμᾶς, καὶ σᾶς καλῶ νὰ παρουσιασθῆτε ἐνώπιόν μου θὰ πληροφορηθῆτε ἀπὸ τὰ ἐπόμενα. Ἐνῶ εἰσηρχόμεν ἐκ τὴν ὁμωνυμὸν μου καὶ πανευδαίμονα πατρίδα, τὴν Κωνσταντινουπόλιν (συνέπεσε δὲ τότε νὰ εἰσέρχωμαι ἔφιππος), ἔξαφνα ὁ ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος εἰς τὸ μέσον τῆς λεωφόρου μαζί μὲ μερικοὺς, πού εἶχε περὶ αὐτόν, παρουσιάσθη ἔτσι ἀπροσδοκῆτως ὥστε καὶ νὰ παράσχη εἰς ἐμέ ἀφορμὴν νὰ ἐκπληγῶ. Διότι εἶναι μάρτυς μου ὁ παντεπόπτης Θεὸς ὅτι οὔτε νὰ γνωρίσω αὐτόν ποῖος ἦτο ἡμπόρεσα ἐκ πρώτης ὄψεως, ἐάν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἰδικοὺς μου ἀνθρώπους δὲν ἐρώτουσαν νὰ μάθουν ποῖος ἦτο καὶ νὰ διηγηθῇ τὴν ἀδικίαν, πού εἶχε πάθει, καὶ καθὼς εἶναι εὐνόητον, ἀνήγγειλαν ταῦτα εἰς ἐμέ. Ἐγὼ μὲν οὔτε συνωμίλησα μαζί του οὔτε ἤλθον εἰς καμμίαν ἐπαφὴν μετ' αὐτοῦ κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον. Καθὼς δὲ ἐκεῖνος μὲ ἐζητοῦσεν ἐπιμόνως νὰ ἀκουσθῇ, ἐγὼ δὲ ἡρνούμην καὶ παρ' ὀλίγον νὰ διατάξω νὰ ἐκδιώξουν αὐτόν, οὗτος μὲ περισσοτέραν παρρησίαν τίποτε ἄλλο δὲν ἐζητοῦσεν ἀπὸ ἡμᾶς παρὰ μόνον ἀπαιτοῦσεν ἐπιμόνως ὅπως σᾶς διατάξωμεν νὰ ἔλθετε ἐδῶ, διὰ νὰ ἡμπορέσῃ ἐνῶ καὶ σεῖς θὰ εἰσθε παρόντες νὰ διηγηθῇ τὰ παράπονά του δι' ὅσα ἀναγκαίως ἔπαθεν. Ἐπειδὴ τοῦτο ἐφάνη εἰς ἐμέ λογικόν καὶ ἐφαίνετο ὅτι ἦτο πρέπον νὰ γίνῃ εἰς τὸν κατάλληλον χρόνον, διέταξα μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν νὰ γραφοῦν ταῦτα πρὸς σᾶς, ὥστε ὅλοι, ὅσοι ἀντικαταστήσατε τὴν σύνοδον, πού ἔγινεν εἰς τὴν Τύρον, παρουσιασθῆτε ἄνευ ἀναβολῆς εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς ἡμερότητός μου, ἀποδείξετε μὲ ἔργα τὸ ἀδιάβλητον καὶ ἀνεπίδεκτον διαστροφῆς τῆς κρίσεώς σας, παρόντος δηλαδὴ καὶ ἐμοῦ, ὁ ὁποῖος οὔτε σεῖς ἡμπορεῖτε νὰ ἀρνηθῆτε ὅτι εἶμαι γνήσιος θεράπων τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο λοιπὸν διὰ τῆς ὀρθῆς παρ' ἐμοῦ λατρείας πρὸς τὸν Θεὸν τὰ πάντα εἰρηνεύουν εἰς ὅλους τοὺς τόπους, καὶ αὐτοὶ οἱ θάρβαροι εὐλογοῦν γνησίως τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, αὐτοί, πού μέχρι τώρα ἀγνοοῦσαν τὴν ἀλήθειαν. Εἶναι δὲ φανερόν ὅτι ἐκεῖνος, πού ἀγνοεῖ τὴν ἀλήθειαν, οὔτε τὸν Θεὸν γνωρίζει. Ἀλλ' ὅμως, καθὼς προελέχθη, καὶ οἱ θάρβαροι ἐξ αἰτίας ἐμοῦ, τοῦ θεράποντος τοῦ Θεοῦ, ἐγνώρισαν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ

ἔμαθον νὰ εὐλαβοῦνται ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος μὲ ὑπερασπίζεται πανταχοῦ καὶ ἐννόησαν ὅτι αὐτὸς προνοεῖ διὰ μέσου τῶν ἔργων αὐτοῦ περὶ πάντων. Ἀπὸ αὐτὸ μάλιστα καὶ ἐγνώρισαν τὸν Θεόν, τὸν ὁποῖον ἔνεκα τοῦ φόβου των πρὸς ἡμᾶς εὐλαβοῦνται, ἡμεῖς δέ, οἱ ὁποῖοι νομίζομεν ὅτι διακηρύττομεν τὰ ἅγια μυστήρια τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ (δὲν ἠμπορῶ νὰ εἶπω ὅτι καὶ φυλάττομεν αὐτά), ἡμεῖς, λέγω, δὲν πράττομεν τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνον ἐκεῖνα, πού συντελοῦν εἰς διχόνοιαν καὶ μίσος καὶ διὰ νὰ εἶπω γενικῶς ἐκεῖνα, πού ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα τὸν ὄλεθρον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἀλλὰ σπεύσατε νὰ ἔλθητε πρὸς ἡμᾶς, ὡς προείπομεν, φροντίσατε ὅλοι, νὰ πεισθῇτε ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον, ὅτι θὰ προσπαθῇσω μὲ κάθε μέσον νὰ κατορθώσω, ὅπως μὲ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ φυλάσσωνται ταῦτα ἀνεξαιρέτως ἀπαραβίαστα, εἰς τὰ ὁποῖα καμμία μομφή καὶ καμμία κακοδοξία δὲν θὰ ἠμπορῇ νὰ προσαφθῇ, ἀφοῦ δηλαδὴ διαλυθοῦν καὶ συντριβοῦν τελείως καὶ ἀφανισθοῦν παντελῶς οἱ ἐχθροὶ τοῦ νόμου, οἱ ὁποῖοι, μὲ τὸ πρόσχημα τοῦ ἁγίου ὀνόματος, διαπράττουν πολλὰς καὶ διαφόρους βλασφημίας.

87. "Ὅταν ἔμαθον ταῦτα οἱ περὶ τὸν Εὐσέβιον καὶ ἐπειδὴ ἐγνώριζον ἐκεῖνα, πού ἔκαμαν, τοὺς μὲν ἄλλους ἐπισκόπους ἠμπόδισαν νὰ ἔλθουν, αὐτοὶ δὲ μόνοι ὁ Εὐσέβιος, ὁ Θεόγνιος, ὁ Πατρόφιλος, ὁ ἄλλος Εὐσέβιος, ὁ Οὐρσάκιος καὶ ὁ Οὐάλης, ἀφοῦ προσῆλθον δὲν ἔλεγον πλέον περὶ ποτηρίου καὶ Ἀρσενίου — διότι δὲν εἶχον τὸ θάρρος — ἐπλασαν ἄλλην κατηγορίαν, ἣ ὁποία θὰ ἠμποροῦσε νὰ συγκινήσῃ τὸν βασιλέα, ἐξέθεσαν δηλαδὴ εἰς τὸν ἴδιον τὸν βασιλέα ὅτι «ὁ Ἀθανάσιος ἠπειλῆσε νὰ ἐμποδίσῃ νὰ σταλῇ ὁ σῖτος πρὸς τὴν πατρίδα σου, πού ἐστέλλετο ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρείαν». Καὶ τοῦτο μὲν ἤκουσαν οἱ παρόντες ἐπίσκοποι Ἀδαμάντιος, Ἀνουβίων, Ἀγαθάμμων, Ἀρβεθίων, καὶ Πέτρος, ἀπέδειξε δὲ καὶ ὁ θυμὸς τοῦ βασιλέως. Διότι αὐτὸς, πού ἔγραψε ταῦτα εἰς τὴν παραπάνω ἐπιστολὴν καὶ ἐκατηνάριαζε τὰς ἀδικίας των, εὐθὺς ὡς ἤκουσε τὴν τοιαύτην συκοφαντίαν, ἀμέσως ὠργίσθη καὶ ἀντὶ νὰ ἀκροασθῇ τὴν ὑπόθεσιν ἀπέστειλεν ἡμᾶς εἰς τὰς Γαλλίας. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀποδεικνύει περισσότερον τὴν πονηρίαν των. Διότι ὁ μακαρίτης Κωνσταντῖνος ὁ νεώτερος, ἐνῶ ἀπέστελλεν ἡμᾶς εἰς τὴν πατρίδα καὶ ἐνθυμηθεὶς ἐκεῖνα πού ἔγραψεν ὁ πατήρ του ἔγραψε καὶ αὐτὸς τὰ ἑξῆς:

Ὁ Καῖσαρ Κωνσταντῖνος πρὸς τὸν λαὸν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς πόλεως Ἀλεξανδρείας.

Δὲν νομίζω ὅτι διαφεύγει τὴν γνώσιν τῆς ἰδικῆς σας ἱερᾶς μνήμης, διὰ τοῦτο τὸν Ἀθανάσιον, τὸν ἑρμηνευτὴν καὶ διδάσκαλον τοῦ θεοῦ νόμου, ποῦ εἶναι προσκυνητός, ὁ ὁποῖος ἀπεστάλη δι' ὀλίγον καιρὸν εἰς τὰς Γαλλίας, ἵνα, ἐπειδὴ ἡ ἀγρία ἐπιθυμία τῶν αἰμοθόρων καὶ πολεμίων ἐχθρῶν του, ἐπέμενε νὰ θέτῃ εἰς κίνδυνον τὴν ἱερὰν κεφαλὴν του, μὴ τυχέ· οὗτος ἐξ αἰτίας τῆς διαστροφῆς τῶν φαύλων ἐχθρῶν του πάθη ἀνεπανόρθωτα κακὰ. Διὰ τοῦτο λοιπὸν πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ξεγελασθῇ ἡ μανία τῶν αὐτῇ ἀφηρέθη οὗτος ἀπὸ τὰ στόματα τῶν λυσσῶντων ἐναντίον του ἀνδρῶν καὶ διετάχθη νὰ εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν προστασίαν μου, οὕτως ὥστε νὰ ἔχῃ εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ποῦ διέμενε ἄφθονα τὰ ἀναγκαῖα μέσα τῆς ζωῆς, ἂν καὶ κατ' ἐξοχὴν ἡ παροικιῶδης ἀρετὴ αὐτοῦ, ποῦ στηρίζεται μὲ πεποιθήσιν εἰς τὰς ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ βοηθείας ἐξουδετερώνει καὶ αὐτὰ τὰ θάρη τῆς πύο σκληρᾶς τύχης. Διὰ τοῦτο λοιπὸν, ἂν καὶ ὁ δεσπότης ἡμῶν Κωνσταντῖνος ὁ Σεβαστός, ὁ πατὴρ μου, εἶχεν ὑποσχεθῇ εἰς τὴν προσφιλεστάτην θεοσέβειάν σας νὰ ἀποστείλῃ τὸν ἴδιον ἐπίσκοπον εἰς τὸν τόπον του, ὅμως, ἐπειδὴ οὗτος σύμφωνα μὲ τὸν ἀνθρώπινον κλῆρον ἀνεπαύθη προτοῦ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐπιθυμίαν του, ἐνόμισα ὅτι εἶναι χρέος μου νὰ ἐκπληρώσω ἐγὼ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀξιοθέντος θείας μνήμης βασιλέως, τὸν ὁποῖον διεδέχθη. Ὅταν δὲ οὗτος ἀξιωθῇ νὰ ἴδῃ τὰ πρόσωπά σας, θὰ μάθετε μὲ πόσῃν εὐλάβειαν περιποιηθῇ αὐτόν. Διότι δὲν εἶναι ἄξιον θαυμασμοῦ ἐὰν ἕκαστα κάτι πρὸς χάριν του, καθόσον καὶ τὴν ψυχὴν μου παρεκίνει καὶ προέτρεπεν εἰς τοῦτο ἡ εἰκὼν τῆς πρὸς ὑμᾶς ἀγάπης μου, καὶ τὸ σχῆμα τοῦ τόσο σπουδαίου τούτου ἀνδρός. Εἴθε νὰ διαφυλάξῃ ὑμᾶς ἡ θεία πρόνοια, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί.

Ἐδόθη πρὸ δεκαπέντε καλανδῶν Ἰουλίῳν εἰς τὰ Τρίθερα.

88. Ὅταν αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία διὰ τὴν ὁποῖαν ἐστάλημεν εἰς τὰς Γαλλίας, ποῖος πάλιν δὲν ἐννοεῖ, ἀφ' ἐνὸς μὲν, τὴν ἀγαθὴν προαίρεσιν τοῦ βασιλέως, ἀφ' ἑτέρου δέ, τὴν φονικὴν ψυχὴν τῶν περὶ τὸν Εὐσέβιον, καὶ ὅτι ὁ βασιλεὺς ἔκαμεν αὐτὸ διὰ νὰ μὴ κατασκευάσουν καμμίαν μεγαλυτέραν σκευωρίαν; διότι ἀπλῶς μόνον ἤκουσε μὲ προσοχὴν καὶ ἐκατάλαθε. Αὐτὴ εἶναι ἡ πρᾶξις τῶν

περί τὸν Εὐσέβιον, αὐτὴ εἶναι ἡ μηχανὴ τῆς συκοφαντίας ἐναντίον ἡμῶν. Ποῖος ὅταν θλέπη αὐτὰ δὲν θὰ εἴπῃ ὅτι τίποτε δὲν ἔγινε χαριστικῶς ὑπὲρ ὑμῶν, ἀλλ' ὅτι δικαίως καὶ μὲ συνέπειαν τὸ τόσον πλῆθος τῶν ἐπισκόπων, καὶ κατ' ἰδίαν ἕκαστος καὶ ὅλοι μαζί τοιαῦτα μὲν ἔγραψαν ὑπὲρ ἡμῶν, τὴν δὲ συκοφαντίαν τῶν ἐχθρῶν κατεδίκασαν; Ποῖος ὅταν ἀναλογισθῇ τὰ τοιαῦτα καὶ τὰ τόσα πολλὰ δὲν θὰ εἴπῃ ὅτι καὶ ὁ Οὐάλης καὶ ὁ Οὐρσάκιος δικαιολογημένα κατεδίκασαν τοὺς ἑαυτοὺς των καὶ ἀφοῦ μετεμελήθησαν, ἔγραψαν τοιαῦτα ἐναντίον τῶν ἰδίων ἑαυτῶν των, προτιμήσαντες νὰ ἐντραποῦν δι' ὀλίγον χρόνον παρὰ νὰ ὑπομείνουν αἰωνίως τὴν τιμωρίαν τῶν συκοφαντῶν.

89. Διότι διὰ τοῦτο καὶ οἱ μακάριοι συλλειτουργοὶ ἡμῶν, ἐπειδὴ μερικοὶ ἔλεγον ὅτι ἦσαν ἀμφίβοला τὰ καθ' ἡμᾶς καὶ ἐθιάζοντο νὰ ἀκυρώσουν τὰ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποφασισθέντα, πράττοντες συμφῶνως πρὸς τὸ δίκαιον καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικούς κανόνas, ἐπρωτίμῃσαν νὰ πάθουν τὰ πάντα καὶ τώρα ὑπέμειναν ἀκόμη καὶ νὰ ἐξορισθοῦν παρὰ νὰ ἴδουν νὰ καταλύωνται αἱ ἀποφάσεις τῶσων πολλῶν ἐπισκόπων. Λοιπόν, ἐὰν μὲν ἐκεῖνοι, ποὺ ἀντεστάθησαν πρὸς ἐκείνους, ποὺ συναπεφάσισαν ἐναντίον ἡμῶν καὶ ἠθέλησαν νὰ ἀνατρέψουν τὰς ὑπὲρ ἡμῶν ἀποφάσεις καὶ ἦλθον εἰς λόγους πρὸς αὐτοὺς ἦσαν οἱ ἀληθινοὶ ἐπίσκοποι ἢ οἱ τυχόντες ἄνδρες, ἀλλ' οἱ ὅποιοι ἦσαν ἐκπρόσωποι μὴ ἐπισήμων πόλεων καὶ ἀρχηγοὶ τῶσων πολλῶν Ἐκκλησιῶν, θὰ ἦτο ἴσως δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ ἡ ὑποψία μήπως χαριστικῶς ἐνεργοῦντες πάλιν ἐφιλονείκησαν τώρα καὶ αὐτοί. Ὅταν δὲ καὶ μὲ λογικὰ ἐπιχειρήματα ἔπειθον καὶ ἐξορίας ὑπέμειναν καὶ ὁ Λιθέριος εἶναι ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης, διότι ἂν καὶ εἰς τὸ τέλος οὗτος δὲν εἶχεν ὑπομείνει τὴν ταλαιπωρίαν τῆς ἐξορίας, ὅμως ἔμεινεν ἐπὶ διετίαν εἰς ξένην πόλιν καὶ ἐγνώριζε τὴν ἐναντίον μας συκοφαντίαν. Ἐπειδὴ καὶ ὁ Ὅσιος ὁ μέγας εἶναι μεταξὺ αὐτῶν, καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Γαλλίας καὶ ἄλλοι ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν, καὶ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Λιβύην καὶ οἱ τῆς Πενταπόλεως ὅλοι. Διότι, ἂν καὶ πρὸς στιγμὴν, ἐπειδὴ ἐφοβήθησαν τὰς ἀπειλὰς τοῦ Κωνσταντίου, ἐφάνη καλὸν εἰς αὐτοὺς νὰ μὴ ἀντιλέγουν, ἀλλ' ἡ πολλὴ θία καὶ ἡ τυραννικὴ ἐξουσία τοῦ Κωνσταντίου καὶ αἱ πολλαὶ ὕβρεις καὶ αἱ πληγαὶ ἀποδεικνύουν ὅτι οὗτος δὲν κατε-

δίκασεν ἡμᾶς, ἀλλὰ λόγῳ τῆς ἀσθενείας τοῦ γήρατος, ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ τὰς πληγὰς, μόνον δι' ὀλίγον χρόνον ὑπέκυψεν, εἶναι δίκαιον πλέον ὅπως πάντες εὐθύς ὡς πληροφορηθοῦν ταῦτα νὰ μισοῦν καὶ νὰ ἀποστρέφονται τὴν ἀδικίαν καὶ τὴν θίαν, πού ἔγιναν καθ' ἡμῶν, καὶ μάλιστα διότι διὰ τίποτε ἄλλο παρὰ λόγῳ τῆς ἀρειανῆς ἀσεβείας ἐπάθομεν πάντα ταῦτα.

99. Ἐὰν λοιπὸν θέλῃ κανεὶς νὰ μάθῃ τὰ καθ' ἡμᾶς καὶ τὴν συκοφαντίαν τῶν περὶ τὸν Εὐσέβιον, ἃς ἀναγνώσῃ ὅσα ἐγράφησαν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ἃς ἔχῃ μάρτυρας οὐ μόνον δύο ἢ τρεῖς, ἀλλὰ τόσον πλῆθος ἐπισκόπων. Καὶ ἃς λαμβάνῃ ἐκ τούτων πάλιν τοὺς περὶ τὸν Λιβέριον καὶ τὸν Ὅσιον καὶ αὐτούς, πού εἶναι μαζί των, οἵτινες μὲ τὸ νὰ βλέπουν ὅσα ἐγίνοντο ἐναντίον ἡμῶν, εἶχον ὑπομονὴν νὰ πάθουν τὰ πάντα παρὰ νὰ προδώσουν τὴν ἀληθείαν καὶ τὴν ὑπὲρ ἡμῶν ἀπόφασιν. Τοῦτο, δέ, ἀφοῦ τὸ ἀπεφάσισαν, καλῶς καὶ ἀγίως ἔπραξαν. Διότι ὅσα οὗτοι ἔπαθον, ἀποδεικνύουν μὲν τὴν καταπίεσιν, τὴν ὁποίαν ὑπέστησαν καὶ οἱ ἄλλοι ἐπίσκοποι. Ὑπάρχουν δὲ συγγραφαὶ καὶ γραφαὶ ἐπὶ στηλῶν κατὰ τῆς ἀρειανῆς αἰρέσεως καὶ τῆς πονηρίας τῶν συκοφαντῶν, ὑπογραμμὸς δὲ καὶ τύπος, ἐκείνων, πού ἔγιναν μετὰ ταῦτα εἶναι τὸ ρητὸν «νὰ ἀγωνίζεσθε μὲν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, μέχρι θανάτου», ⁵⁵ νὰ ἀποστρέφεσθε δὲ τὴν ἀρειανὴν αἵρεσιν, ἐπειδὴ εἶναι χριστομάχος καὶ πρόδρομος τοῦ Ἀντιχρίστου, νὰ μὴ πιστεύετε δὲ εἰς ἐκείνους, πού ἐπιχειροῦν, νὰ ὁμιλοῦν ἐναντίον μας. Διότι εἶναι ἀξιόπιστος καὶ ἰσχυρὰ μαρτυρία ὑπὲρ ἡμῶν ἡ ἀπολογία καὶ ἡ ψῆφος τῶν τοιούτων καὶ τόσων πολλῶν ἐπισκόπων.

ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΑΠΑΝΤΑ

ΤΟΜΟΣ 5

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΙΑΒΑΛΛΟΝΤΩΝ
ΤΗΝ ΕΝ ΤΩ ΔΙΩΓΜΩ ΦΥΓΗΝ
ΑΠΟΛΟΓΗΤΙΚΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ (ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΑΡΕΙΑΝΩΝ)

Κ ε ί μ ε ν ο ν : Ἀποστολικῆς Διακονίας,
«Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων
καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων»,
Ἀθῆναι 1962, τόμος 31, σελ. 32 - 123.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΙΑΒΑΛΛΟΝΤΩΝ

ΤΗΝ ΕΝ ΤΩ ΔΙΩΓΜΩ ΦΥΓΗΝ ΑΥΤΟΥ.*

- Ἀκούω Λεόντιον τὸν νῦν ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ Νάρκισσον τὸν ἀπὸ 1,1
τῆς πόλεως Νέρωνος καὶ Γεώργιον τὸν νῦν ἐν Λαοδικείᾳ καὶ τοὺς σὺν
5 αὐτοῖς Ἀρειανούς πολλὰ περὶ ἐμοῦ θρυλοῦντας καὶ λοιδοροῦντας
δειλίαν τε ἐγκαλοῦντας, ὅτι δὴ ζητούμενος ἀναιρεθῆναι παρ' αὐτῶν
οὐκ ἔκδοτον ἐμαυτὸν αὐτοῖς προσήγαγον. πρὸς μὲν οὖν τὰς λοιδορίας 2
καὶ τὰς συκοφαντίας αὐτῶν καίτοι δυνάμενος πολλὰ γράφειν ἅ
μήτ' αὐτοὶ ἀρνεῖσθαι δύνανται ἀλλὰ καὶ πάντες ἐπιγινώσκουσιν οἱ
10 κατ' αὐτῶν ἀκούοντες, ὅμως οὐδὲν προαχθήσομαι λέγειν πρὸς αὐτοὺς
ἢ μόνον τὸ τοῦ κυρίου ῥῆμα καὶ τὸ τοῦ ἀποστόλου ῥητὸν ὅτι «τὸ
ψεῦδος ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστίν¹», οὔτε δὲ «λοιδοροὶ βασιλείαν θεοῦ
κληρονομήσουσιν.²» ἀρκεῖ γὰρ αὐτοὺς ἐκ τούτων δειχθῆναι μηδὲν 3
κατὰ τὸ εὐαγγέλιον μήτε φρονοῦντας μήτε πράττοντας, κατὰ δὲ τὰς
15 ἰδίας ἡδονὰς οἰομένους εἶναι καλόν, ὅπερ αὐτοὶ βούλονται.
- Ἐπειδὴ δὲ προσποιοῦνται δειλίαν ἐγκαλεῖν, ἀναγκαῖον ὀλίγα 2,1
περὶ τούτου γράψαι. δειχθήσονται γὰρ καὶ ἐκ τούτου πονηροὶ τε τὸν
τρόπον καὶ μὴ ἐντετυχηκότες ταῖς θεαῖς γραφαῖς, ἢ ἐντυχόντες μὲν
μὴ πιστεύοντες δὲ εἶναι θεόπνευστα τὰ λόγια τὰ ἐν αὐταῖς. εἰ γὰρ
20 ἐπίστευον, οὐκ ἂν παρὰ μὲν ταύτας ἐτόλμων, τὴν δὲ κακοήθειαν τῶν
κυριοκτόνων Ἰουδαίων ἐζήλουν. καὶ γὰρ τοῦ θεοῦ δεδωκότος ἐντο- 2
λὴν «τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου» καὶ «ὁ κακολογῶν
πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτω³» ἀντενομοθέτουν κάκεῖνοι
τὴν τιμὴν εἰς ἀτιμίαν μεταφέροντες καὶ ἀργυρίου τὸ πρὸς τοὺς γονεάς
25 καθῆκον παρὰ τῶν τέκνων ἀντικαταλλάσσοντες· καὶ ἀναγινώσκοντες
δὲ τὰς τοῦ Δαυὶδ πράξεις ἀντεμελέτων αὐταῖς καὶ ἡτιῶντο τοὺς ἀναι-
τίους τίλλοντας στάχυν καὶ ψώχοντας ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου.⁴
ἔμελε δὲ αὐτοῖς οὔτε τῶν νόμων οὔτε διὰ τὸ σάββατον, ἐν αὐτῷ γὰρ 3
μᾶλλον παρηνόμεον· ἀλλ' ὅτι τὸν τρόπον ὄντες πονηροὶ | τοῖς τε
30 μαθηταῖς ἐφθόνηον σωζομένοις καὶ μόνον ἡβούλουντο τὰ τῆς ἰδίας
γνώμης κρατεῖν. ἐκεῖνοι μὲν οὖν τῆς ἰδίας παρανομίας ἔχουσι τὰ 4
ἐπιχειρα, ἀνέριος γενόμενοι καὶ λοιπὸν «ἄρχοντες Σοδόμων καὶ λαὸς
Γομόρρας⁵» χρηματίζοντες. καὶ οὗτοι δὲ οὐδὲν ἤττον ἐκείνων δο-
κοῦσίν μοι τὴν ἐπιτιμίαν ἔχειν, ἥδη τὴν τῆς ἰδίας ἀλογίας ἄγνοιαν.

* Κατὰ τὴν ἐκδοσιν H. G. Opitz, Athanasius Werke, Berlin und Leipzig, 1934, τ. II, σ. 68-86.

1. Πρβλ. Ἰω. 8, 44. 2. Α' Κορ. 6, 10. 3. Ματθ. 15, 4. 4. Πρβλ. Λουκ. 6, 1. 5. Ἦσ. 1, 10.

- οὔτε γὰρ «νοοῦσιν ἃ λέγουσιν¹», ἀλλὰ καὶ νομίζουσιν εἰδέναι ἅπερ ἄγνοοῦσι· μόνη δὲ γνώσις ἐν αὐτοῖς ἐστὶ τοῦ κακοποιεῖν, καὶ καθ' ἡμέραν χεῖρονα χεῖροσιν ἐφευρίσκειν. καὶ γὰρ καὶ τὴν νῦν φυγὴν ἡμῶν, οὐκ ἐπ' ἀρετῇ θέλοντες ἡμᾶς ἀνδραγαθήσασθαι, | διαβάλλουσι·
- 5 πόθεν γὰρ εὐχὴ τοιαύτη παρ' ἐχθροῖς ὑπὲρ τῶν μὴ συντρεχόντων αὐτοῖς ἐν τῇ κακοφροσύνῃ;² ἀλλὰ κακοήθεις ὄντες σχηματίζονται τοιαῦτα περιβομβεῖν νομίζοντες εὐήθεις ὄντες ἀληθῶς αὐτοί, ὥς ἄρα δέει τῆς παρ' αὐτῶν λοιδορίας προσάξομεν ἑαυτοὺς ποτε αὐτοῖς. θέλουσι γὰρ καὶ διὰ τοῦτο πάντα περιτρέχουσι· καὶ ὑποκρίνονται μὲν ὡς φίλοι, ἐρευνῶσι δὲ ὡς ἐχθροί, ἵνα αἱμάτων ἐμφορηθέντες ἐκποδῶν ποιήσωσι καὶ ἡμᾶς, ὅτι κατὰ τῆς ἀσεβείας αὐτῶν ἐφρονήσαμεν αἰεὶ καὶ φρονοῦμεν καὶ τὴν αἵρεσιν αὐτῶν ἐλέγχοντες στηλιτεύομεν.
- Τίνα γὰρ ποτε διώκοντες καὶ καταλαβόντες οὐχ ὕβρισαν ὡς ἠθέλησαν; τίνα ζητοῦντες καὶ εὐρόντες οὐχ οὕτω διέθηκαν, ὥς ἢ
- 15 τελευτήσαι κακῶς ἢ λωβηθῆναι πανταχόθεν; ἃ γὰρ οἱ δικασταὶ δοκοῦσι ποιεῖν, ταῦτ' ἐκείνων ἐστὶν ἐνεργήματα· καὶ μᾶλλον οὗτοι τῆς ἐκείνων προαιρέσεως καὶ πονηρίας εἰσὶν ὑπηρέται. ποῖος τοίνυν τόπος οὐκ ἔχει τῆς κακίας αὐτῶν ὑπόμνημα; τίνα φρονοῦντα κατ' αὐτῶν οὐ συνεσκεύασαντο πλασάμενοι προφάσεις κατὰ τὴν Ἰεζάβελ;
- 20 ποῖα ἐκκλησία νῦν οὐ θρηνεῖ διὰ τὰς ἐκείνων κατὰ τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν ἐπιβουλὰς; Ἀντιόχεια μὲν δι' Εὐστάθιον τὸν ὁμολογητὴν καὶ ὀρθόδοξον, Βαλανέαι δὲ δι' Εὐφρατίωνα τὸν θαυμασιώτατον, καὶ Πάλτος μὲν καὶ Ἀντάραδος διὰ Κυμάτιον καὶ Καρτέριον, ἡ δὲ Ἀδριανούπολις δι' Εὐτρόπιον τὸν φιλόχριστον καὶ τὸν μετ' αὐτὸν
- 25 Λούκιον τὸν πολλάκις παρ' αὐτῶν καὶ ἀλύσεις φορέσαντα καὶ οὕτως ἀποθανόντα, καὶ Ἀγκυρα μὲν διὰ Μάρκελλον, Βέρροια δὲ διὰ Κῦρον | καὶ Γάζα δι' Ἀσκληπᾶν. τούτους μὲν γὰρ πολλὰ πρότερον ὕβρισαντες ἐξορισθῆναι πεποιήκασιν οἱ δόλιοι. Θεόδουλον δὲ καὶ Ὀλύμπιον ἀπὸ τῆς Θράκης ἐπισκόπους καὶ ἡμᾶς καὶ πρεσβυτέρους ἡμε-
- 30 τέρους οὕτως | ἐποίησαν ζητηθῆναι, ὥστε, εἰ εὐρεθίμεν, κεφαλῆς ὑποστῆναι τιμωρίαν. καὶ τάχα ἂν ἀπεθάνομεν οὕτως, εἰ μὴ παρὰ γνώμην αὐτῶν ἐφύγομεν καὶ τότε. τοιαῦτα γὰρ ἐστὶ τὰ μὲν κατὰ τῶν περὶ Ὀλύμπιον πρὸς τὸν ἀνθύπατον Δονάτον, τὰ δὲ καθ' ἡμῶν πρὸς Φιλάργιον δοθέντα γράμματα. τὸν γὰρ τῆς Κωνσταντινουπό-
- 35 λεως ἐπίσκοπον Παῦλον διώξαντες καὶ εὐρόντες προφανῶς ἀποπνιγῆναι πεποιήκασιν ἐν τῇ λεγομένῃ Κουκουσῷ τῆς Καππαδοκίας δῆμιον ἐσχηκότες | εἰς τοῦτο Φίλιππον τὸν γενόμενον ἑπαρχον· ἦν γὰρ καὶ τῆς αἵρέσεως αὐτῶν προστάτης καὶ τῶν πονηρῶν βουλευμάτων ὑπηρέτης.
- 40 Ἄρ' οὖν διὰ τὰ τοσαῦτα κόρον ἔχουσι καὶ λοιπὸν ἡρέμησαν; οὐδαμῶς. οὔτε γὰρ ἐπαύσαντο, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐν ταῖς Παροιμίαις

1. Α' Τιμ. 1, 7. 2. Περβλ. Α' Πέτρ. 4, 4.

- βδέλλαν¹ μᾶλλον νεανιεύονται τοῖς κακοῖς ἐπιφυόμενοι κατὰ τῶν
μεγάλων παροικιῶν. οἷα γὰρ καὶ τανῦν ἔδρασαν, τίς ἂν ἀξίως ἐξεῖποι;
τίς τοσοῦτον δύναται μνημονεῦσαι, ὅσον ἐκεῖνοι πεποιήκασιν;
ἄρτι γὰρ εἰρήνην ἔχουσῶν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν λαῶν εὐχομένων
5 ἐν ταῖς συνάξεσιν, ὁ μὲν ἐπίσκοπος τῆς Ῥώμης Λιβέριος καὶ Παυλῖνος
ὁ τῆς μητροπόλεως τῶν Γαλλίων καὶ Διονύσιος ὁ τῆς μητροπόλεως
τῆς Ἰταλίας καὶ Λουκίφερ ὁ τῆς μητροπόλεως τῶν κατὰ Σερδινίαν
νήσων καὶ Εὐσέβιος ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, οἱ πάντες ἐπίσκοποι ἀγαθοὶ
καὶ τῆς ἀληθείας κήρυκες, ἀρπάζονται καὶ ἐξορίζονται πρόφασιν οὐδε-
10 μίαν ἔχοντες ἢ ὅτι μὴ συνέθεντο τῇ ἀρειανῇ αἰρέσει μηδὲ ὑπέγραψαν
αὐτοῖς καθ' ἡμῶν, ἐν αἷς ἐπλάσαντο διαβολαῖς καὶ συκοφαντίαις.
- Περὶ γὰρ τοῦ μεγάλου καὶ εὐγηροτάτου καὶ ὁμολογητοῦ ἀληθῶς
Ῥοσίου περιττόν ἐστιν ἐμὲ καὶ λέγειν· ἴσως γὰρ ἐγνώσθη πᾶσιν ὅτι
καὶ τοῦτον ἐξορισθῆναι πεποιήκασιν. οὐ γὰρ ἄσημος, ἀλλὰ καὶ πάντων
15 μάλιστα καὶ μᾶλλον ἐπιφανὴς ὁ γέρων. ποίας γὰρ οὐ καθηγῆσατο
συνόδου; καὶ λέγων ὁρθῶς οὐ πάντας ἐπίσει; ποία τις ἐκκλησία τῆς
τούτου προστασίας οὐκ ἔχει μνημεῖα τὰ κάλλιστα; τίς λυπούμενός
ποτε προσῆλθεν αὐτῷ καὶ οὐ χαίρων ἀπῆλθε παρ' αὐτοῦ; τίς ἤτησε
δεόμενος καὶ οὐκ ἀνεχώρησε τυχὼν ὧν ἠθέλησε; καὶ ὁμῶς καὶ κατὰ
20 τούτου τετολμήκασιν, ὅτι καὶ αὐτὸς εἰδὼς ἅς ποιοῦσι διὰ τὴν ἀσέ-
βειαν ἑαυτῶν συκοφαντίας οὐχ ὑπέγραψε ταῖς καθ' ἡμῶν ἐπιβουλαῖς.
- εἰ γὰρ καὶ ὕστερον διὰ τὰς πολλὰς ὑπὲρ μέτρον ἐπιφερομένας
αὐτῷ πληγὰς καὶ συσκευὰς κατὰ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ εἴξεν αὐτοῖς
πρὸς ὥραν ὡς γέρων καὶ ἀσθενὴς τῷ σώματι, ὁμῶς τούτων ἢ
25 πονηρία καὶ ἐκ τούτων δείκνυται σπουδασάντων πανταχόθεν ἑαυτοὺς
δεῖξαι μὴ εἶναι Χριστιανούς ἀληθῶς. |
- Ἐκείθεν γὰρ καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν πάλιν ἐπεφύησαν ζητοῦντες
πάλιν ἡμᾶς ἀποκτείνειν. καὶ γέγονε χεῖρονα τὰ νῦν τῶν προτέρων.
στρατιῶται γὰρ ἐξαίφνης τὴν ἐκκλησίαν ἐκύκλωσαν, καὶ τὰ πολέμων
30 ἀντὶ τῶν εὐχῶν ἐγίνετο. εἰτ' ἐλθὼν τῇ τεσσαρακοστῇ ὁ παρ' αὐτῶν
ἀποσταλὴς ἐκ Καππαδοκίας Γεώργιος ἠῤῥῆξεν, ἃ παρ' αὐτῶν μεμά-
θηκε κακά. μετὰ γὰρ τὰ ἑβδομα τοῦ πάσχα παρθένοι εἰς δεσμω-
τήριον ἐβάλλοντο, ἐπίσκοποι ἦγοντο ὑπὸ στρατιωτῶν δεδεμένοι,
ὄρφανῶν καὶ χηρῶν ἡρπάζοντο οἰκίαι καὶ ἄρτοι, ἐφοδοὶ κατὰ τῶν
35 οἰκιῶν ἐγίνοντο, καὶ νυκτὸς οἱ Χριστιανοὶ κατεφέροντο, ἐπεσφραγι-
σθησαν οἰκίαι, καὶ ἀδελφοὶ κληρικῶν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν ἐκινδύνευον.
καὶ δεινὰ μὲν ταῦτα, δεινότερα δὲ τὰ μετὰ ταῦτα τολμήματα.
τῇ γὰρ ἑβδομάδι μετὰ τὴν ἁγίαν Πεντηκοστὴν ὁ λαὸς νηστεύσας
ἐξῆλθε περὶ τὸ κοιμητήριον εὐξασθαι, διὰ τὸ πάντας ἀποστρέφειν
40 τὴν πρὸς Γεώργιον κοινωσίαν. ἀλλὰ τοῦτο μαθὼν ὁ παμπόνηρος
αὐτὸς παροξύνει τὸν στρατηλάτην Σεβαστιανὸν Μανιχαῖον ὄντα·

1. Πρβλ. Παρμ. 24, 22 ἐξ.

- καὶ λοιπὸν αὐτοὺς μετὰ πλήθους στρατιωτῶν ὅπλα καὶ ξίφη γυμνά
καὶ τόξα καὶ βέλη φερόντων ὥρμησεν ἐν αὐτῇ τῇ κυριακῇ κατὰ τῶν
λαῶν. καὶ ὀλίγους εὐρὼν εὐχομένους (οἱ γὰρ πλεῖστοι λοιπὸν
διὰ τὴν ὥραν ἀναχωρήσαντες ἦσαν) τοιαῦτα εἰργάσατο, ὅλα παρ'
5 αὐτῶν ἔπρεπεν ἀκούσαντα πρᾶξαι. πυρκαϊὰν γὰρ ἀνάψας καὶ στήσας
παρθένους παρὰ τὸ πῦρ ἠνάγκαζε λέγειν ἑαυτὰς τῆς Ἀρείου πίστεως
εἶναι. ὥς δὲ νικώσας αὐτάς ἔβλεπε καὶ μὴ φροντιζούσας τοῦ πυρός,
γυμνῶσας λοιπὸν οὕτω κατέκοψεν εἰς τὰ πρόσωπα, ὥς μετὰ χρόνον
μόγις αὐτάς ἐπιγινωσθῆναι.
- 10 Ἄνδρας δὲ κρατήσας τεσσαράκοντα καινοτέρῳ τρόπῳ κατέκοψε·
ῥάβδους γὰρ τὰς ἀπὸ τῶν φοινίκων εὐθύς τεμὼν ἐν αὐταῖς ἐχούσας
ἔτι τοὺς σκόλοπας τὰ νῶτα τούτων οὕτως ἐξέδειρεν, ὥς τινὰς μὲν
πολλάκις χειρουργηθῆναι διὰ τοὺς ἐναποπαγέντας ἐν αὐτοῖς σκό-
λοπας, τινὰς δὲ καὶ μὴ φέροντας ἀποθανεῖν. πάντας μὲν οὖν τοὺς
15 περιληφθέντας ἀθρόως καὶ τὴν παρθένον ἐξώρισαν εἰς τὴν μεγάλην
Ὀάσιν, τὰ δὲ σώματα τῶν τετελευτηκότων οὐδὲ τοῖς ἰδίοις κατὰ τὴν
ἀρχὴν ἀποδοθῆναι πεποιθήκασιν, ἀλλ' ἔκρυψαν ὥς ἠθέλησαν ἄταφα
βαλόντες ὑπὲρ τοῦ δοκεῖν αὐτοὺς λανθάνειν τὴν τοσαύτην ὁμότητα.
πράττουσι | δὲ τοῦτο πεπλανημένοι τῇ διανοίᾳ οἱ παράφρονες. τῶν
20 γὰρ οἰκείων τῶν τετελευτηκότων χαιρόντων μὲν διὰ τὴν ὁμολογίαν,
| θρηνοῦντων δὲ διὰ τὰ σώματα μεϊζων ἐξηχεῖτο κατ' αὐτῶν ὁ τῆς
ἀσεβείας καὶ ὁμότητος ἑλεγχος. καὶ γὰρ εὐθύς ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου
καὶ τῶν Λιβύων ἐξώρισαν μὲν ἐπισκόπους Ἀμμώνιον Μούιον Γάιον
Φίλωνα Ἑρμῆν Πλήνιον Ψενόσιριν Νειλάμμωνα Ἀγαθὸν Ἀνάγαμ-
25 φον Μάρκον Ἀμμώνιον ἕτερον Μάρκον Δρακόντιον Ἀδελφίον Ἀθη-
νόδωρον καὶ πρεσβυτέρους Ἰέρακα καὶ Διόσκορον. καὶ οὕτω
πικρῶς ἤλασαν αὐτούς, ὥς τινὰς μὲν αὐτῶν ἐν ταῖς ὁδοῖς, τινὰς
δὲ ἐν αὐτῷ τῷ ἐξορισμῷ ἀποθανεῖν. ἐφυγάδευσαν δὲ ἐπισκόπους πλεί-
ους τριάκοντα· σπουδῇ γὰρ ἦν αὐτοῖς κατὰ τὸν Ἀχάβ εἰ δυνατόν
30 ἐξῆραι τὴν ἀλήθειαν. ἰδοὺ ταῦτα τῶν ἀσεβῶν τὰ τολμήματα.
- Ταῦτα δρῶντες καὶ μὴ ἐντραπέντες ἐφ' οἷς πρότερον καθ' ἡμῶν
ἐτύρυσαν κακοῖς, ἔτι καὶ νῦν κατηγοροῦσιν ἐκφυγεῖν δυνηθέντας
αὐτῶν τὰς ἀνδροφόνους χεῖρας· μᾶλλον δὲ ὀδύρονται πικρῶς, ὅτι μὴ
καὶ ἐκποδὼν τέλος πεποιθήκασιν. καὶ λοιπὸν προφασίζονται δειλίαν
35 ὀνειδίξιν ἀγνοοῦντες, ὅτι καὶ τοῦτο γογγύζοντες εἰς ἑαυτοὺς ἐπιστρέ-
φουσι μᾶλλον τὴν μέμψιν. εἰ γὰρ φαῦλον τὸ φεύγειν, πολλῶ χεῖ-
ρον τὸ διώκειν. ὁ μὲν γὰρ, ἵνα μὴ ἀποθάνῃ, κρύπτεται, ὁ δὲ διώκει
ζητῶν ἀποκτεῖναι. καὶ τὸ μὲν φεύγειν γέγραπται¹, ὁ δὲ ζητῶν ἀναι-
ρῆσαι παραβαίνει νόμον² καὶ μᾶλλον αὐτοὺς τὴν πρόφασιν τοῦ φεύγειν
40 παρέχει. εἴπερ οὖν τὴν φυγὴν ὀνειδίξουσιν, ἐντραπέτωσαν πλεόν
ἑαυτοὺς διώκοντας· παυέσθωσαν γὰρ ἐπιβουλεύοντες, καὶ παύσονται.

1. Πρβλ. Μαθ. 10, 23. 2. Πρβλ. Ἑξ. 20, 15.

- καὶ οἱ φεύγοντες εὐθύς. ἀλλὰ τῆς μὲν ἰδίας πονηρίας οὐ παύονται, τοῦ δὲ καταλαβεῖν ἕνεκα πάντα πράττουσιν οὐκ εἰδότες ὅτι τῶν διωκομένων ἡ φυγὴ μέγας ἔλεγχός ἐστι κατὰ τῶν διωκόντων. οὐδεὶς γὰρ τὸν πρῶτον καὶ φιλόφρονον φεύγει, ἀλλὰ μᾶλλον τὸν 4
- 5 ἄτριον καὶ πονηρὸν ὄντα τὸν τρόπον. «πᾶς γοῦν κατὰδυνος καὶ ὑπόχρεως¹» ἀπὸ μὲν τοῦ Σαοὺλ ἔφευγε, πρὸς δὲ τὸν Δαυὶδ κατέφευγε. διὰ τοῦτο καὶ οὗτοι τοὺς κρυπτομένους αὐτοὺς ἀναιρεῖν σπουδάζουσιν ὑπὲρ τοῦ μὴ δοκεῖν ἔχειν τῆς ἑαυτῶν πονηρίας τὸν ἔλεγχον. ἀλλὰ 5
- 10 φυγὴ πρόδηλος, τοσούτῳ καὶ πλεόν ἢ ἐξ ἐπιβουλῆς γινομένη παρ' αὐτῶν ἀναιρέσεις ἢ καὶ ἐξορία προφανεστέρα γενήσεται· ἂν τε γὰρ ἀποκτείνωσιν, ὁ θάνατος μεῖζον ἡγήσει κατ' αὐτῶν· ἂν τε πάλιν ἐξορίσωσι, πανταχοῦ καθ' ἑαυτῶν αὐτοὶ μνημεῖα τῆς παρανομίας ἐξαποστέλλουσιν.
- 15 Εἰ μὲν οὖν ἔσωζον τὰς φρένας, ἔβλεπον ἑαυτοὺς ἐν τούτοις συνεχομένους καὶ τοῖς ἑαυτῶν προσκόποντας λογισμοῖς. ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ σωφρονεῖν ἀπώλεσαν, διὰ τοῦτο καὶ διώκοντες ἐξάγονται, καὶ ζητοῦντες ἀνελεῖν οὐχ ὁρῶσιν ἑαυτῶν τὴν ἀσέβειαν. τάχα γὰρ καὶ τὴν 2
- 20 πρόνοιαν αὐτὴν αἰτιαῖσθαι τολμῶσιν (οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς ἀτόλμητον), ἐφ' οἷς αὐτοῖς οὐ παραδίδωσι, προδῆλου τούτου τυγχάνοντος κατὰ τὴν τοῦ σωτῆρος φωνήν, ὅτι μηδὲ στρουθίον ἄνευ τοῦ πατρὸς ἡμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐμπεσεῖν εἰς παγίδα δύναται.² καὶ γὰρ καὶ ὅτε 3
- 25 παραλαμβάνουσιν οἱ ἀλάστορες, εὐθύς ἐπιλανθάνονται τῶν τε ἄλλων καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἑαυτῶν· καὶ μόναίς ταῖς ἀλαζονείαις τὰς ὀφρῦς ἀνασπᾶσαντες οὔτε καιρὸν γινώσκουσιν οὔτε ἀδικοῦντες ἀνθρώπους αἰδοῦνται τὴν φύσιν, κατὰ δὲ τὸν τύραννον τῆς Βαβυλῶνος ἀγριώτερον ἐπιφύονται καὶ οὔτε τινὰς ἐλεοῦσιν, ἀλλὰ καὶ «τοῦ πρεσβυτέρου τὸν ζυγὸν ἐπιβαρύνουσι³» καὶ «ἐπὶ τὸ ἅλγος τῶν τραυμάτων», ὡς γέγραπται, «προσιθέασιν⁴» οἱ ἀνηλεεῖς. εἰ μὲν οὖν μὴ ταῦτα 4
- 30 δράσαντες ἦσαν, εἰ μὴ τοὺς κατὰ τῆς συκοφαντίας αὐτῶν ὑπὲρ ἡμῶν λέγοντας ἐξορίσαντες ἦσαν, πιθανῶς ἂν λέγοντες παρὰ τισιν ἐνομίσθησαν· ἐπειδὴ δὲ ἄλλοις τοσούτοις καὶ τηλικούτοις ἐπισκόποις ἐπεβούλευσαν καὶ οὔτε τοῦ μεγάλου καὶ ὁμολογητοῦ Ὁσίου οὔτε τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης οὔτε τοσούτων ἀπὸ τῶν Σπανίων καὶ Γαλλίων
- 35 καὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ Λιβύης καὶ τῶν ἄλλων μερῶν ἐπισκόπων ἐφείσαντο, ἀλλὰ τοσαῦτα πεποιήκασιν κατὰ τῶν ὅλως ἐλεγεῶντων αὐτοὺς ὑπὲρ ἡμῶν, πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡμᾶς πρὸ τῶν ἄλλων ἐβουλεύσαντο καὶ μετ' ἐκείνους ἐπιθυμοῦσι δὲ κάχεῖσε ἀνελεῖν; εἰς τοῦτο γὰρ ἀγρυπνοῦσι καὶ νομίζουσιν ἀδικεῖσθαι, ἂν βλέπωσι σφῆζομένους, οὓς 40 οὐκ ἐβούλοντο ζῆν.

1. Α' Βασ. 22, 2. 2. Πρβλ. Ματθ. 10, 29. 3. Ἦσ. 47, 6. 4. Ψαλμ. 68, 27.

Τίς τοίνυν οὐ συνορᾷ τὴν πανουργίαν αὐτῶν; τίνοι τοῦτο κατάδη- 10,1
λον οὐκ ἔστιν, ὅτι μὴ δι' ἀρετὴν ὀνειδίζουσι δειλίαν, ἀλλ' αἵματα δι-
ψῶντες ὥσπερ σαγῆναις χρώνται ταῖς ἰδίαις κακοτεχνίαις νομίζοντες
ἐν ταύταις συλλαμβάνεσθαι, οὓς ἐὰν ζητῶσιν ἀναιρῆσαι; τοιοῦτους 2
5 γὰρ αὐτοὺς αἱ πράξεις ἐδειξαν καὶ ἤλεγξαν τὸν τρόπον αὐτῶν, θηρίων
μὲν ἀγριώτερον | Βαβυλωνίων δὲ ὁμότερον. καὶ εἰ καὶ αὐτάρκης
ἐκ τούτων ἐστὶν ὁ κατ' αὐτῶν ἐλεγχος, ὅμως, ἐπεὶ δὴ κατὰ τὸν πατέρα
ἐαυτῶν τὸν διάβολον¹ ἀπαλοῖς τοῖς λογαρίοις σχηματίζονται | ὥστε
δειλίαν ἐγκαλεῖν, δειλότεροι λαγωῶν ὄντες αὐτοί, φέρε καὶ τὰ ἐκ τῶν
10 θείων γραφῶν περὶ τῶν τοιούτων γεγραμμένα θεωρήσωμεν. δειχθή- 3
σονται γὰρ οὐδὲν ἥττον καὶ πρὸς ταύτας μὲν μαχόμενοι, τῶν δὲ ἀγίων
τὰς ἀρετὰς διαβάλλοντες. εἰ γὰρ λοιδοροῦσι τοὺς κρυπτομένους ἀπὸ 4
τῶν ζητούντων ἀνελεῖν καὶ διαβάλλουσι τοὺς φεύγοντας ἀπὸ τῶν διω-
κόντων, τί ποιήσουσιν ὁρῶντες τὸν μὲν Ἰακώβ φεύγοντα τὸν ἀδελφὸν
15 Ἡσαΐ², τὸν δὲ Μωσῆν εἰς Μαδιάμ ἀναχωροῦντα διὰ τὸν φόβον τοῦ 5
Φαραῶ;³ τί δὲ τοιαῦτα φλυαροῦντες ἀπολογησονται τῷ Δαυὶδ φεύ-
γοντι τὸν Σαοὺλ⁴ ἀπὸ τῆς οἰκίας, ὅτε ἀπέστειλεν αὐτὸν ἀναιρεθῆναι⁵,
καὶ κρυπτομένῳ μὲν τοῦτον ἐν τῷ σπηλαίῳ⁶, ἀλλοιοῦντι δὲ τὸ
πρόσωπον ἐαυτοῦ⁷», ἕως ἂν παρέλθῃ τὸν Ἀβιμέλεχ καὶ τὴν ἐπιβου-
20 λὴν ἐκκλίνῃ; τί δ' ἂν εἴποιεν οἱ πάντα λέγοντες εὐχερῶς βλέποντες 6
τὸν μέγαν Ἡλίαν ἐπικαλούμενον μὲν τὸν θεὸν καὶ νεκρὸν ἐγείροντα⁸,
κρυπτόμενον δὲ διὰ τὸν Ἀχαάβ⁹ καὶ φεύγοντα διὰ τὰς ἀπειλὰς τῆς
Ἰεζάβελ;¹⁰ τότε γὰρ ζητούμενοι καὶ οἱ υἱοὶ τῶν προφητῶν ἐκρύπτοντο
λανθάνοντες ἐν τοῖς σπηλαίοις παρὰ τῷ Ἀβδίου.¹¹
25 Ἡ τοῖς μὲν ὡς παλαιοῖς οὐκ ἐνέτυχον, τῶν δὲ κατὰ τὸ εὐαγγέ- 11,1
λιον οὐδεμίαν μνήμην ἔχουσι. καὶ γὰρ καὶ οἱ μαθηταὶ «διὰ τὸν φόβον
τῶν Ἰουδαίων¹²» ἀφεχώρουν κρυπτόμενοι, καὶ ὁ Παῦλος ἐν Δαμασκῷ
παρὰ τοῦ ἐθνάρχου ζητούμενος «ἀπὸ τοῦ τείχους ἐν σαργάνῃ κεχά- 2
λασται καὶ ἐξέφυγε τοῦ ζητούντος τὰς χεῖρας.¹³» τῆς τοίνυν γραφῆς
30 τοιαῦτα λεγούσης περὶ τῶν ἀγίων ποῖαν ἄρα πρόφασιν τῆς ἐαυτῶν
προπετείας ἐξευρεῖν δυνήσονται; ἂν τε γὰρ δειλίαν ὀνειδίσωσι κατ'
αὐτῶν, μαινομένων τὸ τόλμημα, ἂν δὲ καὶ ὡς παρὰ τὸ βούλημα τοῦ
θεοῦ ποιοῦντας αὐτοὺς διαβάλλωσιν, οὐκ εἰδότες εἰσὶ παντελῶς
τὰς γραφάς. ἐν μὲν γὰρ τῷ νόμῳ πρόσταξις ἦν ἐκταγῆναι καὶ 3
35 πόλεις φυγαδευτηρίων¹⁴ ὑπὲρ τοῦ τοὺς ζητούμενους εἰς θάνατον ὅπως
δήποτε δύνασθαι διασφίξεσθαι. ἐπὶ δὲ συντελείᾳ τῶν αἰώνων παρα- 4
γενόμενος αὐτὸς ὁ τῷ Μωσεί λαλήσας λόγος τοῦ πατρὸς πάλιν ἐντο-
λὴν ταύτην δίδωσι λέγων· «ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ,

1. Πρβλ. Ἰω. 8, 44. 2. Πρβλ. Γεν. 27, 41 ἐξ. 3. Πρβλ. Ἐξ. 2, 15.
4. Πρβλ. Α' Βασ. 19. 5. Πρβλ. Α' Βασ. 20, 31. 6. Πρβλ. Α' Βασ. 22, 1.
7. Α' Βασ. 21, 13. 8. Πρβλ. Γ' Βασ. 17, 17 ἐξ. 9. Πρβλ. Γ' Βασ. 18, 46.
10. Πρβλ. Γ' Βασ. 19, 2. 11. Πρβλ. Γ' Βασ. 18, 4 ἐξ. 12. Ἰω. 20, 19.
13. Πρβλ. Β' Κορ. 11, 32-33. 14. Πρβλ. Ἀρ. 35, 12.

- φεύγετε εἰς τὴν ἐτέραν.¹» καὶ μετ' ὀλίγα φησὶν· αὐτὰν οὖν ἴδῃτε τὸ
 βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως τὸ ῥηθὲν διὰ Δαυνὴλ τοῦ προφήτου ἐστὸς
 ἐν τόπῳ ἁγίῳ (ὁ ἀναγινώσκων νοεῖτω), τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέ-
 5 τωσαν ἐπὶ τὰ ὄρη· ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος μὴ καταβῆτω ἄραι τὰ ἐκ τῆς
 οἰκίας αὐτοῦ.²» ταῦτα γὰρ εἰδότες οἱ ἅγιοι, τοιαύτην εἶχον τὴν τῆς 5
 πολιτείας ἀγωγὴν. ἃ γὰρ νῦν προσέταξεν ὁ κύριος, ταῦτα καὶ πρὸ
 τῆς ἐνσάρκου παρουσίας ἐν τοῖς ἁγίοις ἐλάλει. καὶ ἔστιν οὗτος ὁ δὸς
 ἀνθρώποις εἰς τελειότητα φέρων, ὃ δ' ἂν ὁ θεὸς προστάξῃ ποιεῖν.
- 10 Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ λόγος δι' ἡμᾶς γενόμενος ἀνθρώπος κατη- 12, 1
 ξίωσε ζητούμενος ὡς ἡμεῖς κρυβῆναι, καὶ πάλιν διωκόμενος φεύγειν
 καὶ τὴν ἐπιβουλὴν ἐκκλίνει. ἔπρεπε γὰρ αὐτὸν ὡς ἐκ τοῦ πεινῆν
 καὶ διψῆν καὶ τοῦ παθεῖν, οὕτως καὶ ἐκ τούτου δεικνύειν ἑαυτὸν φο-
 15 ροῦντα σάρκα καὶ γενόμενον ἀνθρώπον. ἐξ ἀρχῆς μὲν γὰρ ἅμα 2
 τῷ γενέσθαι ἀνθρώπος, ὅτε παιδίον ἦν, αὐτὸς διὰ τοῦ ἀγγέλου ἐνε-
 τέλειτο τῷ Ἰωσήφ· ἀεγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα
 αὐτοῦ καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον· μέλλει γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν τὴν ψυχὴν
 τοῦ παιδίου.³» καὶ ἀποθανόντος δὲ Ἡρώδου φαίνεται δι' Ἀρχέλαον
 τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀναχωρῶν εἰς τὴν Ναζαρέτ.⁴ ὅτε δὲ λοιπὸν καὶ θεὸν 3
 20 ἑαυτὸν ἐδείκνυε καὶ τὴν ξηρὰν χεῖρα πεποίηκεν ὑγιῇ, «οἱ μὲν Φα-
 ρισαῖοι ἐξελθόντες συμβούλιον ἔλαβον κατ' αὐτοῦ ὅπως αὐτὸν ἀπολέ-
 σωσιν, ὃ δὲ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν.⁵» καὶ γὰρ καὶ ὅτε τὸν Λά- 4
 ζαρον ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, «ἀπ' ἐκείνης», φησί, «τῆς ἡμέρας ἐβου-
 λεύσαντο, ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν. ὁ οὖν Ἰησοῦς οὐκέτι παρρησίᾳ
 25 περιπάτει ἐν τοῖς Ἰουδαίοις, ἀλλ' ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν χώραν ἐγγὺς
 τῆς ἐρήμου.⁶» εἰτα λέγοντος τοῦ σωτῆρος· «πρὶν Ἀβραάμ γενέσθαι 5
 ἐγὼ εἰμι. οἱ μὲν Ἰουδαῖοι ἤραν λίθους, ἵνα βάλωσιν ἐπ' αὐτόν· ὃ δὲ
 Ἰησοῦς ἐκρύβη καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ⁷ καὶ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν
 ἐπορεύετο καὶ παρῆγεν οὕτως».
- 30 Ἄρα ταῦτα βλέποντες, μᾶλλον δὲ κἂν ἀκούοντες, ἐπεὶ μὴ βλέ- 13, 1
 πουςι, πῶς κατὰ τὸ γεγραμμένον «οὐ θελήσουσι γενέσθαι πυρίκαυ-
 στοί⁸», ὅτι ἐναντία ὧν ὁ κύριος ποιεῖ καὶ διδάσκει βουλευόνται καὶ
 φθέγγονται; καὶ γὰρ ὅτε Ἰωάννης μεμαρτύρηκε καὶ «οἱ μαθηταὶ 2
 τὸ σῶμα ἔθαψαν, ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἐν πλοίῳ
 35 εἰς ἐρημον τόπον κατ' ἰδίαν.⁹» ὁ μὲν οὖν κύριος ἐποίει ταῦτα καὶ
 οὕτως ἐδίδασκεν. εἶθε δὲ οὗτοι κἂν οὕτως αἰσχυνθῶσι καὶ μέχρι 3
 τῶν ἀνθρώπων στήσωσιν ἑαυτῶν τὴν προπέτειαν, καὶ μὴ πλέον μανέν-
 τες ἐγκαλέσωσι καὶ τῷ σωτῆρι δειλίαν ἄπαξ κατ' αὐτοῦ βλασφημεῖν
 μελετήσαντες. ἀλλ' οὔτε μαινομένων αὐτῶν τις ἀνέξεται, μᾶλλον

1. Ματθ. 10, 23. 2. Ματθ. 24, 15-18. 3. Ματθ. 2, 13. 4. Πρβλ.
 Ματθ. 2, 19, 22 ἐξ. 5. Ματθ. 12, 14-15. 6. Ἰω. 11, 53-54. 7. Ἰω.
 8, 58-59. 8. Ἦσ. 9, 5. 9. Ματθ. 14, 12-13.

- δὲ καὶ τὰ εὐαγγέλια μὴ νοοῦντες ἐλεγχθήσονται. ἔστι γὰρ ἡ πρό- 4
 φασις τῆς τοιαύτης ἀναχωρήσεως καὶ φυγῆς εὐλογος καὶ ἀληθῆς,
 ἣν ἐπὶ | μὲν τοῦ σωτῆρος κειμένην οἱ εὐαγγελισταὶ ἀπεμνημόνευσαν.
 δεῖ δὲ ἡμᾶς ἐκ τούτου καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ἀγίων τὴν αὐτὴν λο- 5
 5 γίζεσθαι—ἀ γὰρ περὶ τοῦ σωτῆρος ἀνθρωπίνως γέγραπται, ταῦτα
 τῷ κοινῷ γένει τῶν ἀνθρώπων ἀναφέρεσθαι προσήκει· τὸ γὰρ ἡμῶν
 ἐκεῖνος ἐφόρεσε σῶμα, καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν ἐνεδείκνυτο—
 ἣν ὁ Ἰωάννης ἔγραψεν οὕτως· «ἐζήτησαν αὐτὸν πιάσαι, καὶ οὐδεὶς
 ἐπέβαλεν ἐπ’ αὐτὸν τὴν χεῖρα, | ὅτι οὐπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ.¹»
 10 καὶ γὰρ καὶ πρὸ τοῦ ταύτην ἐλθεῖν, ἔλεγεν αὐτὸς τῇ μὲν μητρί·
 «οὐπω ἤλθεν ἡ ὥρα μου²», τοῖς δὲ χρηματίσασιν ἀδελφοῖς αὐτοῦ·
 «ὁ ἐμὸς καιρὸς οὐπω πάρεστι.³» πάλιν τε ἐλθόντος τοῦ καιροῦ ἔλεγε
 τοῖς μαθηταῖς· «καθεύδετε λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε· ἰδοὺ γὰρ ἤγγικεν
 ἡ ὥρα καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀμαρτωλῶν.⁴»
 15 Ὡς μὲν οὖν θεὸς καὶ λόγος ὢν τοῦ πατρὸς καιρὸν οὐκ εἶχεν· 14,1
 αὐτὸς γὰρ τῶν καιρῶν ἐστὶ δημιουργός· ἄνθρωπος δὲ γενόμενος
 καὶ τοῦτο λέγων δείκνυσιν ἐκάστῳ τῶν ἀνθρώπων χρόνον εἶναι
 μεμετρημένον, καὶ χρόνον οὐ τὸν κατὰ τύχην, ὥς τινες τῶν Ἑλλήνων
 νομίζοντες μυθολογοῦσιν, ἀλλ’ ὃν αὐτὸς δημιουργὸς ὢν, ὥς ἡθέλησεν
 20 ὁ πατήρ, ὥρισεν ἐκάστῳ. καὶ τοῦτο γέγραπται καὶ πᾶσι γέγονε 2
 φανερόν. εἰ γὰρ καὶ κέκρυπται καὶ λανθάνει πάντας ἀνθρώπους τὸ
 πῶς καὶ τὸ πόσον ἐκάστῳ μεμέτρηται, ἀλλ’ ὅμως πᾶς ὅστις οὖν οἶδεν,
 ὅτι ὡς ἕαρος καὶ θέρους καὶ φθινοπώρου καὶ χειμῶνός ἐστι καιρὸς,
 οὕτως κατὰ τὸ γεγραμμένον «καιρὸς τοῦ ἀποθανεῖν καὶ καιρὸς τοῦ
 25 ζῆν ἐστὶ.⁵» διὰ τοῦτο τῆς μὲν κατὰ Νῶε γενεᾶς ὁ χρόνος ἀπετμήθη 3
 καὶ ὡς τοῦ καιροῦ πάντων παρόντος συνεστάλη τὰ ἔτη⁶, καὶ τῷ
 Ἐξεκίᾳ προσετέθησαν ἔτη δέκα καὶ πέντε·⁷ τοῦ δὲ θεοῦ ἐπαγγελλο-
 μένου τοῖς γνησίως αὐτῷ λατρεύουσιν, ὅτι «τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν
 σου ἀναπληρώσω⁸», ὁ μὲν Ἀβραὰμ «πλήρης ἡμερῶν⁹» ἀποθνήσκει,
 30 ὁ δὲ Δαυὶδ παρεκάλει λέγων «μὴ ἀναγάγῃς με ἐν ἡμίσει ἡμερῶν μου.¹⁰»
 καὶ ὁ μὲν εἰς τῶν φίλων τοῦ Ἰωβ Ἐλιφάζ τοῦτο καλῶς εἰδὼς 4
 ἔλεγεν· «ἐλεύσῃ δὲ ἐν τάφῳ ὥσπερ σῖτος ὥριμος κατὰ καιρὸν θερίζο-
 μένος ἢ ὥσπερ θημυνία ἄλωνος καθ’ ὥραν συγκομισθεῖσα¹¹», ὁ δὲ
 Σολομὼν ἐπισφραγίζων τούτου τὴν φωνὴν φησιν· «ἀφαιροῦνται
 35 ἄωροι ψυχαὶ παρανόμων.¹²» διὸ καὶ παραινεῖ ἐν τῷ Ἐκκλησιαστῇ
 λέγων· «μὴ ἀσεβήσῃς πολὺ, καὶ μὴ γίνου σκληρός, ἵνα μὴ ἀποθάνῃς
 ἐν οὐ καιρῷ σου.¹³»
 Ὡς περὶ δὲ ταῦτα γέγραπται, δείκνυσιν ὁ | λόγος τοὺς ἀγίους 15,1

1. Ἰω. 7, 30. 2. Ἰω. 2, 4. 3. Ἰω. 7, 6. 4. Ματθ. 26, 45.
 5. Πρβλ. Ἐκκλ. 3, 2. 6. Πρβλ. Γεν. 6, 13. 7. Πρβλ. Ἠσ. 38, 5.
 8. Ἐξ. 23, 26. 9. Γεν. 25, 8. 10. Ψαλμ. 101, 25. 11. Ἰωβ 5, 26.
 12. Παρμ. 11, 30. 13. Ἐκκλ. 7, 17.

- εἰδέναι χρόνον ἐκάστῳ μεμετρημένον. τοῦ δὲ μηδένα γινώσκειν τὸ τέλος τοῦ χρόνου γνώρισμα τὸ λέγειν τὸν Δαυὶδ· «τὴν ὀλιγότητα τῶν ἡμερῶν μου ἀνάγγελόν μοι¹», ὁ γὰρ οὐκ ἠπίστατο τοῦτο μαθεῖν ἡξίου. διὰ τοῦτο γοῦν ὁ πλούσιος νομίζων ἔτι πολὺν ζήσεσθαι
 5 χρόνον ἤκουσεν· «ἄφρον, ταύτῃ τῇ νυκτὶ ζητοῦσί σου τὴν ψυχὴν· ἃ δὲ ἡτοίμασας τίνι ἔσται;²» ὁ δὲ Ἐκκλησιαστής ἀποφαίνεται θαρ-
 ρῶν τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ καὶ φησι· «καὶ γε οὐκ ἔγνω ἄνθρωπος τὸν καιρὸν αὐτοῦ.³» διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ πατριάρχης Ἰσαὰκ ἔλεγε
 10 τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἡσαῦ· «ἰδοὺ ἐγὼ γεγήρακα καὶ οὐ γινώσκω τὴν ἡμέ-
 ραν τῆς τελευτῆς μου.⁴» ὁ μὲν οὖν κύριος, καίτοι θεὸς ὢν καὶ
 λόγος τοῦ πατρὸς καὶ εἰδὼς τὸν μετρηθέντα τοῖς πᾶσι δι' αὐτοῦ καιρὸν
 καὶ γινώσκων ὃν αὐτὸς ὥρισε καὶ τῷ ἰδίῳ σώματι χρόνον εἰς τὸ
 15 παθεῖν, ἐπειδὴ δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος γέγονε, τὰς μὲν πρὸ τοῦ τὸν χρό-
 νον ἔλθειν ἡμέρας καὶ αὐτὸς ὡς ἡμεῖς ἐκρύπτετο ζητούμενος διω-
 κόμενός τε ἔφευγε καὶ τὰς ἐπιβουλάς ἐκυλίνων οὕτως διήρχετο καὶ
 «διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο⁵» ὅτε δὲ καὶ τὸν ὀρισθέντα παρ' αὐτοῦ
 καιρὸν ἤγαγεν αὐτός, ἐν ᾧ καὶ παθεῖν σωματικῶς ὑπὲρ πάντων ἤθελε,
 20 τοῦτον μὲν προσφωνεῖ τῷ πατρὶ λέγων· «πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα·
 δόξασόν σου τὸν υἱόν⁶», οὐκέτι δὲ λοιπὸν τοὺς ζητοῦντας ἐκρύπτετο,
 ἀλλ' εἰστήκει θέλων κρατηθῆναι παρ' αὐτῶν. εἶπε γάρ, φησί,
 25 τοῖς ἐλθοῦσι πρὸς αὐτόν· «τίνα ζητεῖτε; τῶν δὲ ἀποκριναμένων·
 Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον, ἔλεγεν αὐτοῖς· ἐγὼ εἰμι ὃν ζητεῖτε⁷»,
 καὶ τοῦτο οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ δευτέρον πεποίηκε· καὶ οὕτως λοιπὸν
 ἀπήγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν Πιλάτον. οὔτε δὲ πρὸ τοῦ τὸν χρόνον
 30 ἐλθεῖν ἠφίεν ἑαυτὸν κρατεῖσθαι οὔτε τοῦ καιροῦ παρόντος ἐκρύπτετο,
 ἀλλὰ καὶ ἐκδοτὸν ἑαυτὸν ἐδίδου τοῖς ἐπιβουλευούσιν, ἵνα δείξῃ πᾶσι
 τῆς ἀνωθεν κρίσεως ἡρτῆσθαι τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον τῶν ἀνθρώ-
 πων καὶ ὅτι ἄνευ τοῦ πατρὸς ἡμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς οὐδὲ θρῖξ
 ἀνθρώπου δύναται λευκὴ ἢ μέλαινα γενέσθαι οὐδὲ στρουθίον εἰς
 30 παγίδα ἐμπεσεῖν ποτε.⁸
 Ὁ μὲν οὖν κύριος οὕτως ἑαυτὸν προσῆγεν ὑπὲρ πάντων, ὥς
 16,1 προεῖρηται· οἱ δὲ ἅγιοι καὶ τοῦτον τὸν τύπον παρὰ τοῦ σωτῆρος
 μαθόντες (παρ' αὐτοῦ γὰρ καὶ πρὸ τούτου καὶ αἰ καὶ πάντοτε ἐδιδά-
 σκοντο) πρὸς μὲν τοὺς διώκοντας ἀγωνιζόμενοι νομίμως ἔφευγον
 35 καὶ ζητούμενοι παρ' αὐτῶν ἐκρύπτοντο, ἀγνοοῦντες δὲ ὡς ἄνθρω-
 ποι τοῦ ὀρισθέντος αὐτοῖς παρὰ τῆς προνοίας χρόνου· τὸ τέλος οὐκ
 ἐβούλοντο παρέχειν ἀπλῶς ἑαυτοὺς ἐκδότους τοῖς ἐπιβουλευούσιν·
 εἰδότες δὲ πάλιν τὸ γεγραμμένον, ὅτι «ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ θεοῦ εἰσιν οἱ
 κληροί⁹» τῶν ἀνθρώπων καὶ «κύριος θανατοῖ καὶ κύριος ζωοποιεῖ¹⁰»,

1. Ψαλμ. 101, 24. 2. Λουκ. 11, 20. 3. Ἐκκλ. 9, 12. 4. Γεν. 27, 2.
 5. Λουκ. 4, 30. 6. Ἰω. 17, 1. 7. Ἰω. 18, 5. 8. Πρβλ. Ματθ. 5, 36.
 10, 2^ο. 9. Ψαλμ. 30, 16. 10. Α' Βασ. 2, 6.

μᾶλλον ἕως τέλους ὑπέμενον, | ὡς εἶρηκεν ὁ ἀπόστολος· «περιε-
 χόμενοι ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, κακουχού-
 μενοι, ἐπὶ ἐρημίαις πλανώμενοι, καὶ ἐν σπηλαίοις καὶ ταῖς ὁπαῖς
 5 τῆς γῆς¹» κρυπτόμενοι, ἕως ἂν ἡ ὥρισμένος τοῦ θανάτου χρόνος
 ἔλθῃ ἡ ὁ τὸν χρόνον ὀρίσας θεὸς λαλήσῃ πρὸς αὐτοὺς καὶ παύσῃ τοὺς
 ἐπιβουλευόντας ἡ δηλονότι παραδῶ τοὺς διωκόμενους τοῖς διώκουσιν,
 ὡς ἂν αὐτῷ δόξῃ καλῶς ἔχειν. καὶ τοῦτο περὶ πάντων ἀπὸ τοῦ
 10 Δαυὶδ ἔστι μαθεῖν καλῶς· ὅτε γὰρ κατὰ τοῦ Σαουλ παρώξυνεν αὐτὸν
 Ἰωάβ, ἔλεγεν αὐτός· «ζῇ κύριος, ἐὰν μὴ ὁ κύριος αὐτὸν παῖσῃ ἡ
 15 ἔλθῃ ἡ ἡμέρα» τοῦ θανάτου αὐτοῦ, «ἢ καταβῇ εἰς πόλεμον καὶ προσ-
 τεθῇ²» εἰς τοὺς ὑπεναντίους, οὐ μὴ ἐποίησω «χεῖρά μου ἐπὶ χριστὸν
 κυρίου.³» |
 Εἰ δέ ποτε καὶ φεύγοντες προσήρχοντο τοῖς ζητοῦσιν, οὐδὲ τοῦτο
 17 ἀπλῶς ἔπραττον· τοῦ γὰρ πνεύματος λαλοῦντος αὐτοῖς οὕτως ἀπήντων
 15 ἐκεῖνοις θεοφιλεῖς τυγχάνοντες καὶ οὕτω πάλιν τὴν ἑαυτῶν ὑπακοὴν
 καὶ προθυμίαν ἐπιδεικνύμενοι. οἷος ἦν Ἡλίας ἀκούων παρὰ τοῦ
 πνεύματος καὶ φαίνόμενος τῷ Ἀχαάβ⁴, Μιχαῖας τε ὁ προφήτης
 ἐρχόμενος πρὸς αὐτὸν τὸν Ἀχαάβ⁵, καὶ ὁ ἐπικαλεσάμενος προφήτης
 ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον⁶ τῆς Σαμαρείας καὶ ἐντρέπων τὸν Ῥοβοάμ,
 20 καὶ Παῦλος ἐπικαλούμενος Καίσαρα.⁷ οὐ γὰρ δὴ διὰ δειλίαν ἐφευ-
 γον, μὴ γένοιτο· μᾶλλον γὰρ τὴν φυγὴν εἶχον ἀγῶνα καὶ μελέτην
 κατὰ τοῦ θανάτου. ἀλλὰ δύο ταῦτ' ἐφύλαττον καὶ ἐβουλευόντο καλῶς,
 ὅτε μῆτε ἑαυτοὺς ἀπλῶς προσῆγον (τοῦτο γὰρ ἦν ἑαυτὸν ἀποκτεῖ-
 ναι ὑπεύθυνόν τε θανάτου γενέσθαι καὶ ἀντιπρᾶξαι τῷ κυρίῳ λέγοντι·
 25 «ὦ ὁ θεὸς ἔξευξεν ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω⁸») μῆτε μέμψιν ὀλιγωρίας
 ἠθελον ὑπομένειν ὡς ἀτονήσαντες πρὸς τὰς ἐν τῇ φυγῇ θλίψεις μεί-
 ζονα καὶ δεινότερον πόνον ἐχούσας τοῦ θανάτου. ὁ μὲν γὰρ ἀπο-
 3 θανῶν πέπαιτα τοῦ πονεῖν, ὁ δὲ φεύγων προσδοκῶν καθ' ἡμέραν
 τὰς παρὰ τῶν ἐχθρῶν ἐφόδους κουφότερον ἡγεῖται τὸν θάνατον·
 30 ὥστε καὶ τοὺς ἐν τῇ φυγῇ τελειωθέντας μὴ ἀκλεῶς ἀποθνήσκειν,
 ἀλλ' ἔχειν καὶ αὐτοὺς τοῦ μαρτυρίου τὸ καύχημα. διὰ τοῦτο γὰρ
 καὶ ὁ Ἰωβ ἐν ἀνδρείᾳ μέγας ἐγνώσθη, ἐπειδὴ ζῶν τοσοῦτους καὶ
 τηλικούτους ὑπέμεινε πόνους, ὧν οὐδεμίαν αἰσθήσιν ἐλάμβανεν, εἰ
 5 τελευτήσας ἦν. διὰ τοῦτο καὶ αὐτοὶ οἱ μακάριοι πατέρες τοιαύτην
 3 εἶχον τῆς πολιτείας τὴν ἀγωγὴν, διωκόμενοι μὲν γὰρ οὐκ ἐδειλίων,
 ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐδείκνυνον ἑαυτῶν τὴν τῆς ψυχῆς ἀνδρείαν οὕτως
 ἐν πνιγηροῖς καὶ σκοτεινοῖς τόποις ἑαυτοὺς κατακλείοντες καὶ σκλη-
 ρῶς ἑαυτοὺς ἄγοντες, παρόντα δὲ πάλιν τοῦ θανάτου τὸν καιρὸν
 οὐ παρηγοῦντο· ἔμελε | γὰρ αὐτοῖς μῆτε τοῦτον παρόντα πτήσσειν 6

1. Ἑβρ. 11, 37-38. 2. Α' Βασ. 26, 10. 3. Α' Βασ. 26, 11. 4. Πρβλ. Γ' Βασ. 18, 1 ἐξ. 5. Πρβλ. Γ' Βασ. 22, 15. 6. Πρβλ. Γ' Βασ. 13, 2. 7. Πρβλ. Πράξ. 25, 11. 8. Ματθ. 19, 6.

μήτε τὴν ὠρισμένην παρὰ τῆς προνοίας κρίσιν προλαμβάνειν μήτ' αὐτὸς τὴν οἰκονομίαν αὐτῆς ἀντιπράττειν, εἰς τὴν καὶ φυλαττομένους ἑαυτοὺς ἐγίνωσκον, ἵνα μὴ καὶ προπετῶς πράττοντες ἑαυτοῖς αἵτιοι τοῦ πτοεῖσθαι γένωνται. οὕτω γὰρ καὶ γέγραπται· «ὁ προπετῆς 5 χεῖλεσι πτοήσεται ἑαυτόν.¹⁾»

Ἀμέλει τοσοῦτον ἦσαν παρεσκευασμένοι πρὸς τὴν τῆς ἀνδρείας 18,1 ἀρετὴν, ὥς μηδὲ τὸν τυχόντα δύνασθαι διστάσαι περὶ τούτου. ὁ μὲν γὰρ πατριάρχης Ἰακώβ φεύγων πρότερον τὸν Ἡσαΐ οὐκ ἐφοβήθη παρόντα τὸν θάνατον, μᾶλλον γὰρ ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ κατ' ἀξίαν 10 ἕκαστον τῶν πατριαρχῶν ἠύλογει.²⁾ ὁ δὲ μέγας Μωσῆς κρυπτόμενος πρὸ τούτου τὸν Φαραὼ καὶ δι' αὐτὸν ἀποδημήσας εἰς Μαδιάμ ἀκούσας· «ἀπέλθε εἰς Αἴγυπτον³⁾» οὐκ ἐφοβήθη, πάλιν τε προσταχθεὶς· «ἀνάβηθι εἰς τὸ ὄρος τὸ Ἀβαραὶ καὶ τελευτά⁴⁾» οὐ δειλιάσας | ἀπέμεινεν, ἀλλὰ ἄσμενος ὥρμησεν εἰς αὐτό. καὶ ὁ μὲν Δαυὶδ φεύγων πρότερον 15 τὸν Σαοὺλ οὐκ ἐφοβεῖτο προκινδυνεύων ἐν τοῖς πολέμοις ὑπὲρ τῶν λαῶν ἀλλὰ καὶ περὶ θανάτου καὶ φυγῆς αἵρεσιν ἀκούσας ἐξὸν αὐτῷ φεύγειν καὶ ζῆν, μᾶλλον εἴλετο τὸν θάνατον ὁ σοφός.⁵⁾ ὁ δὲ μέγας 2 Ἡλίας κρυπτόμενος πάλαι τὴν Ἰεζάβελ οὐκ ἐδεσλίασεν ἀκούσας παρὰ τοῦ πνεύματος ἀπαντῆσαι τῷ Ἀχαάβ καὶ τὸν Ὀχοζιαν ἐλέγξει.⁶⁾ 20 Πέτρος δὲ ὁ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων⁷⁾ κρυπτόμενος καὶ Παῦλος ὁ ἀπόστολος ἐν σαργάνῃ χαλασθεὶς καὶ φυγὼν⁸⁾ ἀκούσαντες «εἰς Ῥώμην δεῖ ὑμᾶς μαρτυρῆσαι⁹⁾» οὐκ ἀνεβάλλοντο τὴν ἀποδημίαν, χαίροντες δὲ μᾶλλον ἀπῆλθον. καὶ ὁ μὲν ὡς πρὸς τοὺς ἰδίους σπεύδων ἐγάννυτο σφαζόμενος, ὁ δὲ καὶ παρόντα τὸν καιρὸν οὐ κατέπτησεν, 25 ἀλλὰ καὶ ἐκαυχᾶτο λέγων· «ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἀναλύσεώς μου ἐφέστηκε.¹⁰⁾»

Ταῦτα δὲ οὔτε τὴν προτέραν αὐτῶν φυγὴν κατὰ δειλίαν γεγενῆσθαι 19,1 δείκνυσιν οὔτε τὰ νῦν τὴν τυχοῦσαν αὐτοῖς πρᾶξιν μαρτυρεῖ, μεγάλην δὲ τινα τῆς ἀνδρείας αὐτῶν τὴν ἀρετὴν ἀνακηρύττει. οὐδὲ γὰρ ἀντί 2 ῥαθυμίας εἶχον τὴν ἀναχώρησιν, ἀλλὰ καὶ μεῖζονα τότε τὸν τόνον τῆς ἀσκήσεως ἐπέτεινον. οὐδὲ κατεγινώσκοντο φεύγοντες οὐδὲ κατηγοροῦντο δειλίας παρὰ τοιοῦτων οἱ νῦν εἰσιν οὗτοι οἱ φιλαίτιοι, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐμακαρίζοντο παρὰ τοῦ κυρίου λέγοντος· «μακάριοι οἱ 30 δειδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης.¹¹⁾» ἀλλ' οὐδὲ ἀνωφελῆς αὐτοῖς ὁ τοιοῦτος ἐγένετο κάματος· ὡς γὰρ «χρυσὸν ἐν χωνευτηρίῳ δοκιμασθέντες¹²⁾», ὡς εἶπεν ἡ σοφία, «εὗρισκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς ἀξίους ἑαυτοῦ.¹³⁾» καὶ αὐτοὶ τότε μᾶλλον «ὡς σπινθῆρες ἀνέλαμπον¹⁴⁾» σφωζόμενοι μὲν ἀπὸ τῶν | καταδιωκόντων αὐτοὺς, ῥυσθέντες δὲ ἐκ τῶν ἐπιβούλων¹⁵⁾ καὶ διὰ

1. Παρμ. 13, 3. 2. Πρβλ. Γεν. 49. 3. Ἐξ. 4, 16. 4. Δευτ. 32, 49, 50. 5. Πρβλ. Β' Βασ. 24, 13-14. 6. Πρβλ. Γ' Βασ. 18, 1. Δ' Βασ. 1, 15. 7. Πρβλ. Ἰω. 20, 19. 8. Πρβλ. Β' Κορ. 11, 32-33. 9. Πράξ. 23, 11. 10. Β' Τιμ. 4, 6. 11. Ματθ. 5, 10. 12. Πρβλ. Σοφ. Σολ. 3, 6. 13. Πρβλ. Σοφ. Σολ. 3, 5. 14. Πρβλ. Σοφ. Σολ. 3, 7. 15. Πρβλ. Ψαλμ. 7, 2.

τοῦτο φυλαχθέντες τοῖς λαοῖς εἰς διδασκαλίαν, ὥστε καὶ τὴν φυγὴν αὐτῶν καὶ τὸ διαδραῖναι τῶν ζητούντων τὸν θυμὸν κατ' οἰκονομίαν τοῦ κυρίου γεγενῆσθαι. τότε γὰρ οὕτως καὶ θεοφιλεῖς ἐγίνοντο καὶ καλλίστην εἶχον τῆς ἀνδραγαθίας τὴν μαρτυρίαν.

- 5 Ὁ γοῦν πατριάρχης Ἰακώβ¹ φεύγων πλείονων ὀπτασιῶν καὶ τούτων 20,1
 θείων κατηξιοῦτο, καὶ μᾶλλον ἡρεμῶν αὐτὸς ἔσχεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ
 τὸν κύριον τὸν μὲν Λάβαν ἐντρέποντα, τὸν δὲ Ἡσαῦ ἐμποδίζοντα.
 καὶ μετὰ ταῦτα γέγονε τοῦ Ἰούδα πατὴρ², ἐξ οὗ κατὰ σάρκα ἀνέ-
 τειλεν ὁ κύριος, καὶ τὰς εὐλογίας τοῖς πατριάρχαις διηκόνησε.
 10 Μωσῆς τε ὁ θεοφιλής, ὅτε ἔφευγε, τότε καὶ τὴν μεγάλῃν δρασιν εἶδε³ 2
 καὶ διασωθεὶς ἀπὸ τῶν διωκόντων προφῆτης εἰς Αἴγυπτον ἀπεστέλ-
 λετο διάκονός τε τῶν τοσούτων σημειῶν καὶ τοῦ νόμου γενόμενος
 καθηγῆσατο τοῦ τοσούτου λαοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ. καὶ ὁ μὲν Δαυὶδ 3
 διωκόμενος ἐδίδασκεν· «ἐξηρεύξατο ἡ καρδιά μου λόγον ἀγαθόν⁴»
 15 καὶ «ὁ θεὸς ἡμῶν | ἐμφανῶς ἤξει· ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ οὐ παρασιωπή-
 σεται.⁵» καὶ μᾶλλον δὲ ἴσχυε λέγων· «ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου ἐπέιδεν
 ὁ ὀφθαλμός μου⁶», καὶ πάλιν «ἐπὶ τῷ θεῷ ἠλπισα, οὐ φοβηθήσομαι
 τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος.⁷» φεύγων τε καὶ ἀποδιδράσκων ἀπὸ προσ-
 ὤπου Σαοὺλ εἰς τὸ σπήλαιον ἔλεγεν· «ἐξαπέστειλεν ἐξ οὐρανοῦ καὶ
 20 ἔσωσέ με, ἔδωκεν εἰς ὄνειδος τοὺς καταπατοῦντάς με· ἐξαπέστειλεν
 ὁ θεὸς τὸ ἔλεος αὐτοῦ καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ, καὶ ἐρρύσατο τὴν ψυχὴν
 μου ἐκ μέσου σκύμνων.⁸» οὕτω δὲ σωθεὶς κατ' οἰκονομίαν καὶ αὐτὸς
 γέγονε μετὰ ταῦτα βασιλεὺς καὶ τὴν ἐπαγγελίαν ἔσχεν ἐκ σπέρματος
 αὐτοῦ τὸν κύριον ἡμῶν ἀνατεῖλαι. ὁ δὲ μέγας Ἡλίας ἀναχωρῶν εἰς 4
 25 τὸ Καρμῆλιον ὄρος ἐπεκαλεῖτο τὸν θεόν⁹, καὶ τοὺς μὲν τῆς Βάαλ
 προφῆτας τετρακοσίους θντας καὶ πλείους ἀθρόως ἀπῆλειψε, τοὺς
 δὲ πεμφθέντας ἐπ' αὐτὸν δύο πεντηκοντάρχους μετὰ τῶν ἑκατὸν λέγων
 «καταβήτω πῦρ ἀπ' οὐρανοῦ¹⁰», ἐν τούτῳ καὶ τούτοις ἐπετίμησε·
 τετήρηται δὲ καὶ αὐτός, ὥστε τὸν Ἐλισσαῖον ἀνθ' ἑαυτοῦ χρῆσαι
 30 καὶ τύπος εἰς ἄσκησιν γενέσθαι τοῖς υἱοῖς τῶν προφητῶν.¹¹ Παῦλος 5
 δὲ ὁ μακάριος γράφων· «οἷους διωγμοὺς ὑπήνεγκα, καὶ ἐκ πάντων με
 ἐρρύσατο ὁ κύριος καὶ ῥύσεται¹²» μᾶλλον ἴσχυε λέγων· «ἀλλ' ἐν τούτοις
 πᾶσιν ὑπερνικῶμεν¹³, οὐδὲν γὰρ ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ
 Χριστοῦ.¹⁴» τότε γὰρ καὶ «ἕως τρίτου οὐρανοῦ¹⁵ ἡρπάσθη καὶ εἰς
 35 τὸν παράδεισον» ἀπηνέχθη, ἐνθα «καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα ἃ μὴ
 ἔξον ἀνθρώπῳ λαλῆσαι.¹⁶» διὰ τοῦτο καὶ πεφύλακται, «ὥστε ἀπὸ
 Ἱερουσαλὴμ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ πληρῶσαι τὸ εὐαγγέλιον.¹⁷»
 Οὐ μεμπτέα ἄρα οὐδὲ ἀργὴ τῶν ἁγίων ἡ φυγὴ· εἰ γὰρ μὴ ἐξέκλι-

21,1

1. Πρβλ. Γεν. 31. 2. Πρβλ. Γεν. 49, 10. Ἀρ. 24, 17. 3. Πρβλ.
 Ἔξ. 3, 3. 4. Ψαλμ. 44, 2. 5. Ψαλμ. 49, 3. 6. Ψαλμ. 53, 9. 7. Ψαλμ.
 55, 12. 8. Ψαλμ. 56, 4-5. 9. Γ' Βασ. 18, 36-40. 10. Δ' Βασ. 1, 10.
 11. Πρβλ. Γ' Βασ. 19, 19. Δ' Βασ. 2. 12. Β' Τιμ. 3, 11. 13. Ῥωμ. 8, 37.
 14. Ῥωμ. 8, 35. 15. Β' Κορ. 12, 2. 16. Β' Κορ. 12, 4. 17. Ῥωμ. 15, 19.

νον τοὺς διώκοντας, πῶς ἐγίνετο τὸ ἐκ σπέρματος Δαυὶδ ἀνατεῖλαι
 τὸν | κύριον; ἢ τίνες ἐμελλον εὐαγγελίζεσθαι τὸν λόγον τῆς ἀληθείας;
 καὶ γὰρ καὶ οἱ διώκοντες διὰ τοῦτο ἐζήτουν τοὺς ἀγίους, ἵνα μὴ ἡ
 διδασκων, ὅποια Ἰουδαῖοι παρήγγειλαν τοῖς ἀποστόλοις.¹ ἀλλὰ
 5 διὰ τοῦτο πάντα ὑπέμενον, ἵνα τὸ εὐαγγέλιον κηρυχθῇ. ἰδοὺ γοῦν 2
 οὕτως ἀγωνιζόμενοι οὐκ ἄργον εἶχον τὸν τῆς φυγῆς καιρὸν οὐδὲ
 διωκόμενοι ἐπελανθάνοντο τῆς ἐτέρων ὠφελείας, ἀγαθοῦ δὲ λόγου
 διάκονοι τυγχάνοντες οὐκ ἐφθόνουν οὐδὲ ταύτης μεταδιδόναι τοῖς
 πᾶσιν, ἀλλὰ καὶ φεύγοντες τὸ εὐαγγέλιον ἐκήρυττον, καὶ προύλεγον
 10 μὲν τῶν ἐπιβουλευόντων τὰς πανουργίας, ἡσφαλίζοντο δὲ τοὺς πι- 3
 στοὺς ταῖς παραινέσεσιν. ὁ μὲν οὖν μακάριος Παῦλος πείρα μαθῶν
 προύλεγε μὲν· «ὅσοι θέλουσιν εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ, διωχθήσονται²»,
 ἐπῆλειψε δὲ εὐθὺς τοὺς φεύγοντας εἰπὼν· «δι' ὑπομονῆς τρέχομεν τὸν
 προκείμενον ἡμῖν ἀγὼνα.³» καὶ γὰρ αἱ θλίψεις ὥσι συνεχεῖς, ἀλλ'
 15 «ἡ θλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμὴν, ἡ δὲ δοκιμὴ 4
 ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπίς οὐ καταισχύνει.⁴» ὁ δὲ προφήτης Ἡσαΐας
 προσδοκωμένης τοιαύτης περιστάσεως ὑπεμείνησκε καὶ | ἐβόα· «βά-
 διζε, λαός μου, εἰσελθε εἰς τὰ ταμιεῖά σου, ἀπόκλεισον τὴν θύραν
 σου, ἀποκρύβηθι μικρὸν ὅσον ὅσον, ἕως ἂν παρέλθῃ ἡ ὀργή.⁵» ὁ δὲ 5
 20 Ἐκκλησιαστής εἰδὼς τὰς κατὰ τῶν θεοσεβῶν ἐπιβουλὰς καὶ λέγων·
 «ἐὰν συκοφαντίαν πένητος καὶ ἄρπαγὴν κρίματος καὶ δικαιοσύνης
 ἴδῃς ἐν τῇ χώρᾳ, μὴ θαυμάσῃς ἐν τῷ πράγματι, ὅτι ὕψηλός ἐπάνω
 ὕψηλῳ φυλάξαι καὶ ὕψηλοι ἐπ' αὐτῆς καὶ περισσεῖα γῆς⁶» εἶχε τὸν
 πατέρα ἑαυτοῦ τὸν Δαυὶδ πείρα καὶ αὐτὸν μαθόντα τὰ ἐν τοῖς διωγμοῖς
 25 καὶ ἀσφαλιζόμενον τοὺς πάσχοντας ἐν τῷ λέγειν· «ἀνδρίζεσθε, καὶ
 κραταιοῦσθαι ἡ καρδία ὑμῶν πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπὶ κύριον.⁷»
 τοῖς γὰρ οὕτως ὑπομένουσιν οὐκ ἄνθρωπος, ἀλλ' αὐτός φησι· «κύριος
 βοηθήσει, καὶ ῥύσεται αὐτούς, ὅτι ἤλπισαν ἐπ' αὐτόν.⁸» καὶ γὰρ καὶ γὰρ
 «ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν κύριον, καὶ προσέσχε μοι, καὶ εἰσήκουσε τῆς
 30 δεήσεώς μου, καὶ ἀνήγαγέ με ἐκ λάκκου κατωτάτου καὶ ἀπὸ πηλοῦ
 ἰλῦος.⁹» ὠφέλιμος ἄρα τοῖς λαοῖς καὶ οὐκ ἄκαρπος ἡ φυγὴ τῶν ἀγίων
 δείκνυται, καὶ τοῖς Ἀρειανοῖς μὴ δοκῇ.

Οὕτω μὲν οὖν οἱ ἅγιοι, καθάπερ εἰρηται, φεύγοντες κατὰ περι- 22, 1
 τὸν καὶ δι' οἰκονομίαν ἐφυλάττοντο ὥσπερ ἰατροὶ τῶν δεομένων
 35 χάριν. τοῖς δ' ἄλλοις καὶ πᾶσιν ἀπλῶς ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις νόμος
 οὗτος, φεύγειν διωκόμενους καὶ κρύπτεσθαι ζητούμενους, καὶ μὴ
 προπετεῦεσθαι μὲν ἐν τῷ πειράζειν τὸν κύριον, περιμένειν δὲ αὐτούς,
 καθὰ προείπον, ἕως ἂν ὁ ὠρισμένος τοῦ θανάτου χρόνος ἔλθῃ ἢ ὁ κρι-
 τῆς τι περὶ αὐτῶν βουλευσῇται, ὅπερ ἂν αὐτῷ δόξῃ καλῶς | ἔχειν·

1. Πρβλ. Πράξ. 5, 28. 2. Β' Τιμ. 3, 12. 3. Ἑβρ. 12, 1. 4. Ῥωμ.
 5, 3-5. 5. Ἡσ. 26, 20. 6. Ἐκκλ. 5, 7-8. 7. Ψαλμ. 30, 25.
 8. Ψαλμ. 36, 40. 9. Ψαλμ. 39, 2-3.

- εἶναι μέντοι τούτους ἐτοίμους, ὥστε καιροῦ καλέσαντος καὶ κρατη-
θέντας ἀγωνίζεσθαι ὑπὲρ τῆς ἀληθείας μέχρι θανάτου.¹» ταῦτα καὶ 2
οἱ μακάριοι μάρτυρες ἐν τοῖς κατὰ καιροῦς διωγμοῖς ἐφύλαττον,
καὶ διωκόμενοι μὲν ἔφευγον, καὶ λανθάνοντες ἐκαρτέρουν, εὐρισκό-
5 μενοι δὲ ἐμαρτύρουν. εἰ δὲ καὶ τινες ἐξ αὐτῶν ἑαυτοῖς προσήρχοντο
τοῖς διώκουσι, καὶ τοῦτο οὐχ ἀπλῶς ἔπραττον· ἐμαρτύρουν γὰρ εὐθὺς
καὶ πᾶσιν ἐγίνετο φανερόν, ὅτι παρὰ τοῦ πνεύματος ἦν καὶ αὐτῶν ἡ
προθυμία καὶ ἡ τοσαύτη πρόσδοδος.
- Οὐκοῦν ὅτε τοιαῦτα τοῦ σωτῆρός ἐστὶ τὰ παραγγέλματα καὶ 23,1
10 τοιαῦται τῶν ἁγίων αἱ πράξεις, εἰπάτωσαν ἡμῖν οἱ μὴδ' ὅτιοῦν ἄν
τις εἴποι κατ' ἀξίαν ἑαυτῶν ἀκούοντες, πόθεν ἔμαθον αὐτοὶ τὸ διώ-
κειν; ἀπὸ μὲν γὰρ τῶν ἁγίων, οὐκ ἂν εἴποιεν, ἀπὸ δὲ τοῦ διαβόλου
(τοῦτο γὰρ αὐτοῖς περιλείπεται) τοῦ λέγοντος· «διώξας καταλήψομαι.²»
καὶ τὸ μὲν φεύγειν ὁ κύριος προσέταξε, καὶ οἱ ἅγιοι ἔφυγον, τὸ δὲ
15 διώκειν διαβολικόν ἐστὶν ἐπιχείρημα, καὶ κατὰ πάντων αὐτὸς αἰτεῖται
τοῦτο. τίνι τοίνυν δεῖ προσθέσθαι, πάλιν λεγέτωσαν, τοῖς τοῦ κυ-
ρίου ῥήμασιν ἢ ταῖς αὐτῶν | μυθολογίαις; τίνων δὲ δεῖ μιμεῖσθαι 2
τὰς πράξεις; τῶν ἁγίων ἢ ὧν ἂν ἐπινοήσωσιν αὐτοί; ἐπειδὴ δὲ ἴσως
οὐδὲ ταῦτα διακρίνειν αὐτοὶ δύνανται (πεπῆρωνται γὰρ τὴν διάνοιαν
20 καὶ τὴν συνείδησιν, ὡς εἶπεν Ἡσαίας, καὶ νομίζουσι «τὸ πικρὸν εἶναι
γλυκὺ καὶ τὸ φῶς σκότος³»), παρελθὼν τις ἐξ ἡμῶν Χριστιανὸς
ἐντρεψάτω τούτους μεγάλη τῇ φωνῇ λέγων· «ἀγαθὸν πεποιθέναι
ἐπὶ κύριον⁴» ἢ ταῖς τούτων προσέχειν μωρολογίαις. τὰ μὲν γὰρ τοῦ
κυρίου ῥήματα ζῶν αἰώνιον ἔχει⁵, τὰ δὲ παρὰ τούτων προφερόμενα
25 πανουργίας καὶ αἱμάτων ἐστὶ μεστά.
- Ἰκανὰ μὲν οὖν ταῦτα τὴν μανίαν τῶν ἀσεβῶν ἀνατρέψαι καὶ 24,1
δεῖξαι μὴδὲν ἕτερον αὐτοὺς σπουδάζοντας ἢ ἵνα μόνον εἰς λοιδορίας
καὶ βλασφημίας φιλονεικῶσιν. ἐπειδὴ δὲ ἀπαξ χριστομάχοι τολμή-
σαντες εἶναι, λοιπὸν καὶ φιλοπράγμονες γεγόνασιν, ἐξεταζέτωσαν
30 ὅμως καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀναχωρήσεως καὶ μανθανέτωσαν παρὰ τῶν
ιδίων. ἦσαν γὰρ Ἀρειανοὶ συνδραμόντες τοῖς στρατιώταις εἰς τὸ
παροξύνειν αὐτοὺς καὶ ἀγνοοῦσιν αὐτοῖς δεικνύειν ἡμᾶς. καὶ εἰ καὶ
οὕτως ἀσυμπαθεῖς τυγχάνουσιν, ἀλλὰ καὶ ἀκούοντες ἡρεμείτω-
σαν αἰσχυνόμενοι. νῦν μὲν γὰρ ἤδη ἦν, καὶ τοῦ λαοῦ τινες ἐπαννύ-
35 χιζον προσδοκωμένης συνάξεως· ὁ δὲ στρατηλάτης Συριανὸς ἐξαίφνης
ἐπέστη μετὰ στρατιωτῶν πλείων πεντακισχιλίων ἐχόντων ὅπλα καὶ
ξίφη γυμνά καὶ τόξα καὶ βέλη | καὶ ῥόπαλα, καθὰ καὶ πρότερον εἴρη-
ται. καὶ τὴν μὲν ἐκκλησίαν αὐτὸς παριεκύκλωσε στήσας τοὺς στρα-
τιώτας σύνεγγυς, ὡς μὴ δύνασθαι τινὰς ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐξελθόντας
40 παρελθεῖν αὐτοὺς. ἐγὼ δὲ ἄλογον ἡγούμενος ἐν τοσαύτῃ συγχύσει 4

1. Σοφ. Σειρ. 4, 28. 2. Ἐξ. 15, 9. 3. Ἡσ. 5, 20. 4. Ψαλμ.
117, 8. 5. Πρβλ. Ἰω. 6, 68.

- καταλείψαι τοὺς λαοὺς καὶ μὴ μᾶλλον προκινδυνεύειν αὐτῶν, καθεσθéis ἐπὶ τοῦ θρόνου προέτρεπον τὸν μὲν διάκονον ἀναγινώσκειν ψαλμόν, τοὺς δὲ λαοὺς ὑπακούειν· «ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ» καὶ πάντας οὕτως ἀναχωρεῖν καὶ εἰς τοὺς οἴκους ἀπιέναι. ἀλλὰ τοῦ 5 στρατηλάτου βία λοιπὸν ἐπεισελθόντος καὶ τῶν στρατιωτῶν περιλαβόντων τὸ ἱερατεῖον ἕνεκα τοῦ συλλαβεῖν ἡμᾶς, οἱ μὲν εὐρεθέντες ἐκεῖ κληρικοὶ καὶ οἱ ἀπὸ τῶν λαῶν ἐβόων, ἡξίου ἀναχωρεῖν ἤδη καὶ ἡμᾶς· ἐγὼ δὲ μᾶλλον ἀντέλεγον, μὴ πρότερον ἀναχωρήσειν εἰ μὴ πάντες καθ' ἕκαστον ὑπεξέλθοιεν. ἀναστὰς γοῦν καὶ προστάξας 10 εὐχὴν οὕτως ἀντηξίου ἀπιέναι πρότερον τοὺς πάντας, «βέλτιον εἶναι» λέγων «ἐμὲ κινδυνεύειν ἢ βλαβηναί τινας ἐξ ὑμῶν». ἐξελθόντων τοίνυν τῶν πλείστων καὶ τῶν λοιπῶν ἐπακολουθούντων οἱ σὺν ἡμῖν ὄντες ἐκεῖ μοναχοὶ καὶ τινες τῶν κληρικῶν ἀνελθόντες εἰλκυσαν ἡμᾶς. καὶ οὕτως, ἐπὶ μάρτυρι τῇ ἀληθείᾳ, τῶν στρατιωτῶν τῶν μὲν περιε- 15 στηκότων τὸ ἱερατεῖον, τῶν δὲ περιερχομένων τὴν ἐκκλησίαν διήλθομεν τοῦ κυρίου ὁδηγοῦντος καὶ αὐτοῦ φυλάττοντος | λαθόντες αὐτοὺς ἀνεχωρήσαμεν δοξάζοντες μεγάλως αὐτὸν τὸν θεόν, ὅτι μήτε προδεδώκαμεν τὸν λαόν, ἀλλὰ καὶ προπέμψαντες αὐτοὺς διασωθῆναι καὶ διαφυγεῖν τὰς χεῖρας τῶν ζητούντων ἡδυνήθημεν.
- 20 Τῆς τοίνυν προνοίας οὕτως καὶ παραδόξως ῥυσαμένης, τίς ἂν 25,1 δικαίως μέμψιν ἐπαγάγοι, ὅτι μὴ τοῖς ζητοῦσιν ἑαυτοὺς ἐκδότους δεδώκαμεν ἢ ὑποστρέψαντες ἐνεφανίσαμεν ἑαυτούς; τοῦτο γάρ ἐστιν ἀντικρυς ἀχαριστῆσαι τῷ κυρίῳ παρ' ἐντολὴν τε αὐτοῦ πράξαι καὶ ταῖς τῶν ἁγίων μάχεσθαι πράξεσιν. ἢ ὁ τοῦτο μεμφόμενος 2 25 τολμησάτω καὶ τὸν μέγαν ἀπόστολον Πέτρον αἰτιάσασθαι, ὅτι καίτοι συγκλεισθεὶς καὶ τηρούμενος ὑπὸ στρατιωτῶν¹ ἠκολούθησε τῷ καλοῦντι ἀγγέλῳ καὶ ἐξελθὼν ἀπὸ τῆς φυλακῆς καὶ διασωθεὶς οὐχ ὑπέστρεψε καὶ παραδέδωκεν ἑαυτὸν, καίπερ ἀκούσας ἂ πεποίηκεν Ἡρώδης. μεμφέσθω δὲ μανεῖς ὁ Ἀρειανός, ὅτι μήτε Παῦλος ὁ 3 30 ἀπόστολος χαλασθεὶς ἀπὸ τοῦ τείχους² καὶ διασωθεὶς μετέγνω καὶ ὑποστρέψας ἐκδοτὸν ἑαυτὸν δέδωκε, μήτε ὅτι Μωσῆς ὑπέστρεψεν ἀπὸ Μαδιὰμ εἰς Αἴγυπτον³, ἵνα κρατηθῇ παρὰ τῶν ζητούντων, μήτε ὁ Δαυὶδ ἐν τῷ σπηλαίῳ ἔδειξεν ἑαυτὸν τῷ Σαούλ.⁴ ἀλλὰ καὶ οἱ υἱοὶ τῶν προφητῶν ἔμειναν ἐν τοῖς | σπηλαίοις καὶ οὐ παρέδωκαν ἑαυτοὺς 35 τῷ Ἀχαάβ.⁵ τοῦτο γὰρ ἦν πάλιν παρ' ἐντολὴν ποιεῖν λεγούσης τῆς γραφῆς· «οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεόν σου.⁶»
- Τοῦτο γοῦν εὐλαβούμενος καὶ γὰρ καὶ ταῦτα μαθὼν οὕτως ἑμαυτὸν 26,1 ἡγαγον καὶ οὐκ ἀθετῶ τὴν εἰς ἐμὲ γενομένην παρὰ τοῦ κυρίου χάριν καὶ βοήθειαν, καὶ οὗτοι μαινόμενοι τρίζωσι τοὺς ὁδόντας⁷ καθ' ἡμῶν·

1. Πρβλ. Πράξ. 12, 6. 2. Πρβλ. Β' Κορ. 11, 33. 3. Πρβλ. Ἐξ. 2, 15 ἐξ. 4. Πρβλ. Α' Βασ. 24, 4 ἐξ. 5. Πρβλ. Γ' Βασ. 18, 4. 6. Ματθ. 4, 7. 7. Πρβλ. Μάρκ. 9, 18.

- καὶ γὰρ τοιοῦτος ὁ τρόπος τῆς ἀναχωρήσεως ἡμῶν γέγονε, καὶ ἡγοῦμαι
μηδεμίαν αὐτὴν ἔχειν μέμψιν παρ' οἷς ἐστὶν ὁ λογισμὸς ὑγιής, ὅπου γε
καὶ κατὰ τὴν θείαν γραφὴν οὗτος ἡμῖν παρὰ τῶν ἀγίων εἰς διδασκα-
λίαν ὁ τύπος παρεδόθη. ἀλλ' οὗτοι, ὡς ἔοικεν, οὔτε τι τῶν ἀτολή- 2
5 των παρορῶσιν οὔτε παραλιμπάνειν τι βούλονται, ὁ μὴ τὴν πονηρίαν
αὐτῶν καὶ τὴν ὁμότητα δείκνυσι. καὶ γὰρ καὶ ὁ βίος αὐτῶν τοιοῦτός
ἐστίν, οἳ εἰσι καὶ τῷ φρονήματι καὶ ταῖς φλυαρίαις. καὶ οὐκ ἂν
εἴποι τις τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα κατ' αὐτῶν, οἷα καὶ ὅσα πράττοντες
αὐτοὶ οὐκ αἰσχύνονται. ὁ μὲν γὰρ Λεόντιος διαβαλλόμενος μετὰ 3
10 γυναικὸς τινος νεωτέρας λεγομένης Εὐστολίου καὶ κωλυόμενος συνοι-
κεῖν αὐτῇ δι' αὐτὴν ἑαυτὸν ἀπέκοψεν, ἐν' ἐπ' ἀδείας ἔχη διατρίβειν
μετ' αὐτῆς. καὶ τὴν μὲν ὑποψίαν οὐκ ἀπενίψατο, διὰ τοῦτο δὲ μᾶλλον
καὶ πρεσβύτερος ὢν καθηρέθη, εἰ καὶ Κωνσταντίος ὁ αἰρετικὸς
ἐβιάσατο λέγεσθαι αὐτὸν ἐπίσκοπον· ὁ δὲ Νάρκισσος ἄλλα τε πολλὰ
15 κακὰ ἔχων καὶ τρίτον ἐν διαφόροις | συνόδοις καθηρέθη· καὶ νῦν αὐτός
ἐστὶν ἐν αὐτοῖς ὁ πονηρότατος. ὁ δὲ γε Γεώργιος· καὶ πρεσβύ- 4
τερος μὲν ὢν διὰ τὴν κακίαν αὐτοῦ καθηρέθη, καὶ ὀνομάσας δὲ ἑαυτὸν
ἐπίσκοπον οὐδὲν ἤττον πάλιν καθηρέθη ἐν τῇ κατὰ Σαρδικὴν μεγάλῃ
συνόδῳ. ἔχει δὲ τι καὶ πλεόν, ὅτι καὶ ζῶν ἀσώτως οὐκ ἔλαθεν· ἀλλὰ
20 καὶ παρὰ τῶν οἰκείων καταγινώσκεται τὸ τέλος τοῦ ζῆν καὶ τὴν εὐθυ-
μίαν ἐν τοῖς αἰσχίστοις μετρῶν.
- Ἐκαστος μὲν οὖν τὸν ἕτερον ἐν τοῖς ἰδίοις πλεονεκτεῖ κακοῖς, κοι- 27, 1
νὸς δὲ σπῆλός ἐστιν αὐτοῖς, ὅτι τὴν ἀλρεσίαν εἰσι χριστομάχοι καὶ οὐκέτι
Χριστιανοί, ἀλλὰ μᾶλλον Ἀρειανοὶ καλοῦνται. ἰδοὺ ταῦτα διαβάλλειν
25 αὐτοὺς ἔδει· ἀλλότρια γὰρ τῆς ἐν Χριστῷ πίστεώς ἐστίν. ἀλλὰ ταῦτα
μὲν δι' ἑαυτοὺς κρύπτουσιν, οὐδὲν δὲ θαυμαστόν, εἰ τοιοῦτοι ὄντες
τῷ φρονήματι καὶ τοιούτοις συμπλεκόμενοι κακοῖς τοὺς μὴ συντρέ-
χοντας αὐτῶν¹ τῇ ἀσεβεστάτῃ αἵρέσει διώκοντες ζητοῦσι. καὶ
ἀναιροῦντες μὲν χαίρουσι, μὴ τυγχάνοντες δὲ ὢν εὐχονται, λυποῦνται |
30 καὶ νομίζουσιν ἀδικεῖσθαι, ὅταν, καθὰ προεῖπον, βλέπωσι ζῶντας οὓς
ἀποθνήσκειν βούλονται. εἰη δὲ τούτους οὕτως ἀδικεῖσθαι, ὥστε αὐτοὺς 2
μὲν ἀσθνεῖν ἐν ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν, τοὺς δὲ διωκομένους παρ' αὐτῶν
εὐχαριστεῖν τῷ κυρίῳ καὶ λέγειν τὰ ἐν τῷ κς' ψαλμῷ· «κύριος φωτι-
σμός μου καὶ σωτήρ μου, τίνα φοβηθήσομαι; κύριος ὑπερασπιστὴς
35 τῆς ζωῆς μου, ἀπὸ τίνος δειλιάσω; ἐν τῷ ἐγγίξειν ἐπ' ἐμὲ κακοῦντας
τοῦ φαγεῖν τὰς σάρκας μου, οἱ θλίβοντές με καὶ οἱ ἐχθροί μου αὐτοὶ
ἡσθένησαν καὶ ἔπεσον·²» καὶ πάλιν ἐν τῷ λ' ψαλμῷ· «ἔσωσας ἐκ τῶν
ἀναγκῶν τὴν ψυχὴν μου, καὶ οὐ συνέκλεισάς με εἰς χεῖρας ἐχθρῶν·
ἔστησας ἐν εὐρυχώρῳ τοὺς πόδας μου³», ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ
40 κυρίῳ ἡμῶν, δι' οὗ τῷ πατρὶ ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΑΠΟΛΟΓΗΤΙΚΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ*

Ἐγὼ μὲν ὦμην μετὰ τὰς τοσαύτας ὑπὲρ ἡμῶν γενομένης ἀποδεί- 1,1
ξεις καταδύεσθαι λοιπὸν τοὺς ἐχθροὺς καὶ μᾶλλον ἐκ τούτων καταγι-
5 νώσκειν ἑαυτῶν, ἐφ' οἷς καὶ τοὺς ἄλλους ἐσυκοφάντησαν· ἐπεὶ δὲ
οὐδ' οὕτω καταγνωσθέντες ἐρυθριῶσιν, ἀλλ' ὑπ' ἀναισθησίας ἔρπουσι
ταῖς καταλαλιαῖς νομίζοντες ἀνάδικα πάντα γίνεσθαι, οὐχ ἵνα κρι-
θῶσι (φεύγουσι γάρ), ἀλλ' ἵν' ἡμᾶς καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἀκεραίων
σκύλλωσιν, ἀναγκαῖον ἡγησάμην ὑμῖν ἀπολογήσασθαι, ἵνα μηκέτι
10 μὲν αὐτῶν ἀνάσχησθε γογγυζόντων, καταγνῶτε δὲ τῆς πονηρίας καὶ
τῆς συκοφαντίας αὐτῶν. ὑμῖν μὲν γὰρ τοῖς γνησίοις ἀπολογεῖσθαι, πρὸς
δὲ τοὺς φιλονεικοῦντας παρρησιάζομαι, τοῖς κατ' αὐτῶν ἐλέγχους.
οὐκέτι γὰρ κρίσεως δεῖται τὰ καθ' ἡμᾶς, κέκριται γὰρ οὐχ ἅπαξ, 2
οὐ δεύτερον ἀλλὰ καὶ πολλάκις. πρῶτον μὲν (ἐν τῇ συνόδῳ τῇ) ἐν τῇ
15 ἡμετέρᾳ χώρᾳ συναγομένη ὑπὸ ἐπισκόπων ἐγγὺς ἑκατόν, δεύτερον
δὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ γράψαντος Εὐσεβίου καὶ κληθέντων αὐτῶν τε καὶ
ἡμῶν καὶ συναχθέντων ἐπισκόπων καὶ κεῖ πλέον πενήκοντα, καὶ τρίτον
ἐν τῇ μεγάλῃ συνόδῳ τῇ ἐν Σαρδικῇ συναχθείσῃ κατὰ πρόσταξιν
τῶν θεοφιλεστάτων βασιλέων Κωνσταντίου καὶ Κώνσταντος· ἐν
20 ᾗ καὶ οἱ καθ' ἡμῶν γενόμενοι καθηρέθησαν ὡς συκοφάνται τοῖς τε
κριθεῖσιν ὑπὲρ ἡμῶν συνεψηφίσαντο μὲν ἐπίσκοποι πλείους τριακο-
τίων ἐξ ἐπαρχιῶν Αἰγύπτου Λιβύης καὶ Πενταπόλεως Παλαιστίνης
Ἀραβίας Ἰσαυρίας Κύπρου Παμφυλίας Λυκίας Γαλατίας Δακίας
Μυσίας Θράκης Δαρδανίας Μακεδονίας Ἡπειρῶν Θεσσαλίας Ἀχαΐας
25 Κρήτης Δαλματίας Σισκίας Παννονίων Νωρικοῦ Ἰταλίας Πικηνοῦ
Τουσκίας Καμπανίας Καλαβρίας Ἀπουλίας Βριττίας Σικελίας
Ἀφρικῆς πάσης Σερδανίας Σπανίων Γαλλίων Βρεττανίων. ἐπεμαρ- 3
τύρησαν δὲ τούτοις Οὐρσάκιος καὶ Οὐάλης οἱ πρότερον μὲν διαβάλ-
λοντες, ὕστερον δὲ μεταγνόντες. | οὐ γὰρ μόνον ἀπεδέξαντο τὰ κρι-
30 θέντα ὑπὲρ ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ συκοφάντας ἑαυτοὺς τε καὶ τοὺς ἄλλους
τοὺς καθ' ἡμῶν γενομένους ὡμολόγησαν. οἱ γὰρ οὕτως μεταγνόντες
καὶ οὕτως γράψαντες δηλοῖ εἰσι καὶ τοὺς περὶ Εὐσέβιον ἐλέγχοντες·
μετὰ γὰρ αὐτῶν κοινῇ τὴν καθ' ἡμῶν ἐμνηχανήσαντο συσκευήν.
τὰ τοίνυν ὑπὸ τοσούτων καὶ τηλικούτων ἐπισκόπων δοκιμασθέντα 4
35 καὶ κριθέντα ἀποδειχθέντα τε λευκῶς περιττὸν εἶναι πάλιν ἀνακρί-
νεσθαι πᾶς ὁστισοῦν ὁμολογήσειεν, ἵνα μὴ, κἂν νῦν ἐξετασθῇ, πάλιν

* Κατὰ τὴν ἐκδοσιν H. G. Opitz, Athanasius Werke, Berlin und Leipzig, 1934, τ. II, σ. 87-168. Ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ παρόντος τόμου καὶ παρὰ Migne ὁ λόγος οὗτος ἐπιγράφεται «Ἀπολογητικὸς κατὰ τῶν Ἀρειανῶν».

ἀνακριθῇ καὶ αὐθὺς ἐξετασθῇ καὶ οὕτως εἰς ἀπέραντον τὰ τῶν περιεργαζομένων γένηται.

- Ἦρκει μὲν γὰρ καὶ ἡ τῶν τοσοῦτων ἐπισκόπων ψῆφος δυσωπῆσαι τοὺς ἔτι καὶ προσποιεῖσθαι καθ' ἡμῶν βουλομένους· ὅτε δὲ καὶ ἐχθροὶ 2,1
μαρτυροῦσιν ὑπὲρ ἡμῶν τε καὶ καθ' ἑαυτῶν φάσκοντες τὰ καθ' ἡμῶν 2
εἶναι συσκευὴν, τίς ἔτι λοιπὸν ἀμφιβάλλων οὐκ αἰσχύνεται; τοῦ γὰρ νόμου κελεύοντος «ἐπὶ στόματος δύο καὶ τριῶν μαρτύρων¹» ἵστασθαι τὰς κρίσεις ἰδοὺ τοσοῦτον πλῆθος ὑπὲρ ἡμῶν ἐστὶ μαρτύρων ἔχον προσθήκην καὶ τὴν παρὰ τῶν ἐχθρῶν ἀπόδειξιν, ὥστε καὶ τοὺς 10
ὑπολειπομένους μηκέτι προσέχειν οἷς, ὡς ἠθέλησαν, ἐδίκασαν, ἀλλὰ βιάζεσθαι λοιπὸν καὶ ἀντὶ τῶν εὐλόγων ἀδικεῖν τοὺς ἐλέγχοντας αὐτούς. τοῦτο γὰρ αὐτοὺς μάλιστα λυπεῖ, ἐπειδήπερ ἅπερ ἔκρυψαν αὐτοὶ πράξαντες καὶ καθ' ἑαυτούς ἐν γωνίᾳ συνέθεντο, ταῦτα Οὐάλης καὶ Οὐρσάκιος ἐξήγαγον καὶ ἀπεκάλυψαν. καὶ ἴσασιν ἀκριβῶς, ὡς ἡ 15
τούτων μετάνοια κατακρίνει μὲν ἐκείνους, δικαιοὶ δὲ τοὺς ἀδικηθέντας παρ' αὐτῶν. διὰ τοῦτο γοῦν καὶ ἐν τῇ κατὰ Σαρδικὴν συνόδῳ καθηρέθησαν, ὥστερ ἔμπροσθεν εἶπον, καὶ εἰκότως γε· οὕτω γὰρ 3
καὶ οἱ τότε Φαρισαῖοι ἀπολογούμενοι ὑπὲρ τοῦ Παύλου διήλεγχον τὴν ἑαυτῶν καὶ τῶν Ἰουδαίων κατ' αὐτοῦ γενομένην συνωμοσίαν.²
οὕτως ὁ μακάριος Δαυὶδ | ἐδείχθη μάτην διωκόμενος, ὁπνίκα ὁ διώκων ὡμολόγησε λέγων· «ἡμαρτον, τέκνον Δαυὶδ·³» οὕτως καὶ οὗτοι νικηθέντες ὑπὸ τῆς ἀληθείας ἠξίωσαν καὶ γράψαντες ἐπιδεδώ- 4
κασιν Ἰουλίῳ τῷ ἐπισκόπῳ Ῥώμης. Ἐγραψάν δὲ καὶ ἡμῖν ἀξιοῦντες ἔχειν τὴν πρὸς ἡμᾶς εἰρήνην οἱ τοσαῦτα θρυλήσαντες καὶ τάχα καὶ 25
νῦν ἐρυθριῶντες, διότι οὗς ἐζήτησαν ἀνελεῖν, τούτους τῇ χάριτι τοῦ κυρίου ζῶντας ὁρῶσι. καὶ Ἀρειον δὲ καὶ τὴν αἵρεσιν ἀνεθεμάτισαν ἀκολούθως τοῦτο ποιοῦντες. εἰδότες γάρ, ὡς δι' οὐδὲν ἕτερον οἱ περὶ Εὐσέβιον ἡμῖν ἐπεβούλευον ἢ διὰ τὴν ἰδίαν ἑαυτῶν ἀσέβειαν, ἅπαζ κρίναντες ὁμολογῆσαι τὴν καθ' ἡμῶν συκοφαντίαν εὐθὺς ἠρνήσαντο 30
καὶ τὴν χριστομάχον αἵρεσιν, δι' ἣν καὶ τὰ καθ' ἡμῶν ὑπεκρίναντο. Τὰ μὲν οὖν γραφέντα παρὰ τῶν ἐπισκόπων | ὑπὲρ ἡμῶν κατὰ 3,1
διαφόρους συνόδους καὶ πρῶτα τὰ τῶν Αἰγυπτίων ἐστὶ τάδε· Ἡ ἁγία σύνοδος ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συναχθεῖσα ἀπὸ τε τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Θηβαΐδος καὶ Λιβύης καὶ Πενταπόλεως τοῖς ἀπανταχοῦ 35
τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπισκόποις ἀγαπητοῖς καὶ ποθεινοτάτοις ἀδελφοῖς ἐν κυρίῳ χαίρειν. Ἦδυνάμεθα μὲν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν ἅμα 2
τῷ συσκευασθῆναι τὸν συλλειτουργὸν ἡμῶν Ἀθανάσιον ἢ καὶ μετὰ τὸ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἀπολογήσασθαι περὶ ὧν 40
συνεσκευάσαντο αὐτῷ οἱ περὶ Εὐσέβιον καὶ αἰτιάσασθαι περὶ ὧν

1. Πρβλ. Δευτ. 17, 6. Ματθ. 18, 16. 2. Πρβλ. Πράξ. 23, 9. 3. Πρβλ. Α' Βασ. 26, 21.

- πέπονθε παρ' αὐτῶν καὶ δεῖξαι πάσας τὰς γεγενημένας κατ' αὐτοῦ
 συκοφαντίας· ἐπειδὴ δὲ τότε μὲν οὐκ ἐπέτρεπε τὰ πράγματα, ὥς
 ἴστε καὶ ὑμεῖς, νῦν δ' ἐνομίζομεν μετὰ τὴν ἐπάνοδον Ἀθανασίου
 τοῦ ἐπισκόπου δυσωπεῖσθαι καὶ ἐρυθριᾶν αὐτοὺς ἐπὶ οὕτω φανεροῖς
 5 αὐτῶν ἀδικήμασι, τοῦτου ἕνεκεν σιγᾶν ἑαυτοὺς ἐπέισαμεν.· ἐπεὶ 3
 δὲ μετὰ τὸ παθεῖν τοσαῦτα τὸν ἄνδρα, μετὰ τὴν εἰς Γαλλίας ἀποδημίαν,
 μετὰ τὴν ἐπὶ ξένης ἀντὶ τῆς οἰκείας καὶ πορρωτάτω διατριβῇ, μετὰ
 τὸ ὀλίγου δεῖν αὐτὸν ἀποθανεῖν ἐκ τῶν διαβολῶν αὐτῶν, εἰ μὴ βα-
 σιλέως ἔτυχε φιλανθρώπου, ἐφ' οἷς ἂν καὶ πᾶς ἐχθρὸς ἐκορέσθῃ κἂν
 10 τὸν θυμὸν ὠμότατος, οὐκ ἐρυθριῶσιν, ἀλλὰ πάλιν ἐπινεανειύονται
 κατὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἀνδρὸς καὶ πρὸς τὴν ἄφεσιν ἀγανακτοῦντες
 αὐτοῦ χεῖροσιν ἐπιτολμῶσι δευτέροις. καὶ κατηγοροῦσι μὲν εὐχερῶς, 4
 οὐ φοβοῦνται δὲ τὸ ἐν ταῖς ἀγίαις γραφαῖς γεγραμμένον «μάρτυς
 ψευδὴς οὐκ ἀτιμώρητος ἔσται¹» καὶ «στόμα καταψευδόμενον ἀναίρει
 15 ψυχὴν.²» διὰ τοι τοῦτο οὐκέτι μὲν δυνάμεθα σιγᾶν, θαυμάζομεν δὲ
 τὴν πονηρίαν αὐτῶν καὶ τὴν ἀκόρεστον ἐπὶ συσκευαῖς φιλονεικίαν.
 ἰδοὺ γὰρ οὐ | παύονται πάλιν βασιλικὰς ἀκοὰς κινεῶντες καθ' ἡμῶν, 5
 οὐ παύονται γράφοντες ὀλέθρου γράμματα πρὸς ἀναίρεσιν ἐπισκόπου
 τοῦ τῆς ἀσεβείας αὐτῶν ἐχθροῦ. πάλιν γὰρ ἔγραψαν τοῖς βασιλεῦσι
 20 κατ' αὐτοῦ, πάλιν αὐτὸν συσκευάσασθαι βούλονται, σφαγὰς αἰτιώ-
 μενοι μὴ γενομένας, πάλιν αὐτὸν φονεῦσαι βούλονται φόνους αἰτιώ-
 μενοι μὴ γενομένους. καὶ τότε γὰρ ἂν ἐφόνευσαν διαβάλλοντες, εἰ |
 μὴ φιλανθρώπου βασιλέως ἐτύχομεν. πάλιν αὐτόν, ἵνα τὸ ἔλαττον
 εἴπωμεν, ἐπ' ἐξοριστίαν ἀπελθεῖν ἐπείγονται συμφορὰς ἐξοριστῶν
 25 ὥς παρ' αὐτοῦ γενομένων προσποιούμενοι θρηνεῖν. καὶ θρηνοῦσι 6
 μὲν παρ' ἡμῖν τὰ μὴ γενόμενα, οὐκ ἀρκοῦνται δὲ τοῖς γενομένοις κατ'
 αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ δεύτερα χεῖρονα προσάφαι βούλονται. οὕτως εἰσὶ
 πρᾶοι καὶ φιλάνθρωποι καὶ τὸν τρόπον ἐπιεικεῖς, μᾶλλον δὲ (εἰρήσεται
 γὰρ τάλῃθές) πονηροὶ καὶ πικροὶ καὶ ἐκ φόβων καὶ ἀπειλῶν ἢ ἐξ εὐσε-
 30 βείας καὶ ἐπιεικείας, ἃ τοῖς ἐπισκόποις πρέπει, τιμώμενοι. οἷα γὰρ
 μὴδὲ τῶν ἔξω τις φιλοπραγμόνων φθέγγαιτο, τοιαῦτα ῥήματα κατα-
 χέαι τετολμήκασιν ὧν πρὸς τοὺς βασιλεῆς ἔγραψαν. καὶ τοσούτων 7
 φόνων καὶ σφαγῶν κατηγορήσαν οὐκ ἐπὶ ἡγεμόνος, οὐκ ἐπ' ἄλλου
 τινὸς μεζονος, ἀλλ' ἐπὶ τοῖν Αὐγούστων τῶν τριῶν, οὐδὲ πρὸς τὰ
 35 διαστήματα τῶν ὁδῶν ἀποκνήσαντες, μόνον ἵνα πάντα μεζίονα δι-
 καστήρια τῆς κατηγορίας αὐτῶν ἐμπλησθῇ. κατηγορία γὰρ ἀληθὴς,
 ἀγαπητοί, τὰ παρ' αὐτῶν γενόμενα καὶ πασῶν ἀνωτάτω κατηγορία,
 ὅπου γε καὶ πάντων τῶν ἀνθρωπίνων ἀνωτάτω τὰ δικαστήρια.
 τί γὰρ ἄλλο τέλος τῆς ἐπὶ τούτοις ἐξετάσεως ἢ θάνατος ἐκ βασιλι-
 40 κῆς κινήσεως ἐπαγόμενος;
- Οὐκοῦν οὐ τὰ παρὰ Ἀθανασίου, ἀλλὰ τὰ παρ' αὐτῶν γινόμενα 4, 1

- Θρήνου καὶ οἰμωγῆς ἄξια· οὐκοῦν αὐτοὺς μᾶλλον ἢ τις δικαίως θρηνη-
σειεν· ἐπὶ τούτοις γὰρ ὀδύρεσθαι χρή, ἐπεὶ καὶ γέγραπται «μὴ κλαίετε
τὸν τεθνηκότα, μήτε θρηνεῖτε αὐτόν, κλαύσατε κλαυθμῷ τὸν ἐκπορευό-
μενον, ὅτι οὐκ ἐπιστρέψει ἔτι.¹» πᾶσα γὰρ αὐτῶν ἢ ἐπιστολὴ οὐδὲν
5 ἄλλο ἢ πρὸς θάνατον ὄρα, καὶ φονεῦειν ἐπιχειροῦσιν, ἐὰν συγχωρῶνται,
καὶ ποιεῖν ἐξορίστους. συνεχωρήθησαν γὰρ τοῦ θεοφιλεστάτου 2
πατρὸς τῶν βασιλέων ἀντὶ θανάτου τῇ μεταθέσει τοῦ τόπου τὸν
θυμὸν αὐτῶν ἐκπλήσαντος. ταῦτα οὖν ὅτι μὴδὲ ψιλῶν Χριστιανῶν ἔργα,
σπανίως δὲ καὶ ἐθνικῶν, μήτι γε ἐπισκόπων δοκούντων καὶ τοὺς ἄλλους
10 τὰ δίκαια διδάσκειν, συνοραὶν ὑμῶν τῇ ἐν Χριστῷ συνειδήσειν ἡγοῦμεθα.
πῶς γὰρ οἱ τοὺς ἄλλους κωλύοντες κατηγορεῖν αὐτοὶ κατήγοροι καὶ 3
μέχρι βασιλέων γίνονται; πῶς οἱ συμφορὰς ἐλεεῖν διδάσκοντες οὐδὲ
μετὰ τὴν ἐξοριστίαν ἡμῶν ἡσυχάζουσι; κοινὸς γὰρ γέγονεν ἡμῶν
τῶν ἐπισκόπων ὁμολογουμένως ἐξορισμὸς, καὶ πάντες ἑαυτοὺς
15 ἐξορίστους εἶχομεν καὶ νῦν ὡς σὺν Ἀθανασίῳ ταῖς πατρίσιν ἀποδο-
θέντας πάλιν | ἀντὶ τῶν προτέρων ὀδυρμῶν ἐπ' αὐτῷ καὶ θρήνων με-
γίστην εὐθυμίαν ἀπολαβόντας καὶ χάριν, ἣν ὁ κύριος διαφυλάξειε 4
καὶ ἀνατρέψαι τοῖς περὶ Εὐσέβιον μὴ ἐπιτρέψῃ. ταῦτα μὲν, εἰ
καὶ ἀληθῆ ἦν ἃ κατηγοροῦν αὐτόν, ἦν τινα κατηγορήματα ὅτι παρὰ
20 τὸ πρόσταγμα τοῦ χριστιανισμοῦ | καὶ μετὰ τὸν τοῦ πειρασμοῦ ἐξο-
ρισμὸν ἐπεμβαίνοντες πάλιν φόνων καὶ σφαγῶν καὶ ἄλλων ἐγκλημά-
των κατηγοροῦσι καὶ βασιλικαῖς ἀκοαῖς ταῦτα κατὰ τῶν ἐπισκόπων
ἐπηχοῦσιν· ὅτε δὲ πάντα ψεύδονται καὶ πάντα συκοφαντοῦσι καὶ μὴ
πρόσεστιν αὐτῶν ἀλήθεια τοῖς στόμασι μὴδὲ τοῖς γράμμασι, ποσα-
25 πλοῦν τὸ κακὸν παρ' αὐτοῖς ἢ ποταποὺς εἶναι τοὺς ἀνθρώπους ὑπο-
λαμβάνετε; ἤδη τοίνυν ἐπ' αὐτὰ χωρήσωμεν καὶ πρὸς τὰς κατηγο-
ρίας αὐτῶν τὰς νῦν γινομένας ἀπαντήσωμεν. καὶ γὰρ ἀπὸ τούτων
οὐδὲ τὰ πρότερα παρ' αὐτῶν ἐπὶ συνόδῳ καὶ κρίσει θρυλούμενα καλῶς
πεπραγμένα, μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἀληθῆ λεγόμενα ἐλεγχθήσεται καὶ
30 πάλιν ἐπὶ τούτοις καταγνωσθήσονται.

- Δυσωπούμεθα μὲν οὖν περὶ τοιούτων ἀπολογούμενοι· πλὴν ἐπει- 5,1
δήπερ πρὸς πάντα ἑαυτοὺς οἱ προπετεῖς ἐπάγουσι κατήγοροι καὶ μετὰ
τὴν εἰσοδὸν Ἀθανασίου φόνους καὶ σφαγὰς αἰτιῶνται γεγενῆσθαι,
παρακαλοῦμεν ἀνασχέσθαι τῆς ἀπολογίας, κἂν διὰ πλείονων ἢ τὰ
35 γὰρ πράγματα ἀναγκάζει. φόνος μὲν οὔτε παρὰ Ἀθανασίου γέ- 2
γονεν οὔτε δι' αὐτόν, ἐπειδὴ καὶ εἰς ταύτην ἡμᾶς τὴν ἄδοξον ἀπολο-
γίαν, ὡς προείπομεν, ἐμβιβάζουσιν οἱ κατήγοροι· σφαγαὶ δὲ καὶ δε-
σμοὶ τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν ἀλλότρια· δημίῳ παραδέδωκεν Ἀθανάσιος
οὐδένα· καὶ τὸ δεσμωτήριον ὅσον ἐπ' αὐτῷ οὐδεπώποτε ἐνοχληθὲν
40 παρ' αὐτοῦ. τὰ παρ' ἡμῖν ἱερατεῖα ὥσπερ αἰεὶ καὶ νῦν καθαρὰ, 3
μόνῳ σεμνυνόμενα τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ καὶ τῇ εἰς αὐτόν εὐσεβείᾳ.

1. Ἱερ. 22, 10.

- οὐ πρεσβύτερος, οὐ διάκονος ἀνῆρέθη παρὰ Ἀθανασίου· οὐ φόνον, οὐκ ἐξοριστίαν ἔδρασεν ὁ ἄνθρωπος. ἀλλ' εἴθε μὴδὲ ἐκεῖνοι κατ' αὐτοῦ τοῦτ' ἔδρασαν ἀληθεία τὴν πεῖραν ἐπαγαγόντες. οὐδεὶς γὰρ ἐξόριστος ἐνταῦθα γέγονε δι' αὐτὸν πλὴν αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου Ἀθανασίου τῆς Ἀλεξανδρείας παρ' αὐτῶν, ὃν ἀφελόντα καὶ πάλιν τοῖς αὐτοῖς ἢ καὶ χεῖροσι περιβάλλειν ἐπιζητοῦσι πάντα πρὸς ψευδῇ καὶ θανατηρόφῳ βίῳ τὴν γλῶτταν ἑαυτῶν ὀτρύνοντες. ἰδοὺ γὰρ 4
λοιπὸν καὶ τὰ τῶν δικαστῶν πράξεις ἐπ' αὐτῶν μεταφέρουσι. καὶ τὸν μὲν ἑπαρχὸν τῆς Αἰγύπτου φανερώς ὁμολογοῦσιν ἐν τῇ ἐπιστολῇ 10
κατὰ τινων ἀποφάναι, πάλιν δὲ οὐ δυσωποῦνται καὶ ταύτας τὰς ἀποφάσεις Ἀθανασίῳ προσάπτοντες καὶ ταῦτα μὴδέπω τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπιβάντι, ἀλλ' ἐτι τῆς ὁδοῦ τῆς ἀπὸ τῆς ἐξοριστίας ἐχομένῳ καὶ κατὰ τὴν Συρίαν ὄντι, εἰ γε δεῖ καὶ μακρὰν ἀποδημίαν εἰς ἀπολογίαν φέρειν ὑπὲρ τοῦ μὴδὲ ὑπεύθυνον εἶναι τινα οἷς ἐὰν ἡγεμῶν ἢ ἑπαρχος 15
Αἰγύπτου πράξῃ, εἰ γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρείας ἦν, τί πρὸς Ἀθανάσιον αἱ τοῦ ἐπάρχου | πράξεις; ἀλλ' ὁμῶς οὐδὲ ἐπεδήμει τοῖς τόποις· καὶ τὰ πραχθέντα οὐ διὰ προφάσεις ἐκκλησιαστικὰς πέπρακται παρὰ τοῦ ἐπάρχου τῆς Αἰγύπτου, ἀλλὰ διὰ τινος ἃς ἐκ τῶν ὑπομνημάτων εἰσεσθε, | ἅπερ μετὰ τὸ γνῶναι τὰ παρὰ τούτων γραφέντα πολυπρα- 20
γμονήσαντες ἀπεστείλαμεν ὑμῖν. οὐκοῦν ὅτε καὶ νῦν τὰ μὴ γενόμενα μῆτε παρ' αὐτοῦ μῆτε δι' αὐτὸν βοῶσιν ὡς γενόμενα καὶ τοσοῦτοις μαρτυροῦσιν ὡς πληροφορηθέντες κακοῖς, εἰπάτωσαν ἐκ ποίας συνόδου καὶ ταῦτα ἔγνωσαν; ἐκ ποίων ἀποδείξεων; ἐκ ποίας κρίσεως; εἰ δὲ μὴδὲν ἔχοντες τοιοῦτον ἀπλῶς διαβεβαιοῦνται, καὶ τὰ πρότερα 25
πῶς γέγονεν ἢ πῶς λέγουσιν, ὑμῖν κατελίπομεν σκοπεῖν. οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἐστὶν ἢ συκοφαντία καὶ ἐχθρῶν ἐπιβουλὴ καὶ θυμὸς ἄσχετα φρονῶν καὶ κατὰ τῆς εὐσεβείας ἢ ὑπὲρ τῶν Ἀρειομανιτῶν ἀσεβεία λυττώσα, ἐν' ἐκποδῶν μὲν οἱ ὀρθόδοξοι γένωνται, μετ' ἀδείας δὲ λοιπὸν ἂ βούλονται κηρύττωσιν οἱ προστάται τῆς ἀσεβείας. καὶ γὰρ 30
οὕτως ἔχει.
- Ἀρείου τοῦ ἀσεβήσαντος, ἀφ' οὗ καὶ ἡ Ἀρειομανιτῶν δι' αὐτὸν 6, 1
αἵρεσις κέκληται, τῆς ἐκκλησίας ἐκβληθέντος ὑπὸ τοῦ μακαρίτου ἐπισκόπου Ἀλεξάνδρου οἱ περὶ Εὐσέβιον μαθηταὶ τῆς ἀσεβείας αὐτοῦ καὶ κοινωνοὶ τυγχάνοντες ἑαυτοὺς ἐκβεβλήσθαι νομίζοντες, 35
ἔγραφον πολλὰ παρακαλοῦντες Ἀλέξανδρον τὸν ἐπίσκοπον μὴ ἀφεῖναι τὸν αἵρετικὸν Ἀρείον ἔξω τῆς ἐκκλησίας. Ἀλεξάνδρου δὲ διὰ τὴν 2
εἰς Χριστὸν εὐσέβειαν μὴ δεχομένου τὸν ἀσεβῆ εἰς Ἀθανάσιον τότε διάκονον ὄντα ἐλυποῦντο, ἐπειδὴ τὰ πλεῖστα συνόντα Ἀλεξάνδρῳ τῷ ἐπισκόπῳ πολυπραγμονοῦντες αὐτὸν ἤκουον καὶ τιμώμενον παρ' 40
αὐτοῦ. πεῖραν δὲ αὐτοῦ καὶ τῆς εὐσεβείας τῆς εἰς Χριστὸν λαβόντες ἐκ τῆς συνόδου τῆς κατὰ Νίκαιαν συγκροτηθείσης ἐν οἷς ἐπαρρησιά- ζετο κατὰ τῆς ἀσεβείας τῶν Ἀρειομανιτῶν, μειζόνως τὸ μῖσος ἤϋξανον. ὥς δὲ ἐπὶ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτὸν ὁ θεὸς ἤγαγε, τὴν ἐκ 3

- παλαιοῦ τρεφομένην αὐτοῖς κακίαν ἀναζωπυρήσαντες καὶ φοβούμενοι
τὴν ὀρθοδοξίαν αὐτοῦ καὶ τὴν κατὰ τῆς ἀσεβείας παράστασιν (Εὐσέ-
βιος δὲ καὶ πλεῖον ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ὧν οἶδε πληττόμενος) πάντα
5 κατ' αὐτοῦ, συνόδους ἠπείλουν πολλάκις καὶ τέλος ἐν Τύρῳ συνήλθον.
- καὶ μέχρι νῦν οὐκ ἀφίστανται κατ' αὐτοῦ γράφοντες καὶ οὕτως 4
εἰσὶν ἀπαράιτητοι, ὥς καὶ τὴν κατάστασιν τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ μέμ-
φεσθαι, πανταχοῦ δεικνύοντες ἑαυτοὺς ἐχθροὺς καὶ μισοῦντας τὸν
ἄνδρα καὶ ψευδῇ λέγοντες, μόνον ἵνα ἐκφαυλίσωσιν αὐτὸν ἐν ταῖς
10 ψευδολογίαις. ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν τούτων ὧν ψεύδονται, τὰ πρότερα
διελέγχουσι ψευδῇ καὶ συσκευῆς μεστά. 'μετὰ γὰρ τὴν τελευταίην',
φησὶν, 'Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐπισκόπου ὀλίγων τινῶν Ἀθανασίου μνήμην
ποιουμένων ἐξ ἧς ἐπτά ἐπισκόπων λάθρα | καὶ ἐν παραβύστῳ χειρο-
τονοῦσιν αὐτόν'. ταῦτα ἔγραψαν καὶ βασιλεῦσιν οἱ μὴδὲν ψευδὲς
15 γράφειν παραιτούμενοι. ὅτι δὲ πᾶν | τὸ πλῆθος καὶ πᾶς ὁ λαὸς 5
τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ὥσπερ ἐκ μιᾶς ψυχῆς καὶ στόματος συνε-
ληλυθότες ἀνεβόων, ἔκραζον αἰτοῦντες Ἀθανάσιον ἐπίσκοπον τῇ
ἐκκλησίᾳ, τοῦτο ἡῤυχοντο δημοσίᾳ τῷ Χριστῷ καὶ τοῦτο ἡμᾶς
ὠρkiζον ποιεῖν ἐπὶ πλείστας ἡμέρας καὶ νύκτας μῆτε αὐτοὶ τῆς ἐκκλη-
20 σίας ἀφιστάμενοι μῆτε ἡμᾶς ἐπιτρέποντες ἀφίστασθαι τούτου, καὶ
ἡμεῖς μάρτυρες τούτου καὶ ἡ πόλις πᾶσα καὶ ἡ ἐπαρχία, οὐδὲν μὲν
ἐναντίον, ὥς ἔγραψαν ἐκεῖνοι, κατ' αὐτοῦ λέγοντες, πάντα δὲ τὰ
βέλτιστα, σπουδαῖον, εὐλαβῇ, Χριστιανόν, ἕνα τῶν ἀσκητῶν, ἀληθῶς
ἐπίσκοπον ὀνομάζοντες. ὅτι δὲ οἱ πλείονες ἡμῶν αὐτὸν ἐχειροτόνη- 6
25 σαν ὑπὸ ταῖς τῶν πάντων ὀψεσι καὶ βοαῖς, μάρτυρες πάλιν ἡμεῖς
ἀξιόπιστότεροι τῶν ἀπόντων καὶ ψευδομένων οἱ χειροτονήσαντες,
ἀλλ' ὅμως Εὐσέβιος τὴν κατάστασιν Ἀθανασίου μέμφεται ἄνθρωπος
τάχα μὴδὲ κατάστασιν ὅλως ἐσχηκώς, εἰ δέ που καὶ ἔσχεν αὐτὸς
ἀκυρώσας αὐτήν. ἐν Βηρυτῷ μὲν ἦν ἀπ' ἀρχῆς, Βηρυτὸν δὲ ἀφείς εἰς
30 Νικομήδειαν ἦλθε, τὴν μὲν παρὰ νόμον ἀφείς, εἰς τὴν δὲ παρὰ νόμον
ἐπιβαίνων, καὶ τὴν μὲν οἰκίαν ἀστοργῶς καταλελοιπώς, τὴν δὲ
ἄλλοτρίαν ἀλόγως κατέχων, καὶ τῆς μὲν πρώτης τὴν στοργὴν ὑπὸ
τῆς ἄλλοτρίας ἐπιθυμίας παριδών, τῇ δὲ δευτέρᾳ μὴδὲ ἦν ὑπὸ τῆς
ἐπιθυμίας ἔσχε τηρήσας. ἰδοὺ γὰρ κάκειθεν ἀποστὰς ἄλλοτρίαν 7
35 πάλιν κατέχει πανταχοῦ ταῖς ἄλλοτρίαις ἐποφθαλμιῶν πόλεσι καὶ
ἐν πλούτῳ καὶ ἐν μεγέθει πόλεων νομίζων εἶναι τὴν εὐσέβειαν, καὶ
κληρὸν τοῦ θεοῦ, καθ' ὃν ἐτάχθη τις, μὴδὲν ἡγούμενος, οὐκ εἰδώς,
ὅτι καὶ «ὅπου δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰσὶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου,
40 τοῦ ἀποστόλου λεχθέντος ὅτι «οὐκ ἐν ἄλλοτρίοις καμάτοις καυχῆσομαι¹»,
οὐ συνορῶν τὸ παρ' αὐτοῦ παράγγελμα «δέδεσαι γυναικί, μὴ ζῆται

1. Ματθ. 18, 20. 2. Πρβλ. Β' Κορ. 10, 15.

λύσιν.¹» εἰ δὲ ἐπὶ γυναικὸς τὸ ῥητόν, πόσω μᾶλλον ἐπὶ ἐκκλησίας καὶ τῆς αὐτῆς ἐπισκοπῆς, ἣ ὁ συνδεδεὶς ἄλλην οὐκ ὑφείλει ζητεῖν, ἵνα μὴ μοιχὸς παρὰ ταῖς θείαις εὐρίσκηται γραφαῖς.

- Ἀλλὰ καὶ τοιαῦτα ἑαυτῷ συνειδῶς τετόλμηκε τὴν κατάστασιν 7,1
- 5 Ἀθανασίου τὴν ὑπὸ πάντων ἐπὶ καλοῖς μαρτυρουμένην διαβάλλειν, καὶ καθαιρέσιν ὀνειδίζειν αὐτῷ τολμᾷ καθαιρεθεὶς αὐτὸς καὶ μάρτυρα τῆς καθαιρέσεως ἔχων τὴν ἀντ' αὐτοῦ κατάστασιν. πῶς οὖν ἢ αὐτὸς ἢ Θεόγνιος ἡδύναντο καθαιρεῖν ἄλλον αὐτοὶ καθαιρεθέντες καὶ ταῖς ἀντ' αὐτῶν καταστάσεσιν ἐλεγχόμενοι; οἴδατε γὰρ ἀκριβῶς, 2
- 10 ὅτι Ἀμφίων μὲν ἐν Νικομηδεῖα, Χρηστός δὲ ἐν Νικαίᾳ κατεστάθησαν ἀντ' αὐτῶν διὰ τὴν οἰκείαν ἀσέβειαν καὶ τὴν πρὸς τοὺς Ἀρειομανίτας κοινωνίαν τοὺς ἀπὸ τῆς συνόδου τῆς οἰκουμενικῆς ἀποδοκιμασθέντας. κάκεινῃ τὴν τῷ ὄντι σύνοδον ἀναιρεῖν θέλοντες τὴν ἑαυτῶν ἄδικον σύστασιν ὀνομάζειν σύνοδον ἐπιχειροῦσι, καὶ τὰ παρ' ἐκείνων 15 κρατεῖν μὴ θέλοντες τὰ παρ' αὐτοῖς κρατεῖν βούλονται, καὶ σύνοδον ὀνομάζουσιν οἱ συνόδῳ τηλικαύτῃ μὴ πειθόμενοι. οὕτως οὐ συνόδου πεφροντίκασιν, ἀλλὰ σχηματίζονται φροντίζειν, ἵνα ἀνελόντες τοὺς ὀρθοδόξους τὰ δόξαντα τῇ ἀληθείᾳ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ κατὰ τῶν Ἀρειανῶν λύσωσιν, ὧν προϊστάμενοι καὶ ἀεὶ καὶ νῦν ψεύδεσθαι 20 μῶσι κατὰ Ἀθανασίου τοῦ ἐπισκόπου. ὅμοια γὰρ κάκεῖνα τοῖς νῦν, ἀ ψεύδονται, ὅτι πρὸς τὴν εἰσοδὸν αὐτοῦ στάσεις καὶ θρῆνοι καὶ ὀδυρμοὶ γεγονῆναι τῶν λαῶν πρὸς τὴν ὑποδοχὴν αὐτοῦ δυσανασχετούτων. οὐδὲν γὰρ τοιοῦτον γέγονεν, ἀλλὰ πᾶν τοῦναντίον, χαρὰ καὶ εὐθυμία καὶ δρόμος τῶν λαῶν πρὸς τὴν εὐκταίαν αὐτοῦ θέαν ἐπειγομένων· 25 εὐφροσύνης δὲ αἱ ἐκκλησίαι μεστὰ καὶ εὐχαρισταὶ πρὸς τὸν κύριον ἀναφερόμεναι πανταχοῦ. λειτουργοὶ δὲ καὶ κληρικοὶ πάντες οὕτως αὐτὸν ἐωράκασιν, ὥς εὐφρανθῆναι τὰς ψυχὰς κάκεινῃ τὴν ἡμέραν πασῶν εὐθυμοτέραν ἐσχηκέναι πιστεύειν. τὴν γὰρ ἡμῶν τῶν ἐπισκόπων ἀνεκλάλητον χαρὰν τί χρὴ γράφειν; προλαβόντες γὰρ εἰρήκαμεν 30 ὥς σὺν αὐτῷ πάσχειν ἐνομιζαμεν.

- Τούτων τοίνυν οὕτως ὁμολογουμένων καὶ παρ' αὐτῶν ἐναντίως 8,1 προφερομένων ποίαν ἔχει πίστιν ἢ παρ' αὐτῶν θρυλουμένη σύνοδος ἢ κρίσις; οἱ γὰρ οὕτως ἐπιβαίνειν τολμῶντες, οἷς οὐκ εἶδον, οἷς οὐκ ἐδίκασαν, ἐφ' οἷς οὐ συνῆλθον, καὶ γράφειν ὥς πληροφορηθέντες, 35 πῶς ἐφ' οἷς συνεληλυθέναι λέγουσι πιστευθῆναι δύνανται, ἀλλ' οὐ κατ' ἔχθραν κάκεῖνα πεποιθέναι καὶ ταῦτα πιστευθήσονται; ποία γὰρ καὶ σύνοδος ἐπισκόπων ἦν τότε; ποῖον συνέδριον ἀληθείας ἐχόμενον; τίς τῶν πλείονων ἐν αὐτοῖς οὐκ ἐχθρὸς ἡμέτερος ἦν; οὐ διὰ τὴν Ἀρείου μανίαν οἱ περὶ Εὐσέβιον καθ' ἡμῶν ὥρμησαν; 40 οὐ τοὺς ἄλλους συμφρονοῦντας αὐτοῖς ἐπήγοντο; οὐκ ἀεὶ κατ' αὐτῶν ἐγράφομεν ὥς τὰ Ἀρείου φρονούντων; οὐκ Εὐσέβιος ὁ ἐν Καισαρείᾳ 3

τῆς Παλαιστίνης ἐπὶ θυσία κατηγορεῖτο ὑπὸ τῶν σὺν ἡμῖν ὁμολο-
 γητῶν; οὐ Γεώργιος ὡς καθαιρεθεὶς ὑπὸ Ἀλ-Ἑξάνδρου τοῦ μακαρίου
 ἡλέγχετο; οὐκ ἐπ' ἄλλοις ἄλλοι καὶ διαφόροις ὑπὸνόντο; πῶς οὖν
 οὗτοι συνιέναι καθ' ἡμῶν ἤθελον; πῶς δὲ σύννοτον ὀνομάζειν τολμῶσιν,
 5 ἧς κόμης προουκᾶθητο καὶ | παρὴν σπεκουλάτωρ καὶ | κομενταρι-
 (ῆσι)ος ἡμᾶς εἰσῆγεν ἀντὶ διακόνων τῆς ἐκκλησίας; ἐκεῖνος ἐφθέγγετο
 καὶ οἱ παρόντες ἐσιώπων, μᾶλλον δὲ ὑπήκουον τῷ κόμητι, καὶ τὸ κι-
 νοῦν τοὺς δοκοῦντας ἐπισκόπους ὑπὸ τῆς ἐκείνου βουλῆς ἐνεποδίζετο.
 ἐκεῖνος ἐκέλευεν, ἡμεῖς ὑπὸ στρατιωτῶν ἡγόμεθα, μᾶλλον δὲ τῶν περὶ
 10 Εὐσέβιον κελευόντων ἐκεῖνος ταῖς τούτων ἐξυπηρετεῖτο γνώμαις.
 τὸ δὲ ὅλον, ἀγαπητοί, ποία σύνοδος ἐνθα τὸ τέλος ἐξοριστία καὶ 4
 φόνος εἰς δόξαν ἦν βασιλεῖ; ποία δὲ καὶ τὰ ἐγκλήματα; μεῖζον γάρ
 ἐπὶ τούτοις τὸ κατ' αὐτῶν θαῦμα. Ἀρσένιος τις ἦν, ὃν πεφονεῦσθαι
 ἐμέμφοντο, καὶ ποτήριον διέβαλλον κεκλάσθαι μυστικόν. ἀλλ' Ἀρσέ-
 15 νιος μὲν ζῇ, καὶ μεθ' ἡμῶν εὐχεται συνάγεσθαι καὶ οὐκ ἄλλας ἀναμένει
 μαρτυρίας, ἵνα ζῶν φανῇ, ἀλλ' αὐτὸς ὁμολογεῖ ζῆν οἰκείοις γράμμασι
 πρὸς τὸν συνεπίσκοπον ἡμῶν Ἀθανάσιον γράφων, ὃν αὐτοῦ φονέα
 διεβεβαιοῦντο. καὶ οὐκ ἠδοῦντο οἱ ἀσεβεῖς ἄνδρα πρὸ τοσούτου δια-
 στήματος καὶ πλῶ καὶ πεζῇ πάμπλου μῆκος ἀπέχοντα παρ' αὐτοῦ
 20 πεφονεῦσθαι κατηγοροῦντες, οὐ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους μηδὲ τὴν
 χώραν εἶδεν ἄνθρωπος. ἀλλὰ καὶ κρύψαι τετολμήκασι καὶ ἀφανῇ 5
 καταστῆσαι μηδὲν παθόντα. καὶ εἰ οἷόν τε ἦν, εἰς ἄλλην οἰκουμέ-
 νην ἂν μετετίθεσαν, μᾶλλον δὲ καὶ τοῦ ζῆν ἀληθῶς ἂν ἐξήγαγον, ἵνα
 εἴτε ἐπαληθεύοντες εἴτε πλασάμενοι φόνον ἀληθῶς Ἀθανάσιον ἀπο-
 25 κτείνωσιν. ἀλλὰ τῇ θεῇ προνοίᾳ καὶ ἐν τούτῳ χάρις τῇ μηδὲν ἄδικον
 ἰσχύειν ἐπιτρεπούσῃ, ἀλλ' ὑπὸ τὰς πάντων ὕψει Ἀρσένιον ὑπαγοῦσῃ
 ζῶντα καὶ φανερώς τὴν τότε συσκευὴν καὶ συκοφαντίαν ἐλέγχοντα.
 οὐ γὰρ ὡς φονέας ἀποστρέφεται οὐδὲ ὡς ἡδικηκότας μισεῖ· πέπονθε
 γὰρ ὅλως οὐδέν, ἀλλὰ κοινωνεῖν ἡμῖν ἀξιοῖ καὶ συναριθμεῖσθαι βού-
 30 λεται, δι' ὧν ἔγραψε.

Καὶ ὅμως Ἀθανάσιος μὲν συνεσκευάζετο παρ' αὐτῶν ὡς τὸν 9,1
 ζῶντα πεφονευκῶς, ἐξωρίζετο δὲ παρὰ τῶν αὐτῶν. οὐδὲ γὰρ ὁ
 πατὴρ τῶν βασιλέων τούτων ἐξώρισεν, ἀλλ' αἱ τούτων διαβολαί.
 σκοπεῖτε γάρ, εἰ μὴ οὕτως ἔχει. ὡς οὐδὲν μὲν ἠδρίσκετο κατὰ 2
 35 τοῦ συλλειτουργοῦ ἡμῶν Ἀθανασίου, ὁ δὲ κόμης ἐβιάζετο καὶ πολλὴν
 ἦν σπουδάζων κατ' αὐτοῦ, ὁ μὲν ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος φυγῶν τὴν
 γενομένην βίαν ἀνῆλθε πρὸς τὸν εὐσεβέστατον βασιλέα παραιτούμενος
 ἅμα καὶ τὸν κόμητα καὶ τὰς ἐκείνων συσκευάς, ἀξίων δὲ νόμιμον
 ἐπισκόπων σύνοδον συγκροτηθῆναι ἣ καὶ αὐτὸν δέξασθαι τὴν ἀπο-
 40 λογίαν | ὧν ἐπήγαγον αὐτῷ. καὶ γράφει μὲν βασιλεὺς ἀγανα- 3
 κτῶν καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς ἐπαγγελλόμενός τε αὐτὸς ἀκρο-
 ἄσασθαι ὁ καὶ τὴν σύνοδον κελεύσας γενέσθαι. οἱ δὲ περὶ Εὐσέ-
 βιον ἀνελθόντες διαβάλλουσιν Ἀθανάσιον οὐκέτι μὲν τὰ ἐν Τύρῳ

- θρυλούμενα παρ' αὐτῶν, περὶ σίτου δὲ καὶ πλοίων ἐποχῆς, ὡς Ἀθα-
 νασίου ἐπαγγειλαμένου δύνασθαι | κωλύειν τὴν ἀπὸ Ἀλεξανδρείας
 εἰς Κωνσταντινουπόλιν τοῦ σίτου μετακομιδὴν· ταῦτά τινες τῶν ἐξ
 ἡμῶν ἔνδον ὄντες μετὰ Ἀθανασίου ἀκηκόασι τοῦ βασιλέως ἀπει-
 5 λούντος. εἰτα τοῦ Ἀθανασίου ὁδυρομένου ἐπὶ τῇ διαβολῇ καὶ 4
 διαβεβαιουμένου μὴ εἶναι ταύτην ἀληθῆ (πῶς γὰρ ἂν ἰδιώτης ἄν-
 θρωπος καὶ πένης τηλικαῦτα δύναιτο); Εὐσέβιος οὐδὲ δημοσίᾳ παραι-
 τησάμενος τὴν διαβολὴν ὤμνυε τὸν Ἀθανάσιον εἶναι πλούσιον
 καὶ δυνατόν καὶ ἱκανὸν πρὸς πάντα, ἵνα ἐκ τούτων κάκεῖνα εἰρηκῶς
 10 Ἀθανάσιος νομισθῇ. ταῦτα μὲν οἱ σεμνοὶ κατηγόρουν ἐπίσκοποι,
 ἡ δὲ τοῦ θεοῦ χάρις κρείττων τῆς πονηρίας αὐτῶν γεγένηται, τὴν
 γὰρ εὐσέβειαν τοῦ βασιλέως εἰς φιλανθρωπίαν κεκίνηκε καὶ ἀντὶ
 θανάτου τὴν ἐξοριστίαν παρέσχεν.
 Οὐκοῦν αἱ διαβολαὶ καὶ οὐδὲν ἄλλο τούτων αἷτιαι. ὁ μὲν γὰρ 5
 15 βασιλεὺς πρὸ τούτου γράφων τὴν συσκευὴν ἐμέμφατο, τὴν ἐπιβουλὴν
 ἡτιάσατο τῶν Μελιτιανῶν κατεψήφισατο, ἀθεμίτους, ἀρᾶς ἀξίους,
 τὰ δεινότατα αὐτοὺς ἐγγράφως εἰπών. κεκίνηται γὰρ νεκρὸν ἀκηκο-
 ῶς ἄνθρωπον ὃς ἐν τοῖς ζῶσιν ἦν· κεκίνηται φόνον ἀκούσας ἐπὶ
 ζῶντι καὶ τοῦ βίου μὴ στερηθέντι, (οὐ) καὶ τὴν ἐπιστολὴν ἀπεστεί-
 20 λαμεν. οἱ δὲ περὶ Εὐσέβιον οἱ θαυμαστοί, ἵνα καὶ τὴν ἀλήθειαν καὶ 10,1
 τὰ γραφέντα λύειν δόξωσιν, ὄνομα συνόδου σχηματίζονται καὶ τὸ
 ἔργον αὐτῆς παρὰ βασιλέως λαμβάνουσι. καὶ κόμης ἐπὶ τούτῳ καὶ
 στρατιῶται δορυφόροι τῶν ἐπισκόπων καὶ βασιλικά γράμματα
 συνελθεῖν οὓς ἤτησαν ἐπαναγκάζοντα. ἐνταῦθα τὸ παράδοξον τῆς 2
 25 ἐπιβουλῆς αὐτῶν ἐνθυμήθητε καὶ τὴν ἀνωμαλίαν τῶν τολμωμένων
 αὐτοῖς, ἵνα ὅθεν δῆποτε παντὶ τρόπῳ τὸν ἄνθρωπον ἐξ ἡμῶν ἀρπά-
 σωσιν. εἰ μὲν γὰρ ἐπέτρεπον ἑαυτοῖς τὴν κρίσιν μόνοις ὡς ἐπίσκοποι,
 τίς κόμητος καὶ στρατιωτῶν χρεία; ἢ πῶς ὑπὸ βασιλικοῖς συνή-
 ῃγοντο γράμμασιν; εἰ δὲ βασιλέως ἐδέοντο καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ κύρος
 30 ἔχειν ἤθελον, διὰ τί τὴν κρίσιν αὐτοῦ παρέλυσαν; ἢ πῶς ἐκεῖνου 3
 τοὺς μὲν Μελιτιανούς συκοφάντας, ἀθεμίτους, Ἀθανάσιον δὲ καθα-
 ρώτατον δι' ὧν ἔγραψε κρίναντος καὶ τὸν φόνον ἐτραγωδοῦντος
 τὸν ἐπὶ τῷ ζῶντι πεπλασμένον, οὗτοι καὶ Μελιτιανούς ἀληθεύειν
 κάκεῖνον ὑπεύθυνον εἶναι διωρίζοντα καὶ μὴ αἰδοῦμενοι τὸν ζῶντα
 35 νεκρὸν ἐποίουν; ζῶντα καὶ μετὰ τὴν κρίσιν τοῦ βασιλέως, καὶ ὅτε
 σπῆσαν, καὶ ἄχρι νῦν σὺν ἡμῖν ὄντα;
 Ταῦτα μὲν περὶ Ἀρσενίου· ποτήριον δὲ μυστικόν, ποῖον ἢ ποῦ 11,1
 κατεαγὲν παρὰ Μακαρίου; τοῦτο γὰρ ἄνω καὶ κάτω περιόντες
 θρυλοῦσι. καίτοι Ἀθανάσιον μὲν οὐδὲ οἱ κατήγοροι τετολμήκασιν
 40 αἰτιάσασθαι, εἰ μὴ (οἱ) παρ' αὐτῶν ὑπεβλήθησαν, ἀλλ' ὁμοῦ αὐτοὶ
 τὸ τέλος τῆς μέψεως | ἐπ' αὐτὸν ἄγουσιν, ὃ μὴδὲ ἐπὶ Μακάριον
 ἔδει χωρεῖν οὐκ ἐλεγχθέντα. καὶ οὐκ αἰσχύνονται ταῦτα ἐπὶ 2
 κατηγουμένων, καὶ τό γε χεῖριστον, ἐπὶ Ἑλλήνων τραγωδοῦντες τὰ

μυστήρια, δέον, ὥς γέγραπται, «μυστήριον βασιλέως καλὸν κρύπτειν¹»,
 καὶ ὥς ὁ κύριος παρήγγειλε «μὴ δώτε τὰ ἅγια τοῖς κυσί μηδὲ βά-
 λητε τοὺς μαργαρίτας ἐμπροσθεν τῶν χοίρων.²» οὐ γὰρ τὰ μυ-
 στήρια ἀμυήτοις τραγῶδειν, ἵνα μὴ Ἕλληνες μὲν ἀγνοοῦντες γε-
 5 λῶσι, κατηχοῦμενοι δὲ περιέργοι γενόμενοι σκανδαλίζωνται. ἀλλὰ 3
 καὶ ὁμῶς ποῖον ἢ ποῦ ἢ παρὰ τίσι κατεαγὲν ποτήριον; Μελιτιανοὶ
 μὲν γὰρ εἰσιν οἱ κατηγοροῦντες καθόλου πιστεύεσθαι μὴ ὀφείλοντες.
 σχισματικοὶ γὰρ καὶ ἐχθροὶ τῆς ἐκκλησίας γεγόνασιν οὐ νῦν, ἀλλ'
 ἀπὸ τοῦ μακαρίου Πέτρου ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος γενομένου, οἱ
 10 καὶ αὐτῷ Πέτρῳ ἐπιβουλεύσαντες καὶ Ἀχιλλᾶν τὸν μετ' ἐκείνον
 διαβαλόντες καὶ Ἀλεξάνδρου κατηγορήσαντες μέχρις αὐτοῦ τοῦ βα-
 σιλέως. οὕτως γὰρ δὴ μελετήσαντες λοιπὸν καὶ εἰς Ἀθανάσιον 4
 διέβησαν οὐδὲν ξένον τῆς πονηρίας ἐαυτῶν ποιοῦντες, καὶ γὰρ ὥσπερ
 τοὺς πρὸ αὐτοῦ, οὕτως καὶ τοῦτον ἐσυκοφάντησαν. ἀλλὰ νῦν
 15 αὐτῶν καὶ οὐ πρότερον ἢ συκοφαντία καὶ αἱ διαβολαὶ κεκρατήκασιν,
 ὅτι τοὺς περὶ Εὐσέβιον ἔσχον συνεργοὺς καὶ προστατάς διὰ τὴν οἰ-
 κίαν ἀσέβειαν τῶν Ἀρειομανιτῶν, δι' ἣν ὥσπερ πολλοῖς ἐπισκόποις
 οὕτω καὶ Ἀθανασίῳ συνεσκεύασαντο. καὶ γὰρ ὁ τόπος ἐκεῖνος, ἐν ᾧ 5
 κεκλάσθαι τὸ ποτήριόν φησιν, οὐκ ἦν ἐκκλησία· πρεσβύτερος οὐκ ἦν
 20 ὁ τὸν τόπον οἰκῶν· ἡμέρα, καθ' ἣν Μακάριον τοῦτο πεποιηκέναι φα-
 σίν, οὐκ ἦν κυριακή. μήτε τοίνυν ἐκκλησίας οὔσης ἐκεῖ μήτε τοῦ
 ἱεροουργούντος μήτε τῆς ἡμέρας ἀπαιτούσης ποῖον ἢ πότε ἢ ποῦ τὸ
 ποτήριον κέκλασται μυστικόν; ποτήρια μὲν γὰρ εἶναι πολλὰ καὶ 6
 κατὰ τὰς οἰκίας καὶ ἐν ἀγορᾷ μέσῃ δῆλον καὶ τούτων οὐδὲν ὁ θραύων
 25 ἀσεβεῖ, τὸ δὲ μυστικὸν ποτήριον, ὃ κἂν θραυσθῇ παρ' ἐκόντος,
 ἀσεβῇ ποιεῖ τὸν ἐπικειρηκότα, παρὰ μόνοις τοῖς νομίμως προε-
 στῶσιν εὐρίσκεται. οὗτος ὁ τρόπος τούτου τοῦ ποτηρίου μόνος,
 ἄλλος οὐδεὶς. τοῦτο ὑμεῖς νομίμως προπίνετε τοῖς λαοῖς, τοῦτο 7
 ὑμεῖς ὑπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κανόνος παρελάβετε, τοῦτο μόνον
 30 ἐστὶ τῶν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας προεστώτων. μόνων γὰρ ὑμῶν
 ἐστὶ | προπίνειν τὸ αἶμα τοῦ Χριστοῦ, τῶν δὲ ἄλλων οὐδενός. ἀλλ'
 ὅσον τὸ μυστικὸν ὁ θλάων ἀσεβής, τοσοῦτον ἀσεβέστερος ὁ ἐνυβρί-
 ζων τὸ αἶμα τοῦ Χριστοῦ· ἐνυβρίζει γὰρ ὁ παρὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν
 θεσμὸν τοῦτο ποιῶν. (καὶ ταῦτά φαμεν οὐχ ὅτι κἂν σχισματικῶν
 35 ποτήριον κέκλασται παρὰ Μακαρίου, ἀλλ' ὅτι μηδὲν ἦν ὅλως ἐκεῖ·
 πῶς γάρ; ὅπου μήτε τόπος κυριακῆς μήτε τις ἐκεῖ τῆς ἐκκλησίας,
 ἀλλὰ μήτε ὁ καιρὸς | μυστηρίων ἦν.) οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ πολυθρύλτος
 Ἰσχύρας ὁ μήτε ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας χειροτονηθεὶς καί, ὅτε τοὺς ὑπὸ
 Μελετίου κατασταθέντας πρεσβυτέρους Ἀλέξανδρος ἐδέχετο, μηδὲ
 40 ἐκείνοις συναριθμηθεὶς· οὕτως οὐδὲ ἐκεῖθεν κατεστάθη.

Πόθεν οὖν πρεσβύτερος Ἰσχύρας; τίνας καταστήσαντος; ἄρα 12,1

1. Τωβ. 12, 7. 2. Ματθ. 7, 6.

- Κολλούθου; τοῦτο γὰρ λοιπόν. ἀλλ' ὅτι Κόλλουθος πρεσβύτερος ὢν ἐτελεύτησε καὶ πᾶσα χεὶρ αὐτοῦ γέγονεν ἄκυρος καὶ πάντες οἱ παρ' αὐτοῦ κατασταθέντες ἐν τῷ σχίσματι λαϊκοὶ γεγόνاسι καὶ οὕτως συν-
 5 ἰδιώτης ἄνθρωπος καὶ οἰκίσκον οἰκῶν ἰδιωτικὸν ποτήριον ἔχειν μυ-
 στικὸν πιστευθεῖ; ἀλλὰ τότε τὸν ἰδιώτην πρεσβύτερον ὀνόμαζον καὶ τὴν προσηγορίαν αὐτῷ ταύτην διὰ τὴν καθ' ἡμῶν ἀδικίαν ἐχαρίζοντο καὶ νῦν μισθὸν τῆς κατηγορίας ἐκκλησίας οἰκοδομὴν προξε-
 10 νοῦσιν. οὕτως οὐκ εἶχεν ἐκκλησίαν ἄνθρωπος, ἀλλὰ μισθὸν τῆς
 15 κακοηθείας καὶ τῆς πρὸς τὴν κατηγορίαν ὑπακοῆς νῦν, ἣν οὐκ εἶχε, λαμβάνει καὶ τάχα καὶ ἐπισκοπὴν ἀντέδωκεν αὐτῷ· ταῦτα γὰρ θρυλεῖ περιῶν καὶ οὕτω καθ' ἡμῶν βρενθύεται. οὕτω λοιπὸν τηλικαῦτα ἐπαθλα παρὰ τῶν ἐπισκόπων τοῖς κατηγοροῖς καὶ συκοφάνταις προσ-
 20 τίθεται· εἰκότως, οἱ γὰρ συνεργὸν εἰς ᾧ ἤθελον αὐτὸν ἐσχηκότες ὡς
 25 τῶν πραγμάτων κοινωνόν, οὕτως καὶ τῆς ὁμοίας ἐπισκοπῆς ἡξίωσαν. ἀλλὰ μήπω ταῦτα, ἔτι δὲ τὰς ἀκοὰς τοῖς τότε πραχθεῖσι παρ' αὐτῶν ἔνδοτε.
- Μὴ δυνηθέντες πρὸς τὴν ἀλήθειαν, καίτοι κατ' αὐτῆς παρεσκευα-
 30 σμένοι, καὶ ἐν Τύρῳ μὴδὲν ἀποδείξαντος Ἰσχύρα, ἀλλὰ συκοφάντου
 2 δεικνυμένου καὶ τὴν συσκευὴν αὐτῶν τῆς συκοφαντίας λυούσης |
 εἰς ἀποδείξεις ὑπερτίθενται καὶ ἐπαγγέλλονται πέμψειν ἐξ ἑαυτῶν
 τοὺς κατὰ Μαρεώτην πολυπραγμονήσαντας. καὶ οὐς ἡμεῖς παρη-
 25 τούμεθα φανερώς διὰ πολλὰ καὶ ὡς τὰ Ἀρείου φρονούντας καὶ διὰ
 τοῦτο ἡμῶν ἐχθρούς, ἀπέστειλαν αὐτοὶ κρύφα χρώμενοι τῇ δυνα-
 30 στεία Διόγνιον, Μάριν, Θεόδωρον, Μακεδόνιον, δύο νεωτέρους τὴν
 ἡλικίαν καὶ τὸν τρόπον Οὐρσάκιον καὶ Οὐάλην ἀπὸ Παννονίας, καὶ
 οὗτοι μετὰ τὴν τοσαύτην ὁδόν, ἣν ὑπέμειναν, ἵνα δικάσῃσι τῷ ἐχθρῷ,
 πάλιν ἀπὸ Τύρου καὶ εἰς τὴν | Ἀλεξάνδρειαν ἡπείγοντο, μὴδὲ τὸ μάρ-
 τυρες οἱ δικάσται γενέσθαι παραιτησάμενοι, ἀλλὰ πάντα τρόπον ἐπι-
 30 βουλῆς ἀναδεξάμενοι φανερώς καὶ πάντα κάματον καὶ πᾶσαν ὁδὸν
 ὑποστάντες, ἵνα τὴν κατασκευαζομένην συσκευὴν πληρώσωσι.
 καὶ τὸν μὲν ἐπίσκοπον Ἀθανάσιον κατεχόμενον ἐπὶ ξένης ἡφίεσαν,
 3 αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν τοῦ ἐχθροῦ πόλιν εἰσῆσαν ὥσπερ ἐπικωμάζοντες τῇ
 ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ λαῷ, καὶ τὸ παραλογώτερον, Ἰσχύραν τὸν κατή-
 35 γορον μεθ' ἑαυτῶν ἐπαγόμενοι Μακάριον τὸν κατηγορούμενον οὐκ
 ἐπέτρεψαν ἀκολουθεῖν, ἀλλ' ἐμφρουρον ἀφῆκαν ἐν Τύρῳ· ἄνω
 γὰρ καὶ κάτω Μακάριος ὁ πρεσβύτερος τῆς Ἀλεξανδρείας ὑπήγετο
 παρ' αὐτῶν τῷ ἐγκλήματι.

- Μόνοι τοίνυν μετὰ τοῦ κατηγοροῦ τὴν Ἀλεξάνδρειαν εἰσελθόν-
 40 τες σύνοικον αὐτὸν καὶ συνέστιον καὶ συμπότην ἔχοντες καὶ τὸν
 ἐπαρχον τῆς Αἰγύπτου Φιλάγριον παραλαβόντες ἐπὶ τὸν Μαρεώτην
 ἀπήλθον. κάκει δῆθεν ἐποιοῦντο τὴν ἐξέτασιν μόνοι, ὡς ἤθελον, μετὰ
 τοῦ προειρημένου, πολλὰ τοὺς πρεσβυτέρους πάρεῖναι παρακαλέ-

- σαντας οὐκ ἐπιτρέψαντες. ἡξίουσαν δὲ παρεῖναι οἱ τε τῆς πόλεως καὶ τῆς χώρας πάσης πρεσβύτεροι, ἵνα τοὺς ὑποβαλλομένους ὑπὸ Ἰσχυρά διελέγξωσι, πόθεν καὶ τίνες εἰσὶ. καὶ τοὺς μὲν λειτουργοὺς ἐκάλουν παρεῖναι, ἐπὶ δὲ τῶν ἐθνικῶν ἐξήταζον περὶ ἐκκλησίας, 2
5 περὶ ποτηρίου, περὶ τραπέζης καὶ τῶν ἁγίων, καὶ τὸ δεινότερον, ἐθνικοὺς ἐκάλουν μάρτυρας περὶ ποτηρίου μυστικοῦ ζητοῦντες· καὶ οὓς ἠρπάσθαι παρὰ Ἀθανασίου διωρίζοντο ἐκ μετακλήσεως τοῦ καθολικοῦ καὶ μηδὲ ὅποι γῆς εἰσι γινώσκειν, τούτους εἰσῆγον ἐφ' αὐτῶν καὶ τοῦ ἐπάρχου μόνον καὶ οὐκ ἡδοῦντο τούτους ἡφανίσθαι παρὰ 10 τοῦ ἐπισκόπου Ἀθανασίου λέγοντες, ὧν ταῖς μαρτυρίαις συγχρησθαι δοκοῦσιν. ἀλλὰ κἀνταῦθα μόνον φονεῦσαι βουλόμενοι πάλιν τοὺς ζῶντας ὡς ἀποθανόντας τὸν ἐπὶ Ἀρσενίου τρόπον μιμούμενοι πλάττονται. ὄντας γὰρ τοὺς ἀνθρώπους καὶ φαινομένους ἐπὶ τῆς ἰδίας ὕμιν τοῖς μακρὰν | ὡς ἀφανεῖς ἐκτραγωδοῦσιν, ἵνα μακρὰν ὄν- 15 τῶν τῶν ἐλέγχων τὸν συλλειτουργὸν ἡμῶν διαβάλλωσιν ὡς βία καὶ δυναστεία χρώμενον, καίτοι πάντα αὐτοὶ μετὰ δυναστείας καὶ προστασίας πράττοντες. καὶ γὰρ ὅμοια πάλιν τὰ κατὰ Μαρσεώτην τοῖς 4 κατὰ Τύρον ἐγίνετο. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖ κόμης ἦν μετὰ στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας οὐδενὶ ἐπιτρέπων παρὰ τὰ ἐκείνοις δοκοῦντα ἢ λέγεσθαι 20 ἢ πράττεσθαι, οὕτως καὶ ἐνταῦθα ὁ τῆς Αἰγύπτου ἐπαρχος μετὰ τῆς τάξεως ἦν πάντας μὲν τοὺς τῆς ἐκκλησίας ἐκφοβῶν, μηδὲνα δὲ μετὰ ἀληθείας ἐπιτρέπων μαρτυρεῖν· καὶ τὸ παραδοξότερον, ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ καὶ τῇ οἰκίᾳ τοῦ κατηγοροῦ καὶ ὄκουν καὶ ἐξετάζειν ἐδόκουν, ἃ ἠβούλοντο, | οἱ εἴτε δικασταὶ εἴτε μάρτυρες εἴτε τῆς αὐτῶν καὶ 25 Εὐσεβίου σπουδῆς, ὅπερ ἀληθέστερον, ὑπηρετᾷ παραγενόμενοι. Καὶ τίνα τὰ παρ' αὐτῶν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν τολμηθέντα, νο- 15,1 μίζομεν ὑμᾶς μὴ ἀγνοεῖν, πανταχοῦ γὰρ διαδέδοται. ξίφη γυμνά κατὰ τῶν ἁγίων παρθένων καὶ τῶν ἀδελφῶν ἐχώρει καὶ μάστιγες κατὰ τῶν ἐντίμων παρὰ θεῶν σωμάτων, καὶ τοὺς πόδας ἐχώλεον 30 ὑπὸ τῶν πληγῶν αἱ τὴν ψυχὴν ἐν ἀγνείᾳ καὶ πᾶσιν ὀλόκληροι τοῖς καλοῖς. ἐργασίαι τε κατ' αὐτῶν ἐπεσειόντο καὶ ἐθνικοὶ δῆμοι πρὸς τὸ γυμνοῦν τύπτειν ἀσελγαίνειν κατ' αὐτῶν, βωμούς τε καὶ θυσίας ἐπαπειλεῖν αὐταῖς. καὶ τις ἀσελγῆς ἀνὴρ ὡς ἐξουσίας λοιπὸν δο- 2 θείσης ὑπὸ τοῦ ἐπάρχου πρὸς χάριν τῶν ἐπισκόπων χεῖρα παρθένου 35 κατεῖχε καὶ πρὸς παρατυχόντα βωμὸν εἶλκεν ἀνάγκην θυσίας καὶ διωγμοῦ μιμούμενος. καὶ ταῦτα ἐπράττετο καὶ φυγὴ τῶν παρθένων ἦν καὶ γέλως τῶν ἐθνικῶν κατὰ τῆς ἐκκλησίας τῶν ἐπισκόπων ἔνδον ὄντων καὶ ταύτην τὴν οἰκίαν οἰκοῦντων, ἐν ᾗ ταῦτα ἐπράττετο, καὶ ἀφ' ἧς διὰ τὴν εἰς αὐτοὺς χάριν ξιφῶν αἱ παρθένοι γυμνῶν καὶ παν- 40 τὸς κινδύνου καὶ ὕβρεων καὶ παροινίας πεπειράνται. καὶ ταῦτα ἐπασχον ἐν νηστείᾳ παρὰ τῶν τοῖς ἐπισκόποις ἔνδον συνεστιωμένοι. Ταῦτα προειδότες ὡς ἐχθρῶν εἰσόδος οὐχ ἡ τυχοῦσα βλάβη, 16,1 τὴν παραίτησιν ἐποίησάμεθα. ταῦτα καὶ Ἀλέξανδρος ἐν νῶ λαβὼν

- ὁ τῆς Θεσσαλονίκης ἐπίσκοπος γράφει πρὸς τοὺς ἐκεῖ μέιναντας τὴν
 συσκευὴν ἐλέγχων καὶ τὴν ἐπιβουλὴν μαρτυρούμενος, ὃν καὶ συναρι-
 θμῶσιν ἑαυτοῖς καὶ τῆς ἐπιβουλῆς μετρῶσιν ἓνα, οὐδὲν ἄλλο ἢ κατ'
 ἐκείνου τὴν βίαν δεικνύουσι. καὶ γὰρ καὶ ὁ καμπόνηρος Ἰσχύρας 2
 5 οὐδὲ αὐτὸς ἄνευ φόβου καὶ βίας ἐπ' αὐτὸ ὥρμησεν, ἀλλ' ἀνάγκη τὴν
 κατηγορίαν ὑπέδω. τούτου τεκμήριον αὐτὸς ἔγραψεν | Ἰσχύρας πρὸς
 τὸν συνεπίσκοπον Ἀθανάσιον, ὅτι μὴδὲν ἐκεῖ πέπρακται τοιοῦτον,
 ἀλλ' ὑπεβλήθη πλάσασθαι. καὶ ταῦτα ἔγραψεν οὐ δεχθεὶς παρ'
 αὐτοῦ ὡς πρεσβύτερος, οὐ τοιαύτην χάριτος προσηγορίαν λαβὼν,
 10 οὐκ οἰκοδομὴν ἐκκλησίας εἰς ἀμοιβὴν τυχών, οὐ μισθὸν ἐπισκοπῆς
 προσδοκῆσας, ὧν πάντων ἔτυχε παρ' αὐτῶν διὰ τὴν κατηγορίαν.
 ἀλλὰ καὶ τὸ γένος αὐτοῦ πᾶν μεθ' ἡμῶν συνήγето οὐκ ἂν συναχθέν-
 τες, εἴγε τὸ τυχὸν ἠδίκητο.
- Ταῦτα μὲν οὖν ὅτι μὴ λόγος, ἀλλ' ἔργον, μάρτυρες μὲν οἱ τοῦ 17, 1
 15 Μαρεῶτου πρεσβύτεροι πάντες οἱ αἰεὶ συνόντες ἐν ταῖς περιοδῖαις
 τῷ ἐπισκόπῳ οἱ καὶ τότε γράψαντες κατὰ Ἰσχύρα καὶ μήτε ἐν Τύρῳ
 οἱ ἐλθόντες ἐξ αὐτῶν ἐπιτραπέντες εἰπεῖν τὴν ἀλήθειαν μήτε ἐν τῷ
 Μαρεῶτῃ ἀπομείναντες συγχωρηθέντες ἐλέγξει τὸν Ἰσχύραν συκο-
 φάντην, καὶ αὐτὰ δὲ τὰ ἀντίγραφα τῶν Ἀλεξάνδρου γραμμάτων καὶ
 20 τῶν πρεσβυτέρων καὶ τὰ Ἰσχύρα. ἀπεστείλαμεν δὲ καὶ τὴν τοῦ 2
 πατρὸς τῶν βασιλέων ἐπιστολὴν, ἐνθα οὐ μόνον ἐπ' Ἀρσενίῳ δυσ-
 χεραίνει ὅτι ζῶντος ἀνθρώπου φόνος ἐνεκαλεῖτο, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῷ
 ποτηρίῳ πάλιν ἐθαύμαζε τὸ ποικίλον τῆς κατηγορίας καὶ πεπλανη-
 μένον ὅτι πῇ μὲν Μακαρίου τοῦ πρεσβυτέρου, πῇ δὲ Ἀθανασίου τοῦ
 25 ἐπισκόπου κατηγοροῦν ὡς κλάσαντος ταῖς χερσὶ τὸ ποτήριον, καὶ
 πάλιν συκοφάντας τοὺς Μελιτιτιανούς καὶ πάλιν Ἀθανάσιον καθα-
 ρώτατον ἀποφαίνεται. πῶς γὰρ οὐ συκοφάνται Μελιτιτιανοὶ καὶ 3
 πρό γε πάντων Ἰωάννης; ὁ εἰσελθὼν εἰς τὴν ἐκκλησίαν κοινωνήσας
 ἡμῖν, καταγνοὺς ἑαυτοῦ μὴδὲν ἔτι περὶ τοῦ ποτηρίου κινήσας, ἐπειδὴ
 30 τοὺς περὶ Εὐσέβιον εἶδε σπουδάζοντας τοῖς Ἀρειομανίταις οὐκ ἀπο-
 τολμῶντας δὲ φανερώς αὐτοῖς συνεργεῖν, ἀλλὰ ζητοῦντας ἄλλοις
 χρῆσθαι προσώποις, ἑαυτὸν ὑποβέβληκεν ὥσπερ τῶν ἔξω θεάτρων
 ὑποκριτὴν. καὶ ἡ μὲν ὑπόθεσις ἦν Ἀρειανῶν ἀγὼν καὶ τὸ πρωτό-
 τυπον ἐκείνους κατορθοῦν, ὑποβολὴ δὲ καὶ παράρτημα τούτων Ἰω-
 35 ἀννης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ἵνα οἱ τῶν Ἀρειανῶν σπουδασταὶ διὰ τῆς
 τούτων προφάσεως δικαστῶν σχήματι τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἀσεβείας
 ἀπώσωνται καὶ τὴν ἀσέβειαν ἐγκαταπήξωσι καὶ τοὺς Ἀρειανούς
 εἰσαγάγωσι τῇ ἐκκλησίᾳ. καὶ οἱ τὴν εὐσέβειαν ἐξωθῆσαι θέλοντες
 δι' ἀσεβείας νικῆσαι βιάζονται, καὶ οἱ τὴν ἀσέβειαν τὴν κατὰ Χρι-
 40 στοῦ προελόμενοι τοὺς τῆς ἀσεβείας ἐχθροὺς ὡς ἀσεβεῖς ἀνελεῖν
 ἐπεχείρησαν, καὶ ποτήριον ἡμῖν προφέρουσι κεκλασμένον, ἵνα δόξῃ
 καὶ Ἀθανάσιος κατὰ Χριστοῦ συνασεβεῖν αὐτοῖς. ποία γὰρ καὶ 4
 μνήμη παρ' αὐτοῖς ὀφείλεται ποτηρίου μυστικοῦ; πόθεν ἀσεβείας

- τῆς εἰς Χριστὸν προστάταις περὶ ποτηρίου νοῦς εὐσεβῆς; πόθεν τοῖς τὸν Χριστὸν μὴ γνωρίζουσι | ποτήριον Χριστοῦ γνώριμον; πῶς οἱ ποτήριον τιμᾶν προσποιούμενοι τὸν τοῦ ποτηρίου θεὸν ἀτιμάζουσιν; ἢ πῶς οἱ ποτήριον ὀδυρόμενοι τὸν ἐπίσκοπον τὸν ἐν αὐτῷ μυσταγωγ-
5 γοῦντα φονεῦσαι ζητοῦσι; καὶ ἐφόνευσαν ἂν τὸ ὅσον ἐν ἑαυτοῖς. πῶς δὲ οἱ τὸν θρόνον τὸν ἐστολισμένον ἐπισκοπικῶς ὀδυρόμενοι τὸν ἐν αὐτῷ καθήμενον ἐπίσκοπον ἀνελεῖν ζητοῦσιν; ἵνα καὶ ὁ θρόνος τὸν ἐπίσκοπον ζητῇ καὶ οἱ λαοὶ τῆς εὐσεβοῦς διδασκαλίας στερη-
10 θῶσιν. οὔτε οὖν ποτήριον οὔτε φόνος οὔτε τι τῶν ὑπ' αὐτῶν τερα- 5
τολογηθέντων εἰς τοῦτο αὐτοὺς προήγαγεν, ἀλλ' ἡ προειρημένη τῶν Ἀρειανῶν ἀσέβεια, δι' ἣν καὶ Ἀθανασίῳ καὶ ἄλλοις ἐπισκόποις ἐπιβουλευσάντες ἔτι καὶ νῦν τῇ ἐκκλησίᾳ πολεμοῦσιν. ἄρα γὰρ τίνες οἱ φόνους καὶ ἐξοριστίας ποιήσαντες; οὐχ οὗτοι; ἄρα τίνες ταῖς
15 ἔξωθεν προστασίαις χρώμενοι τοῖς ἐπισκόποις ἐπιβουλευοῦσιν; οὐχ οἱ περὶ Εὐσέβιον μᾶλλον καὶ οὐκ Ἀθανάσιος, ὥς αὐτοὶ γράφουσι; παρ' αὐτῶν γὰρ αὐτὸς καὶ ἄλλοι πεπόνθασι. καὶ γὰρ | καὶ πρε- 6
σβύτεροι τῆς Ἀλεξανδρείας τέσσαρες κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, καίτοι μὴδὲ εἰς Τύρον ἐξεληθόντες, ὑπερόριοι παρ' αὐτῶν γεγόνασιν. ἄρα τίνες οἱ θρήνων καὶ δακρύων ἄξιοι; οὐχ οἱ καὶ τὰ πρῶτα ποιήσαντες
20 καὶ δεύτερα συνάπτειν μὴ παραιτούμενοι καὶ πάντα συκοφαντοῦντες, ἵνα ἐπίσκοπον ἀπολέσωσι μὴ ὑπείκοντα τῇ τῆς ἀσεβείας αὐτῶν αἰ-
ρέσει; διὰ τοῦτο ἡ ἔχθρα τῶν περὶ Εὐσέβιον, διὰ τοῦτο τὰ ἐν Τύρῳ
κινήθηντα, διὰ τοῦτο αἱ προσποίητοι κρίσεις, διὰ τοῦτο νῦν καὶ χωρὶς
25 κρίσεως παρ' αὐτῶν ὥς πεπληροφορημένων γράμματα, διὰ τοῦτο αἱ πρὸς τὸν πατέρα τῶν βασιλέων καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς εὐσεβεστά-
τους βασιλεῖς διαβολαί.
- Οἷα γὰρ καὶ νῦν κατείρηται ὁ συλλειτουργὸς ἡμῶν Ἀθανάσιος, 18,1
ἀναγκαῖον ὑμᾶς εἰδέναι, ἵνα καὶ ἐκ τούτου καταγνῶτε τῆς πονηρίας
αὐτῶν καὶ γινώσκητε, ὅτι μὴδὲν ἄλλο ἢ φονεῦσαι ζητοῦσι τὸν ἄν-
30 δρα. σίτος παρὰ τοῦ πατρὸς τῶν βασιλέων ἐδίδοτο πρὸς τὰς τῶν 2
χρηῶν διατροφᾶς ἰδίᾳ μὲν Λιβύας, ἰδίᾳ δὲ τισιν ἐξ Αἰγύπτου. τοῦτον
πάντες λαμβάνουσιν ἄχρι νῦν Ἀθανασίου μὴδὲν ἐξ αὐτοῦ κομιζο-
μένου πλὴν μόνου τοῦ συγκάμνειν αὐτοῖς. ἀλλὰ νῦν ἐκείνων λαμβα-
35 νόντων, μὴ μεμψαμένων, ὁμολογούντων λαμβάνειν, διαβέβληται 3
Ἀθανάσιος ὥς ὅλον τὸν σῖτον πιπράσκων καὶ εἰς τὸ ἴδιον ἀποφερό-
μενος. καὶ τοῦτο ἔγραψε βασιλεὺς αἰτιώμενος ἐκ τῶν γεγεννημένων
διαβολῶν. τίνες τοίνυν οἱ διαβεβληκότες; οὐχ οἱ καὶ τὰ πρῶτα ποιή-
σαντες καὶ τὰ δεύτερα κινεῖν μὴ παραιτούμενοι; τίνες οἱ τῶν γραμ-
40 μάτων τούτων αἴτιοι τῶν παρὰ τοῦ βασιλέως λεγομένων; οὐχ οἱ 4
Ἀρειανοὶ σπουδάζοντες καὶ μὴδὲν κατὰ τοῦ ἀνδρὸς παραιτησάμενοι
μῆτε λέγειν μῆτε γράφειν; οὐδεὶς γὰρ ἂν τοὺς τοσαῦτα ποιήσαντας
ἄφεις ἄλλους ὑποπτεύσειε. | καὶ γὰρ ἐναργέστατον αὐτῶν τὸ δεῖ-
γμα τῆς διαβολῆς φαίνεται· σπουδάζουσι γὰρ τῆς ἐκκλησίας ἀφε-

λέσθαι τὸν σῖτον τῇ προφάσει τῆς διαβολῆς καὶ Ἀρειανοῖς παρασχεῖν, ὁ πάντων μάλιστα εἰς τοὺς αἰτίους τῆς σπουδῆς καὶ τοὺς ἐξάρχους αὐτῶν ἀνατρέχει τοὺς μῆτε φόνους κατὰ τοῦ ἀνδρὸς κινήσαι παραιτησαμένους, δι' ὧν ψευδῇ διαβεβλήκασι βασιλεῖ, μῆτε τῶν κλήρων 5 τῆς ἐκκλησίας ἀφελέσθαι τὰς τροφάς, ἵνα τῷ ὄντι κέρδος αἰρετικοῦς παράσχωνται.

Ἀπεστείλαμεν δὲ καὶ τὴν μαρτυρίαν τῶν κατὰ Λιβύην καὶ Πεντάπολιν καὶ τῶν ἐξ Αἰγύπτου συλλειτουργῶν ἡμῶν, ἵνα καὶ ἐκ τούτου γνῶτε τὴν κατὰ Ἀθανασίου γεγεννημένην συκοφαντίαν. ταῦτα 10 δὲ ποιοῦσιν, ἵνα φόβῳ λοιπὸν ἡσυχάζοντων τῶν τὰ τῆς εὐσεβείας φρονούντων ἢ τῶν ἀσεβῶν Ἀρειανῶν αἵρεσις ἀντεισαχθῇ. ἀλλὰ καὶ τῇ μὲν ὑμῶν εὐλαβείᾳ χάρις, ἀγαπητοί, ὅτι πολλάκις τοὺς Ἀρειανούς ἀναθεματίζοντες ἐγράψατε καὶ χώραν αὐτοῖς εἰς τὴν ἐκκλησίαν οὐ δέδωκατε· τῶν δὲ περὶ Εὐσέβιον ὁ ἐλεγχος ἐγγύς. ἰδοὺ γὰρ 2 μετὰ τὰ πρότερα παρ' αὐτῶν | περὶ τῶν Ἀρειανῶν γράμματα, ὧν καὶ ἀπεστείλαμεν τὰ ἀντίγραφα, φανερώς λοιπὸν τοὺς παρὰ πάσης τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἀναθεματισθέντας Ἀρειομανίτας ἐπεγεύρουσι κατὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐπίσκοπον αὐτοῖς κατέστησαν καὶ ταῖς ἀπειλαῖς καὶ τοῖς φόβοις διαιροῦσι τὰς ἐκκλησίας, ἵνα πανταχοῦ 20 συνεργοὺς ἔχωσι τῆς ἀσεβείας αὐτῶν. καὶ γὰρ καὶ διακόνους πρὸς τοὺς Ἀρειομανίτας ἀποστέλλουσιν, οἱ φανερώς συνάγονται παρ' αὐτοῖς καὶ γράφουσιν αὐτοῖς καὶ ἀντίγραφα παρ' αὐτῶν κομίζονται τὴν ἐκκλησίαν κατασχίζοντες καὶ κοινωνοῦντες αὐτοῖς καὶ γράμματα ἀποστέλλοντες πανταχοῦ τὴν αἵρεσιν αὐτῶν συνιστῶντα 25 καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἀποκηρύττοντα, ὥς δυνήσεσθε μαθεῖν, ἀφ' ὧν αὐτοὶ τῷ Ῥωμαίῳ ἐπισκόπῳ καὶ τάχα καὶ πρὸς ὑμᾶς ἐγράψαν. ὥς οὖν οὐκ ἀνεκδίκητα ταῦτά ἐστι, συνορᾶτε καὶ ὑμεῖς, ἀγαπητοί. δεινὰ γὰρ καὶ ἀλλότρια τῆς κατὰ Χριστὸν διδασκαλίας ἐστί. τούτου γοῦν ἔνεκεν κοινῇ συνελθόντες ἐγράψαμεν ὑμῖν ἀξιοῦντες ὑμῶν τὴν ἐν 30 Χριστῷ σύνεσιν ἀποδεξασθαι μὲν τὴν ὁμολογίαν ταύτην καὶ συναλγῆσαι τῷ συνεπισκόπῳ ἡμῶν Ἀθανασίῳ, ἀγανακτῆσαι δὲ κατὰ τῶν περὶ Εὐσέβιον τῶν τὰ τοιαῦτα ἐπιχειρούντων, πρὸς τὸ μηκέτι τοιαύτην κακίαν καὶ πονηρίαν κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἰσχύειν. ὑμᾶς γὰρ ἐκδίκους κατὰ τῆς τοιαύτης ἀδικίας ἐπικαλούμεθα ὑπομιμνήσκοντες τὸ ἀποστολικὸν «ἐξάρκατε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν.¹» πονηρὰ 35 γὰρ ἀληθῶς καὶ οὐκ ἄξια κοινωνίας τὰ παρ' αὐτῶν πραχθέντα. οὐκοῦν μηκέτι προσέχετε, κἂν πάλιν ὑμῖν γράφωσι κατὰ τοῦ ἐπισκόπου Ἀθανασίου (πάντα γὰρ ψευδῇ τὰ παρ' αὐτῶν), μηδ' ἂν ὀνόματα δὲ ἐπισκόπων | Αἰγυπτίων ἐγχαράττωσιν ἐπιστολαῖς. δῆλον 40 γὰρ ὅτι οὐχ ἡμεῖς ἐσμεν οἱ γράφοντες, ἀλλὰ Μελιτιανοὶ οἱ αἰεὶ σχισματικοί, οἱ καὶ μέχρι νῦν τὰς ἐκκλησίας ταράττοντες καὶ στάσεις

1. Α' Κορ. 5, 13.

κινουῦντες. καταστάσεις γὰρ ἀλόγους καὶ σχεδὸν ἐθνικῶν ποιοῦνται, καὶ τοιαῦτα πράττουσιν, ἃ δυσωπούμεθα μὲν γράφειν, δύνασθε δὲ μαθεῖν παρὰ τῶν ἀποσταλέντων παρ' ἡμῶν τῶν καὶ τὴν ἐπιστολὴν ὑμῖν ἐπιδιδόντων.

- 5 Ταῦτα μὲν οἱ ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου πρὸς πάντας καὶ πρὸς Ἰούλιον 20,1
τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ῥώμης, καὶ οἱ περὶ Εὐσέβιον δὲ πρὸς Ἰούλιον
ἔγραψαν, καὶ νομίζοντες ἡμᾶς ἐκφοβεῖν ἤξιωσαν σύνοδον καλέσαι
καὶ αὐτὸν Ἰούλιον, εἰ βούλοιτο, κριτὴν γενέσθαι. ἡμῶν τοίνυν ἀνελ-
θόντων εἰς τὴν Ῥώμην ἔγραψεν εἰκότως Ἰούλιος καὶ ἐπὶ τοὺς περὶ
10 Εὐσέβιον ἀποστείλας καὶ δύο πρεσβυτέρους ἑαυτοῦ Ἐλπίδιον καὶ
Φιλόξενον. ἐκεῖνοι δὲ ἀκούσαντες περὶ ἡμῶν ἐταράχθησαν οὐ 2
προσδοκῆσαντες ἡμᾶς ἀνέρχεσθαι, | καὶ παρητήσαντο προφάσεις
ἀπιθάνους πορισάμενοι, μᾶλλον δὲ φοβηθέντες, μὴ ἅπερ οἱ περὶ Οὐά-
λεντα καὶ Οὐρσάκιον ὡμολόγησαν, ταῦτα κατ' αὐτῶν ἐλεγχθῇ.
15 λοιπὸν οὖν συνελθόντες ἐπίσκοποι πλέον πεντήκοντα, ἐνθα Βίτων ὁ 3
πρεσβύτερος συνῆγεν, ἡμᾶς μὲν ἀπολογουμένους ἀπεδέξαντο καὶ
ἐκύρωσαν εἰς ἡμᾶς τὴν τε κοινωνίαν καὶ τὴν ἀγάπην. ἡγανάκτησαν
δὲ κατ' ἐκείνων καὶ ἤξιωσαν Ἰούλιον γράψαι τοῖς περὶ Εὐσέβιον
ταῦτα τοῖς καὶ γράψασιν αὐτῷ. καὶ ἔγραψεν αὐτὸς καὶ ἀπέστειλε
20 διὰ Γαβριανοῦ τοῦ κόμητος.

Ἐπιστολὴ Ἰουλίου

- Ἰούλιος Δ(ι)ανίῳ καὶ Φλακίλλῳ Ναρκίσσῳ Εὐσεβίῳ Μάρι Μα- 21,1
κεδονίῳ Θεοδώρῳ καὶ τοῖς σὺν αὐτοῖς τοῖς ἀπὸ Ἀντιοχείας γρά-
ψασιν ἡμῖν, ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς, ἐν κυρίῳ χαίρειν.
- 25 Ἀνέγνων τὰ γράμματα τὰ διὰ τῶν πρεσβυτέρων μου Ἐλπίδιου 2
καὶ Φιλοξένου ἀποκομισθέντα καὶ ἐθαύμασα, πῶς ἡμεῖς μὲν ἀγάπῃ
καὶ συνειδήσει ἀληθείας ἐγράψαμεν, ὑμεῖς δὲ μετὰ φιλονεικίας, καὶ
οὐχ ὥς ἔπρεπεν, ἐπεστείλατε. ὑπεροψία γὰρ καὶ ἀλαζονεία τῶν γρα-
ψάντων διὰ τῆς ἐπιστολῆς ἐδείκνυτο. ταῦτα δὲ ἀλλότρια τῆς ἐν Χρι-
30 στῷ πίστεώς ἐστιν. ἔδει γὰρ τὰ μετὰ ἀγάπης γραφέντα ἀμοιβῆς 3
τῆς ἴσης μετὰ ἀγάπης τυχεῖν καὶ μὴ μετὰ φιλονεικίας. ἡ οὐχὶ
ἀγάπης ἐστὶ γνώρισμα πρεσβυτέρους | ἀποστεῖλαι, συμπαθεῖν
τοῖς πάσχουσι, προτρέψασθαι τοὺς γράψαντας ἐλθεῖν, ἵνα πάντα θᾶτ-
τον λύσιν λαβόντα διορθωθῇναι δυνηθῇ, καὶ μηκέτι μήτε οἱ ἀδελφοὶ
35 ἡμῶν πάσχωσι μήτε ὑμᾶς τινες διαβάλλωσιν; ἀλλ' οὐκ οἶδα, τί τὸ 4
δόξαν οὕτως ὑμᾶς διατεθῆναι, ὥστε καὶ ἡμᾶς ποιῆσαι λογιζέσθαι
ὅτι καὶ ἐν οἷς ἐδόξατε ῥήμασιν ἡμᾶς τιμᾶν, ταῦτα μετασχηματίζό-
μενοι μετὰ εἰρωνείας τινὸς εἰρήκατε. καὶ γὰρ καὶ οἱ πρεσβύτεροι 4
οἱ ἀποσταλέντες, οὓς ἔδει μετὰ χαρᾶς ἐπανελθεῖν, τούναντίον λυπού-
40 μενοι ἐπανῆλθον, ἐφ' οἷς ἐωράκασιν ἐκεῖ γινομένοις. καὶ ἐγωγε τοῖς

γράμμασιν ἐντυχὼν πολλὰ λογισάμενος κατέσχον παρ' ἑμαυτῷ τὴν ἐπιστολὴν, νομίζων ὁμῶς ἤξειν τινὰς καὶ μὴ χρειάν εἶναι τῆς ἐπιστολῆς, ἵνα μὴ καὶ ἐς φανερόν ἐλθοῦσα πολλοὺς τῶν ἐνταῦθα λυπηθῇ· ἐπειδὴ δὲ μηδενὸς ἐλθόντος ἀνάγκη γέγονεν αὐτὴν προκομισθῆναι, ὁμολογῶ ὑμῖν, πάντες ἐθαύμασαν καὶ ἐγγὺς ἀπιστίας γεγόνασιν, εἰ ὅλως παρ' ὑμῶν τοιαῦτα ἐγράφη· φιλονεικίας γὰρ μᾶλλον καὶ οὐκ ἀγάπης ἦν ἡ ἐπιστολή. εἰ μὲν οὖν φιλοτιμίας λόγων ἕνεκεν ὁ ὑπαγορεύσας ἔγραψεν, ἄλλων τὸ τοιοῦτον ἐπιτήδευμα. ἐν γὰρ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς οὐ λόγων ἐπίδειξις ἐστίν, | ἀλλὰ κανόνες ἀποστο-
 10 λικοὶ καὶ σπουδὴ τοῦ μὴ σκανδαλίζειν ἓνα τῶν μικρῶν τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. συμφέρεي γὰρ κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν λόγον «μῦλον ὀνικὸν κρεμασθῆναι εἰς τὸν τράχηλον καὶ καταποντισθῆναι ἢ σκανδαλίσαι καὶ ἓνα τῶν μικρῶν.¹» εἰ δὲ ὡς τινῶν λελυπημένων διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους μικροψυχίαν (οὐ γὰρ ἂν εἴποιμι πάντων εἶναι ταύτην γνώ-
 15 μην) τοιαύτη γέγονεν ἡ ἐπιστολή, ἔπρεπε μὲν μηδὲ ὅλως λυπηθῆναι μηδὲ «ἐπιδῦναι τὸν ἥλιον ἐπὶ τῇ λύπῃ²», ἔδει δὲ ὁμῶς μὴ εἰς τοσοῦτον προαχθῆναι, ὥστε καὶ ἐγγραφον αὐτὴν ἐπιδείξασθαι.

Τί γὰρ καὶ γέγονεν ἄξιον λύπης ἢ ἐν τίνι ἦν ἄξιον λυπηθῆναι 22, 1
 ὑμᾶς οἷς καὶ ἐγράψαμεν; ἢ ὅτι προετρεψάμεθα εἰς σύνοδον ἀπαντή-
 20 σαι; ἀλλὰ τοῦτο μᾶλλον ἔδει μετὰ χαρᾶς δέξασθαι. οἱ γὰρ παρρησίαν ἔχοντες, ἐφ' οἷς πεποιήκασι καί, ὡς αὐτοὶ λέγουσι, «κεκρίκασιν», οὐκ ἀγανακτοῦσιν, εἰ παρ' ἐτέρων ἐξετάζοιτο ἡ κρίσις, ἀλλὰ θαρροῦσιν, ὅτι αἰ δικαίως ἔκριναν ταῦτα ἄδिका οὐκ ἂν ποτε γένοιτο.

διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν μεγάλῃ συνόδῳ συνελθόν- 2
 25 τες ἐπίσκοποι οὐκ ἄνευ θεοῦ βουλήσεως συνεχώρησαν ἐν ἐτέρᾳ συνόδῳ τὰ τῆς προτέρας ἐξετάζεσθαι, ἵνα καὶ οἱ κρίνοντες πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες τὴν ἐσομένην δευτέραν κρίσιν μετὰ πάσης ἀσφαλείας ἐξετάζωσι καὶ οἱ κρινόμενοι πιστεύωσι, μὴ κατ' ἔχθραν τῶν προτέρων, ἀλλὰ κατὰ τὸ δίκαιον ἑαυτοὺς κρίνεσθαι. εἰ δὲ τὸ τοιοῦτον ἔθος
 30 παλαιὸν τυγχάνον, μνημονευθὲν δὲ καὶ γραφὲν ἐν τῇ μεγάλῃ συνόδῳ, ὑμεῖς τοῦτο παρ' ὑμῖν ἰσχύειν οὐ θέλετε, ἀπρεπὴς μὲν ἡ τοιαύτη παραίτησις· τὸ γὰρ ἅπαξ συνήθειαν ἐσχηκὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ὑπὸ συνόδων βεβαιωθὲν | οὐκ εὐλογον ὑπὸ ὀλίγων παραλύεσθαι. ἄλλως τε οὐδὲν ἐν τούτῳ δικαίως ἂν φανεῖεν λυπηθέντες. οἱ γὰρ
 35 παρ' ὑμῶν τῶν περὶ Εὐσέβιον ἀποσταλέντες μετὰ γραμμάτων, λέγω δὴ Μακάριος ὁ πρεσβύτερος καὶ Μαρτύριος καὶ Ἡσύχιος οἱ διάκονοι, ἀπαντήσαντες ἐνταῦθα, ὡς οὐκ ἠδυνήθησαν πρὸς τοὺς ἐλθόντας Ἀθανασίου πρεσβυτέρους ἀντιστῆναι, ἀλλ' ἐν πᾶσι διετρέποντο καὶ διηλέγχοντο, τὸ τηρικαῦτα ἤξίωσαν ἡμᾶς ὥστε σύνοδον
 40 συγκροτῆσαι καὶ γράψαι καὶ Ἀθανασίῳ τῷ ἐπισκόπῳ εἰς Ἀλεξάνδρειαν, γράψαι δὲ καὶ τοῖς περὶ Εὐσέβιον, ἵνα ἐπὶ παρουσίᾳ πάντων

- ἡ δικαία κρίσις ἐξενεχθῆναι δυναθῇ· τότε γὰρ καὶ ἀποδεικνύναι πάντα
τὰ κατὰ Ἀθανάσιον ἐπηγγέλαντο. κοινῇ γὰρ ὕφ' ἡμῶν διηλέγ- 4
χθησαν οἱ περὶ Μαρτύριον καὶ Ἡσύχιον καὶ οἱ Ἀθανασίου τοῦ ἐπι-
σκόπου πρεσβύτεροι μετὰ πεποιθήσεως ἀνίσταντο, οἱ δὲ περὶ Μαρ-
5 τύριον, εἰ δεῖ τάληθές εἰπεῖν, ἐν πᾶσι διετρέποντο, ὅθεν καὶ ἡξίωσαν
σύνοδον γενέσθαι. εἰ τοίνυν μηδὲ τῶν περὶ Μαρτύριον καὶ Ἡσύ- 5
χιον ἀξιώσαντων γενέσθαι σύνοδον προτρεψάμενος ἡμῖν ἐγὼ σκῦλαι
τοὺς γράψαντας ἕνεκεν τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν τῶν αἰτιωμένων ἀδικίαν
πεπονημένοι, καὶ οὕτως | εὐλογος ἦν καὶ δικαία ἡ προτροπή, ἔστι γὰρ
10 ἐκκλησιαστικὴ καὶ θεῶ ἀρέσκουσα· ὅτε δὲ οὐς ὑμεῖς αὐτοὶ οἱ περὶ Εὐ-
σέβιον ἀξιοπίστους ἡγήσασθε, καὶ οὗτοι ἡξίωσαν ἡμᾶς συγκαλέσαι,
ἀκόλουθοι ἦν τοὺς κληθέντας μὴ λυπηθῆναι, ἀλλὰ μᾶλλον προθύμως
ἀπαντῆσαι. οὐκοῦν ἡ μὲν δόξασα ἀγανάκτησις τῶν λυπηθέντων 6
προπετής, ἡ δὲ παραίτησις τῶν μὴ θελησάντων ἀπαντῆσαι ἀπρεπής
15 καὶ ὑποπτος ἐκ τούτων δείκνυται. αἰτιαῖται τις ἂν πράττων αὐτὸς ἀπο-
δέχεται, εἰ παρ' ἐτέρου γινόμενα βλέπει; εἰ γάρ, ὡς γράφετε, ἄσα-
λευτον ἔχει τὴν ἰσχὺν ἐκάστη σύνοδος, καὶ ἀτιμάζεται ὁ κρίνας ἂν
παρ' ἐτέρων ἡ κρίσις ἐξετάζεται, σκοπεῖτε, ἀγαπητοί, τίνες εἰσὶν
οἱ σύνοδον ἀτιμάζοντες καὶ τίνες τὰ τῶν φθασάντων κρίναι διαλύ-
20 οῦσι. καὶ ἵνα μὴ τὰ καθ' ἕκαστον νῦν ἐξετάζων ἐπιβαρεῖν τινας
δοκῶ, ἀλλὰ τό γε τελευταῖον γενόμενον, ἐφ' ᾧ καὶ φρίζειεν ἂν τις ἀκού-
ων, ἀρκεῖ πρὸς ἀπόδειξιν πάντων τῶν παραλειφθέντων.
- Οἱ Ἀρειανοὶ οἱ ἀπὸ τοῦ τῆς μακαρίας μνήμης Ἀλεξάνδρου τοῦ 23,1
γενομένου ἐπισκόπου τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπὶ ἀσεβείᾳ ἐκβληθέντες
25 οὐ μόνον ὑπὸ τῶν καθ' ἕκαστην πόλιν ἀπεκηρύχθησαν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ
πάντων τῶν κοινῇ συνελθόντων ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν μεγάλῃ συνόδῳ
ἀνεθεματίσθησαν. οὐ γὰρ ἦν αὐτῶν τὸ τυχὸν πλημμέλημα, οὐδὲ εἰς
ἄνθρωπον ἦσαν ἁμαρτήσαντες, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰη-
σοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. καὶ ὁμοίως οἱ ὑπὸ πάσης 2
30 τῆς οἰκουμένης ἀποκηρυχθέντες καὶ κατὰ πᾶσαν ἐκκλησίαν στηλι-
τευθέντες νῦν λέγονται δεδέχθαι, ἐφ' ᾧ καὶ ὑμᾶς ἀκούσαντας χαλε-
παίνειν δίκαιον ἡγοῦμαι. τίνες οὖν εἰσιν οἱ 'σύνοδον ἀτιμάζοντες;
οὐχ οἱ τῶν τριακοσίων τὰς ψήφους παρ' οὐδὲν θέμενοι καὶ ἀσέβειαν
εὐσεβείας προκρίναντες; | ἡ μὲν γὰρ τῶν Ἀρειομανιτῶν αἵρεσις 3
35 ὑπὸ πάντων τῶν ἀπανταχοῦ ἐπισκόπων κατεγνώσθη καὶ ἀπεκηρύ-
χθη, Ἀθανασίος δὲ καὶ Μάρκελλος οἱ ἐπίσκοποι πλείονας ἔχουσι
τοὺς ὑπὲρ ἑαυτῶν λέγοντας καὶ γράφοντας. Μάρκελλος μὲν γὰρ ἐμαρ-
τυρήθη ἡμῖν καὶ ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν συνόδῳ τοῖς τὰ Ἀρείου φρο-
νοῦσιν ἀντειρηκώς, Ἀθανάσιος δὲ ἐμαρτυρήθη μηδὲ ἐν Τύρῳ κατα-
40 γνωσθεῖς, ἐν δὲ τῷ Μαρεώτῃ μὴ παρεῖναι, ἐνθα τὰ ὑπομνήματα κατ'
αὐτοῦ γεγενῆσθαι λέγεται. οἴδατε δέ, ἀγαπητοί, ὅτι τὰ κατὰ
μονομέρειαν ἰσχύον οὐκ ἔχει, ἀλλ' ὑποπτα τυγχάνει. καὶ ὁμοίως τού- 4
των ὄντων ἡμεῖς ὑπὲρ ἀκριβείας οὔτε ὑμῖν οὔτε τοῖς ὑπὲρ αὐτῶν

- γράφασι πρόκριμα πτωχύντες προετρεψάμεθα τοὺς γράψαντας ἐλθεῖν, ἐν' ἐπειδὴ πλείους | εἰσὶν οἱ ὑπὲρ αὐτῶν γράψαντες, ἐπὶ συνόδου πάντα ἐξετασθῇ πρὸς τὸ μηδὲ τὸν ἀνάτιον κατακριθῆναι μήτε τὸν ὑπεύθυνον ὡς καθαρὸν λογισθῆναι. οὐκοῦν οὐ παρ' ἡμῶν ἀτιμά-
 5 ζεται σύνοδος, ἀλλὰ παρ' ἐκείνων τῶν ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε τοὺς παρὰ πάντων κατακριθέντας Ἀρειανούς καὶ παρὰ γνώμην τῶν κρινάντων δεξαμένων. οἱ γὰρ πλείονες ἤδη ἀναλύσαντές εἰσι σὺν Χριστῷ¹, οἱ δὲ ἔτι καὶ νῦν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ἐξετάζονται ἀγανακτοῦντες ὅτι τὴν αὐτῶν κρίσιν ἔλυσάν τινες.
- 10 Τοῦτο δὲ καὶ ἀπὸ τῶν γενομένων μὲν ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ ἐγνω- 24,1
 μεν (καὶ γὰρ καὶ Καρπῶνης τις ἐκβληθεὶς ὑπὸ Ἀλεξάνδρου διὰ τὴν Ἀρείου αἵρεσιν μετὰ τινων καὶ αὐτῶν ἐκβληθέντων διὰ τὴν αὐτὴν αἵρεσιν ἐληλύθασιν ἐνταῦθα ἀποσταλέντες παρὰ Γρηγορίου τινός), ὁμῶς δὲ ἐμάθομεν καὶ παρὰ Μακαρίου τοῦ πρεσβυτέρου καὶ Μαρτυ-
 15 ρίου καὶ Ἡσυχίου τῶν διακόνων. πρὸ τοῦ γὰρ ἀπαντῆσαι τοὺς Ἀθανασίου πρεσβυτέρους προετρέποντο ἡμᾶς γράφειν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Πιστῷ τινι, ἡνίκα καὶ Ἀθανάσιος ὁ ἐπίσκοπος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἦν. τοῦτον δὲ τὸν Πιστὸν οἱ Ἀθανασίου τοῦ ἐπισκόπου 2
 πρεσβύτεροι παραγενόμενοι ἀπέδειξαν εἶναι Ἀρειανὸν ἐκβληθέντα
 20 μὲν ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῆς κατὰ Νίκαιαν συνόδου, κατασταθέντα δὲ ὑπὸ Σεκουνδου τινός, ὃν ἡ μεγάλη σύνοδος Ἀρειανὸν ὄντα ἐξέβαλε. τοῦτο δὲ οὐδὲ αὐτοὶ οἱ περὶ Μαρτύριον ἀντέλεγον οὐδὲ ἡρνοῦντο τὸν Πιστὸν ὑπὸ Σεκουνδου ἐσχηκέναι τὴν κατάστασιν. σκοπεῖτε τοίνυν καὶ ἐκ τούτων, τίνας ἂν ὑπὸ μέμψιν δικαίως γένοι-
 25 το, οἱ μὴ | πεισθέντες ἡμεῖς, ὥστε Πιστῷ τῷ Ἀρειανῷ γράψαι, ἢ οἱ συμβουλευόντες ἄτιμάσαι τὴν μεγάλην σύνοδον καὶ τοῖς ἀσεβέσιν ὡς εὐσεβέσι γράψαι; καὶ γὰρ καὶ Μακάριος ὁ πρεσβύτερος 3
 ὁ παρὰ Εὐσεβίου μετὰ τῶν περὶ Μαρτύριον ἀποσταλεῖς ὡς ἤκουσεν ἐπιστάντας τοὺς πρεσβυτέρους Ἀθανασίου, ἐκδεχομένων ἡμῶν τὴν
 30 παρουσίαν αὐτοῦ μετὰ τῶν περὶ Μαρτύριον καὶ Ἡσυχιον, ἀπεδήμησε νυκτὸς καίτοι νοσῶν τῷ σώματι, ὡς ἐκ τούτου λοιπὸν ἡμᾶς ἀκολούθως στοχάζεσθαι ὅτι αἰσχυνόμενος τὸν κατὰ Πιστοῦ ἐλεγχον ἀνεχώρησεν. ἀδύνατον γὰρ τὴν κατάστασιν Σεκουνδου τοῦ Ἀρειανοῦ ἐν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ ἰσχύσαι. ἄτιμία γὰρ ἀληθῶς αὕτη 4
 35 κατὰ τῆς συνόδου καὶ τῶν ἐν αὐτῇ συνελθόντων ἐπισκόπων, ἂν τὰ μετὰ τοσαύτης σπουδῆς καὶ εὐλαβείας ὡς θεοῦ παρόντος γενομένα ἀντὶ μηδενὸς λυθῇ.
- Εἶπερ οὖν, ὡς γράφετε, ἔκ τοῦ κατὰ Νοβάτον καὶ τὸν Σαμο- 25,1
 σατέα Παῦλον παραδείγματος τὰ τῶν συνόδων ἰσχύειν δόγματα
 40 χρή, ἔδει μᾶλλον μὴ λυθῆναι τῶν τριακοσίων τὴν ψῆφον, ἔδει τὴν καθολικὴν σύνοδον ὑπὸ τῶν ὀλίγων μὴ ἀτιμασθῆναι. αἵρετικοὶ γὰρ

1. Πρβλ. Φίλιπ. 1, 23.

- οἱ Ἀρειανοὶ ὥσπερ κακεῖνοι καὶ ὅμοιοι αἱ κατὰ τούτων ψῆφοι ταῖς
κατ' ἐκείνων. τούτων δὲ τολμηθέντων τίνες εἰσὶν οἱ 'φλόγα διχο-
νοίας ἀνάφαντες'; ἡμᾶς γὰρ τοῦτο πεποιηκέναι γράψαντες ἐμέμ-
ψασθε. ἄρ' οὖν ἡμεῖς διχονοίας εἰργασάμεθα οἱ συναλγούντες τοῖς
5 πάσχουσιν | ἀδελφοῖς καὶ κατὰ κανόνα πάντα πεποιηκότες; ἢ οἱ
φιλονείκως καὶ παρὰ κανόνα τῶν τριακοσίων τὴν ψῆφον λύσαντες
καὶ κατὰ πάντα τὴν σύνοδον ἀτιμάσαντες; οὐ γὰρ μόνον οἱ Ἀ- 2
ρειανοὶ ἐδέχθησαν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μεμελετήκασιν
ἐπίσκοποι διαβαίνειν. εἰ οὖν ἀληθῶς ἴσην καὶ τὴν αὐτὴν ἡγεῖσθε
10 τιμὴν τῶν ἐπισκόπων καὶ μὴ ἐκ τοῦ μεγέθους τῶν πόλεων, ὥς γρά-
φετε, 'κρίνετε τοὺς ἐπισκόπους', ἔδει τὸν πεπιστευμένον μικρὰν
μένειν ἐν τῇ πιστευθείσῃ καὶ μὴ ἐξουθενεῖν μὲν τὸ πεπιστευμένον,
μεταβαίνειν δὲ εἰς τὴν μὴ ἐγχειρισθείσαν, ἵνα τῆς μὲν παρὰ θεοῦ δο-
θείσης καταφρονῇ, τὴν δὲ τῶν ἀνθρώπων κενοδοξίαν ἀγαπήσῃ.
15 οὐκοῦν, ἀγαπητοί, ἔδει ἀπαντῆσαι καὶ μὴ παραιτήσασθαι, ἵνα καὶ 3
τέλος λάβῃ τὸ πρᾶγμα· τοῦτο γὰρ ὁ λόγος ἀπαιτεῖ. ἀλλ' ἴσως ἡ προ-
θεσμία ἐνεπόδισε· γράψαντες γὰρ ἐμέμψασθε, ὅτι 'στενὴν τὴν προ-
θεσμίαν τῆς συνόδου' ὥρισamen, ἀλλὰ καὶ τοῦτο, ἀγαπητοί, πρό-
φασίς ἐστιν. εἰ μὲν γὰρ ἐρχομένους τινὰς συνέκλεισεν ἡ ἡμέρα, στε-
20 νὸν ἂν τὸ διάστημα τῆς προθεσμίας ἡλέγχθη, εἰ δὲ οἱ ἐλθεῖν μὴ
βουλόμενοι κατεσχῆκασιν καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ἕως αὐτοῦ τοῦ Ἰαν-
νουαρίου μηνός, μὴ θαρρούντων ἐστὶν ἡ πρόφασις. ἤλθον γὰρ ἂν, 4
ὥς προεῖπον, εἰ ἐθάρρουν, οὐ πρὸς τὸ διάστημα τῆς ὁδοῦ σκοποῦντες
οὐδὲ πρὸς τὴν προθεσμίαν ὀρῶντες, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς δικαίοις καὶ | τοῖς
25 εὐλόγοις παρρησιαζόμενοι. ἀλλ' ἴσως διὰ τὸν καιρὸν οὐκ ἀπήντησαν.
τοῦτο γὰρ γράφοντες πάλιν ἐδηλώσατε, ὥς ἄρα ἔδει ἡμᾶς 'σκοπή-
σαντας τὸν ἐπὶ τῆς Ἐφῶς καιρὸν' μὴ προτρέψασθαι ὑμᾶς ἀπαντῆ-
σαι. εἰ μὲν οὖν διὰ τὸ τοιοῦτον εἶναι τὸν καιρὸν οὐκ ἀπηντήσατε,
ὥς φατε, ἔδει προτέρους ὑμᾶς τὸν καιρὸν τοῦτον σκοπήσαντας μὴ
30 αἰτίους ὀχίσματος μὴδὲ ὀλουγῆς καὶ θρήνων ἐν ταῖς ἐκκλησίαις
γενέσθαι. νῦν δὲ οἱ ταῦτα πεποιηκότες ἔδειξαν μὴ τὸν καιρὸν αἵ-
τιον, ἀλλὰ τὴν προαίρεσιν τῶν μὴ θελησάντων ἀπαντῆσαι.
Θαυμάζω δὲ κακεῖνο τὸ μέρος τῆς ἐπιστολῆς, πῶς ὅλως κἂν 26,1
ἐγράφη παρ' ὑμῶν ὅτι δὴ 'τοῖς περὶ Εὐσέβιον μόνοις καὶ οὐ πᾶσιν
35 ὑμῖν' μόνοις ἔγραψα· εὐχέριαν γὰρ τῶν μεμψαμένων μᾶλλον ἂν τις
εὔροι ἥπερ ἀλήθειαν. ἐγὼ γὰρ οὐκ ἄλλοθεν λαβὼν κατὰ Ἀθανά-
σιου γράμματα ἢ διὰ τῶν περὶ Μαρτύριον καὶ Ἡσύχιον ἐκείνοις
ἀνάγκη ἔγραψα τοῖς καὶ γράψασι κατ' αὐτοῦ. ἔδει τοίνυν ἢ τοὺς περὶ
Εὐσέβιον μὴ μόνοις χωρὶς πάντων ὑμῶν γράψαι ἢ ὑμᾶς, οἷς μὴ ἔγρα-
40 ψα, μὴ λυπεῖσθαι, εἰ ἐκείνοις ἐγράφη τοῖς καὶ γράψασιν. | εἰ γὰρ
ἐχρῆν καὶ πᾶσιν ὑμῖν ἐπιστεῖλαι, ἔδει καὶ ὑμᾶς σὺν ἐκείνοις γράψαι.
νῦν δὲ τὸ ἀκόλουθον σκοποῦντες ἐκείνοις ἔγραψαμεν τοῖς καὶ δη- 2
λώσασιν ἡμῖν καὶ τοῖς ἀποστείλασι πρὸς ἡμᾶς. εἰ δὲ καὶ τὸ μόνον

- ἐμὲ γεγραφέναι ἐκεῖνοις ἐκίνησεν ὑμᾶς, ἀκόλουθόν ἐστιν ὑμᾶς ἀγανακτεῖν, ὅτι καὶ μόνῳ ἐμοὶ ἔγραψαν. ἀλλὰ καὶ ἐν τούτῳ πιθανὴ μὲν καὶ οὐκ ἄλογος ἡ πρόφασις, ἀγαπητοί, ὅμως δὲ γνωρίζαι ὑμῖν ἀναγκαῖον ὅτι, εἰ καὶ μόνος ἔγραψα, ἀλλ' οὐκ ἐμοῦ μόνου ἐστὶν αὕτη ἡ
- 5 γνῶμη ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν κατὰ τὴν Ἱταλίαν καὶ τῶν ἐν τούτοις τοῖς μέρεσιν ἐπισκόπων. καὶ ἔγωγε τοὺς πάντας οὐκ ἠθέλησα ποιῆσαι γράψαι, ἵνα μὴ παρὰ πολλῶν τὸ βάρος ἔχωσιν. ἀμέλει καὶ νῦν 3
- τῇ ὀρισθείσῃ προθεσίᾳ συνῆλθον ἐπίσκοποι καὶ ταύτης τῆς γνώμης γεγόνασιν, ἣν πάλιν γράφων ὑμῖν σημαίνω, ὥστε, ἀγαπητοί, εἰ καὶ
- 10 μόνος ἐπιστέλλω, ἀλλὰ πάντων γνῶμην εἶναι ταύτην γινώσκετε. ταῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ μὴ εὐλόγως τινὰς ἐξ ὑμῶν προφάσεις, ἀλλὰ ἀδίκους καὶ ὑπόπτους πορίσασθαι.
- Περὶ δὲ τοῦ μὴ εὐχερῶς μηδὲ ἀδίκως ἡμᾶς ὑποδεδέχθαι εἰς 27, 1
- κοινωνίαν τοὺς συνεπισκόπους ἡμῶν Ἀθανάσιον καὶ Μάρκελλον,
- 15 εἰ καὶ τὰ προλεχθέντα ἱκανά, ὅμως διὰ βραχέων εὐλογον ὑμῖν δεῖξαι. ἔγραψαν οἱ περὶ Εὐσέβιον πρότερον κατὰ τῶν περὶ Ἀθανάσιον, ἔγραψατε δὲ καὶ νῦν ὑμεῖς, ἔγραψαν | δὲ καὶ πλεῖστοι ἐπίσκοποι ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐξ ἄλλων ἐπαρχιῶν ὑπὲρ Ἀθανασίου. πρῶτον μὲν 2
- 20 οὖν τὰ κατ' αὐτοῦ γράμματα παρ' ὑμῶν μάχεται πρὸς ἑαυτὰ καὶ οὐδεμίαν συμφωνίαν ἔχει τὰ δευτέρα πρὸς τὰ πρῶτα, ἀλλ' ἐν πολλοῖς τὰ πρῶτα ὑπὸ τῶν δευτέρων λύεται καὶ τὰ δευτέρα ὑπὸ τῶν πρώτων διαβάλλεται· ἀσυμφώνων δὲ ὄντων τῶν γραμμάτων οὐδεμία πίστις περὶ τῶν λεγομένων ἐστίν. ἔπειτα, εἰ τοῖς παρ' ὑμῶν γραφεῖσιν ἀξι- οὔτε πιστεῦειν, ἀκόλουθόν ἐστι καὶ τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ γράψαι μὴ ἀπι- 3
- 25 στῆσαι, καὶ μάλιστα ὅτι ὑμεῖς μὲν πόρρωθεν, ἐκεῖνοι δὲ ἐν τοῖς τόποις ὄντες καὶ εἰδότες τὸν ἄνδρα καὶ τὰ ἐκεῖ γινόμενα πράγματα γράφουσι μαρτυροῦντες αὐτοῦ τῷ βίῳ καὶ διαβεβαιούμενοι ἐν πᾶσιν αὐτὸν συσκευὴν πεπονθέναι. καὶ πάλιν Ἀρσένιος τις ἐπίσκοπος 3
- 30 ζῆν, ἀλλὰ καὶ φιλίαν ἔχειν πρὸς αὐτόν. τὰ ὑπομνήματα τὰ ἐν Μαρεώτῃ γεγόμενα διεβεβαιώσατο κατὰ μονομέρειαν γεγενῆσθαι· μήτε γὰρ ἐκεῖ παρῆναι Μακάριον τὸν πρεσβύτερον τὸν κατηγορούμενον μήτε αὐτὸν τὸν ἐπίσκοπον αὐτοῦ Ἀθανάσιον. καὶ τοῦτο οὐ μόνον ἐκ τῶν αὐτοῦ λόγων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὑπομνημάτων, | ὧν ἐκόμισαν 4
- 35 ἡμῖν οἱ περὶ Μαρτύριον καὶ Ἡσύχιον, ἐγνωμεν. ἀναγνόντες γὰρ εὖρομεν ὅτι ὁ μὲν κατήγορος Ἰσχύρας ἐκεῖ παρῆν, οὔτε δὲ Μακάριος οὔτε ὁ ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος· ἀλλὰ καὶ τοὺς πρεσβυτέρους Ἀθανασίου ἀξιοῦντας παρῆναι καὶ μὴ συγχωρηθέντας. ἔδει δέ, ἀγαπητοί, 5
- 40 εἴπερ μετὰ ἀληθείας ἐγένετο τὸ κριτήριον μὴ μόνον τὸν κατήγορον, ἀλλὰ καὶ τὸν κατηγορούμενον παρῆναι. ὥσπερ γὰρ ἐν τῇ Τύρῳ Μακάριος παρῆν ὁ κατηγορούμενος καὶ Ἰσχύρας ὁ κατήγορος, καὶ οὐδὲν ἐδείχθη, οὕτως ἔδει καὶ ἐν τῷ Μαρεώτῃ μὴ μόνον ἀπελθεῖν τὸν κατήγορον, ἀλλὰ καὶ τὸν κατηγορούμενον, ἵνα παρῶν ἡ ἐλεγχοῦ

ἢ μὴ ἐλεγχοίς δείξῃ τὴν συκοφαντίαν. νῦν δὲ τούτου μὴ γενομένου, ἀλλὰ μόνου ἀπελθόντος τοῦ κατηγοροῦ, μεθ' ὧν παρητήσατο Ἀθανάσιος, ὑποπτα τὰ πράγματα φαίνεται.

- Ἦτις αὐτὸ δὲ καὶ τοὺς ἀπελθόντας εἰς τὸν Μαρεώτην παρὰ γνώμην 28,1
 5 αὐτοῦ ἀπεληλυθέναι. ἔλεγε γὰρ ὅτι Θεόγνιον καὶ Μάριν καὶ Θεό-
 δωρον, Οὐρσάκιον καὶ Οὐάλεντα καὶ Μακεδόνιον ὑπόπτους ὄντας
 ἀπέστειλαν. καὶ τοῦτο οὐκ ἐκ τῶν λόγων αὐτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ
 τῆς ἐπιστολῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ γενομένου ἐπισκόπου τῆς Θεσσαλο-
 νίκης ἐδείκνυε. προήνεγκε γὰρ ἐπιστολὴν αὐτοῦ γραφεῖσαν πρὸς
 10 Διονύσιον τὸν ἐν τῇ συνόδῳ κόμητα, ἐν ᾗ δηλοῖ φανεράν συσκευὴν
 γενέσθαι κατὰ Ἀθανασίου. καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ κατηγοροῦ Ἰσχύρα 2
 προεκόμισε χεῖρα ὁλόγραφον αὐθεντικὴν, ἐν ᾗ μάρτυρα τὸν θεὸν τὸν
 παντοκράτορα ἐπικαλούμενος μήτε ποτηρίου κλάσιν μήτε τραπέζης
 ἀνατροπὴν γεγενῆσθαι ἔλεγε, ἀλλ' ὑποβεβλησθαι ἑαυτὸν ὑπὸ τινων
 15 πλάσασθαι ταύτην τὴν κατηγορίαν. ἀπαντήσαντες δὲ καὶ πρεσβύ-
 τεροι τοῦ Μαρεώτου διεβεβαίωσαντο μήτε τὸν Ἰσχύραν πρεσβύτερον
 εἶναι τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας μήτι τι τοιοῦτον πεπλημμεληκέναι
 Μακάριον, ὅποιον ἐκεῖνος κατηγορήσεν. οἱ πρεσβύτεροι δὲ καὶ οἱ 3
 διάκονοι ἀπαντήσαντες ἐνταῦθα οὐκ ὀλίγα, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἐμαρτύ-
 20 ρησαν ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου Ἀθανασίου διεβεβαιούμενοι μηδὲν ἀλη-
 θὲς εἶναι τῶν κατ' αὐτοῦ λεγομένων, συσκευὴν δὲ αὐτὸν πεπονθέναι.
 καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου δὲ καὶ Λιβύης πάντες ἐπίσκοποι γράφοντες
 διεβεβαίωσαντο καὶ τὴν κατάστασιν αὐτοῦ ἔννομον καὶ ἐκκλησια-
 στικὴν γεγονέναι καὶ πάντα τὰ παρ' ὑμῶν λεγόμενα κατ' αὐτοῦ εἶναι
 25 ψευδῆ· οὔτε γὰρ φόνον γεγενῆσθαι οὔτε τινὰς ἀναιρεθῆναι δι' αὐτὸν
 οὔτε κλάσιν ποτηρίου γεγενῆσθαι, ἀλλὰ πάντα εἶναι ψευδῆ. καὶ ἐκ 4
 τῶν ὑπομνημάτων δὲ τῶν ἐν Μαρεώτῃ κατὰ μονομέρειαν γενομένων
 ἐδείκνυν ἐπὶ ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος ἕνα κατηχοῦμενον ἐξετασθέντα
 καὶ εἰπόντα ἔνδον εἶναι μετὰ Ἰσχύρα, | ὅτε Μακάριος ὁ πρεσβύτερος
 30 Ἀθανασίου, ὡς λέγουσιν, ἐπέστη τῷ τόπῳ, καὶ ἄλλους δὲ ἐξετα-
 σθέντας καὶ εἰπόντας τὸν μὲν «ἐν κελίῳ μικρῷ», τὸν δὲ «ὀπισθεν τῆς
 θύρας κατακεῖσθαι τὸν Ἰσχύραν τότε νοσοῦντα», ὅτε Μακάριον λέ-
 γουσιν ἀπνηγνῆναι ἐκεῖ. ἀπὸ δὲ τούτων ὧν ἔλεγε, καὶ ἡμεῖς ἀκο- 5
 λούθως στοχαζόμεθα ὅτι πῶς οἷόν τε τὸν ὀπισθεν τῆς θύρας νόσω
 35 κατακείμενον τότε ἐστήκηναι καὶ λειτουργεῖν καὶ προσφέρειν· ἢ πῶς
 οἷόν τε ἦν προσφορὰν προκεῖσθαι ἔνδον ὄντων τῶν κατηχομένων· εἰ
 γὰρ ἔνδον ἦσαν οἱ κατηχοῦμενοι, οὕτω ἦν ὁ καιρὸς τῆς προσφορᾶς.
 ταῦτα, ὥσπερ εἴρηται, ἔλεγε ὁ ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος καὶ ἐκ τῶν 6
 ὑπομνημάτων ἐδείκνυε, διεβεβαιούμενων καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μηδὲ
 40 ὅλως αὐτὸν πρεσβύτερον γεγενῆσθαι ποτε ἐν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ
 μηδὲ σεσυνῆχθαι αὐτὸν ποτε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὡς πρεσβύτερον· οὐδὲ
 γὰρ [οὐδὲ] ὅτε Ἀλέξανδρος ἐδέχετο κατὰ φιλανθρωπίαν τῆς μεγάλης
 συνόδου τοὺς ἀπὸ τοῦ σχίσματος Μελιτίου, ὠνομάσθαι αὐτὸν ὑπὸ

Μελιτίου μετὰ τῶν αὐτοῦ διεβεβαιούντο· ὁ καὶ μέγιστόν ἐστι τεκμήριον μὴ εἶναι αὐτὸν μήτε Μελιτίου. εἰ γὰρ ἦν, πάντως καὶ αὐτὸς αὐτοῖς συνηριθμεῖτο. ἄλλως τε καὶ ἐν ἄλλοις ὁ Ἰσχυράς ψευδά-
 5 γὰρ ὡς βιβλίων κεκαυμένων ὅτε, ὡς λέγουσι, Μακάριος ἐπέστη, ἠλέγχθη ὑφ' ὧν αὐτὸς ἡνεγκε μαρτύρων ψευδάμενος.

Τούτων τοίνυν οὕτως λεγομένων καὶ τοσούτων μὲν ὄντων τῶν
 μαρτύρων τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ, | τοσούτων δὲ δικαιομαμάτων προφερο-
 μένων ὑπ' αὐτοῦ, τί ἔδει ποιεῖν ἡμᾶς; ἢ τί ὁ ἐκκλησιαστικὸς κανὼν
 10 ἀπαιτεῖ ἢ μὴ καταγνῶναι τοῦ ἀνδρός, ἀλλὰ μᾶλλον ἀποδέξασθαι καὶ
 ἔχειν αὐτὸν ἐπίσκοπον, ὥσπερ καὶ εἴχομεν; καὶ γὰρ πρὸς τούτοις
 πᾶσι παρέμεινεν ἐνταῦθα ἐνιαυτὸν καὶ ἐξ μηνῶν ἐκδεχόμενος τὴν
 παρουσίαν ὑμῶν ἢ τῶν βουλομένων ἐλθεῖν· τῇ δὲ παρουσίᾳ ἐδυσώ-
 15 πει πάντας, ὅτι οὐκ ἂν παρῆν εἰ μὴ ἐθάρρει. καὶ γὰρ οὐκ ἄφ' ἑαυτοῦ
 ἐλθλυθεν, ἀλλὰ κληθεὶς καὶ λαβὼν γράμματα παρ' ἡμῶν, καθάπερ καὶ
 ὑμῖν ἐγράψαμεν. καὶ ὅμως μετὰ τσαῦτα ὑμεῖς ὡς «παρὰ κανόνας
 ποιήσαντας» ἡμᾶς ἐμέμψασθε. σκοπεῖτε τοίνυν, τίνες εἰσὶν οἱ παρὰ
 κανόνας πράξαντες, ἡμεῖς οἱ μετὰ τοσούτων ἀποδείξεων τῶν ἀνδρᾶ
 δεξάμενοι ἢ οἱ ἀπὸ τριάκοντα καὶ ἐξ μονῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ | ὀνομά-
 20 σαντές τινα ὡς ἐπίσκοπον ξένον καὶ ἀποστειλαντες εἰς τὴν Ἀλεξάν-
 δρειαν μετὰ στρατιωτικῆς ἐξουσίας; ὅπερ οὐ γέγονεν οὐδὲ εἰς Γαλ-
 λίας αὐτοῦ ἀποσταλέντος· ἐγεγόνει γὰρ ἂν καὶ τότε, εἰ ὄντως ἦν κατα-
 γνωσθεὶς. ἀμέλει ἐπανελθὼν σχολάζουσιν καὶ ἐκδεχομένην αὐτὸν
 τὴν ἐκκλησίαν εὗρεν.

Ἀλλὰ νῦν οὐκ οἶδα, ποίῳ τρόπῳ γέγονε τὰ γενόμενα. πρῶτον
 25 μὲν γάρ, εἰ δεῖ τάληθές εἰπεῖν, οὐκ ἔδει γραψάντων ἡμῶν σύνοδον
 γενέσθαι προλαβεῖν τινας τὴν ἐκ τῆς συνόδου κρίσιν. ἔπειτα οὐκ
 ἔδει τοιαύτην καινοτομίαν κατὰ τῆς ἐκκλησίας γενέσθαι. ποῖος γὰρ
 κανὼν ἐκκλησιαστικὸς ἢ ποία παράδοσις ἀποστολικὴ τοιαύτη, ὥστε
 30 εἰρηνευούσης ἐκκλησίας καὶ ἐπισκόπων τοσούτων ὁμόνοιαν ἐχόντων
 πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ἀλεξανδρείας Ἀθανάσιον ἀποσταλῆναι Γρη-
 γόριον, ξένον μὲν τῆς πόλεως, μήτε ἐκεῖ βαπτισθέντα μήτε γνωσκό-
 μενον τοῖς πολλοῖς, μὴ αἰτηθέντα παρὰ πρεσβυτέρων, μὴ παρ' ἐπι-
 σκόπων, μὴ παρὰ λαῶν, ἀλλὰ κατασταθῆναι μὲν ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἀπο-
 35 σταλῆναι δὲ εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν, οὐ μετὰ πρεσβυτέρων, οὐ μετὰ
 διακόνων τῆς πόλεως, οὐ μετὰ ἐπισκόπων τῆς Αἰγύπτου, ἀλλὰ μετὰ
 στρατιωτῶν; τοῦτο γὰρ ἔλεγον καὶ ἡτιῶντο οἱ | ἐνταῦθα ἐλθόν-
 40 τες. εἰ γὰρ καὶ μετὰ τὴν σύνοδον ὑπεύθυνος ἦν εὐρεθεὶς ὁ Ἀθανάσιος,
 οὐκ ἔδει τὴν κατάστασιν οὕτως παρανόμως καὶ παρὰ τὸν ἐκκλησια-
 στικὸν κανόνα γενέσθαι, ἀλλ' ἐπ' αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας, ἀπ' αὐτοῦ τοῦ
 ἱερατείου, ἀπ' αὐτοῦ τοῦ κλήρου τοὺς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπους ἔδει
 καταστῆσαι καὶ μὴ νῦν τοὺς ἀπὸ τῶν ἀποστόλων κανόνας παραλύεσθαι.
 ἄρα γάρ, εἰ καθ' ἐνὸς ὑμῶν ἐγεγόνει τὸ τοιοῦτον, οὐκ ἂν ἐβόησατε,

- οὐκ ἂν ἡξιώσατε ὡς παραλελυμένων τῶν κανόνων ἐκδικηθῆναι;
ἀγαπητοί, ὡς θεοῦ παρόντος μετὰ ἀληθείας φθεγγόμεθα καὶ λέγο- 3
μεν· οὐκ ἔστι τοῦτο εὐσεβὲς οὐδὲ νόμιμον οὐδὲ ἐκκλησιαστικόν.
καὶ γὰρ καὶ τὰ λεγόμενα γεγενῆσθαι παρὰ Γρηγορίου ἐν τῇ εἰσόδῳ
5 αὐτοῦ δείκνυσι τὴν τῆς καταστάσεως τάξιν. ἐν γὰρ τοιούτοις εἰρη-
νικοῖς καιροῖς, ὡς αὐτοὶ οἱ ἐλθόντες ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας ἀπήγ-
γειλαν, καθὼς καὶ οἱ ἐπίσκοποι ἔγραψαν, ἡ ἐκκλησία ἐμπρησμὸν
ὑπέμεινε, παρθένοι ἐγυμνώθησαν, μονάζοντες κατεπατήθησαν, πρε-
σβύτεροι καὶ πολλοὶ τοῦ λαοῦ ἠκίσθησαν καὶ βίαν πεπόνθασιν, ἐπί-
10 σκοποι ἐφυλακίσθησαν, περισύρησαν πολλοί, τὰ ἅγια μυστήρια,
ἐφ' οἷς ἡτιῶντο Μακάριον τὸν πρεσβύτερον, ὑπὸ ἐθνικῶν διηρπάζετο
καὶ εἰς γῆν ἐβάλλετο, ἵνα τὴν Γρηγορίου τινὲς κατάστασιν δέξωνται.
τὰ δὲ τοιαῦτα δείκνυσι τοὺς «παραλύοντας τοὺς κανόνας.» εἰ γὰρ 4
νομίμη ἦν ἡ κατάστασις, | οὐκ ἂν διὰ παρανομίας ἠνάγκαζε πείθε-
15 σθαι τοὺς νομίμως ἀπειθοῦντας αὐτῷ. καὶ ὁμῶς τοιούτων γενο-
μένων γράφετε «εἰρήνην μεγάλην γεγενῆσθαι ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ
καὶ τῇ Αἰγύπτῳ», ἐκτὸς εἰ μὴ ἀντιμεταβέβληται τὸ ἔργον τῆς εἰ-
ρήνης καὶ τὰ τοιαῦτα εἰρήνην ὀνομάζετε.
- Κἀκεῖνο δὲ ὑμῖν ἀναγκαῖον ἐνόμισα δηλῶσαι ὅτι Ἀθανάσιος διε- 31,1
20 βεβαίωτο Μακάριον ἐν Τύρῳ ὑπὸ στρατιώτας γεγενῆσθαι καὶ μόνον
τὸν κατήγορον ἀπεληλυθέναι μετὰ τῶν ἀπελθόντων εἰς τὸν Μαρεώτην,
καὶ τοὺς μὲν πρεσβυτέρους ἀξιῶντας παρεῖναι ἐν τῇ ἐξετάσει μὴ συγ-
κεχωρῆσθαι, τὴν δὲ ἐξέτασιν γεγενῆσθαι περὶ ποτηρίου καὶ τραπέ-
ζης ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἐπάρχου καὶ τῆς τάξεως αὐτοῦ παρόντων ἐθνι-
25 κῶν καὶ Ἰουδαίων. τοῦτο δὲ κατὰ τὰς ἀρχὰς ἀπιστον ἦν, εἰ μὴ καὶ
ἐκ τῶν ὑπομνημάτων εἰδείκνυτο, ἐφ' ᾧ καὶ ἐθαυμάσαμεν, νομίζω δὲ
καὶ ὑμᾶς ἔτι θαυμάζειν, ἀγαπητοί. πρεσβύτεροι μὲν οὐκ ἐπιτρέ-
πονται παρεῖναι οἱ καὶ τῶν μυστηρίων λειτουργοὶ τυγχάνοντες, ἐπὶ
δὲ ἐξωτικοῦ δικαστοῦ παρόντων κατηχομένων καὶ τό γε χεῖριστον,
30 ἐπὶ ἐθνικῶν καὶ Ἰουδαίων τῶν διαβεβλημένων περὶ τὸν Χριστιανι-
σμὸν ἐξέτασις περὶ αἵματος Χριστοῦ καὶ σώματος Χριστοῦ γίνεται.
εἰ γὰρ καὶ ὅλως ἐγεγόνει τι πλημμέλημα, ἔδει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὑπὸ
κληρικῶν νομίμων ἐξετάζεσθαι τὰ τοιαῦτα καὶ | μὴ ὑπὸ ἐθνικῶν τῶν
τὸν λόγον βδελυσσομένων καὶ μὴ εἰδότην τὴν ἀλήθειαν. τοῦτο δὲ
35 τὸ ἁμάρτημα ἡλικὸν καὶ ὁποῖόν ἐστι, συνορᾶν καὶ ὑμᾶς καὶ πάντας
πεπίστευκα. περὶ μὲν Ἀθανασίου τοιαῦτα.
- Περὶ δὲ Μαρκέλλου, ἐπεὶ καὶ περὶ αὐτοῦ ὡς ἀπεβοῦντος εἰς 32,1
τὸν Χριστὸν ἐγράψατε, δηλῶσαι ὑμῖν ἐσπούδασα ὅτι ἐνταῦθα γενό-
μενος διεβεβαίωσατο μὲν μὴ εἶναι ἀληθῆ τὰ περὶ αὐτοῦ γραφέντα
40 παρ' ὑμῶν, ὁμῶς δὲ ἀπαιτούμενος παρ' ἡμῶν εἰπεῖν περὶ τῆς πί-
στεως οὕτως μετὰ παρρησίας ἀπεκρίνατο δι' ἑαυτοῦ ὡς ἐπιγινώσκει
μὲν ἡμᾶς ὅτι μὴδὲν ἔξωθεν τῆς ἀληθείας ὁμολογεῖ. οὕτως γὰρ εὐ- 2
σεβῶς περὶ τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁμολῶ-

- γησε φρονεῖν, ὥσπερ καὶ ἡ καθολικὴ ἐκκλησία φρονεῖ· καὶ οὐ νῦν
 ταῦτα πεφρονηκέναι διεβεβαιώσατο, ἀλλὰ καὶ ἐκπαλαί, ὥσπερ οὖν
 καὶ οἱ ἡμέτεροι πρεσβύτεροι τότε ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν συνόδῳ γενό-
 5 μενοι ἐμαρτύρησαν αὐτοῦ τῇ ὀρθοδοξίᾳ. καὶ γὰρ καὶ τότε καὶ νῦν
 ὧ καὶ ὑμᾶς ὑπομνήσαι δίκαιόν ἐστιν, ἵνα μηδεὶς τὴν τοιαύτην αἵρεσιν
 ἀποδέχεται, ἀλλὰ βδελύττεται ὡς ἀλλοτρίαν τῆς ὑγιαίνουσας διδα-
 σκαλίας. ὀρθὰ τοίνυν αὐτὸν φρονοῦντα καὶ ἐπὶ ὀρθοδοξίᾳ μαρτυροῦ- 3
 μενον τί πάλιν καὶ ἐπὶ τούτου ἔδει ποιεῖν ἡμᾶς ἢ ἔχειν αὐτόν, ὥσπερ
 10 καὶ εἰχομεν, ἐπίσκοπον καὶ μὴ ἀποβάλλειν τῆς κοινωνίας; ταῦτα
 μὲν οὖν ἐγὼ οὐχ ὡς ὑπεραπολογούμενος αὐτῶν γέγραφα, ἀλλ' ἐνεκα
 τοῦ πιστεῦσαι ὑμᾶς ὅτι δικαίως καὶ κανονικῶς | ἔδεξάμεθα τοὺς ἄν-
 δρας, καὶ μάτην φιλονεικεῖτε, ὑμᾶς δὲ δίκαιόν ἐστι σπουδάσαι καὶ
 πάντα τρόπον καμεῖν, ἵνα τὰ μὲν παρὰ κανόνα γεγόμενα διορθώ-
 15 σews τύχη, αἱ δὲ ἐκκλησίαι εἰρήνην ἔχωσι πρὸς τὸ τὴν τοῦ κυ-
 ρίου εἰρήνην τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν παραμεῖναι καὶ μὴ σχίζεσθαι τὰς
 ἐκκλησίας μηδὲ ὑμᾶς ὡς αἰτίους σχίσματος μέμψιν ὑπομεῖναι.
 ὁμολογῶ γάρ ὑμῖν τὰ γεγόμενα οὐκ εἰρήνης, ἀλλὰ σχίσματος προ-
 φάσεις εἶσιν.
- 20 Οὐ γάρ μόνον οἱ περὶ Ἀθανάσιον καὶ Μάρκελλον οἱ ἐπίσκοποι 33, 1
 ἐληλύθασιν ἐνταῦθα αἰτιώμενοι κατ' αὐτῶν ἀδικίαν γεγονέναι, ἀλλὰ
 καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ἐπίσκοποι ἀπὸ Θράκης, ἀπὸ Κοίλης Συρίας, ἀπὸ
 Φοινίκης καὶ Παλαιστίνης. καὶ πρεσβύτεροι μὲν οὐκ ὀλίγοι, ἄλλοι
 δὲ τινες ἀπὸ Ἀλεξανδρείας καὶ ἄλλοι ἐξ ἄλλων μερῶν, ἀπήντησαν
 25 εἰς τὴν ἐνταῦθα σύνοδον, ἐπὶ πάντων τῶν συνελθόντων ἐπισκόπων
 πρὸς τοῖς ἄλλοις οἷς ἔλεγον ἔτι καὶ ἀπωδύροντο βίαν | καὶ ἀδικίαν
 τὰς ἐκκλησίας πεπονθέναι, καὶ ὅμοια τῶν κατὰ Ἀλεξάνδρειαν καὶ
 τὰς ἐαυτῶν καὶ ἐν ἄλλαις ἐκκλησίαις γεγενῆσθαι διεβεβαιοῦντο οὐ
 λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ πράγμασι. καὶ ἐξ Αἰγύπτου δὲ καὶ τῆς Ἀλε- 2
 30 ξανδρείας πάλιν ἐλθόντες νῦν πρεσβύτεροι μετὰ γραμμάτων ἀπωδύ-
 ροντο ὅτι πολλοὶ ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι θέλοντες ἐλθεῖν εἰς τὴν
 σύνοδον ἐκωλύθησαν. μέχρι γάρ νῦν καὶ μετὰ τὴν τοῦ ἐπισκόπου
 Ἀθανασίου ἀποδημίαν ἔλεγον ἐπισκόπους ὁμολογητὰς κατακόπτε-
 σθαι πληγαῖς καὶ ἄλλους φυλακίζεσθαι, ἤδη δὲ καὶ ἀρχαίους, πλεῖ-
 35 στον ὅσον χρόνον ἔχοντας ἐν τῇ ἐπισκοπῇ, εἰς λειτουργίας δημοσίας
 παραδίδοσθαι καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας κλη-
 ρικούς καὶ λαοὺς ἐπιβουλεύεσθαι καὶ διώκεσθαι. καὶ γὰρ καὶ τινες
 ἐπισκόπους καὶ τινες ἀδελφοὺς ὑπερορίους ἔλεγον γεγενῆσθαι δι'
 οὐδὲν ἕτερον, ἢ ἵνα καὶ ἄκοντες ἀναγκάζωνται κοινωνεῖν Γρηγορίῳ
 40 καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ Ἀρειανοῖς. καὶ ἐν Ἀγκύρᾳ δὲ τῆς Γαλατίας οὐκ
 ὀλίγα γεγενῆσθαι, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ πάλιν τοῖς κατὰ Ἀλεξάνδρειαν γε-
 νομένοις ἠκούσαμεν καὶ παρ' ἑτέρων, καὶ Μάρκελλος δὲ ὁ ἐπίσκοπος
 διεμαρτύρατο. πρὸς δὲ τούτοις καὶ τοιαύτας κατηγορίας καὶ οὕτω

- δεινὰς κατὰ τινων ἐξ ὑμῶν, ἵνα μὴ λέγω τὰ ὀνόματα, οἱ ἀπαντή-
σαντες εἰρήκασιν, ἃς ἐγὼ μὲν γράψαι παρηγησάμην· ἵσως δὲ καὶ
ὑμεῖς παρ' ἐτέρων ἀκηκόατε. διὰ τοῦτο | γὰρ μάλιστα καὶ ἔγραψα 4
προτρεπόμενος ὑμᾶς ἐλθεῖν, ἵνα καὶ παρόντες ἀκούσητε καὶ πάντα
5 διορθωθῆναι καὶ θεραπευθῆναι δυνηθῇ. ἐπὶ δὲ τούτῳ προθυμότερως
ἔδει τοὺς κληθέντας ἀπαντῆσαι καὶ μὴ παραιτήσασθαι, ἵνα μήτε ὡς
ὑποπτοὶ περὶ τὰ λεχθέντα, ἐὰν μὴ ἀπαντήσωσι, νομισθῶσι μήτε ὡς
μὴ δυνάμενοι ἐλέγξει αἱ ἔγραψαν.
- Τούτων τοίνυν οὕτως λεγομένων καὶ οὕτως τῶν ἐκκλησιῶν πα- 34, 1
10 σχουσῶν καὶ ἐπιβουλευομένων, ὡς οἱ ἀπαγγέλλοντες διεβεβαίουντο,
τίνες εἰσὶν οἱ «φλόγα διχονοίας ἀνάψαντες;» ἡμεῖς οἱ λυπούμενοι
ἐπὶ τοῖς τοιούτοις καὶ συμπάσχοντες τοῖς πάσχουσιν ἀδελφοῖς ἢ
οἱ τὰ τοιαῦτα ἐργασάμενοι; θαυμάζω γάρ, πῶς τοιαύτης καὶ τοσαύ-
της ἐκεῖ ἀκαταστασίας καθ' ἐκάστην ἐκκλησίαν οὕσης, δι' ἣν καὶ οἱ
15 ἀπαντήσαντες ἦλθον ἐνταῦθα, γράφετε ὑμεῖς «ὁμόνοιαν γεγενῆσθαι
ἐν ταῖς ἐκκλησίαις.» τὰ δὲ τοιαῦτα οὐκ ἐπὶ οἰκοδομῇ τῆς ἐκκλησίας,
ἀλλ' ἐπὶ καθαιρέσει ταύτης γίνεται. καὶ οἱ | ἐν τούτοις δὲ χαίροντες
οὐκ εἰσιν εἰρήνης υἱοί, ἀλλὰ ἀκαταστασίας· ὁ δὲ θεὸς ἡμῶν «οὐκ 2
ἔστιν ἀκαταστασίας ἀλλ' εἰρήνης.¹» διόπερ; ὡς οἶδεν ὁ θεὸς καὶ πα-
20 τὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, κηδόμενος μὲν καὶ τῆς ὑμῶν
ὑπολήψεως, εὐχόμενος δὲ καὶ τὰς ἐκκλησίας μὴ ἐν ἀκαταστασίᾳ
εἶναι, ἀλλὰ διαμένειν ὥσπερ ὑπὸ τῶν ἀποστόλων ἐκανονίσθη, γράψαι
ὑμῖν ταῦτα ἀναγκαῖον ἡγησάμην, ἵνα ἤδη ποτὲ δυσωπήσητε τοὺς
διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀπέχθειαν οὕτω διαθεμένους τὰς ἐκκλησίας.
25 ἤκουσα γάρ ὅτι τινές εἰσιν ὀλίγοι οἱ τούτων πάντων αἵτιοι τυγχά-
νοντες. καὶ σπουδάσατε ὡς σπλάγγχνα ἔχοντες οἰκτιρμοῦ διορ- 3
θώσασθαι, ὡς προεῖπον, τὰ παρὰ κανόνα γενόμενα, ἵνα, εἰ καὶ τι
προελήφθη, τοῦτο τῇ ὑμετέρᾳ σπουδῇ θεραπευθῇ. καὶ μὴ γράφητε
ὅτι «τὴν Μαρκελλοῦ καὶ Ἀθανασίου ἢ τὴν ἡμῶν ἐλοῦ κοινωνίαν»,
30 οὐ γὰρ εἰρήνης, ἀλλὰ φιλονεικίας καὶμισαδελφίας τὰ τοιαῦτα γνωρί-
σματα. διὰ τοῦτο οὖν καὶ ἐγὼ τὰ προειρημένα ἔγραψα, ἵνα μαθόντες
ὅτι οὐκ ἀδίκως ἐδεξάμεθα αὐτοὺς, παύσησθε τῆς τοιαύτης ἐριδος.
εἰ μὲν γὰρ ἐλθόντων ὑμῶν ἦσαν καταγνωσθέντες, εἰ μὴ εὐλόγους 4
ἀποδείξεις ἔχειν ἐφαίνοντο ὑπὲρ ἑαυτῶν, καλῶς ἂν τὰ τοιαῦτα γε-
35 γραφήκετε· ἐπειδὴ δέ, ὡς προεῖπον, κανονικῶς καὶ οὐκ ἀδίκως τὴν
πρὸς αὐτοὺς ἔσχομεν κοινωνίαν, παρακαλῶ ὑπὲρ Χριστοῦ. μὴ ἐπι-
τρέψητε διασχισθῆναι τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ μηδὲ τοῖς προλήμμασι
πιστεύσητε, ἀλλὰ τὴν τοῦ κυρίου εἰρήνην προτιμήσατε. οὐ γὰρ 5
40 ἀπορρίπτειν καὶ «λυπεῖν ἐν τούτῳ τὸ πνεῦμα·²» εἰ δὲ νομίζετε δύ-
νασθαι τινὰ κατ' αὐτῶν ἀποδεῖξαι καὶ εἰς πρόσωπον αὐτοὺς ἐλέγ-

1. Α' Κορ. 14, 33. 2. Περβλ. Ἐφ. 4. 30.

Ξαι, ἐλθέτωσαν οἱ βουλόμενοι. ἐτοίμους γὰρ ἑαυτοὺς καὶ αὐτοὶ εἶναι ἐπηγγειλάντο, ὥστε καὶ ἀποδεῖξαι καὶ διελέγξαι, περὶ ὧν ἡμῖν ἀπήγγειλαν.

- Σημάνετε οὖν ἡμῖν, ἀγαπητοί, περὶ τούτου, ἵνα κακείνης γρά- 35, 1
 5 ψωμεν καὶ τοῖς ὀφείλουσι πάλιν συνελθεῖν ἐπισκόποις πρὸς τὰ πάν-
 των παρόντων τοὺς ὑπευθύνους καταγνωσθῆναι καὶ μηκέτι ἀκατα-
 στασίαν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις γενέσθαι. ἀρκεῖ γὰρ τὰ γενόμενα· ἀρκεῖ
 ὅτι παρόντων ἐπισκόπων ἐπίσκοποι ἐξωρίζοντο. περὶ οὗ οὐδὲ μα-
 κρηγορεῖν δεῖ, ἵνα μὴ βαρεῖσθαι οἱ παρόντες τότε δοκῶσιν. εἰ γὰρ
 10 δεῖ τάληθές εἰπεῖν, οὐκ ἔδει μέχρι τούτων φθάσαι οὐδὲ εἰς τοσοῦτον
 ἐλθεῖν τὰς μικροψυχίας. ἔστω δὲ Ἀθανάσιος καὶ Μάρκελλος, ὡς 2
 γράφετε, 'μετετέθησαν ἀπὸ τῶν ἰδίων τόπων', τί καὶ περὶ τῶν ἄλλων
 ἂν τις εἴποι τῶν ἐκ διαφόρων τόπων, ὡς προεῖπον, ἐλθόντων ἐνταῦθα
 ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων; καὶ αὐτοὶ γὰρ πάλιν ἠρπάσθαι ἑαυ-
 15 τοὺς καὶ τοιαῦτα πεπονθέναι ἔλεγον. ὦ ἀγαπητοί, οὐκέτι κατὰ τὸ 3
 εὐαγγέλιον, ἀλλὰ λοιπὸν ἐπὶ ἐξορισμῷ καὶ θανάτῳ αἱ κρίσεις τῆς ἐκ-
 κλησίας εἰσίν. εἰ γὰρ καὶ ὅλως, ὡς φατε, γέγονέ τι | εἰς αὐτοὺς ἀμάρ-
 τημα, ἔδει κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα καὶ μὴ οὕτως γεγενῆσθαι
 τὴν κρίσιν, ἔδει γραφῆναι πᾶσιν ἡμῖν, ἵνα οὕτως παρὰ πάντων ὀρισθῇ
 20 τὸ δίκαιον. ἐπίσκοποι γὰρ ἦσαν οἱ πάσχοντες καὶ οὐχ αἱ τυχοῦσαι
 ἐκκλησίαι αἱ πάσχουσαι, ἀλλ' ὧν αὐτοὶ οἱ ἀπόστολοι δι' ἑαυτῶν καθη-
 γήσαντο. διὰ τί δὲ περὶ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας μάλιστα 4
 οὐκ ἐγράφετο ἡμῖν; ἢ ἀγνοεῖτε, ὅτι τοῦτο ἔθος ἦν, πρότερον γρά-
 φεσθαι ἡμῖν καὶ οὕτως ἔνθεν ὀρίζεσθαι τὰ δίκαια; εἰ μὲν οὖν τι τοι-
 25 οῦτον ἦν ὑποπτευθὲν εἰς τὸν ἐπίσκοπον τὸν ἐκεῖ, ἔδει πρὸς τὴν ἐν-
 ταῦθα ἐκκλησίαν γραφῆναι, νῦν δὲ οἱ ἡμᾶς μὴ πληροφορήσαντες,
 πράξαντες δὲ αὐτοὶ ὡς ἠθέλησαν, λοιπὸν καὶ ἡμᾶς οὐ καταγνόντας
 βούλονται συμψήφους εἶναι. οὐχ οὕτως αἱ Παύλου διατάξεις, 5
 οὐχ οὕτως οἱ πατέρες παραδεδώκασιν· ἄλλος τύπος ἐστὶν οὗτος καὶ
 30 καινὸν τὸ ἐπιτήδευμα. παρακαλῶ, μετὰ μακροθυμίας ἐνέγκατε
 ὑπὲρ τοῦ κοινῇ συμφέροντός ἐστιν ἃ γράφω. ἃ γὰρ παρελήφαμεν
 παρὰ τοῦ μακαρίου Πέτρου τοῦ ἀποστόλου, ταῦτα καὶ ὑμῖν δηλῶ.
 καὶ οὐκ ἂν ἐγραψα φανερά ἡγοούμενος εἶναι ταῦτα παρὰ πᾶσιν, εἰ
 μὴ τὰ γενόμενα ἡμᾶς ἐτάραξεν. ἐπίσκοποι ἀρπάζονται καὶ ἐκτο- 6
 35 πίζονται, ἄλλοι δὲ ἀλλαχόθεν ἀντιτίθενται καὶ ἄλλοι ἐπιβουλεύονται,
 ὥστε ἐπὶ μὲν τοῖς ἀρπασθεῖσιν αὐτοὺς πενθεῖν, ἐπὶ δὲ τοῖς πεμπο-
 μένοις ἀναγκάζεσθαι, ἵνα οὓς μὲν θέλουσι, μὴ ἐπιζητῶσιν, οὓς δὲ μὴ
 βούλονται, δέχωνται. ἀξιῷ ὑμᾶς μηκέτι τοιαῦτα γίνεσθαι, γρά- 7
 ψατε δὲ μᾶλλον κατὰ τῶν τὰ τοιαῦτα ἐπιχειρούντων, ἵνα μηκέτι
 40 τοιαῦτα πάσχωσιν αἱ ἐκκλησίαι μηδὲ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος
 ὕβριν πάσχη ἢ παρὰ γνώμην, ὥσπερ ἐδήλωσαν | ἡμῖν, ἀναγκάζηταί
 τις ποιεῖν, ἵνα μὴ καὶ παρὰ τοῖς ἔθνεσι γέλωτα ὀφλήσωμεν, καὶ πρό
 γε πάντων, ἵνα μὴ τὸν θεὸν παροξύνωμεν. ἕκαστος γὰρ ἡμῶν ἀποδώ-

σει λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ¹», περὶ ὧν ἐνταῦθα ἔπραξε. γένοιτο δὲ 8
πάντας κατὰ θεὸν φρονῆσαι, ἵνα καὶ αἱ ἐκκλησίαι τοὺς ἐπισκόπους
αὐτῶν ἀπολαβοῦσαι χαίρῳσι διὰ παντὸς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ
ἡμῶν, δι' οὗ τῷ πατρὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. ἀμήν.
5 ἔρρωσθαι ὑμᾶς ἐν κυρίῳ εὐχομαι, ἀγαπητοὶ καὶ ποθεινότατοι ἀδελφοί.

Ταῦτα τῆς ἐν Ῥώμῃ συνόδου γραφάσης διὰ Ἰουλίου τοῦ ἐπι- 36,1
σκόπου Ῥώμης, ἐπειδὴ πάλιν ἠναισχύντουν οἱ περὶ Εὐσέβιον τὰς
τε ἐκκλησίας ἐτάραττον καὶ πολλοὺς ἐπεβούλευον, μαθόντες οἱ θεο-
φιλέστατοι βασιλεῖς Κωνστάντιος καὶ Κώνστανς ἐκέλευσαν τοὺς
10 τε ἀπὸ τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς ἐπισκόπους συνελθεῖν εἰς τὴν
Σερδῶν πόλιν. ὁ μὲν οὖν Εὐσέβιος ἐν τῷ μεταξὺ τετελευτήκει, πλεί- 2
στων δὲ πανταχόθεν συνελθόντων, ἡμεῖς μὲν προεκαλούμεθα τοὺς
κοινωνοὺς τῶν περὶ Εὐσέβιον εἰς κρίσιν, ἐκεῖνοι δὲ πρὸ ὀφθαλμῶν
ἔχοντες ἃ ἔπραξαν καὶ βλέποντες τοὺς ἀνελθόντας κατηγοροῦς αὐ-
15 τῶν ἐφοβοῦντο τὴν κρίσιν· καὶ γὰρ πάντων καθαρῶς ἀπαντησάν-
των αὐτοὶ πάλιν ἐπήγγοντο μεθ' ἑαυτῶν κόμητας Μουσωνιανὸν καὶ
Ἡσύχιον τὸν καστρίσιον, ἃς, ὥσπερ εἰώθεισαν, τῇ ἐκείνων ἐξου-
σίᾳ ταῦθ' ἅπερ ἐβούλοντο πράξωσιν. ἐπειδὴ δὲ χωρὶς κομητῶν ἡ 3
σύνδοδος ἦν καὶ στρατιώτης οὐδεὶς ἐγένετο μέσος, ἐταράχθησαν
20 πληγέντες ὑπὸ τοῦ συνειδότος. οὐκέτι γὰρ ὡς ἤθελον ἐκρίνοντο,
ἀλλ' ὡς ὁ τῆς ἀληθείας ἀπῆτει λόγος. ἐπὶ πολὺ τοίνυν ἡμῶν προκα-
λουμένων καὶ τῆς συνόδου τῶν ἐπισκόπων προκαλοῦσης αὐτοὺς καὶ
λεγούσης· ἤλθετε κριθῆναι, διὰ τί τοίνυν ἐλθόντες ὑποποδίζετε;
ἐχρῆν γὰρ ὑμᾶς ἢ μὴ ἐλθεῖν ἢ ἐλθόντας μὴ κρύπτεσθαι· τοῦτο
25 γὰρ ὑμῖν φέρεי μεγίστην κατάγνωσιν. ἰδοὺ πάρεσιν οἱ περὶ Ἀθανά-
σιον, οὓς ἀπόντας διεβάλλετε, ἃς, εἰ τι νομίζετε εἶχειν διελέγξῃτε
τούτους παρόντας, εἰ δὲ μὴ δύνασθε, προσποιεῖσθε δὲ μὴ βούλεσθαι,
δηλοί ἐστε συκοφάνται, καὶ ταύτην ὑμῖν ἡ σύνδοδος δώσει τὴν κρί-
σιν. οἱ δὲ ταῦτα ἀκούσαντες καὶ καταγινώσκοντες ἑαυτῶν (ἡδει- 4
σαν γὰρ ἃ ἔπραξαν καὶ ἐπλάσαντο καθ' ἡμῶν) ἡσχύνθησαν ἀπαντη-
σαι πολλὴν καὶ ἀπρεπῆ καθ' ἑαυτῶν τὴν συκοφαντίαν ἐλέγξαντες. ἡ
τοίνυν ἁγία σύνδοδος καταγνοῦσα τῆς ἀπρεποῦς καὶ ὑπόπτου φυγῆς
ἐκείνων ἐδέξατο ἡμᾶς εἰς ἀπολογίαν. διηγησαμένων δὲ ἡμῶν διὰ 5
μαρτύρων καὶ ἀποδείξεων τὰ πραχθέντα καθ' ἡμῶν ἐθαύμασαν καὶ
35 ἅπαντες ἐπέγνωσαν ὅτι διὰ τοῦτο | εἰκότως ἐφοβήθησαν τὴν σύνο-
δον, ἵνα μὴ εἰς πρόσωπον ἐλεγχθῶσιν, ἔλεγον τε ἴσως νομίζοντες μὴ
παραγίνεσθαι τοὺς περὶ Ἀθανάσιον ἀπῆντησαν ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς,
ὅπου γε ἰδόντες αὐτοὺς παρρησιαζομένους καὶ προκαλουμένους τὴν
κρίσιν φεύγουσιν. ἡμᾶς μὲν οὖν ἀπεδέξαντο ὡς ἀδικηθέντας καὶ 6
40 μάτην διαβληθέντας καὶ ἐκύρωσαν ἔτι μᾶλλον εἰς ἡμᾶς τὴν τε κοινω-

νίαν καὶ ἀγάπην, τοὺς δὲ κοινωνοὺς καὶ ἀναιδεστέρους γενομένους
 τῆς Εὐσεβίου κακουργίας καθεῖλον, Θεόδωρον ἀπὸ Ἑρακλείας, Νάρ-
 κισσον ἀπὸ Νερωνιάδος, Ἀκάκιον ἀπὸ Καισαρείας, Στέφανον ἀπὸ
 Ἀντιοχείας καὶ Οὐρσάκιον καὶ Οὐάλεντα ἀπὸ Παννονίας καὶ Μηνό-
 5 φαντον ἀπὸ Ἐφέσου καὶ Γεώργιον ἀπὸ Λαοδικείας. καὶ ἔγραψαν
 τοῖς ἀπανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἐπισκόποις καὶ τῇ ἐκάστου τῶν ἀδι-
 κηθέντων παροικίᾳ ταῦτα·

Ἐπιστολὴ τῆς ἐν Σαρδικῇ συναχθείσης
 συνόδου

10 Ἡ ἁγία σύνοδος ἡ κατὰ θεοῦ χάριν ἐν Σαρδικῇ συναχθεῖσα Ῥώμης 37, 1
 καὶ Σπανίων Γαλλίων Ἰταλίας Καμπανίας Καλαβρίας Ἀπουλίας
 Ἀφρικῆς Σαρδανίας Παννονίων Μυσίων Δακίας Νωρίκου Σισκίας
 Δαρδανίας ἄλλης Δακίας Μακεδονίας Θεσσαλίας Ἀχαΐας Ἡπείρων
 15 Ὁρφέως καὶ Ῥοδόπης καὶ Παλαιστίνης καὶ Ἀραβίας καὶ Κρήτης
 καὶ Αἰγύπτου πρεσβυτέρους καὶ διακόνους καὶ πάση τῇ ἁγίᾳ ἐκκλη-
 σίᾳ τοῦ θεοῦ τῇ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ παροικίᾳ, ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς,
 ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Καὶ πρὶν μὲν λαβεῖν ἡμᾶς τὰ γράμματα τῆς εὐλαβείας ὑμῶν οὐκ 2
 ἡγνοοῦμεν, ἀλλὰ καὶ φανερόν ἡμῖν ἦν, ὡς ὅτι οἱ τῆς δυσωνύμου τῶν
 20 Ἀρειανῶν αἰρέσεως προστάται πολλὰ καὶ δεινὰ, μᾶλλον δὲ καὶ ἐπ'
 ὀλέθρῳ τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς ἡ κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἐμνηχανῶντο. αὕτη 3
 γὰρ ἦν αὐτῶν τέχνη καὶ πανουργία, ταύτης αἰὲ τῆς θανατηφόρου γε-
 γόνασι προθέσεως, ὅπως πάντας τοὺς ὅποιδῆποτε τυγχάνοντας τῆς
 25 ὀρθῆς δόξης καὶ τὴν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας διδασκαλίαν κατέ-
 χοντας τὴν παρὰ τῶν πατέρων αὐτοῖς παραδοθεῖσαν σπουδάζειν
 ἐλαύνειν καὶ διώκειν. τοὺς μὲν γὰρ πλαστοῖς ἐγκλήμασιν ὑπέβαλλον,
 30 ἄλλους εἰς ἐξορισμὸν ἀπέστελλον, ἄλλους ἐν αὐταῖς ταῖς τιμωρίαις
 κατεπόνον. ἀμέλει καὶ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συνεπισκόπου ἡμῶν Ἀ- 4
 θανασίου τὴν καθαρότητα βίᾳ καὶ τυραννίδι συλλαβέσθαι ἐσπούδα-
 30 σαν, καὶ διὰ τοῦτο οὔτε ἐπιμελῆς οὔτε μετὰ πίστεως οὐθ' ὅλως δι-
 καία γέγονεν ἡ παρ' ἐκείνων κρίσις. διόπερ οὐδὲ θαρροῦντες οἱς
 ἐδραματούργησαν οὐδὲ οἱς ἐθρύλησαν κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ θεωροῦν-
 35 τες, ὡς οὐ δύνανται περὶ τούτων ἀποδείξειν ἔχειν ἀληθεῖς, παρόντες
 εἰς τὴν Σερδῶν πόλιν οὐκ ἠθέλησαν εἰς τὴν σύνοδον πάντων τῶν
 40 ἁγίων ἐπισκόπων ἀπαντῆσαι. ἐκ δὲ τούτου φανερά καὶ δικαία 5
 καθέστηκεν ἡ κρίσις τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συνεπισκόπου ἡμῶν Ἰουλίου. οὐ
 γὰρ ἄσκειπτι βεβούλευται, ἀλλὰ καὶ μετ' ἐπιμελείας ὥρισεν, ὥστε μὴδὲ
 ὅλως διστάσαι περὶ τῆς κοινωνίας τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν Ἀθανασίου.
 εἶχε γὰρ ἐπισκόπων ὀγδοήκοντα ἀληθεῖς μάρτυρας, εἶχε καὶ τοῦτο
 40 δίκαιον, ὅτι διὰ τῶν ἀγαπητῶν ἀδελφῶν ἡμῶν τῶν πρεσβυτέρων
 ἑαυτοῦ καὶ διὰ γραμμάτων μεθώδευσε τοὺς περὶ Εὐσέβιον τοὺς οὐκ

- ἐπὶ κρίσει, ἀλλ' ἐπὶ βίᾳ μᾶλλον ἐπεριδομένους. ὅθεν οἱ πανταχοῦ πάντες ἐπίσκοποι τὴν κοινωνίαν Ἀθανασίου ἐβεβαίωσαν διὰ τὴν καθαρότητα αὐτοῦ. καὶ κεῖνο δὲ ὑμῶν ἡ ἀγάπη συνοράτω. ἐπει-
 5 τότε δὴ, καθὰ προείπομεν, καὶ διὰ γραμμάτων καὶ διὰ ἀγράφων ἐν-
 10 τολῶν ὑπεμνήσθησαν οἱ τῆς Ἐφᾶς καὶ ἐκλήθησαν | παρ' ἡμῶν ὥστε παρεῖναι. ἀλλ' ἐκεῖνοι ὑπὸ τῆς συνειδήσεως καταγινωσκόμενοι ἀπρεπέσι χρώμενοι προφάσεσι φυγοδικεῖν ἤρξαντο. ἡξίου γὰρ τὸν ἀθῶον ὡς ὑπεύθυνον ἀπὸ τῆς ἡμετέρας κοινωνίας ἐκβάλλεσθαι
 15 οὐ συνωρῶντες ὡς ἀπρεπές, μᾶλλον δὲ ἀδύνατον ἦν τοῦτο. καὶ τὰ ὑπομνήματα δὲ τὰ ἐν τῷ Μαρεώτῃ γεγόμενα ὑπὸ παμπονήρων καὶ ἐξωλεστάτων τινῶν νεωτέρων, οἷς οὐκ ἂν τις ἐπίστευσεν οὐδὲ τὸν τυχόντα βαθμὸν τοῦ κλήρου, συνέστηκε κατὰ μονομέρειαν πεπρά-
 20 χται. οὔτε γὰρ ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν Ἀθανάσιος ὁ ἐπίσκοπος οὔτε Μακά-
 25 ριος ὁ πρεσβύτερος ὁ κατηγορούμενος ὑπ' αὐτῶν παρῆν. καὶ ὁμοῦς ἡ παρ' αὐτῶν ἐρώτησις, μᾶλλον δὲ ὑποβολὴ ἢ γενομένη πάσης αἰ-
 30 σχύνης ἦν μεστή. πῇ μὲν γὰρ ἐθνικοί, πῇ δὲ κατηχούμενοι ἡρω-
 35 τῶντο, οὐχ ἵνα ἅπερ ἴσασι εἰπωσιν, ἀλλ' ἵνα ἅπερ παρ' αὐτῶν με-
 40 μαθῇ κασι ψεύσωνται. καὶ γὰρ καὶ ὑμῶν τῶν πρεσβυτέρων φροντι-
 45 ζόντων ἐπὶ τῇ ἀπουσίᾳ τοῦ ὑμετέρου ἐπισκόπου καὶ βουλομένων παρεῖναι ἐπὶ τῇ ἐξετάσει καὶ τὴν ἀλήθειαν δεῖξαι καὶ τὰ ψευδῆ διε-
 50 λέγξαι οὐδεὶς λόγος γέγονεν· οὐκ ἐπέτρεψαν γὰρ ὑμᾶς παρεῖναι, ἀλλὰ καὶ μεθ' ὕβρεως ἐξέβαλον. καὶ εἰ καὶ τὰ μάλιστα φανερά
 55 πᾶσι καθέστηκε καὶ ἐκ τούτων ἡ συκοφαντία, ὁμοῦς ἀναγινωσκο-
 60 μένων τῶν ὑπομνημάτων | εὗρομεν αὐτὸν τὸν παμπόνηρον Ἰσχύραν τὸν ἐπὶ τῇ συκοφαντίᾳ μισθὸν παρ' αὐτῶν λαβόντα τὸ δοκοῦν ὄνομα τῆς ἐπισκοπῆς διελέγχοντα ἑαυτοῦ τὴν συκοφαντίαν. αὐτὸς γὰρ ὁ Ἰσχύρας ἐν αὐτοῖς τοῖς ὑπομνήμασι διελάλησε κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν, ἐν ᾗ Μακάριον ἐληλυθέναι εἰς τὸ κελλίον ἑαυτοῦ διεβεβαίουτο,
 65 νοσοῦντα τότε κατακεῖσθαι ἑαυτόν, καίτοι τῶν περὶ Εὐσέβιον γρά-
 70 ψαι τολμησάντων ἐστάναι τότε τὸν Ἰσχύραν καὶ προσφέρειν, ὅτε Μακάριος ἐπέστη.
 75 Κἀκεῖνη δὲ πᾶσι φανερά καθέστηκεν ἡ συκοφαντία καὶ διαβολή, 38,1
 80 ἣν ἠτιάσαντο μετὰ ταῦτα. ἔφασαν γὰρ καὶ κατεβόησαν φόνον δε-
 85 δρακέναι τὸν Ἀθανάσιον, καὶ [ὥς] Ἀρσένιον τινα Μελιτιανὸν ἐπί-
 90 σκοπον ἀνῆρξάναι, ἐφ' ᾧ προσποιητῶ στεναγμῷ καὶ πεπλασμένοις δάκρυσιν ὑπεκρίνοντο καὶ ἡξίου τοῦ ζῶντος ὡς τεθνηκὸς τὸ σῶμα ἀποδοθῆναι. ἀλλ' οὐκ ἄγνωστα γέγονε τὰ σοφίσματα τούτων. ἔγνω-
 95 σαν γὰρ ἅπαντες ζῆν τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐν τοῖς ζῶσιν ἐξετάζεσθαι.
 100 καὶ ἐπειδὴ ἑώρων ἑαυτοὺς οἱ πρὸς πάντα εὐχερεῖς διελεγχόμενους 2
 105 ἐπὶ τοῖς ψεύσμασι τούτοις (αὐτὸς γὰρ ζῶν ὁ Ἀρσένιος ἐδείκνυεν ἑαυτὸν μὴ ἀνῆρξθαι μηδὲ τεθνηκέναι), ὁμοῦς οὐχ ἡσύχασαν, ἀλλ' ἐτέρας συκοφαντίας πρὸς ταῖς προτέραις συκοφαντίαις ἐπεζήτησαν,

- ἵνα πάλιν μηχανησάμενοι διαβάλωσι τὸν ἄνθρωπον. τί οὖν, ἀγα- 3
 πητοί; οὐκ ἐταράχθη ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν Ἀθανάσιος, ἀλλὰ πάλιν πολλῇ
 παρρησίᾳ χρώμενος προεκαλεῖτο καὶ ἐπὶ τοῦτοις αὐτούς. καὶ ἡμεῖς
 δὲ-ἡυχόμεθα καὶ προετρεπόμεθα ἔλθειν αὐτούς εἰς τὴν κρίσιν καί,
 5 εἴπερ δύνανται, διελέγξαι. ὦ τῆς πολλῆς πλεονεξίας· ὦ τῆς δεινῆς
 ὑπερηφανίας· μᾶλλον δέ, εἰ δεῖ τάληθές εἰπεῖν, ὦ κακῆς καὶ | ὑπ- 4
 ευθύνου συνειδήσεως· τοῦτο γὰρ πᾶσι πεφανέρωται. ὅθεν, ἀγα-
 πητοὶ ἀδελφοί, ὑπομιμνήσκομεν καὶ προτρεπόμεθα ὑμᾶς πρὸ πάν-
 των τὴν ὀρθὴν πίστιν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας κατέχειν. πολλὰ μὲν
 10 γὰρ καὶ δεινὰ καὶ χαλεπὰ πεπόνθατε, πολλὰς δὲ ὕβρεις καὶ ἀδι-
 κίας ὑπέμεινεν ἡ καθολικὴ ἐκκλησία, ἀλλ' «ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος
 οὗτος σῶθήσεται.¹» διόπερ καὶ ἔτι ποιεῖν τολμήσωσι καθ' ὑμῶν,
 ἡ θλίψις ἀντὶ χαρᾶς ὑμῖν ἔστω· τὰ γὰρ τοιαῦτα παθήματα μέρος ἐστὶ
 μαρτυρίου καὶ αἱ τοιαῦται ὑμῶν ὁμολογίαι καὶ αἱ βάσανοι οὐκ ἄμι-
 15 σθαι τυγχάνουσιν, ἀλλ' ἀπολήψεσθε παρὰ τοῦ θεοῦ τὰ ἔπαθλα. διότι
 μάλιστα ἀγωνίζεσθε ὑπὲρ τῆς ὑγιαίνουσας πίστεως καὶ τῆς καθαρό-
 τητος τοῦ ἐπισκόπου ὑμῶν Ἀθανασίου τοῦ συλλειτουργοῦ ἡμῶν.
 καὶ γὰρ οὐδὲ ἡμεῖς παρεσιωπήσαμεν οὐδὲ ἡμελήσαμεν τῆς
 ὑμῶν ἀμεριμνίας χάριν, ἀλλ' ἐφροντίσαμεν καὶ πεποιθήκαμεν, ἅπερ ὁ
 20 τῆς ἀγάπης λόγος ἀπαιτεῖ. συμπάσχομεν γὰρ τοῖς πάσχουσιν ἀδελ-
 φοῖς ἡμῶν, καὶ τὰ ἐκείνων παθήματα ἴδια ἡγουμέθα· [καὶ τοῖς δά-
 κρυσιν ὑμῶν τὰ ἡμέτερα δάκρυα συνεμίξαμεν, οὐχ ὑμεῖς δὲ μόνοι
 πεπόνθατε, ἀδελφοί, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι συλλειτουργοὶ ἡμῶν
 ταῦτα ἔλθόντες ἀπωδύραντο.
 25 Διόπερ] ἀνηνέγκαμεν τοίνυν καὶ ἡξιώσαμεν τοὺς | εὐσεβεστά- 39, 1
 τους καὶ θεοφιλεστάτους βασιλέας, ὅπως ἡ φιλανθρωπία αὐτῶν καὶ
 τοὺς ἔτι κάμνοντας καὶ πιεζομένους ἀνεθῆναι κελεύση, καὶ προστά-
 ξωσι μηδένα τῶν δικαστῶν, οἷς περὶ μόνων τῶν δημοσίων μέλειν
 προσήκει, μῆτε κρίνειν κληρικοὺς μῆτε ὅλως τοῦ λοιποῦ προφάσει
 30 τῶν ἐκκλησιῶν ἐπιχειρεῖν τι κατὰ τῶν ἀδελφῶν, ἀλλ' ἵνα ἕκαστος
 χωρὶς τινος διωγμοῦ, χωρὶς τινος βίας καὶ πλεονεξίας, ὥς εὐχεται
 καὶ βούλεται, ζῇ καὶ μεθ' ἡσυχίας καὶ εἰρήνης τὴν καθολικὴν καὶ
 ἀποστολικὴν πίστιν μετέρχῃται. Γρηγόριος μέντοι ὁ παρανόμως 2
 παρὰ τῶν αἵρετικῶν λεγόμενος κατασταθῆναι καὶ εἰς τὴν ὑμετέραν
 35 πόλιν παρ' αὐτῶν ἀποσταλεῖς, καὶ τοῦτο γὰρ γινωσκέτω ὑμῶν ἡ
 ὁμοψυχία, ὅτι κρίσει τῆς ἱερᾶς πάσης συνόδου καθηρέθη, εἰ καὶ τὰ
 μάλιστα οὐδεπώποτε οὐδὲ ὥς ἐπίσκοπος ὅλως γενόμενος ἐνομίσθη.
 χαίρετε τοίνυν ἀπολαμβάνοντες ἑαυτῶν τὸν ἐπίσκοπον Ἀθανάσιον· 3
 διὰ τοῦτο γὰρ καὶ μετ' εἰρήνης αὐτὸν ἀπελύσαμεν. ὅθεν καὶ παραι-
 40 νοῦμεν πᾶσι τοῖς ἡ διὰ φόβον ἡ διὰ περιδρομὴν τινων κοινωνήσας
 Γρηγορίῳ, ἵνα νῦν ὑπομνησθέντες καὶ προτραπέντες καὶ ἀναπει-

1. Ματθ. 10, 22.

σθέντες παρ' ἡμῶν παύσονται τῆς πρὸς ἐκεῖνον μυσαρᾶς κοινωνίας καὶ λοιπὸν ἑαυτοὺς συνάψωσι τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ.

Ἐπειδὴ δὲ ἐγνώμεν ὅτι καὶ Ἀφθόνιος καὶ Ἀθανάσιος ὁ Καπί- 40,1
τωνος καὶ Παῦλος καὶ Πλουτίων οἱ συμπρεσβύτεροι ἡμῶν συσκευῆν
5 καὶ αὐτοὶ πεπόνθασιν ὑπὸ τῶν περὶ Εὐσέβιον, ὥστε τοὺς μὲν ἐξο-
ρισμοῦ πειραθῆναι, τοὺς δὲ καὶ θανάτων ἀπειλὰς διαπεφευγῆναι,
τούτου ἕνεκεν καὶ περὶ τούτου δηλῶσαι ὑμῖν ἀναγκαῖον ἡγησάμεθα,
ἵνα γινώσκητε ὅτι καὶ τούτους ἀπεδεξάμεθα καὶ ἀθώους ἀπελύσαμεν
εἰδότες ὅτι πάντα τὰ παρὰ τῶν περὶ Εὐσέβιον κατὰ τῶν ὀρθοδόξων
10 γινόμενα ἐπὶ δόξῃ καὶ συστάσει τῶν συσκευασθέντων ὑπ' αὐτῶν γέ-
γονεν. ἔπρεπε μὲν οὖν τὸν ὑμέτερον ἐπίσκοπον, τὸν συλλειτουργ- 2
γὸν ἡμῶν Ἀθανάσιον, περὶ αὐτῶν ὡς περὶ ἰδίων ὑμῖν δηλῶσαι, ἐπειδὴ
δὲ ὑπὲρ πλείονος μαρτυρίας καὶ τὴν ἁγίαν σύνοδον ἠθέλησεν ὑμῖν
γράψαι, διὰ τοῦτο οὐκ ἀνεβαλλόμεθα, ἀλλὰ καὶ σημᾶναι ὑμῖν ἐσπου-
15 δάσαμεν, ἵν' ὥσπερ ἡμεῖς οὕτως καὶ ὑμεῖς αὐτοὺς ἀποδέξῃσθε.
ἄξιοι γάρ καὶ αὐτοὶ ἐπαίνου, ὅτι διὰ τὴν εἰς Χριστὸν εὐσέβειαν καὶ
αὐτοὶ ἡξιώθησαν παρὰ τῶν αἰρετικῶν ὕβριν ὑπομεῖναι. [τίνα δέ 3
ἐστὶ τὰ παρὰ τῆς ἁγίας συνόδου δογματισθέντα κατὰ Θεοδώρου καὶ
Ναρκίσσου καὶ Στεφάνου καὶ Ἀκακίου καὶ Μηνοφάντου καὶ Οὐρ-
20 σακίου καὶ Οὐάλεντος καὶ Γεωργίου, τῶν προίστο-ιένων τῆς ἀρει-
νῆς αἵρέσεως καὶ πλημμελησάντων καθ' ὑμῶν καὶ κατὰ τῶν ἄλλων
ἐκκλησιῶν, γνῶσεσθε ἐκ τῶν ὑποτεταγμένων. ἀπεστείλαμεν γάρ
| ὑμῖν, ἵνα καὶ ἡ ὑμέτερα θεοσέβεια σύμφηφος τοῖς παρ' ἡμῶν ὀρι-
σθεῖσι γένηται καὶ ἐκ τούτου γνῶτε ὅτι ἡ καθολικὴ ἐκκλησία οὐ
25 παρορᾷ τοὺς εἰς αὐτὴν πλημμελοῦντας.]

Ἡ ἁγία σύνοδος ἡ κατὰ θεοῦ χάριν ἐν Σαρδικῇ συναχθεῖσα τοῖς 41
κατ' Αἴγυπτον καὶ Λιβύην ἐπισκόποις καὶ συλλειτουργοῖς, ἀγαπη-
τοῖς ἀδελφοῖς, ἐν κυρίῳ χαίρειν.

30 Καὶ πρὶν μὲν λαβεῖν τὰ γράμματα τῆς εὐλαβείας ὑμῶν.

καὶ διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν ἴσην κατὰ πάντα τῆς πρὸ αὐτῆς ἡτοι τῆς πρὸς
τὴν ἐκκλησίαν Ἀλεξανδρείας πλὴν τῶν πρὸς τὸ τέλος σέσημειωμένων κατε-
λείφθῃ ἄγραφος διὰ τὸ μὴ δευτερωθῆναι καὶ τὴν σπουδὴν καὶ τὰ χάρτα

Ἡ ἁγία σύνοδος ἡ κατὰ θεοῦ χάριν ἐν Σαρδικῇ συναχθεῖσα τοῖς 42,1
35 ἅπανταχοῦ ἐπισκόποις καὶ συλλειτουργοῖς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας,
ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς, ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Πολλὰ μὲν καὶ πολλάκις ἐτόλμησαν οἱ Ἀρειομανῖται κατὰ τῶν 2
δούλων τοῦ θεοῦ τῶν τὴν πίστιν φυλαττόντων τὴν ὀρθὴν νόθον γὰρ
ὑποβάλλοντες διδασκαλίαν τοὺς ὀρθοδόξους ἐλαύνειν ἐπειράθησαν
40 τοσαῦτον δὲ λοιπὸν κατεπανέστησαν κατὰ τῆς πίστεως, ὥς μὴδὲ τὴν
εὐσέβειαν τῶν εὐσεβεστάτων βασιλέων λαβεῖν. τοιγαροῦν τῆς χά- 3
ριτος τοῦ θεοῦ συνεργούσης καὶ αὐτοὶ οἱ εὐσεβεστάτοι βασιλεῖς συνή-

- γαγον ἡμᾶς ἐκ διαφορῶν ἐπαρχιῶν καὶ πόλεων καὶ τὴν ἀγίαν ταύ-
 την σύνοδον ἐν τῇ Σερδῶν πόλει γενέσθαι δεδώκασιν, ἵνα πᾶσα μὲν
 διχόνοια περιαιρεθῇ, πάσης δὲ κακοπιστίας ἐξελασθείσης ἢ εἰς
 Χριστὸν εὐσέβεια μόνῃ παρὰ πάντων φυλάττηται. ἦλθον γὰρ καὶ
 5 οἱ ἀπὸ τῆς Ἐφῶς ἐπίσκοποι προτραπέντες καὶ αὐτοὶ παρὰ τῶν |
 εὐσεβεστάτων βασιλέων, μάλιστα δι' ἅπερ ἐθρύλουν πολλάκις περὶ
 τῶν ἀγαπητῶν ἀδελφῶν ἡμῶν καὶ συλλειτουργῶν Ἀθανασίου ἐπι-
 σκόπου τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ Μαρκέλλου ἐπισκόπου τῆς Ἀγκυρο-
 γαλατίας. ἴσως γὰρ καὶ εἰς ὑμᾶς ἐφθασαν αὐτῶν αἱ διαβολαί, ἴσως
 10 καὶ τὰς ὑμετέρας ἀκοὰς ἐπεχείρησαν παρασαλεῦσαι, ἵνα κατὰ μὲν
 τῶν ἀθῶων ἂ λέγουσι πιστεύσητε, τὴν δὲ τῆς μοχθηρᾶς αὐτῶν αἰρέ-
 σεως ὑπόνοιαν ἐπικρύψωσιν. ἀλλ' οὐκ ἐπὶ πολὺ ταῦτα ποιεῖν συνε-
 χώρησαν. ἔστι γὰρ ὁ προϋστάμενος τῶν ἐκκλησιῶν κύριος ὁ ὑπὲρ
 15 τούτων καὶ πάντων ἡμῶν θάνατον ὑπομείνας καὶ δι' ἑαυτοῦ τὴν εἰς
 οὐρανὸν ἄνοδον πᾶσιν ἡμῖν δεδωκώς. πάλαι μὲν οὖν γραψάντων τῶν
 περὶ Εὐσέβιον Ἰουλίῳ τῷ συλλειτουργῷ ἡμῶν τῷ τῆς Ῥωμαίων ἐκ-
 κλησίας ἐπισκόπῳ κατὰ τῶν προειρημένων συλλειτουργῶν ἡμῶν,
 λέγομεν δὴ Ἀθανασίου καὶ Μαρκέλλου καὶ Ἀσκληπᾶ, ἔγραψαν καὶ
 οἱ ἀπὸ τῶν ἄλλων μερῶν ἐπίσκοποι μαρτυροῦντες μὲν τῇ καθαρῳ-
 20 τητι τοῦ συλλειτουργοῦ ἡμῶν Ἀθανασίου, τὰ δὲ παρὰ τῶν περὶ Εὐ-
 σέβιον γινόμενα μηδὲν ἕτερον ἢ ψευδῇ καὶ συκοφαντίας εἶναι μεστά. |
 καὶ εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἐκ τοῦ κληθέντος αὐτοὺς παρὰ τοῦ ἀγαπητοῦ
 6 ἡμῶν καὶ συλλειτουργοῦ Ἰουλίου μὴ ἀπαντήσαι, καὶ ἐκ τῶν γραφέντων
 παρὰ τοῦ αὐτοῦ Ἰουλίου φανερὰ τούτων ἡ συκοφαντία πέσῃνεν (ἦλθον
 25 γὰρ ἂν, εἴπερ ἐθάρρουν οἷς ἐπραξαν καὶ πεποιήκασιν κατὰ τῶν συλ-
 λειτουργῶν ἡμῶν), ὅμως καὶ ἐξ ὧν πεποιήκασιν ἐν ταύτῃ τῇ ἀγίᾳ
 καὶ μεγάλῃ συνόδῳ φανερωτέραν τὴν ἑαυτῶν συσκευὴν ἀπέδειξαν.
 ἀπαντήσαντες γὰρ εἰς τὴν Σερδῶν πόλιν, ἰδόντες τοὺς ἀδελφούς
 7 ἡμῶν Ἀθανάσιον καὶ Μάρκελλον καὶ Ἀσκληπᾶν καὶ τοὺς ἄλλους
 30 ἐφοβήθησαν εἰς κρίσιν ἐλθεῖν, καὶ οὐχ ἅπαξ οὐδὲ δεύτερον, ἀλλὰ καὶ
 πολλάκις κληθέντες οὐκ ἐπήκουσαν ταῖς κλήσεσι, καίτοι πάντων
 ἡμῶν (τῶν) συνελθόντων ἐπισκόπων καὶ μάλιστα τοῦ εὐγηροτάτου
 Ὁσίου τοῦ καὶ διὰ τὸν χρόνον καὶ τὴν ὁμολογίαν καὶ διὰ τὸ τοσοῦτον
 κάματον ὑπομεμενηκέναι πάσης αἰδοῦς ἀξίου τυγχάνοντος ἀναμε-
 35 νόντων καὶ προτρεπομένων αὐτοὺς εἰσελθεῖν εἰς τὴν κρίσιν, ἵν' ἅπερ
 ἀπόντων τῶν συλλειτουργῶν ἡμῶν ἐθρύλησαν καὶ ἔγραψαν κατ'
 αὐτῶν, ταῦτα | παρόντες ἐλέγξαι δυνηθῶσιν. ἀλλ' οὐκ ἦλθον κλη-
 8 θέντες, καθάπερ προείπομεν, δεικνύντες καὶ ἐκ τούτων τὴν συκο-
 φαντίαν ἑαυτῶν καὶ μονονουχί τὴν ἐπιβουλήν καὶ συσκευὴν, ἣν πε-
 40 ποιήκασιν, βοῶντες διὰ τῆς παραιτήσεως. οἱ γὰρ θαρροῦντες οἷς
 λέγουσι τούτοις καὶ εἰς πρόσωπον συστήναι δύνανται. ἐπεὶ δὲ
 οὐκ ἀπήντησαν, νομίζομεν λοιπὸν μηδὲνα ἀγνοεῖν, κἂν ἐκεῖνοι πάλιν
 κακουργεῖν ἐθέλωσιν, ὅτι μηδὲν ἔχοντες κατὰ τῶν συλλειτουργῶν

ἡμῶν ἐλέγξει, τούτους μὲν διαβάλλουσιν ἀπόντας, παρόντας δὲ φεύγουσιν.

- Ἐφυγον γάρ, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, οὐ μόνον διὰ τὴν τούτων συκοφαντίαν, ἀλλ' ὅτι καὶ τοὺς ἐπὶ διαφόροις ἐγκαλοῦντας αὐτοῖς ἐθεώρουσαν ἀπαντήσαντας. δεσμὰ γάρ ἦν καὶ σίδηρα προφερόμενα· ἀπ' ἐξοριστίας ἐπανελθόντες ἄνθρωποι καὶ παρὰ τῶν ἐτι κατεχομένων εἰς ἐξοριστείαν ἐλθόντες ἦσαν συλλειτουργοί, συγγενεῖς καὶ φίλοι δὲ τῶν δι' αὐτῶν ἀποθανόντων παρεγένοντο. καὶ τὸ μέγιστον, ἐπίσκοποι παρῆσαν, ὧν ὁ μὲν τὰ σίδηρα καὶ τὰς ἀλύσεις προέφερεν, ἃς δι' αὐτοὺς ἐφόρεσεν, οἱ δὲ τὸν ἐκ τῆς διαβολῆς αὐτῶν θάνατον ἐμαρτύρατο. εἰς τοσοῦτον γὰρ ἐφθασαν ἀπονοίας, ὥς καὶ ἐπισκόπους ἐπιχειρεῖν ἀνελεῖν, καὶ ἀνεῖλον ἄν, εἰ μὴ ἐξέφυγον τὰς χεῖρας αὐτῶν. τῷ πάθει οὖν ὁ συλλειτουργὸς ἡμῶν ὁ μακαρίτης | Θεόδουλος φεύγων αὐτῶν τὴν διαβολήν, κεκέλευστο γὰρ ἐκ διαβολῆς αὐτῶν ἀποθανεῖν. ἄλλοι δὲ πληγὰς ξιφῶν ἐπεδείκνυντο, ἄλλοι δὲ λιμὸν ὑπομενηκέναι παρ' αὐτῶν ἀπωδύροντο. καὶ ταῦτα οὐχ οἱ τυχόντες ἐμαρτύρουν ἄνθρωποι, ἀλλ' ἐκκλησίαι ὅλαι ἦσαν, ὑπὲρ ὧν οἱ ἀπαντήσαντες καὶ πρεσβεύοντες ἐδίδασκον στρατιώτας ξιφῆρεις, ὄχλους μετὰ ῥοπάλων, δικαστῶν ἀπειλὰς, πλαστῶν γραμμιάτων ὑποβολὰς (ἀνεγνώσθη γὰρ γράμματα τῶν περὶ Θεόγνιον πλαττομένων κατὰ τῶν συλλειτουργῶν ἡμῶν Ἀθανασίου καὶ Μαρκελλοῦ καὶ Ἀσκληπᾶ, ἵνα καὶ βασιλέας κατ' αὐτῶν κινήσωσι, καὶ ταῦτα ἡλεγάσαν οἱ γενόμενοι τότε διάκονοι Θεογνίου), πρὸς τούτων παρθένων γυμνώσεις, ἐμπρησμοὺς ἐκκλησιῶν, φυλακὰς κατὰ τῶν λειτουργῶν, καὶ ταῦτα πάντα δι' οὐδὲν ἕτερον ἢ διὰ τὴν δυσώνυμον αἵρεσιν τῶν Ἀρειοματιῶν. οἱ γὰρ | παραιτούμενοι τὴν πρὸς τούτους κοινωνίαν ἀνάγκην εἶχον πειρᾶσθαι τούτων. ταῦτα τοίνυν συνορῶντες εἰς στενὸν εἶχον τὰ τῆς προαιρέσεως· ἡσχύνοντο μὲν γὰρ ὁμολογεῖν ἃ δεδράκασι, διὰ δὲ τὸ μὴ δύνασθαι λοιπὸν ταῦτα κρύπτεσθαι ἀπήντησαν εἰς τὴν Σερδῶν πόλιν, ἵνα διὰ τῆς ἀφίξεως ὑπόνοιαν ὥς μὴ πλημμελήσαντες δόξωσιν ἀποφέρεισθαι. ἰδόντες δὲ τοὺς παρ' αὐτῶν συκοφαντηθέντας καὶ τοὺς παρ' αὐτῶν παθόντας, τοὺς κατηγοροὺς, τοὺς ἐλέγχους πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες ἐλθεῖν οὐκ ἐβούλοντο κληθέντες, καίτοι τῶν συλλειτουργῶν ἡμῶν Ἀθανασίου καὶ Μαρκελλοῦ καὶ Ἀσκληπᾶ πολλῇ τῇ παρρησίᾳ χρωμένων, ἀποδυρομένων καὶ ἐπικειμένων καὶ προκαλουμένων αὐτοὺς καὶ ἐπαγγελλομένων μὴ μόνον ἐλέγχειν τὴν συκοφαντίαν, ἀλλὰ καὶ δεικνύναι, ὅσα κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν ἐπλημέλησαν. οἱ δὲ τοσοῦτῳ φόβῳ τοῦ συνειδότες κατεσχέθησαν, ὥς φεύγειν αὐτοὺς καὶ διὰ τῆς φυγῆς τὴν συκοφαντίαν ἑαυτῶν ἐλέγξει καὶ ἅπερ ἐπλημμέλησαν, διὰ τὸν δρασμὸν ὁμολογήσαι.

Εἰ καὶ τὰ μάλιστα τοίνυν οὐ μόνον ἐκ τῶν προτέρων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τούτων αὐτῶν ἡ κακοτροπία δείκνυται καὶ συκοφαντία, ὅμως ἵνα μηδὲ ἐκ τῆς φυγῆς πρόφασιν τινα ἐτέρας κακουργίας πορίσασθαι δυ-

- θῶσιν, ἐσκεψάμεθα κατὰ τὸν τῆς ἀληθείας λόγον τὰ παρ' ἐκείνων
 δραματουρηθέντα ἐξετάσαι. καὶ τοῦτο προθέμενοι εὕρομεν αὐ- 2
 τοὺς καὶ ἐκ τῶν πραχθέντων συκοφάντας καὶ μηδὲν ἕτερον ἢ ἐπι-
 βουλὴν κατὰ τῶν συλλειτουργῶν ἡμῶν πεποιηκότας. ὃν γὰρ ἔλεγον
 5 παρὰ Ἀθανασίου πεφονεῦσθαι Ἀρσένιον, οὗτος ζῇ καὶ ἐν τοῖς ζῶσιν
 ἐξετάζεται· ἀπὸ δὲ τούτου καὶ τὰ περὶ τῶν ἄλλων θρυληθέντα παρ'
 αὐτῶν φαίνεται πλάσματα. ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ ποτηρίου ἐθρύλουν, ὡς
 θλασθέντος παρὰ Μακαρίου τοῦ πρεσβυτέρου Ἀθανασίου, ἐμαρτύ-
 ρησαν μὲν οἱ παραγενόμενοι ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ Μαρεώτου |
 10 καὶ τῶν τόπων, ὅτι μηδὲν τούτων πέπρακται. καὶ οἱ ἐπίσκοποι 3
 δὲ γράφοντες οἱ ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου πρὸς Ἰούλιον τὸν συλλειτουργὸν
 ἡμῶν ἱκανῶς διεβεβαίουντο μηδὲ ὑπόνοιαν ὅλως τοιαύτην ἐκεῖ γεγε-
 νῆσθαι. ἄλλως τε ἂ λέγουσιν ὑπομνήματα ἔχειν κατ' αὐτοῦ, κατὰ 4
 μονομέρειαν συνέστηκε γεγενῆσθαι. καὶ ὁμως καὶ ἐν τοῖς ὑπο-
 15 μνήμασι τούτοις ἐθνικοὶ καὶ κατηχούμενοι ἠρωτῶντο, ἐξ ὧν εἰς κατη-
 χούμενος ἐρωτῶμενος ἔφασκεν ἔνδον εἶναι, ὅτε ὁ | Μακάριος ἐπέστη
 τῷ τόπῳ, καὶ ἕτερος ἐρωτῶμενος ἔλεγε τὸν θρυλούμενον παρ' αὐτῶν
 Ἰσχύραν νοσοῦντα τότε κατὰκεῖσθαι ἐν κελλίῳ, ὡς ἀπὸ τούτου φαί-
 νεσθαι μηδὲ ὅλως γεγενῆσθαι τι τῶν μυστηρίων διὰ τὸ τοὺς κατηχου-
 20 μένους ἔνδον εἶναι καὶ τὸν Ἰσχύραν μὴ παρῆναι, ἀλλὰ νοσοῦντα κατα-
 κεῖσθαι. καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ παμπόνηρος Ἰσχύρας ψευδόμενος ἐπὶ 5
 τῷ εἰρηκέναι κεκαυκέναι τὸν Ἀθανάσιον τινα τῶν θείων βιβλίων καὶ
 διελεγχθεὶς ὡμολόγησε κατ' ἐκεῖνο καιροῦ νοσεῖν ὅτε Μακάριος παρῆν,
 καὶ κατὰκεῖσθαι, ὡς καὶ ἐκ τούτου συκοφάντην αὐτὸν εἶναι. ἀμέλει
 25 τῆς συκοφαντίας ταύτης μισθὸν αὐτῷ τῷ Ἰσχύρᾳ δεδώκασιν ἐπι-
 σκοπῆς ὄνομα τῷ μηδὲ πρεσβυτέρῳ τυγχάνοντι ἀπαντήσαντες γὰρ 6
 δύο πρεσβύτεροι σὺν Μελιτίῳ ποτὲ γενόμενοι, ὕστερον δὲ ὑπὸ τοῦ
 μακαρίτου Ἀλεξάνδρου τοῦ γενομένου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας δε-
 χθέντες καὶ νῦν σὺν Ἀθανασίῳ ὄντες ἐμαρτύρησαν μηδεπώποτε τοῦ-
 30 τον πρεσβύτερον Μελιτίου γεγενῆσθαι μηδὲ ὅλως ἐσχηκέναι Μελί-
 τιον εἰς τὸν Μαρεώτην ἐκκλησίαν ἢ λειτουργόν, καὶ ὁμως τὸν μηδὲ
 πρεσβύτερον τυγχάνοντα νῦν ὡς ἐπίσκοπον ἡγάγον, ἵνα τῷ ὀνόματι
 τούτῳ δόξῃσι τῇ συκοφαντίᾳ καταπλήττειν τοὺς ἀκούοντας.
- Ἀνεγνώσθη δὲ καὶ τὸ σύγγραμμα τοῦ συλλειτουργοῦ Μαρκέλλου 45, 1
 35 καὶ ἠύρεθη τῶν περὶ Εὐσέβιον ἢ κακοτεχνία. ἂ γὰρ ὡς ζητῶν ὁ Μάρ-
 κελλος εἶρηκε, ταῦτα ὡς ὁμολογούμενα διαβεβλήκασιν. ἀνεγνώσθη
 γοῦν τὰ ἐξῆς καὶ τὰ πρὸ αὐτῶν τῶν ζητημάτων, καὶ ὀρθὴ ἡ πίστις
 τοῦ ἀνδρὸς εὐρέθη. οὔτε γὰρ ἀπὸ τῆς ἀγίας Μαρίας, ὡς αὐτοὶ διεβε-
 40 βαιώσαντο, ἀρχὴν ἐδίδου τῷ τοῦ θεοῦ λόγῳ οὔτε τέλος ἔχειν τὴν βα-
 σιλείαν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν βασιλείαν ἀναρχον καὶ ἀτελεύτητον εἶναι 2
 τὴν τούτου ἔγραψε. καὶ Ἀσκληπᾶς δὲ ὁ συλλειτουργὸς προήνεγκεν
 ὑπομνήματα γενόμενα ἐν Ἀντιοχείᾳ παρόντων τῶν κατηγόρων καὶ
 Εὐσεβίου τοῦ ἀπὸ Καισαρείας καὶ ἐκ τῶν ἀποφάσεων τῶν δικασάν-

- των ἐπισκόπων ἔδειξεν ἑαυτὸν ἀθῶον εἶναι. | εἰκότως οὖν, ἀγα- 3
πητοὶ ἀδελφοί, καλούμενοι πολλάκις οὐχ ὑπήκουσαν, εἰκότως ἔφυ-
γον. ὑπὸ γὰρ τοῦ συνειδότος ἐλαυνόμενοι φυγῇ τὰς συκοφαντίας
ἑαυτῶν ἐβεβαίωσαν καὶ πιστευθῆναι κατ' αὐτῶν πεποιθήκασιν, ἃ
5 παρόντες οἱ κατηγοροῦντες ἔλεγον καὶ ἐπεδείκνυν. ἔτι τοίνυν 4
πρὸς τοῦτοις πᾶσι καὶ τοὺς πάλοι καθαιρεθέντας καὶ ἐκβληθέντας
διὰ τὴν Ἀρείου αἵρεσιν οὐ μόνον ἐδέξαντο, ἀλλὰ καὶ εἰς μείζονα βα-
θμὸν προήγαγον, διακόνους μὲν εἰς πρεσβυτέριον, ἀπὸ δὲ πρεσβυ-
τέρων εἰς ἐπισκόπους, | δι' οὐδὲν ἕτερον ἢ ἵνα τὴν ἀσέβειαν δια-
10 σπεῖραι καὶ πλατῦναι δυνηθῶσι καὶ τὴν εὐσεβῆ διαφθείρωσι πίστιν.
Εἰσὶ δὲ τούτων μετὰ τοὺς περὶ Εὐσέβιον νῦν ἔξαρχοι Θεόδωρος 46,1
ὁ ἀπὸ Ἡρακλείας, Νάρκισσος ὁ ἀπὸ Νερωνιάδος τῆς Κιλικίας, Στέ-
φανος ὁ ἀπὸ Ἀντιοχείας, Γεώργιος ὁ ἀπὸ Λαοδικείας, Ἀχάκιος ὁ
ἀπὸ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, Μηνόφαντος ἀπὸ Ἐφέσου τῆς
15 Ἀσίας, Οὐρσάκιος ὁ ἀπὸ Σιγγιδόνου τῆς Μυσίας, Οὐάλης ἀπὸ Μουρ- 2
σῶν τῆς Πανονίας. καὶ γὰρ οὗτοι τοὺς σὺν αὐτοῖς ἐλθόντας ἀπὸ
τῆς Ἐφῶς οὐκ ἐπέτρεπον οὔτε εἰς τὴν ἁγίαν σύνοδον εἰσελθεῖν οὔτε
ὅλως εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ παραβάλλειν. καὶ ἐρχόμενοι δὲ εἰς
τὴν Σερδικὴν κατὰ τόπους συνόδους ἐποιοῦντο καθ' ἑαυτοὺς καὶ
20 συνθήκας μετὰ ἀπειλῶν, ὥστε ἐλθόντας αὐτοὺς εἰς τὴν Σερδικὴν
μηδὲ ὅλως εἰς τὴν κρίτην ἐλθεῖν μηδ' ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελθεῖν τῇ ἁγίᾳ
συνόδῳ, ἀλλὰ μόνον ἐλθόντας καὶ ἀφοσιώσει τὴν ἐπιδημίαν ἑαυτῶν
ἐπιδειξαμένους ταχέως φυγεῖν. ταῦτα γὰρ γινῶναι δεδυνήμεθα 3
παρὰ τῶν συλλειτουργῶν ἡμῶν Ἀρείου ἀπὸ Παλαιστίνης καὶ Ἀστε-
ρίου ἀπὸ Ἀραβίας τῶν ἐλθόντων σὺν αὐτοῖς καὶ ἀναχωρησάντων
25 ἀπὸ τῆς ἀπιστίας αὐτῶν. οὗτοι γὰρ ἐλθόντες εἰς τὴν ἁγίαν σύνοδον
τὴν μὲν βίαν ἦν ἔπαθον ἀπωδύραντο, οὐδὲν δὲ παρ' αὐτοῖς ὀρθὸν
ἔλεγον πράττεσθαι, προστιθέντες καὶ τοῦτο ὡς ἄρα εἶεν ἐκεῖ πολλοὶ
τῆς ὀρθῆς ἀντιποιοῦμενοι δόξης καὶ κωλυόμενοι παρ' αὐτῶν ἐλθεῖν
30 ἐνταῦθα διὰ τὸ ἀπειλεῖν καὶ ἐπαγγέλλεσθαι κατὰ τῶν βουλομένων
ἀναχωρεῖν ἀπ' αὐτῶν. τούτου γοῦν ἕνεκα καὶ ἐν ἐνὶ οἴκῳ πάντας
μεῖναι ἐσπούδασαν μηδὲ τὸ βραχύτατον ἰδιάζειν αὐτοὺς ἐπιτρέ-
ψαντες.
Ἐπεὶ οὖν οὐκ ἔδει παρασιωτῆσαι οὐδὲ ἀνεκδιηγῆτους εἶσαι 47,1
35 τὰς συκοφαντίας, τὰ δεσμά, τοὺς φόνους, τὰς πληγὰς, τὰ περὶ τῶν
πλαστῶν ἐπιστολῶν, τὰς αἰκίας, τὰς γυμνώσεις τῶν παρθένων, τὰς
ἐξοριστίας, τὰς καταλύσεις τῶν ἐκκλησιῶν, τοὺς ἐμπρησμούς, τὰς
μεταθέσεις ἀπὸ μικρῶν πόλεων εἰς μείζονας παροικίας, καὶ πρό γε
πάντων, τὴν κατὰ τῆς ὀρθῆς πίστεως ἐπαναστάσαν | δυσώνυμον
40 ἀρειανὴν αἵρεσιν δι' αὐτῶν, τούτου ἕνεκεν τοὺς μὲν ἀγαπητοὺς
ἀδελφούς ἡμῶν καὶ συλλειτουργοὺς Ἀθανάσιον καὶ Μάρκελλον καὶ
Ἀσκληπᾶν καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς συλλειτουργοῦντας τῷ κυρίῳ ἀθῶ-
ους καὶ καθαρὸς εἶναι ἀπεφηνάμεθα γράψαντες καὶ εἰς τὴν ἐκάστου

- παροικίαν, ὥστε γινώσκειν ἐκάστης ἐκκλησίας τοὺς λαοὺς τοῦ ἰδίου |
ἐπισκόπου τὴν καθαρότητα καὶ τοῦτον μὲν ἔχει ἐπίσκοπον καὶ 2
προσδοκᾶν, τοὺς δὲ εἰς τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν ἐπελθόντας δίκην λύ-
κων¹, Γρηγόριον τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, Βασίλειον τὸν ἐν Ἀγκύρᾳ
5 καὶ Κωνσταντίνον τὸν ἐν Γάζῃ τούτους μὴδὲ ἐπισκόπους ὀνομάζειν
μὴδὲ ὅλως κοινωνίαν τινὰ πρὸς αὐτοὺς ἔχειν μὴδὲ δέχεσθαι τινὰ
παρὰ τούτων γράμματα μὴδὲ γράφειν πρὸς αὐτούς. τοὺς δὲ γε περὶ 3
Θεόδωρον καὶ Νάρκισσον καὶ Ἀκάκιον καὶ Στέφανον καὶ Οὐρσά-
κιον καὶ Οὐάλεντα καὶ Μηνόφαντον καὶ Γεώργιον, εἰ καὶ φοβηθεῖς
10 μὴ παρεγένετο ἀπὸ τῆς Ἐφῆς, ὅμως διὰ τὸ ἀπὸ τοῦ μακαρίτου Ἀ-
λεξάνδρου καθηρῆσθαι αὐτὸν καὶ διὰ τὸ εἶναι καὶ αὐτὸν καὶ τούτους
τῆς Ἀρείου μανίας καὶ διὰ τὰ ἐπενεχθέντα αὐτοῖς ἐγκλήματα τούτους
παμψηφί καθεῖλεν ἡ ἁγία σύνοδος ἀπὸ τῆς ἐπισκοπῆς. καὶ ἐκρί- 4
ναμεν μὴ μόνον αὐτοὺς ἐπισκόπους μὴ εἶναι, ἀλλὰ μὴδὲ κοινωνίας
15 μετὰ τῶν πιστῶν αὐτοὺς καταξιῶσθαι. τοὺς γὰρ χωρίζοντας τὸν
υἱὸν καὶ ἀπαλλοτριῶντας τὸν λόγον ἀπὸ τοῦ πατρὸς χωρίζεσθαι
τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας προσήκει καὶ ἄλλοτρίους εἶναι τοῦ Χρι- 5
στιανῶν ὀνόματος. ἔστωσαν τοίνυν ὑμῖν ἀνάθεμα διὰ τὸ «κεκαπη-
λευκέναι τὸν λόγον²» τῆς ἀληθείας· ἀποστολικόν ἐστι παράγγελ- 5
μα· «εἰ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω.³»
20 τούτοις μὴδὲν κοινωνεῖν παραγγέλλετε· «οὐδεμία γὰρ κοινωνία φωτὶ
πρὸς σκότος.⁴» τούτους πάντας μακρὰν ποιεῖτε· «οὐδεμία γὰρ
συμφωνία Χριστῷ πρὸς Βελίαρ.⁵» καὶ φυλάξασθε, ἀγαπητοί, 6
μῆτε γράφειν πρὸς αὐτοὺς μῆτε γράμματα παρ' αὐτῶν δέχεσθαι.
25 σπουδάσατε δὲ μᾶλλον καὶ ὑμεῖς, ἀδελφοί καὶ συλλειτουργοί, «ὡς τῷ
πνεύματι παρόντες⁶» τῇ συνόδῳ ἡμῶν συνεπιψηφίσασθαι δι' ὑπο-
γραφῆς ὑμετέρας ὑπὲρ τοῦ παρὰ πάντων τῶν πανταχοῦ συλλει-
τουργῶν τὴν ὁμοφωνίαν διασφύζεσθαι. ἡ θεία πρόνοια καθωσιω-
μένους ὑμᾶς καὶ εὐθυμοῦντας διαφυλάττει, | ἀγαπητοί ἀδελφοί.
30 Ὅσιος ἐπίσκοπος ὑπέγραψα, καὶ | οὕτω πάντες.

Ταῦτα γράψασα ἡ ἐν Σαρδικῇ σύνοδος ἀπέστειλε καὶ πρὸς τοὺς 48, 1
μὴ δυνηθέντας ἀπαντῆσαι, καὶ γεγόνاسι καὶ αὐτοὶ σύμψηφοι τοῖς
κριθεῖσι. τῶν δὲ ἐν τῇ συνόδῳ γραψάντων καὶ τῶν ἄλλων ἐπισκό-
πων τὰ ὀνόματά ἐστι τάδε·

- | | | |
|----|---|----------------|
| 35 | 1 Ὅσιος ἀπὸ Σπανίας | |
| | 2 Ἰούλιος Ῥώμης δι' Ἀρχιδάμου καὶ Φιλοξένου πρεσβυτέρων | |
| | 3 Πρωτογένης Σερδικῆς | |
| | 4 Γαυδέντιος | 5 Μακεδόνιος |
| | 6 Σεβήρος | 7 Πραιτέστατος |

1. Πρβλ. Ματθ. 7, 15. Πράξ. 20, 29. 2. Β' Κορ. 2, 17. 3. Γαλ. 1, 9.
4. Β' Κορ. 6, 14. 5. Β' Κορ. 6, 15. 6. Α' Κορ. 5, 3.

	8 Οὐρσίκιος	9 Λούκιλλος
	10 Εὐγένιος	11 Βιτάλιος
	12 Καλεπόδιος	13 Φλωρέντιος
	14 Βάσσος	15 Βικέντιος
5	16 Στερκόριος	17 Παλλάδιος
	18 Δομιτιανός	19 Χαλβῆς
	20 Γερόντιος	21 Προτάσιος
	22 Εὐλόγιος	23 Πορφύριος
	24 Διόσκορος	25 Ζώσιμος
10	26 Ἰαννουάριος	27 Ζώσιμος
	28 Ἀλέξανδρος	29 Εὐτύχιος
	30 Σωκράτης	31 Διόδωρος
	32 Μαρτύριος	33 Εὐθήριος
	34 Εὐκαρπος	35 Ἀθηνόδωρος
15	36 Εἰρηναῖος	37 Ἰουλιανός
	38 Ἀλύπιος	39 Ἴωνᾶς
	40 Ἀέτιος	41 Ῥεστοῦτος
	42 Μαρκελλῖνος	43 Ἀπριανός
	44 Βιτάλιος	45 Οὐάλης
20	46 Ἑρμογένης	47 Κάστος
	48 Δομετιανός	49 Φουρτουνάτιος
	50 Μάρκος	51 Ἀννιανός
	52 Ἡλιόδωρος	53 Μουσαῖος
	54 Ἀστέριος	55 Παρηγόριος
25	56 Πλούταρχος	57 Ὑμέναιος
	58 Ἀθανάσιος	59 Λούκιος
	60 Ἀμάντιος	61 Ἀρειος
	62 Ἀσκληπίος	63 Διονύσιος
	64 Μάξιμος	65 Τρύφων
30	66 Ἀλέξανδρος	67 Ἀντίγονος
	68 Αἰλιανός	69 Πέτρος
	70 Σύμφωρος	71 Μουσώνιος
	72 Εὐτυχος	73 Φιλολόγιος
	74 Σπουδάσιος	75 Ζώσιμος
35	76 Πατρίκιος	77 Ἀδόλιος
	78 Σαπρίκιος	

Γ α λ λ ί α ς

49,1

	79 Μαξιμι[α]νός	80 Βηρίσιμος
	81 Βήκτουρος	82 Βαλεντῖνος
40	83 Δησιδέριος	84 Εὐλόγιος
	85 Σαρβάτιος	86 Δυσκόλιος

	87 Σουπερίωρ	88 Μερκούριος
	89 Δικλοπετός	90 Εὐσέβιος
	91 Σεβηρίνος	92 Σάτυρος
	93 Μαρτίνος	94 Παῦλος
5	95 Ὀπτατιανός	96 Νικάσιος
	97 Βίκτωρ	98 Σεμπρόνιος
	99 Βαλερί(α)νός	100 Πάκατος
	101 Ἰεσσῆς	102 Ἀρίστων
	103 Σιμπλίχιος	104 Μετιανός
10	105 Ἀμαντας	106 Α(ι)μιλλιανος
	107 Ἰουστινιανός	108 Βικτωρίνος
	109 Σατορνίλος	110 Ἀβουνδάντιος
	111 Δωνατιανός	112 Μάξιμος

Ἀφρικῆς

2

15	113 Νέσσος	114 Γράτος
	115 Μεγάσιος	116 Κολδαῖος
	117 Ῥογατιανός	118 Κονσόρτιος
	119 Ῥουφῖνος	120 Μαννῖνος
	121 Κεσσιλιανός	122 Ἐρεννιανός
20	123 Μαριανός	124 Οὐαλέριος
	125 Δυνάμιος	126 Μυζόνιος
	127 Ἰοῦστος	128 Κελεστῖνος
	129 Κυπριανός	130 Βίκτωρ
	131 Ὀνορᾶτος	132 Μαρτῖνος
25	133 Παντάγαθος	134 Φήλιξ
	135 Βαύδιος	136 Αἰβερ
	137 Καπίτων	138 Μινερβάλης
	139 Κόσμος	140 Βίκτωρ
	141 Ἐσπερίων	142 Φήλιξ
30	143 Σεβηριανός	144 Ὀπτάντιος
	145 Ἐσπερος	146 Φιδέντιος
	147 Σαλούστιος	148 Πασχάσιος

Αἰγύπτου

3

35	149 Λιβούρνιος	150 Ἀμάντιος
	151 Φήλιξ	152 Ἰσχυράμμων
	153 Ῥωμύλος	154 Τιβερίνος
	155 Κονσόρτιος	156 Ἡρακλείδης
	157 Φορτουνάτιος	158 Διόσκορος
	159 Φορτουνατιανός	160 Β(λ)αστάμ(μ)ων

	161 Δάτυλλος	162 Ἀνδρέας
	163 Σερῆνος	164 Ἀρειος
	165 Θεόδωρος	166 Εὐαγόρας
	167 Ἡλίας	168 Τιμόθεος
5	169 Ὀρίων	170 Ἀνδρόνικος
	171 Παφνούτιος	172 Ἑρμίας
	173 Ἀραβίων	174 Ψενόσιρις
	175 Ἀπολλώνιος	176 Μοῦις
	177 Σαραπάμπων	178 Φίλων
10	179 Φίλιππος	180 Ἀπολλώνιος
	181 Παφνούτιος	182 Παῦλος
	183 Διόσκορος	184 Νειλάμμων
	185 Σερῆνος	186 Ἀκύλας
	187 Ἀωτᾶς	188 Ἀρποκρατίων
15	189 Ἰσαάκ	190 Θεόδωρος
	191 Ἀπολλῶς	192 Ἀμμωνιανὸς
	193 Νεῖλος	194 Ἡράκλειος
	195 Ἀρείων	196 Ἀθᾶς
	197 Ἀρσένιος	198 Ἀγαθάμμων
20	199 Θέων	200 Ἀπολλώνιος
	201 Ἡλίας	202 Παννινούθιος
	203 Ἀνδραγάθιος	204 Νεμεσίων
	205 Σαραπίων	206 Ἀμμώνιος
	207 Ἀμμώνιος	208 Ξένων
25	209 Γερόντιος	210 Κόιντος
	211 Λεωνίδης	212 Σεμπρωνιανὸς
	213 Φίλων	214 Ἡρακλείδης
	215 Ἰέρακυσ	216 Ροῦφος
	217 Πασόφιος	218 Μακεδόνιος
30	219 Ἀπολλόδωρος	220 Φλαβιανὸς
	221 Ψάης	222 Σύρους
	223 Ἀπφοῦς	224 Σαραπίων
	225 Ἡσαΐας	226 Παφνούτιος
	227 Τιμόθεος	228 Ἐλουρίων
35	229 Γάιος	230 Μουσαῖος
	231 Πιστὸς	232 Ἡρακλάμμων
	233 Ἡρῶν	234 Ἡλίας
	235 Ἀνάγαμφος	236 Ἀπολλώνιος
	237 Γάιος	238 Φιλοτᾶς
40	239 Παῦλος	240 Τιθήνης
	241 Εὐδαίμων	242 Ἰούλιος

Οἱ ἐν τῷ κανάλιῳ τῆς Ἰταλίας

50,

243	Προβάτιος	244	Βιάτωρ
245	Φακουνδίνος	246	Ἰωσῆς
247	Νουμήδιος	248	Σπηρράντιος
5 249	Σεβῆρος	250	Ἡρακλειανὸς
251	Φαυστῖνος	252	Ἀντωνῖνος
253	Ἡράκλειος	254	Οὐιτάλιος
255	Φήλιξ	256	Κρησπῖνος
257	Παυλιανὸς		

Κύπρου

2

258	Αὐξίβιος	260	Φώτιος
260	Γηράσιος	161	Ἀφροδίσιος
262	Εἰρηνικός	263	Νουνέχιος
264	Ἀθανάσιος	265	Μακεδόνιος
15 266	Τριφύλλιος	267	Σπυρίδων
268	Νορβανὸς	269	Σωσικρατής

Παλαιστίνης

3

270	Μάξιμος	271	Ἀέτιος
272	Ἀρειος	273	Θεοδόσιος
20 274	Γερμανὸς	275	Σιλουανὸς
276	Παῦλος	277	Κλαύδιος
278	Πατρίκιος	279	Ἐλπίδιος
280	Γερμανὸς	281	Εὐσέβιος
282	Ζηνόβιος	283	Παῦλος
25 284	Πέτρος		

Οἱ μὲν οὖν τοῖς ὑπὸ τῆς συνόδου γραφεῖσιν ὑπογράψαντες οὗτοι, 4
ἕτεροι δὲ πλεῖστοί εἰσιν οἱ καὶ πρὸ ταύτης τῆς συνόδου γράψαντες
ὑπὲρ ἡμῶν ἀπὸ | τε τῆς Ἀσίας καὶ Φρυγίας καὶ Ἰσαυρίας, καὶ τὰ
ὀνόματα αὐτῶν ἐν ταῖς ἰδίαις ἐπιστολαῖς ἐμφέρεται, ἐγγυὲς ξγ',
30 ὁμοῦ τμδ'.

Ταῦτα μαθὼν ὁ θεοφιλέστατος βασιλεὺς Κωνστάντιος μετεπέμ- 51,1
ψατο ἡμᾶς γράψας ἰδίᾳ πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἐαυτοῦ τὸν μακαρίτην
Κώνσταντα, πρὸς δὲ ἡμᾶς καὶ ἀπαξ καὶ δεῦτερον καὶ τρίτον ταῦτα |

Κωνστάντιος Νικητῆς Αὐγούστος Ἀθανασίῳ.

35 Ἐπὶ πολὺ σὲ κλυδωνίζεσθαι καὶ χειμάζεσθαι τοῖς τῆς θαλάττης 2
ἀγρίοις κύμασιν οὐκ ἀφῆκεν ἡ τῆς ἡμετέρας ἡμερότητος φιλανθρω-
πία. γυμνωθέντα σε τῆς πατρώας ἐστίας καὶ στερηθέντα τῶν ἰδίων

καὶ πλανώμενον ἐν θηριώδεσιν ἀνοδίαῖς οὐ παρῆκεν ἡ ἀκάματος
 ἡμῶν εὐσέβεια. καὶ εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἐπιπολὺ ὑπερεθέμην γράψαι
 τὴν πρόθεσιν τῆς ἐμῆς διανοίας προσδοκῶν αὐθαίρετόν σε παραγε-
 νέσθαι πρὸς ἡμᾶς καὶ τῶν καμάτων αἰτεῖν θεραπείαν, ὅμως, ἐπειδὴ
 5 ἴσως ὁ φόβος τὴν προαίρεσιν τῆς προθέσεως ἐνεπόδισε, διὰ τοῦτο
 δωρεᾶς πληρέστατα γράμματα πρὸς τὴν σὴν στερρότητα διεπεμ-
 ψάμεθα, ἵνα ἀφόβως ταῖς ἡμετέραις προσόψῃς ταχεῖαν τὴν σαυτοῦ
 παρουσίαν παρασχεῖν σπουδᾶς, ὑπὲρ τοῦ τῆς σαυτοῦ ἐπιθυμίας
 ἀπολαύσας καὶ πειραθεὶς ἡμῶν τῆς φιλανθρωπίας τοῖς ἰδίοις ἀπο-
 10 κατασταθῇς. τούτου γὰρ ἕνεκα καὶ τὸν δεσπότην μου καὶ ἀδελφόν
 μου Κώνσταντα τὸν Νικητὴν Αὐγουστον ὑπὲρ σοῦ παρεκάλεσα, ἵνα
 τοῦ ἐλθεῖν ἐξουσίαν σοι δῶ, ἐπὶ τῷ ἀμφοτέρων ἡμῶν ἐπινευόντων
 τῇ πατρίδι ἀποκατασταθῇς ἔχων τοῦτο τῆς ἡμῶν χάριτος ἐνέχυρον.

Ἐπιστολὴ δευτέρα

15 Εἰ καὶ τὰ μάλιστα διὰ προτέρων γραμμάτων ἐδηλώσαμεν, ὅπως
 ἀμερίμνως εἰς τὸ ἡμέτερον κοιμῆματον παραγένη διὰ τὸ μάλιστα βού-
 λεσθαι ἡμᾶς ἀποστεῖλαι σε εἰς τὰ ἴδια, ὅμως καὶ νῦν καὶ ταῦτα τὰ
 γράμματα πρὸς τὴν σὴν στερρότητα δεδώκαμεν, δι' ὧν προτρεπό-
 μεθα, χωρὶς τινος ἀπιστίας καὶ φόβου ἐπιβῆναί σε δημοσίοις ὀχῇ-
 20 μασι καὶ σπουδάσαι πρὸς ἡμᾶς, ἵνα ὧν ἐπιθυμῇς ἀπολαύσαι δυνηθῇς.

Ἐπιστολὴ τρίτη

Ἦνίκα ἐν τῇ Ἐδέσῃ διετρίβομεν, παρόντων τῶν σῶν πρεσβυ-
 τέρων ἤρεσεν, ὅπως ἀποσταλέντος | πρεσβυτέρου πρὸς σέ ἐλθεῖν
 εἰς τὸ ἡμέτερον κοιμῆματον σπουδᾶς ἐπὶ τῷ ἰδόντα σε τὴν ἡμετέραν
 25 πρόσοψιν εὐθέως εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὁδεύσης. ἀλλ' ἐπειδὴ
 πλεῖστος χρόνος παρῆλθεν, ἀφ' οὗ γράμματα δεξάμενος παρ' ἡμῶν
 οὐκ ἀπήντησας, διὰ τοῦτο καὶ νῦν ὑπομνήσαι σε ἐσπουδάσαμεν, ἵνα
 καὶ νῦν τὴν σὴν παρουσίαν ταχεῖαν ποιῆσαι πρὸς ἡμᾶς σπουδᾶς
 καὶ οὕτω δυνηθῇς τῇ τε πατρίδι σου ἀποκατασταθῆναι καὶ τῆς εὐ-
 30 χῆς σου ἐπιτυχεῖν. πρὸς δὲ πληρεστέραν διήγησιν Ἀχιτᾶν τὸν
 διάκονον ἀπεστείλαμεν, παρ' οὗ δυνήσῃ μαθεῖν τῆς τε ἡμετέρας ψυ-
 χῆς τὴν προαίρεσιν καὶ ὅτι τούτων ὧν εὐχῇ τυχεῖν δυνήσῃ.

Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς τοιαῦτα γράφει, ἐγὼ δὲ δεξάμενος ἀνῆλθον
 εἰς τὴν Ῥώμην συντάξασθαι τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ ἐπισκόπῳ ἐν τῇ
 35 Ἀκυλίᾳ γὰρ ἦμην, ὅτε ταῦτα ἐγράφη. καὶ ἡ μὲν ἐκκλησία πάσης
 χαρᾶς πεπλήρωτο, ὁ δὲ ἐπίσκοπος Ἰούλιος συγκαίρων τῇ ἐπανόδῳ
 γράφει πρὸς τὴν ἐκκλησίαν. καὶ διερχομένους ἡμᾶς οἱ ἐπίσκοποι
 καθεξῆς μετ' εἰρήνης προέπεμψαν. καὶ ἔστι τὰ γραφέντα ταῦτα.

Ἰούλιος πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις καὶ λαῷ παροικοῦντι Ἀλεξάνδρειαν.

Συγχαίρω καὶ γὰρ ὑμῖν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ὅτι τὸν καρπὸν τῆς 2
 ἐαυτῶν πίστεως ἐπ' ὀφθαλμῶν λοιπὸν ὁρᾶτε. τοῦτο γὰρ καὶ ἀληθῶς
 5 ἂν τις ἴδοι γενόμενον ἐπὶ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συνεπισκόπου μου Ἀθα-
 νασίου, ὃν διὰ τὴν καθαρότητα τοῦ βίου καὶ διὰ τὰς ὑμετέρας εὐχὰς
 θεὸς ὑμῖν ἀποδίδωσιν. ἐκ δὴ τούτου συνορᾷν ἔστι καθαρὰς ὑμᾶς 3
 καὶ μεστὰς ἀγάπης αἰεὶ τὰς εὐχὰς ἀνενηνοχέαι πρὸς τὸν θεόν. μνή-
 μονες γὰρ ὄντες τῶν οὐρανίων ἐπαγγελιῶν καὶ τῆς πρὸς αὐτὰς ἀγω-
 10 γῆς, ἣν ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ προειρημένου ἀδελφοῦ μου ἐπαι-
 δεύθητε, ἐγνωτε ἀληθῶς καὶ κατὰ τὸν προσοῦσαν ὑμῖν ὀρθὴν πίστιν
 κατετελήφατε, ὥς οὐκ ἂν εἰς τέλος ἀφ' ὑμῶν ἀποσχοινισθῇσεται
 οὗτος, ὃν (ἐν) ταῖς θεοσεβεστάταις ὑμῶν ψυχαῖς αἰεὶ ὡς παρόντα 4
 ἐσχήκατε. οὐκοῦν οὐ πολλῶν μοι χρεῖα λόγων πρὸς ὑμᾶς ἐπι-
 15 στέλλονται. ὅσα γὰρ ὑμῖν ἂν λεχθῇ παρ' ἐμοῦ, ταῦθ' ἡ ὑμέτέρα πίστις
 προῦλαβε καὶ πεπλήρωκε κατὰ θεοῦ χάριν τὰ τῆς κοινῆς πάντων ἡμῶν
 εὐχῆς. συγχαίρω τοίνυν ὑμῖν, πάλιν γὰρ ἐρῶ, ὅτι τὰς ψυχὰς ἀκα- 5
 ταμαχῆτους ἐν τῇ πίστει τετηρήκατε, καὶ αὐτῷ δὲ τῷ ἀδελφῷ μου |
 Ἀθανασίῳ οὐκ ἔλαττον συγχαίρω, ὅτι καίπερ πολλὰ πάσχων λυ-
 20 πηρὰ οὐδεμίαν ὥραν ἐπιλήσμων γέγονε τῆς ὑμετέρας ἀγάπης καὶ τοῦ
 ὑμετέρου πόθου. εἰ γὰρ καὶ τῷ σώματι πρὸς καιρὸν ἔδοξεν ἀφ' ὑμῶν
 ἀφελκυσθῆναι, ἀλλὰ τῷ πνεύματι διαπαντὸς ὡς συνὼν ὑμῖν διήγεν.
 Ἐπανερχεται τοίνυν πρὸς ὑμᾶς λαμπρότερος νῦν, ἢ ὅτε παρ' 53,1
 ὑμῶν ἀπεδήμησεν. εἰ γὰρ καὶ τὰς τιμίας ὕλας, χρυσὸν δὴ καὶ ἀργυ-
 25 ρον, εἰς καθαρότητα τὸ πῦρ δοκιμάζει, τί ἂν τις εἰποι κατ' ἀξίαν τοῦ
 τοσούτου ἀνδρός, ὃς κινδύνους τοσούτων θλίψεων νικῆσας ἀποδί-
 δοται | ὑμῖν ἀθῶος οὐ παρ' ἡμῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ παρὰ πάσης τῆς
 συνόδου ἀποδειχθεὶς; ὑποδέξασθε τοίνυν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, μετὰ 2
 πάσης τῆς κατὰ θεὸν δόξης καὶ χαρᾶς τὸν ἐπίσκοπον ὑμῶν Ἀθανά-
 30 σιον μετὰ τούτων, οἵτινες αὐτῷ καὶ τῶν τοσούτων καμάτων κοινω-
 νοὶ γεγονάσι καὶ χαίρετε τῶν εὐχῶν ἐαυτῶν ἀπολαύοντες, οἱ τὸν
 ποιμένα τὸν ὑμέτερον, ἰν' οὕτως εἴπω, ποθοῦντα καὶ διψῶντα τὴν
 ὑμέτεραν θεοσέβειαν, σωτηρίοις γραφαῖς ἐθρέψατε καὶ ἐποτίσατε.
 καὶ γὰρ τῆς ἐπὶ ξένης αὐτοῦ διατριβῆς ὑμεῖς παραμυθία γεγονάτε 3
 35 καὶ διωκόμενον ἐθάλψατε ταῖς πιστοτάταις ἐαυτῶν ψυχαῖς καὶ δια-
 νοαίαις. ἐμὲ δὲ ἤδη εὐφραίνει ἐννοούμενον καὶ προορῶντα τῷ λογι-
 σμῷ τὴν ἐπὶ τῇ ἐπανάδῳ ἐκάστου ὑμῶν χαρὰν καὶ τοῦ πλήθους τὰς
 θεοσεβεστάτας ἀπαντήσεις καὶ τὸ ἐνδοξον τῆς τῶν συντρεχόντων
 40 μέν τοῦ ἀδελφοῦ μου, παυομένων δὲ τῶν προγενομένων καὶ τῆς πολυ-
 τμήτου καὶ κατ' εὐχὴν ἐπανόδου εἰς εὐφροσύνην τινὰ πληρεστάτης
 χαρᾶς συναπτούσης τοὺς πάντας; ἡ τοιαύτη δὲ χαρὰ κατὰ τὸ μέ- 5
 γιστον μέχρις ἡμῶν φθάνει, εἰ θεόθεν καὶ τοῦτο συγχωρεῖσθαι συνέ-

στηκεν, ὅπως εἰς γινῶσιν τοῦ τηλικούτου ἀνδρός ἐλθεῖν δυνηθῶμεν. εἰς εὐχὴν δὴ οὖν τὴν ἐπιστολὴν τελειῶσαι καλόν. ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ καὶ ὁ τούτου υἱὸς ὁ κύριος καὶ σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς διηνεκῇ τὴν χάριν ὑμῖν παράσχοι διδούς ἐπαθλον τῇ θαυμαστῇ ὑμῶν πίστει, ἣν περὶ τὸν ἐπίσκοπον ὑμῶν ἐνδόξῳ μαρτυρίᾳ ἐνεδείξασθε, ἵνα ὑμῖν τε καὶ τοῖς μεθ' ὑμᾶς ἐνταῦθα καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τὰ βελτίονα νέμοι, ἃ «ὀφθαλμοῖς | οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν¹» διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ τῷ παντοκράτορι θεῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. ἐρῶσθαι ὑμᾶς ἐν κυρίῳ εὐχομαι, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί.

Μετὰ τούτων ἐλθόντα με γνησίως ἐώρακεν ὁ βασιλεὺς καὶ ἀπέστειλε πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐκκλησίαν γράψας τοῖς ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις καὶ λαοῖς ταῦτα· |

15 Νικητὴς Κωνστάντιος Μέγιστος Σεβαστὸς ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας.

Ὁὐκ ἀπελείφθη τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος ὁ αἰδεσιμώτατος Ἀθανάσιος. ἀλλ' εἰ καὶ ἐν βραχεὶ χρόνῳ τῇ κατὰ ἀνθρώπους δοκιμασίᾳ ὑπεβλήθη, ὅμως τὴν ὀφειλομένην παρὰ τῆς παντεφόρου προνοίας ἀπηνέγκατο ψῆφον ἀπολαβὼν βουλήσει τοῦ κρείττονος καὶ κρίσει ἡμετέρα τὴν πατρίδα ὁμοῦ καὶ τὴν ἐκκλησίαν, ἥς θεῖον νεύματι προστάτης ἐτύγχανε. τούτῳ τὰ ἀκόλουθα ἔδει παρὰ τῆς ἡμετέρας ὑπάρξει πραότητος, ὥστε πάντα τὰ πρὸ τούτου κατὰ τῶν αὐτῷ κοινωνηκότων ὠρισμένα νῦν ἀμνηστία παραδοθῆναι πᾶσαν τε ὑποψίαν τὴν κατ' αὐτῶν σχολάσαι τοῦ λοιποῦ. τὴν ἀτέλειαν, ἥς ἐτυχον πάλαι οἱ ἅμα αὐτῷ κληρικοί, τούτοις βεβαιωθῆναι προσηκόντως — ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦτο τῇ εἰς αὐτόν χάριτι προστιθέναι ἐδικαιώσαμεν, ὥστε πάντας τοὺς τοῦ ἱεροῦ καταλόγου γινώσκειν ἐνδεδῶσθαι τὸ ἄφρον πᾶσι τοῖς αὐτῷ προστιθεμένοις εἴτε ἐπισκόποις εἴτε κληρικοῖς.

30 ἱκανὸν δὲ γινώρισμα τῆς ἐκάστου ὀρθῆς προαιρέσεως ἔσται ἡ πρὸς τοῦτον ἔνωσις. ὅσοι γάρ ἂν τῆς καλλίονος ὁμοῦ κρίσεώς τε καὶ μοίρας γενόμενοι τὴν τούτου ἔλονται κοινωνίαν, τούτους πάντας ἐκελεύσαμεν καθ' ὁμοιότητα τῆς φθανούσης προνοίας καὶ νῦν τῆς ὑφ' ἡμῶν βουλήσει τοῦ κρείττονος παρασχεθείσης χάριτος ἀπολαύειν.

35 ὁ θεὸς ὑμᾶς διαφυλάττοι.

Ἐπιστολὴ δευτέρα

Νικητὴς Κωνστάντιος Μέγιστος Σεβαστὸς τῷ λαῷ τῆς κατὰ Ἀλεξάνδρειαν καθολικῆς ἐκκλησίας.

1. Α' Κορ. 2, 9.

Σκοπὸν ποιούμενοι τὴν ὑμετέραν ἐν ἅπασιν εὐνομίαν εἰδότες τε 55,1
 ὡς ἐπὶ πολὺ τῆς τοῦ ἐπίσκοποῦντος προνοίας ἐστέρησθε, Ἀθανάσιον
 τὸν ἐπίσκοπον, ἄνδρα τοῖς πᾶσι διὰ τε τὴν προσοῦσαν ὀρθότητα καὶ
 διὰ τὴν τῶν οἰκείων ἡθῶν εὐτροπίαν γινώριμον, πάλιν πρὸς ὑμᾶς ἀπο-
 5 στεῖλαι ἐδικαιώσαμεν. τοῦτον συνήθως καὶ προσηκόντως ὑπο- 2
 δεξάμενοι καὶ ταῖς πρὸς θεὸν εὐχαῖς βοηθὸν προστησάμενοι τὴν
 ὑμῖν τε πρέπουσαν καὶ ἡμῖν ἀρίστην ὁμόνοιαν καὶ εἰρήνην κατὰ τὸν
 τῆς ἐκκλησίας θεσμὸν διαρκῇ φυλάττειν σπουδάσατε. οὐδὲ γὰρ 3
 εὐλογόν ἐστι | διχόνοιάν τινα ἢ στάσιν ἐν ὑμῖν κινήσθαι ὑπεναντίον
 10 τῆς τῶν ἡμετέρων καιρῶν εὐμοιρίας. καὶ τοῦτο μὲν ἀπεῖναι ἀφ' 4
 ὑμῶν παντελῶς βουλόμεθα, τὸ δὲ ταῖς εὐχαῖς ὑμᾶς διαρκῶς | αὐτῷ,
 ὡς προεῖρηται, προστάτῃ καὶ ἐπικούρῳ χρωμένους πρὸς τὸ θεῖον
 ἐμμένειν συνήθως παραινοῦμεν, ὡς ἂν τῆς τοιαύτης ὑμῶν προθέ-
 σεως εἰς τὰς ἀπάντων εὐχὰς διαβαινούσης καὶ οἱ ἐκ τῶν ἐθνῶν τῇ
 15 τῶν εἰδώλων πλάνῃ ἔτι καὶ νῦν προσανέχοντες ἐπὶ τὴν τῆς ἱερᾶς θρη- 5
 σκείας ἐπίγνωσιν προθυμότερα σπεύδοιεν, ἀγαπητοί. καὶ αὖθις
 οὖν παραινοῦμεν τοῖς προειρημένους ἐμμένειν, τὸν δὲ ἐπίσκοπον ψήφῳ
 τοῦ κρείττονος καὶ ἡμετέρα γνώμη ἀπεσταλμένον ἡδέως δέξασθε
 καὶ πάσῃ ψυχῇ καὶ γνώμῃ ἀσπαστὸν ἡγήσασθε. τοῦτο γὰρ καὶ ὑμῖν
 20 πρέπει καὶ τῇ ἡμετέρα πραότῃ προσήκειν συνέστηκεν. ὑπὲρ 6
 γὰρ τοῦ πᾶσαν ἀνασούβης καὶ στάσεως πρόφασιν περιαιρεθῆναι τῶν
 ἐθελοκακία χρωμένων, τοῖς παρ' ὑμῖν δικασταῖς διὰ γραμμάτων
 προσετάξαμεν ἅπαντας οὓς ἂν στασιώδεις καταμάθοιεν τῇ τῶν νό-
 μων ὑποβάλλειν ἐκδικίᾳ. ἀμρότερα τοίνυν συνορῶντες καὶ τὴν 7
 25 ἡμετέραν μετὰ τοῦ κρείττονος γνώμην καὶ τὸν ὑπὲρ ὑμῶν καὶ τῆς
 ὁμονοίας λόγον καὶ τὴν κατὰ τῶν ἀτάκτων τιμωρίαν τὰ πρέποντα
 καὶ ἀρμόζοντα τῷ τῆς ἱερᾶς θρησκείας θεσμῷ διαφυλάττοντες τὸν
 προειρημένον διὰ πάσης αἰδοῦς καὶ τιμῆς ἄγοντες τὰς εὐχὰς ἅμα
 αὐτῷ ὑπὲρ τε ἑαυτῶν καὶ τῆς τοῦ βίου παντὸς εὐνομίας τῷ τῶν ὄλων
 30 πατρὶ θεῷ ἀναπέμπειν σπουδάσατε.

Ταῦτα γράψας ἐκέλευσε καὶ τὰ πρότερον παρ' αὐτοῦ γραφέντα 56,1
 κατ' ἐμοῦ ἐκ διαβολῆς τῶν περὶ Εὐσέβιον ἀναιρεθῆναι καὶ ἀφαν-
 σθῆναι ἀπὸ τῶν τάξεων τοῦ τε δουκὸς καὶ τοῦ ἐπάρχου τῆς Αἰγύπτου
 καὶ ἀποσταλεῖς Εὐσέβιος ὁ δεκουρίων ἔλαβεν αὐτὰ ἀπὸ τῶν τάξεων.
 35 καὶ ἔστι τὰ γραφέντα ταῦτα·

Νικητῆς Κωνστάντιος Αὐγουστος Νεστορίῳ.

τῷ δὲ αὐτῷ τύπῳ καὶ τοῖς ἐν Αὐγουσταμνικῇ καὶ Θηβαίδι καὶ 2
 Λιβυαῖς ἡγεμόσιν.

Εἰ τί ποτε πρὸ τούτου ἐπὶ βλάβῃ καὶ ὕβρει τῶν κοινωνοῦντων
 40 Ἀθανασίῳ τῷ ἐπισκόπῳ προσταχθὲν εὐρίσκεται, ταῦτα νῦν ἀπα-
 λειφθῆναι βουλόμεθα. καὶ γὰρ καὶ τὴν ἀλειτουρησίαν, ἣν εἶχον

οἱ αὐτοῦ κληρικοί, τοὺς αὐτοὺς πάλιν τὴν αὐτὴν θέλομεν ἔχειν. ταύτην δὲ τὴν ἡμετέραν πρόσταξιν φυλαχθῆναι βουλόμεθα, ὥστε ἀποδοθέντος Ἀθανασίου τοῦ ἐπισκόπου τῇ ἐκκλησίᾳ τοὺς κοινωνούν-
τας αὐτῷ ἔχειν τὴν | ἀλειτουρησίαν, ἣν αἱ εἶχον, ἣν καὶ οἱ λοιποὶ
5 κληρικοὶ ἔχουσιν, ἐν' οὕτως ἔχοντες καὶ αὐτοὶ χαίρωσι.

Προπεμφθεὶς οὕτως καὶ διερχόμενος τὴν Συρίαν | συνέτυχον 57,1
τοῖς κατὰ Παλαιστίνην ἐπισκόποις. καὶ σύνοδον ποιήσαντες ἐν Ἱε-
ρουσαλὴμ γνησίως ἡμᾶς ἀπεδέξαντο καὶ αὐτοὶ μετ' εἰρήνης προέ-
πεμψαν καὶ ἔγραψαν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τοὺς ἐπισκόπους ταῦτα·

10 Ἡ ἀγία σύνοδος ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις συναχθεῖσα τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ 2
καὶ Λιβύοις συλλειτουργοῖς καὶ τοῖς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πρεσβυτέροις
καὶ διακόνοις καὶ λαῷ, ἀγαπητοῖς καὶ ποθεινοτάτοις ἀδελφοῖς, ἐν
κυρίῳ χαίρειν.
Κατ' ἀξίαν τῷ τῶν ὅλων θεῷ εὐχαριστεῖν οὐκ ἀρκοῦμεν, ἀγα- 3
15 πητοί, ἐφ' οἷς θαυμασίως ἐποίησε πάντοτε, ἐποίησε δὲ καὶ νῦν μετὰ
τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας τὸν ποιμένα ὑμῶν καὶ κύριον καὶ συλλει-
τουργὸν ἡμῶν Ἀθανάσιον ἀποδοὺς ὑμῖν. τίς γὰρ ἤλπισέ ποτε ταῦτα
ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν, ἃ νῦν ὑμεῖς ἔργῳ ἀπολαμβάνετε; ἀληθῶς αἱ προσ-
ευχαὶ ὑμῶν εἰσηκούσθησαν παρὰ τῷ τῶν ὅλων θεῷ τῷ κηδομένῳ
20 τῆς ἑαυτοῦ ἐκκλησίας καὶ ἐπιδόντι ὑμῶν τὰ δάκρυα καὶ τοὺς ὀδυρ-
μοὺς καὶ διὰ τοῦτο τῶν δεήσεων ὑμῶν ἐπακούσαντι. ἦτε γὰρ
«ὡς πρόβατα ἐρριμμένα καὶ ἐσκυλμένα μὴ ἔχοντα ποιμένα» διὰ τοῦτο
ἐπεσκέψατο ὑμᾶς ὁ ἀληθινὸς ποιμὴν οὐρανόθεν, ὁ τῶν ἰδίων προ-
βάτων κηδόμενος, ἀποδοὺς ὑμῖν ὃν ἐπιθυμεῖτε. ἰδοὺ γὰρ καὶ 4
25 ἡμεῖς πάντα ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης πράττοντες καὶ τῇ
ἡμετέρᾳ συμπνέοντες ἀγάπῃ προλαβόντες αὐτὸν ἡσπασάμεθα, καὶ
κοινωνήσαντες δι' αὐτοῦ ὑμῖν ταύτας τὰς προσρήσεις διαπεμπόμεθα
καὶ τὰς εὐχαριστηρίους ἡμῶν εὐχάς, ἐν' εἰδῆτε τῷ συνδέσμῳ τῆς
ἀγάπης τῆς πρὸς αὐτὸν καὶ ἡμᾶς ἠνώσθαι. ὀφείλετε δὲ καὶ ὑπὲρ 5
30 τῆς εὐσεβείας τῶν θεοφιλεστάτων βασιλέων εὐχέσθαι, ὅτινες καὶ αὐ-
τοὶ γνόντες τὸν πόθον ὑμῶν τὸν περὶ αὐτὸν καὶ τὴν αὐτοῦ καθαρότητα
ἀποκαταστήσαι αὐτὸν ὑμῖν μετὰ πάσης τιμῆς κατηξίωσαν. ὑπτίαις 6
οὖν ὑποδεξάμενοι αὐτὸν χερσὶ καὶ τὰς ὀφειλομένας περὶ τούτου εὐ-
χαριστηρίους εὐχάς ἀναπέμψαι τῷ ταῦτα ὑμῖν χαρισαιμένῳ θεῷ σπου-
35 δάσατε, ὑπὲρ τοῦ διαπαντός ὑμᾶς χαίρειν σὺν θεῷ καὶ δοξάζειν ἡμῶν
τὸν κύριον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, δι' οὗ τῷ πατρὶ ἡ
δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

Τῶν δὲ ὑπογραψάντων τὰ ὀνόματα, εἰ καὶ | φθάσας ἐδήλωσα,
ἀλλὰ καὶ νῦν ἔγραψα· εἰσὶ γὰρ 1 Μάξιμος, 2 Ἀέτιος, 3 Ἀρείος,
40 4 Θεόδωρος, 5 Γερμανός, 6 Σιλουανός, | 7 Παῦλος, 8 Πατρίκιος,

9 Ἐλπίδιος, 10 Γερμανός, 11 Εὐσέβιος, 12 Ζηνόβιος, 13 Παῦλος,
14 Μακρῖνος, 15 Πέτρος, 16 Κλαύδιος.

Ταῦτα βλέποντες Οὐρσάκιος καὶ Οὐάλης κατέγνωσαν λοιπὸν 58,1
ἑαυτῶν καὶ ἀνελθόντες εἰς τὴν Ῥώμην ἐξωμολογήσαντο καὶ αὐτοὶ
5 μεταγινώσκοντες συγγνώμην τε ἤτησαντο καὶ ἔγραψαν πρὸς Ἰού-
λιον τὸν ἐπίσκοπον τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης καὶ πρὸς ἡμᾶς ταῦτα.
τὰ μέντοι ἀντίγραφα ἀπεστάλη μοι παρὰ Παυλίνου τοῦ ἐπισκόπου
Τριβέρων.

Ἑρμηνεία ἀπὸ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ τῆς πρὸς
10 Ἰούλιον ἐπιστολῆς περὶ τῆς μετανοίας
Οὐρσακίου καὶ Οὐάλεντος

Κυρίῳ μακαριωτάτῳ πάπῃ Ἰουλίῳ Οὐρσάκιος καὶ Οὐάλης.

Ἐπειδὴ συνέστηκεν ἡμᾶς πρὸ τούτου πολλὰ τε καὶ δεινὰ περὶ 2
Ἀθανασίου τοῦ ἐπισκόπου διὰ γραμμάτων ὑποβεβληκέναι γράμμα-
15 σί τε τῆς σῆς χρηστότητος μεθοδευθέντες τοῦ πράγματος χάριν,
περὶ οὗ ἐδηλώσαμεν, οὐκ ἠδυνήθημεν λόγον ἀποδοῦναι, ὁμολογοῦ-
μεν παρὰ τῇ σῇ χρηστότητι παρόντων τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν πάντων
τῶν πρεσβυτέρων ὅτι πάντα τὰ πρὸ τούτου ἐλθόντα εἰς ἀκοὰς ἡμῶν
περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ προειρημένου Ἀθανασίου ψευδῆ καὶ πλαστά
20 ἔστι πάσῃ τε δυνάμει ἀλλότρια αὐτοῦ τυγχάνει. διὰ τε τοῦτο ἡδέως 3
ἀντιποιούμεθα τῆς κοινωνίας τοῦ προειρημένου Ἀθανασίου, μάλιστα
ὅτι ἡ θεοσεβεία σου κατὰ τὴν ἐμφυτον ἑαυτῆς καλοκάγαθίαν τῇ πλάνῃ
ἡμῶν κατηξίωσε συγγνώμην δοῦναι. ὁμολογοῦμεν δὲ καὶ τοῦτο ὅτι,
ἂν ποτε ἡμᾶς οἱ Ἀνατολικοὶ θελήσωσιν ἢ καὶ αὐτὸς Ἀθανάσιος
25 κακοτρόπως περὶ τούτου εἰς κρίσιν καλέσαι, μὴ ἀπέρχεσθαι παρὰ
γνώμην τῆς σῆς διαθέσεως. τὸν δὲ αἰρετικὸν Ἀρειὸν καὶ τοὺς 4
ὑπερασπίζοντας αὐτοῦ τοὺς λέγοντας· «ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν ὁ υἱός,
καὶ ὅτι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ὁ υἱὸς ἔστι» καὶ τοὺς ἀρνούμενους τὸν Χρι-
στὸν θεὸν εἶναι θεοῦ υἱὸν πρὸ αἰώνων, καθὼς καὶ ἐν τῷ προτέρῳ λι-
30 βέλλῳ ἑαυτῶν ἐν τῇ Μεδιολάνῳ ἐπιδεδώκαμεν, καὶ νῦν καὶ αἰεὶ ἀνα-
θεματίζομεν. ταῦτα δὲ τῇ χειρὶ ἑαυτῶν γράψαντες ὁμολογοῦμεν
πάλιν ὅτι τὴν ἀρειανὴν αἵρεσιν, καθὰ προείπομεν, καὶ τοὺς ταύτης
αὐθέντας κατεκρίναμεν εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐγὼ Οὐρσάκιος τῇ ὁμολο-
γίᾳ μου ταύτῃ παρὼν ὑπέγραψα· ὁμοίως καὶ Οὐάλης. |

35 | Κυρίῳ ἀδελφῷ Ἀθανασίῳ ἐπισκόπῳ Οὐρσάκιος καὶ Οὐάλης
ἐπίσκοποι.

Ἀφορμὴν εὐρόντες διὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συμπρεσβυτέρου ἡμῶν 5
Μουσαίου ἐρχομένου πρὸς τὴν σὴν ἀγάπην, ἀδελφεῖ ἀγαπητέ, δι'
αὐτοῦ σε καὶ πάνυ προσαγορεύομεν ἀπὸ τῆς Ἀκυλῆς καὶ εὐχόμεθα
40 ὑγιαίνοντά σε τὰ γράμματα τὰ ἡμέτερα ἀναγνῶναι. δώσεις γὰρ

καὶ ἡμῖν θαρρεῖν, ἐὰν καὶ σὺ ἐν τῷ γράφειν τὴν ἀμοιβὴν ἡμῖν ἀποδῷς. γίνωσκε γὰρ ἡμᾶς εἰρήνην ἔχειν μετὰ σοῦ καὶ κοινωνίαν ἔχειν ἐκκλησιαστικὴν, καὶ τούτου γνώρισμα ἢ διὰ τούτων τῶν γραμμάτων προσηγορία. ἡ θεία πρόνοιά σε διαφυλάττει, κύριε ἀγαπητὲ ἀδελφέ.

- 5 Τὰ μὲν οὖν γραφέντα ταῦτα, καὶ αὕτη τῶν ἐπισκόπων ἡ ψῆφος καὶ 6
κρίσις ὑπὲρ ἡμῶν. ὅτι δὲ οὐ κεχαρισμένα πεποιθήκασιν οὐδὲ ἀναγκάζομενοι παρὰ τινος, βούλομαι συγχωρούντων ὑμῶν ἄνωθεν ἐξ
ἀρχῆς διηγῆσασθαι τὸ πρᾶγμα, ἵνα γνῶτε ὡς οἱ μὲν ἐπίσκοποι ὀρθῶς καὶ δικαίως βουλόμενοι τοιαῦτα ἔγραψαν, ὁ δὲ Οὐάλης καὶ Οὐρ-
10 σάκιος κἄν ὅψε ποτε τὴν ἀλήθειαν ὠμολόγησαν.
- Πέτρος παρ' ἡμῖν πρὸ μὲν τοῦ διωγμοῦ γέγονεν ἐπίσκοπος, ἐν 59,1
δὲ τῷ διωγμῷ καὶ ἐμαρτύρησεν. οὗτος Μελίτιον ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου
λεγόμενον ἐπίσκοπον ἐπὶ πολλαῖς ἐλεγχθέντα παρανομίαις καὶ θυσιᾷ
ἐν κοινῇ συνόδῳ τῶν ἐπισκόπων καθεῖλεν. ἀλλὰ Μελίτιος οὐ πρὸς
15 ἑτέραν σύνοδον κατέφυγεν οὐδὲ ἐσπούδασεν ἀπολογῆσασθαι τοῖς
μετὰ ταῦτα, σχίσμα δὲ πεποίηκε καὶ ἀντὶ Χριστιανῶν Μελιτιανοὶ
μέχρι νῦν οἱ τῆς ἐκείνου μερίδος ὀνομάζονται. εὐθύς τε τοὺς ἐπι- 2
σκόπους λοιδορεῖν ἤρξατο καὶ πρῶτον αὐτὸν Πέτρον καὶ τὸν μετ'
αὐτὸν Ἀχιλλᾶν διέβαλε καὶ μετὰ Ἀχιλλᾶν Ἀλέξανδρον. τοῦτο δὲ
20 πανούργως ἐπραττε μαθὼν καὶ παρὰ τοῦ Ἀβεσσαλώμ¹, ἔν', ἐπειδὴ
διὰ τὴν καθαιρέσιν ἠσχύνετο, κἄν ταῖς διαβολαῖς ἀπατησάι πως τοὺς
ἀκεραίους δυνηθῇ. ταῦτα δὲ πράττοντος τοῦ Μελιτίου γέγονε 3
καὶ ἡ ἀρειανὴ αἵρεσις. ἀλλ' ἐν τῇ συνόδῳ τῇ κατὰ Νίκαιαν ἡ μὲν
αἵρεσις ἀνεθεματίσθη καὶ οἱ Ἀρειανοὶ ἐξεβλήθησαν, οἱ δὲ Μελιτιανοὶ
25 ὅπως δὴ ποτε ἐδέχθησαν· οὐ γὰρ ἀναγκαῖον νῦν τὴν αἰτίαν ὀνομάζειν.
| οὕτω γὰρ πέντε μῆνες παρῆλθον, καὶ ὁ μὲν μακαρίτης Ἀλέξανδρος
τετελεύτηκεν, οἱ δὲ Μελιτιανοὶ δέον ἡρεμεῖν καὶ χάριν ἔχειν, ὅτι
κἄν ὅλως ἐδέχθησαν, οἱ δὲ κατὰ τοὺς κύνας οὐκ ἐπιλαθόμενοι ὦν ἐξή-
30 ρασαν² πάλιν τὰς ἐκκλησίας ἐτάραττον. Εὐσέβιος τοίνυν τοῦτο 4
μαθὼν καὶ προϊστάμενος τῆς ἀρειανῆς αἱρέσεως πέμπει καὶ ὠνεῖται
τοὺς Μελιτιανούς ἐπὶ πολλαῖς ἐπαγγελίαις. καὶ γίνεται μὲν αὐτῶν
κρύφα φίλος, συντάττεται δὲ αὐτοῖς εἰς ὃν ἐβούλετο καιρὸν. τὴν μὲν
οὖν ἀρχὴν προσέπεμπε προτρέπων δέξασθαι με τοὺς περὶ Ἀρειον,
καὶ ἀγράφως μὲν ἠπείλει, γράφων δὲ ἡξίου. ἐπειδὴ δὲ ἀντέλεγον 5
35 ἢ μὴ χρῆναι φάσκων δεχθῆναι τοὺς αἵρεσιν ἐφευρόντας κατὰ τῆς
ἀληθείας καὶ ἀνεθεματισθέντας παρὰ τῆς οἰκουμένης συνόδου,
ποιεῖ καὶ βασιλέα μοι γράφαι τὸν μακαρίτην Κωνσταντῖνον ἀπειλὴν
ἔχοντα, εἰ μὴ λάβοιμι τοὺς περὶ Ἀρειον, ταῦτά με παθεῖν, ἃ πρότερον 6
40 λατῖνοι Συγκλήτιος καὶ Γαυδέντιος ἤσαν οἱ κομίσαντες τὰ γράμματα·

1. Πρβλ. Β' Βασ. 15, 1 ἐξ. 2. Πρβλ. Β' Πέτρ. 2, 22.

Μέρος ἐπιστολῆς τοῦ βασιλέως
Κωνσταντίνου

... Ἐχων τοίνυν τῆς ἐμῆς βουλήσεως τὸ γνώρισμα ἅπασιν τοῖς βουλομένοις εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσελθεῖν ἀκώλυτον παράσχου 5 τὴν εἴσοδον. ἐὰν γὰρ γνῶ ὡς κεκώλυκας τινας αὐτῶν τῆς ἐκκλησίας μεταποιουμένους ἢ ἀπειρξας τῆς εἰσόδου, ἀπὸς τὴν παραχρῆμα τὸν καὶ καθαιρήσονται σε ἐξ ἐμῆς κελεύσεως καὶ τῶν τόπων μεταστήσονται. . .

Ἐπειδὴ τοίνυν καὶ βασιλέα γράφων ἔπειθον ἡμετέριαν εἶναι κοι- 60,1
νωνίαν τῇ χριστομάχῳ αἰρέσει πρὸς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν, τότε λοιπὸν Εὐσέβιος τὸν καιρὸν ὃν συνεφώνησε μετὰ τῶν Μελιτιανῶν 10 προφέρων γράφει καὶ πείθει τούτους πλάσασθαι πρόφασιν, ἔν', ὥσπερ κατὰ Πέτρου καὶ Ἀχιλλᾶ καὶ Ἀλεξάνδρου μεμελετήκασιν, οὕτω καὶ καθ' ἡμῶν ἐπινοήσωσι καὶ θρυλήσωσι. πολλὰ μὲν οὖν ζητή- 2
σαντες καὶ μὴ εὐρόντες ὕστερον μετὰ γνώμης τῶν περὶ Εὐσέβιον συντιθέας καὶ πλάττονται πρώτην κατηγορίαν διὰ Ἰσιῶνος καὶ 15 Εὐδαίμονος καὶ Καλλινίκου περὶ στιχαρίων λινῶν, ὡς ἐμοῦ κανόνα τοῖς Αἰγυπτίοις ἐπιβαλόντος καὶ πρώτους αὐτοὺς ἀπαιτήσαντος· ἀλλὰ πρεσβυτέρων ἡμετέρων εὐρεθέντων ἐκεῖ καὶ βασιλέως 3
20 ἀκούοντος κατεγνώσθησαν. | οἱ μὲν οὖν πρεσβύτεροι ἦσαν Ἀπὶς καὶ Μακάριος, ὁ δὲ βασιλεὺς γράφει καταγινώσκων μὲν Ἰσιῶνος, κελεύων δὲ ἐμὲ ἀπαντῆσαι πρὸς αὐτόν. καὶ τὰ μὲν γραφέντα ἐστὶ ταῦτα·

| Ὁ δὲ Εὐσέβιος μαθὼν πείθει περιμένειν αὐτούς. καὶ ἐλθόντος 4
25 μου κατηγοροῦσι πάλιν Μακαρίου μὲν περὶ ποτηρίου, ἐμὲ δὲ οὐ τὴν τυχοῦσαν διαβολὴν, ἀλλὰ τὴν ἀνωτάτω πασῶν, ὅτι δὴ κατὰ βασιλέως γεγόμενος ἔπεμψα γλωσσόκομον χρυσοῦ Φιλουμένῳ τινί. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς καὶ περὶ ταύτης ἐν τῇ Ψαμαθίᾳ ἤκουσεν ἡμῶν, αὐτοὶ δὲ συνήθως καταγινωσθέντες ἐρρίφησαν. καὶ γράφει τοῖς λαοῖς 30 ἐπανερχομένων ἡμῶν ταῦτα·

Κωνσταντῖνος Μέγιστος Σεβαστὸς τῷ λαῷ τῷ κατὰ Ἀλεξάν- 61,1
δρειαν καθολικῆς ἐκκλησίας.

Ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, προσαγορεύω ὑμᾶς ἐπικαλούμενος τὸν θεὸν τὸν τῆς ἐμῆς βουλήσεως μέγιστον μάρτυρα καὶ τὸν τοῦ ἡμε- 35 τέρου νόμου μονογενῆ δημιουργόν, ὃς καὶ τῆς ζωῆς προκαθέζεται τῶν ἀπάντων καὶ τὰς διχονοίας μισεῖ. πλὴν τί ἂν εἴποιμι; ὅτι καλῶς ὑγιαίνομεν; ἀλλ' ἐξῆν καλλιῶνος ἀπολαῦσαι τῆς εὐρωστίας, εἰ ὑμᾶς αὐτοὺς ἀμοιβαδὶς ἡγαπᾶτε ἀποσεισάμενοι τὰ μίση, δι' ὧν ταῖς τῶν ἐρεσχλούντων τρικυμίαις τὸν λιμένα τῆς ἀγάπης ἐγκατελίπομεν.

2 φεῦ τῆς ἀτοπίας ταύτης· ὅσα καὶ ἑκάστην ἡμέραν συμπτώματα
 τοῦ συγκεχυμένου φθόνου κινεῖται. οὕτω πρὸς τὸν λαὸν τοῦ θεοῦ
 μετρωκίσθησαν αἱ δυσφημίαι. ποῦ τοίνυν τῆς δικαιοσύνης ἡ πίστις
 ἀνακεχώρηκεν; ὅπου γε εἰς τοσοῦτον τῇ τοῦ σκότους ἀγλῇ περιβε-
 5 βλήμεθα οὐ μόνον διὰ τὴν πολὺπλοκον πλάνην, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ τῶν
 ἀχαρίστων ἐλαττώματα. τῶν μὲν τὴν ἀνοίαν βραβευόντων ἀνεχό-
 μεθα, τῶν δὲ τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὴν ἀλήθειαν διακρουομένων αἰσθα-
 νόμενοι παρενθυμούμεθα. τί τὸ δεινὸν τοῦτο τῆς ἡμετέρας κακίας;
 3 τοὺς ἐχθροὺς οὐκ ἐλέγχουμεν, ἀλλ' ἐπόμεθα τῷ ληστηρίῳ, δι' οὗ ὁδὸν
 10 τινὰ ἑαυτῇ, ἐν' οὕτως εἶπω, ἢ τῆς ἀπωλείας ἀπάτη μηδενὸς ἀντι-
 κειμένου ῥαδίως εἰργάσατο. ἄρα οὐδεμία ἐστὶν αἰσθησις οὐδὲ κατὰ
 χάριν τῆς κοινῆς ἀπάντων φύσεως, εἰ γε τῶν τοῦ νόμου προστα-
 γμάτων ἡμελήσαμεν; ἀλλ' ἔρεῖ τις κατὰ φύσιν ἡ ἀγάπη ἐξευρίσκεται.
 τί οὖν ὅτι ἡμεῖς καὶ τὸν τοῦ θεοῦ νόμον πρὸς τῇ εὐφυίᾳ σχόντες
 4 ἀνεχόμεθα τῆς ὀχλήσεως καὶ τοῦ θαυρύβου τῶν ἐχθρῶν πυρσοῖς τισιν,
 ὡς ἔοικεν, ἐξαπτομένων; καὶ οὐχ ὁρῶμεν ὀφθαλμοὺς ἔχοντες οὐδὲ
 αἰσθανόμεθα, καίτοι ταῖς τοῦ νόμου αἰσθήσεσιν ὄντες πεφραγμένοι.
 ὁπόση ἄρα πτόησις τὴν ἡμετέραν ζωὴν κατελίψεν, ὅπου γε
 5 ἡμῶν ἑαυτῶν οὕτως | ἀμελοῦμεν καὶ ταῦτα ὑπομιμνήσκοντος τοῦ
 20 θεοῦ; εἴτα οὐκ ἐστὶν ἀφόρητον τὸ κακόν; οὐ πολεμίους ἡγεῖσθαι προσ-
 ἤκει τούτους, οὐ | τὸν οἶκον καὶ τὸν λαὸν τοῦ θεοῦ; ἐμπαροinouσιν
 ἡμῖν καὶ ἐγκαλοῦσί γε οἱ πανώλεις ἐκεῖνοι καὶ ἐπιπλήσουσιν ἐκ τῶν
 ἐναντίων ἡμῖν. μεθ' ὅσης δὲ ἀπονοίας τοῦτο πράττουσιν, ὅμως αὐτοὺς
 62,1 ἐννοεῖν ἀξιοῦ. οἱ γὰρ μαρτοὶ ἐπὶ τῆς γλώττης κειμένην ἔχουσι τὴν
 25 κακίαν.¹ οὗτοι γοῦν μοιβδίνας τινὰς ὀργὰς ἐπιφέρονται, ὡς ἑαυτοὺς
 μὲν κατ' ἀντίδοσιν πλήττειν, ἡμᾶς δὲ πρὸς κέρδος τῆς οἰκείας κολά-
 σεως ἀπάγειν. καὶ ὁ μὲν καλῶς διδάξας πολέμιος κρίνεται, ὁ δὲ
 2 τὴν τοῦ φθόνου κακίαν προβεβλημένος ἐκεῖνος τὴν τοῦ λαοῦ ἡμερό-
 τητα οὐ δεόντως καταλαμβάνει, πορθεῖ, καταναλίσκει, καὶ ἑαυτὸν
 30 κακοθελεῖ ἐγκωμίῳ κοσμεῖ καὶ συντίθῃσι, τὴν δὲ ἀλήθειαν ἀνατρέπει
 καὶ τὴν πίστιν ἀπατᾷ, μέχρις οὗ τῷ οἰκείῳ συνειδότε φωλεὸν καὶ
 κρυπτηρίαν ἐπιζητήσας εὖρη. αὕτη γοῦν αὐτοὺς ἡ σκαιότης ἀ-
 3 θλίου ποιεῖ, ὅταν προπετῶς ἑαυτοὺς ἀναξίους ὄντας ἀποδέχωνται
 λέγοντες· 'φεῦ τῶν κακῶν' ἐκεῖνος πρεσβύτερός ἐστι καὶ ἐκεῖνος
 35 παῖς, ἐμοῦ ἄπτεται ἡ τιμὴ, ἐμοὶ ὀφείλεται, ἐκεῖνου περιαιρεθῇ, ἐπεὶ
 αὐτὸς ἐμαυτῷ ἀφαρπάσας ἅπαντας ἐπ' ἐξουσίας ἀπολέσαι πειρά-
 σομαι'. λαμπρά τις ἢ τῆς μανίας ἐκβόησις, τάγματα καὶ συλλόγους
 ἢ, ἐν' οὕτως εἶπω, ἀρχαιρεσίαν τῶν ἀτόπων τούτων συστημάτων
 ἰδεῖν. ὦ τῆς ἀτοπίας ἡμῶν, ἐν' οὕτως εἶπω, ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας
 4 τοῦ θεοῦ ἀνοίας ἐστὶν ἐπίδειξις. εἴτα οὐκ αἰδοῦνται; οὐκ αὐτοὶ ἑαυ-
 τοὺς ψέγουσιν οὐδὲ μάς ψυχὰς δάκνονται, ἵνα νῦν γοῦν καταντικρῶ

1. Πρβλ. Σοφ. Σειρ. 21, 26.

τῆς ἀπάτης καὶ τῆς ἐρεσχθλίας ἄξιόν τι φρονεῖν δόξωσι· βία μόνη
 ἐστὶ τοῦ φθόνου τοῖς ἰδίοις ἐπερειδομένη φαρμάκοις. οὐδὲν ἰσχυ- 5
 σαν οἱ πονηροὶ κατὰ τοῦ ἐπισκόπου ὑμῶν, ἐμοὶ πιστεύσατε, ἀδελφοί. 6
 οὐδὲν ἕτερον ἐσπουδάκασιν, ἢ ἵνα κατατρίψαντες τοὺς ἡμετέρους
 5 χρόνους μηδεμίαν χώραν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ μεταμελείας ἔχωσιν. ἐπι-
 κουρήσατε τοίνυν ὑμῖν αὐτοῖς, παρακαλῶ, τὸ φίλτρον τὸ ἡμέτερον
 ἀγαπήσατε καὶ παντὶ σθένει διώξατε τοὺς τὴν τῆς ἡμετέρας ὁμο-
 νοίας χάριν ἀφανίζειν ἐπιθυμοῦντας καὶ πρὸς τὸν θεὸν ἀπιδόντες
 10 ὑμᾶς αὐτοὺς ἀγαπᾶτε. ἐγὼ γὰρ τὸν ὑμέτερον ἐπίσκοπον Ἀθανά-
 σιον ἀσμένως προσηκάμην οὕτως τε προσεφθεγξάμην ὥς ἄνθρωπον 7
 αὐτὸν θεοῦ ὄντα πεπεισμένος. ὑμέτερόν ἐστι ταῦτα συνιέναι, οὐκ
 ἐμὸν κρίνειν. τὴν γὰρ παρ' ἐμοῦ πρόσρησιν αὐτὸν Ἀθανάσιον
 ὑμῖν διακονῆσαι τὸν αἰδεσιμώτατον ἀναγκαῖον ἡγησάμην ἐννοῶν
 τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἐπιεικείας αὐτοῦ, ἥτις οὐκ ἀναξίως τῆς εἰρη-
 15 νικῆς μου πίστεως εἰς τὸ ἀγαθὸν τῆς σωτηριώδους γνώμης κατέ-
 χεται διαπαντός καὶ ἔξει τὸν προτρέποντα λογισμόν. ὁ θεὸς ὑμᾶς
 διαφυλάξει, ἀδελφοὶ ἀγαπητοί. |

Τούτων οὕτως πραχθέντων πρὸς ὀλίγον ἡσυχάσαντες οἱ Μελι- 63,1
 τιανοὶ παροξύνονται | πάλιν, καὶ ταύτην ὕστερον τίθενται βουλὴν
 20 σπουδάζοντες ἀρέσαι τοῖς μισθωσαμένοις αὐτούς. Μαρεώτης χώρα 2
 τῆς Ἀλεξανδρείας ἐστίν· ἐν ταύτῃ σχίσμα Μελίτιος οὐκ ἡδυνήθη
 ποιῆσαι. τῶν τοίνυν ἐκκλησιῶν ἐν ὀρισμένοις τόποις οὓσων καὶ τῶν
 πρεσβυτέρων πάντων ἐν αὐταῖς συναγόντων τῶν τε λαῶν εἰρηνευ-
 25 ὄντων Ἰσχυράς τις οὕτω λεγόμενος, οὐ κληρικός, ἀλλὰ καὶ τὸν τρόπον 3
 αὐτοῦ κληρικόν. τοῦτο μαθὼν ὁ τῶν τόπων πρεσβύτερος περι-
 ερχομένῳ μοι τὰς ἐκκλησίας ἀναγγέλλει. καὶ ἀποστέλλω σὺν αὐτῷ
 Μακάριον πρεσβύτερον καλέσαι τὸν Ἰσχυράν. εὐρόντες δὲ αὐτὸν
 30 νοσοῦντα καὶ κατακείμενον ἐν κελίῳ ἐντέλλονται τῷ πατρὶ αὐτοῦ
 παραγγεῖλαι τῷ υἱῷ μηδὲν τι τοιοῦτον ἐπιχειρεῖν, οἷον εἶρηται κατ' 4
 αὐτοῦ. ἀλλ' ἀναστὰς ἀπὸ τῆς νόσου καὶ καλυόμενος ἀπὸ τῶν ἰδίων
 καὶ τοῦ πατρὸς καταφεύγει πρὸς τοὺς Μελιτιανούς. κάκεινοι κοι- 4
 νοῦνται τοῖς περὶ Εὐσέβιον καὶ λοιπὸν συντίθενται παρ' αὐτῶν ἢ
 συκοφαντία ὅτι δὴ ποτήριον μὲν Μακάριος κατέαξεν, Ἀρσένιος
 35 δὲ τις ἐπίσκοπος ἐφρονέυθη παρ' ἡμῶν. καὶ τὸν μὲν Ἀρσένιον κρύ-
 πτουσιν ὑπὲρ τοῦ μὴ φαινόμενον αὐτὸν ὥς ἀναιρεθέντα νομίζεσθαι
 καὶ χεῖρα, φησὶν, ὥς συγκοπέντος αὐτοῦ περιέφερον, τὸν δὲ Ἰσχύ-
 ραν, ὃν οὐκ ἤδεισαν, ἄρχονται θρυλεῖν ὥς πρεσβύτερον, ἵνα καὶ περὶ
 40 ποτηρίου λέγων πλανῶν δύνῃται. ὁ μὲν οὖν Ἰσχυράς μεμφομένων 5
 αὐτὸν τῶν ἰδίων ἤλθε πρὸς ἡμᾶς ἀποδυρόμενος καὶ λέγων μηδὲν μὲν
 γεγενῆσθαι παρὰ Μακαρίου, οἷον ἐθρύλησαν, ὑποβεβλήσθαι δὲ αὐτὸν
 παρὰ τῶν Μελιτιανῶν πλάσασθαι τοιαύτην λοιδορίαν. καὶ γράφει ταῦτα·

Τῷ μακαρίῳ πάπᾳ Ἀθανασίῳ Ἰσχύρας ἐν κυρίῳ χαίρειν.

64, 1

Ἐπειδὴ προσήλθόν σοι, κύριε ἐπίσκοπε, βουλόμενος τῆς ἐκκλησίας εἶναι, ἤτιάσω δέ με ἐφ' οἷς πρότερον ἐφθεγξάμην, ὡς ἐμοῦ ἀπὸ προαιρέσεως εἰς τοῦτο παρελθόντος, τούτου ἕνεκεν ταύτην τὴν ἀπολογίαν ἐγγράφως σοι ἐπιδίδωμι, ἵν' εἰδέναι ἔχοις ὅτι βίας μοι γενομένης καὶ πληγῶν ἐπιτεθεισῶν ἀπὸ Ἰσαὰκ καὶ Ἡρακλείδου καὶ Ἰσαὰκ τοῦ τῆς Λητοῦς καὶ ὑπὸ τῶν σὺν αὐτοῖς. ἐγὼ δὲ μάρτυρα τὸν θεὸν εἰς τοῦτο λαμβάνων ἀπολογοῦμαι ὅτι οὐδὲν ὦν ἐκεῖνοι εἰρήκασιν σὺνοιδά σε πεποιηκέναι. οὔτε γὰρ ποτηρίου κλάσις γέγονεν οὔτε τῆς ἀγίας τραπέζης καταστροφή γεγένηται, ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἐκεῖνοι βίαν ἐπιθέντες μοι εἰς τοῦτο παρώρμησάν με. ταῦτα δὲ ἀπελογησάμην σοι καὶ ἐγγράφως ἐπιδέδωκα αἰρούμενος καὶ ἐπιδικαζόμενος εἶναι τῶν ὑπὸ σὲ συναγομένων. | ἐρῶσθαι σε εὐχομαι ἐν κυρίῳ.

Ἐπιδέδωκα δὲ τήνδε μου τὴν χεῖρά σοι τῷ ἐπισκόπῳ Ἀθανασίῳ | ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν πρεσβυτέρων 1 Ἀμμωνᾶ Δικέλλης, 2 Ἡρακλείου Φάσκω, 3 Βόκκονος Χενεβρί, 4 Ἀχιλλᾶ Μυρσίνης, 5 Διδύμου Ταφοσίρεως καὶ 6 Ἰούστου ἀπὸ Βωμοθέου, καὶ διακόνων ἀπὸ μὲν Ἀλεξανδρείας 7 Παύλου καὶ 8 Πέτρου καὶ 9 Ὀλυμπίου, ἀπὸ δὲ Μαρεώτου Ἀμμωνίου καὶ 11 Πιστοῦ καὶ 12 Δημητρίου καὶ 13 20 Γαίου.

3

Ταῦτο γράψαντος καὶ Ἰσχύρα ὁμοῦς πάλιν τὴν τοιαύτην κατηγορίαν θρυλοῦσι μὲν πανταχοῦ, ἀναφέρουσι δὲ καὶ τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ. κάκεῖνος περὶ μὲν τοῦ ποτηρίου φθάσας ἦν ἀκούσας αὐτὸς ἐν τῇ Ψαμαθίᾳ παρόντων ἡμῶν καὶ καταγνοὺς τῆς συκοφαντίας τῶν ἐχθρῶν, γράφει δὲ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν Δαλματίῳ τῷ κήνσωρι ἀκοῦσαι περὶ τῆς τοῦ φόνου δίκης. ὁ τοίνυν κήνσωρ ἐπιστέλλει μοι παρασκευάσασθαι πρὸς ἀπολογία τοῦ ἐγκλήματος. ἐγὼ δὲ δεξάμενος τὰ τοιαῦτα γράμματα, καίτοι τὴν ἀρχὴν μὴδὲ προσποιούμενος διὰ τὸ εἰδέναι μὴδὲν αὐτοὺς λέγειν ἀληθές, ὁμοῦς, ἐπειδὴ βασιλεὺς κεκίνητο, γράφω τοῖς συλλειτουργοῖς εἰς Αἴγυπτον καὶ πέμπω διάκονον βουλόμενος μαθεῖν περὶ Ἀρσενίου· οὐ γὰρ ἐωράκειν τὸν ἄνθρωπον ἔτεσι πού πέντε ἢ ἕξ. καὶ τί γάρ; ἵνα μὴ τελείως τὰ τούτων λέγω, ἐγνώσθη κρυπτόμενος ὁ Ἀρσένιος τὴν μὲν ἀρχὴν ἐν Αἰγύπτῳ, λοιπὸν δὲ καὶ ἐν Τύρῳ πάλιν κρυπτόμενον αὐτὸν εὑρον οἱ ἡμέτεροι. καὶ τό γε θαυμαστὸν οὐδ' εὐρεθεὶς ὡμολόγει αὐτὸς εἶναι Ἀρσένιος, ἕως ἐν δικαστηρίῳ ἐπὶ Παύλου τοῦ τηνικαῦτα ἐπισκόπου τῆς Τύρου ἠλέγχθη καὶ καταισχυνθεὶς λοιπὸν οὐκ ἡρνήσατο. τοῦτο δὲ ἐποίει φυλάττων (τὴν πρὸς) τοὺς περὶ Εὐσέβιον συνθήκην, ἵνα μὴ ὡς εὐρεθέντος λοιπὸν ἐκεῖνων τὸ δρᾶμα διαλυθῇ, ὅπερ καὶ γέγονε. γράψαντος γάρ μου τῷ βασιλεῖ ὅτι Ἀρσένιος εὐρέθη, καὶ ὑπομνήσαντος αὐτὸν περὶ ὧν ἤκουσεν ἐν τῇ Ψαμαθίᾳ Μακαρίου τοῦ πρεσβυτέρου χάριν, ἔπαυσε μὲν τὸ δικαστήριον τοῦ κήνσωρος, ἔγραψε

65, 1

2

3

4

- δὲ καταγινώσκων τὴν συκοφαντίαν τῶν καθ' ἡμῶν γενομένων καὶ τοὺς περὶ Εὐσέβιον ἐρχομένους εἰς τὴν Ἀνατολὴν καθ' ἡμῶν ἐκέλευσεν ὑποστρέψαι. ὅτι μὲν οὖν κατηγόρησαν ὡς ἀναιρεθέντος Ἀρσενίου, ἵνα μὴ ταῖς παρὰ τῶν πολλῶν γραφαῖς ἐπιστολαῖς 5 χρῆσωμαι, ἀρκεῖ μόνον τὴν Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐπισκόπου Θεσσαλονίκης παραθέσθαι· ἀπὸ γὰρ ταύτης καὶ τὰς τῶν ἄλλων γινώκει δυνάτον. ἐκεῖνος τοίνυν εἰδὼς ὅσα μὲν ἐθρύλησε καθ' ἡμῶν Ἀρχάφ ὁ καὶ Ἰωάννης περὶ φόνου, καὶ μαθὼν ὅτι ζῇ Ἀρσένιος, γράφει ταῦτα· |
- Κυρίῳ ἀγαπητῷ υἱῷ καὶ ὁμοψύχῳ συλλειτουργῷ Ἀθανασίῳ 66, 1
- 10 Ἀλεξάνδρος ἐπίσκοπος ἐν κυρίῳ χαίρειν.
- Συγχαίρω τῷ βελτίστῳ Σαραπίωνι οὕτως ἱεροῖς ἑαυτὸν ἤθεσι κοσμεῖν ἀγωνιζομένῳ καὶ τὴν [τε] τοῦ πατρὸς μνήμην ἐγκωμιαστικώτερον ἐπαύξοντι. «ἐτελευτήσε γάρ», ὡς πού ἡ ἱερά φησι γραφή, «ὁ πατήρ αὐτοῦ καὶ ὡς οὐκ ἀπέθανε¹», κατέλιπε γὰρ τῷ βίῳ μνη- 15 μόσουν. ὅπως μὲν οὖν διεκείμεθα περὶ τὸν μνήμης ἄξιον Σῶζοντα, οὐδ' αὐτὸς ἀγνοεῖς, δέσποτα, τὴν περὶ ἐκεῖνον ἱερὰν μνήμην καὶ τὴν προσοῦσαν τῷ νεωτέρῳ ἐπιεικίαν. μίαν μόνην τὴν διὰ τοῦ νεωτέρου τούτου ἐδεξάμην παρὰ τῆς σεμνότητός σου ἐπιστολήν. ἐδήλωσα οὖν σοι αὐτὸ τοῦτο, ἵν' εἰδέναι ἔχοις, δέσποτα. ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν καὶ 3
- 20 συνδιάκονος Μακάριος εὐφρανέ με ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως γράψας, ὅπως Ἀρχάφ ὁ συκοφάντης ἡσχημόνησε τὸν ζῶντα ὡς φονευθέντα παρὰ πᾶσι κηρύξας. ὅτι γὰρ τὴν ἐπὶ τοῖς τολμηθεῖσιν αὐτῷ ἀξίαν εἰσπραξίν κομιεῖται παρὰ τοῦ δικαίου κριτοῦ μετὰ τοῦ ὁμοτρόπου στίφους, αἱ ἀψευδεῖς ἀναφωνοῦσι γραφαί. ὁ τῶν ὅλων 25 διατηροῖ σε ἐπὶ μήκιστον δεσπότης, κύριε πάντων χάριν χρηστότατε.
- Ἔτι δὲ ἐκρύπτετο Ἀρσένιος διὰ τοῦτο, ἵνα θάνατον οὗτοι πλά- 67, 1 σωνται, τοῦτο μαρτυροῦσιν οἱ σὺν αὐτῷ διατρίψαντες· ζητοῦντες γὰρ αὐτὸν εὗρομεν τοῦτον, καὶ ἔγραψε (ὁ Πίννης) πρὸς Ἰωάννην τὸν
- 30 ὑποκρινόμενον τὴν τοιαύτην συκοφαντίαν ταῦτα·

Τῷ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ Ἰωάννῃ Πίννης πρεσβύτερος μονῆς Πτεμνύρχεως τοῦ Ἀντεοπολίτου νομοῦ χαίρειν.

- Γινώσκεις σε θέλω ὅτι ἀπέστειλεν Ἀθανάσιος εἰς τὴν Θηβαΐδα 2 διάκονον ἑαυτοῦ ἐρευνῆσαι πάντα ἔνεκεν Ἀρσενίου. καὶ πρῶτον μὲν εὗρεθέντες Πεκύσιος πρεσβύτερος καὶ Σιλβανὸς ὁ ἀδελφὸς Ἠλία 35 καὶ Ταπενκαεραμεὺς καὶ Παῦλος μοναχὸς ἀπὸ Ὑψηλῆς ὡμολόγησαν ὅτι παρ' ἡμῖν ἐστὶν Ἀρσένιος, ἡμεῖς δὲ μαθόντες πεποιήκαμεν αὐτὸν ἐμβληθῆναι εἰς πλοῖον καὶ | πλεῦσαι εἰς τὰ κάτω μέρη μετὰ Ἠλία μοναχοῦ. καὶ ἐξαίφνης μετὰ ταῦτα πάλιν ἀνελθὼν ὁ διάκονος 3

1. Σοφ. Σειρ. 30, 4.

μετὰ τινων ἐπιστὰς ἐν τῇ μονῇ ἡμῶν ἔνεκεν τοῦ αὐτοῦ Ἀρσενίου
αὐτὸν μὲν οὐχ εὗρηκεν διὰ τὸ ἀπεσταλμέναι ἡμᾶς αὐτόν, ὡς προεί-
πομεν, ἐν τοῖς κάτω μέρεσιν, ἐμὲ δὲ μετὰ τοῦ μοναχοῦ τοῦ παραλα-
βόντος αὐτόν Ἡλία κατήνεγκαν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ προσή-
5 νεγκάν με τῷ δουκί, καὶ οὐκ ἴσχυσα ἀνήσασθαι, ἀλλ' ὡμολόγησα,
ὅτι ζῇ καὶ οὐκ ἀνηρέθη. τὰ αὐτὰ δὲ καὶ ὁ παραλαβὼν αὐτόν | μον-
ναχὸς ὡμολόγησε. διὰ τοῦτο ταῦτά σοι γνωρίζω, πάτερ, ἵνα μὴ 4
δόξῃ σοι κατηγορεῖσθαι Ἀθανασίου· εἶπον γάρ ὅτι ζῇ καὶ παρ' ἡμῖν
ἦν κρυπτόμενος. καὶ ἐγνωρίσθη πάντα ταῦτα ἐν Αἰγύπτῳ καὶ οὐκέτι
10 δύναται κρυβῆναι τοῦτο. Παφνούτιος μοναχὸς τῆς αὐτῆς μονῆς ὁ
γράφας τὴν ἐπιστολὴν πολλὰ σε ἀσπάζομαι, ἐρρῶσθαι σε εὐχομαι.

Ἄ δὲ καὶ βασιλεὺς ἔγραψε μαθὼν ὅτι εὗρέθη Ἀρσένιος ζῶν, ἔστι 68,1
ταῦτα·

Νικητῆς Κωνσταντίνος Μέγιστος Σεβαστὸς τῷ πάπῃ Ἀθανασίῳ.
15 Τοῖς παρὰ τῆς σῆς συνέσεως ἐντυχὼν γράμμασι ταύτης γνώμης
αὐτὸς ἐγενόμην, ὡς ἀντιγράφων τῇ σῇ στερρότητι προτρέψασθαι σε,
ὅπως πρὸς εὐταξίαν καὶ οἶκτον τὸν τοῦ θεοῦ λαὸν ἄγειν σπουδάσῃς.
ταῦτα γὰρ μάλιστα προηγούμενα ἐν τῇ ἐμαυτοῦ ψυχῇ κατέχω, ὡς
ἀλήθειάν τε ἀσκεῖν καὶ ἐν τῇ διανοίᾳ δικαιοσύνην ἀεὶ φυλάττειν καὶ
20 τοῦτοις μάλιστα χαίρειν τοῖς ὁρθῶν ὁδὸν τοῦ βίου πορευομένοις.
περὶ δὲ ἐκείνων τῶν πάσης ἀρᾶς ἀξίων, τῶν Μελιτιανῶν δηλαδὴ
τῶν σκαιωτάτων καὶ ἀθεμίτων, οἵτινες τῇ ἐμπληξίᾳ λοιπὸν ἀπονεαρ-
κήκασιν καὶ μόνον φθόνῳ καὶ ζᾶλῃ καὶ θορύβοις τὰ ἄτοπα κινουσι
τὴν ἀθέμιτον αὐτῶν διάνοιαν ἐπιδεικνύντες, ταῦτα φθέγξομαι. ὁρᾷς
25 γάρ, ὅπως οἱ ἄνδρες, οὓς ἐκεῖνοι ξίφει ἀνηρῆσθαι ἔφασκον, ἐν μέσοις
νῦν εἰσὶ καὶ τῆς ζωῆς ἀπολαύουσι. πρὸς δὲ ταῦτα τί ἂν γένοιτο πρό-
κριμα χειρὸν οὕτω φανερώς καὶ σαφῶς ἐπιφερόμενον τῇ ἐκείνων δίκῃ,
ἢ τὸ τοῦτους, οὓς ἀνηρῆσθαι ἔλεγον, ζῆν τε καὶ τοῦ βίου ἀπολαύειν,
οἵτινες δηλονότι καὶ ὑπὲρ ἑαυτῶν φθέγξασθαι δυνήσονται; προσέ- 3
30 κειτο δὲ καὶ τοῖς παρὰ τῶν Μελιτιανῶν ἐκείνων καὶ τοῦτο. διεβε-
βαιοῦντο γὰρ ἀθεμίτῳ ὁρμῇ ἐπεισελθόντα σε καὶ ἀρπάσαντα ποτή-
ριον ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ ἀποκείμενον τόπῳ κεκλαχέναι, οὐ πράγματος
ἀληθῶς οὐδὲν μεῖζον ἦν ἐγκλημα οὔτε τηλικούτον ἀτόπημα, εἰ τοῦτο
οὕτως πεπράχθαι τε καὶ ἡμαρτῆσθαι συνέβαιεν. ἀλλὰ γὰρ τίς ἢ
35 κατηγορία αὕτη; τίς δὲ ἢ μετάβασιν καὶ ποικιλίαν τοῦ πράγματος,
ὡς νῦν εἰς ἕτερον πρόσωπον τὴν κατηγορίαν τοῦ ἐγκλήματος τούτου
μετάγειν; ὅπερ δηλονότι πρᾶγμα αὐτοῦ τοῦ φωτὸς ὡς εἰπεῖν ἐστὶ
τηλαυγέστερον, ὅτι τῇ σῇ συνέσει ἐπιβουλευσαὶ ἐσπούδαζον.
μετὰ δὲ ταῦτα τίς ἂν ἐκείνοις τοῖς ἀνθρώποις τοῖς τοσαῦτα εἰς βλά- 4
40 βην ἀναπλασμένοις ἀκολουθῆσαι ἐβελήσειεν; ὅταν μάλιστα αὐτοὶ
ἑαυτοὺς εἰς ὄλεθρον ἔχωσι καὶ συνορῶσιν ὅτι πεπλασμένων καὶ

ψευδῶν πραγμάτων εἰσὶ κατήγοροι; ὡς ἔφην τοίνυν, τίς ἂν ἐκεῖνοις ἐξακολουθήσειε καὶ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀπωλείας πρηνῆς ἀπέλθοι; εἰς ἐκείνην δηλαδὴ εἰς ἣν ἐκεῖνοι μόνοι τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἐπικουρίας ἔχειν οἴονται. εἰ γὰρ βούλονται ἐπὶ καθαρὰν ἐλθεῖν 5
 5 συνειδήσιν καὶ ὑπομνησθῆναι τῆς ἀρίστης γνώμης καὶ ἐπὶ τὴν ὑγιαίνουσαν ἐλθεῖν διάνοιαν, ῥαδίως γνώσκονται οὐδεμίαν αὐτοῖς ὑπάρχειν ἐπικουρίαν παρὰ τῆς προνοίας, ἐπειδὴ περ τοιούτων εἰσὶ ζηλωταὶ καὶ ἐπὶ τῷ | οἰκίῳ ὀλέθρῳ πειράζονται. ταύτην δὲ οὖν οὐ τραχύτητά 6
 10 τοῦτο προστίθῃμι, ὅτι περ βουλόμεθα δημοσίᾳ παρὰ τῆς σῆς συνέσεως πολλάκις ἀναγνωσθῆναι ταῦτα, ὡς ἂν ἐντεῦθεν εἰς τὴν ἀπάντων γνῶσιν ἔλθοι καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἐκείνων ἀφικέσθαι δυναθεῖν, οἵτινες οὕτω πράττουσιν, οὕτως ἀναστρέφουσιν, ὡς ταῦτα ἅπερ παρ' ἡμῶν 7
 15 τοίνυν ἐν τούτῳ τῷ πράγματι τηλικούτον ἐστὶν ἀτόπημα, γινωσκέτωσαν οὕτω με κεκρικέναι καὶ ταύτης εἶναι τῆς προαιρέσεως· εἰ τι τοιοῦτον κινεῖεν, μηκέτι λοιπὸν κατὰ τοὺς τῆς ἐκκλησίας ἀλλὰ κατὰ τοὺς δημοσίους νόμους αὐτὸν με δι' ἑμαυτοῦ τῶν πραγμάτων ἀκροσόμενον καὶ λοιπὸν εὐρήσοντα αὐτοὺς ὅτι μὴ μόνον κατὰ τοῦ ἀνθρώπου 20
 20 πίνου γένους λησταὶ τινες ὄντες, ἀλλὰ γὰρ καὶ κατ' αὐτῆς τῆς θείας διδασκαλίας φαίνονται. ὁ θεὸς σε διαφυλάξει, ἀδελφε ἀγαπητέ.

Ἵπὲρ δὲ τοῦ καὶ πλέον δειχθῆναι τὴν πονηρίαν τῶν συκοφαντῶν, 69, 1
 ἰδοὺ καὶ ἔγραψεν Ἀρσένιος μετὰ τὸ εὐρεθῆναι κρυπτόμενον αὐτόν. ὡς γὰρ Ἰσχυράς ἔγραψεν ὁμολογῶν τὴν συκοφαντίαν, οὕτως Ἀρσέ-
 25 νιος γράφων ἐλέγχει πλέον ἐκείνων τὴν κακοήθειαν.

Ἀθανασίῳ μακαρίῳ πάπα Ἀρσένιος ἐπίσκοπος [τῶν ποτε ὑπὸ 2
 Μελίτιον] τῆς Ὑψηλιτῶν πόλεως ἅμα πρεσβυτέροις καὶ διακόνους ἐν κυρίῳ πλεῖστα χαίρειν.
 Καὶ ἡμεῖς ἀσπαζόμενοι τὴν εἰρήνην καὶ ἔνωσιν πρὸς
 30 τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν, ἥς σὺ κατὰ χάριν θεοῦ προΐστασαι, προηρημένοι τε τῷ ἐκκλησιαστικῷ κανόνι κατὰ τὸν παλαιὸν τύπον ὑποτάσσεσθαι, γράφομέν σου, ἀγαπητέ πάπα, ὁμολογοῦντες ἐν ὀνόματι κυρίου τοῦ λοιποῦ μὴ κοινωνήσιν τοῖς ἐτι σχίζουσι καὶ μηδέπω εἰρηνεύουσι πρὸς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν ἐπισκόποις τε καὶ πρεσβυ-
 35 τέροις καὶ διακόνους μήτε συνθέσθαι αὐτοῖς | βουλομένοις τι ἐν συνόδῳ μήτε γράμματα εἰρηνικὰ ἀποστέλλειν μήτε δέξασθαι παρ' αὐτῶν μηδ' αὖ δίχα γνώμης σου τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου ὅρον τινὰ ἐκφέρειν περὶ ἐπισκόπων ἢ περὶ δόγματος ἐτέρου κοινῷ ἐκκλησιαστικού, ἀλλ' εἰκεῖν πᾶσι τοῖς προτετυπωμένοις κανόσι καθ' ὁμοιό-
 40 τητα τῶν ἐπισκόπων Ἀμμωνιανοῦ καὶ Τυράννου καὶ Πλουσιανοῦ καὶ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων. πρὸς ταῦτα οὖν ἀξιοῦμεν τὴν σὴν 3

χρηστότητα ἀντιγράψαι μὲν ἡμῖν διὰ τάχους ὡσαύτως τε καὶ τοῖς
 συλλειτουργοῖς περὶ ἡμῶν ὅτι εἴημεν ἤδη ἐπὶ τοῖς προειρημένοις
 ὅροις εἰρηνεύσαντες πρὸς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐνωθέντες
 τοῖς συλλειτουργοῖς ἐπὶ τῶν τόπων· πιστεύομεν δέ, ὡς αἱ εὐχαὶ σου
 5 ἐνεργήσουσιν εὐπρόσδεκτοι οὖσαι, ὥστε τὴν τοιαύτην εἰρήνην βε-
 βαίαν καὶ ἀδιάλυτον εἶναι μέχρι τέλους κατὰ τὸ βούλημα τοῦ δεσπό-
 του τῶν ἀπάντων θεοῦ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. 4
 τὸ ὑπὸ σέ ἱερατεῖον ἡμεῖς καὶ οἱ σὺν ἡμῖν προσαγορευόμεν. ὅσον δέ
 οὐδέπω θεοῦ ἐπιτρέποντος ἀπαντήσομεν | πρὸς τὴν σὴν χρηστό-
 10 τητα. Ἀρσένιος ἐρῶσθαι σε εὐχομαι ἐν κυρίῳ πολλοῖς χρόνοις,
 μακαριώτατε πάπα.

Μεῖζων δὲ καὶ φανερώτερος ἔλεγχος τῆς καθ' ἡμῶν συκοφαντίας 70,1
 ἢ μετάνοια Ἰωάννου, καὶ τούτου μάρτυς ὁ θεοφιλέστατος καὶ μακα-
 ρίας μνήμης βασιλεὺς Κωνσταντῖνος. εἰδὼς γάρ, ὅτι Ἰωάννης
 15 κατ' αὐτοῦ κατηγορήσε, καὶ δεξάμενος γράμματα μεταγινώσκοντος
 αὐτοῦ ἔγραψε ταῦτα·

Κωνσταντῖνος Μέγιστος Σεβαστὸς Ἰωάννη.

Πάνυ μοι καταθύμια γέγονε τὰ παρὰ τῆς σῆς φρονήσεως γράμ-
 ματα. ἔγνων γὰρ ἐξ αὐτῶν, ὃ μάλιστα γινῶναι ἐπόθουν, πᾶσαν μὲν
 20 μικροψυχίαν ἀποτεθεῖσθαι σε, τῇ δὲ ἐκκλησίᾳ, ὡς προσῆκον ἦν, κε-
 κοινωνηκέναι καὶ Ἀθανασίῳ τῷ αἰδεσιμωτάτῳ ἐπισκόπῳ ἐς τὰ μά-
 λιστα εἰς-ὁμόνοιαν ἔλθεῖν. εὖ ἴσθι τοίνυν, ὡς ἐνεκά γε τούτων πάνυ
 σε ἐπαινέσας ἔχω, ὅτι πᾶσαν ἀφείς ἀψιμαχίαν, ὃ τῷ θεῷ φίλον ἦν,
 πεποίηκας τῆς πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἐνώσεως ἀντιλαμβανόμενος. ἵνα
 25 τοίνυν καὶ ὧν ἐπιθυμεῖς τετυχηκέναι δοκοῖς, ἐπιτρέψαι σοι δεῖν
 φήθην ὀχλήματος ἐπιβῆναι δημοσίου καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς ἐμῆς
 ἡμερότητος σπουδάσαι. σὺν λοιπὸν ἔστω μηδὲν μελλῆσαι, ἀλλὰ τῆς
 ἐπιστολῆς σοι ταύτης ὀχλήματος δημοσίου ἐξουσίαν χορηγούσης εὐ-
 θέως πρὸς ἡμᾶς ἀφικέσθαι, ἵνα καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἐμπλήσης τὴν
 30 σαυτοῦ καὶ θαυμάμενος ἡμᾶς τῆς προσηκούσης ἀπολαύσης εὐφροσύνης.
 ὁ θεὸς σε διαφυλάξει, ἀδελφε ἀγαπητέ.

Οὕτω μὲν οὖν τέλος ἔσχεν ἡ συσκευή, καὶ οἱ Μελιτιανοὶ κατα- 71,1
 σχυθέντες ἀπεστράφησαν, οἱ δὲ περὶ Εὐσέβιον οὐδ' οὕτως ἡρέμησαν.
 ἔμελε γὰρ αὐτοῖς οὐ τῶν Μελιτιανῶν, ἀλλὰ τῶν περὶ Ἀρείον καὶ
 35 ἐφοβοῦντο, μὴ παυσαμένων | ἐκείνων μηκέτι τοὺς ὑποκρινομένους
 εὐρωσι, δι' ὧν τούτους εἰσαγαγεῖν δύνανται. παροξύνουσι τοίνυν 2
 πάλιν τοὺς Μελιτιανούς καὶ πείθουσι τὸν βασιλέα σύνοδον αὖθις ἐν
 Τύρῳ κελύσαι γενέσθαι. καὶ κόμης Διονύσιος ἀποστέλλεται καὶ
 40 κάριος δέσμιος διὰ στρατιωτῶν πέμπεται εἰς Τύρον, ἐμοὶ δὲ γράφει

καὶ ἀνάγκην ἐπιτίθουσιν, ὥστε καὶ ἄκοντας ἡμᾶς ἀποστέλλεσθαι.
 τὴν μὲν οὖν πᾶσαν συσκευὴν γινῶναι δυνατόν, ἐξ ὧν ἔγραψαν οἱ ἐπί- 3
 σκοποὶ τῆς Αἰγύπτου· πῶς δὲ παρ' αὐτῶν ἐξ ἀρχῆς συνετέθη, ἀναγ-
 καῖον ἂν εἶη λέγειν· καὶ γὰρ ἐντεῦθεν θεωρεῖν τὴν κακοήθειαν καὶ
 5 τὴν πανουργίαν τὴν καθ' ἡμῶν γενομένην ἔξεστιν. ἐπίσκοποι εἰσιν 4
 ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει ἕως ἑκατόν. οὐδεὶς τούτων
 ἡμᾶς ἡτιᾶτο, οὐ πρεσβύτερος ἐμέμφετο, οὐ τῶν λαῶν τις κατελάλει,
 ἀλλ' οἱ Μελιτιανοὶ οἱ ἀπὸ Πέτρου ἐκβληθέντες καὶ οἱ Ἀρειανοὶ ἦσαν
 οἱ τὴν ἐπιβουλὴν μερισάμενοι. καὶ οἱ μὲν τὸ κατηγορεῖν, οἱ δὲ τὸ δι-
 10 κάζειν ἑαυτοῖς ἐξεδίκουν. ἡμεῖς μὲν οὖν παρητούμεθα τοὺς περὶ 5
 Εὐσέβιον ὡς ἐχθροὺς διὰ τὴν αἵρεσιν ὄντας, ἔπειτα τὸν λεγόμενον
 κατήγορον μὴ εἶναι | πρεσβύτερον ὅλως ἐδείκνυμεν οὕτως. ὅτε Με-
 λίτιος ὑπεδέχθη, ὡς μήποτ' ὥφελε, γινώσκων αὐτοῦ τὴν πανουργίαν
 ὁ μακαρίτης Ἀλέξανδρος ἀπήτησεν αὐτὸν βρέβιον, ὃν ἔλεγεν ἔχειν
 15 ἐπισκόπων ἐν Αἰγύπτῳ καὶ τῶν ἐν αὐτῇ τῇ Ἀλεξανδρείᾳ πρεσβυ-
 τέρων καὶ διακόνων καὶ εἰ ἔχει τινὰς ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῆς. τοῦτο δὲ
 πεποίηκεν ὁ πάπας Ἀλέξανδρος, ἵνα μὴ Μελίτιος λαβὼν τὴν τῆς
 ἐκκλησίας παρρησίαν πωλήσῃ πολλοὺς καὶ ψεύσῃται καθ' ἡμέραν
 20 ὑποβάλλων οὓς βούλεται. τῶν μὲν οὖν ἐν Αἰγύπτῳ πεποίηκε τὸ
 βρέβιον τοῦτο·

Βρέβιον δοθὲν παρὰ Μελιτίου Ἀλεξάνδρω 6
 τῷ ἐπισκόπῳ

- 1 ἐγὼ Μελίτιος ἐν Λυκῷ
 - 2 Λούκιος ἐν Ἀντινόῳ
 - 25 3 Φασιλεὺς ἐν Ἑρμουπόλει
 - 4 Ἀχιλλεὺς ἐν Κουσαῖς
 - 5 Ἀμμόνιος ἐν Διοσπόλει
 - 6 (. . .) ἐν Πτολεμαίδι
 - 7 Παχύμης ἐν Τεντύραις
 - 30 8 (. . .) ἐν Μαξιμιανουπόλει
 - 9 Θεόδωρος ἐν Κόπτῳ
- [ἐν Θηβαίδι]
- 10 Κάλης ἐν Ἑρμεθί
 - 11 Κόλλουθος ἐν τῇ ἄνω Κυνῷ
 - 35 12 Πελάγιος ἐν Ὁξυρύγχῳ
 - 13 Πέτρος ἐν Ἡρακλέους
 - 14 Θέων ἐν Νειλουπόλει
 - 15 Ἰσαὰκ ἐν Λητοῦς
 - 16 Ἡρακλείδης ἐν Νικίους
 - 40 17 Ἰσαὰκ ἐν Κλεοπατρίδι
 - 18 Μέλας ἐν Ἀρσενοίτῃ

- 19 < . . . > ἐν Ἑλλήους
 20 Ἀμῶς ἐν Λεόντων
 21 Ἰσίων ἐν Ἀθριβί
 22 < . . . > ἐν Φαρβεθῶ
 5 23 Ἀρποκρατίων ἐν Βουβάστω
 24 Μωσῆς ἐν Φακουσαῖς
 25 Καλλίνικος ἐν Πηλουσίῳ
 26 Εὐδαίμων ἐν Τάνει
 27 Ἐφραῖμ ἐν Θμουί
 10 28 < . . . > ἐν Σαί
 29 Ἑρμαίων ἐν Κυνῶ καὶ Βούσιρι
 30 Σωτήριχος ἐν Σεβεννύτῳ
 31 Πινινούθης ἐν Φθενεγύ |
 32 Κρόνιος ἐν Μετῇλι
 15 33 Ἀγαθάμμων ἐν τῇ Ἀλεξανδρέων χώρα
 34 ἐν Μέμφι Ἰωάννης (κελευσθεὶς παρὰ τοῦ βασιλέως εἶναι μετὰ
 τοῦ ἀρχιεπισκόπου)
 Οἱ μὲν ἐν Αἰγύπτῳ οὗτοι, τῶν δὲ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ εἶχε κληρικῶν
 35 Ἀπολλώνιος πρεσβύτερος
 20 36 Εἰρηναῖος πρεσβύτερος
 37 Διόσκορος πρεσβύτερος
 38 Τύραννος πρεσβύτερος

Διάκονοι

- 39 Τιμόθεος διάκονος
 25 40 Ἀντίνοος διάκονος
 41 Ἡφαιστίων διάκονος
 καὶ 42 Μακάριος πρεσβύτερος τῆς Παρεμβολῆς

Τούτους Μελίτιος καὶ παρόντας παρέδωκεν Ἀλεξάνδρῳ τῷ ἐπι- 72,1
 σκόπῳ. τοῦ δὲ λεγομένου Ἰσχύρα οὐτ' ἐμνημόνευσεν οὔτε ὅλως ἐν
 30 τῷ Μαρεώτῃ ἐσχηκέναι (πρεσβύτερον) πώποτε ὁμολόγησε. καὶ
 ὁμῶς καὶ οἱ ἐχθροὶ οὐκ ἀφίσταντο καὶ ὁ μὴ πρεσβύτερος ὡς πρε-
 σβύτερος ἐπλάττετο. κόμης γὰρ ἦν ὁ ἀναγκάζων καὶ στρατιῶται
 εἶλκον ἡμᾶς. ἀλλὰ καὶ οὕτως ἡ χάρις τοῦ θεοῦ νενίκηκεν· οὔτε 2
 γὰρ Μακάριον ἡλεγεᾶν περὶ τοῦ ποτηρίου, ἀλλὰ καὶ Ἀρσένιος, ὃν
 35 ἐθρόλυσαν ἀνηρῆσθαι παρ' ἡμῶν, εἰστήκει ζῶν καὶ δεικνύων τὴν
 ἐκείνων συκοφαντίαν. μὴ δυνηθέντων τοίνυν ἐκείνων ἐλέγχει τὸν 3
 Μακάριον οἱ περὶ Εὐσέβιον ἐχαλέπαινον ὡς ἀπολέσαντες ὅπερ ἐθή-
 ρευσον, καὶ πείθουσι τὸν κόμητα τὸν σὺν αὐτοῖς Διονύσιον, ἵν' εἰς τὴν
 Μαρεώτην ἀποστείλῃ, μὴ ἄρα τι δυνηθῶσιν εὐρεῖν ἐκεῖ κατὰ τοῦ
 40 πρεσβυτέρου, μᾶλλον δὲ ἵνα ἀπελθόντες καττύσωσιν ἀπόντων ἡμῶν,
 ὡς βούλονται. τοῦτο γὰρ ἦν τὸ σπουδαζόμενον αὐτοῖς. ἀμέλει 3
 λεγόντων ἡμῶν περιττὴν μὲν εἶναι τὴν εἰς τὸν Μαρεώτην ἀποδημίαν,
 ἃ γὰρ ἐκ πολλοῦ χρόνου μεμελετήκασι, μὴ προφασιζέσθωσαν ἐνδεῶς

εἰρηκέναι μηδὲ ὑπερτιθέσθωσαν, ἃ γὰρ ἐνόμιζον ἔχειν εἰρήκασιν καὶ
 λοιπὸν ἀποροῦντες προφασίζονται· ἢ εἰ χρεῖα καὶ τοῦ | Μαρεῶτου,
 τοὺς γοῦν ὑπόπτους μὴ πέμπεσθαι. ὁ μὲν κόμης περὶ τῶν ὑπόπτων
 ἐπείθετο, ἐκείνοι δὲ πάντα μᾶλλον ἢ τοῦτο πεποιήκασιν. οὓς γὰρ 4
 5 παρηγοούμεθα διὰ τὴν ἀρειανὴν αἵρεσιν, οὗτοι σπουδαίως ἀπῆλθον,
 Διόγνιος Μάρις Θεόδωρος Μακεδόνιος Οὐρσάκιος καὶ Οὐάλης.
 πάλιν τε γράμματα πρὸς τὸν ἐπαρχον τῆς Αἰγύπτου, καὶ στρατιω-
 τικὴ δορυφορία, καὶ τό γε θαυμαστὸν καὶ πάσης ὑπεροφίας γέμον,
 Μακάριον μὲν τὸν κατηγορούμενον πεποιήκασιν διὰ στρατιωτῶν ἀπο-
 10 μεῖναι, τὸν δὲ κατήγορον μεθ' ἑαυτῶν ἀπήγαγον. τίς οὖν λοιπὸν 5
 ἐκ τούτων οὐ θεωρεῖ τὴν συσκευὴν; τίς οὐ συνορᾷ λευκῶς τῶν περὶ
 Εὐσέβιον τὴν πονηρίαν; εἰ γὰρ κρίσεως ἦν ἐν τῷ Μαρεῶτι· χρεῖα,
 ἔδει καὶ τὸν κατηγορούμενον ἀποστέλλεσθαι, εἰ δὲ μὴ κρίσεως ἔνεκεν
 ἀπῆρχοντο, διὰ τί τὸν κατήγορον ἐπήγοντο; καὶ γὰρ ἥρκει ὅτι μὴ
 15 ἀπέδειξεν. ἀλλὰ τοῦτο πεποιήκασιν, ἵν', ἐπειδὴ παρόντα τὸν πρε-
 σβύτερον οὐκ ἤλεγξαν, τοῦτον ἀπόντα συσκευάσωνται καὶ τυρεύσωσιν,
 | ἀπερ αὐτοῖς ἐδόκει. καὶ γὰρ τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἀλεξαν- 6
 δρείας καὶ τῆς χώρας πάσης μεμψαμένους, ὅτι μόνοι παρεγένοντο,
 καὶ ἀξιούντας καὶ αὐτοὺς παρεῖναι οἷς ἐπραττον (εἰδέναι γὰρ ἔλεγον
 20 καὶ τὸ πρᾶγμα καὶ τὰ κατὰ τὸν λεγόμενον Ἰσχύραν) οὐκ ἐπέτρε-
 ψαν, ἀλλὰ τὸν μὲν ἐπαρχον τῆς Αἰγύπτου Φιλάγριον παραβάτην καὶ
 στρατιώτας ἐθνικοὺς εἶχον μεθ' ἑαυτῶν ἐξετάζοντας ἃ μηδὲ κατηχου-
 μένους ἐπρεπε θεωρεῖν, τοὺς δὲ κληρικοὺς οὐ συνεχώρησαν, ἵνα μὴ
 κάκεῖ ὥσπερ ἐν τῇ Τύρῳ τοὺς διελέγχοντας αὐτοὺς ἔχωσιν.
 25 Ἀλλ' οὐδὲ οὕτως λαθεῖν ἠδυνήθησαν. συνορῶντες γὰρ οἱ πρε- 73,1
 σβύτεροι τῆς πόλεως καὶ τοῦ Μαρεῶτου τὰς κακουργίας αὐτῶν ἔγρα-
 ψαν καὶ διεμαρτύραντο ταῦτα·

Θεογνίῳ Μάρι καὶ Μακεδονίῳ, Θεοδώρῳ καὶ Οὐρσακίῳ καὶ
 Οὐάλεντι τοῖς ἀπὸ Τύρου ἐλθοῦσιν ἐπισκόποις παρὰ τῶν πρεσβυ-
 30 τέρων καὶ διακόνων τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας ὑπὸ
 τὸν αἰδεσιμώτατον ἐπίσκοπον Ἀθανάσιον.

Ἐπρεπεν ὑμᾶς ἐρχομένους καὶ ἄγοντας μεθ' ἑαυτῶν τὸν κατή- 2
 γορον ἀγαγεῖν καὶ Μακάριον τὸν πρεσβύτερον. αἱ γὰρ κρίσεις οὕτως
 συνίστανται κατὰ τὰς ἀγίας γραφάς, ὥστε τὸν κατήγορον μετὰ τοῦ
 35 κατηγορουμένου ἐστάναι. ἐπειδὴ δὲ οὔτε Μακάριον ἠγάγετε οὔτε ὁ
 αἰδεσιμώτατος ἡμῶν ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος μεθ' ὑμῶν εἰσῆλθεν,
 ἡξιώσαμεν καὶ αὐτοὶ παρεῖναι ἐν τῇ κρίσει, ἵνα παρόντων ἡμῶν ἀσφα-
 λῆς ἢ ἐξέτασις | γένηται καὶ πεισθῶμεν καὶ ἡμεῖς. ἐπειδὴ δὲ 3
 οὐ τοῦτο συνεχώρησατε, ἀλλὰ μόνοι μετὰ τοῦ ἐπάρχου τῆς Αἰγύ-
 40 πτου καὶ τοῦ κατηγόρου ἠθελήσατε πράττειν ἃ βούλεσθε, ὁμολογοῦμεν
 ὅτι ὑποψίαν εἶδομεν ἐν τῷ πράγματι πονηρὰν, καὶ ἔθεωρήσαμεν ὅτι
 συσκευὴ καὶ ἐπιβουλὴ μόνον ἐστὶν ἢ εἰσόδος ὑμῶν. διὰ τοῦτο ταύτην

ὁμῶν ἐπιδίδομεν τὴν ἐπιστολὴν μαρτύριον ἐσομένην εἰς ἀληθινὴν
 σύνοδον, ἵνα γνωσθῇ πᾶσιν ὅτι κατὰ μονομέρειαν, ὥστε ἡθελήσατε,
 ἐπράξατε καὶ οὐδὲν ἕτερον ἢ συσκευὴν ἡθελήσατε συνθεῖναι καθ'
 ἡμῶν. τούτων δὲ τὰ ἴσα ἐπιδεδώκαμεν καὶ Παλλαδίῳ τῷ κου-
 5 ριώσῳ τοῦ Αὐγουστοῦ, ἵνα μὴ κρυβῇ παρ' ὑμῶν. ἃ γὰρ ἐπράξατε,
 τοιαῦτα λοιπὸν ἡμᾶς ὑποπτεύειν καὶ λογίζεσθαι ποιεῖ περὶ ὑμῶν.

1 Διονύσιος πρεσβύτερος ἐπιδέδωκα

2 Ἀλέξανδρος πρεσβύτερος

3 Νεϊλαρᾶς πρεσβύτερος

10 4 Λόγγος πρεσβύτερος

5 Ἀφθόνιος πρεσβύτερος

6 Ἀθανάσιος πρεσβύτερος

7 Ἀμύντιος πρεσβύτερος

8 Πιστὸς | πρεσβύτερος

15 9 Πλουτίων πρεσβύτερος

10 Διόσκορος πρεσβύτερος

11 Ἀπολλώνιος πρεσβύτερος

12 Σεραπίων πρεσβύτερος

13 Ἀμμώνιος πρεσβύτερος

20 14 Γάιος πρεσβύτερος

15 Ῥίνος πρεσβύτερος

16 Αἰθαλῆς πρεσβύτερος

Διάκονοι

17 Μαρκελλῖνος διάκονος

25 18 Ἀππιανὸς διάκονος

19 Θέων διάκονος

20 Τιμόθεος διάκονος

21 καὶ Τιμόθεος ἄλλος διάκονος.

Τὰ μὲν τῶν ἀπὸ τῆς πόλεως κληρικῶν γράμματά τε καὶ ὀνό- 74,1
 30 ματα ταῦτα, ἃ δὲ καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ Μαρεῶτου κληρικοὶ ἔγραψαν γινώ-
 σκοντες τὸν τρόπον τοῦ κατηγόρου καὶ ἐν τῇ περιοδείᾳ σὺν ἐμοὶ ὄντες
 ἔστι ταῦτα.

Τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ τῶν μακαρίων ἐπισκόπων τῆς καθολικῆς ἐκκλη-
 σίας οἱ κατὰ Μαρεώτην πάντες πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι ἐν κυρίῳ
 35 χαίρειν.

Εἰδότες τὸ γεγραμμένον, ὅτι «ἃ εἶδον οἱ ὀφθαλμοί σου λέγε¹», 2
 καὶ ὅτι «μάρτυς ψευδῆς οὐκ ἀτιμώρητος ἔσται²», ἃ εἶδομεν, μαρτυ-
 ροῦμεν, μάλιστα ὅτι ἀναγκαίαν ἡμῶν ἐποίησεν εἶναι τὴν μαρτυρίαν
 ἢ γενομένη συσκευὴ κατὰ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν Ἀθανασίου. θαυ-

1. Παρμ. 25, 7. 2. Παρμ. 19, 5.

- μάζομεν γὰρ πῶς ὅλως Ἰσχύρας καὶ εἰς μέτρον τῆς ἐκκλησίας ἐμε-
 τρήθη, περὶ οὗ πρῶτον διηγήσασθαι ἀναγκαῖον ἡγοῦμεθα. Ἰσ- 3
 χύρας οὐδέποτε λειτουργὸς τῆς ἐκκλησίας γέγονεν, ἀλλ' ἑαυτὸν μὲν
 πρὸ τούτου ἐφήμισε Κολλούθου πρεσβύτερον, οὐκ ἔσχε δὲ τὸν πει-
 5 θόμενον αὐτῷ εἰ μὴ μόνον τοὺς συγγενεῖς ἑαυτοῦ. οὔτε γὰρ ἐκκλησίαν
 ἔσχε ποτὲ οὔτε ὅλως | κληρικὸς ἐνομίσθη παρὰ τοῖς ὀλίγον διεστῶσιν
 ἀπὸ τῆς κώμης αὐτοῦ πλην μόνοις, ὡς προείπομεν, τοῖς συγγενέσιν
 ἑαυτοῦ. ἀλλὰ καὶ ὁμοῦ τοιαύτην ἑαυτῷ προσηγορίαν ἐπιφημίσας 4
 ἐπὶ τῆς συνόδου τῆς συγκροτηθείσης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπὶ τῇ παρου-
 10 σίᾳ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ὁσίου καθηρέθη καὶ λαϊκὸς συνήχθη καὶ οὕτως
 ἔμεινε τὸν ἐξῆς χρόνον ἐκπεσὼν καὶ τῆς ψευδοῦς ὑπονοίας τοῦ πρε-
 σβυτερίου. περὶ γὰρ τῶν ἡθῶν αὐτοῦ περιττὸν ἡγοῦμεθα λέγειν 5
 δυναμένων πάντων εἰδέναι τὰ τοιαῦτα. ἐπειδὴ δὲ περὶ κλάσεως πο-
 τηρίου καὶ τραπέζης ἐσυκοφάντησεν ἡμῶν τὸν ἐπίσκοπον Ἀθανά-
 15 σιον, καὶ περὶ τούτου διηγήσασθαι ὁμῖν ἀναγκαῖον ἡπεύχθημεν.
 φθάσαντες γὰρ εἵπομεν ἐκκλησίαν αὐτὸν μηδέποτε ἐσχηκέναι ἐν τῷ
 Μαρεώτῃ, ὡς δὲ ἐπὶ θεοῦ μάρτυρος οὐδὲ ποτήριον κέκλασται οὐδὲ
 τράπεζα ἀνεντράπη παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν οὐδὲ παρ' ἄλλου τινὸς
 τῶν συνόντων αὐτῷ, ἀλλὰ πάντα ἐστὶ τὰ λεγόμενα συκοφαντία.
 20 καὶ ταῦτα λέγομεν οὐ μακρὰν τοῦ ἐπισκόπου ἀπόντες, πάντες γὰρ σὺν
 αὐτῷ ἔσμεν, ὅταν περιοδεύῃ τὸν Μαρεώτην· καὶ οὐδέποτε μόνος περι-
 ἔρχεται, ἀλλὰ μετὰ πάντων ἡμῶν τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν διακόνων
 καὶ λαῶν ἱκανῶν. διὸ καὶ ὡς συμπαρόντες αὐτῷ ἐν πάσῃ περιοδείᾳ,
 ἥ πεποιήται πρὸς ἡμᾶς, ταῦτα λέγομεν καὶ μαρτυροῦμεν ὅτι οὔτε
 25 ποτήριον κατέαγεν οὔτε τράπεζα ἀνεντράπη, | ἀλλὰ πάντα ψεύδεται,
 ὡς καὶ αὐτὸς διὰ τῆς ἑαυτοῦ χειρὸς μαρτυρεῖ. θελήσαντα γὰρ 7
 αὐτὸν συναχθῆναι μετὰ τὸ ἀπελθεῖν αὐτὸν μετὰ Μελιτιανῶν καὶ
 τοιαῦτα φημίσαι κατὰ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν Ἀθανασίου οὐκ ἐδέ-
 30 τούτων γεγενῆσθαι, ἀλλ' ὑποβεβλήσθαι ὑπὸ τινων ταῦτα εἰπεῖν.
 Διὸ καὶ ἐλθόντες οἱ περὶ Θεόγνιον καὶ Θεόδωρον καὶ Μάριν καὶ 75, 1
 Μακεδόνιον καὶ Οὐρσάκιον καὶ Οὐάλεντα εἰς τὸν Μαρεώτην οὐδὲν
 εὐρόντες ἀληθές, ἀλλὰ μέλλοντος τοῦ πράγματος ἐλέγχεσθαι ὅτι
 συκοφαντίαν εἰργάσαντο κατὰ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν Ἀθανασίου αὐτοὶ
 35 οἱ περὶ Θεόγνιον ἐχθροὶ τυγχάνοντες τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ τινὰς
 Ἀρειομανίτας πεποιήκασιν εἰπεῖν, ἅπερ ἤθελον. οὐ γὰρ τις τοῦ 2
 λαοῦ κατὰ τοῦ ἐπισκόπου εἶρηκεν, ἀλλ' αὐτοὶ τῷ φόβῳ τοῦ ἐπάρχου
 τῆς Αἰγύπτου Φιλαγρίου καὶ ταῖς ἀπειλαῖς καὶ τῇ προστασίᾳ τῶν
 Ἀρειομανιτῶν, ἅπερ ἠθέλησαν, πεποιήκασιν. καὶ γὰρ ἐλθόντας 3
 40 ἡμᾶς ἐλέγξει τὴν συκοφαντίαν οὐκ | ἐπέτρεψαν, ἀλλὰ ἀπέρριπτον
 μὲν ἡμᾶς, οὓς δὲ ἤθελον συσκευαζόμενοι προσεδέχοντο καὶ συνετί-
 θεντο αὐτοῖς διὰ τὸν φόβον τοῦ ἐπάρχου Φιλαγρίου, δι' ὃν οὔτε πα-
 ρεῖναι ἡμᾶς ἐπέτρεψαν, ἵνα καὶ τοὺς ὑποβαλλομένους ὑπ' αὐτῶν δυ-

νηθῶμεν ἐλέγξαι, εἰ τῆς ἐκκλησίας εἰσὶν ἡ Ἀρειομανῖται. οἶδατε 4
 δέ, ἀγαπητοὶ πατέρες, καὶ ὑμεῖς, ὡς διδάσκετε ἡμᾶς, ὅτι ἐχθρῶν οὐκ
 ἰσχύει μαρτυρία. καὶ ὅτι μὲν ἀληθεύομεν, μαρτυρεῖ μὲν καὶ ἡ χεὶρ
 Ἰσχύρα, μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὰ πράγματα αὐτά, ὅτι ἡμῶν μὲν μηδὲν
 5 συνειδότην τοιοῦτόν τι γεγενῆσθαι Φιλάργιον παρέλαβον μεθ' ἐαυτῶν,
 ἵνα τῷ φόβῳ τοῦ ξίφους καὶ ταῖς ἀπειλαῖς ἃ βούλονται συσκευά-
 σονται. ταῦτα ὡς ἐπὶ θεοῦ μαρτυροῦμεν, ταῦτα ὡς εἰδότες καὶ 5
 ἐσομένην κρίσιν παρὰ θεοῦ λέγομεν, θέλοντες μὲν ἔλθεῖν πάντες
 πρὸς ὑμᾶς, ἀρκεσθέντες δὲ τοῖς ἐξ ἡμῶν, ἵνα τὰ γράμματα τὴν τῶν
 10 μὴ παραγενομένων παρουσίαν ἀποπληρώσῃ.

1 Ἰγγένιος πρεσβύτερος ἐρῶσθαι ὑμᾶς εὐχομαι ἐν κυρίῳ, 6
 ἀγαπητοὶ πατέρες
 2 Θέων πρεσβύτερος
 3 Ἀμμωνᾶς πρεσβύτερος
 15 4 Ἡράκλειος πρεσβύτερος
 5 Βόκκων πρεσβύτερος
 6 Τρύφων πρεσβύτερος
 7 Πέτρος πρεσβύτερος
 8 Ἰέραξ πρεσβύτερος
 20 9 Σαραπίων πρεσβύτερος
 10 Μάρκος πρεσβύτερος
 11 Πτολλαρίων πρεσβύτερος
 12 Γάιος πρεσβύτερος
 13 Διόσκορος πρεσβύτερος
 25 14 Δημήτριος πρεσβύτερος
 15 Θύρσος πρεσβύτερος

Διάκονοι

16 Πιστὸς διάκονος
 17 Ἀπολλῶς διάκονος
 30 18 Σερράς διάκονος
 19 Πιστὸς διάκονος
 20 Πολύνικος διάκονος
 21 Ἀμμώνιος διάκονος
 22 Μαῦρος διάκονος
 35 23 Ἡφαιστος διάκονος
 24 Ἀπολλῶς διάκονος
 25 Μετωπᾶς διάκονος
 26 Ἀπολλῶς διάκονος
 27 Σεραπᾶς διάκονος
 40 28 Μελίφθογγος διάκονος
 29 Λούκιος διάκονος
 30 Γρηγορᾶς διάκονος |

Οἱ αὐτοὶ πρὸς τὸν κουριῶσον καὶ Φιλά- 76,1
γριον τότε λεγόμεον ἑπαρχον Αἰγύπτου

- Φλαβίῳ Φιλαγρίῳ καὶ Φλαβίῳ Παλλαδίῳ δουκιναρίῳ παλατίνῳ
κουριώσῳ καὶ Φλαβίῳ Ἀντωνίνῳ βιάρχῳ κεντηναρίῳ τῶν κυρίων
5 μου τῶν λαμπροτάτων ἐπαρχῶν τοῦ ἱεροῦ πραιτωρίου παρὰ τῶν
πρεσβυτέρων καὶ διακόνων τοῦ Μαρεῶτου, νομοῦ τῆς καθολικῆς
ἐκκλησίας τῆς ὑπὸ τὸν αἰδεσιμώτατον ἐπίσκοπον Ἀθανάσιον διὰ
τῶν ἐξῆς ὑπογραφόντων τάδε μαρτυρούμενοι ἐπιδιδόαμεν·
- Ἐπειδὴ Θεόγνιος καὶ Μάρις καὶ Μακεδόνιος καὶ Θεόδωρος καὶ 2
10 Οὐρσάκιος καὶ Οὐάλης ὡς ἀποσταλέντες ὑπὸ πάντων τῶν ἐπισκό-
πων τῶν συνελθόντων ἐν τῇ Τύρῳ ἀπήντησαν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ παροι-
κίᾳ φάσκοντες ἐντολὰς εἰληφέναι, ὡς ζητήσαί τινα ἐκκλησιαστικά
πράγματα, ἐν οἷς ἔλεγον καὶ περὶ ποτηρίου κυριακοῦ κεκλασμένου
ὑποβληθέντος αὐτοῖς ὑπὸ Ἰσχύρα, ὃν ἤγαγον μεθ' ἑαυτῶν, λέγοντος
15 ἑαυτὸν εἶναι πρεσβύτερον, ὃς οὐκ ἔστι πρεσβύτερος, — ὑπὸ γὰρ 3
Κολλούθου τοῦ πρεσβυτέρου φαντασθέντος ἐπισκοπῆν καὶ ὕστερον
ὑπὸ κοινῆς συνόδου Ὀσίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐπισκόπων κελευσθέν-
τος πρεσβυτέρου εἶναι, καθὼ καὶ πρότερον ἦν, κατεστάθη καὶ κατὰ
ἀκολουθίαν πάντες οἱ ὑπὸ Κολλούθου κατασταθέντες ἀνέδραμον εἰς
20 τὸν αὐτὸν τόπον, εἰς ὃν καὶ πρότερον ἦσαν, ὡς καὶ αὐτὸς Ἰσχύρας
λαϊκὸς ὦφθη, ἣν τε λέγει ἔχειν ἐκκλησίαν, μὴδὲ πώποτε ἐκκλησίαν
γεγενῆσθαι, ἀλλ' οἰκητικὸν οἰκημάτιον μικρὸν ὄρφανου παιδίου Ἰσί-
ωνος τοῦνομα, — καὶ διὰ τοι τοῦτο τῇδε τῇ διαμαρτυρίᾳ ἐχρησά- 4
μεθα ἐπορκίζοντές σε κατὰ τοῦ παντοκράτορος θεοῦ καὶ κατὰ τῶν
25 δεσποτῶν ἡμῶν Κωνσταντίνου τοῦ Αὐγούστου, καὶ τῶν ἐπιφανε-
στάτων Καισάρων παίδων αὐτοῦ ταῦτα αὐτὰ εἰς γνῶσιν ἀνενεγκεῖν
τῇ εὐσεβείᾳ αὐτῶν. οὔτε γὰρ πρεσβύτερός ἐστι τῆς καθολικῆς ἐκ-
κλησίας οὔτε ἐκκλησίαν ἔχει οὔτε ποτὲ ποτήριον ἐκλάσθη, ἀλλὰ 5
πάντα ψεύδεται καὶ πλάττεται. ὑπατεία Ἰουλίου Κωνσταντίου
30 τοῦ λαμπροτάτου πατρικίου ἀδελφοῦ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως
Κωνσταντίνου τοῦ Αὐγούστου καὶ Ῥουφίνου Ἀλβίνου τῶν λαμπρο-
τάτων, Θῶθ δεκάτῃ.

Οἱ μὲν οὖν πρεσβύτεροι ταῦτα, ἀ δὲ καὶ οἱ ἐπίσκοποι οἱ μεθ' 77,1
ἡμῶν ἐλθόντες εἰς τὴν Τύρον συνορῶντες τὴν συσκευὴν καὶ τὴν ἐπι-
35 βουλὴν ἔγραψαν καὶ διεμαρτύραντο, ἔστι ταῦτα·

Τοῖς ἐν Τύρῳ συνελθοῦσιν ἐπισκόποις, κυρίοις τιμιωτάτοις, οἱ
ἀπ' Αἰγύπτου σὺν Ἀθανασίῳ ἐλθόντες τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας
ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Οὐκέτι νομίζομεν τὴν συσκευὴν ἄδηλον εἶναι τὴν παρὰ τῶν περὶ 2

- Εὐσέβιον καὶ Θεόγνιον καὶ Μάριν καὶ Νάρκισσον καὶ Θεόδωρον καὶ Πατρόφιλον ἡμῖν γιγνομένην. καὶ κατ' ἀρχὴν μὲν γὰρ παρητούμεθα πάντες διὰ τοῦ συλλειτουργοῦ ἡμῶν Ἀθανασίου παρόντων αὐτῶν τὴν ἀκρόασιν γενέσθαι εἰδότες ὅτι καὶ ἐνὸς μόνου ἐχθροῦ παρουσία, 5 μῆτιγε πολλῶν, ταραττεῖν καὶ βλάπτειν δύναται τὴν ἀκρόασιν. οἴδατε γὰρ καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ τὴν ἐχθραν αὐτῶν, ἣν οὐ πρὸς ἡμᾶς μόνον 3 ἐσχῆκασιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντας τοὺς ὀρθοδόξους, ὅτι διὰ τὴν Ἀρείου μανίαν καὶ τὴν ἀσεβῆ διδασκαλίαν ἐκείνου κατὰ πάντων ἐπιφύονται καὶ πᾶσι συσκευάζονται. ἐπειδὴ δὲ θαρροῦντες ἡμεῖς τῇ 10 ἀληθείᾳ δεῖξαι τὴν συκοφαντίαν | τὴν κατὰ τῆς ἐκκλησίας ὑπὸ τῶν Μελιτιανῶν γιγνομένην ἠθελήσαμεν, οὐκ οἶδαμεν πῶς οἱ περὶ Εὐσέβιον ταραττεῖν τὰ παρ' ἡμῶν λεγόμενα ἐπειρῶντο καὶ ἐπὶ πολὺ ἐσπούδαζον τὰ παρ' ἡμῶν λεγόμενα ἐκβάλλεσθαι, τοῖς μὲν ἀκεραίως δικάζουσιν ἀπειλοῦντες, τοὺς δὲ καὶ ὑβρίζοντες, μόνον ἵνα τὸ καθ' 15 ἡμῶν σπουδαζόμενον αὐτοῖς γένηται. καὶ ἴσως ἡ ἐνθεὸς ὑμῶν εὐλάβεια, κύριοι τιμιώτατοι, ἡγνῶει τὴν γενομένην παρ' αὐτῶν συσκευὴν, ἀλλὰ νῦν νομίζομεν φανεράν γεγενῆσθαι αὐτὴν. ἰδοὺ γὰρ φανερώς αὐτοὶ τὴν συσκευὴν ἐνεδείξαντο. τοὺς γὰρ ἐξ αὐτῶν ὑποπετυομένους ἀποστεῖλαι ἠθέλησαν εἰς τὸν Μαρεώτην, ἵνα ἀπόντων 20 ἡμῶν καὶ ἐνταῦθα μενόντων τοὺς μὲν λαοὺς ταραξώσιν, αὐτοὺς δὲ βούλονται διαπράξωσιν. εἶδον γὰρ ὅτι οἱ Ἀρειομανῖται καὶ Κολουθιανοὶ καὶ Μελιτιανοὶ ἐχθροὶ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας εἰσὶ· διὰ τοῦτο ἐσπούδασαν ἀποστεῖλαι τούτους, ἵνα παρόντων ἐχθρῶν καττύσωσι καθ' ἡμῶν, αὐτοὺς βούλονται. καὶ γὰρ οἱ ἐνταῦθα Μελιτιανοὶ ἀπέστειλαν 25 ἐξ ἑαυτῶν τινὰς καὶ πρὸ τεσσάρων μὲν ἡμερῶν ὥσπερ εἰδότες τοῦτο τὸ σκέμμα γιγνόμενον ἔσεσθαι, καθ' ἐσπέραν δὲ δύο βηριδαρίους πρὸς τὸ καὶ ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου Μελιτιανούς συναγαγεῖν εἰς τὸν Μαρεώτην, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἐκεῖ μηδένα καθόλου, καὶ Κολουθιανούς καὶ Ἀρειομανίτας ἀπὸ ἄλλων τόπων καὶ καττύσαι καθ' ἡμῶν αὐτοὺς λέγειν. 30 οἴδατε γὰρ καὶ ὑμεῖς, ὅτι αὐτὸς Ἰσχυράς ὁμολόγησεν ἐφ' ὑμῶν οὐ πλέον ἐπὶ συναγομένων ἔχειν. ἐπεὶ οὖν μετὰ τὸ αὐτοὺς κατασκευάσαι, ὅπερ βούλονται, καὶ ἀποστεῖλαι τοὺς ὑπόπτους ἠκούσαμεν ὅτι καθ' ἕκαστον ὑμῶν περιερχόμενοι ἀπαιτοῦσιν ὑπογραφὴν πρὸς τὸ δοκεῖν τῇ πάντων ὑμῶν σκέψει γεγενῆσθαι, τούτου ἕνεκεν γράψαι 35 ὑμῖν ἡπείχθημεν καὶ ἐπιδοῦναι τόδε τὸ μαρτύριον, μαρτυρόμενοι μὲν ὅτι συσκευαζόμεθα καὶ πάσχομεν ὑπ' αὐτῶν καὶ δι' αὐτῶν ἐπιβουλήν, ἀξιοῦντες δὲ ὅπως ἐν νῶ λαβόντες τὸν | τοῦ θεοῦ φόβον καὶ καταγνόντες ὅτι χωρὶς ἡμῶν ἀπέστειλαν οὐδὲ ἠθέλησαν, μὴ ὑπογράψητε, ἵνα μὴ, ὥσπερ αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς καττύουσι, ταῦτα ὡς παρ' ὑμῶν γι- 40 γνόμενα λέγωσι. καὶ γὰρ πρέπει τοὺς ἐν Χριστῷ ἀνθρώπους μὴ 7 εἰς ἀνθρώπινα βλέπειν, ἀλλὰ τὴν ἀλήθειαν πάντων προκρίνειν. καὶ μῆτε ἀπειλὴν ἢ χρωῖνται πρὸς πάντας μῆτε συσκευὴν φοβηθῆτε, ἀλλὰ 8 μᾶλλον τὸν θεόν. ἔδει γάρ, εἴπερ ἦν ὅλως ἀκόλουθον εἰς τὸν Μα-

- ρεώτην ἀποσταλῆναι, καὶ ἡμᾶς συμπαρεῖναι, ἵνα τοὺς μὲν ἐχθροὺς
 τῆς ἐκκλησίας ἐλέγξωμεν, τοὺς δὲ ξένους ἀποδείξωμεν, καὶ καθαρὰ
 τοῦ πράγματος ἡ ἔρευνα γένηται. οἴδατε γάρ ὅτι οἱ περὶ Εὐσέ- 9
 βιον ἐκάττυσαν ἐπιστολὴν ἐπιδοθῆναι ὡς ἀπὸ Κολλουθιανῶν καὶ
 5 Μελιτιανῶν καὶ Ἀρειανῶν γραφεῖσαν καθ' ἡμῶν, καὶ δῆλον ὅτι
 αὐτοὶ οἱ ἐχθροὶ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας οὐδὲν ἀληθὲς περὶ ἡμῶν,
 ἀλλὰ πάντα καθ' ἡμῶν λέγουσιν. ὁ δὲ νόμος τοῦ θεοῦ οὔτε ἐχθρὸν 10
 μάρτυρα οὔτε κριτὴν εἶναι βούλεται. λοιπὸν ὡς | ἐν ἡμέρᾳ κρί-
 σεως λόγον μέλλοντες διδόναι λαβόντες τὸ μαρτύριον τοῦτο καὶ
 10 γνόντες συσκευὴν τὴν καθ' ἡμῶν γενομένην παρακληθέντες φυλά-
 ξασθε μηδὲν τι καθ' ἡμῶν πράξαι μηδὲ συνάρασθαι τῇ τῶν περὶ Εὐ-
 σέβιον σκέψει. καὶ γὰρ πάλιν οἴδατε, ὡς προείπομεν, ὡς ἐχθροὶ
 εἰσιν ἡμῶν, καὶ διὰ τί Εὐσέβιος ὁ τῆς Καισαρείας ἐχθρὸς γέγονεν
 ἀπὸ πέρυσιν. ἐρρώσθαι ὑμᾶς εὐχόμεθα, κύριοι ποθεινότατοι.
- 15 Φλαβίῳ Διονυσίῳ τῷ λαμπροτάτῳ κόμητι παρὰ τῶν ἐπισκό- 78,1
 πων τῆς Αἰγύπτου καθολικῆς ἐκκλησίας τῶν ἐλθόντων εἰς Τύρον.
 Οὐκέτι νομίζομεν τὴν συσκευὴν ἄδηλον εἶναι τὴν παρὰ τῶν περὶ 2
 Εὐσέβιον καὶ Θεόγνιον καὶ Μάριν καὶ Νάρκισσον καὶ Θεόδωρον καὶ
 Πατρόφιλον ἡμῖν γιγνομένην. κατ' ἀρχὴν μὲν γὰρ παρητούμεθα πάν-
 20 τες διὰ τοῦ συλλειτουργοῦ ἡμῶν Ἀθανασίου παρόντων αὐτῶν τὴν ἀκρό-
 ασιν γενέσθαι εἰδότες ὅτι καὶ ἐνὸς μόνου ἐχθροῦ παρουσία, μήτιγε
 πολλῶν, ταραττεῖν καὶ βλάπτειν δύναται τὴν ἀκρόασιν. φανερά 3
 γὰρ ἐστὶν ἡ ἐχθρα αὐτῶν, ἣν οὐ πρὸς ἡμᾶς μόνον ἐσχῆκασιν, ἀλλὰ
 καὶ πρὸς πάντας τοὺς ὀρθοδόξους, ὅτι κατὰ πάντα ἐπιφύονται καὶ
 25 πᾶσι συσκευάζονται. ἐπειδὴ δὲ θαρροῦντες ἡμεῖς τῇ ἀληθείᾳ δεῖ-
 ξαι τὴν συκοφαντίαν τὴν κατὰ τῆς ἐκκλησίας ὑπὸ τῶν Μελιτιανῶν
 γενομένην ἠθελήσαμεν, οὐκ οἴδαμεν πῶς αὐτοὶ οἱ περὶ Εὐσέβιον
 ταραττεῖν τὰ παρ' ἡμῶν λεγόμενα ἐπειρῶντο καὶ ἐπὶ πολὺ ἐσπού-
 δάζον τὰ παρ' ἡμῶν λεγόμενα ἐκβάλλεσθαι, τοῖς μὲν ἀκεραίως δι-
 30 κάζουσιν ἀπειλοῦντες, τοὺς δὲ καὶ ὑβρίζοντες, μόνον ἵνα τὸ καθ'
 ἡμῶν σπουδαζόμενον αὐτοῖς γένηται. καὶ ἴσως ἡ χρηστότης σου 4
 ἡγνῶει τὴν καθ' ἡμῶν γινομένην παρ' αὐτῶν συσκευὴν, ἀλλὰ νῦν
 νομίζομεν φανεράν αὐτὴν γεγενῆσθαι. ἰδοὺ γὰρ φανερώς αὐτοὶ τὴν
 συσκευὴν ἐνεδείξαντο. τοὺς γὰρ ἐξ ἐαυτῶν ὑποπτευομένους ἀπο-
 35 στεῖλαι ἠθέλησαν εἰς τὸν Μαρεώτην, ἵνα ἀπόντων ἡμῶν καὶ ἐνταῦθα
 μενόντων τοὺς μὲν λαοὺς | ταραξώσιν, αὐτοὶ δὲ βούλονται διαπράξωνται.
 εἰδότες γὰρ ὅτι Ἀρειομανῖται καὶ Κολλουθιανοὶ καὶ Μελιτιανοὶ 5
 ἐχθροὶ τῆς ἐκκλησίας εἰσὶ, διὰ τοῦτο ἐσπούδασαν ἀποστεῖλαι τού-
 τους, ἵνα παρόντων ἐχθρῶν καττύσωσι καθ' ἡμῶν, αὐτοὶ δὲ βούλονται.
 40 καὶ γὰρ ἤδη οἱ ἐνταῦθα Μελιτιανοὶ ἀπέστειλαν ἐξ αὐτῶν τινὰς καὶ
 πρὸ τεσσάρων μὲν ἡμερῶν ὥσπερ εἰδότες τοῦτο τὸ σκῆμμα γενό-
 μενον ἐσεσθαι, καθ' ἐσπέραν δὲ δύο βηριδαρίους πρὸς τὸ καὶ ἀπὸ τῆς
 Αἰγύπτου Μελιτιανούς συναγαγεῖν εἰς τὸν Μαρεώτην, διὰ τὸ μὴ

εἶναι ἐκεῖ μηδὲνα καθόλου, καὶ Κολλουθιανούς καὶ Ἀρειομανίτας
 ἀπ' ἄλλων τόπων καὶ καττῦσαι καθ' ἡμῶν αὐτοὺς λέγειν. οἶδε
 δέ σου ἡ χρηστότης ὅτι αὐτὸς (Ἰσχύρας) ὠμολόγησεν ἐπὶ σοῦ μὴ
 πλέον ἐπτά συναγομένων ἔχειν. ἐπεὶ οὖν μετὰ τὸ αὐτοὺς κατα-
 5 σκευάσαι, ὅπερ βούλονται, καὶ ἀποστεῖλαι τοὺς ὑπόπτους ἠκούσα-
 μεν ὅτι καθ' ἕκαστον τῶν ἐπισκόπων περιερχόμενοι ἀπαιτοῦσιν
 ὑπογραφὴν πρὸς τὸ δοκεῖν τῇ πάντων αὐτῶν σκέψει γενέσθαι, τού-
 του ἔνεκεν ἀνενεγκεῖν ἐπὶ τὴν σὴν λαμπρότητα ἡπειχθημέν καὶ ἐπι-
 10 δοῦναι τόδε τὸ μαρτύριον, μαρτυρόμενοι μὲν ὅτι συσκευαζόμεθα καὶ
 πάσχομεν ὑπ' αὐτῶν καὶ δι' αὐτῶν ἐπιβουλὴν, ἀξιοῦντες δὲ ὅπως ἐν
 νῷ λαβῶν τὸν φόβον τοῦ θεοῦ καὶ τὰς εὐσεβεῖς ἐντολάς τοῦ θεοφι-
 λεστάτου βασιλέως ὡς καταγνοὺς ὅτι χωρὶς ἡμῶν οὐς ἠθέλησαν
 ἀπέστειλαν, μὴ ἀνάσχη αὐτῶν.

	1 Ἀδαμάντιος ἐπίσκοπος ἐπιδέδωκα	2 Ἰσχύρας
15	3 Ἀμμων	4 Πέτρος
	5 Ἀμμωνιανὸς	6 Τύραννος
	7 Ταυρεῖνος	8 Σαραπάμμων
	9 Αἰλουρίων	10 Ἀρποκρατίων
20	11 Μωυσῆς	12 Ὀπτάτος
	13 Ἀνουβίων	14 Σαπρίων
	15 Ἀπολλώνιος	16 Ἰσχυρίων
	17 Ἀρβαιθίων	18 Ποτάμων
	19 Παφνούτιος	20 Ἡρακλείδης
	21 Θεόδωρος	22 Ἀγαθάμμων
25	23 Γάιος	24 Πιστὸς
	25 Ἀθὰς	26 Νίκων
	27 Πελάγιος	28 Θέων
	29 Πανινούθιος	30 Νόννος
	31 Ἀρίστων	32 Θεόδωρος
30	33 Εἰρηναῖος	34 Βλαστάμμων
	35 Φίλιππος	36 Ἀπολλῶς
	37 Διόσκορος	38 Τιμόθεος Διοσπόλεως
	39 Μακάριος	40 Ἡρακλάμμων
	41 Κρόνιος	42 Μοῦις
35	43 Ἰάκωβος	44 Ἀρίστων
	45 Ἀρτεμίδωρος	46 Φινεὲς
	47 Ψαῖς	48 Ἡρακλείδης

Καὶ δεύτερον οἱ αὐτοὶ

79,1

Φλαυίῳ Διονυσίῳ τῷ λαμπροτάτῳ κόμητι οἱ ἐν Τύρῳ ἀπ' Αἰ-
 40 γύπτου ἐλθόντες ἐπίσκοποι τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας.

Πολλὰς ὁρῶντες συσκευὰς καθ' ἡμῶν γινομένας καὶ ἐπιβουλὰς

ἐκ συσκευῆς τῶν περὶ Εὐσέβιον καὶ Νάρκισσον καὶ Φλάκιλλον καὶ
 Θεόγνιον καὶ Μάριν καὶ Θεόδωρον καὶ Πατρόφιλον, οὓς κατὰ τὴν
 ἀρχὴν θελήσαντες παραιτήσασθαι οὐκ ἐπετράπημεν, ἀνάγκη ἔχομεν
 5 νῶν ὁρῶμεν σπουδὴν γιγνομένην, κατὰ δὲ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας
 τῆς ἐν Αἰγύπτῳ δι' ἡμῶν ἐπιβουλὴν. ὅθεν ἐπιδιδόμεν σου τήνδε τὴν
 ἐπιστολὴν ἀξιούντες ἐν νῶ σε λαβεῖν | τὸν θεὸν τὸν παντοκράτορα 2
 τὸν τὴν βασιλείαν τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ θεοφιλεστάτου βασιλέως
 Κωνσταντίνου διαφυλάττοντα τηρῆσαι τὴν ἀκρόασιν τῶν καθ' ἡμᾶς
 10 πραγμάτων αὐτῷ τῷ εὐσεβεστάτῳ βασιλεῖ. καὶ γὰρ εὐλογον ἀπο-
 σταλέντα σε παρὰ τῆς βασιλείας αὐτοῦ καὶ ἡμῶν ἐπικαλεσαμένων
 τὴν εὐσέβειαν αὐτοῦ αὐτῷ τηρῆσαι τὸ πρᾶγμα. οὐκέτι γὰρ φέρομεν 3
 συσκευαζόμενοι καὶ ἐπιβουλευόμενοι διὰ τῶν περὶ Εὐσέβιον τῶν
 προειρημένων. καὶ διὰ τοῦτο τῷ εὐσεβεστάτῳ καὶ | θεοφιλεστάτῳ
 15 βασιλεῖ τηρηθῆναι τὸ πρᾶγμα ἀξιούμεν, παρ' ᾧ δυνάμεθα καὶ τὰ δί-
 καια τῆς ἐκκλησίας καὶ τὰ ἑαυτῶν παραθέσθαι. πιστεύομεν γὰρ ὅτι
 ἡ εὐσέβεια αὐτοῦ ἀκούσασα οὐ καταγνώσεται ἡμῶν. καὶ πάλιν οὖν 4
 ὀρκιζόμεν σε τὸν παντοκράτορα θεὸν καὶ τὸν εὐσεβεστάτον βασιλέα
 αἰεὶ εἰς πολλὰς ἐτῶν περιόδους νικῶντα καὶ ὑγιαίνοντα μετὰ τῶν παί-
 20 δων τῆς εὐσεβείας αὐτοῦ μηδὲν πλέον πρᾶξαι μηδὲ ἐπιτρέψαι τι
 σεαυτῷ ἐν τῇ συνόδῳ κινήσαι περὶ τῶν καθ' ἡμᾶς πραγμάτων, ἀλλὰ
 τηρῆσαι τῇ εὐσεβείᾳ αὐτοῦ τὴν ἀκρόασιν. περὶ δὲ τῶν αὐτῶν καὶ
 τοῖς κυρίοις μου ἐπισκόποις τοῖς ὀρθοδόξοις ἐδηλώσαμεν.

Ταῦτα δεξάμενος Ἀλέξανδρος ὁ ἐπίσκοπος τῆς Θεσσαλονίκης 80,1
 25 ἔγραψε Διονυσίῳ τῷ κόμητι ταῦτα·

Τῷ Δεσπότῃ μου Διονυσίῳ Ἀλέξανδρος ἐπίσκοπος.

Φανεράν ὁρῶ κατὰ Ἀθανασίου συσκευὴν γενομένην. πάντας γὰρ 2
 οὓς παρητήσατο, τούτους οὐκ οἶδα τί πεπονθότες ἀποστεῖλαι ἠθέ-
 λησαν μηδὲ σημάναντες ἡμῖν. ἦν γὰρ δόξαν κατὰ τὸ αὐτὸ σκέψασθαι,
 30 τίνας δεήσει ἀποσταλῆναι. συμβούλευσον οὖν μή τι προπετεὲς γε-
 νέσθαι (ἐληλύθασιν γὰρ πρὸς μὲ τεθορυβημένοι λέγοντες ἥδη τὰ
 θηρία ἐσφρίχθαι, καὶ μέλλειν ἐξορμᾶν). περιηχῆθησαν γὰρ ὡς Ἰωάν-
 νου τινὰς ἀποστείλαντος), μὴ προλαβόντες καττύσωσιν, ὡς ἂν ἐθέ-
 35 λοιεν. οἶδας γὰρ ὅτι καὶ Κολλουθιανοὶ τῆς ἐκκλησίας ἐχθροὶ 3
 ὄντες καὶ Ἀρειανοὶ καὶ Μελιτιανοί, οὗτοι πάντες ἀλλήλοις σύμφηφοι
 γενόμενοι, δύνανται μεγάλα κακὰ ἐργάσασθαι. σκέψαι οὖν τὸ συμ-
 φέρον, ἵνα μὴ ἀνακύψῃ τι σκυθρωπὸν καὶ αἰτία ὑποβληθῶμεν ὡς οὐ
 κατὰ τὸ δίκαιον κρίναντες. κακεῖνοι μάλιστα ὑφορῶνται, μὴ διο-
 40 ἔμποιήσαντες ταράξωσι πᾶσαν τὴν Αἰγύπτον ὡς τοῖς Μελιτιανοῖς
 παραδόντες. ἐκ τοῦ πλείστου γὰρ τοῦτο συνορῶ γινόμενον.

Πρὸς ταῦτα Διονύσιος ὁ κόμης ἔγραψε τοῖς περὶ Εὐσέβιον ταῦτα 81,1

...Ταῦτα ἦν ἃ νῦν διελεγόμεν τοῖς κυρίοις μου τοῖς περὶ Φλάκιλλον, ὅτι Ἀθανάσιος ἐπιστὰς ἠτιάσατο· ὅς παρηγησάμην, λέγων, 'τούτους ἀποστέλλεσθαι' καὶ βοῶν ὡς ἄδικούμενος καὶ περι-
 5 γραφόμενος, ταῦτα καὶ ὁ κύριός μου τῆς ψυχῆς Ἀλέξανδρος ἀπέ-
 στείλε. καὶ | ἵνα γινώτε ὅτι κατὰ λόγον ἔχει τὰ γραφέντα μοι παρὰ
 τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, ὑπέταξα αὐτὰ ἀναγνωσθησόμενα | ὑμῖν.
 μέμνησθε δὲ καὶ τῶν ἄνωθεν παρ' ἐμοῦ γραφέντων· ἐπέστειλα 2
 γὰρ ὑμῶν τῇ χρηστότητι, κύριοι, ὅτι χρὴ τοὺς ἀποσταλλομένους
 10 κοινῇ κρίσει καὶ δόγματι ἀποσταλῆναι. ὁρᾶτε τοίνυν, μὴ ἐγκλήματι
 ὑποπέσῃ τὰ γινόμενα μηδὲ δικαίως μέμψεως ἀφορμὴν τοῖς βουλο-
 μένοις ἡμᾶς αἰτιάσασθαι δῶμεν. ὥσπερ γὰρ βαρεῖσθαι τὸ μέρος
 τῶν κατηγορῶν οὐ προσήκει, οὕτως οὐδὲ τὸ τῶν φευγόντων. νομίζω
 δὲ οὐ μικρὰν εἶναι ἀφορμὴν καθ' ἡμῶν μέμψεως, ὅταν φαίνηται ὁ
 15 κύριός μου Ἀλέξανδρος μὴ συναινῶν τοῖς πραττομένοις....

Τούτων οὕτω πραττομένων ἀνεχωρήσαμεν ἀπ' αὐτῶν ὡς «ἀπὸ 82,1
 συνόδου τῶν ἀθετούντων»¹· ἃ γὰρ ἐβούλοντο, ταῦτα καὶ ἐπραττον.
 ὅτι μὲν οὖν τὰ πραττόμενα κατὰ μονομέρειαν οὐδεμίαν ἔχει δύναμιν,
 οὐδεὶς ἐστίν, ὅστις ἀγνοεῖ τῶν πάντων ἀνθρώπων. τοῦτο γὰρ καὶ 2
 20 ὁ θεὸς νόμος κελεύει, τοῦτο καὶ ὁ μακάριος ἀπόστολος πάσχων τοι-
 αύτην ἐπιβουλὴν καὶ κρινόμενος ἤξιον λέγων· «ἔδει τοὺς ἀπὸ τῆς
 Ἀσίας Ἰουδαίους ἐπὶ σοῦ παρεῖναι καὶ κατηγορεῖν, εἰ τι ἔχοιεν²»,
 ὅτε καὶ ὁ Φῆστος θελόντων τῶν Ἰουδαίων τοιαύτην ἐπιβουλὴν ἐρ-
 γάσασθαι, οἷαν νῦν καθ' ἡμῶν οὗτοι πεποιήκασιν, ἔλεγεν· «οὐκ
 25 ἐστὶν ἔθος Ῥωμαίοις χαρίζεσθαι τινα ἄνθρωπον, πρὶν ἢ ὁ κατη-
 γορούμενος κατὰ πρόσωπον ἔχοι τοὺς κατηγοροὺς τόπον τε ἀπο-
 λογίας λάβοι περὶ τοῦ ἐγκλήματος.³» ἀλλ' οἱ περὶ Εὐσέβιον καὶ τὸν 3
 νόμον παραποιεῖν ἐτόλμησαν καὶ πλέον τῶν ἀδικούντων ἀδικώτεροι
 γεγόνασιν. οὐ γὰρ ἐξ ἀρχῆς κατὰ μόνας ἐπραξαν, ἀλλ' ὅτε παρόντων
 30 ἡμῶν ἡσθένησαν, τότε λοιπὸν ἐξεληθόντες ὡς Ἰουδαῖοι συμβούλιον
 ἔλαβον⁴ κατὰ μόνας, ὅπως ἡμᾶς μὲν ἀπολέσωσι, τὴν δὲ αἵρεσιν
 εἰσαγάγωσιν, ὡς ἐκεῖνοι τὸν Βαραββᾶν ᾗτήσαντο.⁵ τοῦτου χάριν
 αὐτοὶ ταῦτα πάντα πεποιηκέναι δι' ἐαυτῶν ὁμολόγησαν.

Καὶ εἰ ἀρκεῖ ταῦτα πρὸς πᾶσαν ἀπολογίαν, ὅμως ὑπὲρ τοῦ 83,1
 35 καὶ πλέον τούτων μὲν τὴν πονηρίαν δειχθῆναι, τῆς δὲ ἀληθείας τὴν
 ἐλευθερίαν, οὐδὲν ἐλύπει καὶ πάλιν ὑπομνησθαι καὶ δεῖξαι ὡς αὐτοὶ
 ἑαυτοῖς ἐναντία ἐπραξαν καὶ ὡς ἐν σκοτίᾳ βουλευόμενοι τοῖς ἑαυτῶν
 προσέκοπτον καὶ θέλοντες ἡμᾶς ἀνελεῖν ἑαυτοὺς ἔτρωσαν ὡς μαι-

1. Ἱερ. 9, 2. 2. Πράξ. 24, 19. 3. Πράξ. 25, 16. 4. Περβλ. Ματθ. 26, 4. 5. Περβλ. Ματθ. 27, 20.

- νόμενοι. περὶ μυστηρίων γὰρ ἐρευνῶντες Ἰουδαίους ἀνέκρινον καὶ 2
κατηχομένους ἐξήταζον· 'ποῦ ἦτε, ὅτε Μακάριος ἦλθε καὶ ἀνέτρεψε
τὴν τράπεζαν;' ἀκείνοι ἀπεκρίναντο ὅτι 'ἔνδον ὄντες ἐτυγχάνομεν'.
οὐκοῦν οὐκ ἦν προσφορά, εἰ κατηχοῦμενοι ἔνδον ἦσαν. ἔπειτα γρά-
5 ψαντες πανταχοῦ ὡς 'ἐστῶτος τοῦ πρεσβυτέρου καὶ | ἐπιτελοῦντος
εἰσελθὼν Μακάριος ἀνέτρεψε πάντα', ἀνέκρινον οὓς ἠβούλονται, ποῦ
ἦν Ἰσχύρας, ὅτε Μακάριος | ἐπέστη. ἀκείνοι πάλιν ἀπεκρίναντο
ὅτι ἐν κελλίῳ νοσῶν κατακείμενος ἦν. οὐκοῦν οὐχ εἰστήκει ὁ κατα-
κείμενος οὐδὲ προσέφερεν ὁ ἐν κελλίῳ νοσῶν καὶ κατακείμενος.
10 πρὸς τούτοις λέγοντος τοῦ Ἰσχύρα κεκαῦσθαι βιβλία παρὰ Μα- 3
καρίου οἱ ὑποβληθέντες μάρτυρες ἔλεγον μηδὲν τι τοιοῦτον γεγενῆ-
σθαι, ἀλλὰ ψεύδεσθαι τὸν Ἰσχύραν. καὶ τὸ θαυμαστόν, γράψαντες
πάλιν πανταχοῦ ἠφανίσθαι παρ' ἡμῶν τοὺς δυναμένους μαρτυρεῖν,
τούτους φαινομένους ἀνέκρινον καὶ οὐκ ἡσχύνοντο βλέποντες ἐαυ-
15 τοὺς συκοφάντας πανταχόθεν δεικνυμένους καὶ ταῦτα κατὰ μόνους 4
πράττοντας ὡς ἠβούλονται. ἔνευσον μὲν γὰρ τοῖς μάρτυσι, καὶ ὁ ἔπαρ-
γος ἠπεῖλει, καὶ οἱ στρατιῶται ἔνυττον, ὁ δὲ κύριος τὴν ἀλήθειαν
ἐξεκάλυπτε καὶ συκοφάντας αὐτοὺς ἐδείκνυε. διὰ τοῦτο καὶ τὰ
ὑπομνήματα ἔκρυψαν, καὶ αὐτοὶ μὲν ἔσχον αὐτά, παρήγγειλαν δὲ
20 τοῖς γράψασιν ἀφανίσαι καὶ μηδενὶ τὸ σύνολον ἐκδοῦναι. ἀλλ' ἐσφά-
λησαν καὶ ἐν τούτῳ· ὁ μὲν γὰρ γράψας αὐτὰ 'Ρουφός ἐστιν ὁ νῦν
ἐν τῇ Αὐγουσταμνικῇ σπεκουλάτῳ καὶ δύναται μαρτυρῆσαι, οἱ δὲ
περὶ Εὐσέβιον εἰς 'Ρώμην αὐτὰ διὰ τῶν ἰδίων ἀπέστειλαν, καὶ Ἰού-
λιος ὁ ἐπίσκοπος αὐτὰ μοι διεπέμψατο. καὶ μαίνονται νῦν, ὅτι ἂ
25 ἐκεῖνοι ἀποκρύπτειν ἐβούλονται, ἡμεῖς ἔσχομεν καὶ ἀνέγνωμεν.
Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα συνθέντες εὐθὺς καὶ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ταῦτα 84,1
ἔπραξαν, ἐφάνέρωσαν. ἀπερχόμενοι γὰρ ἀπήγαγον μεθ' ἑαυτῶν τοὺς
'Αρειανούς εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ἀκκεῖ τούτους εἰς κοινωνίαν ἐδέξαντο
γράφαντες ἐπιστολὴν περὶ αὐτῶν, ἥς ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ μέρος ἐστὶ τοῦτο.
- 30 'Ἡ ἀγία σύνοδος ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις θεοῦ χάριτι συναχθεῖσα τῇ 2
ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ τῇ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ τοῖς κατὰ πᾶσαν τὴν Αἴ-
γυπτον καὶ Θηβαΐδα καὶ Λιβύην καὶ Πεντάπολιν καὶ τοῖς κατὰ τὴν
οἰκουμένην ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις ἐν κυρίῳ χαίρειν.
- Πᾶσι μὲν ἡμῖν τοῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελθούσιν ἐξ ἐπαρχιῶν δια- 3
35 φόρων πρὸς τῇ μεγάλῃ πανηγύρει, ἣν ἐπὶ τῇ ἀφιέρσει τοῦ σωτη-
ρίου μαρτυρίου σπουδῇ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου
τῶν πάντων βασιλεῖ θεῷ καὶ τῷ Χριστῷ αὐτοῦ κλῆσκουασθέντος
ἐπετελέσαμεν, πλείονα θυμηδίαν ἢ τοῦ θεοῦ χάρις παρέσχεν, ἣν
ἐποίησεν αὐτός τε ὁ θεοφιλέστατος βασιλεὺς διὰ γραμμάτων οἰκείων
40 τοῦθ', ὅπερ ἔχρῃν, παρορμήσας πάντα μὲν ἐξορίσαι τῆς ἐκκλησίας
τοῦ θεοῦ φθόνον καὶ πᾶσαν μακρὰν ἀπελάσαι βασκανίαν, | δι' ἣς
τὰ τοῦ θεοῦ μέλη πάλαι πρότερον | διειστήκει, ἡπλωμένη δὲ καὶ

εἰρηναία ψυχῇ δέξασθαι τοὺς περὶ Ἀρειον, οὓς πρὸς τινὰ καιρὸν ὁ
μισόκαλος φθόνος ἔξω γενέσθαι τῆς ἐκκλησίας εἰργάσατο. ἐμαρ- 4
τύρει δὲ τοῖς ἀνδράσιν ὁ θεοφιλέστατος βασιλεὺς διὰ τῆς ἐπιστολῆς
πίστεως ὀρθοτομίαν, ἣν παρ' αὐτῶν πυθόμενος αὐτός τε δι' ἑαυτοῦ
5 παρὰ ζώσης φωνῆς αὐτῶν ἀκούσας ἀπεδέξατο ἡμῖν τε φανεράν κα-
τεστήσατο ὑποτάξας τοῖς ἑαυτοῦ γράμμασιν ἐγγραφὸν τὴν τῶν ἀν-
δρῶν ὀρθοδοξίαν....

Τίς τούτων ἀκούων οὐ συνορᾷ τὴν συσκευήν; οὐ γὰρ ἔκρυψαν, 85,1
ἀ ἐπραξαν, ἣ τάχα καὶ μὴ βουλόμενοι τὴν ἀλήθειαν ὠμολόγησαν.
10 εἰ γὰρ ἐγὼ ἡμῖν ὁ κωλύων τοὺς περὶ Ἀρειον εἰσελθεῖν, κάμοῦ συ-
σκευὴν παθόντος ἐδέχθησαν, τί ἕτερόν ἐστιν, ἢ ὅτι ταῦτα δι' ἐκεί-
νους γέγονε καὶ πάντα καθ' ἡμῶν ἐπραξαν καὶ πέπλασται ποτηρίου
κλάσις καὶ Ἀρσενίου φόνος, ἵνα μόνον τὴν ἀσέβειαν εἰς τὴν ἐκκλη-
σίαν εἰσαγάγῃσι καὶ μὴ ὡς αἵρετικοὶ καταγνωσθῶσι; τοῦτο γὰρ ἦν 2
15 ὁ καὶ πρὸ τούτου γράφων ἐμοὶ βασιλεὺς ἠπειλήσει. καὶ οὐκ ἠδέσθη-
σαν τοιαῦτα γράφοντες καὶ λέγοντες τούτους ὀρθῶς φρονεῖν, οὓς
πᾶσα ἡ οἰκουμένη συνόδος ἀνεθεμάτισε· καὶ οὐκ ἐφοβήθησαν τὴν
τῆλικαύτην σύνοδον ἐν γωνίᾳ λύοντες τὸ ὅσον ἐπ' αὐτοῖς, οἱ πάντα
λέγοντες καὶ πράττοντες εὐχερῶς. καὶ ὁ μισθὸς δὲ τῆς συκοφαν- 3
20 τίας ἐτι πλέον αὐτῶν τὴν πονηρίαν καὶ τὴν ἀσεβῆ πρόθεσιν δεικνυ-
σιν. ὁ Μαρεῶτης, καθὰ προεῖπον, χώρα τῆς Ἀλεξανδρείας ἐστὶ
καὶ οὐδέποτε ἐν τῇ χώρᾳ γέγονεν ἐπίσκοπος οὐδὲ χωρεπίσκοπος,
ἀλλὰ τῷ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπισκόπῳ αἱ ἐκκλησίαι πάσης τῆς χώρας
ὑπόκεινται. ἕκαστος δὲ τῶν πρεσβυτέρων ἔχει τὰς ἰδίας κώμας με- 4
25 γίστας καὶ ἀριθμῷ δέκα πού καὶ πλέον. ἡ δὲ κώμη, ἐνθα οἰκεῖ ὁ
Ἰσχυράς, βραχυτάτῃ καὶ ὀλίγων ἀνθρώπων ἐστίν, οὕτως ὡς μηδὲ
τὴν ἐκκλησίαν ἐκεῖ γεγενῆσθαι, ἀλλ' ἐν τῇ πλησίον κώμῃ. καὶ ὁμοίως
τὸν μηδὲ πρεσβύτερον ἐν τῇ τοιαύτῃ κώμῃ παρὰ τὴν παλαιὰν παρά-
δοσιν ἐδοξαν δῆθεν ὀνομάζειν ἐπίσκοπον, εἰδότες μὲν καὶ αὐτοὶ τὸ
30 ἄτοπον, ἀναγκάζόμενοι δὲ ὁμοίως διὰ τὴν τῆς συκοφαντίας ὑπόσχεσιν
ὑπέμειναν καὶ τοῦτο ἵνα μὴ ἀγνωμονηθεῖς ὁ παμπόνηρος ἐκεῖνος
ἐξεῖπη τὴν ἀλήθειαν καὶ δείξῃ τὴν πονηρίαν τῶν περὶ Εὐσέβιον.
ἀμέλει οὔτε ἐκκλησίαν οὔτε λαοὺς πειθομένους ἔχει, ἀλλὰ καὶ παρὰ 5
πάντων ὡς κύων διώκεται. καὶ ὁμοίως πεποιήκασιν καὶ βασιλέα γράψαι
35 τῷ καθολικῷ (πάντα γὰρ αὐτοῖς ἔξεστιν), | ἐκκλησίαν αὐτῷ γενέ-
σθαι, ἵνα ταύτην ἔχων ἀξιόπιστος φαίνηται περὶ ποτηρίου καὶ τρα-
πέζης λέγων. καὶ γὰρ εὐθύς πεποιήκασιν αὐτὸν ὀνομασθῆναι καὶ 6
ἐπίσκοπον, ἐπειδὴ μὴ ἔχων ἐκκλησίαν μηδὲ πρεσβύτερος ὅλως ὧν
ἐδείκνυτο συκοφάντης καὶ πάντα πλαττόμενος. ἀμέλει μὴ ἔχων
40 λαοὺς μηδὲ τοὺς ἰδίους πειθομένους αὐτῷ ὥσπερ κενὸν τὸ ὄνομα οὕτως
καὶ τὴν ἐπιστολὴν ἀπρακτὸν κατέχει ἐλεγχὸν τῆς καμπονήρου προ-
αιρέσεως αὐτοῦ καὶ τῶν περὶ Εὐσέβιον ἐπιδεικνύμενος ταύτην.

Ἐπιστολὴ τοῦ καθολικοῦ

7

Φλαύιος Ἰμέριος ἐξάκτορι Μαρεώτου χαίρειν.

Ἰσχύρα τοῦ πρεσβυτέρου δεηθέντος τῆς εὐσεβείας τῶν δεσπο-
τῶν ἡμῶν Σεβαστῶν καὶ Καισάρων ἐν τότῳ Εἰρήνης Σεκονταρού-
5 ρου ἀνοικοδομηθῆναι ἐκκλησίαν προσέταξεν ἡ θεσιότης αὐτῶν ἢ τάχος
τοῦτο πραχθῆναι. φρόντισον τοίνυν προστυχὼν καὶ τῷ ἀντιτύπῳ
τοῦ θεοῦ γράμματος, ὃ μετὰ τοῦ οἰκείου σεβάσματος προτέτακται
καὶ τοῖς πρχθεῖσιν ἐπὶ τῆς ἐμῆς καθοσιώσεως ὑπομνήμασιν, ἐν
τάχει τὴν σύνοψιν ποιησάμενος εἰς τὴν τάξιν ἀνενεγκεῖν, ἵνα τὰ θειω-
10 δῶς προσταχθέντα ἐπὶ πέρας ἀχθῆναι δυνηθῇ.

Ἐκεῖνοι μὲν οὖν οὕτως ἐτύρουν καὶ τὰς συσκευὰς ἐπλαττον, 86,1
ἡμεῖς δὲ ἀνελθόντες ἐδείξαμεν βασιλεῖ τὰς ἀδικίας τῶν περὶ Εὐσέ-
βιον, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἦν ὁ τὴν σύνοδον γενέσθαι κελεύσας καὶ κόμης
αὐτοῦ καθηγεῖτο ταύτης. ἐκεῖνος τοίνυν ἀκούσας καὶ κινηθεὶς ἔγρα-
15 ψε ταῦτα·

Νικητῆς Κωνσταντῖνος Μέγιστος Σεβαστὸς τοῖς ἐν Τύρῳ συν- 2
ελθοῦσιν ἐπισκόποις.

Ἐγὼ μὲν ἀγνοῶ, τίνα ἐστὶ τὰ ὑπὸ τῆς ὑμετέρας συνόδου μετὰ
θορύβου καὶ χειμῶνος κριθέντα, δοκεῖ δέ πως ὑπὸ τινος ἀταξίας
20 ταραχῶδους ἢ ἀλήθεια διεστράφη, ὑμῶν δηλαδὴ διὰ τὴν πρὸς τοὺς
πλησίον ἐρεσχειλίαν, ἣν ἀήτητον εἶναι βούλεσθε, ἵα τῷ θεῷ ἀρέ-
σκοντα μὴ συνορώντων. ἀλλ' ἐσται τῆς θείας προνοίας ἔργον 3
καὶ τὰ τῆς φιλονεικίας ταύτης κακὰ φανερώς ἀλόντα διασκεδάσαι
καὶ ἡμῖν διαρρήδην ἐπιδείξαι εἰ τίνα τῆς ἀληθείας αὐτόθι συνελθόν-
25 τες ἐποίησασθε φροντίδα καὶ εἰ τὰ κεκριμένα χωρὶς τινος χάριτος
καὶ ἀπεχθείας ἐκρίνατε. τοιγαροῦν ἡπειγμένως πάντας ὑμᾶς πρὸς 4
τὴν ἐμὴν συνελθεῖν εὐσέβειαν βούλομαι, ἵνα τὴν τῶν πεπραγμένων
ὑμῖν ἀκρίβειαν δι' ὑμῶν αὐτῶν παραστήσητε. τίνος δὲ ἐνεκεν 5
ταῦτα γράψαι πρὸς ὑμᾶς ἐδικαίωσα καὶ ὑμᾶς πρὸς | ἐμαυτὸν διὰ
30 τοῦ γράμματος καλῶ, ἐκ τῶν | ἐπομένων γνῶσεσθε. ἐπιβαίνοντί 6
μοι λοιπὸν τῆς ἐπωνύμου ἡμῶν καὶ πανευδαίμονος πατρίδος τῆς
Κωνσταντινουπόλεως (συνέβαινε δὲ τηνικαῦτα ἐφ' ἵππου ὀχεῖσθαι)
ἐξαίφνης Ἀθανάσιος ὁ ἐπίσκοπος ἐν μέσῃ τῇ λεωφόρῳ μετὰ ἐτέρων
τινῶν οὓς περὶ αὐτὸν εἶχεν, ἀπροσδόκητος οὕτως προσήλθεν, ὥς καὶ
35 παρέχειν ἐκπλήξεως ἀφορμὴν. μαρτυρεῖ μοι γὰρ ὁ πάντων 7
ἐφορος θεὸς ὥς οὐδὲ ἐπιγνῶναι αὐτὸν ὅστις ἦν, παρὰ τὴν πρώτην
ὄψιν ἡδυνήθην, εἰ μὴ τῶν ἡμετέρων τινές, καὶ ὅστις ἦν καὶ τὴν ἀδι-
κίαν ἦν πέπονθε, διηγῆσασθαι πυθθανομένοις, ὥσπερ εἰκός, ἀπήγ-
γειλαν ἡμῖν. ἐγὼ μὲν οὖν οὔτε διηλέχθην αὐτῷ κατ' ἐκεῖνο 8
40 καιροῦ οὔτε ὁμιλίαν ἐκοινώνησα. ὥς δὲ ἐκεῖνος μὲν ἀκουσθῆναι

- ἡξίου, ἐγὼ δὲ παρητούμην καὶ μικροῦ δεῖν ἀπελαύνεσθαι αὐτὸν ἐκέ-
λευον, μετὰ πλείονος παρησίας οὐδὲν ἕτερον ἑαυτῷ παρ' ἡμῶν ἢ
τὴν ὑμετέραν ἀφίξιν ἡξίωσεν ὑπάρξει, ἵνα ὑμῶν παρόντων ἂ πέπονθεν
ἀναγκαίως ἀποδύρασθαι δυνήθῃ. ὅπερ ἐπειδὴ εὐλογον εἶναι μοι
5 καὶ τοῖς καιροῖς πρέπον κατεφαίνετο, ἀσμένως ταῦτα γραφῆναι πρὸς
ὑμᾶς προσέταξα, ἵνα πάντες, ὅσοι τὴν σύνοδον τὴν ἐν Τύρῳ γενο-
μένην ἀνεπληρώσατε, ἀνυπερθέτως εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς ἐμῆς ἡμε-
ρότητος ἐπειχθῆτε τοῖς ἔργοις αὐτοῖς ἐπιδείξοντες τὸ τῆς ὑμετέρας
κρίσεως καθαρὸν τε καὶ ἀδιάστροφον ἐπ' ἐμοῦ δηλαδὴ, ὃν τοῦ θεοῦ
10 εἶναι γνήσιον θεράποντα οὐδ' ἂν ὑμεῖς ἀρνηθῆτε. τοιγαροῦν
διὰ τῆς ἐμῆς πρὸς θεὸν λατρείας τὰ πανταχοῦ εἰρηνεύεται καὶ τῶν
βαρβάρων αὐτῶν τὸ τοῦ θεοῦ ὄνομα γνησίων εὐλογοῦντων, οἳ μέχρι
νῦν τὴν ἀλήθειαν ἠγνόουν· δῆλον δὲ ὅτι ὁ τὴν ἀλήθειαν ἀγνοῶν οὐδὲ
τὸν θεὸν ἐπιγινώσκει. πλὴν ὅμως, καθὰ προεῖρηται, καὶ οἱ βάρβαροι
15 νῦν δι' ἐμὲ τὸν θεοῦ θεράποντα γνήσιον ἐπέγνωσαν τὸν θεὸν καὶ εὐ-
λαβεῖσθαι μεμάθηκαν, ὃν ὑπερασπίζειν μου πανταχοῦ καὶ προνο-
εῖσθαι τοῖς ἔργοις αὐτοῖς ἥσθοντο· ὅθεν μάλιστα καὶ ἴσασι τὸν
θεόν, ὃν ἐκεῖνοι μὲν διὰ τὸν πρὸς ἡμᾶς φόβον εὐλαβοῦνται, ἡμεῖς δὲ
οἱ τὰ ἅγια μυστήρια τῆς εὐμενείας αὐτοῦ δοκοῦντες προβάλλεσθαι
20 (οὐ γὰρ ἂν εἴποιμι φυλάττειν), ἡμεῖς, φημί, οὐδὲν πράττομεν ἢ τὰ
πρὸς διχόνοιαν καὶ μῖσος συντείνοντα καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν τὰ πρὸς ὅλε-
θρον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἔχοντα τὴν ἀναφοράν. ἀλλ' ἐπεί-
12 χθητε, καθὰ προεῖρηται, πρὸς ἡμᾶς, σπουδάσατε πάντες ἢ τάχος
πεπεισμένοι ὥς παντὶ σθένει κατορθῶσαι πειράσομαι, ὅπως ἐν τῷ
25 νόμῳ θεοῦ ταῦτα ἐξαιρέτως ἀδιάπτωτα φυλάττηται, οἷς οὔτε ψόγος
οὔτε κακοδοξία | τις δυνήσεται προσπλακῆναι, διασκεδασθέντων
δηλαδὴ καὶ συντριβέντων ἄρδην καὶ παντελῶς ἀφανισθέντων τῶν
ἐχθρῶν τοῦ νόμου, οἵτινες ἐπὶ προσχήματι τοῦ ἁγίου ὀνόματος ποι-
κίλας καὶ διαφόρους βλασφημίας παρέχουσι.
- 30 Ταῦτα μαθόντες οἱ περὶ Εὐσέβιον καὶ | εἰδότες ἂ πεποιήκασι, 87,1
τοὺς μὲν ἄλλους ἐπισκόπους ἐκώλυσαν ἀνελθεῖν, αὐτοὶ δὲ μόνοι Εὐ-
σέβιος, Θεόγνιος, Πατρόφιλος, ὁ ἕτερος Εὐσέβιος καὶ Οὐρσάκιος
καὶ Οὐάλης ἀνελθόντες οὐκέτι περὶ ποτηρίου καὶ Ἀρσενίου ἔλεγον—
παρησίαν γὰρ οὐκ εἶχον —, ἄλλην δὲ πλάσαντες κατηγορίαν τὴν
35 εἰς βασιλέα φθάνουσαν εἰρήκασιν αὐτῷ τῷ βασιλεῖ, ὅτι ἠπειλήσεν
Ἀθανάσιος κωλύσειν τὸν σῖτον τὸν εἰς τὴν πατρίδα σου πεμπό-
μενον ἀπὸ Ἀλεξανδρείας. καὶ τοῦτο παρόντες μὲν Ἀδαμάντιος,
Ἄνουβιον, Ἀγαθάμμων, Ἀρβεθίων, Πέτρος οἱ ἐπίσκοποι ἤκουσαν,
ἔδειξε δὲ καὶ ὁ θυμὸς τοῦ βασιλέως. ὁ γὰρ τοιαῦτα γράψας καὶ κατα-
40 γινώσκων τῆς ἀδικίας αὐτῶν, ὥς ἤκουτε τὴν τοιαύτην διαβολήν,
εὐθὺς ἐπυρώθη καὶ ἀντὶ τῆς ἀκροάσεως εἰς τὰς Γαλλίας ἡμᾶς ἀπέ-
στεilen. ἀλλὰ καὶ τοῦτο μᾶλλον αὐτῶν δείκνυσι τὴν πονηρίαν· ὁ
3 γὰρ μακαρίτης Κωνσταντῖνος ὁ νεώτερος ἀποστέλλων ἡμᾶς εἰς τὴν

πατρίδα καὶ μεμνημένος ὧν ἔγραψεν ὁ πατήρ αὐτοῦ, ἔγραψε καὶ αὐτὸς ταῦτα·

Κωνσταντῖνος Καῖσαρ τῷ λαῷ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας πό-
λεως Ἀλεξανδρείας.

- 5 Οὐδὲ τὴν τῆς ὑμετέρας ἱερᾶς ἐννοίας ἀποπεφευγῆναι γινώσκειν
οἶμαι, διὰ τοῦτο Ἀθανάσιον τὸν τοῦ προσκυνητοῦ νόμου ὑποφήτην
πρὸς καιρὸν εἰς τὰς Γαλλίας ἀπεστάλθαι, ἵν', ἐπειδὴ ἡ ἀγριότης τῶν
αἰμοβόρων αὐτοῦ καὶ πολεμίων ἐχθρῶν εἰς κίνδυνον τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ
κεφαλῆς ἐπέμεινε, μὴ ἄρα διὰ τῆς τῶν φαύλων διαστροφῆς ἀνήκεστα
10 ὑποστῇ. πρὸς τὸ διαπαῖξαι τοίνυν ταύτην ἀφαιρεθεὶς τῶν φαρύγ-
γων τῶν ἐπικειμένων αὐτῷ ἀνδρῶν ὑπ' ἐμοὶ διάγειν κεκέλευσται,
οὕτως ὡς ἐν ταύτῃ τῇ πόλει, ἐν ἣ διέτριβε, πᾶσι τοῖς ἀναγκαίοις
ἐμπλεονάζειν, εἰ καὶ τὰ μάλιστα αὐτοῦ ἡ αἰδίδιμος ἀρετὴ ταῖς θείαις
πεποιθυῖα βοηθείαις καὶ τὰ τῆς τραχυτέρας τύχης ἄχθη ἐξουθενεῖ.
15 τοιγαροῦν εἰ καὶ τὰ μάλιστα πρὸς τὴν προσφιλεστάτην ὑμῶν θεο-
σέβειαν ὁ δεσπότης ἡμῶν Κωνσταντῖνος ὁ Σεβαστός, ὁ ἐμὸς πατήρ,
τὸν αὐτὸν ἐπίσκοπον τῷ ἰδίῳ τόπῳ παρασχεῖν προήρητο, ὅμως
ἐπειδὴ ἀνθρωπίνῳ κλήρῳ προληφθεὶς πρὸ τοῦ τὴν εὐχὴν πληρῶσαι
ἀνεπαύσατο, ἀκόλουθον ἡγησάμην τὴν προαίρεσιν τοῦ τῆς θείας
20 μνήμης βασιλέως διαδεξάμενος πληρῶσαι. ὅστις ἐπειδὴ τῆς ὑμε-
τέρας τύχοι προσόψεως, ὅσης αἰδοῦς | τετύχηκε, γνώσεσθε. οὐ γὰρ
θαυμαστόν, εἴ τι δ' ἂν ὑπὲρ αὐτοῦ πεποίηκα· καὶ γὰρ τὴν ἐμὴν ψυχὴν
ἢ τε τοῦ ὑμετέρου πόθου εἰκὼν καὶ τὸ τοῦ τηλικούτου ἀνδρὸς σχῆμα
εἰς τοῦτο ἐκίνει καὶ προέτρεπεν. ἡ θεία | πρόνοια ὑμᾶς διαφυλάξει,
25 ἀγαπητοὶ ἀδελφοί.

ἔδόθη πρὸ δεκαπέντε καλανδῶν Ἰουλίῳ ἐν Τριβέροις.

- Ταύτης τῆς αἰτίας οὕσης δι' ἣν ἀπεστάλημεν εἰς τὰς Γαλλίας, 88,1
τίς πάλιν οὐ συνορᾷ τὴν μὲν τοῦ βασιλέως προαίρεσιν, τὴν δὲ τῶν
περὶ τὸν Εὐσέβιον φονικὴν ψυχὴν, καὶ ὅτι τοῦτο πεποίηκε βασιλεὺς,
30 ἵνα μὴ τίνα μείζονα συσκευὴν βουλευσώνται; ἐπήκουσε γὰρ ἀπλῶς.
αὕτη τῶν περὶ Εὐσέβιον ἡ πρᾶξις, αὕτη τῆς καθ' ἡμῶν συσκευῆς ἡ
μηχανή. τίς ταῦτα συνορῶν οὐκ ἂν εἰποι μηδὲν κατὰ χάριν ὑπὲρ
ἡμῶν γεγενῆσθαι, ἀλλ' ὅτι δικαίως καὶ ἀκολούθως τὸ τοσοῦτον πλῆθος
τῶν ἐπισκόπων καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ τοιαῦτα μὲν ὑπὲρ ἡμῶν ἔγραψε,
35 τῆς δὲ συκοφαντίας τῶν ἐχθρῶν κατέγνωσαν; τίς τὰ τοιαῦτα καὶ
τοσαῦτα θεωρήσας οὐκ ἂν εἰποι ὅτι καὶ Οὐάλης καὶ Οὐρσάκιος εἰκό-
τως κατέγνωσαν ἑαυτῶν καὶ μεταγινώσκοντες τοιαῦτα καθ' ἑαυτῶν
ἔγραψαν, μᾶλλον ἐλόμενοι πρὸς ὀλίγον αἰσχυνθῆναι ἢ αἰωνίως τὴν
τῶν συκοφαντῶν ὑπομεῖναι τιμωρίαν;

- 40 Διὰ τοῦτο γὰρ δικαίως καὶ ἐκκλησιαστικῶς ποιοῦντες καὶ οἱ 89,1
μακάριοι συλλειτουργοὶ ἡμῶν, ἐπειδὴ τινες ἀμφίβολα τὰ καθ' ἡμᾶς
ἔλεγον καὶ ἀκυροῦν ἐβιάζοντο τὰ ὑπὲρ ἡμῶν κριθέντα, πάντα παθεῖν

- ὑπέμειναν νῦν καὶ ἐξορισθῆναι εἶλοντο ἢ λυομένας | ἰδεῖν τὰς τῶν
 τοσούτων ἐπισκόπων κρίσεις. εἰ μὲν οὖν πρὸς τοὺς βουλευσαμέ- 2
 νους καθ' ἡμῶν καὶ ἐβελήσαντας ἀνατρέψαι τὰ ὑπὲρ ἡμῶν ἄχρι λό-
 γων ἦσαν ἐνστάντες οἱ ἀληθῶς ἐπίσκοποι ἢ οἱ τυχόντες ἦσαν ἄνδρες
 5 ἀλλὰ μὴ ἐπισήμων πόλεων καὶ κεφαλῶν τοσούτων ἐκκλησιῶν, ἦν ἂν
 ὑποπτεύειν μὴ ἄρα κεχαρισμένα ποιοῦντες πάλιν ἐφίλονεῖκῃσαν καὶ
 νῦν αὐτοί· ὅτε δὲ καὶ λογισμοῖς ἐπειθον καὶ ἐξορισμὸν ὑπέμειναν καὶ 3
 Λιβέριος ἐστὶν ὁ τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπος· εἰ γὰρ καὶ εἰς τέλος οὐχ
 ὑπέμεινε τοῦ ἐξορισμοῦ τὴν θλίψιν, ὅμως διετίαν | ἔμεινεν ἐν τῇ μετ-
 10 οικήᾳ γιγνώσκων τὴν καθ' ἡμῶν συσκευήν· καὶ ἐπειδὴ καὶ Ὅσιος
 ὁ μέγας ἐστὶ, καὶ οἱ τῆς Ἰταλίας καὶ οἱ τῶν Γαλλίων καὶ ἄλλοι
 ἀπὸ Σπανίων καὶ ἀπ' Αἰγύπτου καὶ Λιβύης καὶ οἱ τῆς Πενταπό-
 λεως πάντες· εἰ γὰρ καὶ πρὸς ὀλίγον φοβηθεὶς τὰς ἀπειλὰς Κωνσταν- 4
 τίου ἔδοξεν ἐκείνοις μὴ ἀντιλέγειν, ἀλλ' ἡ πολλὴ βία καὶ τυραννικὴ
 15 ἐξουσία Κωνσταντίου καὶ αἱ πλεῖσται ὕβρεις καὶ πληγαὶ δείκνυσιν,
 ὅτι μὴ καταγνοὺς ἡμῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ γήρωος οὐ φέρων
 τὰς πληγὰς πρὸς καιρὸν εἴξεν αὐτοῖς, δίκαιόν ἐστι πλέον πάντας ὡς
 πληροφορηθέντας μισεῖν καὶ ἀποστρέφεσθαι τὴν ἀδικίαν καὶ τὴν βίαν
 τὴν καθ' ἡμῶν γενομένην διὰ τὸ μάλιστα δι' οὐδὲν ἕτερον ἢ διὰ τὴν
 20 ἀρειανὴν ἀσέβειαν ἡμᾶς ταῦτα πεπονθέναι.
 Εἴ τις τοίνυν βούλεται τὰ τε καθ' ἡμᾶς μαθεῖν καὶ τὴν τῶν περὶ 90,1
 Εὐσέβιον συκοφαντίαν, ἐντυγχανέτω τοῖς γραφεῖσιν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ
 μάρτυρας ἔχέτω οὐχ ἓνα ἢ δύο ἢ τρεῖς, ἀλλὰ τοσούτον πλῆθος ἐπι-
 σκόπων· καὶ τούτων μάρτυρας πάλιν λαμβανέτω τοὺς περὶ 2
 25 βέριον καὶ Ὅσιον καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, οἵτινες ὁρῶντες τὰ καθ' ἡμῶν
 γενόμενα πάντα παθεῖν ὑπέμειναν ἢ προδοῦναι τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν
 ὑπὲρ ἡμῶν κρίσιν. τοῦτο δὲ καλῶς καὶ ὁσίως βουλευόμενοι πεποιή-
 κασιν· ἃ γὰρ οὗτοι πεπόνθασι, δείκνυσιν μὲν τὴν ἀνάγκην, ἣν καὶ οἱ
 ἄλλοι ἐπίσκοποι πεπόνθασι. ἔστι δὲ ὑπομνήματα μὲν καὶ στηλο- 3
 30 γραφία κατὰ τῆς ἀρειανῆς αἵρέσεως καὶ τῆς πονηρίας τῶν συκο-
 φαντῶν, ὑπογραμμὸς δὲ καὶ τύπος τοῖς μετὰ ταῦτα γιγνομένοις
 «ἀγωνίζεσθαι μὲν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας μέχρι θανάτου¹», ἀποστρέ-
 φεσθαι δὲ τὴν ἀρειανὴν αἵρεσιν χριστομάχον οὖσαν καὶ τοῦ ἀντι-
 χρίστου πρόδρομον, μὴ πιστεῦειν δὲ τοῖς καθ' ἡμῶν ἐπιχειροῦσι
 35 λέγειν. ἀξιόπιστος γὰρ καὶ ἱκανὴ μαρτυρία τῶν τοιούτων καὶ το-
 σούτων ἐπισκόπων ἢ ὑπὲρ ἡμῶν ἀπολογία καὶ ψῆφος.

1. Σοφ. Σειρ. 4, 28.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΩΦΕΛΙΜΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ»
ΠΛ. ΟΜΟΝΟΙΑΣ 9 ΚΑΙ ΠΑΤΗΣΙΩΝ 5
ΑΘΗΝΑΙ (101) — ΤΗΛ. 543.400

«ΑΠΑΝΤΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ» (150ήμερος έκδοσις — 1 - 3 - 74).

Τυπογραφείον «ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΤΥΠΟΥ», Μεσολογγίου 27, — Ἀθῆναι (453), Τηλ. 9 713.969.